

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

L'autobiografia en els processos de construccions del "jo" en la recerca de la reflexivitat: la narració del "jo" al servei de la transformació i la resiliència

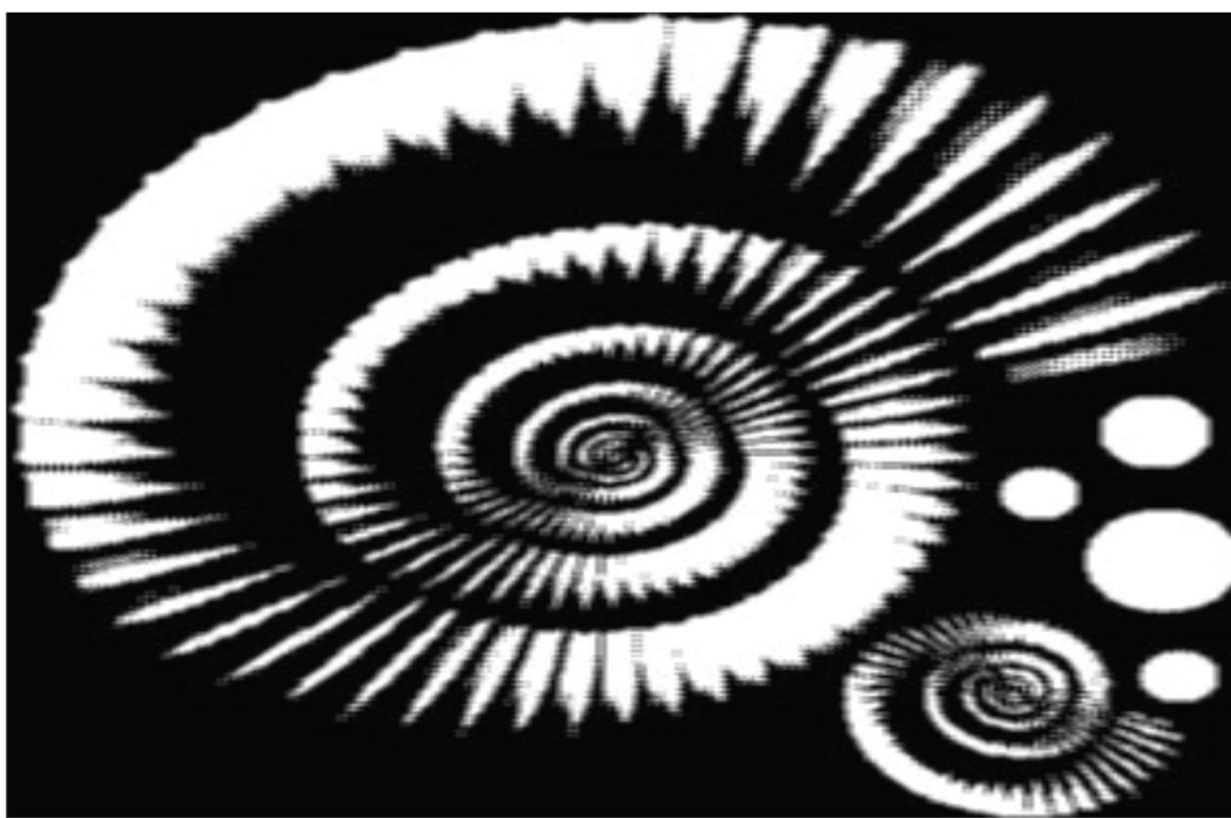
Jordi Bonaterra Carreras

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

**L'AUTOBIOGRAFIA EN ELS PROCESSOS DE
CONSTRUCCIÓ DEL «JO» EN LA RECERCA DE
LA REFLEXIVITAT: la narració del «jo» al
servei de la transformació i la resiliència**

DOCTORAND: Jordi Bonaterra Carreras

PROGRAMA DE DOCTORAT: Educació i Societat

DIRECCIÓ: Pilar Heras i Trias

TUTOR: José Luís Medina Moya

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Índex

Agraïments	11
Introducció	13
Objectius per a la tesi	18
Metodologia de la tesi	19
Desenvolupament de la tesi	21
CAP 0: L'<i>AUTO +BIO + GRAFIA</i> descomposada per un projecte ABG.....	27
CAP 1: Inici i punts d'unió cap a la reflexivitat	37
CAP 2: L'existència i l'individu. Com fonamentar-los?	77
CAP 3. Mirada pedagògica i art de vida.....	129
CAP 4: Els elements essencials de l'escriptura personal.....	235
CAP 5: La tradició metafòrica. L'al·legoria i la faula. La metonímia com a figura que regenera el camp autobiogràfic.	309
CAP 6: Hermenèutica fenomenològica i grafia al servei del bios i del «jo».	359
CAP 7: Etnometodologies possibles: construccions i itineraris: Justificació.	371
Conclusions.....	393
BIBLIOGRAFÍA.....	399

Índex detallat

Agraïments	11
Introducció	13
Objectius per a la tesi	18
Metodologia de la tesi	19
Desenvolupament de la tesi	21
CAP 0: L'AUTO +BIO + GRAFIA descomposada per un projecte ABG	27
A. <i>Auto; projecte del «jo»; la identitat; concepte de sí mateix; aparició de l'apropiació; compromís d'un mateix.</i>	27
B. <i>Bioestètica i ètica de l'existència o biopoder, vida com a camí, naixements, ruptures, passió per la vida, amor, tacte, riure i fruïció per la vida, mirada pedagògica, canvi i reformes bio-estètiques, el pont i l'home que creua el pont com a relació amb el món, logos, eros, mythos, dol, etc.</i>	29
C. <i>Grafia, llenguatge, silenci, creació de la paraula, naixement del logos, paraula i món, relació amb el món, historia i paraula, mirada i món, inscripció en el món, reanomenar, poesia i realitat, reanomenar el «jo», praxis, pensament, llenguatge, reflexivitat, escriptura, temps i silenci.</i>	31
CAP 1: Inici i punts d'unió cap a la reflexivitat	37
1.1. Pensament reflexiu des del «jo».....	37
1.2. El camí cap a la identitat.....	44
1.3. Procés i autoconstrucció.....	51
1.4. Construir un concepte de sí mateix.....	57
1.5. El dubte i l'aparició de l'apropiació.	63
1.6. L'apropiació i el projecte autobiogràfic des de la capacitat narrativa.	71
1.7. Possibilitats d'autorealització.	75
CAP 2: L'existència i l'individu. Com fonamentar-los?.....	77
2.1. Identitat i narrativitat com a art de vida.	77
2.2. Compromís personal per a l'existència.	87
2.3. Ètica i estètica per un compromís d'un mateix i cap a un nou concepte d'educació. Quin context de partida contemplo?	89
2.4. Autorealització, indagació i pensament estratègic i projectiu.	93
2.5. El projecte autobiogràfic i la vocació.....	95
2.6. El projecte ABG i la identitat.....	101
2.7. El projecte ABG i el projecte pedagògic de vida.	108

2.8.	Concepte dinàmic del projecte ABG.....	115
2.9.	Continguts principals a indagar en el projecte ABG vinculats a significats identitaris.	119
2.10.	Revisió constant dels significats des de l'essència. Essència, ego i consciència. Estil de vida, forma i significats.....	122
2.11.	La mirada pedagògica en els nostres auto significacions.	124
2.12.	Indagació en la mirada des de l'essència.....	126

CAP 3. Mirada pedagògica i art de vida. 129

3.1.	Existència com un autobiopoder des del pensament, l'obra i la paraula.	131
3.2.	La paraula i la narració al servei del «jo».	134
3.3.	Els naixements des de la paraula cap a la inscripció en el món i en l'apropiació del «jo». La resiliència.....	139
3.4.	La mirada hermenèutica en els estils de l'existència.	144
3.5.	La re – forma existencial des del cercle hermenèutic.	151
3.6.	El cercle hermenèutic i transcendir en la pròpia essència.	157
3.7.	La capacitat narrativa i poètica en l'apropiació del «jo», en l'autoconsciència i en els seus (des) aprenentatges.	159
3.8.	L'abstracció i la metàfora en el projecte ABG i l'autobiopoder.	165
3.9.	Existència (Ex–periència) com un camí de naixement i de ruptura.	169
3.10.	El naufrag i adonar-se del naufragi. Tocar fons.	179
3.11.	El dol i adolorir-se.....	183
3.12.	La passió de viure: l'amor i el tacte / el sentit de l'humor / el riure i la fruïció per la vida.....	190
3.13.	Canvi i reformes bio estètiques.....	198
3.14.	L'essència i detectar la pròpia veu en la pregunta.....	202
3.15.	Formes ètiques del «jo» / formes ètiques en la vocació creadora en l'escriptura.....	207
3.16.	L'home que creua el pont / la mirada i mirar-se mentre es creua el pont / la inscripció en el món mentre es creua el pont.....	212
3.17.	La veu pròpia fenomenològica mentre es configura el creixement.	218
3.18.	L'esdevenir i la subjectivitat / la intersubjectivitat en l'esdevenir / l'expressió i l'aprenentatge en l'esdevenir.....	224

CAP 4: Els elements essencials de l'escriptura personal. 235

4.1.	Elements de la grafia i del llenguatge en la narració de l'hermes.	235
4.1.1.	La narració i la detecció de la veu. Vida: llum i ombra. Desafiant l'oblit.	236
4.1.2.	Narrar la pròpia vida recollint les essències, incorporant les ombres de l'inconscient.....	240
4.1.3.	Narrar el món. Dificultats entre la pròpia essència en la inscripció en el món.....	246
4.1.4.	Narrar el silenci per poder narrar vida, essència i món.	252
4.1.5.	Narrar la vida i la creació des de la reflexivitat poètica i el compromís en l'amor.	257

4.1.6.	Narrar des d'un projecte ABG i la identitat en una vida en el fil de l'abisme.	260
4.2.	Un narrador es configura	263
4.2.1.	Creació d'una paraula poètica identitària.	264
4.2.2.	Praxi, acció i la narració dels fets.	270
4.2.3.	Transformació, traducció de paraula, pensament, praxi i acció en escriptura.	273
4.2.4.	El llenguatge al servei de la transformació i resiliència.	278
4.2.5.	Una identitat que es transforma en praxi i que genera l'acció narrativa.	283
4.2.6.	El narrador que es re – cerca i la raó poètica com a narració.	287
4.2.7.	Narració com a re – anomenament del «jo».....	289
4.3.	La capacitat creativa de la narrativitat	292
4.3.1.	Creativitat i imaginació des de la capacitat narrativa.....	292
4.3.2.	Paraula i la generativitat reflexiva de la creativitat.	296
4.3.3.	Construcció personal i consistència del projecte ABG.....	300
4.3.4.	L'experiència global en la vivència de l'individu.....	303
4.3.5.	Re – anomenar i re – significar el procés de construcció el projecte ABG.	306

CAP 5: La tradició metafòrica. L'al·legoria i la falla. La metonímia com a figura que regenera el camp autobiogràfic..... 309

5.1.	Les metàfores i els llenguatges possibles del «jo» i de la seva transformació en expansió. ...	309
5.2.	La tradició literària i poètica en la construcció metafòrica.	316
5.3.	Tipologies de metàfores	318
5.3.1.	Llenguatges creatius.....	318
5.3.2.	Privacions del jo: limitacions i foscos	319
5.3.3.	Autoreferencialitat i les dificultats de referir-se a un mateix; referencialitats menys ambigües: l'al·legoria (Paul de Man)	323
5.3.4.	Les constriccions del llenguatge i les del «jo».	328
5.3.5.	Identitat i veu pròpia. Com situar-nos en el text, en l'estil i cap a on conduir-nos.....	332
5.4.	Una radical reflexivitat: una transformació com a pulsio creativa	335
5.5.	El lloc del «jo» en el text: l'escriptura i el llenguatge el decanta.....	338
5.6.	El lloc del «jo» en l'existència de l'art. Joyce, Rilke i Kafka. Cartes i devoció pels espais del «jo».	341
5.7.	Vigotsky i Bajtin; autoconsciència i llenguatge conscient gràcies a la interacció.	347
5.8.	Identitat i mirall; valorització i autoestima.	350
5.9.	Experiència interpersonal i experiència autoconscient: construïm el nostre món. El diari com a treball personal.....	352
5.10.	Translació del llenguatge en l'autodefinició	355

CAP 6: Hermenèutica fenomenològica i grafia al servei del bios i del «jo».	359
6.1. Coneixement ABG i construcció indagatòria. Etnometodologia narrativa (etnografia)	360
6.2. Metodologia, seqüència i categories:	362
6.3. Altres conceptes que cal tenir en compte. Què és narrar-se? Què aporta la narració?	364
6.3.1. Aspectes previs per iniciar. El taller d'escriptura ABG i els objectius personals.	365
6.3.2. Els elements metodològics mínims:	366
6.3.3. Les dimensions bàsiques que han de crear reflexió són:	367
6.3.4. Aspectes temàtics: com ens narrem? Perquè?	368
CAP 7: Etnometodologies possibles: construccions i itineraris:	
Justificació	371
7.1. Perquè un projecte d'escriptura autobiogràfica? I què aporta el taller d'escriptura?	373
7.1.1. L'experiència del diàleg i la paraula en l'autoconeixement:	375
7.2. Accedir a la transformació	378
7.3. Re-configuracions:	382
7.4. Projecte reflex del «jo»	383
7.5. Entrevistes particulars:	388
Conclusions	393
Conclusions finals del projecte d'escriptura ABG:	393
Conclusions finals sobre l'exercici concret de l'escriptura:	394
BIBLIOGRAFIA	399

Agraïments

Tot el meu agraïment a les persones que han contribuït al desenvolupament formatiu en els darrers 12 anys i que han acompanyat en la meva devoció actual que és l'escriptura i la formació de persones, companys de classe, alumnes dels tallers, persones que han estat atentament col·laborant amb mi en tota consecució dels tallers com Lídia, Esther, Antonio, Margarita, Rudolph, dones blogueres del Clot, Associació de veïns Camp de l'Arpa, Associació de la Formiga Martinenca i Lluís Fuentes. Joan Carles director de la biblioteca i col·laboradors, així com el grup de Campins, Maria, Maria Angeles, Imma, Maria Lluïsa, Dolors. A IReS que van proposar les metodologies de l'escriptura i la història de vida entre les vides més desafortunades. A Pablo Martín com a conductor potencial ideal d'una literatura molt particular. També als Homes Igualitaris (AHIGE) i especialment als membres del grup d'escriptura autobiogràfica sobretot a un dels inspiradors de la idea boja de formar-lo (Juanjo Compairé) i la resta de companys (Víctor, Roger, Jaume, Javier, Rai, Pedro, Txell, José Antonio) sempre tots al peu del canó. També als nous amics que gestioneu amb paraules i les emocions del avui i del ara com a noves amistats gestàltiques i especialment als terapèutics processos que hem procreat des de fa dècades amb en Quim.

A tots els col·laboradors i companys de la Facultat i especialment a la directora (Pilar Heras) que s'han afegit en el repte de poder assolir tot un itinerari de vida i tancar-lo que era el més difícil, ajudant-me en tot moment a realitzar les renúncies que implicava. Totes les persones que sempre m'han ajudat a tirar endavant acadèmicament en aquest camí sobretot en els inicis on tot sembla més tortuós i a totes les que heu aportat els granets de sorra del vostre afecte i amistat. Gràcies a les muses per mai fer-me defallir.

A la família pares, germans amb parelles i fills principalment, que desplegueu sempre tota la paciència d'acollir-me en tants moments de silencis amb tanta devoció i paciència, i en tants d'altres on amb molt plaer i goig em feia més present. A la Montse que és la paciència personificada en l'abnegació, devoció i confiances infinites de les que sempre n'aprenc tot el que necessito per seguir creixent. Gràcies a vosaltres per fer-ho possible i per traçar un camí que hem transitat en múltiples aprenentatges que sense vosaltres hauria estat incomplet.

Introducció

En l'inici d'aquest recorregut vital –tant formatiu com experiencial– vaig valorar la possibilitat de realitzar un projecte doctoral sobre l'escriptura personal com una fórmula essencial cap al creixement personal. Quan les angoixes vitals i els bloquejos existencials m'havien travessat en diversitat de fronts, em calia una eina per a l'organització de pensaments i sentiments, que no sempre podia revertir cap a un sentit personal, ni en la presa de decisions ni en la maduració dels processos que enfocava en la vida. L'escriptura en començar, concedia un espai primerenc tant per a la reflexió com per (l'auto)diàleg que generalment en la vida no disposava. Més tard, vaig descobrir que moltes persones que van passar per semblants dificultats, que es van trobar en més d'un sotrac vital en els moments més complicats del seu creixement personal, van emprar el mateix recorregut. Fa uns dies, un alumne d'un dels tallers d'autobiografia em responia sobre els motius que l'impulsen a escriure, com el lloc ideal al qual un s'hi acull quan les coses no rutllen o en el moment en el qual no disposes de paraules o respostes: *“cuando estaba desesperado, la escritura me suponía una válvula de escape porque me ofrecía un puente de diálogo y que no encontraba en ninguna parte”*. En aquell moment em va semblar una resposta que, des de la senzillesa, expressava plenament l'empoderament d'aquella persona, del seu «jo» i el seu desenvolupament. Per a mi, l'escriptura és aquest espai on poder estar amb un mateix i recollir allò que la paraula em pot proporcionar per engegar una proposició i un repte cap a un mateix i obrir l'espai que faciliti un autoconeixement i una responsabilitat individual cap aquest coneixement. Com a deutor de l'escriptura, per tot allò que em proporciona, tant en la creació com en la relectura posterior, i per a la comprensió personal fenomenològica, i també per tot allò que n'obtinc de la dels altres, neix aquesta tesi doctoral que partirà del treball realitzat fins hores d'ara del pensament autobiogràfic fet des de la meva persona.

El projecte té un doble itinerari que m'he marcat en el termini de 5 anys, en el qual he aprofundit en la possibilitat i en la voluntat d'indagar en aquest fenomen de l'escriptura del «jo» cercant una metodologia pràctica per transmetre a diferents col·lectius enfocada a la transformació i als aspectes resilients als quals poder-ne extreure diferents beneficis i/o efectes.

Els altres aspectes que he tractat que no es podien obviar, són la identitat personal i la construcció progressiva amb la combinació d'elements que s'hi subjuguem, al marge de les poderoses ombres que genera la cultura dominant, el biopoder del «jo» (que ha de preparar l'accés al sí–mateix futur, i que discriminarem del «jo» singularment) i des del qual l'individu

prioritzarà la responsabilitat d'exercir la pròpia llibertat, l'autoconeixement entès en el compromís d'accedir al seu sí-mateix i enllaçant a les capacitats hermenèutiques i que derivarien de la pròpia (auto)observació. Finalment, tots els fenòmens de l'escriptura que possibilitaran que entrem en el món de la paraula i que serà la que intercedirà, en aquesta/es apropiació/ns (tant lingüística, conceptual com ideològica) que cada participant podrà anar operant pel seu desenvolupament cognitiu, volitiu i narratiu en el món apassionant de l'escriptura.

Tenia clarament aquesta intuïció a l'hora de programar aquest trajecte: la d'iniciar un projecte destinat a generar i facilitar una identificació i una definició personal a través de l'escriptura (que d'ara endavant anomenaré Projecte ABG: sigles *Auto-Bio-Grafia*). Tot creant la construcció i generació d'un «jo» que es comprometés i responsabilitzés de les eines que s'hi generen (en totes les narratives que millor incloguin el projecte del sí-mateix). Entretant el projecte impulsarà la persona cap a la indagació del seu interior proposant moltes de les categories en què l'ésser humà detecta els conflictes interns o les ferides més ocultes, accedint cap als aspectes que haurien de contribuir a pal·liar les mancances de detecció per l'individu.

Finalment remarco que aquest projecte planteja el treball com a eina d'autodetecció de les problemàtiques més inherents, també les més manifestes de l'existència humana, i per tant, procuraré obtenir claus per treballar amb col·lectius tan diversos, per després poder fer un treball més específic amb metodologies concretes per a persones grans (amb la problemàtica de la memòria i com partir de la base dels records), persones privades de llibertat (com a base de redempció i d'acceptació d'un mateix), processos de superació o persones amb situacions difícils de llarg atur o altres, i dols que precisen de rescatar la capacitat de resiliència.

Amb aquesta pretensió començaré a definir els conceptes clau que més demandaran la meua atenció. Aquests són:

- **Resiliència:** La paraula té el seu origen del verb llatí RESILIO que significa retrocedir, tornar d'un salt, rebotar. Terme utilitzat a França i a Espanya, que en l'àmbit de la física designa aquells materials, metalls en particular, que tenen la *capacitat de recuperar la seva forma d'origen després de ser sotmesos a una pressió deformadora*. Després el terme va passar a ser adaptat per les ciències socials per indicar aquelles persones que havent nascut i/o viscut en situacions d'alta adversitat es desenvolupen psicològicament sans i oberts a un canvi que els reporti un reconeixement social. Els beneficis que et reporta estar dotat com a persona resilient, serien assolir els diferents reconeixements que en escriptura es tradueixen en adquisició d'espontaneïtat i de connectar en les zones vulnerables des de les que navegar en

diverses exploracions des de les adversitats viscudes a través de les ressonàncies amb companys amb els que compartim.

- **Identitat i ego:** identitat és allò que es refereix a la relació personal i/o d'arguments a l'entitat filosòfica, lògica, política, psicològica i social i que es desenvolupa internament i humanament a través d'un conjunt de valors, símbols, creences i costums d'una cultura (sexual com a identitat basada a l'orientació sexual, de gènere com a percepció subjectiva psicosocial, independents dels caràcters físics), i finalment nacionals i polítiques com a pertinences a un col·lectiu o grups en unes característiques comuns amb trets, organitzacions i costums singulars que els són comunes. Aquestes són les que explorarem a través dels nostres escrits i des dels que dialogarem al llarg de la nostra línia biogràfica.

- **Història de vida:** per costum, gairebé tots solem traçar irregulars línies biogràfiques que, de vegades, es tramen inconscientment sense possibilitat de conformar o conjuntar. El que cal fomentar aquí amb l'escriptura és el fet de controlar i promoure la intencionalitat d'aquesta trama per poder assolir al màxim el procés a través del qual generar el registre d'ell i les consciències de tots els processos que simbolitzaran la possibilitat de la creativitat.

- **Apropiació:** concepte en el qual dirigiré la meua atenció de manera que la persona compromesa ha de prendre partit per la seva història des del sentit personal que suposi un procés de decisions. Aquest procés ha de concebre el projecte de vida a partir de la pròpia responsabilitat i compromís davant del propi procés de decisions cap a la transformació i la indagació. **Mentre m'apropio de mi mateix, vinculo la voluntat de «apropiar-me» de la pròpia acció per la responsabilitat «d'amor propi». En l'esforç d'ocupar-me de buscar també el meu propi sentit incito a generar-lo, emplaçant-me a moviments constants en total (re)ubicació.** Una obligada re–apropiació en una realitat de l'individu que genera una constant mobilització, fins i tot a nivell laboral, que en part condiona la resta de realitats en les que em veig submergit. Què és doncs l'apropiació en aquest sentit? És una proposta extremadament existencial en el sentit en que preexisteix des d'un concepte d'art de vida com el del Nietzsche de la «*Uebersch*» o de desemmascarament en un nou projecte de sí mateix, de manera que un pot accedir a la producció que ajudi a la denúncia constant o ajuda sobre el sí–mateix per a la pròpia transformació. Fent ús de la metàfora, element clau que ha de ser figura constant per una retòrica creativa de tots els espais d'art sobre un mateix. Haurà de ser un espai que humanitzi alhora que promogui l'art que duem en l'interior, esplaïant tota capacitat creativa i fomentadora de la nostra millor versió. Una veritat que és desvelada per l'ontologia del devenir; no només aquella que s'esdevé des de la pròpia existència, sinó per una que

prioritza per a la seva existència i per a l'experiència de l'esdevenir del ser, en la interpretació, el creixement i el cicle que la vida obre, captant tots els significats possibles, en el trajecte i buscant l'(auto)responsabilitat en el sí-mateix.

- **Sí-mateix:** la humanitat pot concebre un nou projecte de sí mateix, de manera que un pot accedir a la producció que ajudi a la denúncia constant o ajuda sobre el propi sí-mateix. Sempre ha de ser un espai que humanitzi alhora que promogui l'art que duem en l'interior, ampliant tota capacitat creativa i fomentadora de la nostra millor versió. Un esdevenir des de l'existència.

- **Projecte ABG:** aquell que **ha de posseir la facultat de compondre en l'individu de pensament estratègic, projectiu i constructiu** sobre la seva existència i generatiu sobre la seva identitat. Ha d'obtenir un exercici pedagògic en la paraula i en l'escriptura, mentre es va estructurant i potenciant l'estil de pensament, generant la reflexió del sí-mateix sobre l'acció, pensament i ètica de comportament.

- **Essència:** fons de profunditat, un bri de generació espontània que saps que ve del fons i que és produït per la nostra pròpia veu, o dit d'altra manera, que s'apropia des del fons d'una veu que és la que marca el propi camí cap al sentit. La que et captiva, la que t'evoca i que esdevé la passió autenticadora i que protagonitzarà totes les passes que el «jo» anirà configurant. I les formularà sobre els devenirs i la subjectivitat, sobre els processos que es traçaran en els esdevenirs de les intersubjectivitats (en la seva posada en joc amb l'alteritat) – veritable prova de foc pel subjecte en el fenomen de l'apropiació– i en tota la mediació present en les diverses fases del llenguatge (l'expressió, la comprensió i l'art) en les quals hi al·ludirem constantment mitjançant la paraula i la poesia com elements essencials. Els traços que dirigirem a través de la poesia ens permetran concedir-nos d'un logos, d'eros i del «*mythos*», que seran fonamentals per construir totes les figures metafòriques i que ens ampliïn cap a tot un món de possibilitats.

- **Hermes:** procés de la historicitat concreta de l'ésser humà; com el «procés dels seus actes» que el relaciona amb altres humans i amb la naturalesa; és a dir, que l'integra al gènere com a individu. Fenòmens que ajudaran a entendre la configuració, tan subjectiva com arquetípica, fets que augmentaran exponencialment la comprensió tan ontològica i moral, que denominarà tota la fenomenologia del "hermes".

- **Fenomenologia hermenèutica:** conjunt d'interpretacions amb un tipus de comprensió que pot impulsar tot fet i acte subjectiu que referendarà tota la proposta que podrà constatar l'individu. Fenòmens que ens ajudaran a entendre la seva configuració, tan subjectiva com

arquetípica, que augmentaran exponencialment la comprensió tan ontològica i moral, com la que denominarà tota la fenomenologia del «hermes» i que haurà d'impulsar tot fet i acte subjectiu. Un procés doncs que permet re – visar tots els aspectes que l'home concep com a vitals per la seva constitució, per la seva identitat, i que per tant, ha de consolidar, no tan sols pel seu coneixement, sinó per una seguretat ontològica que l'ha de concretar en el seu projecte vital i l'ha de configurar en el seu equipatge existencial com a principi fonamental dels bagatges que s'hauran de seguir construint.

Objectius per a la tesi

Aquest és un projecte educatiu que ha d'establir unes bases narratives i de l'art de la vida per accedir al món de la sociabilitat i l'aprenentatge de les persones com a recursos pel seu propi projecte vital o des del material de la seva història de vida. També la d'oferir una experiència projectiva en l'existència del «jo» amb la pretensió que l'individu aculli eines i guanyar-les per a un mateix. És a dir, apropiant-se, compromentent-se cap a la pròpia existència. O dit d'altra manera, establint les bases que en el «jo» caldrà confeccionar per indagar-se, potenciant i progressivament transformant-se, i fent-ho extensible als demés.

OBJECTIUS GENERALS:

- **Assolir noves metodologies que possibilitin a l'alumne des de l'art de narrar-se i re-nombrar-se per tal que pugui iniciar moviments cap el canvi.**
- **Capacitar cap el mite d'elecció personal i professional.**
- **Millorar la comprensió de l'acte que està realitzant.**
- **Habilitar i fomentar una transferència reflexiva dels processos acadèmics i/o professionalitzadors dels alumnes.**
- **Generar la capacitat de detecció i d'anàlisi en els alumnes de la necessitat de millora professional.**

A través dels següents objectius d'investigació:

- 1- Augmentar la comprensió del fenomen de l'escriptura autobiogràfica.**
- 2- Contribuir al meu coneixement de la investigació en socials i, per tant, de l'hermenèutica del subjecte.**
- 3- Aportar elements rellevants sòlids per poder afavorir tots els processos necessaris de l'autoconeixement o dels fenòmens d'apropiació de la persona que han de garantir moviments cap a l'apropiació.**

I a través d'un mètode que permeti:

- 1- Transformar la realitat de l'individu.**
- 2- Facilitar la transacció a partir d'una relació educativa.**
- 3- Millorar la pràctica metodològica i engegar el procés que potenciï els recursos de l'individu.**
- 4- Engegar tots els elements per a la indagació de l'alumne.**

Metodologia de la tesi

La meua prioritat és **promoure uns espais pretesament educatius des dels quals generar, incloure, afirmar, consolidar i potenciar eines de reflexió del «jo» desplegant les possibilitats de l'individu cercant el sentit experiencial de cada aspecte del «jo».**

Parteixo de la suposició de treball següent: **la promoció de l'escriptura i la narració autobiogràfiques en els processos de construcció del «jo» en la historització de la memòria – i en conseqüència a través d'un autoconcepte autogenerat – des de les quals regenerar una indagació de les parts ocultes, i així accedir a l'individu de manera integral per tal de desenvolupar, (re)elaborar i orientar un nou procés de projecció personal.**

D'aquesta manera havia d'encertar amb una metodologia per introduir-me en el projecte, però que progressivament permetés vorejar, tant de forma teòrica com pràctica, tant personal com col·lectiva, resseguint totes les filatures que em caldria anar teixint. Per això proposo un **itinerari sempre circular amb recorregut en espiral (cada capítol descriu una circumferència diferent mentre s'ascendeix en cadascun dels nivells superiors descrivint una nova esfera possible)** tot oferint una **primera reflexió històrica, ontològica i cultural a l'entorn dels conceptes i objectes que em calen observar i participant en tot els temes de constitució del «jo».** En el seu transcurs valoraré la possibilitat d'afegir qüestions a la ingent i exhaustiva tasca a la que em sotmeto a través de les dinàmiques en les que sotmetré a persones que vagin participant de la pràctica que desenvoluparé.

Estructura:

L'estructura on m'ubico és una part teòrica que consta de 5 capítols i un capítol inicial introductor i que s'explica de la següent manera:

Capítol 0: el capítol inicial serà una explicació de tots els elements que contindrà el projecte ABG (Auto + Bio + Grafia) fent una mirada anticipatòria de tot el que es proposa.

Capítol 1: s'entrarà en les diferents qüestions i aspectes complexos del món del jo.

Capítol 2: l'entrada en aquest capítol es realitzarà en aspectes de l'existència del ser vinculant-lo al «jo» i al projecte ABG tal i com descriu una mica més a baix.

Capítol 3: s'inicia la mirada pedagògica en l'art del viure que busqui l'encaix essencial en la recerca del sí-mateix donant-se forma en l'arc hermenèutic i la fenomenologia com un procés d'evolució sempre de caràcter marcadament pedagògic.

Capítol 4: la narrativitat i els elements narratius i poètics de l'escriptura des de fonts literàries de la creativitat poètica com conculs on visualitzar el màxim nombre de temàtiques de l'escriptura del «jo» i que puguin generar reflexivitat i avenços en el projecte ABG.

Capítol 5: els aspectes semiòtics i les figures retòriques ens proposaran desentrellar alguns dels feixucs camins de la narració i també els de la comunicació humana on establir nous recursos més fèrtils per a l'escriptura en la nova cultura del «jo».

Estructura de la part metodològica:

En els capítols 6 i 7 explico la part més pràctica de la tesi que tracta de quina forma obtenir una metodologia on cercar la praxi grupal que fomenti les bases pedagògiques en les quals formular aquelles tècniques de posar en joc el nostre projecte vital. El projecte d'indagar sobre la nostre transformació, a través de les temàtiques que es deriven de la constitució prèvia del «jo» i que s'hi compromet en la seva capacitat resilient i amb quins principis construir-les.

Allí proposo sobre aquests tallers grupals, les dinàmiques facilitadores reflexionant sobre les metodologies, justificant la seva coherència i pertinença, composant les tècniques possibles generades, partint sempre de la necessitat holística dels individus. Sobretot de pràctiques que es posaran al servei de comprendre l'acció d'allò que escrivim, interpretant l'abordatge de la realitat de l'individu en les seves dimensions perceptives i intencionals i a través de les seves accions. Fet que em permetrà interpretar i valorar la identificació i el potencial de canvi pel participant i per a la seva emancipació. També valoraré el que s'ha operat en els diversos grups sobre la intersubjectivitat i els fenòmens de la interacció entre participants, com si d'una investigació–acció es tractés, o utilitzant els preceptes de la investigació participant on l'investigador principal participarà de la metodologia com a observador (i conductor).

Sobre els resultats obtinguts avaluaré el tipus d'interpretacions des de la fenomenologia aprofitant exercicis i textos realitzats a classe i qüestionaris sorgits de dinàmiques realitzades en el propi taller d'escriptura que transcendeixen al taller mateix, per les dinàmiques que s'hi generen.

Desenvolupament de la tesi

En l'escriptura d'aquesta primera part teòrica amb components filosòfics, pedagògics i hermenèutics amb elements literaris i semiòtics ens conduïrem endavant amb diferents nivells de comprensió i de complexitat. La circularitat del procés recollirà, per a **aquesta primera fase teòrica (més històric–filosòfica), la necessitat d'oferir una segona fase reflexiva de contrast que iniciarà en una de projectiva on poder captar totes les necessitats de canvi ontològic a l'individu**, ja no tan sols de concepte sobre el sí–mateix, sinó capturant la qüestió metodològica, on proposaré un camí obert des d'una fenomenologia i un art sobre un mateix, des del qual encetar un veritable qüestionament cap al canvi existencial: nous paisatges en l'escriptura des d'un concepte ontològic lliure i des d'un *biopoder* que ha de possibilitar el concepte cap a l'autoconstrucció per l'individu. Un exercici essencial per redescobrir el caràcter més plenament humà on vivenciar una altra cultura de la construcció d'un mateix. Per tant la circularitat ha de proposar un marc teòric referencial per la tesi definida com cicles que conformin contrastos i redefinicions transformadores, des de necessitats i noves expectatives. Tot això per concebre diferents cicles on situar i consolidar cadascun dels processos reflexius.

En la tercera fase em dirigiré a un punt final unívoc utilitzant el procés en espiral en direcció a la següent projecció que ja es trobi en un altre graó. Un triple salt constant per poder avançar en el projecte ABG en el sentit d'aprofundir en els graus d'intersecció en els quals **l'ampliació en la reflexivitat i compromís** es situïn en el pròxim nivell de l'espiral. Sempre en procés ascendent i que vagi aplicant tot allò en l'experiència d'un mateix. Els diferents nivells pràctics per acollir:

1- escriptura, 2- reflexivitats i 3- compromís i responsabilitat.

Implemento per aquesta tesi un estil unívoc seguint la proposta gràfica de l'espiral mentre proposaré igualment aquesta triple consecució per els projectes ABG que indagaré. De la mateixa manera que escric tenint en compte tres nivells d'escriptura, aquests em proposen tres nivells de creixement i de transformació (descriptiu, ontològic i transformatiu), que plantejo en les escriptures a concebre pels nostres projectes personals.

En tots els projectes ABG em dispo a convertir un projecte del «jo» en l'origen de la nostra pragmàtica i retòrica. Dit d'altra manera, de passar dels vestigis del «jo» a configurar els processos de la reflexivitat. Es tracta de veure l'origen de tots els processos de reflexió antecessora i si els propis mecanismes del llenguatge en aquest procés reflexiu, es poden (re)definir en la seva projecció, definició i/o exposició. El propi projecte, que instal·lat com a

projecte del «jo», forçaria al procés de construcció, el qual desplegarà la narració promovent la pròpia reflexivitat. La primera aproximació en els capítols 0, 1 i 2 versaran entre la narrativitat i el pensament reflexiu del món del «jo» oferint camins per a la identitat amb la necessitat d'una ontologia del devenir travessada des del món de la filosofia, però que l'home postmodern ha anat difuminant en altres paràmetres del seu devenir. Ontologia doncs d'una apropiació com a concepte clau, ja que aquest no és un projecte amb pretensió d'alliberar a la societat, encara que sí gaudeix del propòsit de poder oferir eines clau que cada individu precisi per orientar-se, tant per construir el ser (que és un mateix), com per indagar-se. Processos que s'iniciaran per:

- definir els propis significats de la identitat en la necessitat subjectiva d'autorealització.
- compaginar un compromís vivencial en un mateix i en un projecte de vida des dels mateixos significats que cal construir.
- perseguir l'orientació del projecte, en coherència entre significats i les direccions que pot prendre la vida.
- indagar i facilitar l'autorealització –tant d'estil de vida, com del projecte vocacional– i la recerca de les parts essencials en la interiorització i en les formes personals.

Un dels reptes que en aquesta part *l'ontos* pot orientar, és la detecció del ser i s'adona de la mirada pedagògica del sí–mateix, és a dir de l'interior. Indagació cap a la profunditat de l'essència. Una voluntarietat en tot el que es realitza i, en conseqüència, que es formula un projecte de vida que dissenya i participa d'un art de vida, en un compromís amb un mateix i en el propi projecte que és vocació, autorealització i indagació, com a pensament estratègic. D'aquí a les construccions dels significats i en les deteccions profundes: l'essència i la mirada, i com fondre-ho amb els auto significats, cap a un estil de vida coherent.

La manifestació de tot el que acabo de definir està palesa en l'obra de Viktor Frankl, com un dels majors exponents de l'existencialisme, tal i com es pot veure tant en la seva obra, com pel que s'observa des de la seva trajectòria vital i el que va significar en la seva carrera. Per això crec que és un dels autors que millor representarà els objectius d'aquesta tesi, no tan sols per tot el que significa en l'aspecte resiliat, sinó pel que representa per tota la recerca personal que suposa. Altres autors que ajudaran en la indagació, seran *L.V. Vigotsky, Jerome Bruner*, des de tots els elements de l'aprenentatge i el paper que podrà tenir l'art en la qüestió (en *Nietzsche, Foucault, Heidegger, Gadamer*); i en *Taylor i Giddens*, que m'oferiran perfils des de tots els extrems de la filosofia, de la psicologia i de la sociologia.

És a dir, que en aquest cas caldrà conjuntar un marc teòric que obri perspectives àmplies i que impliqui diferents àrees del coneixement, per construir totes les bases teòriques i els fonaments de l'home postmodern i dels seus antecedents. Sent conscient que hauré d'introduir-me en els antecedents històrics, però reduint la recerca de la construcció del «jo» en aquest inici, a alguns elements històrics que partirien d'una mirada arqueològica a vista d'ocell i pels referents culturals dels clàssics (no podrien faltar els referents aristotèlics i platònics, així com *Sèneca* o alguns passatges dels clàssics que cal destacar). D'aquí limitaré la recerca a alguns salts rellevants passant per *San Agustín*, fins a *Rousseau* i els romàntics del segle XIX.

En el capítol 3 s'anirà abandonant tota la visió històrica substituint-la per una que s'introduirà per la visió més pedagògica, en el sentit que m'aniré fixant i centrant en el procés de la configuració com a un individu que operi al servei d'un «*autobiopoder*». L'existència hi establirà les seves bases des del pensament i un llenguatge (la paraula pren protagonisme prioritari) –des d'una **narrativitat que es col·loca al servei de l'apropiació, de la inscripció al món, del naixement i dels inicis de tot projecte i de tota estètica de l'existència**–. Per tant, al servei del disseny del projecte ABG o de l'autobiopoder. Però aquí només significarà un començament de trajecte, d'imaginar les reformes a realitzar, de la consistència professional o de l'empoderament personal, o potser es tracti de desentrellar la identitat i la forma ètica i/o moral per a la creació o detecció de la pròpia veu i desenredar les confusions vitals. És a dir, establir premisses per iniciar el joc de la narració des del naixement.

La definició d'un projecte que s'ha de encaminar segons necessitats i/o interessos de l'individu, ha de canalitzar-se en diversitat de vies, segons els moments o trajectes que es pretengui concórrer o cobrir. En aquest ordre d'elements, puc accedir als primers factors sobre els estils (propis) de l'art de vida. La paraula esdevé aquí un primer sentit de detecció (l'eina que permet aproximar-la) sobre la construcció o les ruptures necessàries que esdevindran transformació i els elements que permetran la possibilitat de transformació. El dol i els naufragis, la passió i els elements que realment creen una identitat, sobre el que ens enamora o sobre el que detestem, són elements que pretenen iniciar en les veritables parts vitals i en l'existència pròpia generant creixement. Traços que dirigiré a la poesia permetran concedir-me d'un logos, d'eros i del «*mythos*», que seran fonamentals per construir totes les figures metafòriques amb ampliació cap a tot un món de possibilitats.

Per a la part final, dels capítols 4 i 5 de la proposta teòrica, s'il·lustrarà de moltes fonts literàries (aquí es nodriran de nou de Nietzsche, Heidegger, Gadamer i Foucault com a

propostes teòriques i fenomenològiques, on s'hi proposaran noms tan heterogenis entre si, com Zambrano, Pessoa, Bárcenas, Rilke, Mújica i Celan que són els que prioritzen en mi tot l'element poètic i que m'ajuden a situar la importància creativa i crítica en l'aprenentatge de la figura de la metàfora. Steiner, Wittgenstein, Benjamin, Derrida, Deleuze, Eco i Barthes ajuden a compondre els elements a destacar sobre la importància del llenguatge per construir les narracions de la vida, i en obtenir tots els moments i els espais de la reflexivitat per a la transformació i la resiliència. Per això, serà fonamental buscar les figures literàries de la retòrica, com el silenci, l'essència i la veu, però caldrà encobrir-les de nou darrera d'una **nova espiral que ajudi a desplegar nous elements d'identitat i de construcció en una acció narrativa que pugui sorgir d'una metacognició narrativa i implementi recursos des de la interioritat**. La fenomenologia hermenèutica atorga un nivell d'anàlisi en la que el llenguatge i la creació promou uns recursos, tant en l'autoconeixement com en la narrativa. Amb el propòsit d'oferir riques possibilitats davant de diferents situacions i posicions, ja no tan sols expressives, sinó i sobretot, de pensament i de metacognició per oferir-les a la comprensió de les situacions o de possibilitats d'interpretació cap a l'expressió en propòsits lingüístics i poètics.

Agamben de la "*potència de pensament*" parteix de la proposta del *biopoder* des de Michel Foucault¹ l'altra gran font d'inspiració per aquesta tesi. Prioritzar en l'humà com a "*ens*" essencial que cal reconstituir i fomentar, (re)formulant tota la nostra configuració del pensament ontològic. Una (re)configuració dels espais de la reflexivitat que foragitin les possibles composicions que han devingut en l'home postmodern (en els atzars) en valors promulgats pels pesos de la consciència, en termes d'allò políticament correcte. Fomento doncs el projecte ABG a través d'una fenomenologia de l'esperit humà encara per imprimir, encara per imaginar, i que impacti des d'una metodologia i un art que afavoreixi cap als "*eterns retorns*" humans que cal reconstruir en reflexió constant amb un mateix.

¹ «Al límite la vida (...) es lo que es capaz de error (...). La vida acaba haciendo un viviente que no se encuentra nunca completamente en su lugar, un viviente que está destinado a 'errar' y a 'equivocarse'. (...) Al arrancar al sujeto del cogito y de la conciencia, lo radica en el terreno de la vida; pero se trata de una vida, que en la medida en que es esencialmente errancia, va más allá de lo vivido y de la intencionalidad de la fenomenología: ¿no será que toda la teoría del sujeto debe de ser reformulada, ya que el conocimiento, más que abrirse a la verdad del mundo, se arraiga en los "errores" de la vida?» (Michel Foucault a, *Dits et écrits*. Citat a AGAMBEN, Giorgio; *La potencia del pensamiento*. 2008, p. 389

La tesi finalitzarà en dos capítols, els 6 i 7, on reflectiré les visions més pràctiques del projecte ABG en els que es versaran tots els aspectes metodològics que hagi experimentat des dels tallers d'escriptura i en totes les visions que les persones que hi participin s'hi haurien orientat.

CAP 0: L'AUTO +BIO + GRAFIA descomposada per un projecte ABG

A. Auto; projecte del «jo»; la identitat; concepte de sí mateix; aparició de l'apropiació; compromís d'un mateix.

Em dispo a obrir-me en canal. En un procés indagatori, intransferible i intrapersonal. En tota vida hi ha un inici del procés de repensar i de projectar. D'això tracto i cap allà em dispo: en l'art d'iniciar-me amb consciència, en tots els recursos possibles interiors (en el meu primigeni desplegament). En poder assolir-los internament en un nivell de consciència i en la suficient motivació per gaudir-los en un aprenentatge, no només funcional –sinó i sobretot– vivencial. I, per això –i per a qualsevol grau d'aprehensió que es proposi– **cal un punt d'inici i segurament d'inflexió vital. Un projecte del «jo» que ha d'iniciar el camí cap a la reflexivitat. Una reflexivitat que tendeixi ponts cap a l'emotivitat i a la intel·ligència emocional.** Els de l'autoconeixement i de l'art d'ampliació de totes aquestes vies. D'algú que ha de conèixer i dominar els seus propis racons del «jo». El projecte del «jo» que indaga per accedir als màxims d'un mateix al mode de Nietzsche, o en la millor versió de sí mateix com Merleau-Ponty, a la recerca dels «*temps futurs*» de la pròpia identitat. O en la recerca del sentit existencialista del «*resilient*» Viktor Frankl. **En la d'aquell que es recerca, es transforma, s'indaga, busca una ruptura i tracta d'implicar-se molt més amb sí mateix.** Aquest és l'ús, funció i la principal norma (i formes) que li trobo a l'autobiografia i a una escriptura –que és el flux que es mourà en el organisme que es prediu en el sí–mateix– del que s'indaga a través de la paraula. Una forma d'art de vida que pot assajar una de futura per indagar-se, obrint reflexivitat mentre experimenta a través de l'existència, com els grans mestres sempre havien realitzat.

Però m'implicaré en el projecte del «jo». Simplement un projecte com a via ràpida a l'accés de les potencialitats, de les múltiples recreacions de la identitat en la seva forma més humana, en el seu fons més essencial i autèntic i de la pròpia aparició de l'entera apropiació del que busquem i recerquem els humans al llarg de la vida.

Parlo d'una proposta fenomenològica, del que reflexiona sobre la pròpia acció en la que està immers. D'una realitat que demana una implicació en l'acció en la que intervé i que ha de generar la introducció directa en el coneixement com a causa i efecte en la que incidir. Es tracta d'encarrilar un «jo» que s'acosti a un **autodomini més específic i que sàpiga canalitzar totes les àrees concretes que necessitarà per accedir al màxim a les seves potencialitats i cap a una certa entitat personal.** A les complexitats requerides en l'assumpció professional, en totes les dificultats i diversitats dins les competències professionalitzadores, s'afegeix

actualment el domini i l'aptitud que es requereixen per controlar totes les variables, en les complicades situacions dels contextos laborals. Per tant, es requereix d'un professional que, des de la vocació, sàpiga generar quines són les propostes sobre el tipus de professional amb el que es vol convertir. Un professional reflexiu que es condueix a una acció de canvi i millora constant i que dialoga amb les seves realitats des d'un esperit crític indestructible. Per aquest fet, penso que una eina fonamental pot raure en una **proposta projectiva en iniciar-se – ontològicament i heurística– en propostes reflexives que comencin a replantejar un marc pel professional que indagui tots els mecanismes** (psicològics, ontològics i vocacionals) sobre les qüestions que hauran de versar en els compromisos personals interns de la persona.

Però també d'una via oberta per la que simplement **es planteja un (re) descobriment pel canvi, per la transformació, per la ruptura**, perquè potser cal desfer alguns fils (estructurals o conjunturals) que bloquegen tota sortida, tota alternativa, o que manifesten l'opressió pels territoris de la identitat sense gaire alternativa per l'autoconeixement o per la reflexió lliure. ¿No caldria construir una via anàloga a l'actual, però consolidant sobretot en les eleccions personals i en la decisió sobre una orientació compromesa per la identitat? No caldria fixar-nos en el tipus d'eleccions i en els fons i les formes, sobre el què i el com, més que sobre les urgències del quan i el quant? No és el temps un factor que aporta angories que expliquen les dificultats que hi ha en orientar els camins que proposarien millores clares en les condicions de detectar aquestes vies? Perquè es fa tan complicat discernir, detectar, orientar-nos, engegar, definir o (re)definir, o simplement, iniciar un projecte del «jo»? Perquè un projecte del «jo» ens ressona complex, dens i compromès? Potser manca possiblement una capacitat de creació i regeneració del propi compromís en un mateix, que sí que iniciem en travesses més del tipus laboral, en el nivell més pràctic i pecuniari, i no tant en la base de l'ontologia personal. D'aquests últims defenso més la seva necessitat, tot i no semblen ser prou prioritariis educativament. Així que entraré en els llocs on afegir **el projecte de la identitat en compromís amb el concepte d'un mateix com a teló de fons, en una base que està en constant moviment i transformació**. Un pilar per constituir futures virtuts també per persones habilitades en altres conceptes i orientades en la construcció paulatina de les competències i aptituds personals. Un futur en constant canvi.

Però hi ha més. Són els factors socials, familiars i educatius. Simplement ocupem-nos ara i aquí dels fonaments a tall d'exemple. Penso en el paper de l'educació formal en els camins de l'assumpció de la identitat pels joves: en quins dilemes i en quina mancança d'ells, constitueixen els fonaments que acaben confluint més en les mancances que en factors fèrtils, o no acaben de fluir dins dels processos educatius. El paper de la institució educativa compleix

la transmissió de la funció científica i difusora de la corretja cultural, en la via més tecnificadora, és a dir, més economicista, però els ancestres culturals –que tan bé s’assolien en el seu paper de perpetuar aquella transmissió humanística– ens han sumit ara en una mena d’irreconeixible desinterès cap a una cultura del «jo», i de retruc, han establert la dictadura de l’oci, en la seva versió de despreocupació. Mals moments per la reflexió i per la interiorització, i cada cop es fan més evidents les dificultats per l’individu per comprendre les situacions en les que ens trobem i una insensibilitat cap al fonamental *autodiàleg* en el que tots hem de desenvolupar-nos i en l’aprenentatge essencial d’aprendre a pensar i en projecció a viure.

B. Bioestètica i ètica de l’existència o biopoder, vida com a camí, naixements, ruptures, passió per la vida, amor, tacte, riure i fruïció per la vida, mirada pedagògica, canvi i reformes bio-estètiques, el pont i l’home que creua el pont com a relació amb el món, logos, eros, mythos, dol, etc.

La dimensió vital de l’home és d’una repercussió pel «sí–mateix» de complexa indagació que inclou la voluntat, el desig i la memòria (sigui en els agradables moments i en els amargs), descrivint geometries a través del record, la vivència i l’ànim, i que ara em presto a construir. La construcció que ens pot suggerir la vida com a camí, com a recerca i com a experiència cap a la transformació, ens pot produir –en sí– uns canvis, unes reorientacions o unes ruptures que han de convocar-nos per les més il·limitades existències i concitar-nos per les més excitants paradoxes de la vida. Una visió concreta de l’existència, en un projecte de vida com el que proposo, és fonamental per poder-ne **extreure el seu component d’aprenentatge vivencial** de manera que atorgui una forma de vivència composant els rerefons de l’experiència que facilitin l’assumpció de la profunditat, de la reflexivitat i de la complexitat, enriquint tot procés existencial. Aquesta és l’opció que defenso: **un procés de recerca vivencial que ha de construir per l’individu una capacitat indagatòria que l’impliqui cap a una existència que es concreti en una identitat i indiqui un reconeixement des del «jo» essencial**. Cal incidir que el procés haurà de variar depenent de l’objectiu vital de cada individu. Està clar que cada persona contempla les seves, en més o menys elevades quotes de compromís personal, de sacrificades eleccions en diferents etapes i temps, però no és el comès aquí d’establir nivells de compromís, ni objectius vitals. Sí el d’implicar-hi a l’individu, en un exercici que permetrà iniciar, com deia abans, una reflexivitat sobre una condició individual i subjectiva que haurà de permetre accedir a les veritats d’un «jo» que cal indagar.

Aquesta doncs, ha de ser una proposta que, en primer lloc, ha d'incidir en un compromís estètic i ètic sobre el que s'està plantejant. Veurem que al accedir a una realitat del «jo», al (re)buscar en les nostres esclertes, en els racons i intersticis de les realitats (de vegades inconfessables) sovint accedim a zones que poden reproduir certs malestars, però que acaben donant realitats ben dures, que van madurant a mitjà termini, fent-se fèrtils a nivell existencial. Per tant, m'acostaré a zones ben àrides dels nostres interiors, que apliquin una introspecció ben funcional per anar implicant a les nostres parts més sinceres, i per tant, reconeixent les més reals i veritables. Aquest, doncs, és un exercici que ha d'ampliar un compromís amb un mateix i que ha d'aconseguir un reconeixement de totes aquestes parts essencials. És una forma, per tant, que conciliarà amb el nostre «jo», un ser al qual moltes vegades no em permeto desenvolupar o realitzar. La proposta persegueix la via deixada per Foucault –el qual, tanmateix, s'inspirà per Nietzsche– sobre el «*bios*» com a via (re)vindicada i de caràcter, fins i tot polític, gràcies a un compromís humanístic inassequible, en construir un model humà en el qual es possibilités encara una condició humana que es realitzés –segons l'assumpció existencialista– en (i cap a) la recerca del seu propi interior, és a dir, en la recerca d'un mateix o un exercici essencialista del sí–mateix.

I després de la recerca de l'essència –exercici profund i complex, com no n'hi ha cap altre en la pràctica existencialista– es tracta de (re)seguir i esbrinar en totes les diverses etapes i èpoques de l'home, detectant en quines claus concloure, per accedir a les parts essencials i més significatives. En tot recorregut vital, cal perseguir quines són les parts que millor desentrellen tot l'entorn intern, i quines es disposen a constituir els episodis més emergents de la formació identitària. En tots els signes que es van construint, l'individu ha de poder detectar els fets més rellevants per poder (re)llegir des de quins punts (re)anomenar-se i en quins un s'ha d'ancorar. Quines són les diferents arestes que intervindran per endinsar-me al llarg del temps? Espero veure-ho a través de la meua gestió narrativa del temps. Punt clau per a qualsevol narrativa. I per força aquest fet passa per una gestió encertada o encoratjada de tots els aspectes que destaquen de la nostra biografia, i els que –per la seva rellevància– han suposat ruptures, les corresponents sutures i avanços, i perquè no, també els bloquejos. En tota transformació hi destaquen sempre els moments de ruptures, i aquesta categoria destacarà –per sobre de les altres– en la nostra recerca. La ruptura, els constructes des dels que es poden iniciar camins, els naixements de possibles canvis, els que poden fer-nos submergir cap altres possibilitats (inèdites fins ara), els moments en els que tot sembla vida –i de cop decau– i, en definitiva, els que –per sobre de tot– hi trobem passió per la vida, passió en l'aprendre i en el créixer, des de totes les ombres en les quals observar.

Perquè és aquesta una forma de poder: assolint una nova mirada. Punt fonamental en aquesta forma d'accedir a un mateix. Es pretén una escriptura innovadora, ja contingui biografia, identitat, màscares, ànima, essència, caràcter, personalitats, futurs, passat i present, records, memòria, exercicis, existència, consciència, esperit, psique, però també, deliris, ansietats, privacions, desviacions, bloquejos, dubtes, ruptures, naufragis, tristesa i malenconies; poder assumir un nou rol, un nou que em permeti refer una mirada que s'ha de veure des d'unes ulleres que puguin desplaçar els possibles «jos», com antics «alter egos» i que, talment, possibilitarien una llibertat per l'essència individual. A partir d'un cristall que permeti visionar una nova relació amb el món desplegant tot de noves possibilitats des d'aquestes noves visions. Estem en nous temps on es precisen eines de relació que possibilitin la construcció de nous escenaris d'aprenentatge pels humans, un nou món per refer, des del qual desaprendre, i que necessàriament, simultaniejar al propi aprenentatge. En aquesta línia pretenc incidir en aprenentatges constructivistes partint, per exemple, i essencialment, del pensament autobiogràfic i de tot el que implica, inspirant-se en l'experiència de cada individu.

C. Grafia, llenguatge, silenci, creació de la paraula, naixement del logos, paraula i món, relació amb el món, historia i paraula, mirada i món, inscripció en el món, reanomenar, poesia i realitat, reanomenar el «jo», praxis, pensament, llenguatge, reflexivitat, escriptura, temps i silenci.

Sobre l'aprenentatge, en parlaré profusament (punt de confluència del projecte ABG). Però ara m'interessa parar atenció amb el concepte del llenguatge. Des del naixement de l'home social, existia tendència a certa ànsia de poder en crear i formar-se un logos el més aprehensible possible. No només hi havia paraula per comunicar-nos, sinó també per comprendre i accedir al coneixement en la seva màxima amplitud i plenitud com a eina de coneixement, però també de control, de submissió i de dominació. En aquest sentit el llenguatge i la paraula es poden convertir en un bosc o en la manta protectora que (re)crea com ens relacionarem en el món, en quines prolongacions acabarem trobant en aquesta relació, i en la relació amb els altres, com reflexionarem i des de quina mirada. El jeroglífic en el qual haurem d'indagar, ens donarà unes possibilitats –i no unes altres–, ens obrirà uns camins que podran ampliar o superar (segons el cas), un logos en particular (l'individual), que haurà de comportar un tipus de reflexivitat concreta. Una categoria que fundarà cadascun dels pensaments que neixen com una deu a través del traç de la paraula. És aquest, doncs, un traç que efectuem des d'una

paraula, des d'un fet que exercim, des d'una posició que adquirim, i també, des del pensament més absolutament lliure, individual, independent, generant vivència i experiència.

Tot aquest fenomen comunicacional implica que, des de l'acció de pensar i d'expressar, el llenguatge és absolutament creador i iniciador per a qualsevol acció eminentment humana i essencial a tots els efectes. És a dir, la primigènia de l'acció humana, ja que en el simple fet d'accedir al llenguatge, imprimim constantment un implícit acte de renaixement, ja que estem (re)anomenant tota experiència, tota vivència en el que necessitem fer-lo patent en paraules específiques (i no unes altres), tota acció, tota vivència, i les més variades (re)percussions, per poder exercir-les en aprenentatges per registrar-les com a viscudes. Aquí rau una de les enormitats del llenguatge: es poden generar des de tota paraula, qualsevol nivell d'experiència, de vivència, d'aprenentatge, de descobriment, de tret de personalitat i de caràcter que hauria passat desapercbut. Tota experiència i sensació pot quedar percebuda –i per tant detectada– en una experiència i relació amb el món particulars. Per tant, és en l'acte de la paraula on ens inscrivim al món definitivament, processalment, adquirint rellevància i admetent-la, com si d'un cert compromís amb ella es tractés, i per tant, en el territori particular que s'adscriu a ella.

En conseqüència, la paraula no tan sols representa el món individual, sinó que el crea constantment, renovant-lo, innovant-lo i incorporant-li nous elements tant externs, com introducció dels interns, és a dir, des del nostre propi autoconeixement. No es tracta només de tonalitats i colors de la paraula; no es basa en sonoritat ni musicalitat poètica, en l'adquisició d'un verb que ofereixi nous fluxos sintàctics o semàntics en les metàfores que s'obrin; s'arriba a un punt essencial –fonamental pel personatge– on tot conflueix en un moviment en espiral que eixampla i estira el radi d'acció, que simbolitzaria un exponencial creixement del sí-mateix. Això desatansaria l'opressió que sentim a voltes entre els límits del llenguatge com a perills que, de vegades, bloquegen. Es tractaria de trobar un principi de flexibilitat en tots els processos de la reflexivitat i en els mecanismes pel verb intern d'autoreflexió, amb gran profusió de tots els matisos desitjats en l'experiència de l'escriptura. És a dir, amb gran valor per l'acció de (re)anomenar i modificar gramaticalment i sintàctica en aquesta experiència de (re)situar en un altre pla la pròpia experiència. Una categoria que enriquirà progressivament la impecabilitat i precisió del llenguatge i que ajustarà molt més la seva exactitud a propòsit del sí-mateix.

No parlo tampoc únicament de l'exactitud metòdica de l'exercici ABG alhora de realitzar una metodologia que afini tot el que pugui per accedir a la honestat i franquesa del propi

exercici. Tampoc es tracta de reanomenar en objectius encobridors o emmascaradors, o fins i tot, de neutralitzar certs perills en què solen induir certes parts del passat per algunes parts identitàries. Encara que una suposada projecció ABG pot implicar o tendir en una intenció centrífuga de no deixar rastres de records malèvols, vull posar l'accent al poder d'una grafia que orienti cap a algunes formes de mesurar i narrar la pròpia experiència, com a pròpia projecció del «jo». Un poderós recurs és el d'utilitzar multituds de tamisos que conté la paraula, en diferents registres i gèneres literaris o la facilitat d'alternatives que t'ofereix la poètica més o menys lírica, més o menys prosaica. Però, com he apressat ja en l'anterior punt –en la part del *bio*– una de les que més defineixen, tant el caràcter com la forma que pot adquirir el projecte, és la passió que ha de descriure, narrar i traçar per possibilitar un exercici fenomenològic i hermenèutic. Així plantejaré la necessitat d'hermenèutica cap a la interpretació personal que ajudi a l'analogia. Sense components unívocs, inexistent en la dimensió personal.

Ja que es tracta d'un mateix, ho estructuro en un caràcter transformador per obrir una praxi autoindagatòria i existencial, desenvolupant, ampliant i detectant tot el procés. Una praxi que fa implícites moltes més accions com el mateix component clàssic de l'element poètic, que ha de prioritzar la paraula; una paraula que ha d'esdevenir el territori en el que circuli la fibra dels pensaments, que vagi canviant el gènere i la textura d'aquestes emocions i convertint l'expressivitat: que faci evolucionar tota la matèria de tal reflexivitat. Un complex exercici interior que ha de realitzar l'agermanament de les metàfores més existencials que teixeixin la fenomenologia dels progressos fets, en la unió del passat i del present, amb la confecció de futurs no molt llunyans, en forma d'il·lusions o visions de possibilitats i eleccions.

Una escriptura poètica en la que rememoraré grans noms clàssics de la filosofia poètica com Celan, Rilke, Zambrano, Heidegger, amb d'altres escriptors avantatjats del món del «jo», com Bajtin, Pessoa, Mújica, Eco, i un llarg etc., i que poden possibilitar el fet de (re)viure des de la vivència d'altres. Una forma ben desacomplexada de fer complir el paper alliberador de l'escriptura i de practicar-la des de l'experiència, com a veritable camp de batalla en la posada en joc de tots els elements clau per a cada persona.

I de l'element passional –que com ja es veu, congrega tanmateix un bon grapat d'elements cognitius– cal recollir també altres coneixements que un projecte ABG pot treballar i desenvolupar. Hanna Arendt en les seves visions des de «*La condició humana*» recull una política com a fi en sí mateixa per a l'home, i no com un mitjà per què sinó es perverteix. Tot per assolir la necessària pluralitat hauria de passar per tres elements clau: *el discurs (la parla i*

l'escriptura), la retòrica (la persuasió) i l'acció. Totes tres passen pel sedàs del projecte ABG: la primera com a mer exercici i coneixement, la segona ja que ajuda a desenvolupar com habilitat i la tercera ja que possibilitarà una pràctica reflexiva. Un projecte ABG doncs podrà facilitar una motivació i implicació pràctiques que convidaran a obtenir una escriptura i reflexivitat que desenvoluparà el **projecte vital**, de manera que s'introduirà del projecte «bios» ja inseparable.

Aquesta part, més política, cultural i comunitària de l'exercici, és fonamental també en el projecte en el compromís per l'individu, però volia subratllar també el caràcter íntim, subjectiu i individual de l'exercici, i que no ha d'oblidar tals components poètics que es poden donar des de la praxi del silenci. De fet, la pràctica del silenci que comporta el sol fet d'escriure, és el que pot permetre la reflexivitat. És fonamental doncs per a la seva pràctica en aquest projecte, com a iniciador de la paraula. Manifestaré l'estat natural de l'ésser humà, en tant en quant és pensament, és a dir, en el seu estat més reflexiu. En algun moment l'home es trobava, des de les caveres, en aquest moment en silenci i va començar a expressar-se. Traspasar aquesta imatge cognitiva al paper, fent-la corpòria; aquest és el comès del projecte ABG: **generar un exercici que creï tota l'amalgama de pensaments i es converteixin en accions des de la reflexió.** Una forma de manifestar el pensament, i així mateix, trobant el canal per expressar-lo, i conformant un teixit formatiu per la persona: *«pensar és assajar, és un exercici que té el propòsit d'ajudar-nos a intensificar el nostre sentit de ferida del temps entre el passat i futur. Pensar és recordar d'una forma més radical i no simplement un intent de considerar el passat com un significat de rellevància actual per a la creació d'una forma més intensa i crítica de formació»².*

Un pensar, un reflex d'un mateix, un despertar, el néixer, la presència, obrir-se i rebre el món, reconèixer i identificar la nostra veu, retrobar les nostres llums, els clars i les ombres, seran elements clau per ampliar i escrutar la nostra pròpia presència, la nostra essència, possibilitats qualsevol d'elles per (re)conèixer els nostres camins de l'interior, que serà il·luminat gràcies a l'escriptura que esdevindrà auscultadora, com «sherpa» que obrirà camí entre la malesa, cap a les alçades, i probablement cap a allò desconegut. Per tant la inspiradora i la motivadora d'una metodologia que es pot objectivar com un leitmotiv vital ja que serà el que fonamentarà tot creixement, tot moviment.

Totes les parts imaginables del «jo» caben en aquest projecte i el propi projecte anirà cobrant vida acoblant-se amb la pròpia existència, propiciant la capacitat de crear els canvis que hagi de generar. La regeneració des de la veu poètica ha d'inspirar una fertilitat, no només a la

² Greiff, P.; *Juicio y castigo: perdón y olvido*. Debats, nº 54.; 1995; pp.22-33

semàntica, sinó que enfortirà també l'acció de la persona que estigui participant d'aquesta (re)-evolució de l'individu.

María Zambrano, tant per la seva vida i acció, com per la seva obra, il·lustra perfectament el que acabo d'explicar i exemplifica de manera impecable el que hauria de ser un projecte de vida, d'escriptura, d'ABG: «Este género de caminar, de ir hacia algo, que guía y que está más allá, a través de un terreno en el que no hay camino en principio, se llama propiamente trascender. Trascender que en un primer sentido es atravesar, traspasar: obstáculos, fronteras. Más no se puede decir ni en este primer sentido siquiera de un móvil, de una piedra, de cualquier otro objeto apto para ser lanzado, que trasciende. Trascender no es propio más que de un sujeto. (...) Si el trascender es propio de un sujeto, lo es en sentido estricto del hombre, el sujeto propiamente dicho que conocemos. Y entonces el guiar, el conducir al hombre en cualquier momento de su vida y en cualquier forma que se haga, habrá de ser, para que la acción se cumpla, guiarle en ésta su marcha que es trascender, irlo trascendiendo todo»³.

El transcendir, aquesta seria l'aspiració d'aquest projecte, per contribuir decisivament en optimitzar tot el recorregut vital d'una persona. Dedicant en l'exercici una conducció i en tota la recerca estricta per omplir en totes les àrees d'influència de l'ésser humà: així ho descriu novament Zambrano en tot el seu caràcter creatiu, compromès i reflexiu que he emprat en aquesta introducció: «Una continua, sostenida tensión le es exigida a la condición humana. La realidad no perdona, y su propio ser menos aún. Al descubrir y sostener la realidad se descubre a sí mismo, comparece. Realidad y ser se conjugan: el hombre hace ser a la realidad, la salva con ello – el móvil del pensamiento platónico era, es, el de salvar las apariencias, ya que la realidad que aparece en el tiempo estaba condenada en aquel momento a ser “apariencia” – y al elevar la realidad hasta el ser, **el hombre va realizando, va haciendo real, llenando de realidad su ser y de sustancia su vida.** Es la condición de la criatura humana, su inexorable tarea donde quiera que se encuentre, como quiera que se encuentre. Quien la conduzca, ha de conducirla hacia ella, y aún dentro de ella (...)».⁴

De nosaltres depèn que resti com a simple aparença dedicada a viure en societat o en una altra dedicada al ser, coherent amb l'interior, i digne amb tot el que es desprèn de tot el descobriment de la realitat. De substància la vida, i de realitat el seu ser, i afegiria d'essència amb els camins que haurà de recórrer.

Havent ja centralitzat tot el debat sobre l'autobiografia i les arts que contindran tot l'exercici que pretenc abraçar en una metodologia afí en «l'art de viure», presento de forma sintètica els

³ Zambrano, M.; *L'art de les mediacions* (textos pedagògics) 1904-1991, Publicacions UB, 2002

⁴ *Ibidem*

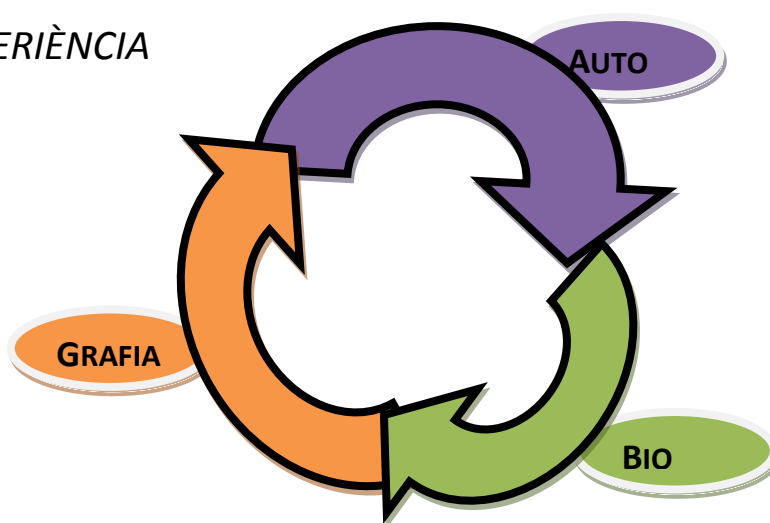
principals eixos de la investigació sense voler-los escapar de totes les possibles derivades en les que qualsevol individu pugui aprofitar en qualsevol de les variables.

Destaco d'elles la principal, que es deriva dels **objectius educatius** que aniré extraient durant el seu desenvolupament. No m'oblido doncs que els objectius educatius versaran sobre **l'experiència de l'individu en la qual pretenem que els continguts siguin especialment rellevants millorant el seu enriquiment i desenvolupament individuals.**

A continuació cal objectivar els eixos principals dels continguts sobre el llenguatge, i en ells, el desenvolupament hermenèutic conduït cap a una **comprensió sobre tots els fenòmens subjectius i individuals** i la realització de possibles treballs de camp en **autoetnografies**, si és aquesta la pretensió **hermenèutica** de la persona.

Per tant les direccions que indicarà aquesta investigació **assenyalen cap a l'individu i, igualment, cap el fenomen de l'escriptura que pretenc sigui la centralitzadora d'un procés de transformació** que protagonitzarà qualsevol persona que s'ajusti a les característiques de l'exercici. Per tant s'apunta en dos fronts: cap a l'individu des de l'inici –en el meu cas partint des de mi primerament, com a protagonista i usuari intern i vivencial en les meves escriptures, i que ara també trasllado al món de l'alteritat– i a la pròpia metodologia que troba lloc en l'exposició oral i/o escrita per tal d'avaluar les seves virtuts i problemàtiques.

ESCRITURA DEL JO CAP A L'EXPERIÈNCIA

Els principals eixos a desenvolupar de la investigació en l'hora de començar:

CAP 1: Inici i punts d'unió cap a la reflexivitat

Aquests seran les primeres passes del projecte. Els primers elements que em caldran per començar a fer les primeres traçades en l'exercici de (l'auto)escriptura. Des del pensament reflexiu, en un itinerari del jo com a ego natural cap a una identitat en autoconstrucció, fins a la consecució del sí-mateix cap a una apropiació que contribueixi a l'autorealització. Primer punt de contacte per situar al lector en un inici cap a un projecte personal d'autoconstrucció.

1.1. Pensament reflexiu des del «jo».

El «jo» com a punt central d'aquesta tesi. És a dir, el punt central i el motor d'arrencada des del que hauré de partir. Un territori que cal llaurar per fer-lo fèrtil, amb prèvia preparació per obtenir el cultiu necessari segons la situació i etapa vital. Parlo de les zones més existencials del sí-mateix, les quals es constitueixen en les àrees emocionals més palpables, sinceres i reals, encara que de vegades més reconegudes per a un. Una premissa necessària que cal destacar per iniciar, és la de cultivar en qualsevol territori on estiguis i edat en la que et trobis. Cultivar sigui quina sigui la circumstància. I en funció d'aquestes, promovent objectius primordials amb la cura que se'n realitzi, traçant des d'una qualitat de dibuix i de profunditat de traç determinades. Per tant, tracto de principis: del què i del com constituir –segons aquestes significacions– l'episodi pedagògic, que haurà de confluïr en àrea estratègica per la que l'ésser humà es defensa com projecte. El projecte del «jo». En qualsevol dilema, en qualsevol conflicte amb sí mateix. En els territoris de l'interior que s'han de gestionar, d'identificar, i que inaugurin des de l'assumpció de la responsabilitat, tota percepció del «jo».

El «jo» és una matèria que precisa d'accions i reflexions per imprimir-li del caràcter propi cap a una inscripció al món, que el doti i li ofereixi resolució per les categories dels dilemes i pels posicionaments personals i socials que haurà de traspasar. Més que tot, cal un autoconeixement bàsic que permeti establir els diàlegs essencials per poder determinar quines són les experiències que em posicionaran com a constitutives pel «jo» i quines determinaran oposicions o conflictes al desenvolupament. Però per això em cal un pensament reflexiu que haurà de ser balança pel propi desenvolupament, i posteriorment, seré «jo» mateix qui el modularà en la meva pròpia evolució.

Però, què és el pensament autobiogràfic que ha d'inaugurar la reflexivitat humana? Què és el que ha de possibilitar un autoconeixement que desenvolupi el «jo» i que indagarà en el futur

aquest jo? Pensament autobiogràfic: «és una companyia secreta, meditativa, que només comuniquem als demés a propòsit de certs records, excepte si la convertim en una finalitat de vida»⁵.

Partiré de l'aportació de qui ha indagat en el projecte de la història de vida (pròpia primerament) com a mitjà i, també amb una clara finalitat. Estic en el convenciment que més que una proposta d'investigació, ha de ser igualment –i com a mínim en la mateixa mesura– un concepte ontològic per un projecte vital. Demetrio, des d'una obra molt específica i precisa sobre el pensament ABG, concreta en tots els components i elements ontològics i hermenèutics de l'ABG, i descriu com a finalitat de vida i de concepte, en tots i cadascun dels seus episodis, que permetrien adquirir un coneixement base pel coneixement autoindagatori. Tant és així, que com a finalitat, puc accedir a la millora i potenciació de la vida com a ser. Aquest fet ha de ser el que propiciï l'accés al sentit, com a aspecte clau, en tant en quant facilitaria –amb major coneixement de causa– quins serien els camins d'apropiació dels significats que més em representaran com a humà (un primer concepte important que començarà a provocar una espiral d'esdeveniments).

Però quina és la càrrega de l'exercici? Com generar-lo? Ha d'iniciar-se des d'una implicació personal, o simplement és un exercici narratiu? Inicialment, tenint en compte que l'estic embolcallant de caràcter educatiu, consideraré que aquest és i ha de ser un **exercici filosòfic sobre nosaltres mateixos, un espai de benestar propi i un pacte** amb el que un hauria de trobar-s'hi en algun moment (dolor, pèrdua i reconciliació). Repàs de qui he estat i la projecció que porto en conseqüència. **Projecte de vida o projecte narratiu complet, diari retrospectiu, història de vida novel·lada, dóna sentit a la vida** i com ens adverteix també Demetrio: «*que la passió pel propi passat es transforma en passió per la vida posterior*» que seria un dels objectius al qual assoliria al prendre el control cap el futur. I per tant, com comenta Demetrio, és un pensament que introdueix en un «*altruisme de l'ànima*»⁶. Aquesta és la categoria, dimensió i forma a les repercussions vitals que disposa: sobretot pels canvis que puc suscitar, de forma que ja hi extrec una primera visualització del potencial transformador que obté.

Per tant, és una acció d'honestedat amb un mateix per poder-me atorgar de valors extraient-los de significats també als obstacles que s'han hagut de superar. Significats i les conseqüents categories, o el que és el mateix, reconstruccions des d'un present que permet visualitzar des d'una distància prudencial. És només la dimensió temps i la reconstrucció de la memòria, la

⁵Demetrio, D.; Escribirse. *La autobiografía como curación de uno mismo*. Barcelona, Paidós, 1999

⁶Ibidem, p.12

que permetrà conèixer la multiplicitat de les nostres diverses realitats i els factors que hi intervenen en els nostres camins i configuracions. **La comprensió dels fenòmens que em configuren ha de ser un coneixement bàsic (1er)**: és el primer gran coneixement i habilitat que anirà cobrint com a pràctica important del mateix exercici, donada la mancança general en els particulars diàlegs interiors que entorpeix el projecte pel desenvolupament d'aquest tipus de pensament tan important per l'ésser humà, sobretot per **generar processos d'apropiació, alliberament i d'autoconstrucció (2on)**. La detecció de l'ontologia de cada ésser humà, hauria de ser un fonament educatiu de primer ordre, donada la complexitat⁷ del fenomen i les dificultats que hi interactuen en la postmodernitat que ens l'allunyen precisament d'aquest factor. La multiplicitat dels «jos» i la seva variabilitat i recorreguts, i la seva comprensió i gestió, esdevenen claus de vida, absolutament bàsics. Sense aquesta assumpció d'aquestes gestions hi haurà mancances per l'individu que poden concloure en dèficits que poden conduir a la neurosi i/o a la depressió, i/o a altres mancances en l'autonomia i accés a la resta d'etapes vitals del seu desenvolupament. Tal com podem observar en les dinàmiques socials en el primer món, cal acceptar aquestes mancances considerant que aquest fet determina una necessitat educativa essencial actualment. Penso que la proposta d'**accedir a aquestes complexitats del «jo» des d'una proposta integradora que possibiliti la indagació**, que la revaloritzi –contràriament a les que llegim en les tendències actuals– és un fet determinant. I tanmateix, experimentar també en les diferents formes que ens ofereix l'art i les múltiples formes indagatòries humanes: «*Cal acceptar la multiplicitat i fer-la art, integrant lo integrable*»⁸. Seguiré la via resilient en aquest treball de tesi, però sobretot continuaré descrivint quins caràcters i virtuts dels quals disposa, i problemes que pot presentar l'escriptura.

La dimensió artística permet fer aproximacions des de tot allò que contribuirà a construir sentit del «jo». És doncs l'acció d'escriure els propis processos autobiogràfics ontològicament, un procés que permet, des de la distància, **construir el que està probablement deslligat o detectar d'on parteixen els nusos que provoquen bloquejos per l'individu (3er)**, i metodològicament permet fer les aproximacions progressives cap a la

⁷ «*Pero en realidad ningún yo, ni siquiera el más ingenuo, es una unidad, sino un mundo altamente multiforme, un pequeño cielo de estrellas, un caos de formas, de gradaciones y de estados, de herencias y posibilidades (...). Como cuerpo, cada hombre es uno; como alma, jamás*». Hesse; Herman; *El lobo estepario*, 1996, p.66.

⁸ Demetrio, D.; *Escribirse. La autobiografía como curación de uno mismo*; 1999.

comprensió i la detecció del «jo»⁹. Aquesta cita de Canetti recull l'essència sobre la recerca que m'ocupa i els objectius que estic contemplant, en el sentit que és una proposta de transformació des de l'individu per poder-ho traspasar del món de l'individu a la resta, en tant en quant, quedarà sempre el testimoni escrit de tal proposta. És aquesta transferència, la que il·lustra de manera reveladora la dimensió del que pretenc.

I encara seguint en l'estela de l'art es constata la presència transformadora, al pretendre, des de l'escriptura com a procés en la distància ideal, per **desenvolupar i reflectir tota la dimensió de l'experiència humana com a vivència que cal desprendre o arrencar d'un mateix (4t)**, a través del llenguatge o medi d'expressió, per posar-lo en joc en interacció amb el món¹⁰. Com a revers del pensament, cal oferir-lo al món fent sol·lícits els seus suggeriments. Com a forma humana no es pot concebre millor forma per gaudir de les possibilitats de perfeccionar i millorar les nostres interaccions humanes, accedint des d'ideals estètics i transformadors, superant i travessant tots els potencials humans i redescobrint la matèria que els ha concebut.

En definitiva, defenso aquí una proposta necessària per a la vida humana. Per tant, obro la possibilitat de la intel·ligència autobiogràfica com un procés en el qual sentir-se lliure i autoritzat i, estant educat en tal acció, per tal de **proporcionar la qualitat cognitiva i emocional que provoca l'escriptura com a una irrenunciable porció de la vida mental**. En la cita de Canetti queda expressada la idea d'exploració de l'ésser humà, on la percepció de límit quedarà exclosa, ja que es relativitzarà aquesta idea de límit i l'individu accedirà al seu coneixement –com a idea d'autoindagació– aproximant-se a la seva pròpia ruptura. Una

⁹«Mientras que el relato verbal –la anécdota o la autoconfesión, la confidencia o el desahogo– es una sutura efímera, una ocasión o circunstancia momentánea, la narración escrita –hasta ahora incoherente– es un conjunto de costuras duraderas que, en el mejor de los casos, asume una forma artística comprensible para los demás, permitiéndoles así identificarse, reencontrarse en esta narración”. Com a aportació pels altres i per explorar tot el que ens envolta: “si escribes tu vida, en cada página tendría que haber algo que ningún hombre haya oído nunca” y que: “lo quiera o no, el que se explora a sí mismo acaba explorando todo lo demás. Aprende a verse pero, de pronto, si es que ha sido honesto, aparece lo demás y resulta ser tan rico como él mismo lo era, y en última instancia más rico». Canetti, Elias; *El corazón secreto del reloj*, 1987, pp. 23-28.

¹⁰«El milagro del arte nos recuerda más bien otro milagro evangélico, la conversión del agua en vino, y la verdadera naturaleza del arte lleva en sí siempre algo que transforma, que supera el sentimiento ordinario, y el mismo miedo, el mismo dolor, la misma emoción, cuando los suscita el mismo arte, encierran algo más de lo que contienen. Y ese algo supera los sentimientos, los ilumina, convierte su agua en vino, y de este modo se realiza la finalidad más importante del arte. El arte es la vida como el vino es a la uva, dijo un pensador y le asistía toda la razón, al indicar que el arte toma su material de la vida, pero ofrece a cambio algo que no se halla entre las propiedades de este material. (...) Es perfectamente admisible la opinión de que el arte representa un adorno en la vida, pero contradice radicalmente a las leyes que sobre el mismo descubre la invención psicológica. Esto muestra que el arte representa el centro de todos los procesos biológicos y sociales del individuo en la sociedad, que es medio de establecer el equilibrio entre el hombre y el mundo en los momentos más críticos y responsables de la vida». Lev S. Vigotsky; *Psicología del arte*; 2006.

ruptura en la seva idea de límit, i per tant, un límit que s'anirà difuminant en benefici d'una nova percepció i que obrirà un nou significat (nova innocència).

Un significat més quedarà al descobert per la pròpia persona. **L'acte de buscar el significat, doncs, seria la finalitat última que donaria accés a la transformació del «jo».** Però, què implica buscar els significats per al sí-mateix? Com accedir-hi? Per on i com cal fer aquesta recerca? Per a Montaigne, és una metàfora del perpetu devenir de les coses; el significat és la multiplicació de significacions sense centres existencials, menys els sentiments que cal defensar (solitud, amiatat, devenir intrínsec de les coses i la profunda vacuïtat de tot). És a dir, l'estil és buscar en les **essències de l'existència, en les incerteses immerses en el sí-mateix**, en el món i que s'alimenta d'ell, i en els moviments narratius que s'originen en el sí de la paraula o en l'escriptura. És per tant el fet d'indagar des de les imatges que proporciona el camí de la vida, una acció que conduirà l'exercici per les categories essencials per cada individu, reconfigurant aquestes essències que hi habiten, per arribar a un resultat que serà una idea del sí-mateix. Ja va prenent forma un projecte que el «jo» ha de detectar, polir i reorientar, des d'un profund autoconeixement.

Però quina és la idea del «jo»? Com s'aprèn el «jo», o com es pot recordar el «jo»? Per Plató recull idees i substàncies universals (normes, valors i certeses) que un ha perdut en el naixement i per Aristòtil és una **evocació** que correspon al coneixement sensible o d'una emoció concreta, viscuda o patida en el passat. Però per ambdós el fet de **recordar és una activitat pedagògica dirigida a un mateix**. Per tant **l'autoeducació es funda en la tasca anamnèstica del record i de les veritats intel·lectuals i pures esborrades per la vida**. Per Aristòtil la memòria porta inscrita la pròpia experiència i per Plató és la superfície sobre la qual poden reaparèixer les essències immortals. Ella és la que permetrà la identificació personal i s'aprofundirà a través del pensament filosòfic successiu (retrospecció, introspecció, meditació, reconeixement i (re)evocació) que només tenen sentit en el debat o en la soledat.

Per tant, entre el record i l'oblit tindrà la possibilitat d'unir sutures. En aquesta (re)unió s'evoca el que en la memòria es va construir, en un exercici identitari de primera magnitud. La trobada amb la memòria –el sorgiment del pensament autobiogràfic– modifica l'estructura de la ment, ja que es converteix en un **procés de creació d'identitat**. És un culte a la interioritat i autoabastiment socràtic de recerca d'un mateix per arribar a la identificació del sí mateix, l'essència sapiencial, canviant i que s'ha de buscar des de la filosofia del sí mateix. Però en la concepció laica i moderna, s'ha anat desplaçant cap a una configuració no tan de l'interior, i no cap el que seria el plaer de la recerca com una ocupació de la ment i per establir un diàleg en

plural amb un mateix. En canvi per a Montaigne el plaer resideix en trobar el **fil conductor** que sintetitzi les parts escindides dels molts «jos» que he estat en la vida. Com la pupila externa o els fragments del mirall tal com els denomina. Per a una identitat en tota la seva potència, aquest **arxipèlag de «jos» conservats i altres un dia perduts**, és l'objectiu de l'autobiografia¹¹.

L'autobiografia, com a objectiu de gran valor i esforç, s'aprèn com una virtut per a un mateix, mentre l'exercitis amb la paciència del que sap esperar l'ofertament de resultats constatables. Cal distanciar-se d'un, per accedir al passat i poder-les fer sistemàtiques. Retrobar els punts buits de la memòria implica no caure en la temptació d'esborrar, per poder ser nou a cada instant «*en una revirginitat perpètua de l'emoció*»¹². Veure l'analogia metafòrica dels fils i el teixir de Pessoa, on construir figures amb el contenir els propis fils és imposar-se «*una disciplina per organitzar fragments de pols còsmic i inventar qui som i hem estat*»¹³. Es tracta de **descobrir** com penso en passat, present i futur, teixint tots els fils. Així la metàfora de les diverses textures des dels temps que he traspassat i traspasso m'exercita – ja que força l'acció de teixir tots els fils desenganxats– i reflexiona en tots i cadascun dels fils. Exercici arqueològic de la memòria i de veritable honestedat humana i individual. Els primers registres han d'estar en el que he guardat i conservat (d'allò que s'anava desestimant), en una veritable **educació sentimental del vincle simbòlic i de la fascinació per les zones que constitueixen les claus de la nostra existència**.

La pedagogia de la memòria permet sacralitzar les experiències i reconstruir-les des de la reminiscència que va perfilant la nostra existència. La construcció sintàctica dels esdevenirs contindrà la identitat que es relata «*relatant-se*»; per tant aquesta sintaxi es compon d'un llenguatge que ha de trobar un lloc i una trama (pròleg, trama i epíleg). Cal trobar **l'estil narratiu** que més coherència interna destil·li amb el personatge, problemes, destins, amors, impulsos i pulsions, és a dir, paraules-clau. El desig de relatar-se és el fet d'entornar la vacuïtat de la vida o com diu Pessoa «*la vida es un ovillo que alguien ha enmarañado. Ésta sólo tiene sentido si se desenrolla y se dispone en línea recta o se enrolla bien. Pero en sí misma, es un problema sin núcleo. Envolverse sin ningún lugar alrededor del cual envolverse*»¹⁴. La pròpia vida, les seves idees, successos, vivències i històries, ha d'embolcallar l'estil narratiu que se'n podria preveure, que

¹¹ Montaigne, M; *Memòries*; i citat per Demetrio, D.; *Escribirse. La autobiografía como curación de uno mismo*; 1999.

¹² Pessoa, F.; *El llibre del desassossec*; Quaderns crema; p. 95

¹³ *Ibidem*

¹⁴ *Ibidem*

es podria generar, però, sempre i quan aquesta ha de crear una estètica de relat, que ajudi al personatge a desenvolupar-se, a expressar-se.

Quan ja m'hagi desenredat, hi haurà un **retrobarment amb mi mateix**, per poder determinar en els darrers límits de l'autobiografia. Com en tot, existeixen diferents nivells de profunditat en l'exercici, i en aquestes tribulacions acabo aquesta part, considerant que fins a aquests punts podem **englobar i entornar tots els moviments vitals a través de la construcció narrativa des de l'escriptura autobiogràfica**. Aquest fet –que sàviament ens acosta el Nietzsche més crepuscular, com ja aniré concretant més endavant– ha de ser molt il·lustrador, per aquest primer moment de recollir el fenomen hermenèutic, per utilitzar-ho metodològicament amb diferents objectius didàctics, i educativament en qualsevol tipus de col·lectiu, cosa que caldria tenir-la en compte en qualsevol projecte que contempli el fenomen integral humà: «*cuando uno ha llegado a encontrarse a sí mismo, es preciso saber perderse de vez en cuando, para volver a encontrarse después: siempre y cuando, claro está se trate de un pensador*»¹⁵.

A més a més, em proposo també la dimensió de resiliència, la que demanda una acció sobre la pròpia vulnerabilitat, la que fa recerca sobre les pròpies necessitats. I és que l'escriptura ens permet situar-nos en una posició ideal per cuidar i fer cura sobre els nostres elements més delicats, més problemàtics o els que mereixen més atenció o reflexió. L'estudi de la pròpia vulnerabilitat. S'acosta doncs a una acció essencial per a l'esperit, per **fonamentar el fet d'accedir a un profund benestar superant els malestars**. El filòsof José A. Marina ho considera així al fer un relat –des de l'art d'escriure sobre sí mateix– seguint a personalitats tan il·lustres com Rilke, Proust, Woolf, o altres en les seves extraordinàries experiències d'escriure com a vivències, en la seva notable «Anatomia de la por»¹⁶ per demostrar el marcat caràcter creatiu i la catarsi que s'hi genera, alhora d'explorar les nostres flaqueses i mancances i el significat de

¹⁵ Nietzsche F.; *El caminante y su sombra; Humano, demasiado humano; un libro para espíritus libres*; Volumen 2; 2007

¹⁶ Catherine Chabaud, *la primera navegant que va donar la volta al món sola i sense escales, va narrar la seva aventura al llibre Possibles rêves, escriu: «necessitat d'escriure per dominar l'angoixa, expulsar el dubte, identificar el torbament». No és una reacció extravagant. Segons Cioran, «tota paraula és una paraula més» i l'escriptura és un remei «a l'inconvenient d'haver nascut». Jean Genet, va escriure: «Escriure és l'únic recurs quan s'ha traït». És a dir, quan se sent la vergonya d'haver-ho fet. Per ser menys conegut, em referiré a Hans Christian Andersen. Des de la infància va tenir consciència de la seva incapacitat per enfrontar-se amb els conflictes de la vida diària. Fou un nen solitari, que tenia por de tornar-se boig com el seu avi. Es planyia de no poder gaudir de les coses com els altres. Inventar històries fou el seu refugi i, possiblement, la seva salvació. José Antonio Marina; *Anatomia de la por*; 2006.*

recollir-les com a superació de les mateixes, trobant-hi l'oxigen com a oximoron. Un oxigen sense àrea on originar-lo i que potser en les relacions socials els mancava.

Ara, després d'emmarcar teòricament la proposta autobiogràfica —el que apareix com a primera aproximació— caldria exposar com seria metodològicament aquesta recerca. Primer requisit seria mostrar-ho des de **la possibilitat transformadora de la realitat vivencial de l'individu** i és l'objectiu de qui escriu aquesta recerca. La **tradicció hermenèutica fenomenològica** crec que serà la millor opció i que ha de ser la via més aperturista en aquesta perspectiva buscada, i des d'aquest paradigma, permetrà poder **dotar de suficients elements qualitius per poder originar possibilitats per l'individu** en influir positivament i existencial. Potser és la seva màxima possibilitat indagatòria que s'obre per l'individu: el principal component com a recerca educativa com a marc conceptual, i ara establiré com l'he determinat i les raons que em fan pensar que és adequat també en el seu marc metodològic. És a dir, partint de la planificació prèvia indagaré —sense voler arribar a proposicions o teories— sinó que des de la variable autobiogràfica, tractaré d'**originar un model educatiu que permeti construir les bases del pensament i la intel·ligència de l'individu**, habilitant la possibilitat **d'emancipar-se, d'alliberar els seus propis processos i d'avançar en la pròpia proposta autopoiètica**, tant per a ell mateix com per poder-la habilitar als demés, que és la nostra pretensió en aquests moments.

Però primer la tasca iniciàtica, interior i íntima, és la de realitzar les primeres identificacions, paraula que conté l'arrel etimològica identitat, i que fundarà les primeres recerques d'un «jo» que es va desplegant des de que es localitza a sí mateix.

1.2. El camí cap a la identitat.

Però, des d'on rau el camí? Què significa per l'avenir esdevenidor l'aprehensible identitat? Com cal aproximar-se a la seva idea? En la idea d'un camí que ens ha de portar per una recerca traspasant diversos terrenys desconeguts a dia d'avui, però que partirà d'uns orígens que assaltaran en tants objectius i finalitats del projecte ABG. És a dir, la idea de la identitat ha de provenir de la necessitat de detectar-se, d'apropiar-se, però sobretot, ha de ser un element més del coneixement, o sigui, que indaui en l'autoconeixement, que haurà d'intervenir en tots els fluxos d'aproximació cap a una consecució individual ulterior. La identitat seria un probable resultat hermenèutic des de la més pura autoimatge que anirà confluint en els trets identitaris (concrets i específics) i que es definirien al llarg del temps. De manera que hi ha un procés d'autoconstrucció on el «jo» es va implicant en el propi camp d'actuació, on els trets

identitaris es manifesten, es consoliden i es reafirmen, com a propagació de trets que es van generant. Tot pot avançar entre la naturalitat del que creu ser el que és (creences) fins a la petita ideació gradual dels canvis que es generen per apropiació posterior (processual). En aquest sentit hi ha moltes influències externes en aquestes implicacions. És una idea d'allò més subjectiva del que crec que he de ser i cap a on vull anar. Idea que implicarà i pot implicar certs perills que explicaré amb posterioritat.

En aquest sentit, cal començar a consignar en el projecte i en el territori que estic remuntant des de l'origen conceptual sobre la identitat. Progressivament des de la modernitat, el «jo» es desproveïa dels seus enllaços dels propis orígens internalitzats i ontològics que al·ludirien a les pròpies essències, a la comprensió dels fenòmens dels creixements o desenvolupaments. En l'actualitat el camins que li calen escrutar i definir a l'humà per fer retrobaments, semblen ser matèria poc clara. Això precisa obrir vies en els interessos temàtics pels quals bascula l'ésser humà, estant com està entre els frenètics ritmes de vida i la polifacètica existència entre els nodrits episodis d'oci i les obligacions socials, sumades a les 35 ó 40 hores (mínimes) d'exercici professional. En aquest sentit, ens trobem que el projecte identitari es pot reduir de forma considerable entre la unió de la vida professional i el que li permeti la resta de la vida emocional, ja considerablement minimitzada.

Però, quin és el constructe identitat i en què l'hem anat decantant en tota la deriva de la condició humana? Hi ha hagut una intrahistòria notòriament decisiva en la seva notable decadent configuració? Primerament he de denotar que la identitat –i els seus ideals o principis– és la que configura el nostre pensament filosòfic, tant epistemològic i ontològic com de filosofia de llenguatge, que per regla general, no facilita que ens adonem dels processos que es van formulant¹⁷ en el pensament. Segons Taylor, el «jo» aniria construint al llarg del temps uns ideals que van conformant una identitat, procés del qual, no sempre en som conscients de llur constitució. Aquest procés és el que dibuixa la nostra interioritat, llibertat, individualitat i reflexivitat, i que anirà atorgant comprensió a la postmodernitat on estem instal·lats. Una cultura de la qual no en podem prescindir ja que connecta les interaccions entre els móns exterior i interior. És a dir, (re)genera tota la nostra interioritat que defineix la reflexivitat, i que a més a més, permetrà els nostres dibuixos de l'externalitat: la nostra implicació amb el món i la relació en general amb tots els membres externs a aquest «jo». Tot procés configuratiu ha de partir de la concepció de totes les relacions que hem d'elaborar i

¹⁷ Taylor, Ch.; *Fuentes del yo. La construcción de la identidad moderna*. Paidós básica. Barcelona, 1996. p.11

construir mica en mica, i al llarg de la vida, el que serà concebut en una subjectivitat concreta, esdevindrà en un format que ha d'adquirir processalment el nostre «jo».

És important destacar, per començar a descriure el caràcter del procés, que el lloc que ha ocupat aquest «jo» ha estat molt divers i ha sofert múltiples i variables desplaçaments en diferents gradacions i nivells. Una d'aquestes qüestions bàsiques a realitzar, per situar de forma precisa quin lloc ha ocupat el «jo» des dels clàssics, és determinar-la en funció de la civilització en la que ens haguem trobat, marcant les concepcions de la identitat que teníem des del famós «*conèixe't a tu mateix*» dels clàssics en endavant¹⁸.

El que és indubtable, és la concepció eminentment moral al llarg de la història de tot el que incideix en el pensament de la nostre interioritat, la qual anava precedida sempre d'un origen religiós o místic. Això fa que els conceptes ontològics, humans i subjectius anessin entrelligats amb tots els conceptes religiosos que es concebien i que havien de desenvolupar-se històricament en l'evolució de tot el procés de construcció humana. Per tant, la seva constitució i la seva deriva, són com hereves que han anat processalment permetent a la condició humana créixer de forma lenta i pesadament lleu. Fins i tot actualment, quan sembla que es produeix de forma més hiperbòlica i/o caòtica, malgrat no tenir un paper preponderant almenys a Occident. El que sí que es veu de forma notòria, és que els termes en els quals estava inscrit l'ésser humà a través del seu «jo», tenien multitud de lligams amb qüestions que li eren alienes, i que es definien (i encara ho segueixen fent) en qüestions morals, sempre contornades per opcions religioses i socials. És a dir, que tal i com veiem en Taylor, sempre hem construït al llarg de la història en els constructes culturals (i en projecció també subjectius) a través dels límits que ens havíem anat imposant. Per tant, aquests orígens i derives sempre han dificultat un procés fonamental pel «jo» que ha bloquejat i complicat els seus possibles camins.

Però en quines derives ha conduit els processos de la formació d'identitat actuals? Com i per on s'han propiciat els camins de la identitat postmoderna? És factible actualment identificar

¹⁸ «*sin embargo, nuestra noción moderna del yo es una autointerpretación tan históricamente ubicada que también dejaría perplejo y estupefacto a un foráneo. Probablemente todos los idiomas cuentan con recursos para la autorreferencia y para las descripciones de la acción, de la actitud y del pensamiento reflexivos (esos recursos irán más allá de remitir expresiones e incluirán formas como la arcaica voz media indoeuropea). Pero eso no tiene nada que ver con hacer del «yo» un sustantivo precedido por un artículo definido o indefinido, al hablar de «el» yo o de «un» yo. Esto refleja algo importante y que es peculiar al sentido moderno del hacer humano. Los griegos fueron célebremente capaces de formular el mandato «gnōthi seauton» –conócete (a ti mismo)– pero normalmente no hablaban del agente humano como ho autos, ni utilizaban el término en un contexto que pudiéramos traducir con el artículo indefinido». Ibídem. p.129*

tots els nostres processos desitjables del jo? És actualment el procés de construcció del «jo» un dels que més dificulten diferents processos de maduració o que compliquen certes etapes que cal traspasar. Les diferents etapes de creixement amb la importància i necessitat d'anar referent la identitat, són evidents ponts cap a l'eficiència i fiabilitat de desenvolupament. I la rellevància d'aquest fet en l'aprenentatge i el desenvolupament cognitiu de les persones constitueix un factor decisiu que jo el situaria com a principal element per configurar l'equilibri essencial humà. Precisament pels ponts que és capaç de tendir en els seus corresponents creixements. Per tant, ens cal regenerar el territori que pot definir els espais de fonamentació essencials per a qualsevol persona, i que en canvi, no semblen massa privilegiats en l'actual panorama educatiu. No sembla, ni tan sols que es prioritzi en el creatiu, ni molt menys en el filosòfic o heurístic, on no assoleix a influir de manera rellevant en la societat postmoderna actual. Coincidiríem tots en assenyalar la importància en el procés de la formació de la identitat, sobretot en l'àmbit de l'educació professionalitzadora, i malgrat això, no figura en les temàtiques més defensades en l'àmbit ni les més valorades. Ni tan sols en el terreny familiar no hi ha massa preocupació sobre el tema de la construcció identitària. Es pot observar en el «jo» adolescent que es troba a la sort (o dissort) d'un atzar sempre exposat als seus capricis. Així que ens reconeixem en un territori on difícilment hi hem pogut prioritzar. Està relegat en el procés constitutiu de la persona malgrat tenir un segell de qüestions considerades cabdals, però només en els aspectes més pràctics en el sentit de materialitat, és a dir, la construcció de la professió, en el del futur, etc. Potser per això es relaciona més en temes que considerem externs de la nostra identitat, de la nostra subjectivitat. Per aquesta raó tan simple, fa que es relegui tot el que podríem obtenir construint la identitat com a fonament del «jo» precisament en l'etapa de formació bàsica. I sobretot perquè en aquests elements de la identitat configurem coherència traçant línies i camins per l'ulterior sentit del «jo», fet que serà essencial en el món interior de l'individu. És a dir, un sentit que dibuixarà tota possibilitat d'existència plena de l'individu i (re)situarà la possibilitat d'identificar l'essència.

En un dels capítols de la important obra de Taylor, descriu una topografia moral on el sentit (o sentits) de les nostres interioritats com a components que tenen diferents profunditats, amb un fons geomètric variable, depèn de l'assumpció que se'n prengui del coneixement del «jo». És a dir, la manera que assumeix cada persona l'autoconeixement. I per això calen les subtilitats del procés d'experimentar-ho en tota la nostra subjectivitat i realitzar l'arqueologia de tot el camí del creixement. Però si hem d'estirar els nostres coneixements de geometria i potser de geografia per poder descriure els nostres topònims interns (permeteu-me l'analogia hermenèutica), i així dibuixar els nostres mapes interiors, és per poder detectar de quina

manera podríem progressar en aquesta construcció que depèn de terminologies morals i ontològiques. **Segons de quina manera afronto lingüísticament aquest fet i, sobretot, de com i en quins llocs ho construeixo i ho utilitzo narrativament, m'implicarà en el meu modelatge, fonamentarà la interpretació de les meves configuracions interiors i podré predir una possible coherència interna, des de l'experiència.**

El caràcter moral de Taylor del nostre «jo» identitari em fa resseguir l'equació següent: **(compromís = creença) – (ontologia = modus de vida – realització)**. En ella veiem que la idea de **compromís amb un mateix respon a la lògica que condueix a crear un mode de vida representatiu i un model de realització** que es construeix sobre un *modus vivendi* que s'opera des de les creences generant mitjançant una experiència que impulsa cap a una construcció–**(re)construcció ontològica**, que és precisament el constructe «*identitat*». Per tant el concepte, també recreat de forma similar en Bruner¹⁹, indica la **importància del compromís per a l'evolució i maduració de la part ontològica de l'individu**, i que permet pensar en una identitat que és la que centralitza les operacions estratègiques –és a dir, que marca les direccions i els estats intencional– i que per tant, regeix cap a on es conduirà cada part del «jo». Situo doncs la identitat: concepció de construcció en un compromís individual remarcant el caràcter de pilar cultural des d'on es sustentaran les demás perspectives. Més endavant, ja versaré sobre la construcció cultural i en les perspectives que es generen, però de moment cal consignar el caràcter cultural de tot el fenomen, segons el qual **construïm el fenomen de la identitat dins de cadascuna de les seves terminacions en el llenguatge.**

George Steiner en la seva magnífica investigació "*Gramáticas de la creación*"²⁰, mentre radiografiava les creativitats (o les inventives) de les arts al llarg de la història, des de Homer a Heidegger, il·lustra sobre el primordial estat del llenguatge en les diverses derives en les que ens va transportant, sobretot en les traduccions que des de Montaigne, Shakespeare, que després triangula amb l'altra contemporaneïtat formada per Tolstoi, Nietzsche, Wittgenstein, Heidegger i Kafka. Observant el fenomen de l'enriquiment del llenguatge que s'anà engegant entre ells, indica que la necessitat d'inferir entre totes les formes de la creativitat humana, s'hi conjuga una retòrica i una sintaxi des de totes les gramàtiques possibles i per les quals la creació s'hauria de sustentar en les combinacions possibles del pensament²¹ de cada època.

¹⁹ Bruner, J.; *Actos de significado: más allá de la revolución cognitiva*; 2006.

²⁰ Steiner, G.; *Gramática de la creación*, 2001.

²¹ "El "yo soy" ha dado forma a toda predicación. Ha extendido el arco entre el nombre y el verbo; un salto esencial para la creación y el ejercicio de la conciencia creativa en la metáfora. Cuando el fuego de sus ramas se ha extinguido o cuando se ha descubierto que no era más que una ilusión óptica, la

S'observen doncs les arrels de tot aquest pensament mentre, per altra banda, s'aguditzaven les necessitats de crear totes les formes de l'experiència tant psicològica i interna, com social i col·lectiva. Les vivències personals esdevenien matèria d'estudi (personal) i l'experiència d'un autor es podria auscultar individualment, com a lectura amb una experiència generativa cap una identitat sempre canviant amb variabilitats no predicibles. Tots els elements de la nostra creativitat serien performades gràcies al desenvolupament de totes les visions de l'ésser humà, entre la lectura i la recepció de tots els diferents llenguatges.

Però torno al tema de la identitat en la seva concepció moral. Taylor insisteix en la forma que pren la identitat, un tant dispersa en la modernitat, fet que contrasta amb els clàssics que tenia premisses clares. El que assenyalo, una noció del «jo» amb una interioritat lligada a termes massa confusos, que amb l'aparició del academicisme i amb la pretensió de la psicoanàlisi de constrènyer un mètode que s'adaptés en una base científica, aniria difuminant les referències necessàries per tot projecte de sentit ontològic. Si la noció del «jo» havia de partir d'una idea de sentit de la pròpia interioritat, es precisava d'una certa cultura que permetés la construcció fenomenològica i que integrés algunes àrees lingüístiques per a les primeres indagacions. Però Taylor posa l'exemple que lingüísticament existeixen certes dificultats, per exemple, amb la dualitat antonòmica «*dins-fora*» que ens pot dificultar certs discursos lligats a fets culturals, que tenen certs límits i formes de ser finites²². Tot per il·lustrar-nos en el fet de que hi ha cert procés intern entremig, per detectar i dilucidar, que depèn de les formes de vida a les que ens acostem i de la referència cultural que disposem. Moltes vegades les nostres creences no consten del més mínim qüestionament que promogui certes reflexions pel «jo».

Un concepte que pot facilitar a acostar-nos al fenomen de la identitat, és el del *Dasein de Heidegger*²³, en una «*ontologia del jo*» veritablement profunda i particular que ajuda que ens adonem del fet de com oblidem, que ser un «jo» és inseparable d'un existir en els espais que hem de construir ontològicament des de la nostra identitat. El *Dasein* obtindrà el seu sentit de

textualidad del mundo, (...) se convierte en letra muerta. Más concretamente, la codificación del conocimiento, y de la imaginación, (...) junto con la inferencia de la creatividad y de la invención, ha tenido su matriz psicológica y social específicas. El acto clásico de la lectura y la recepción se hace posible en la tríada vital: son el espacio, la intimidad y el silencio". Ibídem, p. 295.

²² "En nuestro lenguaje de autocomprensión el antónimo «*dentro – fuera*» desempeña un papel. (...) Para nosotros el inconsciente está 'dentro' y pensamos acerca de las profundidades de lo no dicho, de lo indecible, de los intensos sentimientos, afinidades y temores incipientes que se disputan en nosotros el control de nuestras vidas, como algo interior. Somos criaturas con profundidades interiores, con interiores parcialmente inexplorados y oscuros. Todos captamos la fuerza de la imagen de Conrad en *El corazón de las tinieblas*". Taylor Ch.; *Fuentes del yo*, p.127

²³ Heidegger, M.; *Identidad y diferencia*; 1988. Ser y tiempo;

com vull ser (o com em vull constituir), o dit d'altra manera, de com crec que haurà de ser (el ser), i com ocuparé el meu espai, davant de punts de vista i perspectives de vida. És doncs un punt de constitució que lliga a una ontologia que ens comprometrà en el projecte vital, des del «*devenir del ser*» o dels «*esdevenirs*» segons com ho interpreti. En tot cas, serà fonament d'aquest estudi la qüestió del ser heideggerià per les seves presències des de la paraula i per les auscultacions internes que integra en la seva escriptura d'assaig poètic. Aquest és el caràcter que hauria de tenir qualsevol episodi ABG, una recerca sobre aquell que ha d'encadenar etapes de la vida de forma projectiva, sumant preguntes de tipus socràtic (incloent l'estil de pensament que el promulga), promovent les reflexions que l'incitaran a exercir i suturant resposta a resposta, teixint una probabilitat d'identitat pròpia, mentre vaig desenvolupant i recreant aquest «jo» ontològic. Aquesta és una de les meves inspiracions pel caràcter que busco imprimir en el meu projecte ABG que integri la línia pedagògica, poètica i biogràfica.

Estem doncs impregnats de dinàmiques històriques contradictòries que expliquen per on intentava circular l'ésser humà a través de la seva identitat. Amb la transformació operada des de la psicoanàlisi, per exemple, punt el qual va ser decisiu per entendre la posterior separació de la filosofia com a ciència humana predominant. El traspàs de la metafísica cap a l'epistemologia suposaria, així mateix, un desplaçament del «jo» que es recercava des de l'exercici sobre l'essència, cap a un altra basat cada cop més en el «jo» conceptual més mecanitzat, o el que és el mateix, que aniria substituint progressivament una introspecció per una retrospecció immediata: la memòria selectiva per una mena d'esquematització. Segons Bruner²⁴ aquest és dels factors més rellevants per veure el deteriorament de l'estat del factor identitat en la modernitat, que segueix bàsicament la revolució cognitiva del 1956, en la que el «jo» queda sotmès a una dimensió històrica-cultural fora de les seves retòriques tradicionals, i on la ment i la cultura interaccionen en reflexivitats en (re)conceptualització constant. Es genera una dinàmica externa, on el «jo» pateix pressions i el logos no flueix, generant dinàmiques que dificulten la presa de decisions. Per tant, podien haver reduït els territoris del «jo» en fluxos constants cap a territoris delimitats i concrets del coneixement, diluint definitivament en alternativa pragmàtica el discurs intern alhora de compaginar estabilitat i canvi, (autodiàleg fonamental que quedaria restringit) quedant en elaboracions teòriques del coneixement del «jo». És a dir, en una sèrie de canvis culturals que difuminarien un llenguatge

²⁴ Bruner, J.; *Actos de significado: más allá de la revolución cognitiva*; 2006.

del «jo» coincidint en certes dispersions en altres sectors lingüístics o comunicatius, que van provocar certs declivis retòrics o narratius (més en concret el poètic).

Aquest fet ha estat decisiu per entendre les dificultats per encetar els diàlegs interns que ha d'emprendre qualsevol recerca identitària individual. A més, la distància cultural entre els sectors socials allunyats que no disposen d'accés a aquestes retòriques més elaborades, han acabat de buidar de contingut l'estricta coneixement d'un idioma del «jo» que ha anat separant-se de les classes més populars i que provoquen, com a efecte anàleg, una dificultat de detectar les subtils dinàmiques del «jo». Però sobre les distàncies adquirides entre els diferents estats del «jo», lluny de ser salvaguardades en la postmodernitat, caldria analitzar-les predient o avaluant sobre com es podrien regenerar en tots els territoris perduts per la nostre reflexió personal. Encara que només fos per resseguir de nou els camins de l'autoconeixement que en l'antiguitat era matèria prima per a qualsevol activitat artística o intel·lectual.

Mentre anava definint la capacitat conceptual i diverses possibilitats de la identitat, també he detectat els seus obstacles en l'actualitat per contrast. Per tant, a l'individu li cal noves tecnologies i noves didàctiques per poder accedir al món de la identitat –i en les seves narratives textuals i orals– sense obstacles de cap classe, ni de tipus cultural, ni des del llenguatge més accessori que haurien de propagar una (auto)comprensió dels fenòmens de la identitat sempre que ens alliberem dels bloquejos. Només li cal una feina identificadora pel sí-mateix (*aquest ens en el que em recerco*). Una identitat en la que intervindran decisivament les narratives i la tecnologia de la metàfora engegant certs jocs del llenguatge, tal i consignaven Wittgenstein i Heidegger, un món de jocs relacionals eminentment semiòtics. Processos que òbviamment analitzaré pròximament.

1.3. Procés i autoconstrucció.

La identitat és un cavall de batalla decisiu pel desenvolupament maduratiu humà –i per tant, fonamental per la proposta vital dels camins a emprendre pel «jo»– que m'he proposat desenroscar aquí. Però em cal operar des d'amplis i diversos fronts des d'una orientació variable i complexa, també des de la unitat de la pròpia consciència d'un «jo» concret, sempre sotmesos a diferents desplaçaments i moviments soterranis. Per tant, parlaré de forces i processos en la seva evolució i desenvolupament, que suggereixen que es monitoritzi en tals processos, accions de autoconstrucció, o com ja he dit en el darrer subcapítol, possibles episodis de construcció–reconstrucció. Aquest procés que ara explico, serà una segona força d'arguments a lligar amb els més significatius –ja presentats fa un moment– que han de

suggerir-nos que la identitat ha de ser creada i construïda gràcies a una sinèrgia de forces centrífugues que propiciïn les fonts d'inspiració que, mica en mica, construeixin i (re)organitzin el «jo» i així la identitat. Però abans he hagut de trobar-me en una forma d'identitat que m'identifiqui i que, d'alguna manera, em desenclava del «jo» egocèntric de la infància. Aquell «jo-ego» que tant ens pot condicionar. En totes les dimensions en les que ens veiem implicats (temps, espai, relacions i activitats) elaborem tot el que un ha de fer per inscriure's en les regles del joc del món, o en la voluntat de fer-ho, segons els principis dels que valoro que em cal fer seguiment. Aquesta és la natura del procés i que vehicularà tota la feina i energia identitària del «jo» al llarg de la vida.

En l'anterior subcapítol m'he servit, de Taylor, Steiner, Bruner i Giddens (autors flamants en els temes de la identitat i la creativitat en la modernitat) que em ressenyen diverses parts essencials del procés de la identitat al llarg de la història, i en ella és relativament senzill trobar les marques que la moral ha restat en la pell dels qui tractaren de la construcció del «jo». Sobretot Taylor és qui més èmfasi ha descrit en aquest tema, suggerint que el «jo» ha estat el que més ha sofert mancances i bloquejos per les quals la seva evolució es quedés estroncada. De totes maneres, és obvi que el procés sempre sofrirà en la seva pròpia **autoreferencialitat**, d'una natura que suggereix que el seu esperit decididament moral, és essencial per a la seva constitució, fins i tot de natura diguem-ne gairebé espontània, donades les tendències en l'occident monoteista. Per aquesta raó caldrà tenir en compte aquest fet, sobretot per ser-ne conscients, que les dinàmiques del «jo» provoquen una emocionalitat en el nostre occident sacralitzat, potenciant uns aprenentatges identitaris per via cultural, sigui per transmissió familiar o macro social. Processos que de vegades resten autenticitat a la construcció identitària amb poca apropiació des de la referència del «jo» real.

Per tant, dins de totes les dinàmiques del «jo» –que queda clar no flueixen massa lliures per a l'individu actual– haurien d'existir major profusió de projectes del «jo» o accions que facilitessin veritables processos de construcció i els vehiclessin per potenciar-los en la recerca cap a la reflexivitat. Si viatjo amb l'ajut dels experts de capçalera ja citats, veig que el «jo», travessat de dificultats per retrobar-se amb la probabilitat feble d'identitat dins la postmodernitat actual, haurà de formular diverses línies que lliguin a partir de la reflexivitat i un projecte reflex²⁵. Per tot això, cal **una reorganització psíquica, ritus o rutines que vagin constituint processos que generin confiança i seguretat dins el propi procés de l'individu**.

²⁵ Giddens, A.; *Modernidad e identidad del yo: el yo y la sociedad en la época contemporánea*; 2000.

Segons Giddens els elements que promouen que l'individu es situï en el repte de la seva pròpia identitat és un **desancoratge mediant entre la tensió, la confiança i el risc** que sempre figuren com forces adverses en tot individu. La identitat en la modernitat, requereix d'un **reforçament on l'individu s'impliqui entre les línies de tensions** que hi ha en tota recerca d'experiència. En les possibles sobretensions apareixeran **necessitats de construir tota aquesta experiència, sobretot quan cal inscriure's en l'espai/temps, al definir-se en tals espais mons, temps, en les del propi del cos i al relacionar-se amb els demés**. Aquí l'ésser humà es troba mediat per l'experiència de la socialització i cal la disposició en travessar-la per realitzar-la en l'elaboració del llenguatge partint de la seva adquisició. La identitat del «jo» es recrea en el **projecte reflex**: A) **consciència pràctica** (control ontològic), B) **l'espai sí-mateix** (línia de confiança bàsica) que s'optimitza des del C) **compromís individual i la creativitat** (en un projecte narratiu des d'uns principis clars). Altres elements poden esdevenir també fonamentals com l'aprenentatge que ha de sustentar **una educació emocional des de les privacions o les tensions** (on el domini del risc a través de la confiança és essencial) i on les pors i les consegüents angoixes, han de suscitar la **reorganització psíquica** que he comentat. El que és sorprenent en aquest punt –tal i com he consignat sobre els temes del projecte de la identitat– és que, ni des de la família com a estructura social, ni des de la institució educativa, es porten a terme projectes concrets per atendre aquesta qüestió sobre obtenir certa capacitat de detecció en les dinàmiques del «jo». Ni tan sols hi ha disposició a ampliar les sintaxis que el propi individu precisa per desxifrar certs terrenys pantanosos quan apareixen en la de, «*per se*», conflictiva edat adolescent.

L'aspecte ètic és la base per anar construint la seguretat del «jo» instituint-lo en la marca individual que s'hi imprimirà. Per tant, **els valors i la nodrida representació que significaran les paraules i el llenguatge en aquella consecució, seran la pràctica bàsica que la fonamentarà**. Aquest és l'altre aspecte fonamental que caldrà treballar per produir efectes directes en la identitat, com l'adquisició tant semàntica com sintàctica de signes i codis que han de ser més reveladors per obrir noves representacions per la interpretació internalitzada. Això si l'individu vol endinsar-se en tots els significats més profunds i complexos. Seguint aquesta via em cal un **treball de construcció paral·lel al del llenguatge, que precisa un exercici narratiu d'un nou devenir amb la paraula, per ampliar les possibles relacions ocultes amb l'interior. Un lloc (la paraula) que esdevé l'espai inefable que cal escutar i que efectuarà tota la recerca cap a l'essència**. Un veritable autoconeixement s'inaugurarà a partir de totes les dimensions i en totes les línies de coneixement que em depararà en les relacions entre els devenirs de la paraula i de tots els autodiàlegs, i dels espais que existeixen fins arribar als possibles connexes amb tots els devenirs del «jo».

Mentre el «jo» amplia i aprofundeix en els territoris de la identitat, haurà d'implicar-se en actuacions en les que consolidar la recerca. **La motivació, la superació dels mals moments o d'inseguretat, i el sentiment d'identitat ben encapsulat** –després d'accedir a l'assoliment dels objectius de vida resolts– serien diferents episodis per anar recollint una bona modulació de la planificació vital en la memòria narrada. Vull destacar part fonamental de la motivació –i que he de fonamentar-la com a iniciació– que és **l'adequació a una biografia i construcció coherent i que s'assoleix mentre accedim a un control i convenciment sobre el que volem d'un mateix**. És en aquests moments on un mateix es demostra aquest esperit –en els recursos propis per afrontar-los– on realment un esdevé i s'autoconvenç de la capacitat de superació. És aquí on un emprèn per poder construir una idea de compromís amb un mateix, on l'individu s'esforça en iniciar la idea d'una autoimatge sobre el que un pot o desitja constituir, o almenys en encetar una idea d'autodirecció en la qual dirigir-se. Per tant caldrà un primer coneixement del camp en el que ens disposem a engegar projectes vitals que ens duren a les estratègies depurant les pròpies eines i prestacions. Això dóna idea de que el projecte de vida esdevé quelcom que cal construir, projectar, modelar, i fins i tot adornar o embellir, però no tan sols això, sinó quelcom que es prepara, consolida i es referma. Un espai com a fita per un «jo» mentalitzat en assumir certes possibles reconstruccions i situacions que disposin de bons fonaments preparats per afrontar reptes de futur. Quelcom doncs que permetrà habilitar totes les aptituds possibles per estar preparat per la transformació, o així dit també, per recomençar o assumir possibles ruptures o crisis, que serà quelcom bàsic al llarg de la vida.

Aquesta és una era (postmoderna) que ha deixat enrere una modernitat que paradoxalment mai havia filat tan prim en les temàtiques d'introspecció. Per altra banda, mentre arribàvem a la postmodernitat s'ha ultimat un procés en el que la defunció de les narratives relatives en desxifrar el «jo» ha estat un fet. Mai abans la literatura havia estat tan prolífica en desitjar obtenir tota la qüestió de la subjectivitat i les diverses complexitats –tant des dels escriptors, com dels lectors– precisament amb la irrupció del coneixement de l'inconscient des de principis del segle XX. Però la paradoxa és que, com ja he consignat, la separació de la cultura de masses en la qüestió literària ha provocat un efecte contrari que ens ha submergit en altres cultures i llenguatges un tant més decadents.

Per això, i com he anat presentant en aquesta formulació prèvia de la identitat i del «jo», he anat descomponent –engruna a engruna– tots els elements de la identitat. També en les seves configuracions des dels seus inicis, un «jo» que es comporta, en les seves diverses arestes, amb un creixement desigual i irregulars dinàmiques. Fruit segurament dels agrestos territoris de la postmodernitat, potenciats per les incerteses i inseguretats pròpies dels temps, **em veig amb**

la necessitat de donar suport al «jo» i al desenvolupament –moltes vegades discontinu i involuntari– plantejant diversos projectes i llenguatges on desencadenar possibles construccions des del propi «jo» i pel propi individu. Donades aquestes dificultats detectades del «jo» en les darreres dècades, és de justícia reclamar un territori educatiu, familiar, social, laboral i recreatiu pel «jo». Però no només això, sinó que també penso en més espais que desencallin aquestes dificultats alhora de poder obtenir, optimitzar i desenvolupar un llenguatge que origini les reflexions i que opti per la idea de crear subjectivitats que es construeixin un **concepte del sí–mateix que és l’apropiació d’un «jo» que cal que es permeti un procés d’autoconstrucció.** És a dir, cal pensar en espais creatius i narratius²⁶ des de la nostra pròpia familiaritat d’un «jo» que es configura i es performa, en tot tipus de relacions (de l’entorn immediat), en les que les propostes de diàlegs mutus amb els que interaccionem, haurien d’estar molt més relacionades amb les temàtiques que solem modelar en els nostres propis autodiàlegs. Uns autodiàlegs que són la font de l’aprenentatge on concebem les primeres manifestacions del caràcter i de la nostra personalitat. Un aprenentatge que vindrà concebut per una font narrativa que posarà en joc l’experiència significativa i que (ens) exposarà el «jo» davant dels seus propis recursos i embolcalls. **Els diàlegs amb un mateix i, entre tots els espais que s’hi generen, la narració es podrà desplegar amb consciència amb tot allò que es construeix en el seu sí.**

A partir d’aquí –des de la narració mútua i autogenerada– es podria aconseguir difuminar la despersonalització que patim o hem patit molts en els nostres desenvolupaments propis de la postmodernitat. D’aquesta manera, una proposta de diàlegs mutus, serien **propostes des del «jo» d’ordenar etapes de desenvolupament i generar llenguatge d’autoconeixement, en un aprenentatge que es genera a través d’una proposta genèricament cultural i dialògica.** Aquesta seria una de les garanties de poder simular i practicar certes retòriques que hauríem de compartir tots, on el «jo» es podria posar en joc i retocar mútuament les dificultats socials en les que es veu bloquejat sovint. Ja he comentat, que és en les dinàmiques del «jo» on cal veure’s en les pràctiques de la sociabilitat, les quals mostren quins són els elements que cal millorar o els que realment comporten els creixements que cal consolidar.

²⁶ «En la medida en que explicamos nuestras propias acciones y los sucesos humanos que ocurren a nuestro alrededor principalmente bajo la forma de una narración, relato o drama, es concebible que nuestra sensibilidad a la narrativa proporcione el principal vínculo entre nuestra propia sensación de self y nuestra sensación de los demás en el mundo social que nos rodea. La moneda común puede ser provista por las formas de la narrativa que la cultura nos ofrece. Una vez más podría decirse que la naturaleza imita al arte». Bruner, Jerome; *Realidad mental y mundos posibles. Los actos de la imaginación que dan sentido a la experiencia*; 1988, p.78

Per poder habilitar aquests espais narratius s'han de promoure llenguatges que creïn uns móns possibles i variables (en tant que successivament negociables), tal i com Bruner imaginava²⁷, en un panorama de l'ensenyança necessàriament diferent a la llum dels paradigmes tant del llenguatge, com de les pròpies institucions educatives. Aquestes serien les més interessades i indicades en crear –no únicament el llenguatge que ha d'anar-se teixint– sinó en habilitar en actituds. Les premisses que van promovent territoris que mica en mica possibiliten les bastides per l'aprenentatge a la manera de Vigotsky, en les quals Bruner es va inspirar de forma més que decisiva. O dit d'una altra manera, que atorguin la clau a diferents portes i finestres cap a els diversos móns per anar bastint i muntar graons per créixer progressivament. En tant en quant el llenguatge sigui l'eina que faciliti aquesta clau, millorant majors accessos a tots aquests móns que obrin totes les oportunitats que els humans podem disposar en la vida.

I per això és important confirmar el llenguatge com a element objecte que pot afirmar les diferents zones de desenvolupament pròxim, i també el fet de trobar el llenguatge com a catalitzador essencial des del text, la narrativa i l'escriptura, com a promotores de l'element pensament identitari essencial. Quedaria clar que no tan sols és el llenguatge l'organitzador de la seva part processual, sinó també la que ha de manejar la seva part activa en quant a la reflexió que permetrà. Així mateix, en una futura confecció interna del «jo», reorganitzadora, incitant a la recerca fins i tot existencial, concitant l'element que haurà de facilitar els autodiàlegs, i per tant, la lectura de nosaltres mateixos o del «jo», com també avança Bruner. Més tard veurem quines serien les opcions que implementaré per prioritzar llenguatge i facilitar un primigeni autodiàleg cap a la identitat propiciant un avenç significatiu cap a les capacitats metalingüística i metafòrica que obrin tots els camps que em plantejo.

És doncs la nostra veu interior la que ha de promulgar quina evolució i orientació anirà prenent en les configuracions que el «jo» anirà emprenent. El fil que el «jo» comenci a entomar en l'entreteixir, i en tota la reflexió en assegurar un procés d'autoconstrucció, s'anirà generant i consolidant des de tota la pragmàtica que ens permeti el nostre discurs i llenguatges, des d'un exercici creatiu en el qual obriré tots els móns i finestres possibles des de la sociabilitat com a

²⁷ «La práctica de la enseñanza y el lenguaje en el que se lleva a cabo, vemos que existe una implicación inmediata que se deduce de su carácter "bifacético" del lenguaje, que cumple la doble función de ser un modo de comunicación y un medio para representar el mundo acerca del cual está comunicando. La manera en la que uno habla llega a ser con el tiempo la manera en la que uno representa aquello de lo que habla. La actitud y la negociación sobre la actitud llegan a ser características del mundo hacia el cual adoptamos las actitudes. Y con el tiempo, a medida que desarrollamos un sentido de nuestro propio self, el mismo modelo ingresa en la manera en la que interpretamos ese "texto" que es nuestra propia lectura de nosotros mismos». Ibídem, p. 137

dimensió fonamental, a sumar a les dimensions personals més interiors amb tot el món de possibilitats replet de desitjos, imaginacions i motivacions.

1.4. Construir un concepte de sí mateix.

«El cuidado de sí está consagrado a esta problematización en los textos griegos y latinos los dos primeros siglos de nuestra era. (...) Estos textos tienen como función ser operadores que permitan a los individuos interrogarse sobre su propia conducta, velar por ella, formarla y darse forma a sí mismos como sujetos éticos; revelan en suma una función "eto-poética", para transponer una palabra que se encuentra en Plutarco.» Michel Foucault²⁸

Mentre seguim el curs de la història no convé oblidar la referència clarificadora de Foucault. És curiosa la nostra visió de nosaltres mateixos com un «jo» que s'indaga des de la consciència d'un mateix, però això parteix des dels límits paradoxals del nostre autoconeixement. Un autoconeixement que s'ha fet més plausible per l'aportació d'homes com Foucault que en la seva labor conciliadora entre l'antropologia i la filosofia ens ha apropiat a una proposta "biotecnològica", des d'exercicis més arqueològics del «jo», en moments en que aquest «jo» potser no estava tant condicionat pels factors mediàtics que va travessant des d'aquí en el present de la cultura de masses. Per tant observaré si l'exercici de Foucault aporta algunes claus decisives en la funció de detectar els possibles límits de l'exercici de l'escriptura o de la recuperació del coneixement de les subjectivitats. En les acaballes de la seva carrera, l'autor francès va construir una trilogia en la que indagava la possibilitat d'accedir als conceptes fonamentals per aquesta tesi: els «biopoders»²⁹ en una espècie de llegat que deixava com

²⁸ Foucault, Michel; Historia de la sexualidad, III: El cuidado de sí; Edición a cargo de Julio Varela y Fernando Álvarez-Uría. Siglo XXI, cuarta edición, corregida y revisada, 2005, Madrid. Primera edición en francés: *Histoire de la sexualité. 3. Le souci de soi*. 1984, Edition Gallimard, París.

²⁹ «El hombre occidental aprende poco a poco lo que significa ser una especie viviente en un mundo viviente, tener un cuerpo, condiciones de existencia, probabilidades de vida, una salud individual y colectiva, fuerzas que se pueden modificar... Que la vida y lo viviente, que la especie y sus condiciones de producción se hayan convertido en los retos de las luchas políticas constituye una novedad radical en la historia de la humanidad. "Durante miles de años, el hombre ha permanecido siendo lo que era ya para Aristóteles: un animal vivo y, además, capaz de una existencia política; el hombre moderno es un animal en la política cuya vida, en tanto que ser vivo, está en cuestión". Pero los trabajos de Foucault no estaban sino indirectamente orientados en la descripción de estos nuevos biopoderes. Si el poder toma la vida como objeto de su ejercicio, Foucault está interesado en determinar lo que en la vida le resiste y, al resistírsele, crea formas de subjetivación y formas de vida que escapan a los biopoderes. Definir las condiciones de un nuevo "proceso de creación política, confiscado desde el siglo XIX por las grandes instituciones políticas y los grandes partidos políticos", me parece ser el hilo rojo que atraviesa toda la reflexión de Foucault. En efecto, la introducción de la "vida en la historia" es positivamente interpretada por Foucault como una posibilidad de concebir una nueva ontología que parte del cuerpo y de sus potencias para pensar el "sujeto político como un sujeto ético", contra la tradición del pensamiento

recomanació ontològica per tota la condició humana, sens dubte anticipant els anys que havien de venir després de la seva mort l'any 1984. És sobretot rellevant la tesi del biopoder que il·lustra la cita anterior i que està molt present també en la trilogia *«Historia de la sexualitat»*. Recuperà en aquell moment el desig de: *«Recentrar todo mi estudio en la genealogía del hombre del deseo, desde la Antigüedad clásica hasta los primeros siglos del cristianismo. Seguí una distribución cronológica simple: el uso de los placeres, está consagrado a la forma en que la actividad sexual ha sido problematizada por los filósofos y los médicos, en la cultura clásica del siglo IV a.C.»*³⁰.

Curiós que Foucault, centrant les seves investigacions en el tema axial del desig, pugui repercutir de forma tan peculiar en l'home de la postmodernitat tan desposseït d'ell com a metàfora en la mancança d'apropiació. És cert, que llegint sobre els homes de fa ja vint segles, es produeix un efecte significativament indagatori cap a la nostra natura i que, així mateix, desperta una certa recança sobre la que hauríem d'anar perdent en la civilització actual. Una postmodernitat que ha anat mossegant algunes traces que es detecten al llarg de la seva obra d'unes altres singularitats que l'home sembla disposar. El mateix traductor adverteix de les intencions de tots aquests autors que vénen a estar aquí interpretats: *«El autor aborda en esta obra la formación del individuo tal cual se desarrollaba en textos a menudo poco analizados – Artemidoro, Galieno, Pseudo-Luciano– pero determinantes en la instauración de una finalidad general de la cultura, que culmina en el surgimiento de una personalidad singular, capaz de dar el mejor uso de su cuerpo y de su espíritu educado armónicamente, para volver incluso a asumir las funciones políticas a las que de entrada estaba predestinado. Foucault pretende restablecer en el «El cuidado de sí» ciertos lazos, rotos por la modernidad, con una tradición clásica que nos invita a redescubrir»*³¹.

Les que aquí rescataré seran les que destaquen els interrogants d'aquell home de la singularitat que recuperava Foucault, que puguin assaltar-lo en l'home postmodern, en el subjecte que es sentirà indagat sobre les aprehensions que li han operat des d'una cultura, ja definitivament polititzada. O les que també l'oprimeixen des de la psicologia social que tan poc marge atorga,

occidental que lo piensa exclusivamente bajo la forma del "sujeto de derecho". Foucault interroga al poder, sus dispositivos y sus prácticas, no ya a partir de una teoría de la obediencia y sus formas de legitimación, sino a partir de la "libertad" y de la "capacidad de transformación" que todo "ejercicio de poder" implica. La nueva ontología que la introducción de la "vida en la historia" afirma, permite a Foucault "hacer valer la libertad del sujeto" en la constitución de la relación consigo y en la constitución de la relación con los otros, lo que es, para él, la "materia misma de la ética".» Lazzarato, Maurizio; *Del biopoder a la biopolítica*; *Este texto aparece en Marzo- 2000, en el nº 1 de la revista francesa MULTITUDES. Traducimos desde ahí. Para todas las citas decidimos mantener las referencias originales por entender suficiente para la comprensión del texto la traducción de dichas citas. (N. del T.). Traductor: Muxuilunak. de Foucault, M.; *La voluntad de saber*, p.187. p. 188.

³⁰ Foucault, Michel; *Historia de la sexualidad, III: El cuidado de sí*. Edición a cargo de Julio Varela y Fernando Álvarez-Uría. Siglo XXI, cuarta edición, corregida y revisada, 2005, Madrid

³¹ Nota del traductor. Ibídem.

per fer exercicis d'apropiació subjectiva per la reflexivitat. Destaco en aquest primer extracte que deixa l'autor francès, com a declaració d'intencions, la necessitat d'interrogació sobre la conducta d'un mateix, i mentre a banda es vetlla per ella i se la forma, prova que cal prendre consciència del fet de donar-li forma a un mateix. Cal vetllar doncs per un? Cal tenir més cura en la formació de sí mateix? Se li ha de donar forma al «jo» com a perspectiva ètica? És evident que si contestem intuïtivament, ho farem afirmativament, però si haguéssim de contestar des del profund «jo», sobre els actes realitzats o si haguéssim d'indagar sobre els nostres compromisos enfront aquestes qüestions, ja trobaríem un problema en contestar.

És evident que la «*formació de sí*» tal com l'anomena Foucault, hauria de ser, ja no un exercici personal, sinó que hauria de transcendir de l'exercici (com si fos una pràctica necessària), i convertir-se en una **transposició constant en la simple activitat reflexiva de l'individu que ha de viatjar en la formació de la individualitat: primer en una conducta –que en aquell moment es centrava en ideals polítics i cívics– i a continuació, en la recerca de la independència d'un mateix**, on el «jo» començava a ser **l'objecte d'acció** –per primera vegada reflectit en els escrits– i que ja posava l'èmfasi en cercar **una transformació de l'individu**.

La pròpia singularitat, la família i la intensitat de viure, centraven els principals temes on es posava l'atenció en aquestes primeres indagacions, en les que es destaca el component ètic combinant el compromís ciutadà de l'home polític, amb la idea de la vetlla i la cura del sí–mateix. És doncs un tema en el qual s'havia de recalcar una inclinació on l'ésser humà té una certa dificultat en bolcar-s'hi. Curiosa l'evidència que destaco cada vegada que sobresurt el terme de la «*techné*», o art de viure en els nostres dies (i la «*techné tou biou*» que es referiria a les tècniques de l'art de viure), de que cal un rescat de l'home de les caveres en les que ens introduïm en certs moments de la història, o de les existències individuals en tantes condicions en les que ens embarquem. Certes dinàmiques que detecto amb l'ajuda de Foucault en la seva genialitat antropològica –rescatant de les lògiques del saber de l'antiguitat– em formulen algunes interessants observacions, que resseguiré des del talent present en la seva obra, i pel llegat que forja en mi un exemple decisiu per l'estudi que he emprès: les que més destaco em parlen de les forces humanes tendents als desequilibris i de les vies que han de conduir a la reflexivitat subjectiva, un dels meus màxims objectius personals aquí. Per tant, li transmeto des d'aquí un sentiment de deute per permetre desplaçar-me per les profundes –i a vegades incomprensibles tendències humanes– i que tant bé desvela des dels seus orígens i casuístiques gràcies el seu exercici antropològic.

Construir un concepte de sí mateix pels éssers humans, dependria d'un concepte ètic, d'anar-se conduint al llarg de la vida i rescatar mica en mica la nostra subjectivitat com a concepte no tan individualista com cabria esperar, donats els mecanismes postmoderns, sinó com un compromís ètic amb la condició humana. I és que el fet de pertànyer a la condició humana ha privilegiat a l'home en moltes ocasions fins a construir a un home dual: per una banda cap un individualisme vacu i sense sentit (la via dels consumismes pòstums), i per l'altra que es postula en una persona compromesa i que s'intenta constituir com a ésser humà en totes les seves conseqüències. Està clar que en l'actualitat l'individualisme actual ha constrenyit les dinàmiques de l'individu que ha optat per camins llunyans a la reflexivitat. De fet, la cultura mimètica que opera de forma decisiva en la vida influeix en l'home de manera poderosa alhora de decidir per un camí o per l'altre. Subtilment inclina balances i acaparen dinàmiques lluny del poder de decisió de la persona.

Per això, aprehent en i d'aquelles dinàmiques que haurien de ser significatives, em permetrà l'exercici comparat de visualitzar com es construïa l'individu i en quines dinàmiques o conflictes –resolts o no resolts– s'anava trobant l'ésser humà en l'època, i en quines ens trobem en l'actualitat, reflexionant o entomant algunes reflexions que m'ajudaran a **repensar l'exercici de l'escriptura en l'art de viure i en el cultiu de sí mateix.**

Amb el títol precisament del cultiu de sí, Foucault obria de la següent manera el segon capítol de *«El cuidado de sí»: «Desconfianza frente a los placeres, insistencia en los efectos de su abuso para el cuerpo y para el alma, valorización del matrimonio y de las obligaciones conyugales, desafecto respecto de las significaciones espirituales prestadas al amor de los muchachos: hay en el pensamiento de los filósofos y de los médicos en el transcurso de los dos primeros siglos toda una severidad (...)»*³². Continuarà la reflexió amb la constatació de que aquests trets de pensament, fruits d'una moral que aniria solidificant uns costums d'austeritat sexual i física, sobretot en el que fos plaer físic, indueix a pensar de quina forma es configurava l'espai de l'individu. En aquest sentit, la configuració del món privat en els canvis reportats en la visió des de Grècia i Roma, anaven provocant una nova visió de l'individualisme. S'anava observant aquesta moral de canvi en uns segles on apareixia el cristianisme com a nova religió monoteïsta. Foucault observa des d'aquest altell antropològic i destaca un reforçament i consolidació d'un individualisme ja fortament inserit, per unes autoritats públiques que davallaven en aquell

³² Foucault, Michel; *Historia de la sexualidad, III: El cuidado de sí*; p.41

moment³³. Per tant observo com es començava a tractar seriosament els aquí denominats valors de la conducta personal –i a l’interès dedicat a un mateix– com aspectes clau de l’existència, i factors privats en un mateix, com si s’haguessin de configurar espais privats fruits d’una moral amb la mateixa tonalitat de rigor que provenien de la filosofia d’aquella època. Tot i que el comportament de la «*civitas*» condicionava les conductes generals en les ciutats, s’observava aquest debilitament de la moral cívica i política pública que desplaçava cap al sí de la família, que per altra part, simbolitzava la institució on s’evitava la promiscuïtat d’altres societats antigues.

Cal destacar aquest moviment com una voluntat de singularitat mentre es creava un valor de transformació, un valor de construir-se i, fins i tot, de purificar-se, i d’intensificar aquests valors de vida privada. D’aquesta voluntat de singularitat en parteix la voluntat d’un cultiu de sí, que ja ve de molt lluny, des de la Grècia antiga, sense el poder del monoteisme cristià que es consolidaria posteriorment. Però en aquell moment es tractaria de definir-lo com un art de l’existència i d’un «*cuidar de sí mateix*»³⁴ que aniré situant com una possible tecnologia d’un mateix o d’un crear les condicions del «jo». Doncs és ben clara l’opció de l’home amb responsabilitats, l’home guerrer i el filòsof, que detectaven aquesta necessitat de destacar el tema que refereix al cultiu de sí. Aquesta era una forma primigènica de desenvolupar un art de l’existència que Foucault ja situava com una preocupació en l’home en aquella antiguitat i que iniciava una certa moral. **Moral en la necessitat de recercar des d’un mateix. D’alguna manera es capta una necessitat d’anar creant un espai per poder construir-se, des de la pròpia possibilitat de poder apropiari-se dels seus llocs, desenvolupant pensament.** Així, i en la creació d’una voluntat de reeixir, l’home d’aquella època es configurava, amb l’aixopluc que

³³ «*Se puede pensar entonces en un fenómeno evocado a menudo: el crecimiento en el mundo helenístico y romano, de un “individualismo” que concedería cada vez más espacio a los aspectos “privados” de la existencia, a los valores de la conducta personal y al interés que uno dedica a sí mismo. No sería pues el reforzamiento de una autoridad pública lo que podría dar cuenta del desarrollo de esa moral rigurosa, sino más bien el debilitamiento del marco político social en el que se desarrollaba en el pasado la vida de los individuos: menos fuertemente insertados en las ciudades, más aislados unos de otros y más dependientes de sí mismos, habrían buscado en la filosofía reglas de conducta más personales*». Ibídem, p. 44.

³⁴ «*Se puede caracterizar brevemente ese “cultivo de sí” por el hecho de que el arte de la existencia – la techné tou biou bajo sus diferentes formas – se encuentra dominado aquí por el principio de que hay que “cuidar de uno mismo”; es el principio del cuidado de sí el que funda su necesidad, gobierna su desarrollo y organiza su práctica. Pero hay que precisar; la idea de que hay que aplicarse a uno mismo, ocuparse a uno mismo (heautou epimeleisthai) es en efecto un tema muy antiguo en la cultura griega. (...)El Ciro del que Jenofonte pinta el retrato ideal, no considera que su existencia, al término de sus conquistas, esté por ello acabada; le falta – y es lo más precioso – ocuparse de sí mismo: No podemos reprochar a los dioses no haber realizado todos nuestros deseos – dice pensando en sus victorias pasadas –, pero sí, por el hecho de haber realizado grandes cosas, no puede uno ya ocuparse ni regocijarse con un amigo, entonces a esta dicha le digo adiós de buena gana*». Ibídem, pp. 46-7

l'home construïa al seu entorn de la vida privada, que anava considerant a certa part de la humanitat una tendència cap a l'evolució, mentre viatjava cap a una possible singularitat o cap a la transformació.

I també en Sòcrates detecto traces d'aquest «*art de l'existència*» en què es podria anar convertint el cultiu de sí gràcies a una certa part dels portadors de la cultura, influïnt en els demés, en l'elaboració d'un cert saber, a partir del segle I. Però és *Plutarco* el que va citar a *Musonio Rufo* –que en aquest segle I– ja repeteix sentències que *Zenón* també postulava als seus deixebles: «*aquellos que quieran salvarse deben vivir cuidándose sin cesar*»³⁵. I en *Sèneca* es demana com un consagrar-se al fet de cuidar-se i renunciar a certes ocupacions i així quedar vacant de sí mateix (*sibi vacare*)³⁶. Una «vacància» que fins al moment, mai s'havia permès la condició humana, almenys en aquesta amplitud per fer-se a sí mateix, transformant-se en un acte de reconciliació, que havia de reconduir l'acció de formar-se com veiem en tota l'obra de *Sèneca* recollida per Foucault també aquí: «*se formare*³⁷, *sibi vindicare*³⁸, *se facere*³⁹, *se ad studia revocare*⁴⁰, *sibi applicare*⁴¹, *suum fieri*⁴², *in se recedere*⁴³, *ad se recurrere*⁴⁴, *secum morari*⁴⁵, *Sèneca dispone de todo un vocabulario para designar todas las formas diferentes que deben tomar el cuidado de sí y la prisa con que trata uno de alcanzarse a sí mismo (ad se properare)*⁴⁶». Són traces ja claríssimes de **prendre les ocupacions d'un mateix com un verb del tot transitiu (cap a un mateix) i que ha de elaborar els seus fins, metes i cures necessàries, en una reflexió que es fa exercici cada cop més ontològic, ja que s'intercedeix en un mateix, per poder assolir-se a sí mateix (ad se properare) com a objectiu final.**

Però és *Epítet* el que va pujar uns nivells la reflexió sobre la cura a sí mateix, convertint-lo en un dels temes de la llibertat que commina en la vida dels humans. D'alguna manera hi ha d'haver un **deure d'ocupar-nos de nosaltres mateixos**, i la cura de sí formaria part i és un privilegi –deure i do– que ens assegura la llibertat, obligant-nos a prendre'ns a nosaltres

³⁵ Musonio Rufo, *Fragments*, 36 (ed. Hense); Cit. Por Plutarco, *De ira*, 453d. *Ibidem*, p.50

³⁶ Sèneca, *Cartas a Lucilio*, 17, 5; *de la brevedad de la vida*, 7, 5. *Ibidem*, p.50.

³⁷ Sèneca; *De la brevedad de la vida*, 7, 5. Citat a *Ibidem*, p.50

³⁸ Sèneca, *Cartas a Lucilio*, I, 1. Citat a *Ibidem*, p.50

³⁹ *Ibid.*, 13-1; *De la vida bienaventurada*, 24,4. Citat a *Ibidem*, p.50

⁴⁰ Sèneca, *De la tranquilidad del alma*, 3,6. Citat a *Ibidem*, p.50

⁴¹ *Ibid.*, 24,2. Citat a *Ibidem*, p.50

⁴² Sèneca, *Cartas a Lucilio*, 75, 118. Citat a *Ibidem*, p.50

⁴³ Sèneca, *De la tranquilidad del alma*, 17, 3; *Cartas a Lucilio*, 74,29. Citat a *Ibidem*, p.50

⁴⁴ Sèneca; *De la brevedad de la vida*, 18, 1. Citat a *Ibidem*, p.50

⁴⁵ Sèneca, *Cartas a Lucilio*, 2, 1. Citat a *Ibidem*, p.50

⁴⁶ *Ibid.*, 35, 4. Citat a *Ibidem*, p.50

mateixos com a objecte d'aquesta aplicació⁴⁷. Aquesta aplicació o apropiació –segons la funció a la que ens dediquem durant la vida– que Epítet hi consagra bona part de la seva obra, sent qui millor ho defineix, ho situa gairebé com Sèneca en la seva forma filosòfica, com a perfeccionament de l'ànima. En aquest cas «*aprendre a viure tota la vida pròpia*»⁴⁸ era una forma de construir un concepte de sí mateix, com un dels aforismes preferits per Sèneca i que ha de convidar a la transformació constant en un exercici permanent i ens fa reflexionar per fer-ho sense relaxacions. En un cas i en l'altre, és un mateix exercici que no tan sols perpetua la forma autoindagatòria (l'exercici autoreferencial), sinó de responsabilitat amb un mateix que és amb qui s'hauria de perpetuar com una condició humana que ha de crear-se en el dia a dia, en el sí-mateix. Però sense crear un ésser en un exercici d'individualisme, sinó en una responsabilitat d'una individualitat com la que ens fa responsables a cada ésser que es vulgui desenvolupar a sí mateix.

Finalment doncs, aquest és un exercici filosòfic propi de persones que es poden encarregar de donar cura als demés i a intensificar certes relacions socials, de les quals Epítet n'era un dels pioners. Així va crear una escola de filòsofs amb la intenció de formar-se en les regles i pràctiques de la direcció de la consciència. Per tant, s'arribava a moments on tot el que s'oferia com a la cura de sí, assolia un prestigi social i atorgava un paper en la seva resolució.

1.5. El dubte i l'aparició de l'apropriació.

«La consigna áurea. Con muchas cadenas se ha cargado al hombre para que deje de comportarse como un animal; y realmente se ha hecho más tierno, espiritual, alegre, circunspecto, que todos los animales. Pero, ahora bien, todavía sufre por haber llevado tanto tiempo sus cadenas, por haberle faltado durante tanto tiempo aire puro y libre movimiento; pero esas cadenas son, lo repito una y otra vez, esos errores graves y sensatos de las representaciones morales, religiosas y metafísicas. Sólo cuando se ha superado también la enfermedad de las cadenas se alcanza enteramente la primera gran meta: la separación del hombre de los animales. Ahora estamos en la mitad de nuestro trabajo de quitar las cadenas y nos es menester la máxima precaución. Sólo al hombre ennoblecido cabe darle la libertad de espíritu; únicamente de él está cerca el alivio de la vida y unge sus heridas; (...). Según parece, aún no ha llegado la hora en que a todos los hombres pueda sucederles lo mismo que a aquellos pastores que vieron el cielo iluminado sobre ellos y oyeron esa frase: «paz en la tierra y a los hombres complacencia unos para con otros». Esta es aún la hora de los individuos».
F.Nietzsche⁴⁹

⁴⁷ Cf. M. Spanneut, "Epiktet", en *Reallexikon für Antike und Christentum*, citat a *Ibidem* p.52

⁴⁸ Per resseguir aquest tema cal veure els exemples de Sèneca, *Cartas a Lucilio*, 82, 76; 90, 44-45; *De constantia*, IX, 13. Citat a *Ibidem*, p.53

⁴⁹ Així finalitza Nietzsche un passatge decisiu d'una de les obres on més camins obre de cara al «*jo de l'individualisme*» en el qual ens veiem confrontats encara en l'actualitat, i on s'hi veié l'austriac: en el de la mort de Déu i amb els contrapesos que encara ens precedeixen, descrits ara ja fa un segle, i que tan

Qui millor per il·lustrar aquest pas tan revelador de la natura humana que Nietzsche, de qui sempre se n'ha esperat lectures dels canvis i els moviments que inspiren els seus pensaments aforístics. En el qual s'hi van inspirar Heidegger i Foucault (per destacar-ne dos que ja he inclòs aquí) deutors del llegat més revolucionari de la filosofia hermenèutica, la qual impulsaria el pensament més alliberador ontològicament humà. Per fi les cadenes compressores que oprimien pensaments i accions eren sensiblement deslligades dels vestigis que arrastrava l'ésser humà, propiciant canvis cap a l'existència orientant per l'apropiació i a la transformació.

És el tema que es podia inaugurar en aquest instant, donat que acabo d'abandonar l'home de fa vint segles, destacant la necessitat humana de l'autocura –precària encara, però ja concisa– de poder accedir a la seva condició. És a dir, **l'origen de la seva necessitat ontològica de construir-se**. Si la necessitat de la construcció es fa palesa per responsabilitat a un mateix, **l'apropiació del concepte d'un, és un exercici de construcció que es realitza sempre, en l'existència d'un, com una ontologia autobiogràfica, que s'ha de generar des de la narració d'un mateix**, mentre es confirma una i altra vegada, en tot l'exercici autoindagatori. És a dir, l'exercici que es possibilita des de la consciència de l'aparició de l'apropiació, descriu tot el que l'home realitza o intenta realitzar pel seu autoconeixement, i en la consecució de tot el que té encallat en el seu interior per donar-li sortida a tot el que ens cal per descobrir. I és aquest exercici, que rescatat de tot el que suposa per l'ésser humà, qualsevol mena d'autorealització pot dotar-nos d'un coneixement i un saber com a connector amb altres tipus d'indagacions. **És l'apropiació en un mateix. Moment clau i determinant en la vida de qualsevol, que implica un canvi i un moment cimera absolutament irruptiu que ha de poder generar un nou escenari per a la persona que l'experimenta**. Com a exercici de llibertat i màxima recerca sobre un mateix, per accedir a tots els racons de la nostra subjectivitat –o almenys que suposi la forma d'accedir-hi paulatinament– mentre es suposa que cada cop realitzarem (en la seva màxima mesura) el nostre accés a nosaltres mateixos. Aquest seria el major garant del control ben entès sobre nosaltres i de la major i millor accessibilitat sobre un mateix i, així mateix, de la recerca sobre totes les capacitats pròpies, mentre augmentem la realització integral de totes les capacitats que podran sobrevenir.

Hi ha certs moments on l'home que disposa de certa curiositat, desenvolupa inquietud per veure què succeeix en la nostra subjectivitat. Apareixen les preguntes sobre com s'ha constituït el «jo» en tot l'itinerari en el que es conforma tot el procés. I l'exercici de la

bé il·lustrava aquest títol de tantes metafòriques possibilitats: El caminante y su sombra; Humano, demasiado humano; un libro para espíritus libres; Volumen 2; Ediciones Akal; Madrid, 2007; pp.219-220.

memòria, pot facilitar exercicis ontològics curiosos i amb resultats inesperats o de calatges complexos. És ben evident que tot exercici sobre la vida d'un, pot produir efectes molt diversos, però tot dependrà de les parts on es posi l'èmfasi. Quan apareix la consciència d'apropiació, també poden aparèixer dubtes en l'aparició del coneixement més especialitzat, el que (re)anomenem coneixement superior. El que està clar, és que sempre els éssers humans hem indagat fortament en la possible recerca d'un mateix, i que una de les tècniques més assolides en el nivell de la indagació que permet, és la de l'escriptura. Ens l'acosten des de l'antropologia cultural on s'hi experimenta molt darrerament (també pels progressos de les tècniques psicoanalítiques). No contemplo encara l'hermenèutica com a metodologia més pròpia de la filosofia (cosa que faré més endavant), sinó que encara em refereixo en la pròpia indagatòria que dispensa certa literatura, en la qual em fixaré per reconstruir tot el que se'ns queda inèdit en la nostra biografia, o el que se'ns va configurant de forma confusa o inconcreta al llarg de tota la vida: *«Cadascun de nosaltres ha estat escollit i assenyalat, únic entre mil, per formular allò que mentre visquem ha de ser formulat»*. Aquest aforisme pronunciat per **André Breton** descriu el poder que disposa l'escriptura (des de la bona literatura, fins a la poesia sense artificis ni pretensions) i que ens permet i possibilita per inscriure'ns en la història del pensament. Precisament com a únics i també com a assenyalats, pels qui sentim el plaer i el poder de l'escriptura. Aquest fet propicia cap a la **transformació constant i a l'exercici lliure d'experimentar-se, de relatar-se i d'ampliació. Experiències úniques que possibiliten el coneixement que han d'obrir-se cap a la resta d'aprenentatges.**

Un gran i decisiu primer pas⁵⁰ per obrir-se al coneixement, per indagar-se o per (re)buscar en els refugis de la memòria en un veritable exercici també capaç de rescatar dels oblits inescrutables de la memòria biogràfica. Un oblit, per altra part, necessari per l'ulterior aprenentatge successiu de tot el que està immers en el llenguatge, però que s'emporta quelcom que no retorna i que emplaçaria a transformar-nos progressivament. Un (trans)formar-se que ha de ser l'oportunitat per llençar-se a la recerca dels móns possibles dels altres, dels móns d'un mateix. Aquesta és la observació que cal fer darrera de l'escriptura.

⁵⁰ «Buscar la instauración de la conciencia humana equivale a explorar el nacimiento del lenguaje. (...) Antes que homo sapiens somos Homo quarens, un animal que no deja de preguntar. Un animal que abarrota los límites del lenguaje y de las imágenes (¿será sólo la música la que parece atravesar esos límites?) con la convicción, elocuente o rudimentaria, metafísicamente arcana o tan inmediata como el llanto de un niño, de que existe un otro, de que hay un afuera». Steiner, G.; Gramática de la creación, 2001. p.29

El que he indicat ens duu a anar perseguint la nostra ombra, ja que sempre hi ha un sentit i una direcció de reflexions en les quals he d'anar retornant progressivament. Més tard parlaré de «*l'etern retorn*» de Nietzsche –del qual ja n'he referit el seu influx en aquesta tesi– no obstant, cal tenir en compte pel nostre «jo» en aquest entorn de recerca, diversos caràcters o lluites internes que confluiran en un moment determinat en el nostre interior. Això vol dir que sempre des del pensament autobiogràfic, es generen dubtes sobre el caràcter que suggereixen canvis de diversos «jos» que van apareixent al llarg de la nostra vida. Però aquests dubtes poden sorgir per superposicions en diferents dilemes que cadascú ha de descriure i resseguir, i a més a més requereixen prendre decisions i resolucions. De fet, a la vida humana li cal una constant presa de decisions i definició des de diverses postures correlatives. D'aquí que el dubte i l'apropiació generen un camp de treball en constant tibantor, com a joc de la corda en el que es manté una tensió buscant la reflexivitat en el diàleg intern. Tot per resoldre els dubtes mentre se'n generen de nous. Aquest seria un dels camps que podrien ocupar-me en el futur del projecte ABG. El fet de generar i re-ubicar la nostra apropiació. **Mentre m'apropio de mi mateix, vinculo la voluntat de «apropiar-me» amb la pròpia acció cap a la responsabilitat «d'amor propi». En l'esforç d'ocupar-me de buscar també el meu propi sentit incito a generar-lo, emplaçant-me a moviments constants en total (re)ubicació.** Una obligada re-apropiació en una realitat de l'individu que genera una constant mobilització, fins i tot a nivell laboral, que en part condiona la resta de realitats en les que em veig submergit.

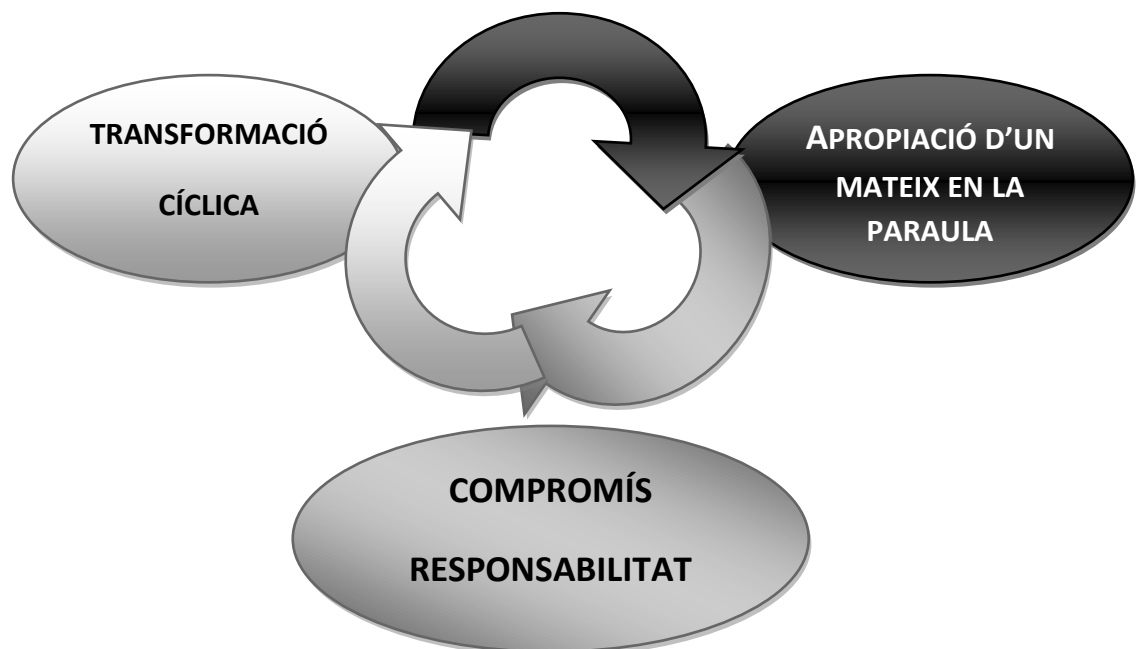
La necessitat de narrar-se i de construir-se, en el moment de convertir-se en referent pels demés, seria una de les que més destaco del que Foucault va rescatar dels escrits. A més recrea un exercici de creació d'individualitat gràcies a la fórmula de l'autoconfessió. Constitueix el discurs d'un mateix i de la pròpia autoconsciència, mostrant de manera decisiva el camí de la subjectivitat: *«la confesión es un ritual de discurso en el cual el sujeto que habla coincide con el sujeto del enunciado; también es un ritual que se despliega en una relación de poder, pues no se confiesa sin la presencia de al menos virtual de otro, que no es simplemente el interlocutor, sino la instancia que requiere la confesión, la impone, la aprecia e interviene para juzgar, castigar, perdonar, consolar, reconciliar»*⁵¹. Un exercici que, de nou, torna a mostrar una reveladora forma de poder (sobre un mateix), com a **forma de creació que assumeix un exercici de responsabilitat i que habilita accions sobre un mateix esdevenint camp d'acció sobre la mateixa acció productora cap a una possibilitat d'acció transformadora i conscientitzadora.** Una acció sobre la

⁵¹ Historia de la sexualidad; Volumen 1; La voluntad de saber. Madrid; Siglo XXI; 1978; Extret de Loureiro; Ángel G.; Direcciones en la teoría de la autobiografía, p.44, en Romera, J; Yllera, A.; García-Page, M.; Calvet, R.; Escritura autobiográfica; 1993.

consciència que permetria l'acte sacralitzat per un «jo» que es «jutja» a través de l'escriptura, i del que es permet deixant-se jutjar pels demés com a virtuals lectors, o als seus propis futurs dictàmens, que poden obrir el que Foucault va considerar com a «*tecnologies del jo*»⁵² **generadores també de la possible alliberació**, sempre que s'acompanyi de les nocions de l'equilibri de tals tecnologies sobre el «*biopoder*» que anirà desgranant més endavant.

Un acte que s'omple de repercussions pel «jo», sempre que comprometi a una subjectivitat que busca imprimir-se dins de la seva pureza d'ànima i de saviesa, o simplement un ànim de congruència. **El compromís que pot obrir en l'individu, seria una eina de gran calatge per inserir una gran responsabilitat en el procés de transformació**, tal i com pretenem representar a través de l'autobiografia. De fet ho presento com una necessitat per l'individu com a exercici creatiu i de creixement personal.

EL CICLE DE L'EXPERIÈNCIA EN L'ESCRITURA CAP A LA TRANSFORMACIÓ DE L'INDIVIDU

⁵² «Permiten a los individuos efectuar por sus propios medios o con la ayuda de otros ciertas operaciones sobre sus propios cuerpos y almas, pensamientos, conducta y forma de ser, con el fin de autotransformarse para alcanzar cierto estado de felicidad, pureza, sabiduría, perfección o inmortalidad». Foucault, M.; Technologies of the self; Luther H. Martin et all. (eds.), 16-49. Amherst: University of Massachusets Press. Extret de Loureiro; Ángel G.; Direcciones en la teoría de la autobiografía, p.44, en Romera, J; Yllera, A.; García-Page, M.; Calvet, R.; Escritura autobiográfica; 1993.

I seguint des de l'apropiació, però en aquest cas complint en els preceptes filosòfics del que es sent referent dels demés o responsable d'un exercici de consciència, d'un exercici de responsabilitat política en quant al seu compromís: *«Novalis insiste en que lo esencial de la cultura es la apropiación del propio yo y el conocimiento de los demás a través del conocimiento de sí mismo, con lo que se ubica en el mismo plano de reflexión de Vico, para quien el conocimiento de sí mismo permite borrar las desigualdades entre los hombres, en tanto los iguala en su naturaleza, al menos ante el derecho»*⁵³.

Aquest fet que proporciona l'autoconeixement, permet que la cultura s'inscrigui en les elits, fet que és una gran novetat des de que es possibilita en la reivindicació socialista. Obro aquí doncs, la natura política i el procés de la individualitat com a reivindicació fonamental des del segle XIX. Per tant em trobo ara amb una altra concepció de l'autoconeixement amb la que no havia encara topat. El fenomen de la possibilitat de la igualtat, amb totes les repercussions que obren per a la individualitat en la modernitat, es concebia des de l'aparició de la burgesia. Però al marge de repercussions històriques i polítiques, m'interessen les significacions en les que coincidien Novalis, Hegel, Vico, i sobretot, i des de la perspectiva de Gramsci, que des de la seva evident reivindicació política, em conduiria a repensar el coneixement màxim de nosaltres mateixos –com a reflexió individual obrint totes les formes reflexives– que hauria de ser un unívoc camí per a tothom i via desitjable per a la construcció de la individualitat. El «jo» troba doncs una vindicació obligada per progressar en les possibles vies de reflexivitat, que és la que fa plausible la transformació constant d'un «jo» que es qüestiona i que facilita el creixement sense possibles innatismes perillosos.

El que estic indagant és el sentit que pren l'home que es reflexiona a sí mateix, i la significació d'aquest exercici que el socialisme estava situant en el centre del mapa polític i cultural per l'home ontològic. Fins aquell moment, segons Kant, aquesta reflexió només corresponia a la filosofia acadèmica i establiria una distinció entre la filosofia en sentit acadèmic i la filosofia en sentit còsmic. Aquesta darrera, en tant *«ciència dels fins darrers de la raó humana»*,

⁵³ *«El problema supremo de la cultura consiste en hacerse dueño del propio yo trascendental, en ser al mismo tiempo el yo del yo propio. Por eso sorprende poco la falta de percepción e intelección completa de los demás. Sin un perfecto conocimiento de nosotros mismos no podemos conocer verdaderamente a los demás. Y Vico, al proporcionar una interpretación política del dicho de Solón convertido después en máxima socrática: "Conócete a ti mismo", afirma que, con él, Solón buscaba "exhortar a los plebeyos, que se creían de origen divino, a que reflexionaran sobre sí mismos para reconocerse de igual naturaleza humana que los nobles, y por tanto, para que pretendieran ser igualados con ellos en civil derecho».* Gramsci, Antonio, "Socialismo y Cultura", en: *Antología*, (Selección y notas de Manuel Sacristán), Ed. Siglo XXI, México, 1970, p. 14. Apareixen a http://www.anthrolobe.info/docs/hegemonia_cultura3.htm

comprometria la resposta a quatre interrogants bàsics per aquest compromís polític i moral o cívic: 1. Què puc fer? 2. Què haig de fer? 3. Què he d'esperar? 4. Què és l'home?

Cadascun dels dilemes que obro, representen la metafísica en el primer cas, la moral en la segona, la religió a continuació i l'antropologia finalment. Però totes aquestes disciplines es poden resumir en la qüestió antropològica de la pregunta del final, ja que les tres interrogants anteriors reverteixen en la darrera. I és que he arribat a les qüestions fonamentals de la inscripció humana en la que cal la definició i la construcció personal. Un qüestionament absolutament bàsic per la raó humana s'esdevé en la pregunta de la que s'apropia la disciplina antropològica, però que cal fer-se des de totes les disciplines. També en la filosofia o en la pedagogia –com una de les qüestions axials de la humanitat– que és: en quines condicions s'ha d'afrontar tal qüestió des de l'educació i l'afrontament en cadascuna de les etapes educatives? Topo doncs en un aspecte del debat educatiu que sempre s'ha enfosquit en la filosofia de l'educació i que sempre ha tendit a silenciar-se o tractar-se secundàriament. En quant a l'antropologia que és la que sempre s'ha ocupat de respondre, separant una vegada més aquest debat, dins de les lògiques que sempre insinuem: «las cuestiones fundamentales del filosofar humano, la antropología filosófica se constituiría en la más importante de las disciplinas filosóficas⁵⁴». La tendència de les fonts del debat que li ha conferit a aquesta disciplina una interpretació bàsicament especulativa l'ha inflammat de multitud de incerteses i de poques repercussions pedagògiques significatives en les que pretenem que l'home s'impregni. L'especulació seria la que protagonitzaria el debat filosòfic en els continguts del «jo» a partir d'aquell moment, que a més allunyaria definitivament la qüestió dels debats i que conseqüentment haurien de conduir actualment cap a la reflexivitat del «jo».

Gramsci, des de les seves reflexions polítiques, es situa en l'ull del huracà de la qüestió ja que (re)situa els debats, en altres instàncies fora de la única especulativa de la filosofia on estava orientada, sinó també en les condicions concretes de l'home històric. Altrament rescata altres fonts essencials, on trobem totes les especificitats en les que es resumeix tanmateix l'origen de la condició humana o la formulació individual de la que partia la antropologia filosòfica. Un canvi d'orientació s'albirava en aquest nou aire en la concepció antropològica i infringia les lleis reflexives en les que estava comprimida tota la qüestió essencial de l'individu. Tot origen reflexiu humà i tot fenomen d'apropiació es possibilitaria, doncs, des de la premissa en aquesta postura que hauria de transformar una visió política que faria un gir en tots els

⁵⁴ Buber, Martín, *¿Qué es el hombre?* Fondo de Cultura Económica (Breviarios No.10), México, 1981, páginas 12 y siguientes

conceptes i visions culturals. És a dir, tots som part i totalitat de la reflexió de tot individu. Mentre reflexionem sobre un i sobre els homes (i sobre la relació amb els demés), sabrem també qui podem assolir a ser o a qui podem accedir posteriorment.

Per tant el que feia Gramsci en aquell moment, era possibilitar els camins de la consciència, per apropiar-se d'ella i assumir el repte de reflexionar sobre el fet de definir la pròpia subjectivitat, i per tant, es convertia en el demiürg de sí mateix i en quins termes ho podia fer o ho volia fer, tant en sí mateix com en la seva vida inscrivint-se en tota la seva existència. Decisiva assumpció per a qualsevol partida dels dilemes humans –i en la futura resolució d'ells com a veritable inscripció al món– ja que prediu les condicions de vida obtingudes per a la seva actualitat, i no en les de qualsevol vida o de qualsevol home. En definitiva la seva pregunta és històrica, no filosòfica general⁵⁵. Aquest punt ens significarà allunyar-nos del fet metafísic, acostar-lo al **fenomen de l'apropiació més pràctica, en el sentit humà i de la consciència, accedint a les paradoxes i a les contradiccions històriques, permetent la comprensió mútua dels fenòmens humans i contribuint a tota situació de superació o transformació**. En resum, conduir al coneixement i a l'acció com a parts representatives i rellevants de l'home postmodern⁵⁶.

És indispensable doncs concebre a l'home com el procés de la seva historicitat concreta; com el «*procés dels seus actes*» que el relaciona amb altres homes i amb la naturalesa; és a dir, que l'integra al gènere humà com a individu⁵⁷. Fenòmens que ens ajudaran a entendre la seva configuració, tan subjectiva com arquetípica, que augmentaran exponencialment la comprensió tan ontològica i moral, com la que denominarà tota la fenomenologia del «*hermes*» i que haurà d'impulsar tot fet i acte subjectiu. Un procés doncs que permet (re)visar tots els aspectes que l'home concep com a vitals per la seva constitució, per la seva identitat, i que per tant, ha de consolidar, no tan sols pel seu coneixement, sinó per una seguretat ontològica que l'ha de concretar en el seu projecte vital i l'ha de configurar en el seu equipatge existencial com a principi fonamental dels seus bagatges.

⁵⁵ Gramsci, *Op. Cit.* ¿Qué es el hombre? pp. 437-439.

⁵⁶ *Ibidem*, *Historicidad de la filosofía de la praxis*, p. 99

⁵⁷ «... es preciso - dice Gramsci - concebir al hombre como una serie de relaciones activas, como un proceso (precisamente el proceso de sus actos) en el cual, si bien la individualidad tiene máxima importancia, no es sin embargo, el único elemento digno de consideración (pues) la humanidad que se refleja en cada individualidad está compuesta de 1) el individuo; 2) los otros hombres; 3) la naturaleza». ¿Qué es el hombre? Loc. Cit., p. 438.

1.6. L'apropiació i el projecte autobiogràfic des de la capacitat narrativa.

«La educación es una liberación, la pedagogía una forma de producir la libertad, y tanto la educación como la pedagogía han de preocuparse no de lo disciplinar o producir saber, sino de transformar sujetos. No producir sujetos, sino llevarlos a procesos de transformación de su propia subjetividad». Michael Foucault

El procés que estic descrivint és el camí que vull projectar cap aquesta alliberació. Una alliberació que es concreta des d'una **possibilitat de transformació que es generarà des d'una capacitat subjectiva clau, la capacitat d'autoformació**. Una capacitat subjectiva que la pedagogia ha de contribuir a dissenyar en cada subjecte. Que és la **capacitat d'apropiació que permetrà a cada individu dibuixar i dissenyar cadascunes de les possibles i transformades existències**. Si l'apropiació ens condiciona cap a la utopia d'assolir en el si-mateix (*ad se properare*) aquesta pot convertir-se en la garantia en poder accedir al poder de sí mateix –al biopoder– tal i com el visualitzava Foucault per l'home del segle XX. Si ell la visualitzava per si mateix és que en devia ser conscient de la possibilitat d'assolir-la. Però tal i com he observat des de la concepció de Gramsci –emparentada amb la de Foucault– puc observar el coneixement del «jo» com un inici de la xarxa que cal teixir en el progressiu coneixement dels altres, el del món i el de la natura –en una altra gran textura decisiva– per la creació de la trama que ens precedeix en l'exercici biogràfic de la nostra història. La trama eterna que estic creant emergeix de la possibilitat de **construir una història narrada des del que s'inscriu en ella mateixa (història de vida: Bios)**, des de l'individu que hi emergeix (el «jo» que s'indaga i s'apropia: **Auto**) i una narració des del llenguatge que possibilita (re)nombrar-la (l'exercici de la **Graphia**). Els conceptes que pedagògicament poden alterar l'exercici creatiu de la grafia, poden ser la **mirada autobiogràfica des de la pedagogia, prioritzant l'objectiu d'accedir a l'apropiació, i a l'autodomini de cara a la transformació**, des d'una nova mirada partint de la narrativitat i de la paraula.

En el punt clau de l'estratègia de l'apropiació –el de partir en el viatge, i del viratge que conforma l'alliberació definitiva del «jo»– hi podré trobar en una voluntarietat ferma i necessària, i en el punt de consciència del qui pensa en alliberar-se de les cadenes que l'oprimeixen. Quan cerquem des de les energies optimitzadores sorgeix el projecte ABG des de la creativitat, o en la seva possibilitat, des del que busca imprimir a la seva història de vida un sentit d'orientació que parteix de la coherència interna. La pròpia identificació origina una subjectivitat que es va projectant i construint.

Però de la mateixa manera que faig un moviment per «apropiar-me» o per cercar-me i desvelar-me, també cal descobrir-me darrera de certs perversos jocs del llenguatge. He parlat ja de l'exercici ABG que em pot determinar aquests moviments d'apropiar-me, d'alliberar-me, d'eixamplar-me, d'ampliar-me en l'experiència trencant el nostre propi límit i coneixement. L'apropiació ha de contenir un exercici alliberador, i en ell, és i ha de ser un moviment cap enfora, prolongant totes les àrees i les visions, exemplificant en el sentit que en els seus jocs s'han de permetre claus cap al desenvolupament i cap a la transformació d'un mateix, cap a una evolució personal exponencial. Però és important també realitzar el creixement des de dins, des de la nostra font interior i exercir el moviment a la inversa procurant la nostra pròpia reflexivitat amb l'eina hermenèutica, tal i com Nietzsche va anticipar. Refresco una cita ja anotada aquí: «*cuando uno ha llegado a encontrarse a sí mismo, es preciso saber perderse de vez en cuando, para volver a encontrarse después: siempre y cuando, claro está se trate de un pensador*»⁵⁸. En aquesta cita destaco l'exercici de les possibles sutures que podem realitzar des de l'interior. Des de la mà experta de l'autor que s'esmera en trobar a «l'humà, massa humà» es traça una eina pel pensament de l'hermenèutica, com a únic i plausible manual de treball, sempre que hi hagi una voluntarietat d'interpretació.

És a dir, que inicio aquest tret de sortida des de l'apropiació i l'hermenèutica, un possible desemascarament que es possibilita des de la hybris⁵⁹. Una hybris que seria el desplegament d'una possibilitat d'hermenèutica que es desenvoluparà en el seu famós precepte de la «*mort de Déu*», amb la consegüent «*alliberació*» humana. Representa una incertesa ontològica ja que viatja en un doble sentit, i que implicava un violent viratge per desplaçar la possible interpretació cap al centre de la reflexió humana nietzscheana. Un capítol essencial de la història, i que desentrella la interpretació com a mètode voluntari per l'ésser humà i que possibilita el devenir de l'home (o els esdevenirs successius), al marge de la metafísica, que era la única que semblava tenir respostes, a major glòria dels filòsofs. Així que en l'hermenèutica podrien descansar les possibles interpretacions que ens podrien suggerir els propis autodiàlegs (o en l'escriptura) mentre posem en comú amb els demés les nostres capacitats en llegir els

⁵⁸ Nietzsche, F.; *El caminante y su sombra; Humano, demasiado humano; un libro para espíritus libres; Volumen 2*; 2007

⁵⁹ «*Hybris es hoy toda nuestra posición en relación a la naturaleza, nuestro forzamiento de la naturaleza con la ayuda de las máquinas y de la tan despreocupada inventiva de los técnicos y de los ingenieros (...), hybris es nuestra posición frente a nosotros mismos, ya que realizamos experimentos con nosotros mismos, que no nos permitiríamos sobre ningún animal...*». Nietzsche, F.; *Genealogía de la moral*; cit. Sec. III, párr.9 (trad. Cast. de Alianza, Madrid. 1987. Extret de Vattimo, G.; *Más allá del sujeto. Nietzsche, Heidegger y la hermenéutica*; 1989. p. 33

fenòmens o en interpretar les visions, les veus o detectem les essències que descrivim. També exposant tot el que duem imprès en la nostra retina, ja sigui per experimentat o per observat.

Però sobretot, en **l'acció de la fenomenologia hermenèutica** que descriu, compona les enormes possibilitats de l'exercici i mentalment desplega camps d'acció per la recerca, simplement per la pròpia acció complexa que proposa. Només cal comptar amb un interès i voluntarietat per construir la fenomenològica recerca i una antropològica mirada, obrint vies en tots els camins que puguin conduir a l'interior de la subjectivitat. Preparats en la recerca de la paraula hermenèutica i «*híbrida*» que permetrà detectar i contrastar en contradiccions i/o dinàmiques en principi en conflicte.

Per tant es tracta de posar-se en el lloc que vull prendre, i també en part, d'(ex)posar-se. En el joc metafòric de la *hybris* em cal precisament situar-me, de «fer-me el joc» a mi mateix, o *en sí mateix*. **Tota lluita d'exposar-se en plena autosuperació** reprent el projecte de l'home vigorós nietzschenià (*uebermensch*, citat abans) i **experimentar mentre ens etzibem amb la *hybris* hermenèutica a través de la voluntat de pensament**, com va saber veure Vattimo⁶⁰, en dobles espirals d'eterna retornada, són **tensions oposades** que refermen en les recerques. Assolint, així mateix, el **desemmascarament des del qual desfer nusos** que havien impregnat els nostres passats confessionals, que aclaparaven els moviments i els pensaments. **Un treure's la màscara com un «*devenir*»** (que va esdevenir ja fa un segle i mig) quelcom que ens costa encara de depassar, de manera decidida, lluny encara de trobar-nos en un pas decisiu o concret de superació. Caldrà conèixer les màscares que puc dur foses en el rostre, com si fossin cera. Però encara que sigui costós de desprendre'm d'elles o no en sapiguem el mecanisme que m'hi lliga a elles, ja que l'altre camí depèn de voluntarietat i de la potència del pensament, ens instarà a un esforç d'heroi, pels temps que corren.

⁶⁰ «No hay una lucha entre supuestos sujetos últimos por imponerse los unos sobre los otros; hay en cambio, un constituirse suyo como sujetos en un juego de fuerzas que de algún modo les precede. A este juego alude Nietzsche cuando habla de autosuperación y de autonegación de Uebermensch en el experimento que es el mismo ejercicio de la *hybris* hermenéutica. (...) Los mecanismos de la constitución –destitución del sujeto como resultado de un complejo juego de metáforas, de “reconocimientos” y acomodamientos de fuerzas, son lo que Nietzsche ha intentado describir en el monumental trabajo de preparación para el *Wille zur Macht*, que se configura como el esbozo de una ontología hermenéutica, en el doble sentido de este término: un saber del ser que parte de una reconstrucción desenmascaradora de los orígenes humanos, demasiado humanos de los valores y de los objetos supremos de la metafísica tradicional, y teoría de las condiciones de posibilidad de un ser que se dé explícitamente como resultado de procesos interpretativos. “Seguir soñando sabiendo que se sueña”, según la expresión de que *La gaya ciencia* a la que nos encontramos remitidos constantemente desde cualquier punto del pensamiento de Nietzsche». Vattimo, G.; Más allá del sujeto. Nietzsche, Heidegger y la hermenéutica; 1989; p.42

Parteixo doncs d'un projecte narratiu, per identificar tots els processos que s'inscriuen en el llenguatge. **En tots els projectes ABG em dispo a convertir un projecte del «jo» en l'origen de la nostra pragmàtica i retòrica. O dit d'altra manera, de passar dels vestigis del «jo» a configurar els processos de la reflexivitat.** La identitat que emergirà a l'atzar de tot allò que li depararia, aquí origina tots els processos de reflexió, fràgils encara, que els propis mecanismes del llenguatge poden definir en la seva projecció o exposició. En canvi, en un projecte propi (definit en un compromís propi) instal·lat en el procés del projecte del «jo» externalitzat, força al procés de construcció en una internalització conscient, i al narrar l'exercici retòric, promou la pròpia reflexió. L'exercici de la pragmàtica i de la retòrica requereix diferents exercicis estètics des de diferents premisses i des de camins extrets en mirades diverses. Uns estils que divergeixen en les vies i en les direccions, però que condueixen per paratges i estacions progressivament aclaridores. Les metes o punts de destinació mai estan definits, ja que depenen d'energies i dedicacions, d'atenció i orientació, i perquè no dir-ho, d'un grau d'atzar que pot ser més o menys apreciable.

Però sobretot, d'una **prèvia voluntarietat d'apropiació que s'acompanya de la mirada autobiogràfica**, suposadament (i de forma intencionada) emmirallada **des d'una pedagogia orientada a una transformació que es construeix graó a graó**, d'entreteixida tela, de vegades, per pedaços esfilagarsats, i d'altres, de les millors sedes naturals que hem dut al damunt, tot per construir les millors realitats les quals podem relatar i reeixir, sorgint de les millors collites colpides a cops per tot el cicle natural, de ventoses humitats, fulgors seques i llargues fredors existencials.

Una voluntarietat on tot el que es realitza es formula en un projecte de vida dissenyat en un art de vida, partint d'un compromís en un mateix i del propi projecte que és vocació, autorealització i indagació, com a pensament estratègic que ha de sobreviure. Com a millor mirada sobre l'itinerari que es construeix a cada pas, des de l'experiència que s'origina a cada pas, transcendirà de la vocació cap al pensament. L'experiència de donar sentit a cada acció, mentre es construeix tota pràctica, tot sentit, l'individu que s'hi inscriu en una mateixa acció, projecte i compromís, es convertiran en la mateixa qüestió que es projecten cap el pensament ABG (reflexivitat) com a origen que ha de crear-se i narrar-se. D'aquí a les construccions dels significats i en les deteccions profundes amb les significacions poètiques: l'essència, la veu i la mirada, i com fondre-ho amb els auto significats, cap a un estil de vida coherent.

Ja en els clàssics, es consignaven les activitats narratives sobre l'exercici benèfic de «*l'art de viure*» en participar narrativament d'algunes activitats de paraula o escriptura⁶¹ com una pràctica que es traslladaria a un exercici d'autodiagnosi (individual) cap a pràctiques socials i vitals importants per la condició humana. De cop hi detecto l'ombra de Foucault darrera aquest coneixement que obra Sèneca. Amb traces que rescatin de l'oblit exercicis personals que estan ben a prop de realitzar-me dels meus annals, sempre que disposi de memòria i de certa creativitat i triï revivificar-les.

Però després de vint segles d'evolució de l'home en la cura de sí mateix –que simbolitza el trànsit del Sèneca de la darrera cita al propi Foucault– hi trobo el nus definitiu de dues èpoques que desenredaria la subjecció que controlava l'ésser humà del segle XIX. Nietzsche va disposar de la seva ontologia hermenèutica per la vibrant dialèctica proposada que eclosionés en un projecte de biopoder. Però ens trobem paradoxalment en el mateix creuament d'idees i de paraules. Uns camins que encara ens dolen de travessar i que ens al·ludeixen encara en la nostra contemporaneïtat: «*la ontología hermenéutica de Nietzsche no es, sin embargo, sólo una doctrina antropológica, sino cabalmente una teoría del ser. Que tiene entre sus principios el de atribuir al devenir el carácter del ser*»⁶². El devenir del ser i el del seu caràcter, en paraules de Vattimo, són la millor garantia de recíproques possibilitats d'humana certesa (des de la incertesa), en narratives porcions de teories per construir progressivament. Un devenir que caldrà acollir i preparar per aprehendre en les millors gales, per conjuntar la pausada reflexió, per la màxima indagació possible, en un projecte existencial, o per engegar cap a la plausible autorealització. La hybris hermenèutica és la que em descriurà la poètica narrativa del devenir, ja que el llenguatge, entès des de l'apropiació i l'alliberació en la voluntat de poder, la hybris interpretativa des del ser i l'essència, podran rescatar l'ésser humà aquell, no tan humà que també era allà abans, o pel que hagi de venir.

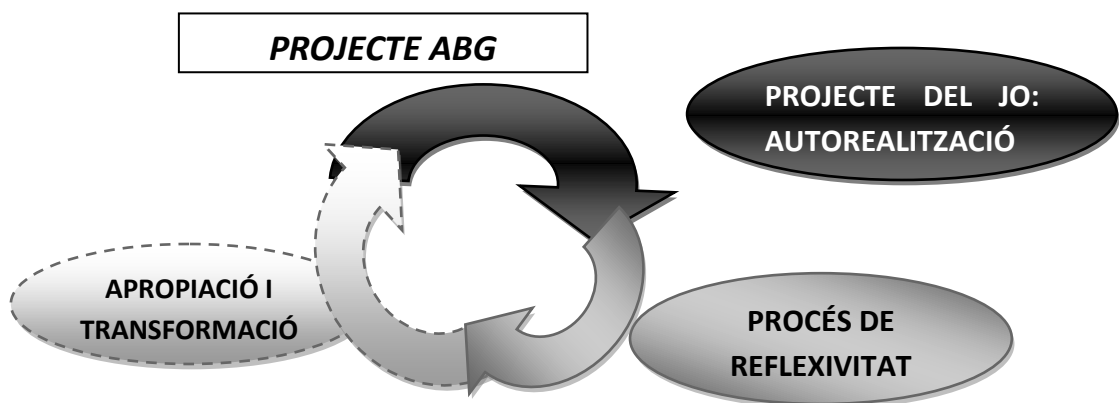
1.7. Possibilitats d'autorealització.

Aquestes són les que vull anar obrint. Les que acabo de destacar fins ara en quant a adquirir compromís cap el projecte per assolir l'apropiació com a element essencial per l'individu. Ja

⁶¹ «*Están también las conversaciones con un confidente, con amigos, con un guía o director; a lo cual se añade la correspondencia en la cual expone uno el estado de su alma, solicita consejos, los da a quien los necesita, cosa que por lo demás constituye un ejercicio benéfico para aquel mismo que se llama preceptor, pues los reactualiza así para sí mismo : alrededor del cuidado uno mismo se ha desarrollado toda una actividad de palabra y de escritura donde se enlazan el trabajo de uno sobre sí mismo y la comunicación con el prójimo*». Sèneca, *Cartas a Lucilio*, 7, 99 i 109. Citat a *Ibidem*, p. 57

⁶² Vattimo, G.; *Más allá del sujeto. Nietzsche, Heidegger y la hermenéutica*; 1989.

sigui com a element per l'individu o així mateix com a projecte i procés col·lectiu i polític. L'objectiu que mou a tot ésser humà i el destí de tot el devenir conjugat en consecució de la coherència vital i interna, que he d'iniciar el projecte existencial l'hauré de redactar lletra a lletra. Acció a acció. En una espiral de paraules i actes que es desprenen i em representen ja que són la meua explicació i em certifiquen, i d'alguna manera, em construeixen el meu entorn que ha de hibridar tota ontologia, els principis, pensaments i accions. El que destaco per tancar el present capítol són les possibilitats de l'exercici, farcint-lo en els principis de coherència, d'autoconstrucció des de l'honestedat i compromís, en el sentit més ontològic. Si la paraula ve precedida d'un pensament ornamentat de «*veritat*» en majúscules, les possibilitats de l'autorealització conduiran al ser i al seu devenir cap a un exercici conscient replet d'integritat. En la direcció en franca unitat pel sentit existencial i en la indefectible consecució de l'autorealització, si s'uneixen el sentit del pensament, dels sentits i el sentir, amb els de l'acció. Per això **l'escriptura ajuda a reeixir l'exercici cap a una unitat entre pensament, sentiment i acció, que pot contribuir decisivament a accedir a la voluntat de poder** generant les virtuts que facilitin la hybris interpretativa, i en ella, cap a una consecució de les profunditats de l'essència. Aquesta és la natura del **procés pel qual he prioritzat l'escriptura com a metodologia ideal per propiciar aquesta transformació**. Aquesta és la que contribuirà a implicar a les persones que l'escullin per fer recerca i activació per a la indagació del sí-mateix.

CAP 2: L'existència i l'individu. Com fonamentar-los?

En aquest capítol generaré camins que poden dur-me a les diferents existències que m'acompanyaran en el camí de l'essència i en l'apropiació de la identitat i d'un art de vida que ajudi a confluïr en l'existència, en (l'ex)istència i en ella, cap a una essència com a metàfora de l'autorealització.

Per iniciar la recerca en el món d'apropiació de l'individu amb una existència coherent en el sí-mateix que l'impliqui cap a la transformació, els performaré a partir de dos elements claus:

- A) Un tipus d'existència, en el compromís a l'apropiació; partint de la identitat narrativa cap a l'apropiació i el compromís ontològic sobre el projecte de vida, i per tant de l'existència. Serà l'eix de l'existència que el seu component narratiu contribuirà a aclarir. Les arrels que sustenten el tronc axial vincularan vocació i identitat individuals que seran les que vehicularan tota essència transformadora i nodriran el projecte de vida pel compromís estètic en l'ètica de l'existència, a través de tots els elements narratius i reflexius.
- B) Un nus que caldrà desfer implicant al llenguatge, fixant i depurant els autodiàlegs que hauran d'ampliar les reflexions pedagògiques. Aquestes es definiran partint del projecte de vida amb eines d'autodefinició i millores constants del propi projecte. Una acció doncs sobre el llenguatge per la transformació de l'existència i l'individu.

2.1. Identitat i narrativitat com a art de vida.

Hem acordat que la passió nietzschianiana –de la que destaco l'exercici antropològic foucaultà la projecció decisiva en el biopoder contemporani– “(re)troba” una *dynamis humana* en l'hermenèutica híbrida –orgullosa de sí mateixa– en haver detectat la recerca ideal en un exercici narratiu ben plausible per l'ésser humà d'avui. Es produeix en l'espai on es decideix el sentit (o es construeix la seva possibilitat). Aquest espai fonamental, i tan decisiu, és el llenguatge: «*Es decir, en lugar de constituir un sistema de signos homogéneo, el propio lenguaje se sabe en el ser, mientras que éste, por su parte, irrumpe en aquél gracias a la voluntad de sentido que acompaña a toda ejecución discursiva*⁶³». És a dir, fundaria la relació de constitució –mútua i

⁶³ Ricoeur, P.; Temps et récit I, pàgs 118-9 (trad. Cast.: pág. 154). Dicha idea, de raigambre estrictamente fenomenológica, aparecerá posteriormente en reiteradas ocasiones en su análisis de la identidad personal: «*Lo Otro no es sólo la contrapartida de lo Mismo, sino que pertenece a la constitución íntima de su sentido... la autodesignación del agente de la acción parece inseparable de la adscripción por otro,*

perpètua per l'acció de la voluntat de sentit— la qual els humans establím per inscriure'ns, mediant el ser i el llenguatge iniciant l'acció del sí—mateix, pròpiament plegant—se en doble bucle, en sentit fenomenològic. Es garanteix en aquest procés, explicat aquí en breu, la complexitat de la concepció de tot un procés intern que cada persona pot experimentar en sí mateix, a través del llenguatge, la paraula, el ser i la voluntat de sentit. Proposo des de la nostra identitat i la narrativitat com a art de vida, però ho faig des d'un inici quasi ancestral. Doble sentit inscrit en la paraula que viatja entre aquesta i el ser que s'ha de constituir sempre que la voluntat d'acció impulsi aquesta autodirecció.

Inicio el projecte d'apropiació però des de la narrativitat, com a part obligatòria des de la qual fonamentar i en la que reforçaré la identitat. Una identitat que per a Ricoeur es pot incloure des de la fenomenologia, gràcies al relat com a recurs de l'hermenèutica del ser en la institució llenguatge⁶⁴. Recomano la lectura del llibre de Ricoeur i els capítols referencials sobre la narrativa, el text i l'escriptura, i la seva visió fonamental entre la narració i el seu paper al llarg del temps en la conformació de la identitat. En aquest sentit també al·ludeixo a la introducció brillant d'Àngel Gabilondo del paper simbòlic de l'esfera narrativa i la configuració ideal del ser a través del llenguatge escrit. La identitat troba en el relat la designació i la restitució cap al sentit personal de cadascú, on el ser pot constituir la seva relació definitiva cap a ell, mediant la referència clau on inscriure's a través de l'acció de la pròpia experiència. Aquesta detecta la instància clau de la comprensió de la vivència en la fenomenologia, gràcies als relats que contem (a nosaltres mateixos o a l'altre) i que podem lligar reflexivament des de la relació amb el món, a través de l'altre. Acció recíproca ja que com a relacions mútues les inscrivim en el llenguatge i en el diàleg, sempre que hi intervinguin dos com a mínim.

Em vull detenir en aquesta reeixida expressió de Gabilondo introduint Ricoeur en la introducció de "*Historia y narratividad*" sobre el llenguatge: «(...) *Se sabe en el ser mientras que irrumpe en aquél gracias a la voluntad de sentido que acompaña a toda ejecución discursiva*»⁶⁵. Al

que me designa, en acusativo, como el autor de mis acciones». (Soi-même comme un autre, p. 380; trad. Cast.: p. 365), en Introducció de Angel Gabilondo y Gabriel Aranzueque e, en Ricoeur, P.; Historia y narratividad; 1999; p. 11

⁶⁴ «Cuando nos situamos en la esfera narrativa, el papel que asume en su planteamiento la función referencial sigue siendo preponderante. El mundo del texto que habilita la enérgica mimética del relato no pone de manifiesto únicamente el ser como en el que se desenvuelven con mayor o menor criterio sus personajes: el simulacro tejido por la ficción afecta de un modo radical a la configuración de nuestra propia experiencia temporal y de las articulaciones simbólicas de la acción que moldean nuestra comprensión práctica. La lectura es el cauce mediante el que se lleva a cabo esa transgresión regulada de la Lebenswelt del receptor, de su ser en el mundo». *Introducción de Angel Gabilondo y Gabriel Aranzueque, en Ricoeur, P.; Historia y narratividad; 1999; p. 11.*

⁶⁵ *Ibidem*

marge de la relació amb l'altre, i la constitució de la nostra pròpia identitat en cada relació, hi ha la qüestió sobre els nostres autodiàlegs, que esdevenen el germen del nostre ser. Uns pensaments que, tot i no ser relats, sí que són una forma de llenguatge que han de germinar en diàleg absolut i que, per tant, esdevindran algun dia en alguna forma de narració o, fins i tot, qualsevol forma influent com la poesia o la ficció, o altres. Cal doncs fer la reflexió en els autodiàlegs sobre la forma en que es va crear la nostra identitat i que dóna origen a les nostres actituds reflexives, de les quals hem de recolzar tota comprensió de nosaltres mateixos. I és en la **voluntat de sentit** on es detecta el poder d'indagació. Per tant, abans de l'execució discursiva (tal i com l'al·ludeix Gabilondo en la introducció del llibre de Ricoeur) pròpia del llenguatge humà, cal rescatar una **identitat** mentre practiquem el **discurs i la relació oral** amb l'altre. Destaco prèviament, abans de tot, una **fixació orientada al sentit**, gràcies a una voluntat de coherència cap a nosaltres mateixos, és a dir, una acció que s'ha de construir en sí, mentre el llenguatge origina l'espai concret en el ser on vaticinar aquest sentit. Un **generar-se** (la generativitat i la creativitat es congreguen en la mateixa instància) i un engendrar-se, mentre alternem el conflicte en poder accedir al sí-mateix, propiciant aquesta identitat cap a la totalitat, en allò que volem en relació a un mateix, no podent reconèixer encara que allò és totalitat o la pretensió de completar *la millor versió d'un mateix*.

Per tant, cal la dimensió discursiva, en totes les projeccions de la vida: personal, social i executiva que s'hauran de traduir en socialització, en les nostres accions, i per tant, les que hauríem de descriure els nostres *reeixirs* en la vida. Però en aquest difús espai discursiu, s'ha hagut d'assolir-se la dimensió identitària des d'un llenguatge que s'adscriu al projecte vital d'un mateix. El que s'adjunta a una forma personal de caràcter, però també als límits del propi «jo», a les recerques i misteris o incerteses en les que ens trobem. La dimensió discursiva és un element clau i configuratiu per a la identitat com a moment previ, sobretot com a factor d'apropiació i en la totalitat. Per aquesta raó, configura els moments identitàris definitoris, ja que ens retorna moments de construcció, i ens fixa en moviments clau que han d'esdevenir en una identitat no inamovible, però marcant tendències en l'apropiació possible pel futur. Aquelles en les que les eleccions han de suggerir-nos la reflexió en diàlegs progressius que afegiran els moviments creatius des del llenguatge. És a dir, proposant la voluntat de sentit (d'apropiació) i l'elecció vinculada com a projecte de vida.

Ho vincularé tot plegat amb l'execució discursiva que enceta l'escriptura, la que orienta tota voluntat de sentit, la que pot descriure una relació amb tot el nostre ser, té els dos components possibles: **horitzontal perquè es deté i es compara a sí mateixa mentre s'observa (procés reflexiu introspectiu)**, i **vertical ja que descriu totes les irrupcions a través dels temps**

tramant totes les elucubracions possibles amb els canvis necessaris que cal fer (línia biogràfica), al llarg de tota la temporalitat i historicitat. Aquesta és la proposta que ens fa l'escriptura, des del text si es disposa d'un mínim de voluntat de sentit, és a dir, una curiositat per tot el que envolta les nostres certituds, no sempre desvelades amb tota la desimboltura que tots voldríem, ens ofereix l'espai ideal per l'explicació i la comprensió per a les nostres premisses. Mai la subjectivitat hauria trobat un espai en el que poder incitar a la reparació gràcies a la paraula mentre s'oxigena en els jocs possibles del llenguatge. La relació que establím doncs entre **sentit, voluntat i elecció** com regles de joc gramaticals per una sintaxi que combinarà una paraula poètica (a través d'una aporia i la metàfora) que esdevindrà en categories exercint en altres intencionalitats emocionals i anímiques progressivament. El text és el que descriu la possibilitat viscuda, la que origina una traça en el paper, que no deixa de ser trajectòria en la vida. Mentre descrivim aquest traç, anem avançant entre la relació amb l'altre i amb el món mentre creem una identitat d'autor. Procreem autoria convertint-nos d'un intèrpret (o lector) a un creador (autor) de la nostra història. Som intèrprets de les nostres simfonies o som compositors de la nostra partitura? Posats davant del nostre text (qualsevol història de vida és una narrativa) nosaltres podem adoptar una *actitud creadora o pretesament "autopoiètica"* disposant de la nostra pròpia creativitat en tot moment. És a dir, que podem crear en tots els sentits possibles (vertical i horitzontal) ja que disposem de tots els elements per jugar com més convenient ho trobem. D'aquesta manera s'obren davant nostre tots els desplegaments que vulguem imaginar. Destaco d'ells la doble direccionalitat de l'escriptura horitzontal i vertical. Revisió constant i comparació pel creixement, millora i transformació personals.

Com dèiem parafraçant a *Nietzsche «un vent de desgel, ric de sí mateix»⁶⁶*, això és el que ens pot determinar el llenguatge com a fet cabdal, no pas com una resposta constant, sinó per l'actitud, consciència i la responsabilitat en les quals ens al·ludeix com a persones, i com a portadors dels significats que, com a narradors, obrirem processalment i progressiva. Tot per la natura del text escrit que és el que es fixa en un context, que permet la relació amb el temps (tant transversal com profund) – és a dir, permetent aturar aquest temps que no ho fa, per exemple, el temps contextual del diàleg– augmentant tot el component de la reflexió per a la comprensió.

⁶⁶ «El genio del corazón, gracias al cual se siente uno más rico; no bendito y sorprendido, no gratificado y como aplastado por los bienes ajenos, sino rico de sí mismo, sintiéndose renovado, penetrado como por un viento de deshielo; tal vez más incierto, más delicado, más frágil, más roto; pero lleno de esperanzas que aún no tienen nombre, lleno de intenciones, de propósitos y de corrientes nuevas...». Nietzsche, F.; Más allá del bien y del mal; 2012

Nietzsche parla d'un cor humà del qual fer descobriments sobre la persona que hi ha al darrera. Desvelant intencions i propòsits, que encara no disposen de nom, però que està en disposició de crear-lo. Per tant, si és en l'espai llenguatge on ens apropiarem del nom essencial, ens situaríem just al davant de l'exercici primigeni de la situació essencial de tot exercici ontològic, davant del fonament hermenèutic reflectint l'origen de la reflexió textual. Si es pren la direcció adequada, es pot traspasar el punt d'origen (des del punt zero del no-nom, al text en el qual apareix el primer nom adjudicat) cap al punt de la reflexivitat refinant aquesta recepció, en tot punt de l'autoconeixement, que no faria més que progressar. Com he dit, aquest punt forma part més d'una actitud i d'un compromís que d'una competència, però que més enllà d'aquest punt de partida, originarà una més que apreciable competència transversal, que compaginaria l'exercici tècnic de l'escriptura (entre la ficció i l'assaig, entre d'altres). És a dir, caldrà destacar-ne precisament aquesta competència tècnica que pot obrir d'altres components del seu propi exercici. El de l'escriptura, que permetrà fixar una identitat des del propi exercici narratiu, en relació a les propietats que disposa l'escriptura a diferència de l'oralitat.

Un exercici hermenèutic al qual em podré perfilar aviat, ja que, el que em deixa entreveure vorejant l'actitud i el compromís, serà sempre una aventura pels voravius d'un camí inhòspit, irregular i atansat de perills però també d'atractius moments cimera.

¿Què em proposa i em proporciona l'escriptura a diferència de la parla? Perquè és l'exercici hermenèutic per antonomàsia? Quins components em descriu i quins caràcters em poden il·luminar o discernir? Si parteixo del fenomen de la parla que és el fenomen comunicatiu estel·lar, hauria de partir d'algunes premisses primigènies. *F. de Saussure* distingeix el fenomen de la parla, com la realització de la llengua en un esdeveniment discursiu i la producció d'un discurs singular per un parlant singular. Cadascuna d'aquestes parles de cadascun de nosaltres serien el fenomen oral en l'expressió fonètica. Però segons ens explica Ricoeur en el seu anomenat article "*¿Qué es un texto?*" el que s'afegeix en l'escriptura és la fixació del text de la parla, al quedar-se inscrita i com a inscripció – ja sigui gràfica com gravació–: "*registra el habla y asegura su duración gracias al carácter subsistente de lo fijado*"⁶⁷. I afegeix a això, tot el fet interpretatiu de la lectura al substituir l'interlocutor habitual de les converses parlades, a un diàleg parlat-respost, on la lectura mútua es fa necessària com a interlocució. O dit d'una altra manera, que canviem el suport parlat per un altre que aporta, i molt.

⁶⁷ Ricoeur, P.; *Historia y narratividad*; 1999; p.60

Per entendre en què contribuïm a millorar en aquesta nova relació (escriptor–lector) amb el món, hem de comprendre que en l'escriptura substituïm a una parla que és la inscripció directa, a una més intencionadament històrica o psicològica, ja que s'inscriu directament com a memòria individual o col·lectiva (transversalment). Una que disposa l'anàlisi individual però de forma històrica, ja que es creua en la societat del temps viscut, i l'altre analítica o distintiva (linealment) en la rica hipòtesi descriptiva i reflexiva sobre un o l'altre. Dimensions doncs més variades que li acoten diferents territoris a nivell pedagògic. Aquí en destaco les lectures històrica, social, psicològica i personal. Des de les experiències vivencials aquí hi ha moltes òptiques des de les que observar.

Però aquesta fixació, tant gràficament, com geogràfica, narrativa i existencial, de la que l'autor parla en la seva enlluernadora obra Ricoeur "*Historia y narratividad*", transcendeix a ella mateixa, ja que tracta de l'alliberació de la parla, a la que ja no caldrà al·ludir directament, si la substituïm amb totes les aportacions de l'escriptura⁶⁸. Si escric la meua història (a la que em dec), he d'utilitzar totes les narracions possibles del llenguatge per treure'n el seu sentit entre la subjectivitat i el llenguatge en el qual s'enclava. Això em fa jugar entre moltes i diferents eleccions possibles. Per això l'escriptura obre una relació entre lector i actor, entre allò que escric o allò que he hagut d'interpretar, mentre l'actor interpreta, obrint multitud de jocs del subjecte que es transmeten des d'un discurs concret. Aquest fet enclava una *relació amb l'altre* on el subjecte ha de fer i desfer totes les identitats presents i que s'hauran de matisar al llarg del temps. La millor forma de fixar-la és al llarg de l'escriptura des d'un discurs concret mentre es dialoga amb l'altre, que és i pot ser la millor forma de **reflexionar al exposar-la front a l'altre** (entre la relació lector–actor). Una forma més que simbòlica que afronta la nostra **relació possible davant del món**, que s'enceta des del llenguatge concret que elegim en aquell moment.

Un fet transcendent que inicio quan decideixo dialogar amb l'altre, i que poso en joc en el paper identitari de la nostra subjectivitat, ha de trobar multitud de preguntes i respostes, cap a un **hermes plausible** en funció a la interacció que estableixo davant del món. Aquest exercici em força cap el canvi ontològic constant si un es realitza i es deixa travessar per la pregunta a la que t'introdueix l'escriptura i la redacció en les qüestions fonamentals.

⁶⁸ «*La liberación del texto respecto a la oralidad entraña un verdadero cambio, tanto de las relaciones entre el mundo y el lenguaje, como de la relación que existe entre este y las distintas subjetividades implicadas, como la del autor y la del lector. Hemos apreciado algo este segundo cambio al distinguir la lectura del diálogo. Aún habrá que ir más lejos, pero partiendo esta vez del cambio que atañe a la relación referencial del lenguaje con el mundo cuando el texto sustituye el habla*». Ibidem, p.62

Una altra de les relacions que establím entre l'autor i l'escriptura, és la que constata Roland Barthes a través del concepte de la diàtesi, sobre la qual l'escriptor construeix una veritable afecció entre la seva pròpia escriptura i la matèria sobre la que genera totes les gramàtiques possibles. En aquestes premisses narratives, si es commuta una història de vida o es recrea el pensament identitari, el concepte de diàtesi⁶⁹ ens fa pensar que el que s'escriu (des d'un fenomen transitiu de l'escriptura) aquella acció d'escriure's afecta a nivell intern, i aleshores podem pensar en una plausible transformació de qui es repensa i es (re)construeix en el (re)pensar-se en l'acció activa (o altrament més passiva optant per fenòmens més descriptius de la pròpia escriptura)⁷⁰ des del punt de vista fenomenològic.

L'altra contribució en la que sumir-nos com a acte ontològic a través de l'exercici anomenat escriptura, és l'aportació que implica com a **comprensió per accedir poc a poc a la suma de subjectivitats que dispo**, i que em projecta gràcies al *diàleg interpretatiu amb un mateix*, és a dir, en l'exercici lector i la relació que hi estableixo mentre escric. Tanmateix, l'exercici creatiu entre el creador i el lector. La comprensió, des d'una explicació, s'habilita des de l'exercici de la interpretació que és un exercici tremendament complex i abstracte, però fonamental per l'hermenèutica a emprar per l'individu, ja que configura dues percepcions diferents: la de l'actor que crea i la del lector que interpreta. Però al situar el «jo» en el text, el que es designa com a «jo», actua mentre s'interpreta des d'una autocomprensió (en interacció personal) generant el primer exercici **d'identitat**.

L'autodesignació d'identitat, doncs, és un dels exercicis complexos més impactants entre el relat i la ficció, entre l'autor i l'acció, entre la realitat i el text, en un discurs en què l'autor pot

⁶⁹ «Es otra noción lingüística la que quizá nos dará la clave: la noción de diátesis, o, como dicen las gramáticas, de voz (activa, pasiva, media). La diátesis designa la manera en que el sujeto del verbo queda afectado por el proceso; esto resulta muy evidente en la pasiva; lo que la diátesis opone verdaderamente no es lo activo y lo pasivo, sino lo pasivo y lo medio. (...) La voz media se corresponde por completo con el estado del moderno escribir: escribir, hoy en día, es constituirse en el centro del proceso de la palabra, es efectuar la escritura afectándose a sí mismo, es hacer coincidir acción y afeción, es dejar al que escribe dentro de la escritura, no a título de sujeto psicológico, sino a título de agente de acción». Barthes, Roland; *El susurro del lenguaje: más allá de la palabra y la escritura*; 1987; p.31

⁷⁰ «Así pues, en este écrire medio, la distancia entre el que escribe y el lenguaje disminuye asintóticamente. Incluso se podría llegar a decir que las escrituras de la subjetividad, como la escritura romántica, son las que son activas, puesto que en ellas el agente no es interior, sino anterior al proceso de la escritura: el que escribe no escribe por sí mismo, sino que, como una procuración indebida, escribe por una persona exterior y antecedente (incluso cuando ambos llevan el mismo nombre), mientras que, en el escribir medio de la modernidad, el sujeto se constituye como inmediatamente contemporáneo de la escritura, efectuándose y afectándose por medio de ella: un caso ejemplar es el del narrador proustiano, que tan sólo existe en cuanto está escribiendo, a pesar de la referencia a un pseudorrecuerdo». Barthes, Roland; *El susurro del lenguaje: más allá de la palabra y la escritura*; 1987; pp. 31-32.

relacionar-se, extrapolant-se de qualsevol relació convencional. Això permet un distanciament entre l'autor i el text viatjant pels diferents gèneres de textos (de la ficció més estranya, al gènere més realista i autobiogràfic) però al·ludint a diferents categoritzacions que respondran a altres pretèrites interpretacions i amb ramificacions descriptives diferents. Per tant la comprensió de la subjectivitat (i/o subjectivitats al llarg del temps), es realitzaria a través del pensament hermenèutic; aquell pensament essencial pel qual generaré la inducció rabiosament interna que hauré d'exemplificar i que facilitarà tot l'exercici identitari, recreant tot acte narratiu que haurà de generar més i millor comprensió de tots els factors personals.

I en aquest punt és on ens introduïm d'una manera ferma i decidida en la funció referencial, com he comentat en el principi del capítol. Ricoeur sol·licita de la funció simbòlica, que m'atrau de manera decisiva, la configuració d'una narrativa per una explicació que s'obre en la comprensió i en la interpretació. **La narrativa proporciona, a partir d'un llenguatge (d'apropiació), fer un salt del simbolisme abstracte a una explicació re-unificada que interpreti i condueixi cap a la comprensió (d'un mateix).** I aquesta comprensió des de la interpretació generant el punt d'equilibri en una identitat que necessito per a l'art de vida que busco com una proposta vital. L'autocomprensió ha de fonamentar tot pas cap a la **proposta ontològica i de projecte de vida identitari**, i per tant, ha de constituir **el pas vital cap a l'essència**. Sabem que no hi ha massa nocions, en general, sobre com realitzar aquests passos endavant, tot i els evidents avenços tecnològics de la ciència humana. Ens trobem en la gran paradoxa d'una tecnologia i una ciència quàntica que pot dotar d'un domini espectacular de totes les possibilitats exponencials i heurístiques humanament, i en canvi, potser desconexem més les que hauríem de dominar més clarament. Cal lligar tot l'exercici per entendre'l com a metodologia, que és quan veritablement ens mentalitzem de la necessitat de **consciència del canvi** per poder implementar-la en les nostres vides.

Però ja hem vist, que l'actitud que cal conformar és vital per engegar qualsevol projecte identitari. En aquest capítol busco la **indagació prioritària en la nostra construcció d'identitat**, però aquesta actitud ha de partir **d'una voluntat d'apropiació** per accedir a aquesta autocomprensió i en un viatge de constants viratges i d'interpretació lectora i actora. L'acte reflexiu en quant a referent, ha d'originar una identitat que vinculi tots els graons de construcció a la manera vigotskiana a través del text totes les obertures decisives: *«Podemos, mediante la lectura, prolongar y acentuar la suspensión de la referencia del texto al entorno de un mundo y al auditorio de los hablantes. En este caso, adoptamos una actitud explicativa. Pero también podemos suprimir dicha suspensión y realizar el texto en el habla actual. En esta segunda actitud es el fin propio de la lectura, pues pone de manifiesto la verdadera naturaleza de la suspensión que interrumpe el*

movimiento del texto hacia el significado. La otra lectura no sería posible si, en primer lugar, no se admitiese que el texto, como escritura, espera y reclama una lectura. Ésta es posible porque el texto no se encuentra cerrado sobre sí mismo, sino abierto hacia algo otro. Leer es, en cualquier caso, enlazar un discurso nuevo con el discurso del texto, su capacidad original de ser reconsiderado, su carácter abierto. La interpretación es el resultado concreto de esta imbricación y de esta reconsideración»⁷¹.

Un evident procés de bastida, on l'escriptura promou i produeix aquest fet lector –i tan propiciador com creador de la reflexivitat d'esperar i obrir-se a aquesta nova constitució de nous discursos– es podria afegir a la reflexió anterior, en una perpètua capacitat creativa de recerca, imbricada, compartida i recreada. Per tant podem realitzar els dos exercicis. **El lector i la parla suspenent el del significat del text.** Però en la finalitat del text podem recrear-nos en les actituds que formen la reflexivitat i que obren tot l'exercici de la paraula. L'apropiació troba en el text escrit, l'exercici ideal per a la seva constitució, el seu procés reflexiu i l'acció determinant per facilitar-lo: la dimensió ideal per al disseny i les categories possibles de la paraula. Des d'una actitud d'apropiació podem activar tota aquesta recerca, i per tant, la realització en diferents moments i períodes, inscrivint-nos en el propi compromís cap a un mateix, i posteriorment i conseqüentment, en manuals d'autorealització.

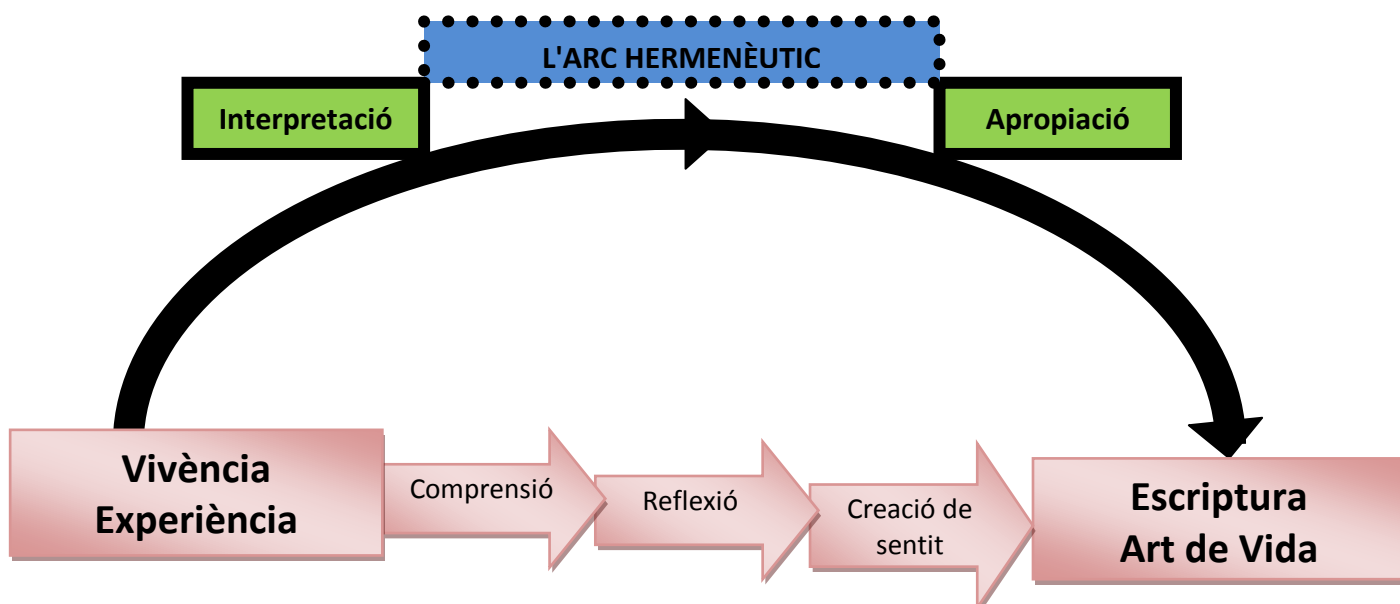
El comès d'aquest subcapítol, doncs, és el d'obrir **possibilitats de l'hermenèutica** des del punt de vista de la filosofia reflexiva, assolint finalitats prioritàries per aquest projecte. En el discurs de Ricoeur sobre el text trobo l'essència de la reflexió de la narrativa, com a eina que origina la interpretació i l'atribució de **l'apropiació com a entitat fonamental** que cal obrir en qualsevol projecte ABG. Per tant és aquest un lligam fonamental pel projecte que ara enllaço: **l'apropiació com a configuració per a qualsevol subjecte i l'hermenèutica com a reflexió com a finalitat per a la comprensió d'un mateix en efectes iniciàtics des dels que començar a indagar**⁷². Tot en un exercici que convalida totes les reflexions en una de sola ja que es

⁷¹ Ricoeur, P.; *Historia y narratividad*; 1999; p. 74

⁷² «En un primer momento, vamos a desarrollar el concepto de "interpretación" oponiéndolo al de "explicación", lo cual no nos distanciará sustancialmente de Dilthey, salvo en el concepto contrario, el de "explicación", ha cobrado una gran fuerza, al proceder de la lingüística y de la semiología en lugar de tomarlo prestado de las ciencias de la naturaleza. Según este primer sentido, la interpretación conserva el carácter de apropiación que le atribuían Schleiermacher, Dilthey y Bultman. A decir verdad, dicho sentido no se abandonará: sólo será mediatizado por la propia explicación, en lugar de oponerse a ésta de forma inmediata y completamente ingenua. Entiendo aquí por apropiación el hecho de que la interpretación de un texto desemboca en la interpretación de sí de un sujeto que, a partir de ese momento, se comprende mejor, de otra manera, o sencillamente, comienza a comprenderse. Esta culminación de la intelección del texto en una intelección de sí caracteriza el tipo de filosofía reflexiva que he llamado, en diferentes ocasiones, filosofía concreta. La hermenéutica y la filosofía reflexiva son en este punto, correlativas y recíprocas. Por un lado, la comprensión de sí ha de dar un rodeo por la comprensión de los signos culturales en los que uno mismo se documenta y se forma. Por otro, la

realitzaran simultàniament i/o complementària. L'art de vida en l'hermenèutica fenomenològica ja que inicia l'era de la comprensió de nosaltres mateixos, procés bàsic i necessari, pel qual encara costa d'exercitar en la consciència de necessitat d'implicació com a procés bàsic per l'individu. Només cal la pràctica en configurar identitat i narrativitat, mentre habilito la del llenguatge.

Prioritzo un projecte ABG com a projecte personal que ha d'iniciar un projecte de compromís amb un mateix, propiciant una major voluntat cap a una existència amb major consciència d'apropiació cap a noves formes de procedir amb implicació i responsabilitat. És a dir, un procés de creativitat implicat en un procés narratiu creant el projecte identitari des de la paraula, facilitant tota la reflexió. El compromís pedagògic doncs es situa en **transmetre la necessitat de comprometre's en la creació de la identitat**, sempre que la paraula origini una mediació decisiva augmentant la comprensió en un moviment d'autoconstrucció. La transmissió haurà de formar part com a projecte pedagògic ja que s'inscriurà en una cultura del sentit en voler propiciar aquesta voluntat de construcció i d'apropiació.

comprensión del texto no carece en sí misma de fin. Mediatiza la relación consigo mismo de un sujeto que no encuentra en el cortocircuito de la reflexión inmediata el sentido de su propia vida. Por ello, hay que señalar con la misma intensidad que la reflexión no es nada sin la mediación de los signos y de las obras, y que la explicación tampoco lo es, si no media en el proceso de la comprensión de uno mismo. En resumen, en la reflexión hermenéutica – o en la hermenéutica reflexiva –, la constitución de uno mismo y la del sentido se dan al mismo tiempo». Ibídem, p. 74

La veritable connexió entre interpretació i apropiació ha de ser la millor garantia de poder accedir a l'**arc hermenèutic**⁷³: des de l'experiència que et comprometi en la teva existència.

2.2. Compromís personal per a l'existència.

*«Tenemos que aprender por nosotros mismos y después enseñar a los desesperados que en realidad no importa que no esperemos nada de la vida, sino si la vida espera algo de nosotros (...) vida no significa algo vago, sino algo muy real y concreto (...) nadie puede redimirle de su sufrimiento ni sufrir en su lugar. Su única oportunidad reside en la actitud que adopte al soportar su carga».*⁷⁴

Vull iniciar-me a través de la recerca del sentit. La recerca del sentit en majúscules, la que em remuntarà o que pel contrari, em pot sumir en la desesperació. La punta d'aquesta recerca de sentit que apareix en Victor Frankl és l'exemple clar de com l'obra i la vida del protagonista s'equiparen per aportar-nos l'exemple vital i resilient sobre l'actitud d'aprenentatge com a perfecció de sentit que cal elaborar. Cal aprendre de l'acció que ens va entregar com a llegat. I per afegidura, la gran rellevància que té per aquesta tesi iniciar aquí una pedagogia del sentit a través de la logoteràpia de Frankl, com a especial referent per poder-nos renovar i atansar als propis significats a partir de l'existència.

A partir d'aquest capítol incorporaré de manera apassionada el relat que va originar la seva logoteràpia i que ens pot guarnir sobretot en la gestió del patiment i l'ajut que en podem proporcionar en moments de mancances. Certament la lectura del seu llibre il·lustra de manera perfecta com la pròpia experiència del patiment extrem pot ser sobreït i transcendit entre ensenyances personals, a través d'un exercici creatiu com l'escriptura, on el llenguatge i la gestió d'ell, com a pauta interior, obre tota classe de finestres internes als diàlegs amb el sí-mateix des dels que convertir aquest sofriment en enfortiment.

I ja he comentat en el capítol precedent la importància de la voluntat de sentit i el valor que se li pot atorgar narrativament i tot el que pot aportar a la nostra subjectivitat. En el cas de Frankl la voluntat de sentit actua d'element cohesionador i motor de la pauta essencial per fomentar

⁷³ «La idea de interpretación, por tanto, considerada como apropiación, no es eliminada. Sólo la llevamos al final del proceso. Se encuentra en el extremo de lo que, anteriormente, hemos llamado arco hermenéutico. Se trata del primer pilar del puente, del punto de apoyo del arco en el suelo de lo vivido. Pero la teoría hermenéutica consiste en mediatizar esta interpretación – apropiación a través de la serie de interpretantes que pertenecen a la labor que lleva a cabo el texto consigo mismo. De este modo, la apropiación pierde su carácter arbitrario, pues consiste en la recuperación de lo que está en juego en el texto, fraguándose, obrando, es decir, irrumpiendo como sentido. El decir del hermeneuta es un rededir que reactiva el decir del texto». Ibídem, p. 81.

⁷⁴ Frankl, Viktor E.; *El hombre en busca del sentido*; 1993; pp. 78-79

un projecte personal que reforça totes les àrees personals, gràcies a les que implica els elements cabdals de tota existència humana i els remet a la congruència total per a la construcció identitària. O com ens explica en el mateix prefaci Allport al qual li encantava una cita de Nietzsche, una altra font essencial d'aquesta tesi: «*quién tiene un porqué para vivir, encontrará casi siempre el cómo*»⁷⁵. El sentit existencial en aquest ordre summament terapèutic, és la recerca de la voluntat intencional per trencar amb la incapacitat en trobar un sentit de responsabilitat que condueix als homes a una neurosi neògena, com la denominava l'autor. Els perquès existencials es poden detectar gràcies a una força terapèutica, interna i voluntarista que es quadra en l'escriptura autobiogràfica, tal i com Frankl demostra en aquesta obra impactant i d'una resiliència colpidora.

La teràpia que origina l'autor al llarg del seu captiveri, en l'atroç època de la segona guerra mundial, recorre tots els pitjors moments de la humanitat, i irromp, d'aquesta manera, en totes les fases que traspasa l'ésser humà, a través del dolor i, mai abans, en tanta incredulitat, desesperança i provisionalitat. L'únic camí possible que subratlla l'autor per superar-se, **l'actitud i un sentit que condueixi a una anàlisi existencial creativa** amb visió de futur, per evitar tota despersonalització. Quin és el camí unívoc del que pot trencar el procés negatiu? **un logos (a partir de la paraula, desentrellant el sentit, cap al significat per construir un propòsit que ha de promoure la voluntat de sentit existencial)**, o el que es pot traduir des de la teràpia, en definitiva, el de cercar el sentit o el significat de l'existència humana, amb l'ajut de la teràpia conduïda. Des d'aquí defenso una gestió del «*logos*» que (re)orienti a la persona i descobreixi tots els elements que executin aquest sentit existencial.

Per tant el compromís en l'actitud que escull el nostre autor és un **afrontament a l'existència, un anar més enllà d'inventar-se a sí mateix i el concebre la seva pròpia vida**, tal com promulgava Sartre, ja que cal descobrir-la mica en mica en la recerca del propi significat, que cal superar i transcendir de certes tensions inherents.

Frankl, a més a més, il·lustra perfectament les diverses fases que es travessa al llarg d'un episodi de dolor, amb tota classe de desaprensions de tot sentit a partir de la pròpia essència, i del que cal projectar quan hi ha alguna tragèdia que superar. La seva obra és un compendi essencial del nivell de superació i les possibilitats reals del que cal superar i l'exemple viu del que es va trobar en la seva travessia pel desert.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 8. (En prefaci de Gordon W. Allport).

Com la seva, la de l'escriptura serà una travessia pel desert i farà necessària una brúixola emocional com la que proporciona Frankl, així que em caldrà revisions en aquesta línia.

Un altre punt de vista essencial que pot orientar sobre les visions de Frankl són els de la raó poètica de María Zambrano que il·luminarà aquest capítol i al llarg de la tesi. El compromís de l'existència i la importància determinant de l'acció en aquesta existència humana⁷⁶ seran també una revelació i un eix temàtic que sempre m'ha inspirat i exploraré.

Acabo de conferir com a element essencial de nou, el compromís actitudinal, que comportarà l'element estètic que acabaré d'afegir al puzzle narratiu que comença a tenir una forma ben plausible.

2.3. Ètica i estètica per un compromís d'un mateix i cap a un nou concepte d'educació. Quin context de partida contemplo?

Quan Delors ideava per on buscar el seu tresor amagat, ho feia ben conscient del moment històric que vivia i que hauria de trencar amb tòpics –si es disposava a fer-ho– per canviar tecnològicament i cívica el món de l'educació: «*El descubrimiento del otro pasa necesariamente por el conocimiento de sí mismo (...) la confrontación a través del diálogo y del intercambio de argumentos es una de las herramientas necesarias para la educación del siglo XXI*»⁷⁷. El descobriment de l'altre i a través de sí mateix com a opció educativa essencial, també com un eix pedagògic que hauria de passar per un coneixement propi ampli i prioritari, conformant les claus mestres de noves línies pedagògiques que incidirien directament en les persones i en els enllaços des dels quals l'individu inicia els seus projectes axials com a individu.

Necessitem, pels temps que corren, **optimitzar les relacions educatives en relació als altres, des del coneixement de sí mateix i oferint eines per la resolució de conflictes**. Es tracta d'afrontar la manera d'estar en intercanvis constants i posin en joc aquest coneixement del sí

⁷⁶«*El hombre no tiene ser, tiene vida, y la vida es un quehacer y un hacerse a sí mismo, pero ¿qué sentido tiene este quehacer? En primer término, es tener que hacer forzosamente, incluso el que no hace nada está haciendo nada menos que esa terrible acción que es matar el tiempo. Lo que nos importa es que aún el que no hace nada hace algo. No hay posibilidad de escapar, la vida es quehacer y al ser quehacer es trato con las cosas, tratar con la realidad que me rodea lleva consigo el tener que elegir, y el tener que elegir lleva la necesidad de conocer. Tenemos que conocer porque nuestra vida es acción, pero acción que se inventa a sí misma. La realidad me es dada porque tengo que hacer y tratar con ella, porque tengo que vérmelas con ella, frente a la cual estoy como el torero ante el toro. La realidad está ahí, inexorablemente, fuera, ante la cual tengo que definirme. Si digo que no, me defino. Si huyo, me defino. No hay escapatoria*». ⁷⁶ Zambrano, M.; *L'art de les mediacions (textos pedagògics)* (1904-1991), 2002

⁷⁷ Delors, J.; *Educació: hi ha un tresor amagat a dins*. UNESCO, 1996; p.82

mateix. Però no tan sols es tracta de coneixements, ni de mitjans que s'ocupen de sustentar-los o de difondre'ls, sinó i sobretot, d'acollir en els debats altres conceptes que no havien tingut cabuda de forma gaire rellevant en els anys anteriors, almenys en l'educació formal. Em refereixo als del creixement personal i els de l'evolució madurativa dels nois, que sempre han notat certa carència en relació als continguts més acadèmics.

No havia succeït així en el passat, on la cura de sí mateix determinava els pilars de l'ètica que consolidava una vida i existència estètica. Ja he recorregut les ensenyances de Foucault en la cura del sí mateix –a través de Sèneca sobretot– i n'he reconegut la reeixida estètica de l'existència, però ens correspon en aquests passatges, tornar a insistir en el nostre deure ètic com a art de vida, donant sentit als nostres camins –com a forma de creixement individual– i per a una autonomia sòlida. És una de les raons fonamentals del projecte ABG. Des de la descripció d'aquestes existències podem formar part dels dissenys i apropiacions, o com recull Bárcena en la nostra obra referent per aquest capítol, parafrasejant a Deleuze: «*La constitución de los modos de existencia o de estilos de vida no es exclusivamente estética sino que es, en los términos de Foucault, ética*»⁷⁸. Com diria Foucault mateix, un art de vida (l'estètica encara que fos profana de poesia) com a compromís i acte humà (encara que amb tota la senzillesa o innocència sempre que estigui carregada de bona voluntat pel sí-mateix).

Ho veurem clar al fonamentar-nos (com a mirada) en el fet de relatar-se a sí mateix amb franquesa i en aplicar un “*ethos*” que estableixi una depuració de tot el que tingui relació al comportament i conducta, i per tant important destacar-les pel projecte narratiu. L'aspecte pedagògic en el projecte vital esdevenia un dels pilars en l'època⁷⁹ fet que sembla haver-se esfumat en l'actualitat. Per tant esdevé un eix al que li atorgo màxima importància en els currículums actuals.

⁷⁸ Deleuze, G.; *Conversaciones*, ob. cit., p.163; en Bárcenas, F.; *El delirio de las palabras*; p.242.

⁷⁹ «*Uno de los pilares del cuidado ético con uno mismo, en la antigüedad, consistía en el arte de decir la verdad con franqueza. La práctica de decir la verdad francamente era parte del arte de una estética de la existencia, de una vida que al renunciar a la verdad como veracidad se conformaba como una belleza. La ética del cuidado de sí está ligada a sobretodo, a cierto modo de conocimiento y formación del saber. El saber y el conocimiento se convierten en instrumentos del arte de vivir en la verdad y en la belleza. El saber está ligado, entonces, a un cierto éthos. Se trata de un saber vinculado a una transformación del éthos. Sólo mediante esta transformación de sí es posible dar forma a la vida como arte y entonces nos volvemos capaces de ver la verdad como veracidad de la vida, este saber influye en la forma de comportamiento, por eso es un saber productor de conducta (éthos). Se trata de un saber estético, porque da forma y transforma la actitud y la conducta de sí. De modo que en última instancia ética y estética son la misma cosa. Para esta forma estética del saber de la vida lo importante es articular un modo de ver, una cierta manera de mirar el mundo y la relación del individuo con el mundo. El cuidado estético de sí se vincula a una mirada que se resiste al modo dominante de ver*». Bárcena, F.; *El delirio de las palabras*; 2004; p.243

En l'educació formal recent sempre s'havia optat per coneixements que havien de disseminar-se en els interessos de les empreses o del capital, en general, sense procurar massa per altres interessos més creatius. Hi ha hagut un currículum que prioritza entre el pas de la secundària als graus universitaris, sense tenir prioritats en àrees tan delicades i fràgils com el coneixement de sí mateix, que no era gaire notòria. La comunicació, tant l'analògica com el punt estratègic que ha adquirit en l'actualitat, han produït que aquest sigui un punt clau darrerament en diversos punts de vista i que s'aconselli en reforçar en totes les etapes educatives.

Renaixeria doncs el concepte educatiu de la formació com a element clau del creixement personal i de l'equilibri ecològic de l'individu. Quan parlo d'equilibri ecològic⁸⁰ de l'individu recullo la necessitat d'unes relacions educatives que incloguin, més que excel·leixin; que interaccionin, més que insereixin; unes que comuniquin més en comunió en les necessitats més ontològiques de l'individu.

O sigui que l'equilibri ecològic propiciarà en el *feedbefore*⁸¹ d'un mateix, o dit d'altra manera, dels nostres educands començant per un mateix, és a dir, el que condueixi a la recerca de l'equilibri però sense contemplar la manca de conflicte o d'assumpció de crisis. La irrupció de nous paradigmes i les opcions de formació i d'educació renovadores comporten noves filies per l'aprenentatge i inclouen l'experiència en processos de permanència i constància per la formació i l'aprenentatge i de nous processos d'art de vida i de creativitat. Per exemple els processos d'escriptura que desembocarien en projectes de creativitat comportant noves formes de reflexivitat, podrien reflectir singulars i significatius nous camins d'experiència i altres formats de formació. S'esdevé doncs un nou individu de formació cap el creixement amb interès estètic i ètic en un nou concepte educatiu. Un nou establiment que generi equilibri i creixement, un nou compromís ontològic i humà per estils vitals concrets. **Un nou estil de recerca que partirà del socràtic "coneixet a tu mateix" per ser rellevant en els següents temps** si seguim en la recerca dels preceptes de Delors i dels quatre pilars de l'educació.

⁸⁰ «Cuando nosotros hacemos posible que las relaciones educativas sean optimizantes, estamos apostando por un currículum con *feedbefore*, es decir, con un currículum que nos trae equilibrios y desequilibrios, que nos trae crisis, novedades, pero que, al mismo tiempo, nos interacciona con el medio, haciendo así que la educación sea posible». Extret de Ana Forés; El teatro de la mente y las metáforas educativas. La didáctica de la educación social; 2002.

⁸¹ «Hablar de *feedbefore* es hablar desde una concepción sistémico-cibernética de la educación, y, por lo tanto, tenemos que hablar de tres referentes claros: Sanvisens, A. (1984): la cibernética de lo humano. Barcelona. Aikostau; Bertalan-FFi, L. von (1976): Teoría general de sistemas. Méjico. FCE; Puig, Josep (1986): Teoría de la educación. Una aproximación sistémico-cibernética. Barcelona. PPU.» Extret de Anna Forés; 2002.

I quins són els interessos per l'aprenentatge se'n traduirien pel nou alumne? Se'n derivaria potser d'un nou concepte del coneixement eixamplant-se en **les necessitats tecnològiques que han sorgit de noves motivacions antropològiques, ètiques i estètiques**. Les dels conceptes que partien de l'experiència i de nous paradigmes erigits en l'establiment d'una nova mirada, que exhorti a nous processos formatius i personals, esdevinguin processos més estètics i vinculin al procés identitari. I tanmateix, conformant grans canvis en virtut de necessitats que propiciïn altres fórmules, que mostrin alguna opció formativa generant bases ètiques regulades també per premisses estètiques. Hi ha doncs necessitat de processos des de noves mirades pels quals generar noves propostes formatives. Des de les que poder iniciar aproximacions cap al cos, les noves percepcions i sensibilitats, que per força conduirien a cultures per l'apropiació.⁸²

El projecte ABG s'aniria desgranant en forma de cultura que calibraria noves concepcions i visions cap a la transformació i el compromís en el que l'individu opti per a l'autoconstrucció.

Però quin ha de ser l'inici en unes bases estètiques i ètiques sense unes premisses tampoc establertes directament? Com anar elucubrant les possibilitats de manera que un procés narratiu vagi desenvolupant-se en una base estètica i en un mecanisme de caràcter ètic? En aquest cas, ja separaré el procés d'aprenentatge específic tal i com acabo de determinar en unes premisses que entomin tant el fons com la forma del projecte d'escriptura. El propi exercici que estic desenvolupant, projectarà el creixement personal que pugui influir en el fons del propi procés de construcció. En quant al propi procés de construcció, ja indicava que tractarà d'assumir una internalització conscient, on l'exercici retòric promourà la reflexió.

A partir de l'inici de l'exercici existeixen diferents **nivells de consciència** que depenen del participant, en quant al compromís i al fet d'establir **nivells de profunditat**. Parlo bàsicament de la **trama que s'origina en tota narració i que es va desenvolupant a través de la pragmàtica i de la retòrica**, alhora de "narrar – se i/o d'anomenar-se" en la narrativa d'un mateix, que requereix de diferents **exercicis estètics des de diferents premisses ètiques**, i des de camins extrets en mirades diverses. L'estètica confia en el compromís treballant un nivell de realitat i de profunditat en el que s'estilarà la **voluntarietat del procés**. Això convergirà en un estil determinat. Com ja he comentat abans, un estil que pot divergir en vies i direccions, però que condueix per paratges i estacions progressivament aclaridores, i que allunya o aproxima a

⁸² «Aprendizaje de lo nuevo (antropología – ética i estética) y natalidad para ser capaces de sorprendernos con la experiencia (mirada, silencio y cuerpo). Aprendizaje del comienzo como singular tragedia, no se aprende a comenzar sino a continuar». Bárcena, F.; *El delirio de las palabras*; 2004.

destinacions desitjades. Les metes o punts de destinació mai tenen perquè ser definites, ja que depenen d'energies i dedicacions, d'atenció i orientació, i perquè no dir-ho, d'un grau d'atzar que pot ser més o menys clarificador. Però el que és més important el **punt de compromís i el propi procés de l'exercici**, sense tampoc saber si hi ha o no una finitud del projecte. La trama, partint de la retòrica i de la pragmàtica, és important ja que és des d'on partiran els elements de la reflexivitat i per tant aprofundiran en tota proposta i temàtiques des de les que creen identitat pròpia, però insistim: el projecte ABG ha de propiciar compromís en l'escriptura, o en tot cas, projecte narratiu per obrir el procés identitari i del «jo» en el discurs retòric.

Per això crec en la vinculació en aquesta proposta de tipus estètic. També arrencant en la proposta com a projecte, en un procés de decisions que estableixi l'individu des de la reflexió compromesa, i sobre les bases que exterioritzi tant en direccions com assolint reptes (propicis tant en formes i fons). En elles el «jo» inicia un procés d'autoreflexió i d'autoconstrucció en el qual projecta (i pot projectar) un nou concepte d'identitat sòlid que ha de concebre la manera de concretar-se en la forma d'(auto)formar-se i autoafirmar-se, previ moviment d'(auto)detecció.

Per tant, és un compromís ètic i estètic que engega un nou concepte d'ésser humà, perquè espera encetar des de la nova detecció l'obertura de les necessitats que han de suggerir les noves opcions en quant a inicis cap a la reflexivitat i incitant al sentit de tot desig de detecció. Com podem observar des de les premisses en les que es ceneix Delors, i en els devenirs i necessitats de la formació presents en les necessitats de totes les societats, les davallades en matèria de *l'ethos* es fan ben evidents, sobretot en tot el que es refereix a la societat de consum. Per això detecto la necessitat de retrobar l'energia de l'individu en poder-se narrar, en ampliar coneixements, però partint des d'un pensament més fluït que retorni a la condició humana una major voluntat cap a la qualitat i en l'art de vida.

Per aquest comès hauré de navegar en un mar de recursos que em transporti a territoris de creativitat, ja que precisaré de tota la profunditat de tots els recursos creatius de la narrativitat i la reflexivitat. Indagaré des de les que em permetin la ruta de *l'éthos* i que aniré depurant sobre el trajecte i en tota la navegació.

2.4. Autorealització, indagació i pensament estratègic i projectiu.

I si la recerca ha de passar pel sentit existencial i estètic i es propicia des de la proposta narrativa, és en la trama on forjaré la reflexivitat. Elements clau que indico els que donen títol

a aquest subcapítol. L'autorealització com a destí, la indagació com a camí i els pensaments estratègic i projectiu com a mètode i eina essencials. Quan naufrago, o simplement navego, em cal cercar el sentit, (veure a Frankl, pp. 84). Aquest sentit existencial pot conduir-me a l'autorealització, sempre que utilitzi les eines de la indagació com a pensaments estratègic i projectiu que, potenciats amb la coherència i l'art de vida, componen tots els elements que hi aproximaran al sentit. Aquest darrer, es construiria sobretot en el projecte ABG i també en l'estratègic: en àmplies i complexes fases i àrees relacionades, en les accions i activitats sobre les que hauré d'optimitzar i concretar les consecucions que hauré indagat prèviament. La seqüència és ben clara i s'haurà de definir en un projecte clau per la persona. Tractaré de definir-ne conceptes que pugui començar a pautar algunes actuacions concretes adequades.

Estic ideant des de la necessitat d'il·luminar el procés en tot el que hauré de construir per treballar cap a l'opció (auto)constitutiva. La necessitat actual, pels canvis que s'estan produint en el món social i educatiu i per les incerteses que desenfoquen el futur de les persones, de vegades disloquen els plans o les intencions i acaben provocant el pensament com el de la frase proverbial de Lewis Carroll en Alicia en el país de las maravillas: *"aquí se necesita correr todo lo que puedas para quedarte en el mismo sitio"*⁸³. Totes les dificultats que es presenten, semblen fixar-nos més en les mancances –tant d'eines com en les respostes estratègiques– que en les solucions i projectes que necessitem. Hi ha la sensació permanent que ens movem en terrenys pantanosos i difícils de gestionar: la futilitat⁸⁴ és tot el que necessito per iniciar sempre canvis que ja es produeixen necessàriament de manera constant, o el que és el mateix, ens al·ludeix a la necessitat de contemplar tota la profusió d'esforços que cal promoure en tota la permanència de la nostra vitalitat. Ja que els canvis esdevenen (per se), de la mateixa manera per necessitat gairebé ontològica, aquests no garanteixen tampoc certs moviments que busco sempre. De forma que millor que esplai els creixements necessaris. En la inanitat de la innovació⁸⁵, recorda Morin, s'acumulen moltes de les dificultats i la paradoxa ben curiosa sobre el nostre temps i creixements personals. Aquests punts del creixement només assoleixen quelcom amb bona dosi de reflexivitat i indagació posteriors, en la pròpia gestió del pensament projectiu i estratègic, que mai són fàcils per accedir a la transformació personal.

⁸³ Pensament de Carroll, L.; recollit per Hirschman, A.; Retóricas de la intransigencia; 1991; p.56. Extret de Anna Forés; El teatro de la mente y las metáforas educativas. La didáctica de la educación social; 2002

⁸⁴ «Tesis de la futilidad, según la cual es preciso que todo cambie para que todo siga igual. Tal y como dice Hirschman expresa otra faceta de esta tesis». Extret de Anna Forés; 2002

⁸⁵ «Es como si cualquier cambio fuera cosmético porque no cambia nada de substancial, es la inanidad de la innovación, cuanto más cambiamos, más queda igual». Morin, Edgar; Los siete saberes necesarios para la educación del futuro. 2001; p.107

La necessitat del risc i la complexitat en tot pensament estratègic⁸⁶ esdevindran claus pel projecte, paper que torna a engendrar-se des del propi interior de tota experiència, on cadascú s'ha de permetre passar del pensament estratègic a la incertesa i en tot el que és inesperat. Cal estar sempre preparat. El pensament projectiu en el mateix pol de l'estratègic, haurà de tendir ponts constantment amb la veu poètica com la més creadora i engendradora per la seva capacitat expressiva. Aquí em fixo en la màxima operativitat del projecte i en la seva sortida endavant per donar més solubilitat i optimització a tot l'aparell pràctic en la vida de cada persona. Aquests pensaments seran els que orientaran els passos que obligatòriament han de concretar els camins a elegir. Crec que el projecte ABG, en aquesta línia, ajuda en les indagacions teixint els dos tipus de pensament per ampliar les recerques. Penso en una visió de projecte estratègic per optimitzar-los tots dos en la vida de l'individu.

El nostre pensament estratègic ho agrairà. I el vocacional (encara projecte) li podrà posar encara nom abans de poder oferir-li la composició vivencial com a exposició als altres i al món.

2.5. El projecte autobiogràfic i la vocació.

«Para que la vocación y el destino de una persona aparezcan es necesario un sistema de pensamiento que deje lugar al individuo, lo que equivale decir a la libertad. (...) pues que toda humana persona es ante todo una promesa. Una promesa de realización creadora. Cuando se siente al prójimo como persona, se espera siempre de él y, en consecuencia, uno de los mayores dolores que nos depara la vida es el asistir al hundimiento o a la falsificación de esa promesa. Adelantándonos un poco dentro de nuestro tema, diremos que es este uno de los padeceres que especialmente visitan a quien tiene la vocación de maestro». «(...) de la luz viene no solamente la iluminación sino el bienestar del organismo completo: cuerpo, alma, espíritu».

“«y es cosa ya sabida que la luz que entra por los ojos entra, penetra hasta los más íntimos centros del organismo, hasta eso que en lenguaje común se llaman las entrañas»⁸⁷.

⁸⁶ «Tesis del riesgo que viene a decir que cualquier cambio pasa factura, que a veces tenemos que pagar mucho para conseguir pequeños cambios (...). Aunque el cambio en sí mismo sea deseable, implica siempre un coste, una consecuencia, una renunciación, que lo hacen inaceptable. Efecto de lo perverso, lo contrario que se esperaba. Morín nos recuerda que cabe esperar lo inesperado y a no quedarnos parados, y a seguir en acciones indirectas y a tender estrategias, muchas veces en zigzag, en complejidades y incertidumbres». *Extret de Anna Forés, pp.104-6*

⁸⁷ Els tres fragments són de Zambrano, Maria; *l'art de les mediacions (textos pedagògics) 1904-1991*, Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 2002

En tot projecte vital humà –en les nostres obliqües trajectòries tan repletes d’artifici– ens trobem sempre entravessats a partir de cert moment en bloquejos que per moments ens poden aniquilar. I si hem estat de molta sort, aquests són moments en els que decideixo a què dedicar gran part de les nostres accions i/o activitats que conduiran a ampliar o marcar les possibilitats de sentir la pròpia realització. Parlo de grans preses de decisions que em signifiquen de forma vital i essencial, gràcies a una vocació que pot provenir directament de l’interior i que atén invariablement a la nostra realització personal. Els que reben tal estímul automàticament s’hi senten afectats. Moments en els que pràcticament pot venir donada (o determinada) la dedicació que il·luminarà com a mínim quelcom que sustenti una decisió clau en algun sentit; és a dir, impel·leix a decidir prendre part en la vocació de manera decidida i determinada. Perquè tal i com llegeixo en la primera cita en Zambrano que obre aquest paràgraf, la vocació a seguir lligat a ella segueix en la vinculació permanent o ve lligada al sentit destinatari que pot presentar cada persona (quasi de la forma en què operen les promeses auto complides). Per tant marquen amb determinació el sentit existencial i també en el més explícit de la persona en les nostres societats de consum jeràrquicament, societats estructurades al voltant dels continguts estrictament separats en disciplines, en les àrees més científiques o en les que pertocuen en el saber. En definitiva, aquesta presa de decisions marcarien profundament el nostre destí, de vegades de forma més que indeleble.

Per resseguir el concepte de la vocació a l’ombra del nostre projecte existencial, he decidit omplir-me de l’exemple vital de María Zambrano per variades i diverses raons. Primer de tot perquè María Zambrano encarna i exemplifica com ningú el terme vocació, en el sentit poètic i en l’estètic. És a dir, fa cimera dels significats més ocults en tot allò que suposa gestionar una raó poètica i una altra medidora, entre l’escriptor i el que llegeix o que escolta en la posició d’alumne. Les relacions entre el que llegeix i escolta, s’igualen a l’escriptor a través de l’obra, i travessen la seva pròpia vida, que ja no es pot separar de l’obra, del que es diu i s’escriu, del que es pensa i de la pròpia acció. La natural existència com a medidora raó ha de narrar-se com a raó poètica a partir de la seva vocació. **Aquesta raó poètica suposa la fenomenologia ideal pel projecte ABG, ja que disposar línies paral·leles entre vida, activitat i projecte autobiogràfic, és un exercici fortament coherent i existencialment revestit en totes les línies possibles i facilitant la narrativitat ja sigui escrita, com oral.** Un *hermes* que quedarà molt més reforçat en la seva línia més fenomenològica, ja que s’obre des de les planícies més experiencials possibles.

A més Zambrano desprèn a l’escriptura un alt concepte per a cada paraula, fet que també és finalitat principal en qualsevol projecte d’escriptura fenomenològica. A través de la raó poètica

i mediadora, dotant la seva cura poètica d'una clara vocació literària i en una injecció conceptual filosòfica. Orienta les paraules com a mediació entre els autors i la cultura clàssica, com a àrees estètiques promotores d'una ètica essencial, on la vida és l'arbre principal a cultivar. I en la seva vida va haver de ser exemple de tot el que explica en les seves bases creadores, ja que va convertir els seus moments de llums i ombres, d'exilis i de llibertats, els moments de creació pura, on la llum i els clars d'ombra, la veritable vocació creadora. El naixement, el fer i el desfer, la llum i l'ombra que tots traspassem a partir de començar a caminar a través del camí, mentre detecta l'essència i la puresa, on es renovi la coherència que es destil·la des de l'ètica, orientant cap a l'estètica de la seva pròpia existència. Tot s'exemplifica amb la seva travessia per la vida que la va dur pels tràngols del fracàs de la república espanyola, la guerra civil i el fascisme europeu, forçant-la a l'exili llatinoamericà.

La seva escriptura va patir una evolució que pot il·lustrar i influir en el projecte ABG i al llarg de tota una existència, per obrir-los des de tots els aspectes creatius, a partir de l'art de la mediació (expressius), poètics i estètics. La nostra vocació ja seria molt més pròxima – i de forma molt menys eventual– després de superar aquests passos que els anirà proporcionant la pròpia obra de MZ, i així mateix com ha fet l'obra de Frankl, en aquest mateix capítol.

Però què és la vocació⁸⁸ en la Zambrano? I què suposa o què significa per ella disposar de vocació? En un principi es porta de forma implícita, però és sempre així? Ens ajuda a enfocar el projecte vital o és al il·luminar-se quan ens postulem en l'existència? Prové del nostre interior o cal buscar en els nostres sabers en les seves progressives ampliacions? Cal fer-se les preguntes però contestar-les, seria ja una fase ja d'avançada fenomenologia i en àmplia coneixença d'un mateix. D'un hermes que possibiliti la nostra dedicació en la recerca de la realització i promoció de les més altes quotes de benestar i coherència del que som i del que podem ser. **És una busca d'una actitud mentre m'acosto al ser que duc dins i que està a punt de manifestar-se.** Cal veure com puc anar en la recerca de la realització creadora. Llavors em cal arribar a certs supòsits per respondre aquestes preguntes, i em serà certament necessari tornar-les a (re)plantejar al finalitzar aquests estudis presents.

⁸⁸ «La vocación tiene sus grados según se haga sentir más o menos clara e intensamente, según sea lo extraordinario de su exigencia, pues que hay vocaciones heroicas y las hay que piden el sacrificio total de una vida. Mas es común a todas el pedir entrega, dedicación. La vocación, vista desde el que la tiene, es una ofrenda. Y la ofrenda completa en un ser humano es de lo que se hace y de lo que se es. Es por tanto una acción trascendente del ser, una "salida", si podemos decir del ser humano, de sus propios confines para ir a verterse más allá. Es un recogerse para luego volcarse; un ensimismarse para manifestarse con mayor plenitud». Zambrano, Maria; L'art de les mediacions (textos pedagògics) 1904-1991, Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 2002.

Per començar cal postular-me en el sentit de la realització creadora, de forma molt similar a la que impel·lia Frankl en el seu sentit de la recerca. La realització creadora ha de traspasar un sistema de pensament de la persona, i ha de cercar el sentit –a la manera que Frankl utilitzava en el seu mètode de la logoteràpia– per què no dir-ho, amb ínfules de promesa per la persona, ja que té el requisit i el component de ser un mòbil o una capacitat de ser un fil conductor. **Aquest fil és el que unirà i aportarà la motivació cap a les consecucions dels nostres grans objectius pel futur.** Com ja he anticipat, és importantíssim el grau de compromís que hi atorgo per tal que l'acció sigui, a més de vigent i formuli els profunds actes que tinguin relleu en els projectes de la persona. Cal que tinguin influència entre els inicis i el projecte narratiu que s'estigui implantant. La fermentació del projecte narratiu en quelcom que permeti **nodrir-se en l'apropiació d'un projecte del «jo», ha de formular-se en substància** (vocacional en aquest cas) conjugant elements que permetin l'individu sentir-se en **llibertat**: conduint a la **realització** tant en la forma com en el fons com explicava Frankl, però a la manera creadora que explicita Zambrano, en una opció que origini totes les **possibilitats creadores i expressives** per a l'individu ja **en el camí en l'apropiació**, i compromesa en ell mateix. La que propicia una llibertat tal i com adverteix Zambrano, però que pot repercutir també en pèrdues o en dolors, ja que porta implícites les promeses que he destacat.

Aquest és un tema cabdal en qualsevol projecte personal, arribant sempre al punt de preguntar-me com és possible que confongui, o que no prengui importància ni esdevingui clau en els projectes. La raó creadora o engendradora seria la que podria descobrir la possible realització creadora com avançava en el principi del subcapítol. La realització en el tema vocacional ha d'imprimir-se des de la raó creadora i Zambrano va dedicar en part a postular tot el seu saber pedagògic en formular un art discursiu –des de la raó poètica– que es tradueix en una mena d'acció que transcendís en l'existència de la persona. Però potser caldrien uns trets de la persona per poder descriure quina seqüència va resseguir.

Al 1938 dicta un curs a la UB sobre l'adaptació estoica *del logos spermatikos pitagòric*, la raó engendradora, medidora ja per Zambrano entre la pura raó discursiva, el pensar poètic i la vida mateixa. **La vida mateixa consultava, des d'una raó discursiva que imprimia des de la poètica de l'experiència, havia de confluïr en un art existencial.** Tota aquesta extrapolació del que s'indaga des de la raó poètica –resultat de la suma indagatòria de la raó i pensament poètics– promouria una **recerca vital de forma constant al llarg de la vida, que confluïx en una escriptura en la qual transferir de manera simultània, a una obra en la que arriba a la proposta narrativa i poètica en parts iguals.** En ella, s'obté tota una fenomenologia des de la dimensió poètica que s'exposa de forma existencial en un art de viure que es concretarà de

manera projectiva i autorealitzadora, i per tant en una proposta estètica i ètica. Tot aquesta obra, ja del tot narrativa però amb grans detalls fenomenològics, s'exprimeix la relació que s'estableix entre aquests elements, i que troba, en el seu medi preferit que és l'escriptura ABG.

Un exemple d'això és la bellesa en la manera com Zambrano evoca el moment de la guerra en què va abandonar casa seva de Madrid, deixant la caixa en la qual guardava els seus apunts dels cursos d'Ortega: *"(...) fue un acto de renuncia, de desprendimiento, un autodespojo de todo mi haber de trabajo de tantos años, como si hubiese querido ofrecer al destino la completa libertad de destruirlo por entero, y salir sola, sin armas ni bagajes, hacia lo desconocido"*⁸⁹.

Un acte d'exposició total alhora que evoca també el de despreniment cap a allò desconegut. Un despreniment, en aquest cas, com a ésser humà que queda exposat a una gran vulnerabilitat, on la persona renuncia a les seves àrees de comoditat. En aquest cas, la poeta queda a mercè de tota incertesa, en l'aire de despulla i de fragilitat que són infinites, tot i que en llibertat, pel fet de fer-ho a pit descobert i en exposició permanent, expressant al límit la més franca vulnerabilitat. Aquesta és una proposta d'heroïna en una renúncia o en un exili, on les pèrdues et poden repercutir en certes crisis i oportunitats en diferents afrontaments, o més ben dit, segons la forma d'afrontament que s'encari.

I una eina determinant que pot ajudar en l'afrontament existencial de tal exposició és l'escriptura. És i pot suposar un episodi de suspensió del patiment, en el que **la reflexió sobre la pròpia vocació vincula en el projecte de vida, amplia en els diferents arts d'existència i prepara per l'acció**, ara que he afrontat i exposat en formar-me davant de tota dificultat, de tota problemàtica en els naufragis. En paraules de Miguel Morey sobre la raó medidora⁹⁰ en Zambrano, els camins entre la filosofia i la poesia són els mateixos transcorreguts entre l'escriptura i l'experiència, o almenys de forma anàloga, quelcom aproximat o en territoris ben orientats per **una paraula que reflexiona i fa mediació entre la consciència que s'amplia i l'existència que s'aventura, en un ex–posar–se, un a–propiar–se, un habitar–se i un**

⁸⁹ A Ortega y Gasset. *Filósofo español a España, sueño y verdad*, Siruela, Madrid 1994, pág. 82-83; citat a Zambrano, María; *l'art de les mediacions (textos pedagògics) 1904-1991*, 2002

⁹⁰ «...y es que para la meditación la relación entre escritura y experiencia se constituye de otro modo, atravesando transversalmente, en diagonal, la oposición que enfrenta a filosofía y poesía. Es así una de la 'razón medidora'. Es la aventura de hombre sólo que despierta: la historia de su perplejidad, preludeo de su actitud consciente y reflexiva. Una escritura en cuyo seno tal vez sea posible todavía para el hombre ese atrevimiento que es la aventura de habitarse uno mismo, como quien lentamente conquista el derecho a tener alma». Sobre l'escriptura de María Zambrano el capítol titulat "Porqué se escribe" a Zambrano, María; *Hacia un saber del alma*; 1987.

conquerir-se. El dret de conquerir-se a través de la *paraula concientitzadora*, és l'acció alliberadora de la que em faig ressò al llarg d'aquesta tesi, ja que l'escriptura es converteix en un reflex del compromís i la recerca (també en aquesta nova obertura que proposo en la vocació i en la projecció narrativa re-anomenada), reflex també de la voluntat de saber. Sobretot mentre s'ofereix com mediadora entre la sorpresa i la perplexitat de la nostra incertesa i la voluntat conscient que emergirà com a orientació pràctica de la reflexivitat, que ha de ser punt axial del projecte narratiu.

Més endavant anirà aprofundint en els sots que la paraula assolida com a ruptures en els límits amb els que habitualment l'ésser humà s'escudava com a zones de comoditat. En aquest sentit el projecte anava indagant entre noves propostes com la voluntat en una proposta ontològica, on les sortides i possibilitats per la persona es projectessin de forma exponencial, o almenys il·limitada. Un exemple d'això ho tenim en conceptes com la fecunditat: es va produir una tramesa, una voluntat de dirigir una paraula que ja no és doctrina sinó bondat i donació, i que no treballa per al present, sinó lliurament per qualsevol qui es proposés el canvi i la transformació.

Per tant és important destacar i traduir pedagògicament la raó poètica zambraniana. De fet, el seu rerefons, tal i com ella havia concebut l'arrel poètica, era eminentment pedagògica, com he pogut comprovar al inscriure-la com a proposta narrativa i apropiació d'un mateix. En tot cas repensar-la és gairebé obligat reiterant aquesta traducció i intenció com a raó pedagògica, és a dir, com a raó mediadora entre la paraula i la vida, com a raó que sorgeix de la narrativitat i pas vital urgent mentre amplia territoris en els que trencar límits en cadascun dels passos de "*donar-se*" en la paraula. He pogut fer l'anàlisi des dels seus primers escrits sobre la "*reforma de l'enteniment*" fins a aquells textos ja inclassificables de la seva maduresa en els quals apareix tota la seva plenitud de pensament ja manifestament poètic i auroreal, que és arqueologia que s'enclavaria en un present que pretén establir pensament, des d'una raó poètica però que, com a raó poètica, necessita interrogar constantment existencial i encarnada en la vida dels homes, a través del logos.

Des dels seus primers escrits, MZ sent notòriament que la seva relació amb la filosofia es deteriora fins al punt de voler abandonar-la. Mai va arribar a aquest punt, encara que reiteradament n'ha explicat les seves diferents derives. Però una de les raons que ella hi sentia era la dificultat de la filosofia que ja havia deixat de ser pedagogia, és a dir, s'havia acomiadat de l'orientació en la vida, o formació en el vell sentit de la paraula; sent també que el saber d'experiència havia quedat sense terra i sense solcs; que la tradició clàssica ja no es transmet

sinó com a cadàver; sent, en definitiva, que la vida ha quedat abandonada per una raó descarnada, o que ha estat violentada per una raó totalitària. I l'abandó així mateix de la paraula i de *"la cerca, no només noves idees, sinó també, i sobretot, un tipus d'escriptura i de pensament que ens ajudi de nou en aquell joc incompreensible del viure i del fer viure, és a dir, un logos que no abdiqui de la seva dimensió pedagògica. (...) per això, la raó poètica parteix d'un gest de rebel·lia davant la humiliació de la vida que fa tant l'absolutisme de la filosofia sistemàtica com l'utilitarisme de la raó tecnocientífica, i davant la mutilació de la paraula que es produeix en esclavitzar-la a la doble economia de la representació i de la comunicació"*⁹¹.

Però és en la projecció on l'home es fa en sí mateix, on assoleix les màximes quotes de protagonisme com el projecte de vida i/o art de vida apropiat i assolit⁹², des d'un saber poètic o que es torna raó poètica. El projecte novel·lat al què fa referència Unamuno pot ser un precedent al projecte ABG al què tots ens podríem sentir al·ludits, sobretot en els aspectes engendradors i creadors als quals ens podríem inspirar. Un fer-se, o un refer-se, o un cuidar-se. L'harmonia i la contemplació de nosaltres mateixos, a través de l'activitat, del pensament, de l'acció i de la reflexió. Una inspiració que pot provenir de la creació artística i ser molt més profunda de la que s'instal·la en nosaltres des de la més pura funcionalitat. Per tant una vocació des de l'essència, una gran observació de nosaltres mateixos si neix de la nostra pròpia intenció de ser un mateix.

2.6. El projecte ABG i la identitat.

«Probablemente el enigma que nos acucia sea el de la identidad, enigma asociado al oráculo. (...) Pero como todo enigma, el conocimiento y la ocupación de uno mismo es un misterio, palabra que procede de musteion, que significa cerrar los ojos. Lo que

⁹¹ Zambrano, Maria; *L'art de les mediacions (textos pedagògics) 1904-1991*, Barcelona: 2002

⁹² *«En el proyecto que es el hacerse de mi vida a sí misma está lo que tenemos para hacerla, pero está también el proyecto mismo. La vida es una novela, tenemos que hacernos un argumento, ser a la vez el novelista y el novelado (Unamuno). Este argumento ¿me está enteramente sugerido por la necesidad o hay en él un aspecto creador mío? ¿entra en él sólo la circunstancia histórica y lo que hemos llamado el mí o entra el yo? Hay que preguntarse si es recepción de la necesidad en que me veo envuelto o si es sugerido por el yo y, por tanto, ya no es recepción, sino verdadera creación. Si está sugerido por la necesidad o por la libertad. Sería introducir en la historia algo que tiene un origen no histórico. Pues bien, yo les decía que éste hacerse de la vida es un proyecto, es una idea, y vuelvo a preguntar ¿no lleva incluido este proyecto, además de una idea, una imagen? Cuando se encuentra el yo perdido ante las circunstancias ¿cómo resuelve salir? ¿solamente por el conocimiento intelectual? ¿no hay como una especie de inspiración? Una inspiración análoga a la de los artistas que me hace encontrar una figura, una armonía. Ética de los estoicos. Mezcla de justicia y misericordia, de razón y de contemplación. No solamente el pensamiento sino un sentido de la armonía. Y todavía algo más: poesía».* Zambrano, M. *L'art de les mediacions*; *Ibidem*; p.78

*significa: nos conocemos y aprendemos a ocuparnos de nosotros mismos, paradójicamente, como Edipo, con los ojos cerrados, es decir, después de habernos arrancado los ojos; es el sabio que cierra los ojos el que finalmente ve, pero esta visión, como dice Argullol, conlleva un extrañamiento continuo: “la lección de la Esfinge es la afirmación de una identidad que conlleva nuestro primer acceso al conocimiento. Nuestros porqués infantiles nos permiten construir una imagen de quiénes somos. La educación que recibimos de nuestros padres y de los sistemas pedagógicos y culturales nos lleva en todos los casos a afirmar nuestra identidad. Y probablemente sea al llegar a la cima de esta afirmación cuando debamos estar en condiciones de destruir, lo que en el caso del mito de Edipo queda simbolizado en el acto de arrancarse los ojos».*⁹³

Arribar a un moment cimera com a inflexió clau per l'existència, freqüentment apareix (segons el mite d'Edipo), en la disposició i necessitat de destruir per refer, o traduït en l'actualitat, en l'assumpció del desaprenentatge per construir l'apropiació d'un mateix. Trobo la necessitat d'apropiar-me mentre detecto estranyaments de mi mateix, implicant-me cap a l'entrada a un veritable projecte ABG en el qual afirmaré un concepte autopoiètic que m'ajudi a construir la pròpia identitat per afegir-la a la pròpia reflexivitat. Un projecte educatiu –(auto)formatiu en el qual prevalgui la sistematització de les eleccions. Les que m'ajudin a constatar prioritàriament qui sóc i què faré aquí –o quins seran els meus objectius– perquè mentre escric vaig constatant que m'he de trobar a mi mateix en essència. Encara que això no impliqui necessàriament el fet de trobar-se, ja que hi pot haver entretant un perdre's, mentre no em trobo.

En un món tan unificat i globalitzat, en conceptes culturals tan tancats com els dels nostres dies, apareix **la necessitat de constituir-se (i re- constituir-se) fugint del que està establert**. Sense premisses culturals superficials que en res faciliten en crear el propi projecte. Això és fruit de sistemes pedagògics i culturals que limiten a projectes estrictament orientats al tema laboral sense que prioritzin en coneixements que impliquin la traducció i la transferència del coneixement tècnic. Mai s'ha parlat tant d'orientar en les eleccions entre el pensament i la reflexió però en unes essències que arrenquen des de la infància i condicionades –com diu encertadament *Argullol*– per altres agents en les diverses sistematitzacions que tenen poc a veure amb les nostres individualitats.

Per això cal tornar a entrar en la funció narrativa per concretar identitàriament a l'individu. Però, ¿què existeix darrera de la narració per poder detectar quina identitat es dona lloc? Com opera en aquesta funció narrativa la identitat? O, perquè incita a la reflexivitat? Quina és la incidència que això pot tenir pels projectes que es poden generar per la nostra experiència?

⁹³ Argullol, R.; *Aventura*; 2000; Citat a Bárcena, F.; *El delirio de las palabras*; 2004

Aquest és el projecte que realment volem orientar per a qualsevol persona que ha de concretar per la cura de sí o en el coneixement de sí mateix?

Per això volia orientar en certes qüestions que he de consignar des d'ara per no caure en confusions i per convenir noves anàlisis de la reflexivitat: primer de tot cal destacar els tres àmbits d'actuació o des d'on s'investiga: A) L'agent com a autor d'una acció; B) L'agent com a parlant o com a emissor d'enunciats, i C) L'agent com a subjecte responsable o amb implicacions morals. Al considerar la dimensió narrativa, destaco la dimensió temporal de l'experiència en l'acció; en canvi l'enunciació és una reflexivitat que no té en compte el temps, ja que és contemplada per la interiorització personal. Per tant, una paradoxa significativa que indico de la història de vida –tot i contenir una pauta important en relació al temps i a la seva configuració– en realitat només li atorguem un estatus que voreja el temps, però que no deixa de ser pròpia de la narració o una dimensió enterament lingüística proporcionada a la dimensió temporal de la vida. És a dir, que totes les figures poètiques i retòriques –i fins i tot les més descriptives– incorporen al relat i a la seva poètica de la història de vida aquesta dimensió temporal, tant a narracions, autobiografies i hermenèutiques fenomenològiques, que apareixen des d'aquest moment, com a històries contades; en resum tota forma per a una narració contemplades des de la visió temporal.

Apareix contemplada una altra relació d'espai/temps en tot acte de narrar, travessades per altres configuracions mentals i emocionals decisives per la realitat de qualsevol ésser humà, en les que (sembla mentida) la poca predisposició o atenció donada a tal disquisició. **Un recorregut narratiu no només útil sinó necessari per poder entendre i contenir totes les dificultats, bloquejos o impediments**, per rescatar sempre les diferents claus que m'ajudin a configurar i detectar les instàncies que hauré de reeixir.

La paraula que se m'esdevé en aquest moment és la reflexivitat com a porta d'entrada que obre la memòria a través de les narracions. Les històries de vida que vull rescatar han de trobar una veu que és la que em durà a una identitat que es consagra en el fet d'anar-me detectant i restaurant tots els elements que habiten en les pròpies narracions. Aquest element decisiu és **l'aporia com a encadenament** o les connexions de vida que Dilthey havia anomenat *Zumerschang des Lebens*⁹⁴ que combina la identitat del sí mateix i la identitat de la semblança (ipseïtat), i que pot proposar un element diferent dels aquí tractats. **La ipseïtat tracta de facilitar el canvi**, partint del propi caràcter mutable de l'ésser humà gràcies a la seva

⁹⁴ Més endavant podré precisar millor el paper que va tenir Dilthey dins la història en l'hermenèutica en l'època romàntica. Per ara val aquest primer avenç en Ricoeur, P.; *Historia y narratividad*; 1999; p.217

experiència, generant una transició, des de la que unir punts de mutable configuració (del pur devenir), simplement atenent a les implicacions a nivell narratiu que disposa pel sí-mateix conseqüentment. En aquest punt, la pròpia narració transcendeix a la trama del mateix relat, **prenent la identitat del personatge en una primera instància com si aquest relat fos una mediació cap al relat del sí mateix, que per acció de la pròpia lectura en la configuració, és refigurat i de nou configurat per a la nova construcció.** Aquesta és una nova connexió, no-sistemàtica, encara que sí que s'afegeix a totes les que ja havia configurat l'individu com a personatge. Una nova identitat es preforma ja que es constitueix des de noves elocucions o des d'un punt de vista que ha permès la nova construcció. Simplement des de l'observació i la pròpia configuració.

Per tant, se'ns genera una necessària readaptació de tot el que s'esdevé en el món de la nostra identitat, en diferents edicions, en constants preses de contacte. Una volta més entre l'acció, l'emissor i l'individu moral, que ens duen tres nivells que interactuen però que no es poden acollir a la reflexió sense cap mena d'implicació entre totes elles. Per tant, a ningú li pot escapar que, entre aquestes tres regions profundament cognitives generades en processos comunicatius i reflexius, haurien de comportar propostes narratives des de les que regenerar la identitat del sí-mateix com a fonament de tota societat i del propi individu òbviament. Això podria constituir un punt de partida d'experiències que proporcionin recolzaments pel desenvolupament. Aquesta experiència proposa la mediació en una trama del propi relat que reforçarà la identitat per la intervenció del llenguatge en tots els nivells poètics, ontològics i morals: *“El hilo conductor es el siguiente: el relato configura el carácter duradero de un personaje, que podemos llamar su identidad narrativa, al construir la identidad dinámica propia de la historia contada. La identidad de la historia forja la del personaje”*⁹⁵.

Arribo doncs a un punt essencial d'aquesta recerca que permet **configurar des dels nusos essencials dels personatges que tots portem impresos i que cal desfer en les trames de la nostra pròpia vida.** La història és evident que forja la del personatge, però hi ha més, ja que és en el **procés identitari on creo l'assumpció del nostre personatge i cap on el duc i on el construeixo.** Si el nus entre història narrada i personatge ja va ser defensada per Aristòtil en la seva *Poètica*, on fins i tot parla d'un **procés correlatiu** de la nostra identitat del personatge, significa que a aquest procés cal prestar-li una atenció prioritària com a principal eix temàtic

⁹⁵ *Ibídem*, p. 218

configuratiu identitari. També evidentment en **el fet narratiu de construir una trama en el devenir de la nostra història**, tal i com està recollit en *Historia y narrativa*⁹⁶.

La imitació de l'acció doncs com a fonament de la trama, i aquesta com a constitutiva de la finalitat d'aquesta acció, de manera que restitueix o construeix la *dynamis* de la seva felicitat o tragèdia, o tot el contrari, des de les quals l'individu pot fer convergir tot el seu projecte com continua explicant Ricoeur. O dit d'una altra manera, **la mediació entre la permanència i la transformació operada des de la pròpia història**, que es defensa des de la narració cal aplicar-la a un mateix. La trama es va complementant en una **narració que es recrea en un mateix en la mediació que obliga a reeixir en la identitat**. La identitat del sí mateix com també confirma en la postmodernitat F. Kermode⁹⁷, axioma del qual explica que per desenvolupar un caràcter, s'ha de seguir narrant. Continuo doncs el mateix ja indicat: buscant la implicació que desperta la narració en l'individu en sí mateix i en l'apropiació de la construcció del «jo». Perquè des de la permanència a la transformació, hi ha una distància en la mediació existent que s'instaura en tota trama i que em pot narrar i interpretar mentre escric.

En tota construcció interpretativa que s'ha de fonamentar sobre els tres pols, és a dir, **l'acció des de la que s'inicia la trama, la narració sobre la que es sustenta i el pol moral en el punt extrem i en el que convergeix tot sentit i projecte de vida**, és on la narració o la configuració del relat, pot inspirar al personatge en el seu compromís propi, en definitiva del seu **autocompromís**. Arribem doncs a un nou punt culminant de construcció del nostre projecte vital: l'apropiació a la identitat que ha d'adquirir vigor amb determinació. Tot passa doncs per un **procés on el conflicte interior latent traspua de la immutable experiència de la permanència, a una altra on l'individu creu en la seva transformació constant gràcies a certes discordances que es van produint**, fins i tot, per certs pols inercials. El conflicte intern en la visió de les discordances condueix a un dels pols principals de generativitat de pulsio cap a la transformació que tant busco detectar.

⁹⁶ «En *Tiempo y relato I, hablé de la primacía de la elaboración de la trama (mythos) respecto al personaje* (Paris, Seuil, 1983, pág 64 (trad. Cast.: *Tiempo y narración I, Madrid, Cristiandad, 1987, pág.94*). en el pasaje dedicado a las 6 partes de la tragedia, la trama ocupa el primer lugar, antes de los caracteres y del pensamiento (diánoia), que junto con la trama constituyen el qué de la imitación de la acción. Aristóteles desarrolla dicha subordinación hasta el punto de decir lo siguiente: "La tragedia es imitación, no de los hombres, sino de la acción de una vida y de la felicidad (también la desgracia se encuentra en la acción), y el fin es una acción, no una cualidad (...). Además, no podría haber tragedia sin acción, aunque podría darse sin caracteres». (*Poética, 1450 a 16-25; Madrid, Gredos, 1974; pp. 147-148*). *Ibidem, pp. 218-219*

⁹⁷ F. Kermode; *The Genesis of Secrecy. On the interpretation of narrative*, Cambridge, Mass., Harvard University Press, 1979, p. 81 y sigs. Véase P. Ricoeur, *Temps et récit I, p. 64* (trad. Cast.: tiempo y narración I, p. 93). (N.del t.)

Entre les tensions de les discordances en les que ens trobem abocats com a humans, i en la necessitat de trobar coherències, o fins i tot en l'exigència d'assolir-la, és on es troben les *dynamis o la disposició dels fets*⁹⁸, on completat ("*completud*" en la traducció en castellà), són totalitat i extensió de l'obra. Altres possibilitats i fases creatives, són la unitat de la composició en la interpretació –que ha de ser-hi des d'un començament– mitjà com a composició poètica o dramàtica, i finalment la fi que permeti el fet de concloure. Però l'autèntic punt de toc narratiu determinant, és el de l'extensió com un contorn, límit i extensió que marcarà el tipus de trama que seguirà i que adjuntaria un sentit amb disposició al canvi total o que adquiriria unes formes determinants o tendències significatives: "*la extensión que posibilita el cambio o la transición de la felicidad a la desgracia o viceversa mediante una serie de acontecimientos encadenados según lo verosímil o lo necesario proporciona una delimitación (hóros) satisfactoria de la amplitud*"⁹⁹.

La **concordança i la discordança** dissoltes en l'existència personal produeixen una elaboració de la trama, o configuració i una **possibilitat d'autoanàlisi**, que es resol en un personatge que és una figura que es crea a sí mateixa, on el seu contorn és movable, i per tant, conforma una transició que es transfigura en relativa constància. La tensió constant entre la permanència i la transformació han de ser el mòbil més significatiu pel nostre projecte de vida, ja que enfila tot projecte del sí a través dels canvis originant tota transfiguració. Veritable projecte que és el que genera al optar per la narració de l'apropiació, que confirma la voluntat d'adquirir sentit en tot el què ens proposem i que perfila l'experimentació en argumentació i en projecte de vida, com veurem a partir del pròxim capítol. Llavors és la vinculació de diversos eixos temàtics del nostre projecte pedagògic, en crear les condicions orientadores i narratives per optimitzar la reflexivitat, establertes com a motor que fomentarà els diversos encadenaments del devenir i que han d'esdevenir encara. Com a opció d'encadenament cal comptar amb la dimensió temporal, que ha d'evitar la tendència a la dispersió de certs relats, mitjançant a la capacitat d'unificació a la que conflueix la nostra voluntat d'apropiació i en la que consisteix la nostra *poiesis*. Ja tenim gairebé els elements més constitutius del text per poder treballar els elements més narratius per desplegar la trama, que en la discordança connectarà amb un recurs molt potent per reflexionar.

Una altre visió que m'aporta llum és en la gran inspiració de Zambrano en l'aparatosa tasca de dilatar-se en poètica i també en el posterior servei de síntesi que tant conforta, per la

⁹⁸ *Ibidem*, citant a Aristòtil, Poètica, 1450b 26 (trad. cast.; p. 152); -----

⁹⁹ *Ibidem*, citant a Aristòtil, Poètica, 1451 a 12-14 (trad. cast.; pág. 155)

il·luminació vital en l'aprofundiment de l'existència humana. La visió típicament zambraniana de les fases metafòriques orienta seqüencialment en els projectes de vida –de manera molt similar a com hem vist en l'anàlisi narratiu de Ricoeur– o, de manera molt més subtil, en el seu concepte d'existència. Una de les categories que empra és en la seva signatura d'un mite ben pròxim a l'ésser humà, i que també entomarem més endavant que és en el mite del naufragi¹⁰⁰.

Un cert sobrevolar-se des del moment en què ens sentim perduts, en un naufragi que t'obliga a buscar el coneixement en un mateix que t'implica i que et recerca a través d'una acció que ha d'apurar les diferents possibilitats. En el pròxim capítol indagaré més en les recerques que es possibiliten darrera de tot naufragi i en les pèrdues de certs retrobaments on el nostre ser ontològic es sublima rere les pèrdues. Però, ¿cal tocar fons en aquesta disposició de la pèrdua i anar a buscar el seu coneixement? Cal naufragar i adonar-se'n per implicar-se en un mateix i resseguir-se en busca del coneixement per iniciar l'acció? És possible la recerca narrativa sense haver trobat el punt de motivació encara que sigui temporal per donar naixement al moment narratiu? L'engranatge existencial pot desencallar-se en el moment en què l'ésser humà reconeix el seu bloqueig o la causa que ha motivat el propi fet de trobar-se encallat.

Reconec després d'aquesta explicació quin tipus d'exercici narratiu puc realitzar, i sobretot, quina evolució podran mostrar els personatges. És doncs una bona operació la que puc realitzar des de la proposta narrativa que s'enquadra dins del valor de l'apropiació d'un personatge que s'ofereix a sí mateix com a narrador. Tanmateix, al ser narrat (com aquelles veus en off que hi ha en alguns films i obres literàries) ofereixo una visió reflexiva que em depara un altre moment narratiu que es situa en una altra confluència temporal del subjecte, més orientat en l'acció directa reflexiva. La identitat –i el conflicte que el compona– m'ofereix un repte que implica una oportunitat. Queda doncs confirmat. **El projecte narratiu és el fil conductor per poder desencallar tota possible obertura a través de la recerca en la identitat.**

¹⁰⁰ «El esquema es: sentirnos perdidos (metáfora del naufragio), ante esta situación sentimos la necesidad de conocer porque no sabemos qué hacer. El segundo momento es el del conocimiento, el de la teoría o contemplación. Un mirar que no ha de ser necesariamente mirar al firmamento, sino simplemente mirar. Aristóteles. En Dante la Contemplación es la ocupación de los que están en el paraíso. El tercer momento es el de la acción, pero dice Ortega que la vinculación es a la inversa de cómo había sido considerada por Aristóteles. La vinculación es esta: es la acción lo que nace originariamente del vivir perdidos, como náufragos, y para hacer hace falta el conocimiento». ¹⁰⁰ Zambrano, Maria; *L'art de les mediacions (textos pedagògics) 1904-1991*; 2002; p.74

2.7. El projecte ABG i el projecte pedagògic de vida.

«En este orden poético nos proporciona una gramática y semántica nuevas. Una organización articulada de la percepción, la reflexión y la experiencia, la estructura nerviosa misma de la conciencia humana cuando es capaz de comunicarse consigo misma y con otros».¹⁰¹

«Es una gramática de la creación, de lo erótico, del “intelecto formador” y de la psique bajo la forma del eros».¹⁰²

Començar aquest capítol comporta un «(re)anomenar-se»: inici aquí una forma diferent de posar-se nom per tot el que preparo d'aquí endavant. Situats ja els reptes que he generat en el projecte narratiu (amb vessants sobre la vocació i l'identitat) i amb caires més enllà de l'autobiografia i de la literatura, cal propiciar una nova vessant de la qual ja he fet referència: **el projecte vital i pedagògic que pretén originar una aprehensible funció i utilitat vital**, apart de la pròpia de **un nou anomenar – se**; enceto doncs una projecció poètica on la dimensió de la paraula proporcioni, des de la semàntica i la gramàtica poètiques (diversitat de visions), una **construcció reflexiva que aporti elements des de la percepció (originant canvis en la seva vivència i aportant nous resultats) i sobretot que conflueixi de manera directa en l'experiència**. D'aquí endavant la “gramàtica de la creació” de Steiner i el seu estil tan suggerent, ens farà arribar també en forma de ploma afilada, idees noves cap al pensament que proposarà un nou gaudi de la paraula, de l'escriptura i també en la feina de construir la identitat i posar-se nom. Per això, destacaré l'articulació i estructura nerviosa per la consciència personal i per la comunicació amb els altres, al·ludir al triple **encreuament entre percepció, reflexió i experiència**. Una articulació que, com veurem, és un dels processos millor definits per Steiner per aproximar-nos al fet d'escriure i que confirma que en l'eros es sublima la psique i “l'intel·lecte formador”. Perfecte inici a tot el que explicaré aquí i que és el precedent ideal per a tot el contingut del tercer capítol.

Però en quines dimensions ens introdueix l'eros? Quins elements importants per l'apropiació i la reflexivitat ens seran aportats per la paraula poètica? Són font de reflexivitat directe o és més la música, és a dir, la forma més que el fons que la podria originar? Quina relació pot tenir en les nostres experiències? Són facilitadores? Destacaré per començar en aquest subcapítol, tres dimensions clau que ens serviran per introduir el tema i que defensa Bárcena¹⁰³. Com

¹⁰¹ Steiner, G.; *Gramática de la creación*; 2001

¹⁰² George Steiner parafrasejat en Bárcena, F.; *El delirio de las palabras*; 2004; P.85

¹⁰³ *Ibidem*; p. 85.

veurem ara, les tres aporten els elements evocadors que ens interessin per l'apropiació i la reflexivitat i per tant als elements creatius als quals ens podrem acostar:

- 1- La irrupció d'allò imprevist i extraordinari (el que dóna que pensar).
- 2- Allò que ens permet fer experiència que esdevé i ens transforma.
- 3- Allò que trenca la continuïtat del temps de la història i del temps personal viscut.

En la fibra més emocional que emprèn el camí de l'intel·lecte, ens trobem l'element més pròpiament humanitzador que forma part del nostre patrimoni cultural que és el llenguatge. I quins són dels elements citats que puguin concitar en tots ells percepció, reflexió, experiència i comunicació, que ens serveixi i s'optimitzi en la consciència? Steiner no té cap mena de dubte de que és l'ordre poètic el que pot permetre una major sensibilització des del mateix nivell de la consciència i que acaba derivant en la forma més suggestiva per la humanitat a través del llenguatge, que és la de *l'eros*. Però cal optimitzar-la i sistematitzar-la des d'algun ordre. I el lloc de l'escriptura ABG és ideal per sensibilitzar-hi en l'ús i possibilitats que té. El que recolliria elements sistemàtics amb la puntual reflexió conscientitzadora que hauria d'erigir-se com el projecte vital de les persones. El que des d'aquí fomentaré decididament, és **l'eix pedagògic i seminal en conrear la llavor de la qual naixerà la veu poètica com a germinadora en projecte de vida, i així es procreï progressivament en la reflexivitat i de forma transversal en escriptura ABG**. Es tracta del creixement com a expansió del ser partint del creixement en rizoma com ho faria una heura, agafant-se al seu propi desplegament propiciat en la fotosíntesi que també és nutrició responsable de la comunicació amb l'exterior: una analogia que permet contemplar la necessària gestió del llenguatge (des de tots els recursos del llenguatge) com a base fonamental de tota projecció de vida. Com a subjectes, tot creixement és matèria sensible, entre el subjecte i el seu medi, entre l'aprenentatge i la comprensió total del seu ambient i cultura. Matèria sensible que cal investigar aprofundint¹⁰⁴, substanciar i amb la qual obtenir adaptació i creixement que haurà de fer-se cultiu, adoptant després exercicis de podes selectives (aprendre i desaprendre per activar la millor i més equilibrada evolució).

¹⁰⁴ «Descripción sensible y densa quiere decir que hay que renovar el lenguaje pedagógico con el fin de enriquecerlo. Tacto pedagógico, silencio, hospitalidad, respecto, acogimiento, natalidad educativa, testimonio. Enlace subjetivo entre sujeto y mundo, palabras y cosas, como fuente de experiencia en primera persona, con el propósito de descubrir, en su aplicación a la ciencia pedagógica (¿) las características invariables del comportamiento y aprendizaje humanos. Verificables y refutables. Investigación pedagógica: comprensión de significados de experiencias y expresión humanas (sensibles) por medio de descripción y la interpretación. Lo subjetivo». Ibídem, p.85

Per això seria molt útil detenir-me en allò que creiem que pot ser l'home (com a projecte) en el sentit més pedagògic¹⁰⁵ i també analògic del terme. Si pensem que l'experiència humana precisa d'una construcció des de la pròpia vivència, des de la fibra que em proporciona la voluntat de sentir i el projecte d'autoconstrucció amb el que omplim aquestes planes, opto per **l'essencialitat d'una nova mirada en l'obtenció d'una veu que només es pot rescatar en l'exercici antropològic i en la paraula poètica**. Aquest exercici només el contemplaria a través d'una **nova mirada pedagògica**, tal i com consigna Bárcena, ja que només seria aquesta la que sintetitzaria l'activitat mental i emocional que podria expressar de manera immillorable el sentit d'inscriure's al món, originant un sentit i donant-li més valor. En aquest moment contemplo tot el sentit a les adquisicions del projecte ABG des de la vessant més pedagògica i li atorgo un plus de coherència i pertinença. Què millor que afinar la mirada per repercutir amb sensibilitat disposant-me en construir el projecte, per tal de crear el tipus de identitat que vull que em representi. La totalitat del projecte en disposar-la cap a un sentit personal.

Nova mirada, imaginació, inspiració per la creació, per dir quelcom de nou, saber i discernir-ne el sentit. Vincular el silenci a l'escolta: *«la mirada se cumplirá en su verdad propia y tendrá acceso la verdad de las cosas, si se posa en silencio sobre ella; si todo calla alrededor de lo que ve»*.¹⁰⁶

Un sentit poètic en l'existència i a totes les accions que emprenc, per permetre'm la creació i proposant-me projectes de vida que ofereixin totes les possibilitats a la obertura i s'apliquin al sentit de la voluntat.

I això, a afegir-ho al **tacte pedagògic** tal i com he sintetitzat en la comprensió, la investigació, la sensibilitat i l'expressió que són els que principalment impulsen les quadratures del cercle en espiral. Un tacte i una mirada que novament aplicarien la sensibilitat individual en la relació entre els homes per millorar decisivament l'estància en aquest món. Aquesta és la sensibilitat pedagògica a la voluntat ontològica que homes com Heidegger van intuir que preexisteixen a tota voluntat humana i de la que parteixo amb la pretensió d'assolir una millora ecològica en aquest segle XXI. Caldria aprofitar les dinàmiques positives en les quals inscriure'ns i que la

¹⁰⁵ «(...) El hombre es al mismo tiempo, agente y paciente, el que padece y se siente afectado por lo que le ocurre. Para que la experiencia de la vivencia de acontecimientos educativos tenga algún valor y significado, es necesario desarrollar la capacidad de ser sujeto de este modo. (...) Por tanto la experiencia precisa de mirada pedagógica: esta es una mirada de un tipo de actividad mental, emotiva o sensible, una en la que el perceptor mira al otro como humano, o lo que es lo mismo, como un sujeto que expresa algo, no sólo que dice algo, que dice de algo: que se expresa y significa dando sentido al mundo. Es comprender que el otro tiene conciencia de sí mismo y de sus actuaciones, que posee sentimientos, lo que significa que tiene la posibilidad de estar afectado por ellos, que los padece en el momento en que un objeto o situación los provoca». Ibídem; pp. 92-93

¹⁰⁶ Foucault, M; El nacimiento de la clínica. Arqueología de la mirada clínica; 1999; p.155

pròpia sensibilitat humana està predisposada a rebre. Per exemple Heidegger en “*Ser i temps*” fa la reflexió que termes en alemany posen en safata d’or en la cèlebre obra on el seu **Da-sein** (el *Sein*, ser, i el *Zeit*, temps): **en tot saber i en les percepcions possibles, el món s’obre en la “*Stimmung*”¹⁰⁷ que no ve a ser més que l’harmonia o la veu i la vocació, com a concepció més humana**, tal i com la va compondre Heidegger. Una veu i vocació que pot partir dels sentits musicals (o expressius) que li van com anell al dit per descriure la nostra inscripció en el món, és a dir, el que ens dóna nom a través de la paraula. És doncs un eix que des de la sensibilitat no cal obviar sobretot per una condició humana que ha d’obtenir millors cartes vitals per projectes de vida, sobretot en moments on les angoixes s’imposen als nostres ritmes i voluntats.

És a dir, una inscripció des del sentiment per oferir un espai que és obertura pel llenguatge com a via d’expressió més pròxima. Seria inscripció del *logos*, tal i com està palesa en la retòrica d’Aristòtil que coincideix amb el tractament de la *Stimmung* i la teoria dels *páthos* dels estoics. Una separació i una unió constants entre natura i cultura, entre una transgressió i un «*orior i/o origo*»,¹⁰⁸ i que provoca la tensió constant que convocarà, en tot cas, aquesta necessitat de prevenció interna entre el llenguatge (*logos*) i el sentiment o veu i vocació. Aquesta gestió en la paraula provocarà la necessitat de disposar d’una veu poètica que anunciaria una nova vocació lingüística per nous recursos humanístics. Ja que en tot llenguatge es creuen tots els viatges en els que s’originen veus que són identitat, n’hi brotarà la possibilitat creadora en la creativitat poètica (tal i com invoquen els grans tant Heidegger, Steiner, Agamben com evidentment els estoics precedents d’Aristòtil). Hauré de conciliar-la entre la passió, que pot estar condicionada per les angoixes o les pors personals, i la reflexió i les seves percepcions. Aquesta és una veu que he d’articular, des del llenguatge, vinculant a una recerca del *logos*. I aquesta recerca com a projecte pedagògic que produirà una **veu articulada**¹⁰⁹ preparada per originar aquest concepte poètic en el projecte ABG. Un projecte

¹⁰⁷ «Sólo porque son ontológicamente propios de un ente que tiene el modo de ser del ser-en-el-mundo en una situación emotiva, los sentidos pueden ser afectados y tener sensibilidad por lo que se manifiesta en la afección”. Más que estar ella misma en un lugar, podríamos decir entonces que la *Stimmung* es el lugar mismo de la apertura del mundo, el lugar mismo del ser». Heidegger citat seguint la idea de la *Stimmung* en *Ser y tiempo*; en Agamben, Giorgio; *La potencia del pensamiento*; 2008; p. 82

¹⁰⁸ «Significa: broto, nazco, origino. Por lo tanto, la definición presenta un brote, un origen que supera la medida del lenguaje. Los estoicos dicen de esta *hormé* que es *apeithès lógo* “no puede persuadirse con el lenguaje” y afirman que todo *páthos* es violento. Pero, ¿de qué se trata en este brotar y en esta violencia? Si recordamos que, para los estoicos, el *páthos* no es un elemento natural irracional sino que está ligado al *lógos*, entonces lo que ejerce violencia no puede ser aquí sino el lenguaje mismo, el origen excesivo sólo puede ser el del lenguaje mismo». Ibídem, p. 86

¹⁰⁹ «Y si la voz es – según una antigua tradición que define el lenguaje humano como *phoné enarthos*, voz articulada – el lugar en el que ocurre esta articulación entre viviente y el lenguaje, entonces lo que

que permetrà l'obertura necessària sense la qual no seria permès localitzar la pròpia veu, ni l'articulació de la que parlo des de la "*phoné énarthros*" (la veu articulada). Tampoc fóra possible ni la identitat, ni la inscripció en el món, ni òbviament l'apropiació. Evidentment el component poètic esdevé essencial, així com un cert element històric –només obtingut des de la nostra inscripció en el temps– i de consciència que en sobresurt, tal i com ens recorda Agamben seguint el *Dasein* de Heidegger i en el qual seguiré indagant i, indefectiblement passejaré més endavant.

Un «*dasein*» aporta la *Stimmung*, que és una veu que alimenta de manera sol·lícita les aportacions de l'essència més autèntica i que comporta la comprensió des dels límits del nostre llenguatge, fent-lo més perceptible i estimulant, precisament perquè detecta aquesta veu pròpia que encara ni era detectada per nosaltres, ni desenvolupava possibilitats pels nostres móns. Encara esdevinc un ser un tant orfe de nous contactes o d'altres possibilitats instal·lades en altres mons remots per la meua veu. Això concebrà un altre model pel meu món i pel nombre de possibilitats a les que accedeixo, remetent a una nova consciència des d'un nou biopoder, que des de les veus de Foucault i Nietzsche ja eren al·ludits amb constància en els darrers anys de les seves vides i obres. Preciso d'una nova obertura per la consciència, sobretot per les mancances en poder treballar amb un mínim d'apropiació. Sense aquesta calu de consciència no hi haurà tampoc apropiació.

I si Agamben parla de l'articulació entre ésser vivent i el llenguatge, no puc obviar la visió hòlderliniana de la *Stimmung*¹¹⁰ en aquest punt axial de la tesi. Aquesta articulació entre ésser vivent que repercutirà en la seva existència atorgant sentit a l'experiència, serà clau en la seva exposició gràcies al **compromís que afavorirà a través de la comprensió que adquiriré en la institució llenguatge i en els vincles que em permetran més afinitats selectives**. En aquest sentit es pot sintetitzar la forma i el sentit, des de punts de vista tan divergents com el material i formal amb l'espiritual i sensible. Tots aquests aspectes han de poder comportar un material sensible per poder compondre-se amb tota la vida que es pugui compaginar amb la *Stimmung*

está en cuestión en la Stimmung, lo que se representa en las pasiones, es – podríamos decir – la invocación del lenguaje, en el doble sentido de situación en una voz y de llamada, de vocación histórica que el lenguaje le dirige al hombre. El hombre tiene Stimmung, está apasionado y angustiado, porque se tiene, sin tener una voz, en el lugar del lenguaje. Él está en la apertura del ser y del lenguaje sin voz alguna, sin ninguna naturaleza: él está arrojado y abandonado en esta apertura y a partir de este abandono debe hacer su mundo; del lenguaje, la propia voz». Ibídem; p. 87

¹¹⁰ Passem a referir un text en prosa que en el seu moment Hölderlin va escriure reflexionant sobre la seva pròpia poètica i en una mena de fenomenologia del seu esperit poetitzant: «*Über die verfahrungsweisedes poetischen Geistes*» que es pot traduir com «*Acerca del procedimiento del espíritu poético*». Ibídem, p.88

com a sentiment transcendental: «*Precisamente en este instante en el que el sentimiento viviente, originario y purificado, hasta convertirse en pura Stimmung abierta a un infinito, se encuentra como infinito en el infinito, como un todo espiritual en un todo vital, es en este instante cuando se puede decir que se presiente el lenguaje*»¹¹¹.

La paraula esdevé aquí viva i real on l'esperit i la vida obren els mateixos nivells i dimensions de llenguatge, ja que es presenten una a l'altra i ens duen la significació essencial de que també *“la obra terminada y creación encuentra la vida originaria en la forma más alta y conoce lo que ha encontrado”*¹¹². Amb la qual cosa, **l'obra esdevé un ens que iguala a la vida, o dit d'altra manera, que la vida a través de l'experiència narrada en obra escrita, conté uns nivells i dimensions de llenguatge que poden ser paral·lels**. Fet que si ocorre, obté una determinació essencial per Hölderlin si es treballa des de la pura paraula poètica.

El poeta doncs pot escenificar a través de la paraula poètica, des de l'assumpció de la seva veu, un component essencial cap al seu projecte vital, ja que és l'experiència la que va recorrent tots els elements del llenguatge i indagant en tots els pensaments artístics possibles. Una potència de pensament que amplia tot component creat i narrat amb el combustible que genera el llenguatge, mentre exposa el projecte vital perfilant-se a través de l'experiència, permetent obrir-se i observar-(se) a un mateix. Des del perfil vital i des del material sensible que comporta la nostra existència. Una paraula i una obra que esdevenen l'escenari ideal que ens tonifica alhora que ens (ex)posa en l'escena, valgui la redundància.

Hölderlin ens regala aquesta definició de poeta: «*En este momento no tome nada como dado, no parta de nada positivo, que la naturaleza y el arte (...) no hablen antes de que haya para él un lenguaje, vale decir, antes de lo que ahora es desconocido y sin nombre en su mundo, se vuelva conocido y asuma para él un nombre, precisamente porque ha sido confrontado y reconocido de acuerdo con su Stimmung. Sí, en efecto, antes (...) existiera ya en una forma determinada algún lenguaje de la naturaleza y del arte, juntamente por esto él no se encontraría en su esfera de acción, saldría de su creación y el lenguaje de la naturaleza y el arte (...) vendría antes, por cuanto no es su lenguaje*».

Un plaer en la seva definició i que desplega els confrontaments que he explicat entre llenguatge, art i creador. Un creuament de camins entre natura i art, entre llenguatge i vida conforma la inscripció en el món i orienta a la consecució d'un lloc en el projecte vital que fomenti els propis significats mentre propicio els moviments a realitzar. Un projecte vital de recerca prèvia. La veu pròpia que anirà originant i localitzant també la paraula pròpia que

¹¹¹ Hölderlin recollit a ibídem, p. 89.

¹¹² Hölderlin recollit a ibídem, p. 89

s'estén en la *Stimmung*, justament perquè l'home és merament "*parlant*" i escriu el seu destí en el llenguatge. Perquè parlo de veu i de paraula pròpia que en realitat són elements fets de confluències i transversalitat pedagògica, i, així mateix, fonament de tot projecte cap a les principals eleccions que concretaran en l'essència que més em caracteritza i m'emplaça en el projecte vital, que confirmarà la nostra evolució, o pel contrari en involucions que em poden delatar, i conduir cap a altres camins o itineraris.

Un projecte des de la narració, que em relata des de la veu poètica, que em detecta des de la descripció, des de la crítica o des de la pragmàtica i la retòrica: el «jo» es re-crea, es fa natura pròpia mentre s'apropia, s'incrementa a sí-mateix, engrandint el propi projecte ampliant el seu curs i totes les àrees que li aniran pertocant.

No és estrany que anomeni aquesta **gestió de la paraula poètica com a projecte pedagògic, ja que la paraula intercedeix entre l'autocomprensió i la consciència de canvi**. Entre el compromís amb un mateix i l'aprehensió d'una consciència de canvi en tots els passos existencials. Entre la *dynamis* d'una hermenèutica híbrida, que és tota recerca de sí-mateix a través de la voluntat de sentit, i una reflexivitat i narrativitat que s'anticipen a l'apropiació per un mateix prèviament. Tota la fenomenologia que es desprèn de l'estructura del projecte ABG em genera la necessitat d'una gestió pedagògica des de la qual detectar quins són els trams d'aprenentatge que cal resseguir i els suports metodològics que m'orientaran.

La narrativitat i la gestió de la paraula promulgaran una potència de pensament que ampliaran la consciència i la voluntat de sentit. Manejant la paraula poètica, facilitant els processos que motivaran els components de (auto)coneixement del sí-mateix i, com a lubricant, originarà que tot mecanisme del projecte no grinyoli i potencii l'efecte generador de la reflexivitat. Originar els afectes generadors i activant les metodologies del saber pedagògic, per la seva proximitat amb poètiques filosòfiques en un art pedagògic o com a arts mediadors seria la gran consecució per a qualsevol autor per fer la pròpia recerca. Ajudarà molt a l'individu a assolir vinculacions adequades amb la vocació, identitat i acció, que eren tres eixos fonamentals, com veurem a continuació, també en Zambrano.

Si la *Stimmung*, la veu poètica i el logos corresponent a aquestes gramàtiques ens vinculen a la vida, no se m'acut un saber més òptim i adequat per l'estètica de l'existència que irrompent amb la narrativitat en la recerca que m'implica a «*ser un mateix*», des de premisses del compromís ontològic i de l'experiència, per propiciar el meu propi art de vida. Remetent amb claredat en el concepte del tacte pedagògic i en moltes de les figures de l'arc hermenèutic que aniré revisant: el silenci, la veu, la mirada, el conflicte i, com havíem vist en Bárcena, (p. 87)

seria desitjable la renovació del propi llenguatge, i en definitiva, cap a un d'un més operant en uns sabers pedagògics que acullin tot tipus d'aprenentatges subjectius que dotin al subjecte de comprensió de significats, d'experiències i expressió per totes elles.

2.8. Concepte dinàmic del projecte ABG.

«Acción es la vida misma que tiene que hacerse a sí misma. No es solamente tener algo que hacer con la circunstancia, sino que anteriormente la vida, antes que tener que hacer, es tenerse que hacer, hacerse a sí misma. No se puede vivir, dice Ortega, sin un proyecto vital. Esta acción hay que entenderla no como hacer esto o aquello, sino como un proyecto vital. Este proyecto vital es el que necesita del conocimiento para realizarse. Es casi una invención de mí mismo». «Es por tanto una acción trascendente del ser, una “salida”, si podemos decir del ser humano, de sus propios confines para ir a verse más allá. Es un recogerse para luego volcarse; un ensimismarse para manifestarse con mayor plenitud». María Zambrano¹¹³

En aquest moment oriento la cerca cap a un concepte important per a qualsevol acció narrativa, ja sigui literària com en particular en les fenomenologies hermenèutiques o etnometodologies que m'impliquen aquí. Parlo de l'acció i de l'activitat de qualsevol ésser humà i la pròpia hermes, i la importància que concebria dins la vida de qualsevol persona. Aquestes activitats que ho generen tot aprenentatge impliquen joc tal i com podem constatar en els primers anys de vida del ser. D'aquí parteix tota idea d'aprenentatge fet que caldria reflexionar sobre el fet de la pròpia interioritat.

Perquè de la mateixa manera que em cal la visió pedagògica per anar re-orientant les nostres arts davant la vida –partint de narratives en la gramàtica de la veu més personal per a la pràctica hermenèutica– em caldrà detectar quin tipus d'empresa suggeriré a través de les petjades del nostre caminar biogràfic. Un cop detecto la pròpia veu, defineixo sense artificis el procedir de les que no cal accedir al seu origen, donat que l'essència es reconeix en el seu emergir. Llavors, igual que la vocació, s'accedeix a les activitats, per vincular-nos en l'aprenentatge del cos i les seves habilitats. D'aquestes aniran apareixent accions que em vincularan cap el futur. En elles serà convenient fer l'observació per enfocar la transformació i detectar les mutacions que actualitzo, a l'instant, mentre reflexiono.

¹¹³ Zambrano, Maria; *L'art de les mediacions (textos pedagògics): 1904-1991; 2002*

Però cal fer-se certes preguntes mentre deixo els darrers tarannàs entre els camins de la vocació, la identitat i el projecte biogràfic i pedagògic dels darrers temes del capítol. En ells, he acordat la possibilitat de la paraula i la subsegüent traducció per a la nostra subjectivitat, originant la narrativitat en el sí–mateix de la seva pròpia reflexivitat al narrar-nos; és a dir, al escriure'ns. En totes les textures que es (re)figuren entre totes les reflexivitats, s'amplien totes les gramàtiques possibles en poètiques que aportaran preguntes duent cap a l'obertura del camí. No en la totalitat de la resposta, però sí en la motivació cap a la transformació. Però, d'on provenen les gramàtiques que necessito? Com i on articulo les percepcions i les reflexions cap a l'art de la seva expressió? Com formulo les percepcions i les reflexions per tal que transmetin i aportin un art de l'hermenèutica? Des d'on i com sorgiran els aprenentatges de la percepció i de les reflexions en les seves semàntiques i significats? En quines dimensions es defineixen les millors línies de la paraula a elegir? Com detectar la millor estructura expressiva i en quines passions detectar la veu creadora i engendradora?

El camp d'observació ha de ser l'acció de l'home, com a millor reflex de l'interior de la persona i em proposo des d'aquí respondre a aquestes preguntes sobre com establir una hermenèutica de la vida. En totes elles, la paraula pot trobar una fusió entre la raó i la passió que es fonamenta entre accions i activitats. Que trobi l'inici vital en el joc, com comentava, i que anés creant territoris individuals on manifestar la nostra subjectivitat. La meva activitat suposa el millor territori on definir l'espai on manifestar-me, ja sigui ontològicament, com en l'obtenció de la nostra plena realització personal, detectant mica en mica el sentit vital i existencial. A la manera com he constatat en l'apartat de la vocació, cal tota vinculació amb aquesta activitat que realitzaré al llarg de la vida, i que, en el cas de que es converteixi en el de la nostra opció vital, atorgarà un significat especial a la nostra motivació per aquestes activitats. A partir de tota necessitat de creixement de la persona –i també a través dels conflictes personals que actuaran com a motllo transformador– la vida s'oferirà com un aparador establint un bon banc de proves promovent un diàleg amb un mateix.

Però havent definit ja un primer concepte d'acció, com a concepte fenomenològic, cal que la concreti transferint-la des de la vida mateixa del nostre personatge. És a dir, en l'acció que confereix sentit en sí mateixa, de la mateixa manera com ho he definit en el projecte del «jo», atorgant-li sentit propi. Com un significat ideal del «jo», que és aquell que es configura a través de les seves accions. En una necessitat de fer-se a un mateix i que ajudi a pensar en el projecte de vida, des del qual inventar-se a sí–mateix. Les activitats i accions seran les que lligaran progressivament el projecte de vida. Les accions que vaig detectant m'aniran proporcionant línies inscrites del meu interior i que s'enclavaran en projecció cap al futur.

Aquesta és la línia que em podria projectar entre l'activitat i l'acció¹¹⁴ que realitzo al llarg de la vida. I és aquesta la idea del projecte dinàmic, el que em suscita la necessitat de projectar-me també a partir de les accions. En aquest cas la contemplació que em subministra, tota possible acció a través i al llarg de la vida. És interessant les dues opcions per definir i diferenciar activitat i acció entre Fichte i Ortega –que era la seva deixeble espiritual– que definia activitat com el que s'obté de l'esperit, i l'acció que segons Ortega és donada i proporcionada com a element de vida. Una prové de l'interior, i l'altre pot obtenir una significació de l'experiència i un objecte de la subjectivitat que es va (re)creant al llarg de la vida. Per tant, podem significar que l'activitat pot venir donada i que hi ha una altra part que es configura i, que com element subjectiu, es va consolidant entre importants opcions de construcció i elecció pròpies. Una acció que pot venir determinada com una sortida, en moviments perpetus on la transformació ve auto-designada, com dissenys que poden atorgar l'eterna possibilitat de canvi, l'etern configurar-se. La il·lustrada cita sobre la visió sobre la dualitat del «jo» (que pot resultar una visió un tant naïf), deixa entreveure el conflicte etern del «jo» que és el que em determino a desentrellar, mitjançant l'escriptura. En tot cas, les dualitats internes sempre seran útils per l'individu per tal d'inscriure-les al llarg de l'existència per la nostra subjectivitat que sempre es confereix en un caràcter un tant transmutable.

En aquest moment cal recordar l'opció que he destacat abans en Ricoeur, on **l'acció precedeix a un emissor en tota narrativa, és a dir, on l'individu promou a un ésser que necessita d'un saber que ha d'emetre en tota narració**. Tot element narratiu, doncs ha de traspasar els

¹¹⁴ «Según el pensamiento de Ortega ¿qué hace que sea más acción, por ejemplo, la del que se está quieto frente a las damas, ensimismado? La mayor acción y la mejor acción es la contemplación. La acción no se puede entender en el sentido de hacer algo fuera de mí. Por una razón muy simple, porque esta acción constituye nada menos que la acción de vivir, esta acción es la esencia de la vida. Hay dos palabras en la filosofía de Ortega: acción y actividad. Fichte, de donde parte la filosofía de Ortega, dice lo siguiente hablando del espíritu. Fichte define el espíritu como pura actividad. Y Ortega define la vida como pura acción distinta de actividad, dice Ortega es poner en movimiento algo que me es dado y que tiene el carácter de estar ahí, es ejecutar algo como encender la radio o darle al conmutador de la luz, es decir, es lo que se da cuando uso de mi cuerpo y de mi psique. Actividad tiene que ver con algo que me es dado y que yo no tengo que inventar, es el uso y ejercicio de algo que me es dado... el yo, el sujeto más las circunstancias históricas, pero en el mismo yo, es decir, como propiedad del mismo yo, hay otras circunstancias también, que es lo que entiendo cuando digo mí. Si tengo algo que hacer, algo en contra de mis deseos, de mis gustos, digo: "lo hago en contra de mí". El mí no es el yo, no es el equivalente del yo, son dos cosas profundamente distintas. Si mí y yo fueran lo mismo no habría en la vida drama y conflicto, estaría siempre de acuerdo conmigo mismo. (Gato). Esta distinción no la hay en nada que no sea un hombre. En los animales y plantas, no hay un yo que sea obligado a elegir, a responder, a justificarse, la suya es una vida que fluye en la vida de la actividad, en ninguno de ellos hay un yo que tenga que enfrentarse, conocer, elegir y después responder, y después justificarse. La actividad es algo que el yo maneja, pero lo hace como un organismo que se encuentra ahí». Ibídem.

territoris abans d'inscriure's en tota narració abans de convertir-se en narrador. I per tal d'arribar a aquest punt requereix de la gestió de l'experiència.

Després d'haver experimentat em cal educar la **reflexivitat i la narrativitat**, com a eines interlocutores. La visió, i sobretot la gran inspiració que em produeix Zambrano, serveix de gran i sentida (re)visitació sobre els aspectes més variats sobre l'acció i que comporta la contemplació i l'exaltació, la reflexió i l'acció, i el recollir-se per instants i després bolcar-se definitivament. **L'ensimismament**, per després manifestar-se amb major plenitud, em torna a al·ludir a la **posició de contemplació com a opció ben òptima per a la formació de tota reflexivitat**, fins i tot ara que estic reflexionant sobre les utilitats i el paper de l'acció en aquesta part del projecte autobiogràfic. Una contemplació que correspon a l'actitud vital de la filosofia i que precedeix a la que concita el coneixement poètic operant com a matriu i de reflexió enfocada a la recerca de respostes. Hi tornaré en pròxims capítols, però la contemplació assegura la possibilitat de plenitud cap a l'essència i és de necessària implementació com a pauta hermenèutica. Hi ha una gran profunditat i varietat de territoris en els quals trobem l'essència de tot pensament, el llibre de ruta des de la que procediran totes les navegacions vitals a realitzar. Les guies que obren totes les possibilitats dels viratges, les pràctiques en les quals començar a trampejar i iniciar totes les mirades, les que originaran tota contemplació i els pensaments manifestos que poden imprimir-se en el nostre armari identitari. No hi ha altra forma més eficient per l'aprenentatge que en les accions que proporcionen activitats de l'ànima en les accions que aporten plenitud per la vida. Aquesta és una de les evidències més fulgurants que puc resseguir des d'aquestes línies. I és l'acció vital la que emmotlla els pensaments consolidant les substàncies essencials que quedarien desvelades absolutament en totes les àrees de l'experiència. No hi ha altre camí: tota acció precedeix al pensament, promovent-lo, amb capacitat de generar noves respostes i, per tant de transformar-lo i significant-lo, i així mateix, amb una capacitat de crear nous aprenentatges significatius molt poderosos i vinculants per a la persona, i també en àrees anàlogues per a la persona. Vist així ens cal (re)formular tota acció per indagar sobre elles mateixes i proferir des d'elles una veritable ensenyança.

L'acció commuta a viure des d'un art de l'existència ja que connecta de manera profunda a través de la nostra experiència. Proposo des d'aquestes línies un art que provingui de les paraules i que generi una acció operant¹¹⁵ per de nou remetre'ns en la recerca de la veritat i al

¹¹⁵ «La palabra sagrada es operante, activa ante todo; verifica una acción indefinible, porque no es un acto determinado y concreto, sino algo más; algo infinitamente más precioso e importante, acción pura,

servei de les transformacions i creixements en els camins pels quals realitzar els recorreguts emocionals a emprendre.

Però si aquest llenguatge opera en aquests nivells previs al pensament, a través de l'acció, he de proveir-me de la paraula que em premii amb altres donacions que em pot proveir gràcies a l'escriptura i el pensament. Si puc igualar aquesta acció amb la paraula en tots els processos que estic creant des d'aquestes pàgines, obro vies, passatges, i la detecció de nous paratges per tot pensament, per tots els paisatges de les nostres subjectivitats en les quals oferir-me en contemplacions cap el nostre interior. **Ensimismar-se es contempla primerament en forma d'un espai essencial per a una nova manera de mirar el temps** (el nostre) i el que em dedico a mi mateix, i potser al projecte vital des del que s'engeguen noves opcions per a les pròpies accions¹¹⁶. I de forma desitjable, ha de col·locar unes bases que permetin observar-nos a nosaltres mateixos com a principi d'un gaudi personal en el qual procurar-se un art de vida, un plaer fonamental com a garantia de la irrupció de tot projecte personal i la reflexió que generi l'escriptura com a reflex de tota acció. El fet d'ensimismar-se com a contrapunt a l'acció, el veurem de forma més profunda més endavant en altres capítols contemplant els camins de retirada que obre també l'escriptura. Punts de sutura desitjables.

2.9. Continguts principals a indagar en el projecte ABG vinculats a significats identitaris.

Arriba el moment de recapitular en el contingut resseguit fins el moment del que considero essencial en tota hermenèutica fenomenològica. Tot saber experiencial, i en tots els camins que pot obrir en diversitat de sabers vinculats, la varietat i temàtiques a obrir són múltiples i molt canviants. Però és necessari establir certs mecanismes d'unitats temàtiques en la recerca narrativa, dins de tota hermenèutica individual, donat que caldrà afegir certes pautes per entrar en l'espiral fenomenològica i que comencin a aflorar ampliacions temàtiques per nous coneixements. Potser calgui recordar en aquesta instància, alguns dels objectius identitaris de

liberadora y creadora, con lo cual guardará parentesco la poesía. Toda poesía tendrá siempre mucho de este primer lenguaje sagrado; realizará algo anterior al pensamiento y que el pensamiento no podrá suplir cuando no se verifique». Zambrano, María; Hacia un saber sobre el alma; 1987; p.40.

¹¹⁶ «En el lenguaje sagrado la palabra es acción. Son fórmulas que hacen abrirse un espacio antes inaccesible. La acción de lo sagrado es lo que parece proporcionarnos este espacio, verdadero "espacio vital", pues la posesión de nuestro tiempo y la manera de que las diferentes clases de seres y cosas entren en contacto con nosotros; es la accesibilidad de las diferentes maneras de la realidad. De ahí la imagen inveterada de unas puertas que se abren ante una fórmula sagrada o ante un conjuro mágico, remedo de la verdadera acción». Zambrano, María; Ibídem; p.40.

tota proposta narrativa i autoindagatòria, que cercaven inscripcions per marcar les possibilitats de tot projecte personal. I és un bon moment per encaixar-les per començar a establir pautes hermenèutiques per la necessària detecció i comprensió, seguint els principals objectius que he definit ja al llarg de la tesi. Acabo de consignar la importància de les accions i activitats com a projecte dinàmic i pedagògic a afegir en el projecte ABG com a camp de proves per ampliar la reflexivitat. El concepte «hermes»¹¹⁷ que apareix en pàgines precedents, serà de recordatori molt útil per refrescar quines pautes seran sol·lícites per navegar millor en la recapitulació necessària.

Per tant voldria replantejar alguns objectius ubicant-los com a objectius més específics de la investigació. Aquests són objectius i continguts d'aprenentatge, que ens seran útils com a corpus metodològic, pensats per a les persones que es prestin a l'exercici autobiogràfic a les quals assessoraré en certs trams d'aquesta recerca. Les pràctiques i metodologies que hi consagro, m'oferiran alguns paratges essencials per determinar les reflexions de següents capítols i emmarcaran metodologies posteriors per al projecte ABG. Aquestes seran fruit del recorregut en les pràctiques usades en la recerca actual que ja detallaré finalment.

També espero sumar en les escriptures i lectures per l'hermenèutica fenomenològica en la que estic sumit. En l'ànim de determinar aproximacions metodològiques, n'ha sorgit aquesta possibilitat com a seqüència ben plausible d'objectius i opcions temàtiques, on poder desplegar la metodologia més òptima possible, refinant al màxim seqüències i possibilitats:

OBJECTIUS D'APRENTATGE INDIVIDUALS CAP EL PARTICIPANT EN EL PROJECTE ABG:

OBJECTIU PRINCIPAL:

- **POSSIBILITAR CONSCIÈNCIA HERMENÈUTICA I L'AUGMENT DE LA COMPREENSIÓ PRÀCTICA FENOMENOLÒGICA.**

¹¹⁷ «És indispensable doncs, concebre a l'home com el procés de la seva historicitat concreta; com el «procés dels seus actes» que el relaciona amb els altres homes i amb la naturalesa; és a dir, que l'integra al gènere com a individu. Fenòmens que ens ajudaran a entendre la seva configuració, tan subjectiva com arquetípica, fets que augmentaran exponencialment la comprensió tan ontològica i moral, com la que denominarà tota la fenomenologia del "hermes" i que pot impulsar tot fet i acte subjectiu que referendarà tota la proposta que podrà constatar l'individu. Un procés doncs que permet re-venir tots els aspectes que l'home concep com a vitals per la seva constitució, per la seva identitat, i que per tant, ha de consolidar, no tan sols pel seu coneixement, sinó per una seguretat ontològica que l'ha de concretar en el seu projecte vital i l'ha de configurar en el seu equipatge existencial com a principi fonamental dels bagatges que s'hauran de seguir construint». (Veure def.) a p. 54: a Foucault M.; La volonté de savoir, pp.187-188.

CONTINGUTS I FINALITATS:

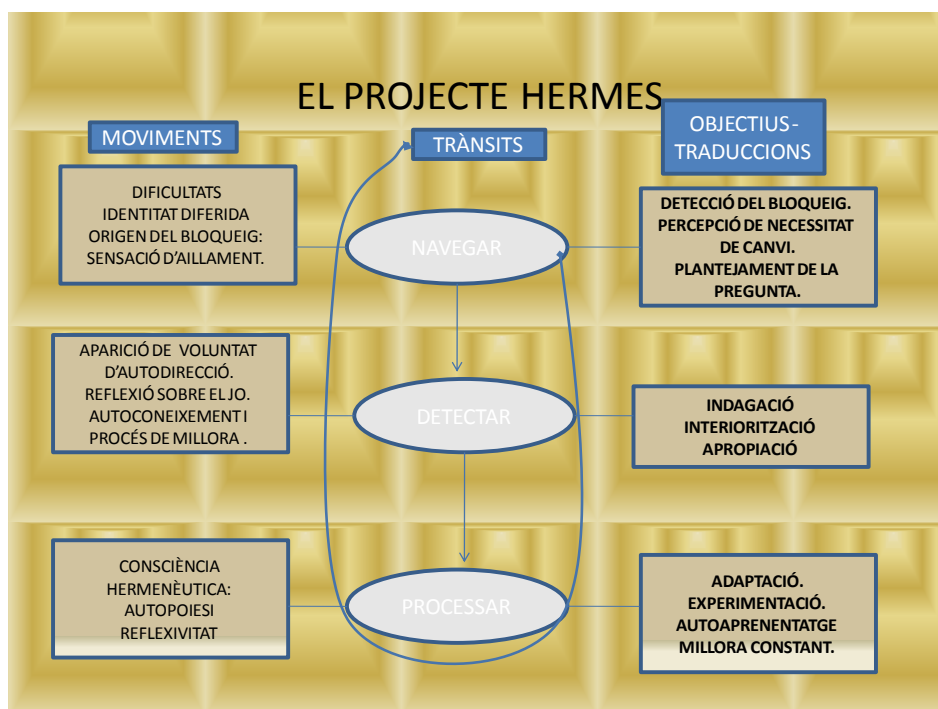
- A) Aproximació d'una identitat i de tot procés d'autodomini i de creixement personal. Sabers experiencials i pedagògics. Identitat i art de vida.
- B) Reptes d'establiments de processos cap a la reflexivitat sobre les pròpies accions i activitats. Sabers experiencials i pedagògics. Art de la contemplació i la pràctica com art de vida.
- C) Re – definició de tota formació: diferents processos de formació de la subjectivitat. Sabers experiencials i pedagògics.
- D) Inscripció en el món a través de la projecció en la vida (aspectes: pedagògic, laboral, social i familiar, etc.). Sabers experiencials, expressius, relacionals i pedagògics.
- E) Transformació del coneixement a través de l'acció com a camí de totalitat i apropiació. Sabers experiencials i pedagògics.

Cal entendre aquest projecte com a procés clau que travessa (o ha de travessar) un període concret i ampli, d'acord a les mesures i interessos, en la vida de la persona. Un paper clau el juga la història i per tant el temps. El procés que inicio amb els col·lectius que s'hi han implicat, han decidit realitzar un projecte narratiu i biogràfic que no es detindrà, i per tant, que tractarà del seu propi procés d'historicitat que es formularà des dels actes amb els quals es constituirà. Aquest procés l'hem d'entendre com a relacions actives i les accions de les que consta, per tant ens nodrirem d'elles sempre que continguin significacions rellevants per la persona.

Els elements amb els que es conforma són els del «jo» que s'indaga i s'apropia, l'experiència amb la qual aprofundir en tals indagacions, realitzaran apropiacions en el llenguatge concret, en la narrativa, en aquest cas en la grafia, com a millor recurs per (re)anomenar-se. Aquest procés buscarà fonamentar una mirada a través de la narrativa mitjançant la voluntat de sentit.

Donats aquests elements i seqüències s'imposa una topografia individual des de la qual optariem per certes retòriques concretes incidint en una hermenèutica metafòrica. Descriuint elements per capacitar cap a la llibertat d'elecció i a la reflexivitat a través de recursos gramaticals generatius. Es buscaran fenòmens narratius per contar-nos la nostra inscripció al món, en el sentit del sí-mateix i en l'apropriació, en una doble espiral entre tots aquests efectes que es retroalimentaran. Tot es descriu i s'amplia mitjançant l'equació i en el gràfic posteriors:

Experiència + autocomprensió = consciència i voluntat de canvi + compromís

L'espiral és l'expressió gràfica del projecte ABG que inclou els elements de l'hermenèutica que ara atendre en el pròxim capítol. Però que ja començo a il·lustrar per discernir-ne els diferents nivells, graus i l'estructura circular del procés que protagonitza aquesta recerca (com ja he indicat en altres pàgines). La meua pretensió és indicar la constant inscripció d'elements rellevants en les pròpies fases de la reflexivitat i que miro d'implementar en el projecte ABG. Com veiem en el gràfic, en l'acció de definir el projecte ABG, la possibilitat hermenèutica navega, detecta i processa fins que el sí-mateix defineix objectius, trànsits i moviments que, a mode d'exemple, en destaco els de la consciència hermenèutica i la voluntat.

2.10. Revisió constant dels significats des de l'essència. Essència, ego i consciència. Estil de vida, forma i significats

Tota trama apareix en la necessitat de narrar-me i tota narració la precisa per exercir la seva funció a través de les accions que narro. La trama es desplega en funció de les diverses accions que realitzo, i l'experiència que s'hi fermenta, obre pas a una suma de factors que acabaran per solidificar-se. Parlo de qualsevol acció que puc exercir, o fins i tot, les que puc crear en la meua imaginació i creativitat. Aquesta és una acció que parteix d'una ficció que s'exemplifica des de la imitació de la vida. Gran àrea d'aprenentatge per tot engranatge del creixement que prenc en consideració en aquesta part narrativa. Per tant, en aquesta necessitat recíproca es fa

palesa la decisiva gran aportació de la trama, i fins i tot, la que em pot atorgar significats, simplement en l'acte de traduir-la des de la ficció. Està clara aquesta vocació i la utilitat que pot recollir la ficció pel lloc que pot ocupar, fins i tot en la opció ABG. Encara que seria molt útil en la lectura per la posició que adopta com a praxis per orientar-la en l'hermenèutica personal. També com a moviment fenomenològic a repensar en les possibles accions i possibilitats que s'obren a través del temps. En conseqüència, la ficció afegeix un element existencial i experiencial del saber que pot conduir a la comprensió dels processos de subjectivitat.

I si la trama és a la narrativitat l'element que la induirà decisivament, en una millora de la capacitat narrativa que orienta a l'hermenèutica, puc establir que l'expressió serà la unitat que serveix per projectar l'externalitat dels processos observats de la narració. Per això ens podrem sentir cada cop més còmodes amb l'expressió si generem progressivament més respostes i més autodomini en els nostres relats. Aquesta constatació la contrastaré en pròxims capítols, però aquesta és una aportació per l'univers narratiu que estic desplegant aquí.

Ara convé recórrer a tota **hermenèutica** que em permeti interpretar totes les mirades i la veu que irromp en tota classe de narratives. De moment he establert al llarg d'aquest capítol, els **principals elements narratius** que penso que propiciaran un **nivell més ampli de concreció** a tot el projecte. Busco també al màxim la **unificació dels eixos temàtics** que donarien **major representativitat i accessibilitat a la transparència dels conceptes que albirin una major comprensió potenciant la reflexivitat**. Aquest és el punt d'unió que propiciarà indagar als conductors i facilitadors –tant en la forma com en nivells de profunditat ideals– per qui vulgui acostar-se als beneficis del projecte ABG. De fet aquesta tesi pretén facilitar un procés circular i en espiral com acabo d'il·lustrar, on en cada capítol, pugui tancar un procés d'aprofundiment, i que en cada element superat, permeti assolir el procés en espiral on els nivells de compromisos i reptes no faci més que créixer i accedir a noves fases.

Sempre amb el repte de buscar noves trames, on poder detectar la meua veu i (re)formular noves preguntes, a través de narratives i escriptures per seguir explorant capes d'estructurar i d'implicar noves àrees de recerca amb compatibilitats entre elles. La narrativa escollida ha de fer arqueologia cap a la profunditat de l'essència personal, i la mineria –si cal, si se'm permet l'analogia– per seguir promocionant la recerca identitària, des de la que observar-se per detectar-se, establint mecanismes dialògics interns propicis i potents. Una línia d'observació que queda ben oberta després de confrontar que la recerca no clarifica certs processos interns, i que, a partir de la nostra voluntat de sentit existencial, aniré desentrellant d'aquí

endavant: «el sin-lugar no halla en el mundo su lugar, sino que lo encuentra y pierde a la par en la tierra, de nuevo, habitada poéticamente». «Como espacio “sin-lugar” el cuerpo propicia la comunicación con lo otro, propicia el devenir y el deslizamiento. Deviene entonces, el cuerpo relación con otros y con lo otro. Vivir el cuerpo como un sin-lugar –es decir, como espacio, y no como territorio o como lugar – es hacerlo resonar como una expresión poética. Es el cuerpo lo inacabado y lo no todavía conquistado: un cuerpo, por así decir, no destinado a fabricarse, en el orden de lo real, sino a crearse, en el orden imposible del acontecimiento. El cuerpo es un acontecimiento que acaece, que tiene lugar efectivamente, en la comprensión de la máxima presencia de lo incomprensible».¹¹⁸

És a dir, l'estil de vida en recerca que es perpetuarà gràcies a les deteccions i als significats que orientin cap a la comprensió de les melodies internes que determinen una essència legitimadora del propi ser. L'essència com un esdevenir per un ser que es va retornant cap a un mateix i que troba un sentit a través d'una mirada en dues concrecions en les que reanomenar-se: la mirada pedagògica i la de l'essència. En aquests contorns podrem definir els territoris de l'ego, de la consciència, de la constitució de les possibles limitacions i al fer-les conscients conjuntar-ne les diferents veus i elaborar els retorns si s'escau. **És on el ser, en fons i forma, ha de fer un procés elucubrador en la seva significació**, a partir d'on generar-lo en el signe i el senyal, en la forma i el fons, inèdits per capturar l'entrellat significatiu i orientar cap el sentit. En tots aquests processos s'intentarà **donar llum a les dues veus quasi a l'uníson i que obtenen visibilitat permetent a l'escriptura ajudar en la tasca de trobar el sentit**.

2.11. La mirada pedagògica en els nostres auto significacions.

En el procés elucubrat en els darrers subcapítols, he ajustat quins elements estrictament pedagògics em poden recolzar amb el que em proposo a crear. En l'art discursiu de la disciplina pedagògica pot esmerçar-nos en l'art de crear reflexió, i per tant oferir el fet creatiu i també l'estratègic. També en capacitar en argumentar millor, ampliant els elements per dibuixar i dissenyar les arts de viure pel camí cap a la reflexivitat. El disseny que conformarà els elements necessaris per la transformació i el coneixement d'un mateix, haurà de configurar una subjectivitat dirigida cap a una projecció de vida rellevant. Es tracta de construir, conformar una idea visible de la gestió de tots els elements que acabo de consignar. Elaborant la idea d'una experiència vital en construir i reflexionant una identitat a través de l'autodomini (en l'autobiopoder) cap a l'autoconeixement en la via de la subjectivitat, la reflexivitat, a través de la nostra inscripció al món. Un camí exigent, honorable i compromès, però que implica el

¹¹⁸ Gabilondo, A.; *Menos que palabras*, 1999; pp.40-41 y p.82

màxim creixement, una experiència que planeja el millor escenari futur per a qualsevol humà. Per això penso que és una disciplina pedagògica ideal per construir futurs dissenys mentre objectivo el procés desitjable per arribar, no en la manera o en l'estratègia i la forma, i sí en el procés que concep la part més determinant del projecte. Per tant, prioritant en el procés i en el coneixement necessari que hauré de configurar, per anar compromentent en els fets creatius i satisfent tots els aspectes necessaris. Uns elements que permetran visualitzar conceptes que prioritzin la procreació de totes les pautes generadores del propi procés del projecte personal.

Cal recollir el repte de poder preparar-nos en dissenyar la nostra autoconstrucció per definir quins seran els instants i elements en els que indagar per un procés cap a l'autobiopoder. Això ha de procurar una metodologia que garanteixi la proacció cap al biopoder. Ho capturo en les visions pedagògiques que he citat fins aquí i que emmarca un canvi paradigmàtic essencial per fer les millores en els tons discursiu a adquirir. Un to discursiu o pragmàtic en el qual originar l'element verbal per orientar-lo en el camp experiencial. Un altra fet pel qual caldrà orientar-nos, en tot allò que tingui a veure en el camp sensitiu i en les mirades amb les que necessitaré indagar. En la necessitat de poder reformar el procés de desaprendre sobretot en les fases del llenguatge que ajudin en els processos de la reflexivitat. Tots aquests poden facilitar la nostra narrativitat.

Com ja hem pogut veure al llarg d'aquest capítol, és en el flux neuronal de la xarxa connectiva dels processos creatius de la identitat i de la subjectivitat, on més ens podem implicar per crear discurs; es doncs tot el que té a veure en el llenguatge i en els processos que s'hi relacionen, els que suposaran una rellevant interacció entre pensament i llenguatge que poden relacionar tota visió sobre nosaltres mateixos i crear la idea identitària, veritable arrel de les posteriors significacions que seran les correctives al llarg de la vida.

La veritable influència que té en el discurs, l'art de viure anirà traspasant al llarg de la visió que transmet i que després s'hi explicita. És en la que s'hi podrà anar transferint i transformant per acció del propi educand. Transfigurant-se mica en mica en un llenguatge que serà capital alhora de poder-li atorgar un sentit existencial. El llenguatge serà el que confereixi una significat més o menys fèril implicant possibilitats que facilitin els nostres creixements per la pròpia subjectivitat, un art de vida realment rellevant per a la nostra experiència.

I vinculant en l'escriptura en la perspectiva concreta d'indagar en la pragmàtica discursiva, la podem implicar directament als aprenentatges i combinatòries que renoven des de la metàfora o la prosòdia, com ja veurem. Però val a dir que l'escriptura ha de ser veritablement conscient i compromesa per tal que inciti a la indagació i a la reflexió. Que conciti a la

consciència de que, en tot allò que ens topem al escriure sobre un mateix, ha de conduir a la reflexió acurada, responsable i afinada cap a la transformació constant.

És a dir, en creuament de camins, per diferents llenguatges capaços de revestir-los de nous i diversos discursos, construint les bases necessàries per inaugurar la subjectivitat que obtingui un nou sentit. Una base que contribueixi a descobrir i generar a través dels nostres interiors nous discerniments de mica en mica. Des de la visió polièdrica que es conformi en l'estratègia de l'escriptura generadora des d'un prisma pedagògic en confirmar la recreació de tot verb, així com ho va encertar Sant Joan en el seu Evangeli: «*En el principi fou el verb...*», així com en la paraula que conforma cada món i cada existència, com un tot. Aquest tot que hom pot nombrar des de la paraula, és l'objectiu de tota escriptura, per tal d'incitar-la cap a l'existència, cap al valor, cap al sentit i, per fi, cap a la vida. Plena consciència per obrir tota possibilitat, des de les infinites possibilitats amb pensaments, sentiments i concepcions, mentre es poden anar transformant en vocables apassionants plenes del seu so melòdic. I de la transformació màgica d'un vocable que operarà en la nostra existència convertint tot pensament cap a una nova emoció mai inscrita en el pensament.

2.12. Indagació en la mirada des de l'essència.

És l'essència, la més planera i humana, però també la instància més profunda de les que componen el territori de l'ànima, la que pot descriure quins són els sons del buit existencial que omplen tot creixement, tot traçat de la trama de la nostra existència humana. En ella, l'opció de constituir-la i omplir-la, se'ns pot oferir des de la possibilitat de construir-la de paraula en paraula, moment a moment, com a foc lent. Una mirada a la que no li cal un projecte pedagògic, però sí a la que li cal circumscriure's en un tipus de mirada que s'instaura des de la senzillesa de l'essència, des de la mirada de l'estranyesa i de l'estranyament, de tot allò que se'ns pot anar instal·lant en la sorpresa atònita del que assisteix a la meravella de l'apropiació, del que desitgem ser o accedint a ser, o el que s'és en cada moment, en cada nova apropiació, i en cada nova transformació. Llavors s'entén que un educar aquesta mirada de l'essència, és un mirar en direcció al propi «jo», cap el lloc de la mirada interior, sense una reflexivitat gramàtica, és a dir, que no caldria, pel moment, treballar la part fenomenològica del llenguatge, però sí que és necessàriament important sondejar i indagar certes mirades del «jo» interior. Per tant cal buscar una mirada neta, una pulcritud sense orientació encara a la projecció vital, però sí concretant la via de l'autoconeixement.

Ara però, em cal afinar més la mirada pedagògica per continuar la indagació en vies que em conduiran a la reflexivitat més oberta. El millor mètode per facilitar el procés. Des de les mirades que proporciona la pedagogia, cal centrar la idea dels processos de creixement, per facilitar totes les possibilitats, obrir perspectives i en tots els discursos possibles. Per millorar l'amplada de les vies, per propiciar la potenciació dels diversos processos que es generen en aquests tipus de projectes i per generar una millor circulació en tot el camí que ens permeti centrar-nos en la mateixa mirada de l'essència. Aquest treball d'aproximació a l'essència ha de permetre afluïxar els nusos d'elaboració del conscient (en les constants racionalitzacions que ens fan divagar en la vora dels objectius de l'apropiació dels nostres relats). Aquesta elaboració excessivament racional ens sol generar dubtes en les implicacions que serien més pròpies del projecte intern, en relació a l'apropiació de la nostra història.

En resum, sistematitzar en el projecte d'escriptura per contribuir a la indagació, de forma significativa i fer solvent l'obertura per foragitar sensacions d'estancament o de buit existencials. Indagant des d'un mètode pedagògic i orientant la mà escriptora en la tasca fenomenològica, allà on indagar, però en un ordre metodològic que generi pautes alhora d'interpretar lectures i reforçar els diferents episodis que contribuiran a desbrossar tots els camins que calen ampliar i potenciar, dins d'un rigor metodològic en un ajustament constant de pautes que orientin el procés.

CAP 3. Mirada pedagògica i art de vida.

«Brot el deliri al parecer sin límites, no sólo del corazón humano, sino de la vida toda. Brot el deliri con el nacer la vida y con el nacer de la vida. Pero ese deliri, respaldado por la vida y custodio de ella, es a condición de que quien nace o de que quien renace esté despierto durante el acontecimiento». María Zambrano¹¹⁹.

Un deliri perpetu com enaltint-lo en la vida, com foragitant l'ànima en pena, com inflamada en tota aquesta delirant aventura, en eterna recerca, buscant la recolzada presència de la pròpia vida en un nou naixement, nou esdevenir flagrant i abastiment de totes les passions que em recerquen i m'al·ludeixen constantment. Brot. No cabia un verb tan generador de totes les essències que m'han de transportar cap a la vida que conferirà la recompensa eterna. La dels sentits que atorguen un sentit configurador, la de les relacions amb el món mentre recreo totes les aparatositats del que ens aporta mútuament. La de les creativitats que es generen mentre ens parlem, ens indaguem, ens re-creem i ens re-coneixem, perquè més tard o més d'hora, re-construïm en els paisatges que més ens desolem o emocionem i ens penetren.

Entro en terres sinuoses en les que les textures poden ser confoses i complexes, ja que rememoraré l'existència a través de la metàfora com a matèria d'estudi en mode pedagògic. La pròpia i la dels que puguin assistir al complicat i agosarat art d'escriure's. Una existència en la que observar-(se), des del mètode etnogràfic, com a desplegable, que suggereixi pensament i paraula, desbrossant en totes les infaustes taques de difícils records i de sensacions internes del que hauria pogut ser. Sensacions que ocuparan espais tan inabordables de vegades com els de la memòria. Un espai tan agradable per moments, però que de vegades informa arbitràriament del que va ser, almenys en vivències com a mínim estranyes als nostres ulls. Una instància que no deixa d'oferir-me sempre perplexitat, en el món de les vivències personals totalment divergents en cadascú de nosaltres, però que no per això ofereix diversitat d'interpretacions i de sensacions a l'abast de multitud d'històries, a cada qual creadores de noves visions. Perplexitat o estranyesa. Per això ens trobem en el l'eix creador de la història personal vigent com a punt d'unió, procreant des de la matriu de totes les històries que aniran sorgint, apareixent en la consciència de la nostra narrativa.

La consciència d'aquesta possibilitat és la que permet exercitar en l'obra que es genera des del pensament i la paraula, implicant a cada persona, eixamplant-li un camí que perseguirà cada autor de les seves pròpies històries. En tots els caràcters i profunditats s'anirà germinant un

¹¹⁹ Zambrano, María; *Claros del bosque*; 1990; p. 16

tipus de ser amb consciència autogeneradora, ja que és ella mateixa la que implicarà canvis i moviments que haurà d'exercitar al llarg de les seves passes. Una consciència autogeneradora que haurà d'haver defugit altres instàncies i tendències de la consciència racional que impulsa en una reflexivitat dubtosa com a mínim. Hi ha **certes tendències que cal reparar en algunes zones còmodes de la consciència en els llargs camins de la reflexivitat.**

I és en aquesta instància que inicio aquest capítol 3: desplegant unes ales que permetin volar per tot tipus de territoris i amb qualsevol inclemència fenomenològica, és a dir, que em confirmin evidències de fer-me coneixedor de tots els climes possibles de l'ànima. Triant endinsar-me en l'exercici de l'escriptura pels traçats que millor em permetin sobrevolar-los, encara que calgui practicar vols de rasants. Una dosi de risc caldrà assumir, ja que voler anar més enllà sempre comporta un mínim de corbes i d'incerteses. És aquí on em proposaré les possibilitats que pot emprendre la paraula en els interessats en descobrir camins infinits d'apropiació, en les diverses capacitats narrativa i poètica i amb els diferents elements que la componen; sobretot per metàfores que s'amaguen darrera de les figures fonamentals dels mites humans, de naixements, inicis, ruptures, naufragis, dols, l'amor i els tactes, els diferents goigs darrera dels humors i els riures. I donaré diferents noves voltes de rosca entre l'essència i l'estètica, en el tacte de la mirada, i la detecció de la veu en les formes ètiques en la **bioestètica** que proposo darrera de les paraules del nostre «jo».

Diferents fórmules que descriuen les nostres històries, sons que adquireixen al narrar-se des de l'oralitat, i que en l'escriptura, generen totes les virtuts de la reflexió, que en la brevetat de l'oralitat provoquen la seva suspensió temporal. Mètode i metodologies que m'inscriuen en la recerca de la comprensió, de la interpretació, en una paraula hermeneuta, que em transporta continguda en els seus signes i en els significats. En definitiva, en totes les flexions en què es poden donar en la creació humana, en els seus dols i en les deformacions, en les identitats diverses, en les consistències o en les mancances, en les visions professionals i empoderaments possibles i en les inscripcions des de tot el que és subjectiu. En tot moment en el que a l'home li cal creuar el pont, i des del mite de l'home que veu a l'altre que creua, un mirar-se i la inscripció que es possibilita des *del logos, l'eros i el mythos*, i la veu que començarà a ressonar-me des del que estic creant. **Em retrobo amb la meva subjectivitat (des de la pròpia creació) quan m'apresto a creuar el pont, però ja no seré més el mateix. Arribar a l'altra riba em (re)torna a un altre en aquell esdevenir (retornant).**

Aquesta expressió és la que albiraré ara per un nou esdevenir. Una subjectivitat que podrà esdevenir en una nova intersubjectivitat (nova relació amb els altres), de cara al devenir.

Cúmuls d'espivals hermenèutiques que m'inspiren aquestes experiències s'obren davant meu. Nous aprenentatges possibles que no esbrinaven sense la participació de la meua veu, sense la qual no hagués experimentat amb la paraula, ni encara menys amb el poema. Una veu que es postula com la propiciadora d'elements mitològics dels quals som portadors tots els humans, pel fet de ser animals culturals, participants de la cultura de transmissió. Múltiples i perversos espais canònics, transicions perpètuas que podem transcriure en tota visió des dels nostres sentits i episodis que no faran més que entortolligar-se. La transició que donarà pas a noves expressions i descobriments per oferir-ne més possibilitats. Més expressió a més possibilitats que eixamplaran les vies que s'hauran de desplegar davant dels nostres ulls, mentre la veu anirà fent proves de so per obtenir les melodies de l'expressió a través de paraules.

Un perpetu recomençar en un inici on els descobriments es despleguen per obra del pensament i de la paraula com aniré definint per a totes les inferències a les quals aplicar la nostra existència. Aquest és un projecte que ha d'empoderar a la persona que vulgui ampliar les possibilitats del «jo» i la paraula que està disposada a ajudar-la. L'aprenentatge vivencial pel qual agafar el gust de les històries mentre la paraula s'amplia.

3.1. Existència com un autobiopoder des del pensament, l'obra i la paraula.

Un esdevenir acaba d'autoproclamar-se des d'aquesta instància. Un subjecte possible succeeix si el mateix subjecte s'apropia mentre esdevé en el territori compassant-se en l'acció des del pensament i la paraula¹²⁰. Una immutable experiència es realitza constantment en mutacions diverses, en cercles i saltant en espiral d'una a altra. Però un esdevenir s'ha de deixar que succeeixi, ha de succeir mentre deixo captar i me n'adono de la pròpia atenció al devenir. En les coses de l'experiència s'hi ha de néixer, o dit d'altra forma, m'hi he de deixar inspirar per esdevenir. Almenys si ha de ser un esdevenir poètic, tal i com desitjo pel meu desplegament cap al meu sí-mateix. Per això em proclamo subjecte de formació en ruta cap a la transformació. Però, ¿com m'està influint aquesta experiència en cada devenir? Em faig conscient de la constant transformació i de la meua responsabilitat en tal procés? Em cal transformar aquesta experiència i la visió d'un coneixement del sí hermenèutic per aprofundir en les meves apropiacions, és a dir, l'ampliació de la reflexivitat? És aquesta reflexivitat la clau

¹²⁰ «Acontecimiento para el sujeto de formación: favorecer condiciones de posibilidad para que pueda darse forma a sí mismo en una experiencia de trans-formación». Bárcena, F.; *El delirio de las palabras*; 2004

per accedir a totes les possibilitats de l'experiència? L'educabilitat és un atribut propi de la nostra pròpia experiència i de la possibilitat de la diferència, i en la seva modificabilitat, ¿podem transformar-nos amb aquestes premisses? La reflexivitat s'inscriu i s'amplia sempre en el món de la paraula i per tant es localitza en el llenguatge. Caldrà fer-me aquestes preguntes mentre les genero aquí també per vosaltres. Dependrà de com les defineixi i de l'acció que generi a partir d'ara per trobar-hi resposta.

Ens pertoca a tots saber quina existència ens espera. És una responsabilitat que puc adjudicar-me si hi ha apropiació del meu autobiopoder que reclamava Foucault per a la nostra condició humana, i que segueixo explorant en aquest capítol. Hi ha un futur per decidir, ja que sempre depèn del tipus de continguts del meu pensament. L'obra i la paraula seguirà a tota confirmació d'un cercle que s'obre i es tanca constantment. En tot aquest procés hi participo més activa que passivament. Per molt inconscient que sigui. Matisos que hauré d'observar de ben a prop en els processos de construir entre l'inconscient i conscient. Entre el coneixement de sí i els dubtes que es generen en els processos de constitució de l'autodomini. Veurem com en l'acte de contar-nos (en la paraula) es denota i es destaca la capacitat de generar pensament segons el composti a través d'aquesta nostra capacitat narrativa, que practico si em regalo un procés creatiu cap al sí—mateix, com a acte de voluntat pel creixement.

Cicle aparentment tancat, que —com a bucle en espiral— mai no es tanca, sinó que obre com en tot procés amb capacitat generativa, projectant una transformació de qui el protagonitza.

La transformació¹²¹ s'ha de generar com a possibilitat (potser des de la constatació de la seva dificultat actual en els móns postmoderns) i és de les que millor poden il·lustrar-nos sobre la capacitat que establím en tot allò que disposem com a experiència narrativa. Ara em proposo orientar-la cap a la resta dels humans però com a empoderament per a la pròpia condició humana. Aquesta és la possibilitat de remetre's a sí mateix, i en insistir en voler recuperar aquesta part —en poder transmetre-la i en oferir-la als demés— quelcom de l'apropiació a la que m'aferro en la narració, la (re)cerco en tots els anals de l'experiència humana i en detecto tot art de vida darrera de l'experiència personal. **Una experiència que aquí esdevé auto-co-construcció i per tant font de generativitat conjunta, mentre detecto, creo i amplio en diferents ventalls d'experiència i apropiació, mentre afirmo una nova volta a l'espiral**

¹²¹ «En la actualidad, cualquier discurso sobre la experiencia debe partir de la constatación de que ya no es algo realizable. Pues así como fue privado de su biografía, al hombre contemporáneo se le ha expropiado de su experiencia: más bien la incapacidad de tener y transmitir experiencias quizás sea uno de los pocos datos ciertos de que dispone de sí mismo». Agamben, G.; *Infancia y historia*; 2001; p.7.

d'autoconstrucció. Una construcció compartida des d'una autobiografia que, d'aquesta manera, és experiència viscuda en comú i comproment en les seves consecucions a experiències que s'impliquen en vivències col·lectives.

L'autobiopoder, per la seva banda, consisteix en tot el que **em dispo a generar per obra i pensament, per a la constitució de mi mateix, és a dir, per a la meva transformació constant.**

Per obra i pensament, ja que la paraula constata tot el que puc realitzar, tot el que puc assolir gràcies a ella, ho podré construir a partir d'una visió cap a mi cada cop més generadora i real, amb la condició de la voluntat d'accedir al sentit personal. Un bon inici per a l'obra vital de qualsevol existència seria originar-ho i narrar-ho a través de la paraula en qualsevol forma narrativa, sempre que impliqui al sentit en la forma que Frankl va transmetre. Inici ideal perquè en la seva plausibilitat caldria com a mínim imaginar-ho (creant-ho) per començar a fer-ho possible. Per tant en tot autobiopoder em cal el compromís amb mi mateix per fer-ho tangible, fent-me meva la transmissió d'aquest poder de transformació, ja que es destaca en qualsevol persona compromesa el fet de buscar les espirals d'auto-co-construcció.

Al continuar l'exercici des de la paraula –com a element principal– l'obra i el pensament han de ser els altres elements clau per l'acció fenomenològica, pel creixement necessari per (re)començar tot l'exercici vigent per a tot el procés. No només generaré la **consciència de canvi a través de l'autocomprensió**, sinó que detectaré qualsevol moviment del «jo» des del que m'indago i m'apropio cap al biopoder per accedir a l'experiència, generant l'hermenèutica en la pròpia voluntat de sentit dins del discurs fenomenològic. En definitiva, un **autobiopoder generatiu** en el moviment motivada per l'autocomprensió, rere les espirals d'autoconstrucció. Unes espirals que poden generar la **co-construcció narrativa** en una mena de visió col·lectiva. Tornaré a aquesta visió de l'espiral més endavant.

No s'hauria de constatar només la presència de la paraula, en l'acció que correspon a l'influx que es pot exercir en un **projecte pedagògic** com aquest amb inspiració poètica i creativa. Malgrat això, és important altres presències artístiques amb generació d'influències diverses, que exerceixin i que fomentin la **consciència de transformació amb compromís cap a l'existència**. Tots aquests elements requeriran de la nostra atenció i forjaran qualsevol forma d'art amb capacitat de generar canvi. El que serà rellevant és que prendran forma creativa, i al marge del seu caràcter, es propiciarà el joc d'estar sempre al costat de la paraula. Emergent des d'altres formes i copsant la nostra atenció, ja que qualsevol projecte que conté aspectes com els de l'escriptura, que fomenta la transformació del «jo», facilitaria tota consecució d'afavorir la transmissió del que es vulgui expressar. En una intenció o en una altra qualsevol, fomentaré

tota visió i forma d'experimentació que obri la nova visió de l'existència des de propostes cap al nostre autobiopoder perquè és aquest el que busca un nou compromís vital, generant un ésser humà afavoridor per la seva capacitat d'elecció.

M'ocuparé de totes aquestes capacitats però vull generar una visió i una imatge que comencin a encarar aquesta obra i pensament en cadascú de nosaltres (a través de l'art d'un mateix) i que ha de prolongar i protagonitzar en una primera instància del seu propi autobiopoder. La primera premissa és generar una autoimatge potent d'un mateix que ben bé la podria generar «*el qui es torna a sí mateix*»¹²². Fondre's en un sí-mateix que es co-construeix amb allò que el propi coneixement i la lectura d'altres obertures practicades cap a nous llenguatges.

El que em fa sortir de la meva indeterminació sempre sóc jo mateix des de la meva narració.

Optimitzant aquests moments en els que creo aquesta màgia, puc generar la vivència i la sensació d'aquesta transformació. Germinant en totes aquestes visions, possibilito aquesta mirada d'un mateix com a fet d'educar-me en l'art de mirar, optimitzant cap a una experiència d'art i cap a una experiència d'estudi ja que en el fons em cal experimentar en tot el que contenim com a éssers humans. Partim de les capacitats de pensar i d'obrar, i és en elles on podem fidelitzar-nos a través de totes les matèries amb les que ens atrevim i amb les que obrem, que no deixen de ser una projecció de nosaltres mateixos. Amb elles treballaré com a matèria prima per travessar tots aquests territoris i fer-los fèrtils.

3.2. La paraula i la narració al servei del «jo».

Per constatar qui és aquest que anomeno el «jo» m'inspiro en la narració que inauguro des de l'escriptura i incloent, per exemple, l'esclat de com i quan em qüestiono les paradoxes de la consciència. Però des del que em pot afegir de transcendència en les paradoxes del «jo», puc

¹²² «*Es una imagen hermosa para un maestro: alguien que lo conduce hacia sí mismo. Y también una bella imagen para alguien que aprende; no uno que se convierte en prosélito, sino alguien que, al leer con el corazón abierto, se vuelve hacia sí mismo, encuentra su forma propia, su manera propia. Suena algo religioso, no clerical, puesto que lo clerical sería ese "glorificar" y ese "convertirse en prosélito", sino religioso, pero, en cualquier caso, es una hermosa imagen. Pues bien, ese volverse a uno mismo es el efecto del mejor arte y constituye, quizá, el núcleo y la grandeza de la experiencia estética. La idea de formación está construida en relación con una teoría del arte. Y si eso de volverse a sí mismo suena algo religioso es porque la teoría romántica del arte seculariza y amplía un lenguaje religioso. (...) Ahí se trata más bien de constituirse de una determinada manera. De una experiencia en la que uno, al principio era de un modo, o no era nada, pura indeterminación, y al final se ha convertido en otra cosa. Se trata de una relación interior con la materia de estudio, de una experiencia con la materia de estudio, en la que el aprender forma o trans – forma al sujeto. En la formación humanística, como en la experiencia estética, la relación con la materia de estudio es de tal naturaleza que, en ella, uno se vuelve a sí mismo, uno es llevado a sí mismo*». Larrosa, J.; *Pedagogía profana*; 2000; pp. 50-51

trobar com a molt rellevants les impreses en les reflexions que ens propicia un gran com Rousseau en boca de Larrosa: *«Por un lado, el yo, incluso el más íntimo, está hecho de palabras o, dicho de otra manera, el lenguaje es condición necesaria del yo, y no solamente expresión, medio, instrumento o vehículo de un hipotético yo substancial: el yo no es lo que hay tras el lenguaje, sino lo que hay en el lenguaje. Por otro lado, el lenguaje es cultura, convención, algo muy poco digno de confianza, algo que se desgasta, que se convierte en cliché, algo cuya caducidad y cuya mentira hay que desenmascarar: el lenguaje ha comenzado ya a perder su antigua seguridad, su antigua capacidad de decir y de hacer, de dar sentido. En esta paradoja, la escritura de Rousseau dice algo así como lo siguiente: soy palabras, estoy hecho de palabras, pero las palabras no me dicen, tengo que hacer callar las palabras que no me dicen, y cuando las palabras callan y me encuentro en la intemperie me pregunto ¿Quién soy? (...) y tengo que hablar, y no puedo hablar, y estoy solo»*¹²³.

Unes paradoxes complicades de determinar els seus límits d'abast inassolible, amb tants ànims confrontats sense reparació possible creats pels ritmes de vida que duem. Les paraules, tan curatives com generadores, són o poden contenir perilloses reaccions, com poden aixecar polsegueres en l'interior. Les tremendes i àmplies paradoxes que poden originar i els dols que ens poden ocasionar, són els sots en els que ens capfiquem sense ser-ne conscients, ni tan sols prevenir les possibles conseqüències. Per tant, cal observar-me en el territori del llenguatge de l'autoconsciència i afegir, per una banda la paraula que m'embriaga, i per l'altra la que m'inquieta. Enmig l'escriptura, i en ella, el fet d'escriure, l'acte de voler escriure; i en ella les aparicions que Rousseau descriu en les seves confessions. Unes aparicions que en les seves paradoxes li mostren les oposicions que no feien més que mostrar els descobriments de sí-mateix, i prendre consciència del que oferia entre el ser i el semblar en relació al fet de descobrir-se a sí-mateix¹²⁴. Les aparences que mostrem com a context del sí – mateix i les oposicions que ens marquen les nafres.

Les paradoxes devien operar de forma molt traumàtica en Jean Jacques, sobretot en el segle XVIII on les aparences significaven viure molt allunyats del «*a flor de pell*» que ell hauria professat i, per tant, no devia de ser fàcil exclamar tant de compromís social com el que es prestava a oferir, de cara a unes confessions que feien emergir un primer territori a la

¹²³ Larrosa, J.; *Pedagogía profana*; 2000; p. 25

¹²⁴ «*Sobre ella se articulan otras oposiciones como sentimiento/razón, bien/mal, infancia/adulterez, virtud/vicio, naturaleza/civilización, sinceridad/hipocresía, felicidad/infelicidad, verdad/mentira, confianza/temor, proximidad/distancia, interior/exterior. (...) y todo su esfuerzo, y su abismo será denunciar la apariencia y eliminar ese velo engañoso que cubre a las cosas y que también se interpone entre uno y uno mismo. (...) Decidió convertirse en un profeta de la autoconciencia y de la autenticidad y convertir la revelación de Vincennes en el principio de una tarea de redención. O sea, que decidió que los demás deberían darse cuenta también de que no eran lo que eran e intentar, como él, descubrirse a sí mismos*». Ibídem; pp.33-34.

consciència de l'autenticitat. Un territori que era un prioritzar cap a l'exercici redemptor i als exercicis gairebé naturalistes que infringien les conviccions socials de l'època. Un desplegament sobre un mateix alhora que es descobria a sí mateix –i com per art de màgia– es proposava un ésser humà nou que practicaria l'autenticitat, ja que havia (re)iniciat la seva proposta humana a través de l'exercici de les confessions, aportant un exemple a seguir.

Una via que es pot seguir des de l'autocrítica, en la millora constant cap a la transformació, i que condona un mètode des de la pràctica de l'escriptura des de la que (re)dissenyar tota pedagogia de la narrativa en la qual poder dotar de certa estratègia de vida. Rousseau enceta les seves «*Confessions*» i transporta la seva existència a través d'elles atorgant al seu exercici una metanarrativa en la que fer cavalcar tots els moments rellevants de la seva vida, implicant en totes les oposicions ressenyades abans i afegint de transcendència tot el seu compromís humà, redimint-se i posant terra de per mig, mentre la persona no deixa de créixer generant tota autocreació. En aquest moment em cal apropiari-me, gràcies a l'exemple de Rousseau, de l'aplicat mètode que em regala la paraula narrativa i els seus metallenguatges que tramen molts camins possibles, i veritats ocultes que cal desemascarar. Una paraula que exerceix de clarificadora, si s'aplica amb ànims d'arribar al seu propi nucli, al nucli no-estable del seu interior.

Tota paraula origina un corrent de difícil fre, per no dir del tot impossible. Presento aquí també la possible ruptura que pot originar una paraula poderosa i extasiant per configurar qualsevol acció de compromís d'un «jo». Del que pot iniciar un canvi de cicle, i perquè no, de vida. Només he d'imaginar-me l'acció que la paraula em vindrà a rescatar a mi, al descobrir-se els pensaments que inaugura amb totes aquelles emocions associades plenes d'un aroma excitant de novetat. Així és com la infància esdevé un aire d'esdevenir, de conquesta¹²⁵. Per tant apareix el concepte d'aventura en reeixir les conquestes més emocionants d'aquella fase. En aquest punt en què em trobo precisament, em cal recordar i vivenciar en els descobriments d'un llenguatge oral que seran reveladors en totes les possibles accions que podríem fer a través de la parla i la comunicació, sense que el nen pugui ser conscient encara òbviament, però que protagonitza en gran part, el pensament i l'acció de l'infant. En el seu component conscient sí que apareixen els fenòmens ja associats a tota la parla i en els episodis i en les

¹²⁵ «Palabra es un “devenir hacia” (conquista en la infancia) y singularidad de su presencia en ella». Bárcena, F.; *El delirio de las palabras*; Herder Editorial; Barcelona; 2004; p. 26

vivències prioritàries, la vida es desplega en tot el seu esplendor¹²⁶. Desplegament i ancoratge. Disposició davant de nosaltres en totes les direccions. Comprensió mentre dibuixem la subjectivitat, mirades i els significats que s'hi van desplegant des de l'infant i en endavant. Les paraules sempre presents per anar teixint aquesta filatura sensible.

Un **desplegament** que ha de ser consignat en aquest moment precís i concret per començar a narrar tot un món que s'enclava des de **la mirada: sensacions, desafiament, direcció, el temps i la història, alternatives, comprensió d'un mateix, posició i actitud i la mateixa mirada que es torna a configurar i que contorna un nou dibuix sobre la nostra realitat**. El nostre món i projecció dels nostres móns futurs, que s'aniran conformant als dels nostres mapes mentals que s'aniran prefigurant. Hi ha quelcom en la paraula d'inefable, d'inconscient en el seu traçat que implica modificacions subtils en les nostres trajectòries vitals i que convé de desaparellar. Aquesta paraula en els inicis pot modificar el perfil neurològic que conformaran certes tendències en les nostres posicions i mirades que confirmen les veus i actituds més personals, i que en la tendresa de la infància no permeten encara d'endevinar direccions, i molt menys la comprensió d'un mateix. El llenguatge oral només promou l'aprenentatge per arribar a ser-ne conscients des de l'acció puntual, des del joc, en el món reduït en el qual encara difícilment descodifiquem els descobriments del nostre petit univers, però que ens aproximem al món dels objectes i en el coneixement d'un mateix i de l'altre.

D'aquí ha d'aparèixer una altra ulterior configuració que em portarà els significats de tot el que se'n desprengui. Però per obtenir i sostenir tots aquests significats en bona harmonia, cal oposar-los als del logos, als de l'eros i als del mythos, en diàleg perpetu mentre m'emmirallo en tots els mites que relaten possibles narracions. Cal un **ancoratge en el sentit, una àncora que doni peu a relatar-me aquest sentit, i a convidar-me en aquesta doble finalitat a fer la narració mentre em construeixo**, mentre celebri tot el que crec referent a mi mateix, en un component creatiu i que es recolza en la orientació en la vida i en un art de sí mateix.

¹²⁶ «Infancia como desafío, promesa y sentido (dirección, rumbo). Dirección y rumbo del que los relatos y mitos (muthos) que fundan, como narraciones simbólicas, el tiempo y la historia de la comunidad en la que se vive dan cuenta, ofreciéndonos líneas de actuación y alternativas de tránsito. Principio de comprensibilidad (...). Desde el punto de vista del yo y de la subjetividad de cada uno, una determinada posición, actitud o mirada sobre el mundo aunque no esté en correspondencia con el significado estipulado desde otras esferas o instancias de objetivación externas al sujeto. Muthos, logos y eros. Anclaje en el sentido, arte del vivir orientado a inventarnos a nosotros mismos: concepto poético de la razón, para el que lo bueno es lo que acepta la singular oportunidad de la vida». P.Sloterdijk, *Eurotaoísmo*, 2001, Seix Barral, citat a *Ibidem*.

I és en el relat continu de la vida, on el propi exercici de contar-nos dignificaria la idea d'emmirallar-nos mentre celebrem la paraula, que ens doni un nom i que impliqui als descobriments dins la nostra veu; en l'essència profunda del sí-mateix. Però no tan sols en l'autòmat acte de l'oralitat, sinó en un que opti per una reflexivitat profunda, que permeti oposar-nos a nosaltres mateixos a un mirall fictici i avançar en la subjectivitat com a procés d'autoconstrucció. Parlo d'un art d'un mateix que creï i es construeixi omplint la subjectivitat d'un estil de vida en una inscripció al món cap a l'autodomini i el creixement personal.

L'art de sí mateix es desprèn de la poesia amb una paraula que es perpetua i es transforma en nous usos i significacions; en noves portes on trucar i nous camins a prendre, mentre tot seguit muden les seves pells en nous vestigis que transmuten a altres formes. Però no pas en enyorances dels passats més irrealistes o en percepcions confoses. Es tracta del autobiopoder que s'inaugura amb la passió i recreació del que es vulgui crear i (re)pensar. Si conflueixen condicions referents en nous espais generats, a partir de visions que necessàriament hauré visualitzat, puc refer el camí emprès molt més conscientment darrera dels fons de les espirals cada cop més obertes i elevades.

Obrint la paradoxa total, em generaré dubtes interminables, germinant la satisfacció d'haver arribat a noves respostes i tornant a la deriva dels possibles espais abans desitjats i que, en el major despreniment, desconcerten de nou al «jo» retornant al punt d'origen per qüestionar-me. L'autobiopoder genera un art paradoxal en el qual em mantinc en la muntanya russa de la incertesa, però que m'inicia en la possibilitat d'indagar-me en una hermenèutica d'espiral cada vegada més aguda, i d'arestes profundes amb diferents punts de visió. Nous efectes òptics que naixeran gràcies a l'acció de la paraula i que incidiran en tots els desplegaments possibles. Aniré reconfortant-me des de la pròpia hermenèutica mentre passejo per tots aquests paisatges mentre m'apresto a fer-ho unes voltes més enlaire de la nostre espiral. Entre l'ancoratge i el desplegament. Doble salt en espiral en el que em caldrà recollir-me mentre m'eixemplo i m'indago en totes les direccions possibles.

3.3. Els naixements des de la paraula cap a la inscripció en el món i en l'apropiació del «jo». La resiliència.

«Me siento renacido a cada instante para la completa novedad del mundo». Fernando Pessoa.¹²⁷

El nostre naixement simbòlic a instàncies del llenguatge (llargament observat i estudiat), quan reeixim a ell en la seva influència per la nostra feble i vulnerable consciència, conjura cap a una nova existència des d'unes possibilitats inèdites per qualsevol humà. La manera de sentir-nos com a renascuts a cada instant, en aquest fenomen de l'aprenentatge, dibuixa una paradoxa més que (re)generadora, ja que l'influx del llenguatge proporciona per a qualsevol ésser humà es pot revivificar a cada pas. A més, possibilita una existència plena avalada per la completesa d'una apropiació del «jo» lingüístic amb la inscripció en les condicions que es desitgin, si aquesta inscripció al món s'opera amb desig cap a aquesta apropiació del «jo». Per tant, és més que probable que sense l'acció de la paraula, aquesta possibilitat no es faria viable de cap manera coneguda. És a dir, centralitzo aquest nus essencial per l'existència humana, pel qual cal prendre una atenció central als nostres aprenentatges i desenvolupaments. Caldria doncs generar des d'aquests episodis significatius pel creixement humà. I és en aquest tronc central del desenvolupament cognitiu i social on equiparo l'atenció dispensada als desenvolupaments amb els que s'han d'acreditar als de l'escriptura –i per projecció– als dels naixements d'altres facultats de l'autobiopoder.

Si hi ha una nova existència i una nova subjectivitat, també hi ha un nou món: *“Con cada nuevo nacimiento nace un nuevo comienzo, surge a la existencia potencialmente un nuevo mundo”*.¹²⁸ En aquests començaments donem peu a iniciar un perpetu punt de vista des del que transformar-nos. Consisteix en un punt de vista des del qual variar irremissiblement. O com es cita també en el llibre de Fernando Bárcena *“El delirio de las palabras”* citant també a Giorgio Agamben¹²⁹, forma de vida que pot adquirir mentre pensament i comprensió ens facin recordar que no podem aïllar el nostre joc subjectiu.

¹²⁷ Fernando Pessoa/Alberto Caero; Poemas Inconjuntos; Escrito entre 1913-15; Publicado en *Atena* nº 5, febrero de 1925

¹²⁸ Arendt, H.; Los orígenes del totalitarismo, Taurus, 1998, Madrid, p.565

¹²⁹ *«Sólo si no soy siempre y únicamente en acto, sino que soy asignado a una posibilidad y una potencia, sólo si en lo vivido y comprendido por mi están en juego en cada momento la propia vida y la propia comprensión – es decir si hay, en este sentido, pensamiento – una forma de vida puede devenir, en su propia facticidad y coseidad, forma-de-vida, en la que no es nunca posible aislar algo como nuda vida».*

Aquest és el «jo» subjectiu des del qual puc generar tot l'exercici de l'apropiació des de la infància. Només cal fer-se'n conscient i agafar-la en forma de vida per poder vivenciar el que creguis que has de fer. Perquè en la vida, la comprensió i el pensament no poden anar desfets l'un de l'altre. La comprensió, que ha de lligar-se amb la subjectivitat, proporciona tot el sentit necessari per a la fàctica presència de l'autodomini, no només per la nostra pròpia presència, sinó també en la de les coses i el món de l'altre. Totes les instàncies que es precisen per la seguretat de veure's amb la comprensió del món, i la seva habitabilitat gràcies a l'autodomini personal, no són només les dels fenòmens del món, sinó els efectes emocionals de formar part dels aspectes d'habitar aquest món i amb el que implica aquest fet. Per totes aquestes amplituds de mires, i les de multituds de possibilitats del fet de viure en un planeta global, tot i així, de vegades ens confinem a viure en unes limitades existències, sense contemplar totes aquelles possibles visions. En la gestió d'aquesta peculiar mancança, molt generalitzada en els nostres temps actuals, cal i mereix una gran atenció en poder mirar en microscopi tots els processos que estic observant. La fenomenologia hermenèutica em permetrà obrir els traços gruixuts de les nostres comprensions, però també per entendre les subtils de les complexitats de tota les diverses progressions per tal de determinar el nostre pensament atorgant del sentit màxim als nostres processos. Parlo dels delicats processos que hem de crear en la consecució d'aquesta **fenomenologia de l'hermes per tal d'accedir a un sentit que ha de facilitar l'art de viure i una apropiació de l'autobiopoder**. Amb els instruments de la paraula que ens permetin detectar l'origen de la nostra **capacitat resilient**.

L'altra part que pot mobilitzar l'ésser humà és **la passió en totes les seves formes, o allò que hi mobilitza és absolutament essencial per qualsevol component creatiu** que he d'emprendre en aquesta existència: "(...) *lo que hace del mundo algo habitable para nosotros no es el hecho de que el hombre lo fabrique, sino la posibilidad de amarlo: amor mundi, como decía Hannah Arendt. O dicho en términos de San Agustín, poder decir, volo, ut sis, «te amo, quiero que seas lo que eres».*¹³⁰

És per mi necessari encarar de manera radical la part emocional com la part més difícil de poder delimitar. Es demostra en el fragment de la carta de Heidegger a Hanna Arendt. Els conceptes amagats darrera de paraules, més o menys dissonants, sempre poden entortolligar-

Agamben, G.; *Medios sin fin. Notas sobre la política*, Pre-Textos, 2001, Valencia, p.18. citat a Bárcena, F.; *El delirio de las palabras*; 2004; p. 43

¹³⁰ Así se expresa Heidegger en una carta dirigida a H. Arendt escrita el 13-5-1925: *¿sabes qué es lo más difícil que al ser humano le está dado cargar? Para todo lo demás hay caminos, ayuda, límites y comprensión –sólo aquí todo significa: estar en el amor = estar empujado a la existencia más propia. Amo significa volo, ut sis, dice San Agustín en un momento: te amo–quiero que seas lo que eres*". Arendt, H./Heidegger, M.; *Correspondencia (1925-75)*; 2000, p.31.

se sobretot quan duen adjectius que proven de definir-se referent als nostres sentiments, o quan s'ofereixen en emocions de vegades contradictòries. Les paradoxes que recullen les pròpies paraules troben espirals moltes vegades inassolibles en els dissenys divergents que tracen en relació a estats d'ànim, sensacions i en l'emoció instantània, irresolta. Les emocions en l'època adulta no deixa de trobar moments de grandiosa dificultat, de perenne complexitat o de territoris que impliquen recordar naufragis del passat, dels que evitem traspasar de nou. Aquestes dificultats m'impulsen a l'evitació constant i em fan persona de vegades maldestra en el territori emocional. I malgrat això, com neixo en la destresa emocional de l'expressivitat de les emocions? Com m'hi desplego? Em calen més orientacions tant d'expressivitat, com d'oralitat i d'escriptura per tal de comunicar-me? No és cert que en moltes ocasions ens manca de l'autocomprensió més bàsica? I no és menys cert que tampoc tenim una destresa massa afinada alhora d'entendre a l'altre?

És doncs una instància fonamental recuperar la destresa emocional, si bé és fonamental també viure i recuperar també la pròpia de la infància i la reivindicació de l'espai que s'obre per poder adscriure-s'hi. Si l'apropiació del «jo» s'inicia en el món de la paraula i s'adquireix des de la inscripció al món, caldria fixar l'atenció també a la socialització de tot moment nascut, des del moment en què l'existència només es fa plausible també amb el món conjuntament amb l'altre, i tots els significats emocionals que provenen de l'amor i el viure junts. És probable que en la infància és on més autènticament es viu aquesta prova de viure en aquesta significativitat, per bé que potser d'una forma més dependent: *«en un mundo, en el de la modernidad, en el que, como dice Agamben recordando una tesis conocida de Walter Benjamin, el hombre es incapaz de traducir en términos de experiencia los acontecimientos de su vida, se puede recuperar la infancia como un espacio para la creación del sentido de la experiencia inicial: lugar y patria de la historia, nacimiento del tiempo humano»*¹³¹.

Però aquesta recuperació de la infància a la que al·ludim ha de representar un nou repte paradoxal; és un retorn que m'introdueix en la possibilitat de poder recuperar el nen intern que em pot ajudar a viure més plenament, a traspasar límits, fronteres, superar-les i crear les possibilitats de noves finituds, nous devenirs, noves visions i delectar-nos amb passions, jocs, gaudis i noves recreacions i reinencions. Si vull anar reprenent nous llenguatges des de noves consciències d'inici i realitats, em cal recrear una ètica i estètica de la vida que es possibilitarà des d'un nou concepte de l'esdevenir de l'espontaneïtat. Però el tall rupturista el promourà

¹³¹ Bárcena, F.; *El delirio de las palabras*; Herder Editorial; pp.42-44.

aquesta visió des de la infància com a revolució i aprenentatge que em promou aquí projectant la ruptura radical cap a la transformació: Bàrcena ho sintetitza en aquests dos punts:

- 1- *Experiencia del tiempo finito (conciencia de inicio y término), pero con constante renacimiento, con cadena de inicios y comienzos con experiencia humana basada en la libertad (poder de creación de otras realidades posibles y ruptura con las anteriores). Estética y ética de la vida y la existencia. Tiempo del acontecer (espontáneo).*
- 2- *Infancia y natalidad como revolución y aprendizaje. Ruptura y por tanto un inicio radical de algo. Re-creación y re-inención. Aprender a nombrarlo mientras abrimos grietas que dan el nuevo sentido que abre la escala de lo real y cambia la vida, el lenguaje, la visión o experiencia del mundo, la posibilidad de cada uno, su disponibilidad de creación. Experiencia, memoria y tiempo + palabra ¡¡Deseo de recordar!!¹³²*

Dobles apartats que bé podria suposar la forma de replantejar tot el concepte vital si es regenerés des de l'experiència vital de la consciència i l'autoconstrucció. Com a inici conscient, autobiopoder amb constants lligams de co-creació i realitats sempre paral·leles de múltiples possibilitats cap a l'espontaneïtat, generant espirals de co-creació mentre optimitzo el creixement progressiu. Tota la visió i obertura al món que impliquen aquests moviments, han d'obtenir noves experiències vitals, creatives que obrin la paraula creant expressions. Si sempre generés aquestes implosions de creativitat (generatives, travessant tot allò inefable des de l'infant interior) noves vies obriria per davant de qualsevol acció de crear paraules, que adquiririen nous ressons en les renaixences, en infàncies o expressivitats potser perdudes¹³³. Darrera de qualsevol creuament dubtós en les calamitoses opcions de creixement de l'home modern, com en Rilke amb qui podem suggerir i sublimar les seves paraules poètiques insuperables en grafisme metafòric i poètic, només situant-nos rere del record que li quedà al poeta en la pura inscripció de l'infant Rilke en el món. Visió pura procedent d'aquell infant.

Vull per acabar d'encetar aquest capítol, mostrar els punts clau en generar òptiques de les faules que ben val compartir aquí en aquest moment. Tornant a Rousseau de nou, del qual m'he servit en aquestes planes darreres del seu **autodescobriment des de la consciència de sí**, i per això l'aprofito per realitzar-me en uns darrers ensenyaments sobre els passatges que va

¹³² *Ibídem*; p. 48

¹³³ "Oh horas de la infancia/ cuando detrás de las figuras había más que sólo/ pasado y ante nosotros no estaba el futuro./ Crecíamos, ciertamente, y a veces teníamos urgencia/ por llegar pronto a ser mayores, en parte por amor/ a aquellos que ya no tenían otra cosa más que hacer que ser mayores./ Y sin embargo, en nuestro andar solos,/ nos complacíamos con lo duradero y estábamos allí/ en el espacio intermedio entre mundo y juguete,/ en un lugar que desde el principio/ fue fundado para un puro acontecer". Rilke; R.M.; *Elegías del Duino, Sonetos a Orfeo*, 1993, pp. 83-84.

travessar ja fa més de dos segles. Larrosa coincideix també en plantejar-los de manera ajustadíssima confrontant-ho en l'estil de l'autobiopoder tal i com el concebo: *«El hombre se hace de deshacerse: no hay más que el riesgo, lo desconocido que vuelve a comenzar. El hombre se dice de desdecirse: en el gesto de borrar lo que acaba de ser dicho para que la página siga estando en blanco. Frente a la autoconciencia como reposo, como verdad, como instalación definitiva en la certeza de sí aprende la atención a lo que inquieta, recuerda que la verdad suele ser un arma de los poderosos y piensa que la certidumbre impide la transformación»*. Poderosa invitació a retornar sempre a dir-se i a desdir-se, com a pèrdua o de desfer-se, com a metàfora per la paradoxa de mantenir-se sempre amb el full en blanc, mantenir l'aprenentatge vigent però mai definitiu, sense certes es si vols (trans)formar-te. Metàfora rica en metaconceptes que aniré capturant: *«Piérdete en la biblioteca. Ejercítate en el escuchar. Aprende a leer y a escribir de nuevo. Cuéntate tú mismo tu propia historia. Y quémala en cuanto la hayas escrito. No seas nunca de tal forma que no pudieras ser también de otra manera. Acuérdate de tu futuro y camina hacia tu infancia. Y no le preguntes quién eres al que sabe la respuesta, ni siquiera a esa parte de ti mismo que sabe la respuesta, porque la respuesta podría matar la intensidad de la pregunta y lo que tiembla en esa intensidad. Sé tú mismo la pregunta»*¹³⁴.

Quina podia ser la millor forma de tancar aquest subcapítol que amb aquest fragment, amb l'encoratjadora bona nova de les possibilitats de l'exercici de l'escriptura, amb una clara motivació com aquesta, a la fenomenologia sobre l'art de contar-se, oferint el perdre's en els boscos de la nostra pròpia història, mentre aporta la idea de submergir-se en els mars de la infància. Com a exercici, no simplement de la memòria, evocant-la, sinó en una antropologia sobre els nostres orígens. La que incita cap la nostra pròpia resiliència. Aquesta és una colpidora imatge molt propera a la idea que tinc dels enigmes de contar històries. Amb la presència estimulante d'una pregunta que s'encarna en un mateix, fins a convertir-se en l'acció de la recerca en la que t'hi instal·les per sempre, en la que et retrobaràs per l'art de viure, per un art que es busca mentre es manté en la perpètua reflexió dins de l'acció del sí-mateix:

«La máxima presencia inquietante es, en este sentido, el ser humano nacido, al que no le es suficiente nacer para venir al mundo: además debe aprender a conducir su vida mediante el arte de inventarse a sí mismo. Primero, supone una salida al exterior, una salida al refugio cálido de lo maternal, y además supone una entrada en lo incierto, porque el mundo no es algo dado sino algo que debe descubrirse, experimentarse, probarse. Por fin, todo nacimiento llega demasiado pronto: salimos al mundo demasiado desvalidos, demasiado confusos y desorientados. Pero precisamente porque el mundo no está dado al humano de una vez por todas, porque debe com-probarse, el mundo es una promesa, o un

¹³⁴ Larrosa, J.; *Pedagogía profana*; 2000; p. 43

conjunto de promesas cuyo cumplimiento nadie puede garantizar.¹³⁵ (...) las mismas nos dan esa seguridad en un mundo inseguro e inquietante. En este sentido, como veremos, por ser nacidos, y porque no basta con nacer para venir al mundo, porque el mundo hay que experimentarlo y comprobarlo, como seres humanos lo que nos caracteriza es el hecho de que hemos de aprender a «conducir»¹³⁶ nuestra vida».¹³⁷

Sempre m'acompanyaré de la paraula, del devenir constant entre eternes i enganyoses promeses, de necessàries reconciliacions, d'incertesa envoltada d'expectativa de futur: fenomenològic que experimenta amb la vida, entre el futur i el passat, i en les finituds del present que mai s'esgota. I la fidelitat? Som fidels a una idea sobre nosaltres mateixos? Cal escoltar la nostra fragilitat? El que cal és conduir la nostra vida i és en les metàfores que puc clarificar tot el que refereix a aquesta conducció. Cal una **observació constant i l'escolta interna, superant l'eterna autoconsciència des de l'autobiopoder i en l'ètica de l'existència**. Acompanyar-nos de la nostra història des del nostre nen interior, em sembla una condició bàsica per sostenir tot creixement amb equilibri. Veig els sentits en la visió poètica com una oportunitat per propiciar camins cap a la reflexió de les nostres fragilitats en fidelitat màxima cap a nosaltres mateixos.

3.4. La mirada hermenèutica en els estils de l'existència.

«Comprender no significa ya un comportamiento del pensamiento humano entre otros que se pueda disciplinar metodológicamente y conformar en un método científico, sino que constituye el movimiento básico de la existencia humana. Cuando Heidegger caracteriza y acentúa la comprensión considerándola como el movimiento básico de la existencia, desemboca en el concepto de interpretación, que Nietzsche había desarrollado especialmente en su significado teórico. Este desarrollo descansa en la duda frente a los enunciados de la autoconciencia, que deben cuestionarse mejor que lo hiciera Descartes, como dice Nietzsche. El resultado de esta duda es, en Nietzsche, un cambio del sentido de la verdad, de tal modo que el proceso de la interpretación se convierte en una forma de la voluntad de poder y adquiere un significado ontológico». H.G. Gadamer¹³⁸

¹³⁵ «Lo inquietante de la llegada al mundo radica en la fragilidad de las promesas humanas». Sloterdijk, P.; *Eurotaoísmo*, 2001, ob. Cit., p.124, citat a Bárcena, F.; *El delirio de las palabras*; 2004

¹³⁶ «La vida está siempre condicionada a las promesas. Por lo tanto, los seres humanos no son seres vivientes, sino seres que conducen vida, y ésta es la causa de una fragilidad específicamente humana: la conducción de su vida depende del cumplimiento de promesas poco aptas para ser cumplidas». Sloterdijk, P.; *Eurotaoísmo*, 2001, ob. Cit., p. 126.

¹³⁷ Bárcena, F.; *El delirio de las palabras*; 2004; pp. 50-51.

¹³⁸ Les lectures que més m'han influït per la confecció dels capítols explicatius sobre l'hermenèutica, i que m'han ajudat a fer ús dels possibles aspectes metodològics sobre la interpretació textual i

És potser el moment més adequat, ara que m'inspiro en els nostres naixements de l'ètica de l'existència que em motiva cap el propi biopoder, per parar-me una mica en el cercle hermenèutic. En una espiral essencial, que m'aprofundeix i em farà ressorgir en l'exercici narratiu i autobiogràfic, es crea la necessitat de reflexionar amb deteniment en tot el que em possibilita, no només en el nostre aprofundiment, pensament i autoconeixement, sinó que detallarà aspectes de la nostra (auto)comprensió essencial com a persones (que ens guiarà cap el fonamental Nietzsche i a l'autoconsciència). Habilitant tot allò que disposem ja sigui des del pensament i memòria, com totes les instàncies de les creativitats, tal i com estem concebut en tot l'exercici ABG. Això és un exercici que amplia molt la vista oferint molta amplitud i perspectiva de camp. La interpretació i les orientacions que podem generar pels nostres textos autobiogràfics per a la comprensió personal serà cabdal, just quan apareixen els hermeneutes contemporanis. Però primer de tot encerclo una mica el context de l'època en el que situo la cita prèvia que acabo de llegir en el present article.

A partir d'una hermenèutica que exerceix un gir fonamental des de finals del segle XVIII en Friedrich D.E. Schleiermacher (1768-1834) i en Wilhem Dilthey (1833-1911). Els camins s'ampliaven en les vessants de la interpretació en estils existencials que havien de transcendir amb noves dobles mirades, per les ciències humanes que havien de revertir en possibilitats renovades. Les de les espirals del cercle hermenèutic. En una visió totalment renovadora des del romanticisme alemany de l'època, es desplegava una mirada hermenèutica per interpretacions que obrien noves reflexions: les situacions comunicatives d'un llenguatge que implicarien noves recerques i que activarien noves formes i mirades.

Schleiermacher inaugurava un nou paradigma que possibilita perspectives creadores: *«todo lo que hay que presuponer en la hermenéutica es únicamente lenguaje»* suposa un gir radical que sintetitza també la nova hermenèutica amb el pensament de Gadamer a *«Verdad y método»*. En un aspecte, el llenguatge ofereix un ampli espectre general. Però m'interessa d'aquesta visió hermenèutica la que em realitza en els aspectes individuals i *«no una mera repetición individual automática de unas posibilidades limitadas»*,¹³⁹ o altres particulars com a simple

lingüístiques en les parts biogràfiques i narratives parteixen de les obres de Gadamer i les lectures d'ell mateix i dels propis ja assenyalats, Nietzsche i Heidegger. Com a mostra en tengu aquests tres pròxims subcapítols i alguns exemples d'autocomprensió existencial per tal de fomentar el seu coneixement. H.G. Gadamer, *Verdad y método II*; 1992. Capítol 8: Hermenéutica clásica y hermenéutica filosófica. Sígueme; Salamanca; p. 107.

¹³⁹ Peter Szondi considera a Freidrich Schleiermacher un precursor de Ferdinand de Saussure. Llovet, Jordi; *Teoría literaria y literatura comparada; en la Interpretación de la obra literaria*; Ariel letras, Barcelona; p.215

interpretació psicològica. Cal situar-se en la interioritat de qui escriu o de l'autor i ampliar així mateix, les possibilitats de la mediació lingüística. Aquesta mediació m'emmarca en un discurs originant la possibilitat de recrear una totalitat desitjable del pensament del propi autor i que vincularia a una constant transformació i evolució. És la pròpia experiència que implica i es reforma en una expressió de tota interioritat, descrivint aquesta vivència de manera molt més significativa a partir d'una experiència que s'omple de llenguatge mentre s'indaga en el propi sentit. La recerca del sentit, ben trobada de nou, indaga una proposició des del lloc més concret del propi llenguatge, mentre preforma aquesta mediació lingüística i reflexiona sobre la pròpia mediació. És a dir, en la reflexió més indagatòria i més concretament en la particular i subjectiva. O sigui, des de l'experiència reflexiva, indagatòria, mentre obeïm totes les regles sintàctiques, mentre construïm des de l'expressió en cada experiència individual. En cada vivència construïm la nova experiència i captem una nova (re)construcció i, per tant, una evolució que oferirà una nova visió pel nou autor que es clarifica en noves mirades com a hermeneuta. M'acosto doncs a **la definició del cercle hermenèutic. La projecció i anticipació del sentit, en una intuïció, en tot procés comprensiu al generar text, o crear escriptura.**

L'ampliació de les possibilitats de la comprensió, no només amplifica aquestes eines comprensives, sinó que recrea la lectura dialèctica i dialògica (de forma individual i psicològica) en constant procés de transformació permanent. Inaugura una nova relació amb una plausible veritat en tot el procés d'interpretació hermenèutica, i el que és més important, en una nova i més honesta (auto)comprensió. Com a eines autobiogràfiques, el fet que comportarà és la construcció de manera constant de la pura activitat intel·lectual essencial. L'exercici hermenèutic com a conformació d'una representació ontològica sobre un mateix, és a dir, la construcció del sentit i d'una cohesió interna establint les connexions entre les parts vivencials i desplegant-les en el temps¹⁴⁰. **Es construeix doncs el cercle hermenèutic que concep una espiral en construcció: en horitzontal i en vertical perquè al encerclar la primera circumferència ja no torno al punt original, sinó que escalo en les sumes de les connexions dels sentits, i la conclusió entre l'espai temporal en l'experiència que he transmès.** És a dir, Dilthey concep la pregunta kantiana per la transformació humana en l'acció de comprendre el món, mentre la construcció es manifesta gràcies a una experiència individual, i per tant, gràcies a una estructura hermenèutica, lingüística, o el que és el mateix, en una **comprensió en la construcció del sentit i cap a la seva pròpia totalitat.** Per tant, en la **comprensió total** radico tota versió del propi autoconeixement, i tal com va situar en **la vida s'articula, en la pròpia**

¹⁴⁰ La vida té «*Zusammenhang*», la paraula més freqüent en l'obra de Wilhem Dilthey, que indica la dependència mútua entre les parts i la unitat que d'aquesta forma es constitueix.

autoconstrucció. Aquesta es genera en tot allò que apareix des dels records, en **l'experiència passada, en la mediació de la memòria,** i així mateix, en tot el que **projectem, a través de desitjos, expectatives, esperances.** O en tot allò que li puc atorgar a la mediació lingüística que intercedeixo en un exercici per construir la concepció personal. Per tant proposo concloure en una experiència, en una sort de **coherència entre passat, present, i en tot allò que projecto, per construir una possibilitat narrativa en una unitat,** em motivarà a una forma explícita¹⁴¹.

Però, des d'on i com rescato aquesta experiència? En quins episodis puc captar tal exercici i de quina proposta narrativa per concebre el propòsit de manera ideal? És possible sense la mediació de la lingüística i en una vàlida metodologia tant certera com l'escriptura?

En una vivència que pugui construir i que ressegueixi el curs vital de manera que contempli diferents temps, moments i seqüències; educant la mirada per tal d'interpretar el(s) significat(s) per tal d'orientar totes les opcions possibles. Amb visió perifèrica urgent i (bi)divergent, per tal de visualitzar totes les orientacions vitals que puguin anar sorgint: en la **temporalització que permet una escriptura reflexiva a partir de les correccions i les reflexions que em poden inspirar una hermenèutica que obrirà una interpretació individual.** La interpretació al servei d'un mateix i d'un construir processual que generi un exercici en espiral en creixement, promovent paral·lelament una obertura d'una escriptura "in progress" cap a una autobiografia compromesa. En definitiva, proposarà **vivència, mirada perifèrica, temps diferents, temporalització reflexiva i la interpretació per l'autocomprensió.**

Així és com la interpretació de l'autocomprensió és fonamental, segons Dilthey, per a qualsevol persona i el propi desenvolupament, i és en l'autobiografia on trobo el territori abonat ideal a la concepció hermenèutica de la vida. En el **relat autobiogràfic és on puc desenvolupar la visió hermenèutica que em permet adquirir la comprensió de mi mateix. Enfoco totes les visions i parts vitals possibles, optimitza totes les versions d'un mateix i adquireix una versió complexa i coherent de totalitat com a idea de possibilitat de sentit en**

¹⁴¹ «El momento singular (de la vida) tiene un significado por su conexión con el todo, por la relación de pasado y de futuro, de existencia individual y de humanidad. ¿pero en qué consiste el modo peculiar en esta relación del todo con la parte dentro de la vida? Se trata de una relación que nunca se realiza por completo. Habría que esperar el término del curso de la vida y solo en la hora de la muerte se podría contemplar el todo desde el cual se pudiera establecer el significado de cada parte. Habría que esperar el término de la historia para poseer el material completo que pudiera permitir la determinación de su significado. Por otra parte, el todo se halla presente para nosotros únicamente en la medida en que nos es comprensible por las partes. La comprensión oscila siempre entre ambos modos de consideración. Cambia constantemente nuestra comprensión del significado de la vida. (...) Así las palabras poseen un significado mediante designan algo, o las frases un sentido que nosotros construimos, así también con el significado determinado—indeterminado de las partes de la vida se puede construir su conexión». Dilthey, Wilhem; *Obras de Wilhem Dilthey*, Vol. VII, 1978, p. 258.

la construcció. Aquest últim seria el **concepte de totalitat** que també correspon i al·ludeix a la concepció hermenèutica de la vida a la que remet en tota la seva obra Dilthey i de la que en sóc claríssim deutor.

És en definitiva, en el treball de *El surgimiento de la hermenéutica*, on explica el caràcter holista i compromès de la seva hermenèutica, resultat de la seva concepció de l'experiència com una identificació concreta de la vivència, sense que sigui propi de l'empatia de forma directa, sinó producte d'altres manifestacions concretes contingudes en l'experiència. És a dir, en tot el que es proposa i es manifesta com a vida, en gestos, actes, rituals, signes i símbols, i també, de forma concreta (i significativa per nosaltres) traient-hi els sentits personals per a la paraula, en el sentit més ampli i hermenèutic possible. Segons Dilthey aquest sentit es rescata a través de la triada que constava d'aquesta **vivència, l'expressió i la comprensió**. La significativitat de la vivència només es pot concretar i manifestar com a **expressió interior que s'obté simplement com a simbolització, que parteix de la seva expressió natural com a símbol o signe que es predetermina a través de la seva (auto)comprensió**, i és en aquest procés existencial on apareix la nostra qüestió transcendental. Com establir el nostre procés vivencial ideal per la nostra autocomprensió des de l'ensenyança de la hermenèutica? Dilthey mostra que és en **l'escriptura on es pot establir una guia per unir el procés de la interpretació i la simbolització com a visió expressiva entre la vivència i la comprensió que necessitem de nosaltres mateixos**. Una escriptura que busqui unir aquests ponts simbòlics entre el nostre interior significatiu i el procés de crear i interpretar la producció de l'expressió i de la comprensió. Les connexions que hem de provocar, ens indaguen i ens uneixen, però sobretot ens convoquen en la reflexió complexa en la que poder concretar totes les creacions que el món de la paraula i la poètica ens permetran.

I finalment és en Gadamer on acaba d'agafar forma la interpretació i l'autocomprensió, com a continguts essencials que estic mirant de prioritzar i de qui prendré les seves referències com a fonamentals. No només pel nostre marc teòric sinó com a referents principals a nivell vivencial, i per tant també en els punts metodològics representatius, donades les seves referències vitals cap a la comprensió de la nostra experiència. Desplegaré també un component que pretén objectivitzar el procés cap a un mètode de Gadamer, com a deixeble avantatjat del propi Heidegger en els seus conceptes historicistes, ja que operativitza a través d'aquests conceptes històrics la construcció hermenèutica. Gadamer desenvolupa, com a aportació essencial en la seva hermenèutica, el seu model dialògic on vincula present i passat, entre la comprensió d'un mateix, a través del que hem viscut en el text, i el que ens proposem al emmirallar-nos amb els altres. Tot el que promou el diàleg ens atorga la possibilitat

d'adquirir consciència des les nostres expectatives de sentit i oferir-nos totes les visions de comprensió i d'interpretació, fet que amplia les possibilitats a través del món de l'altre.¹⁴²

Aquesta visió de la comprensió des del diàleg també estableix el repte evolutiu i hermenèutic, ja que és en el diàleg on podem adquirir aquesta comprensió essencial en l'acte de la aprehensió d'una opinió i on contrastem tota la construcció de la individualitat. És doncs un procés de la creació de l'opinió i el diàleg que el produeix, en tot allò que implica el fet d'arribar a un acord, i tanmateix, en allò que després ajudarà a la consolidació personal del fet hermenèutic. I és en la construcció on s'infereix, des d'una continuïtat entre el passat i el present, on es pot indagar entre aquest diàleg i allà on haurà de fluir una hermenèutica doble: **la que es planteja des de la comprensió de la tradició històrica, i per altra banda, el fet de reconstruir el nexa d'unió en una relació significativa entre el present i el passat.** Fet d'allò que implica el compromís en un mateix com a objecte d'estudi i recerca.

El diàleg perpetu entre el passat i el present, la significació entre les ruptures en unir sutures en les discontinuïtats, afegint i connectant moments que poden atorgar el coneixement essencial, l'experiència transformadora com a fenomen que ens promou l'autocomprensió. Així, anys endavant de la cita que acabo d'analitzar, facilita un (auto)diàleg necessari, plenament autocrític, en el que poder aprehendre aquest concepte de diàleg que ha de partir d'un posicionament hermenèutic essencial per construir el tipus d'acord que transcendiria al simple fet d'entendre'ns amb l'altre. Per tant no es tracta només de comprendre a l'altre en sí, sinó construir aquesta comprensió amb la pretensió d'acostar-se a la millora constant mentre em posiciono humilment en direcció a l'altre per adquirir un model de comprensió sense una unitat definitiva, sobretot quan és l'altre el que s'exposa en el seu propi concepte d'interpretació.¹⁴³

¹⁴² «El diálogo es un proceso por el que se busca llegar a un acuerdo. Forma parte de todo verdadero diálogo el atender a otro, dejar valer sus puntos de vista y ponerse en su lugar, no en el sentido de que se le quiera entender como la individualidad que es, pero sí en el de que se intenta entender lo que dice. Lo que se trata de recoger es el derecho objetivo de su opinión a través del cual podremos llegar a ponernos de acuerdo en la cosa. Por lo tanto no referimos su opinión a su opinión a su persona sino al propio opinar y entender». Gadamer, H.G.; *Verdad y método I. Fundamentos de una hermenéutica filosófica*, 1991. p. 463.

¹⁴³ «La reflexión hermenéutica implica que en toda comprensión de algo o de alguien se produce una autocrítica. El que comprende, no adopta una posición de superioridad, sino que reconoce la necesidad de someter a examen la supuesta verdad propia. Esto va implicado en todo acto comprensivo y por eso el comprender contribuye siempre a perfeccionar la conciencia histórico – efectual. (...) el consenso dialogal es imposible en principio si uno de los interlocutores no se libera realmente para la conversación». H.G. Gadamer, *Verdad y método II*, 1992, en Capítulo 8: Hermenéutica clásica y filosófica; p.117.

Per tant cal una projecció del sentit de tot allò que estigui relacionat amb els fenòmens de la pròpia visió des de la vivència, amb una construcció de la comprensió gràcies a un exercici històric com el que aquí refereixo. En el moment de la consolidació hermenèutica que estic desgranant, com en el del compromís en la via del autobiopoder amb el que m'inspiro, m'he de posicionar en un procés de consciència d'eventual autoconstrucció identitària i que uneixi tots els punts de sutura que en el nivell històric em situïn en el repte personal. És en aquest sentit, com originaré el repte de nivell personal que m'implica el compromís de recerca, com una estructura de pre-comprensió i que ens prefigura una lent de subjectivitat¹⁴⁴, amb la qual hauré de jugar en un etern diàleg segons l'hermenèutica de Gadamer. Un procés doncs que ha **d'indagar l'estructura de pre-comprensió on navegaré en totes les categories de prejudicis que hauré de desmuntar i desfer (en favor del desaprenentatge), per presentar i refer tota estructura del que és un cercle hermenèutic.** Tot el meu estil d'existència haurà d'indagar quin és el sentit que ha de creuar en totes les direccions en aquelles vivències que m'amplifiquen de significativitat. Aquest és el compromís pel meu propi subjecte, el que haurà de desentrellar el procés en el qual traspasaré mentre estigui implicat en el seu sentit.

Curiosament seran els punts de sutura que ens proporcionen els altres –o allò altre– des de l'exterior, en totes aquelles situacions que confereixen l'experiència significativa, la social, la familiar o l'íntima amb persones representatives. És en els miralls on es reflecteix la mirada dels altres, on l'individu pot inspirar-se i creuar les situacions realment significatives. Aquelles que no són les de la pròpia subjectivitat aïllada, sinó les d'una subjectiva experiència contrastada on l'individu ha anat construïnt aquella comprensió i pot generar-ne de noves. Aquella comprensió on indagaré més seguint el curs del cercle hermenèutic. En la mirada essencial que ens situarà dins d'aquest cercle, fixant la meua atenció en aquests dos pròxims subcapítols, atenció que ja no m'abandonarà, si m'opera de la mateixa manera en la que ha exercit des de que practico l'escriptura des del cercle com a hermeneuta.

¹⁴⁴ «En realidad no es la historia la que nos pertenece, sino que somos nosotros los que pertenecemos a ella. Mucho antes de que nosotros nos comprendamos a nosotros mismos en la reflexión, nos estamos comprendiendo ya de una manera autoevidente en la familia, la sociedad y el Estado en que vivimos. La lente de la subjetividad es un espejo deformante. La autorreflexión del individuo no es más que una chispa en la corriente cerrada de la vida histórica. Por eso los prejuicios de un individuo son, mucho más que sus juicios, la realidad histórica de su ser». H.G. Gadamer, *Verdad y método I. Fundamentos de una hermenéutica filosófica*, 1977. Sígueme; Salamanca; p.344

3.5. La re – forma existencial des del cercle hermenèutic.

«El círculo no es, pues, de naturaleza formal; no es subjetivo ni objetivo, sino que describe la comprensión como la interpenetración del movimiento de la tradición y del movimiento del intérprete. La anticipación de sentido que guía nuestra comprensión de un texto no es un acto de la subjetividad sino que se determina desde la comunidad que nos une con la tradición, pero en nuestra relación con la tradición, esta comunidad está sometida a un proceso de continua formación. No es simplemente un presupuesto bajo el que nos encontramos, sino que nosotros mismos instauramos en cuanto que comprendemos, participamos del acontecer de la tradición y continuamos determinándolo así desde nosotros mismos. El círculo de la comprensión no es en este sentido un círculo metodológico sino que describe un momento estructural ontológico de la comprensión». H. G. Gadamer¹⁴⁵

L'objecte del cercle hermenèutic és el d'obrir el nostre simbòlic interior cap a una **expressió comprensiva**. És a dir, que proposi una designació comunicativa cap a la indagació per obtenir-ne la pròpia comprensió, obrint-la i *exterioritzant*-la. Una **expressió que harmonitzi tot el que vull entendre de la meva subjectivitat** (en diferents plànols de la realitat) capturant el sentit propi del llenguatge i els **objectes de comprensió en el present a construir**, per exemple en l'escriptura autobiogràfica. Aquest és l'interessant moviment de l'intendent que presenta Gadamer en l'exercici hermenèutic, sense que sigui necessàriament l'eix compresiu com quan opero amb la lectura. La tradició històrica és la que intercedeix en el diàleg que emergeix entre els textos i la reflexió; la que proposa tot ordre ontològic en el diàleg hermenèutic. S'obre un ordre integrador entre dos eixos: la realitat que intercanvia aquestes dues visions en la del passat i una visió que s'hi oposa (no necessàriament la visió present) que transforma diverses perspectives de l'individu. Aquests són els mons que es solapen en el simbòlic interior de l'individu al conciliar les diferents realitats i mons narratius. Les creences internes i externes (els introjectes i les influències culturals i grupals contaminen considerablement).

La imatge de l'horitzó, pel cercle hermenèutic no és d'inspiració formal, ni tan sols objectiva, ni subjectiva, almenys estrictament. La interpretació té uns camins insondables que provenen de la intuïció ontològica del ser situada entre els camins de l'obra d'art (o la construcció del pensament) i allò que s'oculta entre les imatges simbòliques del nostre interior. Mentre em trobo entre diversos processos, els de **la interpretació del passat** (imatges que passen constantment per la memòria) i els d'un **present interpretat sota premisses ja comentades dels prejudicis**, em trobo dividit per dues construccions a conciliar entre ruptures i nafres que encara supuren.

¹⁴⁵ *Ibidem*, p. 363

O sigui, que existeix la pilota de tennis sobre el filat del mig de la pista. Sobre quina banda recaigui la visió de l'arc hermenèutic, em pot suposar una emergent possibilitat de significativitat i sentit. Per això em cal la visió d'un «jo» hermenèutic que descomprimeixi certes dificultats ontològiques i “operativitzar” una escriptura (com a art generatiu de llenguatge filosòfic) que visualitzi i interpreti aquesta construcció interior i tingui el component simbòlic de l'essència que desenrotlli “el ovillo” com el va metaforitzar Pessoa. En aquest sentit cal tornar a operar des dels referents més pròxims a les metàfores artístiques, cosa que rescataré més endavant en Pessoa, Vigotsky, Steiner i Eco, sobretot en les obres que destaquen els components artístics i semiòtics en el llenguatge.

No m'oblido de destacar aquesta perspectiva, sobretot pel fet que es construeix en diàleg perpetu en un mateix (ja sigui a través del text escrit o en altres fronts expressius i artístics) contrastant tot allò que he anat consignant mentre descobreixo tots els diàlegs possibles interns. Aleshores certificaré com vincular-ho en forma d'experiència essencial entre tots els àmbits de la vida. Així, tindrè l'oportunitat de poder-ho posar en joc entre altres visions i, per tant, deixar ocupar-ho en el propi “(ex)posar-me”. És en aquesta (ex)posició on poso en valor la pròpia existència i em mantinc en aquest diàleg veritablement actiu.

La visió d'aquest “hermes” és el que imprimeix el caràcter per obrir l'essència particularment artística adjudicant una lingüística significativa; és a dir, accedint a un component simbòlic ontològicament rellevant, que consegüentment, doni peu al propi sentit. Però, ¿em cal un sentit per transcendir? i si és així, ¿quin seria el que l'ompliria de contingut, és a dir, un contingut que accediria a un mínim d'hermes? Cadascú s'omplirà a través i des d'allò que el temperi, des d'un contingut que l'encarni en els significats propis i en els valors representatius, i/o que generi moments àlgids pels quals commutar cap a la vivència en franca progressió o al gaudi tant interior com compartit. Un necessitarà des d'un esperit molt més visual, quelcom que expressi els seus misteris i (des)estranysaments per desentrellar-los, altres ho faran creativament des d'una expressió en qualsevol fluid corporal que estableixi entre el diàleg interior i la mobilitat exterior, i altres ho trobaran en el llenguatge, ja sigui oral o escrit.

El que suposa la natura més essencial de l'exercici és que signifiqui una opció determinada i concreti un acte d'afirmació de l'interpret, i a més, fundi com a aspecte lingüístic essencial intransferible (ja sigui des de la metàfora en la poètica més explícita o en qualsevol altre esdeveniment pròpiament escrit o oral). Seran els esdeveniments que més clarament obriran portes a la comprensió, tant en els merament mentals de la designació i de la comunicació des dels del pur sentit propi, com els que impliquen un caràcter romàntic i/o poètic. Descriptiu o

literari. Així que l'opció dialògica amb el present estableix ponts constants amb textos del passat que s'interpel·len i que remeten a respostes amb el nostre "hermes" present.

És d'aquesta manera com Gadamer pensa la història i la tradició: com un "esdevenir" que és lingüístic i el llenguatge com a diàleg. Per tant el llenguatge és la instància clau i comuna de tots per construir sentit i la veritable visió que accedeixi a la significació. **Aquesta visió hermenèutica només es pot apropiari subjectivament de manera significativa, des d'una escriptura que opti per una narrativa concreta:** que tingui la **sensibilitat històrica**, el **compromís i el sentit coherent**, des del **llenguatge que s'ompli d'un signe** i es cavalqui en un **procés interior**, que acabi derivant en una **transformació i devenir constants**. Només hi ha una temàtica que pugui contenir tota aquesta visió i s'afegeixi a la reflexivitat i a la visió d'apropiació, que és un procés autobiogràfic o el gènere biogràfic que es trobi amb vincles profunds amb els del propi autor-intèrpret del biografat. Tot diàleg que s'apliqui a un mateix per establir una transformació o una reforma existencial. Aquest és el tipus de cercle hermenèutic que va considerar Gadamer, fins i tot, quan ho apreciava com a fet interpretatiu del concepte lingüístic. I és aquesta perspectiva del diàleg històric entre les nostres identitats diferides en la dimensió aleatòria del temps on s'escampa la possibilitat d'obtenir petroli per la nostra recerca ontològica. On el nostre «jo» i les ànsies d'autoconeixement i d'autocomprensió limiten tota confusió i misteri sobre el «jo», que abans es debatia entre la dificultat de comprensió i la ignorància de la natura dels processos als quals assistim.

Però una reforma existencial que es reconforta en el llenguatge, és a dir, en el diàleg en un mateix, necessita implicar-se en el caràcter hermeneuta de l'intèrpret i comporta el compromís del sentit coherent en la història que narro (amb l'objecte d'apropiar-me). En aquesta indagació constant i en escalar totes les cimeres que la paraula li tendirà, l'intèrpret es sentirà impel·lit en assolir. Caldrà veure en quines condicions i direccions construiré reptes mentre m'indago en la paraula; sobretot en les que em conjurava resseguint aquest projecte. El que puc concloure és que Foucault i Nietzsche ja optaven per una filosofia del llenguatge des del ser ontològic, i van deixar un llegat que conserva encara el record de tots els preceptes de l'autocomprensió que l'hermenèutica ens obre. I és Gadamer qui inspira actualment aquest punt de vista existencial, com ho haurien fet ells, des del llenguatge per proporcionar múltiples visions per l'obertura de l'individu.

L'hermenèutica va haver d'integrar-se i eixamplar-se en el s. XVIII en la tendència epistemològica que prenen totes les disciplines científiques, de les que la filosofia no se n'escapava. I aquí apareix un mestre de mestres que és el que inspira la lectura de Gadamer,

que és Heidegger, qui encunya el «*ser-ahí*» en el pla més ontològicament humà¹⁴⁶, que representa el plànol i el cercle pel qual ens sentim més identificats en aquesta recerca. El **ser-ahí significava inscriure's en el món, fet que implicaria la recerca del coneixement buscant la transformació fàctica constant, que ha de guiar en la indagació en el diàleg permanent entre el passat i el present.** En aquest diàleg batejava la visió molt més pròxima al món de l'art que la que es discrimina de l'epistemologia del paradigma científista. Hi residia una voluntat de diàleg amb la història per detectar-hi altres mirades de la ciència humana i de l'esperit, sempre buscant altres opcions més que les purament conceptuals. Hi ha doncs una voluntat de redirigir totes les ciències humanes, des de sobretot Nietzsche, obrant des del desfer, des del desaprendre. Tal i com anunciava en el seu crit ensordidor, calia que morís el nostre Déu interior (aquell que abriguem tots simbòlicament) per tal de possibilitar aquests canvis operatius. Arranquem doncs en un concepte nou de persona, des dels conceptes de "*voluntat de poder*" i de l'autobiopoder que he transfigurat aquí, amb la intenció de rescatar un nou concepte ontològic. El que ha d'obrar en aquest projecte és, per una banda, **un compromís humà cap al sentit artístic** en una perspectiva més àmplia, i per l'altra un de més romàntic arran de terra per **proporcionar-me una paraula més colpidora i ampliadora**, en la missió d'esculpir l'arqueologia de buscar-me, de rescatar-me i en fer recerca a través de la paraula.

Seria possiblement doncs aquesta hermenèutica del sentit, una continuadora de la tasca de Nietzsche, que certament no se li va permetre finalitzar per la seva prematura mort. La tasca que s'encomana darrera de la interpretació del llenguatge, i especialment amb la dificultat que entranya tota poètica de l'interior de l'individu fenomenològic, s'amaga en les ombres de la complexitat del llenguatge –i preveig feixuga– si no s'aporten eines aclaridores. Els diàlegs poden mantenir-se infinitament en cercles concèntrics sense que la comprensió quedi desvelada per l'interpret o per la pròpia navegació en el viatge. El llenguatge és la mediació essencial cap al –i per al– nostre viatge d'accés al món. Si aquest accés es mediatitza en una bona resolució interpretativa, i en les condicions en les que es produeix, en les interpretacions dels textos i dels diàlegs, només caldrà anar amb compte amb aquestes condicions de

¹⁴⁶ Aquesta superació que demostra Gadamer correspon al segon volum de "*Verdad y método*". En un famós assaig titulat "*Texto y interpretación*" (obrim en les pròximes pàgines un anàlisi del contingut d'aquest petit capítol) obté una síntesi molt complerta per a la seva hermenèutica que ens serà molt útil per fer-la dialogar amb Heidegger com a referent, i Nietzsche com a apòstol de la fenomenologia dialògica amb la que també va apostar Foucault. «*Este fue el estímulo que me indujo a una superación crítica del debate metodológico y a una ampliación del tema hermenéutico, contemplando no solo la ciencia de cualquier tipo, sino igualmente la experiencia del arte y la experiencia de la historia. Ahora bien, Heidegger se apoyó para su análisis crítico y polémico de la comprensión en el antiguo discurso sobre el círculo hermenéutico, lo reivindicó como un círculo positivo y lo elevó a concepto en su analítica del ser-ahí*». H.G. Gadamer, *Verdad y método II*, 1992. p. 320

conformitat. És lògic pensar que **serà essencial que el diàleg que realitzo amb la meua escriptura fonamenti el seu desenvolupament i evolució**. La dialèctica que establiré –guiant-me pels preceptes hermenèutics– dependrà de la comprensió que hi adjudiqui des de les preguntes que estableixi; en les reflexions en les que obturi la fotografia que obtingui amb la qüestió, que tal vegada, arrencaran les respostes corresponents. Mentre s’obren diferents esclatxes en els dubtes que es vagin resolent, en més o menys encerts o visions, per clarificar l’experiència.

La situació en la que cal situar-se ontològicament és en el dubte, sobretot –com ja van advertir Nietzsche, Freud i Heidegger– en el concepte de veritat contingut en la ciència empírica, tal i com assenyala Gadamer i en la qual cal desconfiar de la pròpia interpretació i la seva apreciació lingüística, que força a certes apriorístiques observacions¹⁴⁷. Els perills de les autocerteses de la consciència que eren ignorades fins a Nietzsche i els del *logos* de la filosofia grega, també posades en dubte per la seva crítica en els conceptes de la consciència per Heidegger. La posició en què es situa qualsevol text, en aquest ordre dels factors, és la de mediador entre autor i lector. Per això el producte que entremig es situa, serà valorat en tot un procés d’interpretacions que les abstraccions del llenguatge han de determinar si el que es comunica és desxifrat, i per això, haurà de revestir el text en llegibilitat. Una fixació d’un text per escrit que condicionarà a l’autor a establir un diàleg i a tenir en compte al lector per promoure i assegurar aquesta interpretació, davant de certa recerca de consensos¹⁴⁸.

És fonamental aturar-me en el darrer diàleg, que fa referència justament a l’acció interpretativa que m’apresto a realitzar. El qüestionament que em faig ara, és una **doble espiral**, com la que inspira en el diàleg, amb el que diuen les paraules però també sobre el que crec que em diuen. No hi ha opció a un diàleg directe, ni a una interpretació lliure de la (pre)comprensió que penja dels significats subjacents i atorgui una lectura totalment

¹⁴⁷ «El mundo intermedio del lenguaje aparece frente a las ilusiones de la autoconciencia y frente a la ingenuidad de un concepto positivista de los hechos como la verdadera realidad». *Ibidem*, p. 327

¹⁴⁸ «Se impone aquí una conclusión fundamental que es decisiva para la teoría hermenéutica. Si la fijación escrita ofrece siempre esa característica, ello tendrá consecuencias para la intención misma de la escritura. Como el escritor conoce la problemática de la fijación escrita, tendrá siempre en cuenta al destinatario para que éste pueda entenderle correctamente. Como el diálogo vivo persigue el acuerdo mediante la afirmación y la réplica, lo cual implica buscar las palabras justas y acompañarlas del énfasis y el gesto adecuados para hacerlas asequibles del interlocutor, del mismo modo que la escritura, que no permite comunicar al lector la búsqueda y el hallazgo de las palabras, debe abrir en el texto mismo, de algún modo, un horizonte de interpretación y comprensión que el lector ha de llenar de contenido. “Escribir” es algo más que la mera fijación de lo dicho. Es cierto que la fijación escrita remite siempre a lo dicho originariamente, pero debe mirar también hacia adelante. Lo dicho se dirige siempre al consenso y tiene en cuenta al otro». *Ibidem*, p. 332.

condicionada. En la meua condició d'hermeneuta ho faig en la consciència de límit que la pròpia acció em dispensa en la recerca. Gadamer obre l'opció interessantíssima del que per ell fa falta: **obrir un horitzó d'interpretació i de comprensió que el lector ha d'omplir de contingut conscient per la possibilitat d'emergència a la complexitat de la seva pròpia aparició.** El diàleg que s'ha d'establir apareixerà entre la pregunta (simbòlica) que obre l'autor i la que es realitzarà el lector. Les afirmacions que es realitzaran en tal exercici interpretatiu i les rèpliques que es referin en el pols a pols dialògic, han de dur la paraula adequada, acompanyades d'èmfasi del gest, permetent les aproximacions entre les preguntes i respostes. Les que es formulin partint d'un intèrpret que ha de facilitar la tasca del lector, facilitant els canvis i aprenentatges i que transportarà cap el text imprès. El lector podrà, dins del que és plausible, aproximar-se a la comprensió sempre i quan hi ha la possibilitat del consens des de la proposta dialogada entre rèpliques i diàlegs.

És doncs l'existència paral·lela d'horitzons la que ha de ser propiciada pel lector, indagada cap a l'atenció i la voluntat del lector, que s'acabaran fusionant amb la mateixa del text per finalitzar així, desapareixent la de l'autor. Però aquesta serà la tasca d'elaborar sentit des del llenguatge que approximi a vivenciar aquest text. M'estic referint a qüestions que al·ludeixen directament a la paraula sentida, viscuda, i a les evocacions de significació, a les que cal cercar una totalitat de sentit, sense oblidar la musicalitat per resultar comprensible a la intencionalitat.

Per tant, tornant a la visió que l'hermenèutica integradora clarifica entre les mediacions darrera les esclertes, i les que estic percebent ara com a humana, han posat en qüestió el positivisme radical de la ciència, provocant que altres qüestionaments hagin vist la llum. El món (intermedi), mediat pel llenguatge, i pel nou pensament originat, que va llegir i interpretar Gadamer de forma originalment artística, conforma noves opcions per a l'autoconsciència en les quals el món hermenèutic esdevé una possibilitat de diàleg que cal continuar en eterna interacció. Les certes doncs habiten en el món de la consciència individual, al menys en la que es refereix al món de l'experiència que ara tractaré d'obrir en la vivència personal. Deixaré doncs que es (re)facin entre els jocs que s'habiliten en les seves capacitats, expressions i, sobretot, llenguatge.

I és l'autoconsciència la que centralitza la visió essencial de Gadamer. En el fenomen de la consciència s'esdevé un dels components bàsics per l'empoderament de les persones, l'apropiació del projecte de vida (apropiació de les lectures pròpies del text hermenèutic en la

pròpia comprensió), del caràcter inefable del «jo» o del concepte d'apropiació ontològica de qualsevol àmbit del coneixement.

3.6. El cercle hermenèutic i transcendir en la pròpia essència.

«Este género de caminar, de ir hacia algo, que guía y que está más allá, a través de un terreno en el que no hay camino en principio, se llama propiamente transcender. Transcender que en un primer sentido es atravesar, traspasar: obstáculos, fronteras. Más no se puede decir ni en este primer sentido siquiera de un móvil, de una piedra, de cualquier otro objeto apto para ser lanzado, que trasciende. Transcender no es propio más que de un sujeto” (...) “Si el transcender es propio de un sujeto, lo es en sentido estricto del hombre, el sujeto propiamente dicho que conocemos. Y entonces el guiar, el conducir al hombre en cualquier momento de su vida y en cualquier forma que se haga, habrá de ser, para que la acción se cumpla, guiarle en ésta su marcha que es transcender, irlo trascendiendo todo». María Zambrano¹⁴⁹.

El fet de transcendir, per Zambrano, és un canvi que atrapa els camins vitals, mentre aquest atrapar propiciï un aprenentatge, una superació cap al subjecte actiu i que troba en els obstacles l'apropiació, el valor i la virtut de la pròpia superació. No és ja l'objecte al qual m'afrento, sinó el d'haver provocat accions per transcendir en tot allò que suposa la dificultat eterna que conviurà amb nosaltres. Un transcendir que és tot allò que em manté en reflexió; en la voluntat de (re)aprendre de tot el que em parla de la pròpia experiència de viure. De tot allò que em parla del fet de convida amb l'altre, de tot allò que m'ensenya del fet de viure al món, del que m'ensenya de mi mateix, com en un mirall que em mostra tot allò que em cal d'una manera més clara i franca de mi mateix. **Per això em cal transcendir a mi mateix, és a dir transcendir-me.** Per això és tant bonic observar el món, observar el riu des de la vora o des del pont més elevat i penetrar-hi. **Observar a la persona que acabes de descobrir, aquella que aporta una oportunitat per (re)descobrir-te a tu mateix, i fer-ho des de l'escriptura.** Situant-nos en el món de la paraula, que no és més que l'oportunitat de convertir-me en intèrpret de tot el que tinc davant dels ulls i que provocarà suspendre'm la mirada i el pensament convertint aquell pensament en música divina, perquè allò que m'acaba de sortir de la ploma és la màgia de ser portador d'una saviesa cap al sí-mateix.

Des del límit de la comprensió de l'altre, i en la intenció de fer entendre en els ravals de la meva experiència –en la que pretenc traslladar la meva intenció del transcendir– he il·lustrat en els dos darrers capítols, com podem acostar-nos entre els dos mons, entre l'autoria i el del

¹⁴⁹ Zambrano, María; *Hacia un saber sobre el alma*; 1987

lector, per tal de possibilitar el cercle hermenèutic quan del que es tracta és transcendir. Aquest cercle descriu la dificultat d'unir els dos mons o d'intercanviar-los. Però el sol fet de voler transferir qualsevol fet de transcendir o avançar en comunicar aquest simple fet d'anar més enllà, representa un esforç molt meritori que et situa en el món del que supera fronteres i dificultats. Aquest concepte de superació en sí significa l'extensió d'un mateix, és a dir, superar en tot el que disposes com a persona, tant en paraula, com en accions –i per tant– en nombre de possibilitats. En aquest sentit l'extensibilitat de la nostra consciència remet a una ontologia del nostre centre que ja no restarà com quelcom fix, sinó que transcendirà en un fet superable sempre que disposi d'una voluntarietat d'implicar-se en fer-se imperdurable. Per tant recuperaré aquest traspasar com a terme zambranià i com a essència del seu propi pensament que em proposo compartir. **Una apropiació del que representa transcendència del que transfereixo com a possibilitats il·limitades per a la persona.** Com una mobilització de totes les opcions i com a motor de les recerques que la persona regenerarà al traspasar aquells límits, siguin autoimposats o els que m'hagin contaminat. Procedint cap a un camí per elevar tot el que disposis com a elements resilient, encara que siguin iniciàtics cap a un nou travessar. Una nova vora del riu, per superar-se, per visualitzar el pont que genera el traspàs cap a noves situacions o posicions.

També **em perpetua com a subjecte cominant-lo a un continu caminar, a ser un mateix com a guia del propi procés.** Perquè com a subjecte és el ser que camina sobre les seves passes, observant-se, transcendent al seu propi procés com a obra, afegint-ne un propi *continuum* com a fases a sumar la lògica del que segueix en el camí, i que per tant, supera obstacles, límits, dificultats, barreres, o les pròpies fronteres que s'ha marcat. Aquesta hauria de ser la nostra marca com a humans, aquesta pròpia capacitat de saltar-se les barreres del transcendir, la que ens permet ser la nostra obra i afegir reptes a tots els punts que descobrim des de la nostra hermenèutica, des de les preguntes en les que indagar i construir. I és la capacitat humana del subratllar el nostre camí, la que ens condueix a través d'aquest bosc de paraules, traçant les nostres pròpies esclatxes de pensament per les quals es cola la paraula marcant-nos simbòlicament els camins. **L'escriptura ha de ser la guia. Com una espia secreta indagant entre paraules, entre metàfores i preguntes. En les pretensions de transcendència. Perquè el desig de transcendència busca el "ser etern" que hi ha en nosaltres.** Per no enredar-nos en la nostra pròpia malesa mentre pensem en altres coses. En marcs on sentir-nos plens del camí per traçar-lo sense dubtes. Sense ansietat, que aprofundeix en els orígens dels mateixos mals. Cal que ho faci prop dels sentits que permetin conservar en la recerca d'allò que som com a essència de nosaltres mateixos. Aquesta és la transcendència en la que els

clàssics ens impel·lirien, i en la que –des de l'observació personal– recuperariem com a més essencial en la via de la paraula. Cada cop el món de la subjectivitat s'adona d'aquest buidament de contingut en la pròpia paraula. La mediació per aquesta paraula roman com a una esperança per construir aquest sentit en l'assumpció de la història de vida com a una apropiació alliberada del llenguatge, com un sentit que hauria d'esdevenir la guia essencial.

Però aquesta és una elecció incòmoda, si del que es tracta és de concebre un projecte amb un radi d'acció tan variable i extensible com aquest. Gadamer m'ha posicionat en el cercle pel qual hauré de desprendre'm de totes les senyals per potenciar les reflexions fluctuants. Totes les paraules han de descriure la meua nova posició privilegiada. La que m'impulsa alhora que facilita la reflexió més adequada cap el sentit, des de l'escriptura que obri els diferents dilemes, fins i tot els que potser desconec que existeixen. Un transcendir que no es conforma en fer de guia, sinó en quelcom que es converteix en una altra cosa, com diu Zambrano.

Desplegaré totes aquestes dilatàncies dels elements poètics aprofundint en els llenguatges com (in)conscients col·lectius i formulant fenomenològicament alguns dilemes possibles, encara que mai ho hagi fet del tot de forma completa, ni en la seva màxima totalitat.

3.7. La capacitat narrativa i poètica en l'apropriació del «jo», en l'autoconsciència i en els seus (des) aprenentatges.

*«Pues es delirante el paso creativo de la nada a un alguien, un paso que sólo es posible por la mediación erótica del deseo. Nada se puede prever, nadie sabe qué sucederá después: estamos en manos del puro acontecer en el régimen de la acción y de la palabra creadoras. El comienzo, en fin, no sabe lo que inicia: de los hombres cabe esperar lo infinitamente improbable, escribió una vez Hannah Arendt»¹⁵⁰.
Fernando Bárcena*

Anar més enllà de la capacitat d'inventar, en la paraula i el pensament, serà discernir en els territoris on hauré de disseminar-lo. I germinant en una narrativa que possibiliti la capacitat d'apropriació del «jo». La mediació creativa de l'eros per inaugurar tota poesia, tota implicació del devenir amorós. Em trobo en aquesta invenció constant en el camí de l'autobiopoder formulant la meua autoconsciència en la configuració dels textos. La capacitat narrativa és la inventiva més generosament creativa, per tal de propiciar una apropiació del «jo» que tractarà de jugar en l'ensenyança d'aprofundir en totes les figures de la poètica. En la paraula el joc pot

¹⁵⁰ Bárcena, F.; *El delirio de las palabras*; 2004; p.12.

ser permanent. La paraula ella mateixa es toca i es repensa a sí mateixa, per tal de jugar i experimentar. És allí –en el joc i en les nostres històries– on es propicia tota possibilitat en nom de la paraula. I s’inicia en la capacitat narrativa des de la inventiva, perquè en tot art de la paraula, crearé en virtut de la paraula poètica.

Una relació de recerca que s’estableix entre un mateix i la paraula es remourà des de la capacitat poètica des del mateix buit ontològic personal en d’altres figures poètiques: *«Por eso el poeta tiene como misión dar forma a esa nada. Su aprendizaje es la formación de la conciencia de ese vacío: el resultado es un aprendizaje del ver, del contemplar, del mirar. Un aprendizaje al hilo de la escritura del ser propio del poeta que se experimenta. (...) nuestro mundo de adultos está ya interpretado, y vivimos con la compulsión a la simbolización perpetua. Hemos dejado de mirar, como los niños, el mundo en su esplendor y belleza. Hemos huido de la tentación de la inocencia. No somos capaces de contemplar el mismo árbol cada mañana de nuevo. Hay un poema de Alberto Caeiro, un heterónimo de Pessoa, que expresa muy bien esta idea: “Lo esencial es saber ver, / saber ver sin estar pensando, / saber ver cuando se ve, / y no pensar cuando se ve / ni ver cuando se piensa».*¹⁵¹

El no-res pot ser inspirador en la paraula, sorgint del buit, si hi ha una forma genuïna de buscar com una forma de gemegar de la consciència, originant l’aprenentatge que proporciona tota escriptura. Saber veure –en el cas d’Alberto Caeiro, heterònim de Pessoa– no és saber veure, sinó que el més essencial és saber veure, sense saber que es veu. Com edulcorant de tot exercici de veure, sense que hi participi tota consciència, tot exercici plàstic de mirar s’iniciaria fermentant el simple fet de l’exercici lliure de veure i mirar des de l’ànima del nen. Un concepte fenomenal fer-ho des d’aquest mirar. Un mirar lliure de racionalitat, amb una part que força a mirar l’essència en la qual apreníem com es configura el món. Quan hi veiem clar.¹⁵²

L’objectiu de veure-hi clar. Tan clar i tan difícil de vegades. L’aprenentatge i la renovació de veure-hi clar en un mateix, en els processos del pensament, del dir, del fer, de l’acció d’un cap a l’altre, del pensament inconscient, del perquè es fa el que es fa, i sobretot, per arribar a ser

¹⁵¹ Pessoa. F.; Poesías completas de Alberto Caeiro, 2000, Pre-textos, p.115, recollit a Bárcena, F. ; *El delirio de las palabras*; 2004; p.70

¹⁵² «No tengo temas favoritos de escritura, no tengo más que un tema: ver claro, más claro en mí mismo, aprender a conocerme o a no conocerme, aprender lo que hago sin darme cuenta, lo que pienso sin darme cuenta, lo que pienso sin reflexionar, lo que digo sin reflexionar, lo que digo sin automatismo, lo que los otros también hacen, piensan y dicen sin reflexionar; llegar a ser atento y provocar atención, provocar sensibilidad y llegar a ser más sensible, más receptivo, más preciso, para que yo y otros podamos también existir de manera más precisa y más sensible para que yo pueda entenderme mejor con otros y tener mejor relaciones con ellos». Handke, P.; *J’habite une tour d’Ivoire*. Paris. Bourgois, 1992, p. 24.

el que s'és. Reflexionant, cap al sentit i en la sensibilitat, a l'atenció cap a l'altre i millorant aquesta comunicació amb els altres. Un aprenentatge sobre un mateix del qual n'aprenc en l'art de la pròpia escriptura, segons Handke, un gairebé no-tema en el joc irònic que planteja el seu text. El que propicia és un nou joc implicant el desaprenentatge com a factor necessari, entre tant fracàs en les relacions humanes actuals. Sembla ser que en el pensar-hi clar hi ha quelcom d'inaprehensible. Sobretot quan cal escapar de diferents automatismes i jocs perversos del pensament de la consciència i del llenguatge, quan cal inspirar-se dels desaprenentatges. Tot sembla inassumible sense un esforç gairebé delirant per escapar de les dificultats del llenguatge planer de la hiperconsciència, de la consciència que dictamina sobre la comunicació gairebé banal. Cal traspassar les infinites connexions en les que proposar tota la metalingüística: **veure-hi clar en mi mateix**. Un tema poètic. Un tema fenomenològic i que incita a una hermenèutica ben particular. Tota arrel i tot nexa entre la temàtica matriu i altres temes, passa per trobar un punt axial identificable com a punt de partida. Partint de l'arrel, retornant amb idees des de la nova mirada que rescato aquí. Les mirades que cal reprendre.

Rafael Argullol escriu com la mirada podria ser una ruptura quan em formulo preguntes que encara no es poden obtenir dels enigmes: «*no hay caminos tangibles sino intangibles y sus señales no son visibles, sino invisibles*». ¹⁵³ Convenen altres camins que no són possibles en una experiència intangible, ja que no en puc esperar res establert. Per això potser cal dedicar-hi esforços a l'escriptura, per desxifrar núvols negres cap a un exercici que obri tant la mirada, com la comunicació en el buit essencial que em travessa aleatòriament en diferents camps ontològics, sobretot en els textos i en els diàlegs, tant els personals com en d'altres.

Per reprendre el pensar buit com el de Alberto Caeiro, cal desaprenentatge. Un saber veure sense pensar, com a metàfora de veure-hi clar, on el pensament ha de mantenir-se lluny de la buidor del conscient superflu habitual dels adults, que impedeix la mirada lliure. Aquesta, com la de la infantesa, ha de partir d'un nou paradigma en la separació conscient de la visió artística i creativa de les coses. **La que m'aporti els canvis que generin la real transformació d'una millora a partir d'una vivència creativa de mi mateix**. Que afirmi la visió poètica d'aquesta mirada renovada de la metàfora com a essencial i que comporti múltiples aportacions de les possibilitats narratives del «jo». La creativitat com a opció més fefaent contra la desfeta d'allò que ja no funciona i cal (re)programar. És evident que la visió en la narració de la història de vida, es converteix en quelcom que implica a desembussar totes les capacitats d'utilitzar els recursos narratius i creatius.

¹⁵³ Argullol, R.; *Aventura. Una filosofía nómada*; Acantilado. Quaderns crema, Barcelona; 2000

Paradoxalment les aportacions que acabo d'extreure a Pessoa i Bárcena, reivindica el desaprenentatge com a necessari, per la buidor que tenim en el conscient, del que he de (re)composar com a matèria obligada per reprendre nous cicles al nostre pensament i de visions sobre els processos que m'han desorientat. Per tant és ben lícita la visió que detecto en les aportacions de la buidor i del desaprenentatge ja que desencallen les possibilitats de la creativitat, en tota narrativitat. I desencallen les visions d'implicacions per conjuguar les capacitats resilients. El desaprenentatge com a base ideològica per conformar les bases ontològiques i morals de l'individu en construcció.

El que inicio darrera de qualsevol projecte ABG evidencia que els plantejaments que propicien la nostra història de vida es posen en valor gràcies al desaprendre i obliguen a (re)plantejar-se tots els elements (poètics i narratius) per la creació de preguntes. Les qüestions de la nostra vida que s'havien ocultat en racons inèdits de la nostra consciència, ara prenen protagonisme.

Tot element poètic sempre parla des de diferents veus en diversitat de vivències. Així mateix, el que llegeix pot obtenir veus que li parlen des de la interpretació del poema, com d'una possible veu que informa de la poètica. Això descriu multituds de paradoxes que he anat plantejant aquí i que ara reclamen la nostra atenció. En el pensar buit i en el pensar clar (dues possibilitats semàntiques en oposició) em puc recrear en dues formes ontològiques molt diferents i que en la seva capacitat narrativa i poètica no estarien tan separades.

Les nostres visions, i el sentit que impulsa la nostra capacitat narrativa i poètica, amplia tota paradoxa, en noves perpetuïtats de significats. El que possibilita reconstruir les paradoxes és una nova dimensió de la paraula, del signe, la senyal i el significat. La dimensió que cal determinar és la de les múltiples reconstruccions de la paraula que parteixin del desaprendre. Cal desencallar sempre els diferents usos de la paraula i de la paradoxa, ja que cadascuna té una vida al marge de l'ús convencional de cada accepció.

En l'art de la nostra història, la paradoxa educa cap a la perplexitat i la pregunta genera un meravellós joc en l'art de recerchar en el dilema que després prepari cap a opcions vitals. Una perplexitat m'obrirà una volta més en l'espiral atorgant de reflexivitat, implicant cap a la transformació mentre genero la pregunta, la que juga amb les paraules clau, en els dilemes fonamentals. La visió poètica sempre enroscarà una mica més cada cop la recerca, en tots els propòsits de transformar cap a l'apropiació del «jo».

Hauré de ser espeleòleg de la paraula. Il·luminant els diferents camins de la paraula poètica. Una que camini amb calma cercant tot repte de la paraula poètica i esbrini en quines condicions es produeix, ja sigui la paraula clau, com la que desemmascara la pregunta.

En la formació del nostre propi llenguatge, el que m'ha configurat, la poètica sumada amb el temps i en la memòria poètica la qual m'ha forjat. Per això tota poètica és crítica del present, exploració del passat i inquietud pel futur. Impuls poètic i ètic. Ètica de l'existència, igual que en la poètica, constatant canvis que operin en els que parar atenció. Per això penso en uns elements del projecte ABG connectant aquests elements de forma crítica:

- En primer lloc assenyalant l'(auto)educació i formació en l'art de la mirada (crítica i selectiva) en la que obrir tota finestra cap a l'orientació en xarxa on la paraula sigui un exposar-se entre l'obertura pròpia i l'actitud cap a l'escolta.
- Transmissió en la poètica on la paraula afavoreix capacitat generativa en la formació complexa en la interpretació de l'hermes propiciant la comunicació i la comprensió dels continguts de l'autocomprensió en coneixements amplis de l'autoconsciència.
- Identitat del nostre llenguatge creatiu per tal d'accedir a una narrativa que ompli la pròpia existència i estigui orientada al canvi i a la transformació.
- Llenguatge orientat cap a la complexitat mentre les diferents dimensions de la paraula omplien les diversitats identificant-ne signes, senyals i significats entre les paraules. Hermenèutica poètica.

Sumo la capacitat hermenèutica a la nostra poètica mentre obro els ulls i les oïdes, amb mirada sensitiva i una empatia en l'altre. Una pràctica ontològica abans de tot cap a un mateix, però en connexió amb l'altre. Sense oblidar mai d'on provinc, com se'ns suposa a través de la comunicació humana, totalment dependents de la nostra experiència particular que és absolutament llenguatge.¹⁵⁴

Si desplego l'orientació entre l'hermenèutica i els continguts pedagògics, lingüístics i semiòtics, caldrà ampliar tota l'expressió i la pròpia de la nostra comprensió. El que es genera gràcies als processos reflexius en el cercle hermenèutic, ara poetitzat i interpretat com a autor que ha reflexionat sobre la seva posició en el món.

¹⁵⁴ «El mundo conocido comunicativamente se nos transmite, traditur, como una totalidad abierta. Esto es sino experiencial. Se da siempre que hay un conocimiento del mundo, y se supera el extrañamiento, siempre que se produce una iluminación, intuición y asimilación; y en definitiva la tarea más importante de la hermenéutica en cuanto teoría filosófica consiste en mostrar que sólo cabe llamar «experiencia» a la integración de todos los conocimientos de la ciencia en el saber personal del individuo». H.G. Gadamer, *Verdad y método II*, 1992, en Capítulo 8: Hermenéutica clásica y filosófica; p.114.

Observo ara la transmissió cap a l'altre en tot el seu potencial com a element expressiu, aportant tota paraula poètica com a vindicació d'allò que estimula noves dinàmiques de relació: *“En lo poético, el otro es un acontecimiento delirante del yo: lo que llama, reclama, altera o pone en cuestión. El otro es una inquietud, y por eso mueve, moviliza, dinamiza. Uno no permanece impasible ante el acontecimiento que es el otro. Aquí quedan comprometidas tanto la memoria como una suerte de actividad comprensiva, un arte de desciframiento de signos. En lo poético el aprendizaje es memoria del tiempo, pero desciframiento de señales y de signos, una forma de prestar atención a los detalles. En lo poético, se aprende abriéndose uno a lo que da a pensar, a lo que da a sentir, a lo que da a mirar”*¹⁵⁵.

En aquest sentit la paraula creativa també es sosté en la recerca de noves dimensions en la relació que es construeix a través de l'ajuda mútua i constructiva entre persones en l'àmbit educatiu i/o social. Un desenvolupament d'aquest desplegament poètic ha de formular noves idees lingüístiques per obrir canals de comunicació, reflectint estímuls que proporciona la mateixa relació amb l'altre.

En el darrer subcapítol feia referència a la paraula poètica en Zambrano, com a element bàsic fonamentant del propi projecte pedagògic, ja que la paraula intercedeix entre l'autocomprensió que necessito i la consciència de canvi en la que cal implicar-se. **Entre el compromís en un mateix i l'aprehensió d'una consciència de canvi i els passos existencials cal omplir passatges amb emocions ben cobertes fermentant una paraula generativa** com el caldo de cultiu cap a les sensacions motivadores que condueixin cap al canvi. El repte serà el de **generar a través d'aquesta paraula en ajustada precisió el registre emocional que cultivi l'arbre. Una llavor que es creï des de la inflexió i generi l'ésser que va brotant.** És a dir, en una trama narrativa determinada però en el to emocional que s'ajusti a les condicions del ser que es posa al davant de tota la comprensió i que haurà de compondre a sí mateix. **Una paraula que s'endinsarà entre la pròpia composició de sí mateix (l'autocomprensió) i la creació d'una paraula que amplii la seva generativitat poètica.**

M'endinso de nou en la dimensió poètica. La paraula poètica que engendrarà la capacitat de generar l'autodomini no tan sols del llenguatge –tant en l'àmbit comunicacional, com en l'expressiu en tots els seus tons i registres– sinó també en el de la capacitat emocional d'interiorització, i consegüentment, l'expressivitat emocional podrà ser ampliada i matisada entre múltiples tons d'autoconeixement.

¹⁵⁵ Bárcena, F. ; *El delirio de las palabras*; 2004

3.8. L'abstracció i la metàfora en el projecte ABG i l'autobiopoder.

«El vacío dentro de mí, y ante mí la sinceridad: es decir, por fin estoy vacío, y ante mí todo está abierto, con sus colores y sus formas, en su multiplicidad y su unidad, en su tiempo, que ahora se ha convertido también en el mío»¹⁵⁶. Peter Handke.

Un buit de sinceritat ofuscat per la necessitat de foragitar-se davant meu i que focalitzi energies per incentivar-se. En el verb transitiu hi ha un centre de la diana que cerca un ser al qual li cal una definició concreta. Aquest “fer-se” és el verb transitiu per antonomàsia. Un verb transitiu perquè s’omple d’una matèria que no sap on detectar. El ser no és possible mentre els fets i les accions no es limitin a romandre suspeses. Hi ha una part interna que busca sortida i que certes vegades no troba expressió. Per això el fet d’accedir a les entranyes en el meu projecte personal, està trobant explicació en el meu projecte autobiogràfic. Aquí, en aquest instant, generaré una matèria que m’acosti al meu autobiopoder. Des del meu buit, ben a dins meu, està tot obert. De l’interior cap a l’exterior. Dins meu s’obren totes les possibilitats encara verges, per experimentar. Totes les formes i colors, varietats dins de la meua unitat. Com diu P. Handke brillantment, en un temps que s’ha convertit en el meu.

Un passatge autobiogràfic podria encetar-se d’aquesta manera. El buit de Handke obre joc que aquest personatge fictici projecta. En aquest moment tan inauguralment fenomenològic, el poc ensinistrat personatge de les meves regnes narratives, comença a practicar certes preguntes que donen pas a certes sensacions o percepcions sobre les que començar a governar la nau. A l’exercir l’opció d’operar sobre mi mateix, deixa de ser un mer passatemps i **passa a ser objecte d’una abstracció de totes les profundes esclatxes que obrin en tota narrativa ja sigui poètica i/o fenomenològica**. El que era rutina, passa a ser matèria de reflexió i de possible acció de comprensió en tot el succeeix en la vida d’un.

Havia acordat que un dels objectius primigenis que detecto, és la gènesi de la paraula poètica però (re)situada amb intencions pedagògiques establint connectors concrets constants en l’autocomprensió i en la consciència de canvi. Compromís amb un mateix i aprehensió d’una consciència de canvi en tots els passos existencials, generaran de per si aquesta paraula de l’eros. La paraula que m’omplirà de generativitat poètica i/o fenomenològica. La pròpia paraula del projecte ABG m’implicarà en la necessitat de gestió pedagògica, descripció filosòfica i hermenèutica que serà la orientació en tot el recorregut necessari amb la necessitat

¹⁵⁶ Handke, P.; *Historia del lápiz*, 1991, p.195

del projecte ABG en consciència de canvi. Optimitzant així l'opció més creativa ampliant visió estratègica, que només un projecte amb mires contemplaria en allò més enllà de la narració.

La narrativitat i la gestió de la paraula poètica han d'ampliar consciència i voluntat de sentit. El que cal és manejar els components del coneixement de sí mateix i els temes fenomenològics que potenciïn els efectes generadors de la reflexivitat. Originar els afectes engendradors que obraran des de les pautes com a metodologia des del saber fenomenològic, per la seva proximitat amb l'art pedagògic i mediador, amb la vinculació adequada, l'abstracció i la veu poètica en el projecte engendrador de l'ABG i l'autobiopoder.

Si tot el caràcter fenomenològic en l'arc hermenèutic i les seves connexions amb la veu poètica, concep un logos que es superposa amb gramàtiques que fomenten la reflexivitat, només ens queda invocar l'eros de la paraula. La que promou una narrativitat, que implica a "*ser un mateix*" des de les premisses del compromís ontològic, que des de l'experiència propiciï el propi art de vida. En unes paraules netejades de conceptes, el logos necessita imperiosament d'un món ontològic per configurar i accedir al "*ser un mateix*", la recreació del món d'eros en una narrativitat que es vinculi bé amb una reflexivitat fèrtil. És a dir, una poètica pròxima d'una ètica de l'existència per auscultar-se sempre en la pretensió del seu propi autobiopoder.

Cadascú en la seva experiència i en la seva pròpia subjectivitat realitza la corresponent abstracció. La pròpia comprensió fruit de la mirada que ha de ser buidada per la significació. La que s'instal·la en la voluntat d'apressar l'eros, que proposo aquí com a recurs, en la comprensibilitat de tots els fenòmens que hi ha en el nostre conscient o inconscient col·lectiu. Els relats que puc contar-me en aquesta primera abstracció, poden ser formulats des del buit que esdevé en aquest moment –quan em sento perdut i em vull desplegar– i des de la sinceritat per comprendre'm. Caldrà navegar cap a una veritat plausible i, el més important, orientar-me mentre busco les respostes. El valor afegit que li atorgo a aquesta abstracció i al pensament adjacent cap a una visió poètica i narrativa, formula diferents recursos estilístics en la metàfora o en la metonímia, com a principals artífex de les idees que es poden conjuntar.

Per tal de crear una visió diferent, cal optar per una mirada lluny de la del inconscient col·lectiu. Un inconscient col·lectiu que ofereix una mirada adaptativa per tal de romandre en els mons socials i funcionals del treball però moltes vegades insuficient per dominar el nostre món esdevingut en el nostre interior. L'abstracció i una comprensió ulterior –que proporciona l'escriptura fenomenològica i l'hermenèutica– suposa una major amplitud per reconèixer les emocions, interpretar-les, i (re)significar-les entre la voràgine de signes i significats, entre

cúmuls de sensacions i d'interpretacions. L'ésser humà de l'actualitat creix arronsat per les pressions del món modern i per les obligacions per mandats proporcionats per l'entorn, ja siguin conscients o inconscients, enclavats tots ells pel col·lectiu ja aquí referit. Aquest fet necessita dels nostres propis camins entre la paraula com a lubricant intern. Les metàfores vitals i els sentits que podem descobrir mentre parlo amb mi mateix des de certs jocs lingüístics, esdevenen essencials per poder escriure les rutes internes en les que afegiré vigoroses idees pel nostre aprenentatge vital.

Per això necessito aquest buit. Per això cal recuperar la real essència, des de la mirada primigènia d'aquell nen, al qual encara no havien pogut contaminar. Una mirada que recuperi aquella il·lusió en la que descobríem el món aprenent el com del procés de la mirada, més que en allò que observàvem. La passió i la innocència amb la que miren els infants quan observen fenòmens per primera vegada i experimenten sensacions noves, els descobreixi com han de realitzar aquest procés. I arribat al **moment primigeni i essencial (en el sentit inicial de punt d'inflexió), en el moment en que un mateix se n'adona de la importància i de la percepció que quelcom succeeix**, en el moment en que un visualitza el que hauria de ser aquest el projecte de creixement: **rememorar els propis processos d'aprenentatge sense que s'imposin preceptes culturals, destacant-ne els que ajudin a discernir-ne** símptomes d'evolució cap els quals consolidar creixements tant psicològics, com emocionals, espirituals i també socials.

Quan accediré a aquest buit podré també accedir a totes les formes en les quals em negava en cert moment. Per un cert mètode de preses de decisions, per una mancança en la presa de decisions, però sobretot, pel procés ontològic en l'exercici de les mirades. En els que començar a propiciar vivències i la nostra pròpia visió del món, pròxima sempre a generar-se, i sempre pròxima a variar. I per això busco aquest buit; un buit que obre tot un entrecruament de camins, que fins al dia d'avui era una camí pelat de via única. Per arribar a ell, una mirada que sempre ha de dur un esborrador disposat al fet del desaprenentatge. Com a camí inevitable, hauré de revisar-me establint el camí possible dels propis entorns, pels contorns dels meus costats foscos, de l'ego i les passes endavant a les que referim al revisar-ho. L'aprenentatge ontològic del sí sempre haurà de disposar un caminar sempre endavant i s'haurà de conjuntar amb una escriptura metafòrica en la que inscriure's des d'un buit possible, fins a un sentit últim com a meta.

I és des d'aquest buitatge espiritual on trobaré el millor emplaçament per aquestes reflexions. Des dels territoris de l'escriptura em puc fixar en els buidatges ontològics, com en el dels narradors que permanentment poden localitzar els punts essencials.

Rescato ara a Rousseau en unes reflexions als que retorna Larrosa de manera el·líptica posant-se en la pell del suís que ens serveix per les paradoxes de la seva escriptura autonarrativa: «*El final de este cuento no puede ser más paradójico. (...) el hombre que había vivido des de entonces y una gran parte de su vida engañándose a sí mismo, errante, inestable, desconocido, perdido en los laberintos cambiantes de las apariencias; el hombre que en el bosque de Vincennes se había descubierto por fin a sí mismo en una especie de núcleo esencial, escondido, oculto en algún lugar del fondo de su yo o, quizá, en algún lugar olvidado de su propio pasado; el hombre que se había lanzado a la búsqueda de ese yo fundamental y que ante la proximidad de la muerte había tenido el supremo atrevimiento de convertirse en el yo auténtico que era; (...) resulta que no había hecho otra cosa que entregarse a un delirio literario y, en ese delirio, continuaba siendo otro, nada más que un personaje de libro leído, construido e incorporado por la actividad de un lector demasiado sensible, demasiado apasionado. Creyendo salir de la ficción, Jean-Jaques había creado una ficción. Y ahora, para salir de esta ficción, habrá que seguir escribiendo y viviendo y creando otra ficción que desmienta la anterior, y otra, y otra. Y el resultado será la magnífica serie autobiográfica, esa historia sin fin en la que laten, quizá, algunas de las paradojas de nuestra condición*»¹⁵⁷.

És una contradicció que un narrador com Rousseau s'adonés de la paradoxa del seu mateix "construir-se"? Hi ha un fet que marca el propi constituir-se que no pot escapar a les pròpies autoficcions generades? són les que realment permeten gestionar les paradoxes personals que ajuden a crear el «jo» realment autèntic? Són les pròpies interpretacions del llegir-se i en l'acte d'escriure's un fet paradoxal en sí, si es persegueix la noció d'un mateix?

En la metàfora perpètua del viure i del mateix acte de l'escriptura, en la matèria de perseguir el «jo», s'obren totes les òrbites hermenèutiques de l'enorme espiral que es dibuixa en cadascun dels radis d'acció. Es pot formular des del tipus de vivència que revisc ara, un autoconeixement experiencial ampliant la nostra pròpia història entre diverses comprensions extraient les dimensions personals. Tantes com se m'ocorren, explorant el món lingüístic i expressiu de les metàfores i de les metonímies que em sobrevinguin, tantes com les que sigui capaç de visualitzar –ja siguin internes com les que em ressonen– les que expressen un fer i sentir. En les narratives que la imaginació em proporioni –entre el temps, la voluntat i els recursos– l'escriptura i les metàfores fan l'obertura necessària per poder explorar millor el territori propi que ha de facilitar la visió del «jo» permetent la construcció. Aquest territori és eminentment narratiu, sigui ficció novel·lada o ficció poètica que oportunament dialoga entre els personatges que dirimeixen vivències per experimentar. Seran sensacions que potser no hauré viscut mai, però que produeix fer-me càrrec de la vivència. I aquest fer-se càrrec és la

¹⁵⁷ Larrosa, J.; *Pedagogía profana*; 2000, p. 41

nostra condició, els fets dels autodescobriments que impliquen la saviesa com a massa crítica que permetrà *fer-les-passes-més-enllà* i que farà recórrer totes les reflexions sobre mi mateix.

És doncs el camí poètic el que formularà les abstraccions del nostre autobiopoder? La metàfora haurà d'originar el desplegament de les reflexions en tot el nostre projecte ABG i el compromís que el (re)formularà? Així mateix, és l'exercici ABG el que plantejarà l'amplitud i el valor hermenèutic en l'art poètic que assolirà? Deixa ben a les clares l'encadenament del que he plantejat en aquest subcapítol que pretén tancar un cercle hermenèutic des que he iniciat el capítol 3. Penso que en els punts 3.1 i 3.2 sobreseia un Rousseau –citad per Larrosa– com a un personatge empoderat gràcies a la seva pròpia acció autobiogràfica (sobre sí mateix), i que m'inspirava i m'impel·lia a prendre la imatge transformadora de l'auto-co-construcció d'un mateix. Per un compromís vital en virtut a la possibilitat de generar el devenir cap a un mateix. Cap al ser que s'és. Cap al devenir de l'autenticitat, i per tant cap a un compromís ontològic i que ens atorga la capacitat i competència reflexiva. Un personatge que s'assolia a sí mateix gràcies a l'acció d'una paraula apropiada, en el sentit d'haver-se-la apropiat en l'interior. En una segona capa de la seva acció, em farà **apropiar-me del meu autoconcepte que es transforma ja que contribueix a la comprensió i amplia el meu autoconeixement**. La metàfora dividida en tres fases pel projecte ABG:

- a) ampliació del meu món per una major conjugació de l'abstracció,
- b) diversificant les meves visions, afinant les pròpies interpretacions per les millores resultants, per la major competència hermenèutica,
- i c) completant la tria del mateix cercle hermenèutic. Serà la marca per realitzar una síntesi del projecte ABG.

Cal el buidatge doncs, com a pas preliminar, un *deixar-se portar* per una reflexió sense una prèvia contaminada opinió. Les creativitats múltiples, sempre seran les millors acompanyants, i per a elles hauré de dotar de bones dosis de talents, de poètiques, però també d'un espai-temps per fer brotar una paraula que ressoni cap a una motivació, unes metafòriques vivències cap a la transformació.

3.9. Existència (Ex-periència) com un camí de naixement i de ruptura.

«No se trata de buscar los orígenes, perdidos o borrados, sino tomar las cosas allí donde nacen, en el medio, hender las cosas, hender las palabras. No buscar lo eterno, aunque se trate de la eternidad del tiempo, sino la formación de lo nuevo, la emergencia». Gilles Deleuze. Conversaciones.

Es tracta de buscar els orígens, els naixements o la formació del que apareix com a inèdit, en els nusos que ens retenen allò intangible de la memòria i l'inconscient. Plantejo aquí un primer camí que és naixement o com a ruptura del que s'esdevenia. Deleuze ens parla de l'emergència de tot allò nou, d'emergir i dels orígens que em poden fer renéixer o de recuperar l'existència com un nou esdevenir. L'esdeveniment que em fa adonar de l'experiència en la que em faig trànsfuga del que era, per tant plantejo el canvi, la (trans)formació: G. Agamben ja va clarificar el que pot significar l'esdeveniment en la nostra història en el que tots podem trobar el nostre origen que s'havia pertorbat inèdit, en una experiència que em condueixi cap a la transformació (veure p. 127).

Però com està essent aquesta experiència? L'educabilitat és un atribut de l'experiència i de la possibilitat de la diferència, de la modificabilitat; no obstant, en qualsevol vida humana podem realment (trans)formar-nos? Sabem si podem transformar abans d'aquest esdevenir? Preguntes que em fan indagar des del propi dubte existencial, quan em trobo en l'interior de la meva experiència o en els propis relats quan implica el fet de crear, i per tant es pot transformar la pròpia experiència? Continua: *"En la actualidad, cualquier discurso sobre la experiencia debe partir de la constatación de que ya no es algo realizable. Pues así como fue privado de su biografía, al hombre contemporáneo se le ha expropiado de su experiencia: más bien la incapacidad de tener y transmitir experiencias quizás sea uno de los pocos datos ciertos de que dispone de sí mismo"*.¹⁵⁸

Intrigant el passatge que dibuixa Agamben sobre un presumpte espoli sofert a nivell planetari (sobre la idea de la impossibilitat de totalitat en la nostra experiència es troba en l'origen del declivi dels patrimonis humans actuals) des de fa ja un temps en referència a la nostra pròpia transformació. Però hi ha quelcom de certesa en l'afirmació de la nostra incapacitat de tenir i transmetre l'experiència. He fet referència a l'experiència, però ens queden encara diversos trams d'existència sobre l'experiència, i ens pertoquen ara les argumentacions necessàries sobre el buidament de l'experiència, que ens permetrien accedir als possibles sabers experiencials en la totalitat del desenvolupament humà. Però, com si l'experiència no fos fruit de la pràctica de la pròpia fruïció de gaudir-la, malgrat això, ens trobem vides que no reproduïxen la necessitat d'experimentar-se, d'exposar-se.

En aquest punt reivindico **els punt d'inici, d'inflexió i de ruptura**, com a començaments de quelcom, d'un ara i aquí, cap a un més enllà sempre possible, sempre que exposem i ens

¹⁵⁸ Ibídem; 2001, p.7

impliquem; d'un més enllà del que navega cap a una transformació, cap a una nova etapa, cap a ser un mateix, però del que precisa que la nau estigui en disponibilitat. És a dir, d'un prestar-se i d'un moviment. Tornant a Agamben, segons la certesa del lloc que ocupem en el món, podré iniciar els reptes que més em moguin. En el fons del que estudio en aquest moment: operar qualsevol canvi en els nostres universos i ocupar-se mentre efectuem diversos naixements en el interval en el que construïm. Només des de la idea i el concepte de la transformació, en els aires de totalitat de la nostra pròpia experiència, es pot vivenciar i gestionar per ampliar tot aquest repte, per tal de refer els aprenentatges via (re)construcció.

Però què ens diu la fenomenologia sobre els inicis? Un primer concepte interessant és la natalitat com a possibilitat de «*nacer a uno mismo, ser alguien, o de ser un "quién"*». Des del naixement simbòlic (vivència i experiència d'allò nou). Privilegi de tenir un naixement biològic i després biogràfic (segona oportunitat): «*nadie nace una sola vez. Si tenemos suerte, volvemos a la superficie en brazos de alguien; o podemos no tenerla, despertar cuando el largo rabo del terror te roce el interior del cráneo*».¹⁵⁹ I per tant cal estar preparats pel (re)inici o per (re)nèixer entre les parades que ens sumiran en els camins. És més, un perpetu néixer, pot ser una facultat de la humana essència en la qual poder procedir en la generativitat total, promovent canvis continus. En una idea de l'esperança en la qual la vida humana es fa (i refà) constantment. Zambrano ressegueix en l'obra d'Ortega, en la qual l'home s'ha de fer a sí mateix a diferència dels animals, i que introdueix el concepte d'esperança a través del propi *no-rebre's a sí mateix*, sinó, ans al contrari, en el seu compromís en fer-se al sí-mateix¹⁶⁰. I és en aquest fer-se i engendrar-se és on formulem l'apropiació com la commutació i l'acomodament de tot el que ha d'iniciar-se durant aquest mar de possibilitats que ens prefigura el pensament i l'abstracció.

I si de veritat hi ha una facultat en aquest procés és el temps que pot crear espais de moviments o territoris de pauses, en les quals poder ampliar totes aquestes matèries, entre pensament i acció. En un temps que es genera a través d'un espai en el qual fer-se i formar-se. El naixement incomplet en el propi món que ha de crear-se. Tot un temps que pot fracturar la vida natural, perquè l'ésser humà necessita de vida espiritual, creativa i

¹⁵⁹ Michaels, A.; *Piezas en fuga*; 1997, p.13

¹⁶⁰ «*Y es que el animal nace de una vez, mientras que el hombre nunca ha nacido del todo, tiene el trabajo de engendrarse nuevamente, o esperar ser engendrado. La esperanza es, hambre de nacer del todo, de llevar a plenitud, lo que llevamos en proyecto. (...) Por eso tenemos tiempo, estamos en el tiempo, pues no tendría sentido consumirnos en él, si ya estuviésemos forjados del todo, si hubiésemos nacido enteros y acabados*». Zambrano, María; *Hacia un saber sobre el alma*; 1987. p.94

intel·lectual¹⁶¹. Un néixer dia a dia, per fer-se lloc en una vida que ha de (re)fer-se constantment, com a acció del que prepara el lloc en el que haurà de constituir-se, i en l'evocació que en fa Zambrano, visualitza el part consumat del néixer i l'altre que configurem cada dia en la nostra existència i del món del que hi forma part.

Em detinc en el moment dels processos que genero en el propi acte de construir-me. En l'inici del procés és bàsic concretar el moment en que es situa el punt d'iniciar i navegar. Però tant o més, la percepció de veure's en el procés, de veure's formar part d'allò que provindrà de la cadena d'accions: *“Proceso de llegar a ser, devenir, articular identidad, en una cadena de inicios, de acciones y novedades. Es capaz de acción (más allá de palabras), principium (principio y comienzo)”*¹⁶². Una consciència de veure's impel·lit en l'acte de la creació des de la paraula com a fenomen del pensament, articulant el rol del que pensa en les cadenes d'accions que es formularan en l'interminable encreuament de camins i en l'inexorable avenç que es manifesta propòsits també ben sol·lícits. Un es denota en aquesta voràgine ja sense aturador, en la que el procés comina a la progressió constant i fomenta la cadena de inicis (im)perdurable. La figura de la natalitat suposa un valor afegit que s'articula al voltant de l'altra figura important en aquesta tesi, que és la transformació i la que es prefigura a través de l'avenç i la creació com a pura obertura a les múltiples possibilitats: Bárcena en la seva obra del deliri, ens manifesta la idea del naixement com un perpetu camí des d'un inici cap a la creació: *«Pensar educativamente la natalidad es, así, apostar por un progreso extraño, que en parte camina hacia atrás pero por ello prepara lo por-venir, ya que lo 'naciente' (Aufangende) es inseparable de un marchar 'hacia adelante' (Fortgang). Lo naciente: aquello que no es nada y ha de devenir algo; una nada por así decir impura, porque contiene la posibilidad de un algo, de lo que puede crearse. Y esta creación implica tanto el inicio como pura libertad como, también, la posibilidad de lo no nacido. Entre ambas se encuentra el momento de la experiencia como apertura al mundo»*.

¹⁶¹ «El hombre tiene un nacimiento incompleto. Por eso no ha podido jamás conformarse con vivir naturalmente y ha necesitado algo más, religión, filosofía, arte o ciencia. No ha nacido ni crecido enteramente para este mundo, pues no encaja con él, ni parece que haya nada preparado para su acomodo; su nacimiento no es completo ni tampoco el mundo que le aguarda. Por eso tiene que acabar de nacer enteramente y tiene también que hacerse su mundo, su hueco, su sitio, tiene que estar incesantemente de parto de sí mismo y de la realidad que lo aloje». Zambrano, María; *Hacia un saber sobre el alma*; 1987, p.94

¹⁶² «El concepto de “principio” contiene etimológica y conceptualmente el de inicio. La “forma del inicio” es un principio. (...) El ser que toma conciencia de sí mismo ist das Aufangende, “es el proceso de comenzar”, o dicho hegelianamente “pura presencia”, un aspecto intensamente pertinente para la cuestión de la creación estética y de la realización de la principalidad a través de la forma». Steiner, G.; *Gramática de la creación*, 2001, p. 123

En aquesta incertesa d'allò que és naixent, on podem trobar-nos molt perduts, apareix la idea d'anar endavant i endarrere; els esdeveniments conviden clarament a emprendre el vol per imperatiu fenomenològic, perquè el viatge iniciàtic acaba de començar i cal experimentar sense xarxa¹⁶³. La proposta literària que indago aquí, permet realitzar l'experimentació però projectant l'exercici vital i existencial, i resultar molt menys iniciàtic, amplificant tot allò vivenciat fins a la data, i promovent el fet de vivenciar-ho des de l'exercici fenomenològic. Viure els **perills d'exposar-se en la paraula i de plantejar l'experimentació com a camí profund de indagació dels propis processos interiors**, obtindria els perfils base, amb el risc necessari per a la descripció justa d'una proposta clarament artística o simplement humanística. En una experiència descrita des de l'estètica, destil·lada en la via més poètica. **Indagar en els camins que sostreuen totes les possibles vies d'inici o d'inflexió en la recerca de les ruptures es dirigeix cap al compromís amb un mateix per a una existència de la modernitat que està tan donada a l'estil de vida plana que tan denigra a la condició humana i/o a les seves possibilitats de creixement i evolució no crematístiques.**

Arribo al to de l'escriptura a realitzar en aquest compromís que busco. Tant en la indagació com en l'equilibri poètic, per auscultar la part més humana, amb una estètica que podria propiciar la bellesa i la transformació. I és en aquest punt on començo a adquirir les gramàtiques de la creació com a procés i també com a compromís. Ja he fet al·lusió de la semiòtica per rescatar dels diferents llenguatges en els processos de construir-se i és en Steiner on trobo l'estètica i la retòrica en els seus equilibris més delicats prestos per indagar en la "*poiesis*" més indagatòria per aquest projecte. Des d'aquesta necessitat d'equilibri semiòtic detecto un concepte i accepció ideal de gramàtica¹⁶⁴ que es creua així de llenguatge i de narració de la història amb la que sintonitza. Hauré de navegar buscant l'erudició del que ha sabut trobar elements molt significatius de la creació artística. Aquest és el topònim que ha

¹⁶³ «Es ahí en esos espacios fronterizos, no tutelados, donde José Cemí, por primera vez, va a vivirse a sí mismo a la intemperie, va a tantear su propio temple, a formar su manera de ser, a comenzar a reconocer su destino, a acumular fuerzas para nuevos saltos, para nuevas rupturas, para nuevas aperturas de la espiral hacia lo aún desconocido. Es ahí también donde José Cemí, ya sin la protección del hogar, va a enfrentar el riesgo inevitable, el extremo peligro en cuyo contacto se va a convertir en el que es». Larrosa, J.; *Pedagogía profana*; p. 82

¹⁶⁴ «Entiendo por gramática la organización articulada de la percepción, la reflexión y la experiencia; la estructura nerviosa de la consciencia cuando se comunica consigo misma y con otros. (...) Tener esperanza es un acto de habla, una forma de comunicación, interior o exterior, que presupone un oyente, ya sea éste el propio yo. (...) La despedida mira hacia atrás. En nuestra era de transición hacia nuevos mapas, a nuevas formas de contar la historia, las ciencias naturales y "humanas" presentan un movimiento en espiral. Son imágenes de este movimiento el eterno retorno nietzscheniano y los grandes giros de Yeats. Por sus métodos y por el terreno que abarca, el conocimiento procede técnicamente hacia delante, a la vez busca sus orígenes; identifica y llega a su fuente». Steiner, G.; *Gramática de la creación*; 2001; pp. 15, 17 y 20

d'impulsar cap a la transformació, element determinant per aquesta tesi. L'element semiòtic troba en l'inici l'obertura essencial, també en l'entorn de l'espiral de l'etern retorn «*nietzschenià*» en qualsevol gramàtica de la creació.

Per tant cal **l'obertura cap a la transformació, però es notori que hi ha d'haver una ruptura o un encís del començament en la narració**, fet que ha d'impel·lir cap a un punt antropològic del començament¹⁶⁵ «*hay la responsabilidad de los que acogen. Por eso Arendt escribe: "la educación es el punto en el que decidimos si amamos al mundo lo bastante como para asumir una responsabilidad por él y así salvarlo de la ruina que, de no ser por la renovación, de no ser por la llegada de los nuevos y los jóvenes, sería inevitable"*». ¹⁶⁶ Breu però contundent declaració d'intencions en la que perforar el nostre desig en el convenciment de l'autora sobre la necessitat de renovar, de transformar, de transcendir, i per tant en el de les sensacions i percepcions pròpies, aprofitant la visió davant de l'excel·lent pensament de la filòsofa. No és gens corrent adonar-se de la vilesa de la nostra humanitat, de tots aquests fenòmens, i alhora, de les múltiples responsabilitats en les que, de sobte, recaiem, o en les que rendiríem comptes. Potser fugir dels dominis dels mons insòlits de les subjectivitats per protegir la nostra pròpia condició, sigui un dels adveniments de la nostra experiència que recalci en la mateixa responsabilitat de restituir les ànsies de renovació per recuperar la nostra creativitat, detectant nous devenirs.

Sigui com sigui, restableixo tant com sigui possible la dignitat d'allò que pugui anar perdent en tots els nostres intangibles, en allò que no faig prou en recuperar. Des de les nostres experiències, i en les sumes en les que hi puc obtenir millores, i en les que podria generar, hi ha més que vida nutritiva i progrés, lluny dels simples impulsos. Puc accedir a les meves històries que duen les pròpies ensenyances. Aprofitar els relançaments entre naixements i inicis és fruir i ampliar des de la nostra biografia. És dotar-se d'un caràcter propi que formuli, com el rostre, i que ens impliqui a nosaltres mateixos: "*sed sólo vuestro rostro. Id al umbral. No sigáis siendo los sujetos de vuestras facultades o propiedades, no permanezcáis por debajo de ellas, sino id con ellas, en ellas y más allá de ellas*". ¹⁶⁷

Convoco doncs **la pròpia creativitat de la biografia, la fecunditat de les virtuts de les històries**, en el relat de tot el que concita. Mentre avanço en el devenir, cap a la novetat que

¹⁶⁵ «*Presencia es un movimiento en el sentido de un drama de advenimiento, engendramiento y entrada. La experiencia de la presencia es una de las cualidades de la existencia humana, porque los humanos son seres de advenimiento y entrada por excellence, predispuestos a despertar, aparecer, producir y empezar*». Sloterdijk, P.; *Eurotaoísmo*, ob. Cit., 2001, p.102 a Bárcena, F.; *El delirio de las palabras*; Herder Editorial; Barcelona; 2004; p. 60

¹⁶⁶ Arendt, H.; *La crisis en la educación*; 1996, ob.cit. p. 208

¹⁶⁷ Agamben, G.; *El rostro*, en *Medios sin fin*; 2001, p.86

es converteix en diàleg continu, no hi haurà possibilitat d'interrompre-la. Concitar el desplegament de les narratives de les nostres històries, ampliarà apart, totes les alteritats possibles. I és en aquests naixements pòstums i no-finitos, on emergeix el pensament biogràfic que permet i possibilita tota evolució i reflexió mentre es produeix qualsevol moviment entre tots els gestos del creixement humà. També mentre es llauren els territoris que originaran diàlegs que fructifiquin en les mesclades de diferents alteritats, que hauran de fruir en els miralls de les creativitats dialogades que s' imbricaran mútuament.

La fecunditat entre el punt del naixement del pensament i la inspiració de l'art o de la narrativitat, com a cimera de la biografia o de les nostres històries, en les que se'ns suggereix la construcció, una a una. No tan sols la inspiració del sentit d'un mateix, sinó el desig com a font d'aquesta mateixa inspiració¹⁶⁸. En aquesta cita de Bárcena apareix de nou la idea d'experiència, com a trànsit especular clau, com un procés d'aprenentatge on s'inicia el propi aparèixer, com a idea fonamental per a l'arribada a les nostres apropiacions, al propi concepte d'apropiació i inscripció a la vida tant en l'estil de vida, així com en tota l'àmplia idea pròpia a la resolució al sí mateix, en perpètua aventura: *«Como seres de llegada y como seres nacidos, nuestro aprender hunde sus raíces en la experiencia de una aventura: la aventura de tener que conducir la vida. Esta conducción depende de las promesas que nos hacen y las que podemos formular por nosotros mismos; promesas que dan pequeñas señales de seguridad en el incierto futuro, pero promesas, también a las que sabemos, por experiencia, que no es fácil dar cumplimiento. Vivimos en la utopía de la promesa y bajo el signo de la decepción, o sea, en el signo del aprender, porque todo aprender parte de un momento inicial de decepción»*¹⁶⁹. **Néixer i aventura com a vehicles cap a la transformació.**

La idea de transformació aprofundeix en la de l'apropiació que m'endinsa més dinàmicament a través d'un llenguatge poètic amb el qual penetrar a la vivència més perceptiva, i que atorgarà en combinació, en tots els nivells en els que intervé la consciència. Un ordre poètic com indicava Steiner en el seu concepte gramatical en el seu univers de la creació. Una gramàtica articulada en què la percepció i l'experiència, tant en la reflexió com en la comunicació, ofereix tota l'amplitud de la creació, és a dir, de tot allò que pugui representar el desig humà, d'allò que pugui resultar eròtic, o impulsar elements del "intel·lecte formador" i de la psique sota la

¹⁶⁸ *«Entre el nacimiento y la muerte, la vida se puede desplegar como una narrativa, como una historia que merece ser recordada como algo extraordinario, como una cadena de acontecimientos en los que podemos iniciar algo nuevo. Y entre nuestra entrada en el mundo por el nacimiento y el "ya no" de la muerte, la vida, vivida como un relato en el que las cosas que nos pasan podemos recordarlas reimaginándolas, contándolas y volviendo a contarlas como un cuento, la vida tiene como fuente de sí misma el deseo. Porque sabemos que moriremos, deseamos, porque sabemos que podemos re-nacer, iniciar algo nuevo, comenzar, deseamos también»*. Bárcena, F.; *El delirio de las palabras*; 2004; pp. 65-66

¹⁶⁹ Bárcena, F.; *El delirio de las palabras*; 2004, p. 66

forma de *l'eros*. La gramàtica i la semàntica que em proporcionen d'aquesta manera, d'una forma molt vivencial, és el que vull amplificar en l'experiència formulant la pròpia fenomenologia d'aquella *hermes*, que un dia hauré aproximat al seu punt més vertebrador. L'origen de l'eix i de l'essència del sí-mateix en aquests fets propulsant tot allò fenomenològicament creador o que contingui elements generadors del sí-mateix. Les gramàtiques que originen qualsevol idea de tot autoconeixement i que es generen des de tots aquests punts, mentre escric i narro. I és la connectivitat entre la narrativitat i la creació com a fenomen purament humà, serà tot allò que dialogui per originar la reflexivitat cap el pensament biogràfic. És a dir, un punt creatiu sobre qualsevol vivència que parteixi d'algun punt biogràfic, de qualsevol altre punt i eix vital, rememorant aquells episodis vivencials.

En el moment en què puc visualitzar la creació com un *no-ser*, com un *no-nascut*, i tot i així, com una obertura a l'experiència¹⁷⁰. **Un no-res que possibilita l'inici de quelcom, mai res prou i tan possibilitador (el ser com a sí-mateix)**. Al més profund on mai pugui accedir. Segueixo en la proposta de les visions del Heidegger més fenomenològic en el sentit d'obrir esclatxes per on colar-me endins d'un mateix i anar omplint buits, implicant al no-res del nostre interior, fins que aquests territoris abastin l'infinit creatiu. Malgrat ser el no-res, el ser s'estableix des del no-res, contraposant des de l'establiment zero. Com a contrafort del que no ha esdevingut. Així mateix, sempre es mobilitzarà, o es podrà propiciar, cap al seu encontre. El ser pel sí-mateix, com ja deia Rousseau en Steiner, seguint la pista oberta per Heidegger. Potser ens provindria de la infància, aquell *desideratum*: «*Ese lugar es la infancia, el momento anterior a la palabra lograda (infans). En lo inefable de la infancia – en su poética – encontramos el lugar de la experiencia, el nacimiento del tiempo, el espacio de la creación de sentido que agrieta lo dado. (...) nacemos, luego llegamos; nacemos, luego nos presentamos. Y esa nuestra presencia en el mundo, nuestra visibilidad, es precisamente, un estar en lo abierto*».¹⁷¹

¹⁷⁰ «Sin embargo es Heidegger quien va más lejos doblegando los contornos del lenguaje ordinario y de la sintaxis racional. En este contexto histórico que es determinante para este estudio, en este eclipse total de las esperanzas humanas y de la dislocación del tiempo futuro, Heidegger acuña un verbo a partir de nada: *nichten*, “nadar”. (...) Esto prueba la clásica abolición de la diferencia ontológica entre el Ser en sí mismo y lo que es (el existente particular). Si el Ser es, en definitiva, lo que “se re-coge en sí mismo” en una unidad final, como el *tsim-tsum* de los cabalistas, tiene que “ser nada, lo no-cosa”. Heredero de la teología negativa y del contradictorio nihilismo de Nietzsche, Heidegger bordea continuamente el torbellino del “ser cero”. (...) “Nunca nada es nada”. p.37, “no puede existir el Ser sin el eclipse, sin la contracción interna del no-ser. Pero el no-ser que, de acuerdo con los místicos, “es tal que el Ser puede existir”, presiona sobre la existencia como el vacío sobre una membrana. (...) el resumen de Rousseau en Julia o la nueva Eloísa es lapidario: “Tal es la nada de las cosas humanas que, excepto el Ser que existe por sí mismo, no hay nada más bello que lo que no existe” (hors l'Être existant par lui même, il n'y a rien de beau que ce qui n'est pas)». Steiner, G.; *Gramática de la creación*, 2001; p.42

¹⁷¹ Bárcena, F.; *El delirio de las palabras*; 2004, p.100

I per això cal tornar sempre a la infància i postrar-me permanentment al davant del mirall del nostre «jo» que sempre es situa amb la mirada i els ulls de l'infant. Si vull estendre'm en l'experiència, i en totes les lectures de les nostres diferents existències, cal obrir i ampliar la mirada sobre la que és la nostra primera presència en el món, en una que es perpetua en la inefabilitat de l'essència infantil que és la primera experiència vital (inici). Una experiència que es debat entre els inicis en ruptura (la que obre els primers significats del conflicte), i la necessitat d'aprenentatge (l'experiència en sí, com a essència mateixa de l'aprenentatge). Coincideix amb els temps inicials d'aquests aprenentatges, que sí apareixen des de la llibertat no condicionada del nostre nen interior. També en aquella alliberada sensació que m'ofereix algun record infantil, des de l'obertura que pot atorgar el màxim sentit, a tot el que és (i serà) la possible creació com a avantsala a l'autoconeixement, i l'ampliació dels canvis que impulsaran els camps de la transformació personal. Així doncs, la infància constitueix el mirall ideal en el que fixar la mirada. Una mirada que s'aclareix o que desentela entre els voravius de certes confusions o enganys que han fet estralls, per no voler veure el que en certa manera, allò que hi havia. Ja que la mirada necessita una educació del propi exercici del mirar, del interpretar allò què mira. El fet d'aprendre i el desaprendre com a essències, mentre collim els fruits de viatjar en el temps, mirant amb els ulls de nen el present, i fruïnt amb els nostres ulls d'adult les vivències dels nens interiors del passat.

El nen interior doncs, com a magnífica forma d'accedir als inicis dels aprenentatges i d'allò que imprimeix un nou caràcter al pensament i al llenguatge, propiciant una nova veu, tons variables dins la mateixa, des de la metàfora de les mirades interiors. Revocant cap al nen interior com a mirada interior allunyada de les puntades de les convencions de les vides híbrides. I és que realment la forma de mirar del nen, sempre propicia una alliberada via d'apropar-se al món o al coneixement, i per tant a l'experiència. El començament com a aprenentatge, encara que no s'aprèn a començar, així que és el seguir la pròpia paraula¹⁷² el que podem fer per aprendre. En cada diàleg creo un ser i el descomponc, la vocació en la que Zambrano i Steiner ens ha concitat és l'estructura per la qual m'hauré de (re)iniciar, ja sigui el nen o allà on em calgui pronunciar-me. Cada cop al néixer sorgeix el començament en cada

¹⁷² «Crear un ser es decirlo. (...) La respuesta judía actualizada en la ética de Lévinas, resulta profundamente sugerente. El lenguaje, la palabra, requiere alguien que escuche y, si es posible, alguien que conteste. ¿A quién se dirige Dios en Génesis I, 26 cuando dice naasé adam, "hagamos al hombre"? A Su propia soledad en el mismo momento en que va a ser rota por la creación del hombre que escucha, del hombre que responde y contradice. A su vez, como eco, la palabra del hombre proclama sus orígenes en un diálogo trascendente. Hablamos porque se nos ha invitado a responder; el lenguaje es, en su sentido radical, una "vocación". Pero de nuevo percibimos que podría haber sido, y que siempre podrá ser, de otra manera». Steiner, G.; *Gramática de la creación*, 2001; p.43

instant. Per tant cal remetre's al nen que vaig ser. Com deia Oscar Wilde: "quan un entra en contacte amb la seva ànima es torna com un nen".

Després de desgranar el punt de començament en una plausible pausa inicial (la de la infància), desplego els inicis que poden desenvolupar en qualsevol moment vital ja que tota idea de transformació o de projecció de canvis han d'obtenir tota autocomprensió, des de la pròpia experiència, la que "promet" l'aprenentatge: «Una descripción sensible es una cartografía del devenir por la transformación: situaciones existencialmente relevantes para un sujeto singular: como encajamos y cuál es el poder de transformación o, en otra clave, ¿qué nos pasa cuando comprendemos algo? ¿Educación y creación? Construir conceptos capaces de movimiento intelectual (Deleuze)».¹⁷³

Finalment volia advertir la condició *prometeuica* de l'aprenentatge i de la voluntat com la instància fonamental de l'acció en la que haurà de recórrer abans d'esdevenir passional i talentós; no obstant, ens mancaria encara el perfil del que es vol intensificar amb la comprensió dels fets per potenciar l'aprenentatge, és a dir, el fet o la possibilitat d'accedir a l'experiència, que en aquest moment ens sembla requeriment. És doncs la possibilitat i l'autodomini en l'accés de la comprensió de tot fenomen en els aprenentatges dels esdevenirs que hauran d'inaugurar l'existència, per poder dominar tota ruptura, tota interpretació dels fets, o en les transformacions que hauran de sobrevenir. En suma, una experiència viscuda, experienciada, que hagi pogut travessar-se a sí mateixa i que entorni tota l'acció en espiral i a través d'ella mateixa en la seva implicació lingüística. L'experiència amplificada de l'aprenentatge entre la ruptura i la significativitat de totes les dimensions de les vivències en general urgeix, com a categoria essencial, unes narratives que seran d'or en les excavacions ideals pel narrador que haurà de consagrar-se posteriorment a elles.

¹⁷³ «Lo más evidente de la noción de acontecimiento es su carácter imprevisible, carece de una naturaleza, por así decir, prometeica: no se puede prever antes que suceda. Prometeo, el audaz y previsor, el que se adelanta, no nos sirve como modelo para dibujar el perfil del acontecimiento. Prometeo, el que comprende de antemano, el que prevé. Quizá su hermano, Epimeteo sea más adecuado: el que comprende todo después de que las cosas han ocurrido. Quizá el que comprende demasiado tarde, o tal vez el que comprende, el que aprende, después de haber padecido la experiencia». Cfr. Vernant, J-P. El universo, los dioses y los hombres. El relato de los mitos griegos; 2000; Barcelona, Anagrama, p.73 citat a Bárcena, F. ; *El delirio de las palabras*; 2004; p. 79

3.10. El naufrag i adonar-se del naufragi. Tocar fons.

«La planta y el animal están en su casa y nosotros no. Naufraga el que está en un elemento extraño, en un elemento que no es el suyo, el que desenvuelve su ser en algo que le es ajeno»¹⁷⁴.

«(...) si mi vida se me presenta a mí, en cualquier instante como fragmento ¿de qué es este fragmento? ¿De la totalidad de mi vida que no conozco? (...) Si el sentir fragmentario de nuestra vida fuera venir de para ir a, diríamos que se presenta como fragmento lo que está en la cadena de un suceder temporal. Eso es la vida como temporalidad, pero la vida como fragmento es eso y es también sentir la referencia a lo que le falta. Y bien, lo que la falta a la vida es la unidad». «Mi vida, pues, es una multiplicidad, porque en cualquier instante en que la detenga es una multiplicidad inagotable. Y bien, esta complejidad, esta multiplicidad se nos presenta como fragmento porque hace sentir una presencia no presente, algo que se define por su ausencia: la unidad».¹⁷⁵ María Zambrano

La matèria en la que em trobo, tracta de l'existència humana a través de l'experiència, i el seu relat o l'univers narratiu que la sobrepassa. Justament potser es tracta precisament de sobrepassar-la. Aquesta experiència es construeix de la pròpia vivència d'un, però en tant en quant vivència, també està feta de ruptura. De desavinences (amb un mateix) i de detalls indesitjables. La ruptura amb un mateix o tot aquest conjunt de detalls, constitueixen l'etern conflicte humà en el que es construeix qualsevol existència. I és en ella que s'elucubra un esdevenir indagatori clau per a un mateix. Tota ruptura, tota fractura, per molt que estiguin formades per petites micro-fractures imperceptibles, es van succeint unes a les altres mentre es multipliquen els factors nocius que esdevenen petits conflictes, que sempre proposen tendències en desplegar-se per minimitzacions que fa l'individu. Però, en tants autoenganys i simulacions, hi ha una reducció de danys possible? En un naufragi, hi ha d'haver la perceptibilitat de ruptures prèvies per preveure qualsevol eventualitat? És necessària doncs, la prevenció gràcies a la predicció d'unes ruptures que avancin en petites transformacions? Cal generar un esforç en la predictibilitat d'aquestes ruptures per tal que no succeeixi el naufragi

¹⁷⁴ *«Todas las especies tienen su mundo y en él viven y están perfecta y absolutamente adaptadas. Esta ley se cumple en las especies animales, pero el hombre ¿a qué medio tiene que adaptarse? Max Scheler se fija en una parte del cuerpo sumamente humano y expresivo: la mano. Lo más humano que el hombre tiene, que puede adaptarse a diferentes formas y funciones, pero que a ninguna está perfectamente adaptada. Podemos emplearla de una manera muy rica, pero nunca tendremos la perfección del animal. No nos está asegurado ningún mundo. Las implicaciones de esto son enormes. ¿qué criatura es ésta que naufraga? No tenemos casa, en el ser hay algo que no puede estar envuelto y absorbido en lo que le rodea. El hombre es un animal metafísico, hay algo en él que excede a sus funciones, a todo lo que lo constituye como organismo. No somos nuestro organismo, no somos nuestro mundo, no somos nuestro ser, si lo hay».* Zambrano, María, *L'art de les mediacions (1904-1991)*, 2002, p.64-66

¹⁷⁵ *Ibidem*

com a visió quasi inevitable? És l'existència humana font de possibles naufragis i territoris proclius de derives cap a desastres, si no s'apliquen mesures?

És aquesta sensació de provenir de certa alienació, de no pertinença a qualsevol establiment natural i vivencial, la que ens fa navegar en certs moments vitals de forma quasi inevitable. De manera concreta, en els moments d'aprenentatge claus i/o de no-assumpció de l'apropiació, i/o del compromís lluny de la serenitat que seria desitjable. És una sensació d'estranya desapropiació o de lleugera no-pertinença. Dubtes que impulsen a les emocions més desagradoses que puguin existir. Lluny de la dolçor dels aprenentatges primerencs o de les aplicacions en l'experiència pausada que tots en principi desitgem i que després superem.

El naufragi moltes vegades neix de la sensació, més que de l'aparatosa certitud de les pèrdues significatives, just aquí on de vegades la pèrdua no és perceptible. Quan es generen les sensacions de no obtenir una pertinença precoç sobre els esdevenirs de l'existència, es polaritza fatalment en sensació de gravidesa, d'enfonsament. Aquesta és la sensació que vull travessar en aquest moment des del pensament de Zambrano, que he vist i ha contribuït en fer-me abundar sòlidament, des de la seva expertesa en raó poètica, en reviu els meus enfonsaments per desplegar-los i per, definitivament, contribuir en (des)enquistar-los. **L'escriptura de nou es presta per ajudar, per desplegar les seves ales cap a una estructura vivencial i artística front les emocions existencials i a males jugades més enllà dels seus significats, ja que genera recursos que la paraula i l'apropiació contenen en implicació i transformació.** El compromís amb un mateix que referma la construcció i que empara dels possibles naufragis o de les ruptures que els provoquen, mentre l'acció semàntica i gramàtica força a la creació exponencial del que (des)fragmenta el pensament. I és on em dispo a **veure les categories de resiliència que l'escriptura compon mentre s'apresta a desmantellar naufragis i ruptures que la vida en certs moments en obliga a desnodrir.** Com descomposar els grans dols o el naufragi dirigits cap a la resiliència. Sobretot quan no he assolit a desplegar-los amb solvència o els he maquillat en els pous de la memòria.

Però el que fa recrear la temàtica del naufragi aquí, és un homenatge al pensament de Zambrano a la que no em cansaré de proclamar-me'n deutor etern. Vagi aquí el meu profund agraïment a la seva obra com a generós impacte que ha possibilitat un pensament i una motivació, com a persecució de l'ofrena cap a la condició humana per a la seva alliberació en la nostra línia de l'apropiació. La de la possibilitat que rescato per generar recursos enfront a qualsevol idea de ruptura o naufragi. De l'assumpció de la llum com a facultat de l'home, va continuar amb la de les ombres com a concepte clàssic de la seva filosofia que era pentinada

per la perspicàcia de la seva poesia, sempre en un verb i en un pensament que acollia una humanitat pròpia de totes les complexitats i multiplicitats possibles que l'acullen. És la que em plantejo ara per a les hermenèutiques fenomenològiques amb l'ànim de dotar-les cap a l'escriptura transformadora. És llavors on totes les facetes i dimensions dels homes s'il·luminaran de totes les propostes que ens ampliïn l'autoconeixement i tots els accessos a ell i el que ens condueixi cap a la prevenció dels naufragis.

I és en l'apropiació de tot el que envolta al pensament biogràfic, concretu un territori adequat per a la natura metafísica dels homes a la que al·ludeix Zambrano. En una major plausibilitat en la inscripció al món a la que ens pleguem els humans, que cada cop suposa una major alienació proporcional a la nostra desnaturalització des de la modernitat. La nostra adaptabilitat depèn en major grau de l'accés al llenguatge que permetrà i concebrà una visió i la consegüent comprensió dels propis fenòmens interiors. Però per construir i possibilitar aquest pensament fenomenològic caldrà la visió i fixació de certa càrrega de la reflexivitat que ens permetem desgranar. En aquest moment, la prevenció i la visió general i parcial de tots els punts existencials, és fonamental per l'avenç en la gestió de les ruptures o dels naufragis. I és en aquesta natura dels homes actuals i de les existències que deriven en múltiples categories de crisi, on és fonamental el domini en el pensament fragmentari. És aquell pensament que formula una idea de pensament que interpretaria els fets significatius en diferents episodis més o menys rellevants, fent-ne una formulació i recreació de la sumatòria definitiva, creant-ne la gestió de tots els sumands que generaria una conclusiva obertura cap a diferents interpretacions. És a dir, **un pensament que fragmenta les diferents fenomenologies per obrir noves perspectives amb presència de diversitat d'angles i perspectives.**

Però el que destaca Zambrano és aquell esdevenir, quelcom que ha de succeir encara i que no és part de nosaltres mateixos; un no-nascut a la manera que ho he consignat en el subcapítol anterior. Llavors amb les anàlisis dels fragments recuperats com a matèria d'escriptura, **l'escrutini ideal estratègic de l'aprenentatge de tots els cicles vitals, des dels quals realitzar les interpretacions com a accions per suggerir una reflexivitat cada cop més ajustada, serà cada cop més conscient i present de tot el que s'hi genera.** Ja de per sí necessari pel seu caràcter preventiu, l'altra natura estratègica acaba conformant la visió pedagògica sobre la preparació en les ruptures, a mode de prevenció de qualsevol format de naufragi. Perquè la ruptura té la idiosincràsia necessària per observar en totes les seves reserves, lluny de les fugides a les que tendim.

També a afegir un esdevenir que sorgeix i emergeix de les petites fraccions que sobresurten de l'anàlisi desbloquejat de les fracturades visions que obtenia en el passat (sense lectures irracionals amb possibles percepcions autodestructives).

Així doncs, una figura metafòrica i metonímica essencial que perforaré, la del naufrag. Que implica una mirada reconeixedora dels fragments que està vivint i que permet visualitzar quin instant es (des)localitza els possibles mals interiors i en tot allò que el fa més diletant. La que potencia l'observació i la confrontació entre les preguntes eternes de l'ésser humà¹⁷⁶. La figura de l'ésser humà en la confrontació solitària mentre es ventila la solució permanent entre les reflexions sempre emparentades a les preguntes –i a les seves arts– aquelles que conduiran a les nostres complexitats, a totes les respostes heterogènies, les que no contenen certes, sinó al pluri–cromatisme de la natura variable humana. **La nostra pura fenomenologia. Aquelles natures que impulsin sobre les activacions de les diferents reflexivitats, sense perseguir la fermesa d'una sola resposta, sinó a un diàleg permanent, a la contemplació d'aquell conflicte que s'entossudeix en perseguir aquella reflexió que engega la pregunta i que ara s'obre entre l'espiritualitat i la raó poètica, com a objecte pedagògic en aquesta tesi.**

La permanent recerca a través del conflicte humà la que obrirà una gran multitud de jocs i la que il·luminarà en el camí que condueix cap a les laberíntiques vies de sortida de solució del imbricat problema del *pathos* permanent¹⁷⁷. El dolor ferm, sempre present en l'ànima humana, és del tot irresoluble, però cal imaginar sempre la idea d'oportunitat en les penombres humanes i és aquest el poder facultatiu del possible naufragi humà. El plausible sentiment en aquestes instàncies –i que ens pot alliberar– s'accentua en el fet (o de prevenir) de tocar fons i

¹⁷⁶ « ¿Qué hacer ante esta situación en que nuestra vida se nos presenta como fragmento? La pregunta no es qué es, si no qué hacer. En cuanto llegamos a nuestro propio ser. Ya no nos podemos preguntar por él en primer término. Nadie dice cuando está sumergido en duda, en angustia y en perplejidad ¿qué soy? Si no ¿qué hacer? Esto nos presenta otros dos aspectos de la intuición de la vida. Quiero decir, de la pregunta como tal pregunta, sin tener en cuenta la respuesta. Con esta pregunta sucede igual que con la pregunta clásica de la filosofía ¿qué son las cosas? Tiene sus implicaciones y consecuencias por el hecho simple de preguntar y otras por la contestación que se le dé. En filosofía como en la vida, lo más grave, ha sido preguntar, decidirse a preguntar. La más profunda originalidad de una filosofía es su pregunta y no su contestación. En la actualidad la filosofía está asfixiada por el afán de encontrar respuestas, rápidamente, terminantemente, y lo que hace es desdeñar el preguntar. Es más audaz atrevimiento atreverse a preguntar que atreverse a contestar, porque las contestaciones están dadas casi siempre y las preguntas son lo inédito». Zambrano, María; *L'art de les mediacions (1904-1991)*, 2002, pp.68-9

¹⁷⁷ «Encontrar también la solución de un conflicto interior cuando se ha caído en un laberinto inextricable por obra de las enredadas circunstancias. En esta cultura permanente del corazón, no arde como fuego sino como llama, llama que no produce dolor sino felicidad. Y es luz que ilumina para salir de imposibles dificultades, luz suave que da consuelo. En esta misma cultura el corazón tiene heridas; lentas, a veces de imposible curación; diríase que las heridas en él no se cierran jamás porque tienen un cierto carácter activo, son heridas vivas, como heridas, de las que mana constantemente una gota de sangre que impide su cicatrización». Zambrano, María; *Hacia un saber sobre el alma*; 1987, p.53

permet el coneixement fonamental sobre les ruptures que dirimim, entre les esclatxes que s'oculten entre teranyines –estructures d'oblit i de deixadesa– que de no créixer al nostre voltant, possibilitaria major percepció sobre les pròpies inestabilitats i estatuts interiors. Contemplant tots aquests camins de ruptures –com a sortides dels conflictes, avançant-nos al naufragi indesitjable– ens preparen per als esdevenirs orientant en el perpetu conflicte interior, no com a bèl·lica oposició de resistència soferta i forçada, sinó com a rupturista postura front el dolor. Sense victimisme a l'incontestable dolor de viure però en permanentment diàleg indagant en les categories que escapin de la nociva erosió de qui es resisteix, sense la opció més dialogada oferta per l'autoconeixement de la reflexivitat.

Una ruptura o una fractura poden avançar un descans forçat i impulsar cap a una reflexió advenidora i benaurada per moltes de les circumstàncies que ens traspassen cap a altres que transcendeixen en altres instàncies de la vida. Per tant aquesta és una categoria fonamental per gestionar qualsevol dificultat o dubte dels diferents tarannàs.

3.11. El dol i adolorir-se.

«Y yo me quedaré aquí como una lámpara que se enciende en la oscuridad. Tendría que ir más abajo y hundirme hasta el centro mismo de las tinieblas, que muchas han de ser, para encendernos dentro de ellas. Pues que sólo me fío de esa luz que se enciende dentro de lo más oscuro y hace de ello un corazón. Allí donde nunca llegó la luz del sol que nos alumbra. Sí, una luz sin ocaso en el centro de la eterna noche... algo que no tienen los habitantes de ninguna ciudad, los establecidos; algo que solamente tiene el que ha sido arrancado de raíz, el errante, el que se encuentra un día sin nada bajo el cielo y sin tierra; el que ha sentido el peso del cielo sin tierra que lo sostenga»¹⁷⁸. María Zambrano.

(...).«Puc almenys sentir-me trist, i tenir la consciència que, amb aquesta tristor meva, s'ha creuat ara – vist amb orella – el so sobtat del tramvia que passa, la veu casual dels conversadors joves, el xiuxiueig oblidat de la ciutat viva. Fa molt temps que no sóc jo». Fernando Pessoa¹⁷⁹.

Hi ha una errància en certes escriptures que poden arribar molt al fons de les nostres essències. En la soledat, en les intimitats dels “*pathos*” humans, en alguns dels insòlits i adolorits episodis de les contrarietats dels passatges de la vida i en tantes i tantes ingrates vivències, hi ha una fonda sensació de sentir-nos arrencats en dolors, en una ingràvida i opressiva absència de seqüeles físiques, i no obstant, de trastorns indeterminats que es van

¹⁷⁸ Zambrano, M.; *L'art de les mediacions (textos pedagògics)*; 1904-1991, 2002

¹⁷⁹ Pessoa, F.; *El llibre del desassossec*; Quaderns crema; 2002

acumulant en una superposició d'una rere l'altra, que no permeten el record d'elles. Pot haver-hi una indolora expressió dels mals en el pla físic i la gravetat de certes traces de molta incidència de les pèrdues i/o abandonaments d'aquelles sensacions de mancances que provenen dels punts obscurs de les nostres històries, que determinen certa tendència a l'oblit als episodis o que resulten dels trastorns produïts per la mala gestió del dolor. Una excessiva mala gestió en els propis mals o en les llacunes creades per la visió alienada, propiciada pels autoenganyos al llarg de la nostra biografia, poden ser símptoma de dificultats en l'afrontament del dol i del dolor. Així doncs, com a pedagogia en l'art de viure en el capítol precedent, em trobo immers en fragments de dolor en les parcel·lades zones de la nostra existència que formulen sempre els qüestionaments que seran fonamentals en les diverses parts del creixement¹⁸⁰.

Zambrano és un exemple del que hi ha de sofert en l'escriptura, com detectem en el darrer passatge fet de lucidesa que entranya coneixement de les més fondes foscos, i és a més a més una clarivident molt destacada de tots els claroscurs dels camins creatius de la humanitat, que pot fer de perfecte mirall d'aquestes diatribes humanes, i, per tant, una hermeneuta poètica de totes les complexitats sobre tots els devenirs de l'ànima humana. Una experimentadora dels sentiments que ha hagut de governar-se amb moltes dificultats forçades per unes circumstàncies amb diversitat de lliscants territoris que ha hagut de crear. En aquest sentit recorda a Pessoa del qual en destacaré més d'un territori comú. I amb Pessoa o amb Zambrano –i d'altres– em conduiré per les pantanoses aigües, més aviat fosques i poc transitades, per dirimir diferents lluites que visualitzin els diferents estats que requerirà de revisions i reflexions del sí–mateix.

És també qui ha hagut de negociar en totes les tensions de la vida, entre la llum i la foscor dels diferents territoris, i l'amplitud dels fragments i dificultats, i òbviament, ha pogut constituir

¹⁸⁰ « *¿En qué momento preguntamos? Preguntamos, cuando estamos en un apuro, cuando estamos pasándolo mal, cuando estamos perdidos y como náufragos. Esta pregunta nos lleva a la intuición de la vida como naufragio y como sentirse perdido que nos pone de frente al ¿qué hacer? De acuerdo con el carácter metafísico que habíamos visto en la vida como fragmento habrá un qué hacer metafísico que es el horizonte. ¿qué nos preguntamos que hace suponer que estemos perdidos, que no sepamos a qué atendernos? Poesía, captación de la vida. Justamente, quien no haya pasado por ningún momento en que se haya sentido así no ha vivido, se encuentra sobre esos andamios que el hombre ha levantado a lo largo de la historia para mantenerse. Se levanta la cultura, y la cultura produce una asfixia que nos hace olvidar que somos náufragos, que estamos perdidos, o bien naufragamos en la misma cultura. Ello explica la existencia de las llamadas crisis históricas. Si no fuere la vida de un náufrago, cualquiera de las culturas que hubiese sobre el planeta hubiese bastado, pero sucede que cuando el edificio está más seguro aparece como una ola de angustia y de nuevo nos sentimos náufragos en medio del esplendor y de la riqueza*». Zambrano, María; *L'art de les mediacions* (1904-1991), 2002; p.70

una de les més grans coneixedores de les diferents facetes de cadascuna de les vivències al límit del precipici. És la poesia la que probablement ajudi i contribueixi a l'art de viure de forma més que decisiva. Perquè aquesta gestió sobre les pròpies complexitats interiors i sobre la metafísica en tot el que succeeix, i en les paradoxes que hi ha en un segon ordre, hi tindrà lloc l'escriptura: l'eina en la que negociar totes les diatribes que et vas trobant, com a tribut als pensaments fenomenològics i hermenèutics. **I l'escriptura –diu Zambrano– és una gran representant de les facetes de les pròpies foscos, aquelles en les que també situar-me per reconèixer les pròpies facultats d'aquelles possibles tenebres.** Ja que, certes ombres presents en els punts vitals, poden esdevenir –després de visualitzar-los, repensant les seves diverses dimensions, divagant i indagant en les múltiples facetes– una plausible idea que podria operar com a reforçada causa generadora de resiliència, o de les seves possibles promotores, com a territori on fer-se en l'art i (re)capacitar.

Apareix en aquest ordre de factors, una fonamental instància sobre el fet de preguntar, com he certificat diverses vegades al llarg d'aquesta investigació. L'oportunitat que se'ns ofereix a través d'aquestes zones fosques i en el precís instant de traspasar totes aquestes incertes variables que succeeixen al llarg del temps, és on trobo la protecció de la pregunta com a imminent moment previ per a l'avenç de la reflexió més pertinent. La que més perspicàcia m'aporta. La pregunta i la seva enunciació serien suficients per engegar i per ampliar totes les visions que ens serien efectives per obrir, il·luminar i accedir a les foscos que són aquí la categoria principal d'obstacle per dirimir els nostres dubtes. La mestria en poder observar totes aquestes instàncies de l'ànima humana, emergeix de la curiositat i de la perplexitat en totes les multiplicitats i complexitats de totes les situacions i, fins i tot, de les perversions de tots els imbricats factors que ens ressegueixen al llarg dels nostres cicles vitals, i per tant han de concitar la nostra atenció sempre. I d'aquestes visions procedents de l'observació permanent de la condició humana –i sobretot en les nostres evolucions personals (sempre dinàmiques)– és essencial desenvolupar-la.

Una certa visió perifèrica sobre tots els factors que configuren, i la protecció per la gestió emocional que hi comporta –i que ens podria confortar al projectar-la en el nostre benefici– serien algunes de les que vindrien a afegir-se a totes les que estaria desplegant aquí en relació, als dolors i al fet del dolor's. En això provenia la mestria de la malaguena: en les seves visions de l'exili i en els episodis vitals viscuts entre el segle més fosc de la nostra època, tot i l'abandó i dol que procedia dels mencionats episodis d'exiliada. Amb les imatges més aterridores de la guerra a la memòria –afegides a la lògica repulsa pel caràcter civil de la confrontació– obtenia infinitat de matisos en el seu pensament, entre les diferents opcions i

visions empàtiques, adquirint la realitat més propera i variable de totes les possibles aproximacions emocionals. A aquesta visió perifèrica més funcional de tots els factors emocionals, s'hi hauria de sumar tota la visió personal sobre les seves vivències entre les experiències que es superposen, una en l'altra, formant múltiples capes que obtenen un valor afegit, sobretot en la seva pròpia ànima, pel seu possible poder hermenèutic al convocar el seu sentit i en re-ubicar-se en diferents nivells, gràcies a una escriptura tan transformadora i fenomenològica sobre el que està vivint, la filòsofa: «*El tiempo cubre a las cosas de la tierra y de ellas, sólo el amor lo sobrepasa. El amor atravesado por el tiempo lo atraviesa. La estrella solitaria que abre el día y alumbra el nacimiento de la noche es un umbral y una ley. La sombra de los anillos de Cronos la divide, la hiera. Porque no es sólo sombra, es herida; el tiempo penetra el amor y así el amor engendra siempre*»¹⁸¹.

En aquest passatge, l'ànima de María està profundament tocada per unes petjades que insinuen una sensibilitat totalment entregada a l'amor en la seva vida i en l'amplitud i varietat de facetes que s'hi despleguen. Aquest matís sobre l'amor sobre el transcendir dels seus tarannàs confirma la seva inescrutabilitat, ja que hi ha regles no escrites sobre tots els sentiments més complexos i els que més dolor provoquen. Per la seva imprevisibilitat i per les manques que concita l'amor en sí, font veritable de totes les alegries, però de vegades del dolor més irreconciliable. Del que més pot sumir en certes sensacions d'enfonsament, de veure't en dificultats i en un punt sense sortida. I és que les tenebres desconsolen, t'insereixen en sensacions i cúmuls de naufragi i, de vegades, implica i condueix a enterrar-s'hi ja que no recuperem, ni restituïm els punt de recobrar les energies ni l'ànim de sortir-ne.

És en els enigmes dels diferents «jos» que mantinc on m'he de manifestar per restablir les realitats. Entre desequilibris momentanis, desenganys, desencisos i desassossecs, s'enllacen més del que és desitjable els nusos que s'allotgen entre les múltiples capes que cohabiten dins nostre. En l'ànima humana s'afavoreixen i es conciten diferents tendències i forces que es van inflant, si no es fa res per conciliar-ho. Cal separar certes divisions sobre les diferents procedències, sobre les diferents etapes que s'hi ha aplegat com a història dels nostres dolors o malestars. Algunes que ens impel·leixen als autoenganys més crus per la nostra natura per impressions equivocades sobre les estimacions més descarnades de la nostra visió vital. La importància doncs d'haver vençut la nostra pròpia comprensibilitat de tots els factors interns.

¹⁸¹ Zambrano, María; *Hacia un saber sobre el alma*; 1987, p.194

És important tenir-ne una idea exacta com a registre del que havia succeït. I és quan ens cal ajuda per poder tenir una ànima molt més ecològica sobre els coneixements i sensibilitats en relació als «jos» interiors. I per aquesta raó cal treballar el «jo» poètic per tal d'indagar totes les categories possibles. Sobretot la pèrdua que és la que ens priva de certs moments determinants, o, i de manera més colpidora, que priva d'una comprensió concreta cap a certs passatges clau de la vida que ens pot desorientar de forma gairebé aniquilant. Aquí tenim aquest fragment on Zambrano mostra el seu desconcert entre dues identitats creuades que es conciten en el seu relat incandescent, la seva ànima antiga, que de cop recupera: *“Asistida por mi alma antigua, por mi alma primera al fin recobrada, y por tanto tiempo perdida. Ella, la perdidiza, al fin volvió por mí. Y entonces comprendí que ella había sido la enamorada. Y yo había pasado por la vida tan solo de paso, lejana de mí misma. Y de ella venían las palabras sin dueño que todos bebían sin dejarme apenas nada a cambio. Yo era la voz de esa mi antigua alma. Y ella, a medida que consumaba ese amor, allá, donde yo no podía verla, me iba iniciando a través del dolor del abandono. Por eso nadie podía amarme mientras yo iba sabiendo del amor. Y yo misma tampoco amaba. Sólo una noche hasta el alba. Y allí quedé esperando. Me despertaba con la aurora, si es que había dormido. Y creía que ya había llegado, yo, ella, él... Salía el sol y el día caía como una condena sobre mí. No, no todavía”*¹⁸².

Aquesta paradoxa és infinita. Una ànima que divaga entre la malenconia i la pèrdua. Una ànima que es recupera a si mateixa. Un temps que retorna i aconsella escoltar-se. Una autocomprensió que es pot visualitzar des d'una nostàlgia recobrada. Un amor que en consumir-se, bascula cap al dolor més incipient. El de l'abandó, i per tant, un amor de no-tornada. I aquí apareix una ànima-tutora, una guia de l'amor que escapa del seu “apropiat” i que es torna a manifestar perquè el record el deixa “atrapar-se”, deixant una esclatxa de la seva essència arraconada en el seu interior, taponada per altres instàncies, entre altres vehicles i conceptes. És doncs la nostra ànima antiga, la nostra primigènia, la que pot rescatar l'essència que auscultarà de forma més viva totes les sentides emocions que s'han pogut descobrir. I el que arrenca com un pensament poètic i intuïtiu esdevé una clau del seu esperit ja que auscultar, indaga i reflexiona, mentre interpreta totes les divagacions que calguin pel cas. El pensament intuïtiu s'afegeix a una escriptura fenomenològica en quotes d'aprenentatge i d'amplis marges de visió de “*raó poètica*” i de coneixement sobre tots els camins del dolor.

Una altra ploma experta sobre els revolts de la vida, un altre brillant fenomenòleg: Fernando Pessoa. En els temps dels seus dolors –i còlera– ell esmolava al màxim les seves eines, publicant l'obra del desassossec o emblema del malestar i dels patiments. Crònica de

¹⁸² Zambrano, María; *Hacia un saber sobre el alma*; 1987. p.197

l'abandó¹⁸³, on després creava heterònims per fer la pervivència de les seves diverses identitats. Aquí trobo d'altres instàncies de l'abandó; que et marquen i que t'apliquen una mena d'aïllant entre l'individu i el món. Entre el que succeeix en el nostre interior i el que es congrega a nivell de pensament, en el cúmul experiencial que suposa el camí biogràfic. Els primers sentiments entre l'abandó i els mals concitats per sensacions, o els elements complexos de l'enyor i mancances en les primeres etapes vitals, són els caràcters—marc del que haurà d'esdevenir fenomenològicament en el si de cada persona. **L'escriptura és la que afegeix la contemplació de tot el que construeixo, mentre hi ha diversitat de senders que s'han de negociar per la vivència de tot el que cal anar practicant.** Formulo la **pertinença de l'escriptura com a recurs per treballar i contemplar el dol i l'adolorir-se**, i reivindico aquesta visió de Pessoa que afegeix **transcendència i coneixement de la fenomenologia de l'esperit** que traça en la seva obra ressenyada.

Tenim dos exemples claríssims sobre l'expressió de la seva hermenèutica fenomenològica en les que es descriuen dos sentiments que ressenya des del seus pensaments: com situa el sentiment en relació a la seva existència i on ubica el saber viure en les seves eines primàries, que suposen el tronc principal per corroborar com a origen del seu pensament central¹⁸⁴. Una impressió que vaig recollint de Pessoa que pot representar diverses cimeres de les complexitats i difícilment assolibles per altres assajos literaris o experimentals de l'ànima humana. Es van desplegant en Pessoa totes les ànimes presents en tota la polifacètica escriptura de gran calat. Difícil desplegar tota la gran amalgama de sentiments —amb gran presència de superposició de sensacions, entre la diversitat de capes— des d'un precís pensament en una expressió de totes les raconades i les variabilitats properes a tots els matisos imaginables. Aquest és Pessoa i un dels escriptors que millor poden il·luminar la fenomenologia de tots els *hermes* de les diferents identitats, enconades realitats, moltes

¹⁸³ «No em recordo de ma mare. Va morir que«jo» tenia un any. Tot allò que hi ha de dispers i dur en la meua sensibilitat ve de l'absència d'aquesta escalfor i de l'enyorança inútil dels besos que no recordo. Sóc postís. M'he despertat sempre contra uns altres pits, gronxat per desviament. Ah, és l'enyorança de l'altre que«jo» podria haver estat que em dispersa i sobresalta! ¿quin altre fóra«jo» si m'haguessin donat amor del que va des del ventre fins als besos a la carona?». Pessoa, F.; *El llibre del desassossec*; Quaderns crema; 2002; p. 39

¹⁸⁴ «Em fa mal qualsevol sentiment que desconec; em manca qualsevol argument no sé sobre què; no tinc voluntat als nervis. Estic trist sota la consciència. (...) i deixo d'escriure perquè deixo d'escriure». *Ibídem* p.79. «Allò que, crec, produeix en mi el sentiment profund, en què visc, d'incongruència amb els altres, és que la majoria pensa amb la sensibilitat, i«jo» sento amb el pensament. Per a l'home vulgar, sentir és viure i pensar és saber viure. Per a mi, pensar és viure i sentir no és res més que l'aliment de pensar». p. 84.

vegades contràries entre si, en les quals s'entreveuen els eterns conflictes en els que poder aportar-nos llum.

En definitiva, els dolors –o la desolació que em comporta la diversitat de danys col·laterals–ens aporten una major dosi d'autodomini i permeten vivenciar francament totes les posicions, (re)formular les perspectives possibles, navegar en les diferents identitats que he travessat, gestionar totes les estacions que ja he visitat en la memòria: (re)visitant–les, potser (re)formulant aquella experiència. També en categories que m'he d'aplicar en totes les diverses facetes de les pèrdues o de les mancances, en les que mediant el temps, descobreixo errors, episodis remots que compten i que fa retornar a altres factors vitals que em milloren, en noves situacions il·lustrades aquí de nou en Pessoa: *«que molts que ens enganyem! Quines mars sonen en nosaltres, en la nit que som, per les platges que ens sentim en les ampliacions de l'emoció! Allò que s'ha perdut, allò que s'hauria d'haver volgut, allò que s'ha obtingut i satisfet per error, allò que hem estimat i perdem i, després de perdre-ho, hem vist, que no havíem estimat; allò que hem cregut que pensàvem quan sentíem; allò que pensàvem que era una memòria i creïem que era una il·lusió; i tota la mar, vinguda remorosa i fresca, del gran fons de tota la nit, agitant-se suau a la platja, en el decurs nocturn del meu passeig vora la mar (...) qui sap tan sols què pensa o què desitja? Qui sap què és per a si mateix?»*¹⁸⁵

En fi, dels tumults de les ànimes, cap a les calmades aigües de qui és plenament conscient del que succeeix en el seu fur intern. Perquè és qui formula els desitjos i navega la nau gestionant dols o ambivalències emocionals –ja que d'aquesta pasta estem fets (de la profunditat en l'ensenyança i en les contradiccions de les emocions)– contraresta el dolor com a ens advers a les ànsies de superació. Perquè el desig està fet d'unes foguerades en una primera instància, i d'altres, es construeix de visions a més llarg termini que transformen la vivència. Però tots han de tenir uns usos més diferents que es dispersen en factors que de vegades dificulta la ubicació per instants de veritables sentiments. Amors que formen il·lusions que ens envien a remolc de les circumstàncies i que ens confonen en diferents estadis i visions. Per tant, cal depurar-se cap a la recerca dels majors i més veritables sentiments, o en el millor dels casos, conèixer la casuística de les respectives emocions. En tot cas viatjo des dels diferents passatges dels dols per poder vivenciar–ne després els bons moments. Per què aquesta serà una preparació per les millors premonicions que hauran de venir?

¹⁸⁵ Ibídem, p. 111

3.12. La passió de viure: l'amor i el tacte / el sentit de l'humor / el riure i la fruïció per la vida.

*«Porque el verbo divino se encarnó en el vientre de la Virgen,
Haciendo renacer la luz que la oscuridad de la noche había vencido
Para nosotros, los infelices hombres [nos hombres miseros],
desterrados de la luz del paraíso,
Sepultados por la oscuridad del pecado cometido,
Alejados por nuestra propia voluntad de los lugares donde la luz
resplandece,
Y justamente encadenados a la muerte eterna.
Y así la raza mortal pagaría y expiaría sus culpas,
Y sufriría las penas merecidas por su desmedido orgullo.
El verbo divino quiso volver a nosotros y devolvernos a nuestro
anterior hogar. »*

Citat en O'Meara en Eurígena¹⁸⁶

Després de l'ostracisme en el que l'ésser humà es va encadenar durant segles, en cert moment es va concedir el dret de poder gaudir de la llum després de vagar en el seu verb condemnatori. Ja no implicaria "autorecriminatòries" en les pèrdues que l'haurien modulats com a ésser viu enclavat a les culpes, i com mostra el poema, que s'hauria permanentment encadenat a les diferents morts viscudes, entre les desterrades existències lluny de la llum. Aquests desterraments quedarien aparcats en cert moment renaixentista lúcid i hauria premut l'accelerador d'un retorn necessari cap a nosaltres mateixos, cap a una llar de la que mai hauria d'haver-se deixat (auto) desallotjar. Què i com és allò que va operar i apostar pel retorn? L'obertura que va haver d'obrar per tal de mantenir el miracle de tornar a la llum, és el mirall que per l'ésser humà va representar i permetre fer aquesta formació d'una nova consciència. El verb diví al qual al·ludeix el poema que emmarca l'actual reflexió, inaugura una nova etapa per l'escriptura i el pensament, que decididament, imprimeix noves possibilitats i que arracona la supervivència forçada de les foscors que impedièren el desenvolupament de la humana essència des de la llum a l'eterna pervivència.

Metàfores eternes. Visions significatives que podrien haver estat elaborant designacions implícites per l'ésser humà, descrivint culpes, contorns ferotges, que es mudarien en cultures arribades als nostres dies, que insòlitàment segueixen inscrites en els nostres ADN. Però cal seguir inventant en l'eterna creació del llenguatge per poder seguir re-generant¹⁸⁷. Per això

¹⁸⁶ McMahon, Darrin M.; *Una historia de felicidad*; 2006; p. 121

¹⁸⁷ Sobre la potència del llenguatge en la narració de Shakespeare, Steiner en fa referència pel poder oníric i poètic que va inspirar a moltes veus que perviuen en el nostre imaginari col·lectiu: «*Algunos sonetos hablan del cuaderno del escritor, otros de un maestro rival. En ninguna parte se encuentra una reflexión sostenida sobre qué es ser Shakespeare o en qué consiste ser un creador supremo. Las*

sempre elaborem i creem des de les inspiracions, ja vinguin de les muses o de la veu directa divina, reconstituïnt les paràboles màgiques de tot el que brolla des de la creativitat. Aquesta procreació que prové de la influència de la recerca de Déu, i que encara perviu, pot infringir en forma de desig, en forma d'art, en tant en quant declama una recerca de perfecció, com alguna de les visions en tot art i en tota recerca. Tota recreació artística originària aquesta declamació d'un cert desig de retornar dels exilis autoimposats i que formaran part de la nostra natura, ja per sempre¹⁸⁸.

Tot un món enclaustrat, en el «quasi» de la cita shakespeariana, és simptomàtic del que significa la poesia i del que pot despertar i del que mesquinament l'home s'ha deixat perdre dins d'aquest obscurantisme. Escapar d'ell significava una forma d'esplai i d'expressió per implementar una crea-(tització) com a forma d'exploració pròpia i d'afrontament al món. Aquesta probable voluntat d'acostar-nos a l'art és l'obertura que seria com recuperar la vida. Tot el que representa vida i pervivència en la vida. Passió i fruïció per la vida, però sobretot la possibilitat de la felicitat que sempre ha estat fruit dels propòsits dels humans. Gairebé una necessitat bàsica que ens arriba molt abans de la del donar sentit a la vida, és la del plaer, de la fruïció i per tant l'art de viure en el plaer encobert en l'acte de riure. Em proposo fer un concul després de fer l'aproximació als anys d'infinites desfetes pel gaudi de la vida, per començar a pensar en l'amor, el tacte i el fruit d'una vivència, i/o altres que ens condueixin a elles, que permeti també construir l'art de la creació.

Per arribar a un *pensar en l'art de la creació*, potser seria òptim regalimar-nos amb paraula mentre obro en l'art del sí-mateix, implementant una observació sistemàtica per les arts de l'escriptura, i per tant, en l'autoobservació. Si desplego en les restes de les despulles al llarg de la història veuria que l'art de l'escriptura i en el fet d'escriure el pas del «jo», hi ha un gran reguitzell de buits en les reflexions que ara permetrien obrir el camp del desenvolupament de

invocaciones a las Musas son totalmente convencionales. Puede que exista una ironía que se nos escapa en «Vestir de palabras viejas en nuevo modo es todo mi arte», tal como confiesa en el mismo soneto 76: «Que casi cada sílaba mi nombre clama». ¿No hay quizás un mundo encerrado en ese «casi?» Steiner, G.; Gramática de la creación, 2001, p.89

¹⁸⁸ «En esta autorretratación y autoexilio, Dios *no es y no está*, sino que más bien *se despliega, se desliza*. Leído en otra clave, podríamos decir: mientras estemos asegurados en una identidad fija e inmutable, no creamos. Sólo si nos agrietamos, si quebramos la rigidez de nuestro yo podremos crear la vida como algo humano, es decir, como arte. Y es que la existencia, como vida humana singular de un existente, es lo que se cuele por las grietas abiertas de nosotros mismos. La vida se inscribe en una grieta, en una fractura de la realidad y de lo absoluto. El deseo de crear, entonces, no proviene de la fijeza y de la firmeza, sino de la voluntad de devenir otro. Es el deseo de lo exiliado, de un deslizamiento, de un desparramarse la escritura de la vida (biografía)». Sperling, D.; *Del deseo. Tratado erótico-político*. 2001, p.23 citat a *Ibídem* p.98

la creativitat. El «jo» del segle XIX, no havia obert pas cap als camins ni a les obertures desitjades, tot i que l'experiència sí que ha promogut un camp d'experimentació.

Per banda de l'experimentació tinc un banc de proves que serà sempre matèria de reflexió, el de la infància. Ens pot la idea de que la creació és un punt d'inflexió important per a qualsevol persona o procés, i en conseqüència, en l'art genera des de la seva profunda inflexió i, per tant, penso en l'analogia de la infància, com el concepte d'inici, com he descrit abans. La creació és o podria ser el no-ser, un no-nascut i una obertura a l'experiència. Potser ens prové doncs de la idea que en tenim o del lloc que ens representa la infància¹⁸⁹: Llavors la infància i les poderoses metàfores, metonímies i analogies que s'hi generen produeixen punts emocionals despertant elements semiòtics amb múltiples fenòmens creatius de primer ordre.

Aquests factors em criden poderosament ja que de l'emergència que n'arrenca, en sobresurt una oportunitat com un néixer summament dinàmic, com una experiència perpètua sempre per rellegir en tot fruit. La metàfora està servida en el sentit més provocador de la paraula en la que puc instal·lar-me sempre en el renéixer i en l'obertura constant.

Però on i com es situa l'home entre el pas del dol o les dificultats a la passió per la vida i la recerca de la felicitat? Quines són les freqüències que ha de generar per poder traspasar en el trànsit entre una i altra? I sobretot, quin paper té l'anomenada poètica i quins exemples trobem al llarg de la història?

En el llibre de Darrin M. McMahon "*Una historia de felicidad*" observem els diferents silencis humans en relació a la felicitat i a les conclusions sobre les diferents parts que sustentarien a l'ésser humà en els seus punts d'inflexió, que han donat lloc a diferents percepcions de concepció que haurien produït canvis de visió general. Un reinici que configuraria noves eleccions transformadores en aquesta base conclusiva i que promouria les consciències individuals i col·lectives. Potser, cal fixar-nos en el pòsit sempre fixat com a memòria col·lectiva, de l'observació continguda en Tomàs de Aquino, on veu els éssers humans en l'escala de la creació dividida en diferents nivells que van dels casos més senzills fins als àngels,¹⁹⁰ concebuts dins dels paradigmes expressats en una jerarquia ben clara on cal conduir-

¹⁸⁹ «Ese lugar es la infancia, el momento anterior a la palabra lograda (infans). En lo inefable de la infancia – en su poética – encontramos el lugar de la experiencia, el nacimiento del tiempo, el espacio de la creación de sentido que agrieta lo dado. (...) nacemos, luego llegamos; nacemos, luego nos presentamos. Y esa nuestra presencia en el mundo, nuestra visibilidad, es precisamente, un estar en lo abierto». a Bárcena, F. ; *El delirio de las palabras*; 2004

¹⁹⁰ Les diferents escales de l'ésser es prefigurarien segons el següent: «En que los intelectos se conocen a sí mismos (...) conociéndose a sí mismos en ellos mismos. Finalmente, en el último peldaño, se halla la

se, i que prescriu la racionalitat per poder arribar als destins en una única direcció possible. Les possibles divisions en les que es podia construir quedaven eliminades per la concepció teocèntrica de la cultura i del concepte col·lectiu. Tot queda a mercè d'un sol propòsit, pensament i univers unívoc que divideix també els sers entre la matèria fins a la ment com a propietat de Déu en la gran cadena del ser. La mateixa que havia definit Aristòtil en un doble sentit: el que es pressuposa com a objectiu natural (*télos*) i el que es desprèn d'assolir-lo, que al orientar-se com a home bo i ètic (*Ética a Nicomaco*) –o el més similar als déus– i que és la reflexió a la que ens hi acostava, és la que ens accedeix cap al camí de la felicitat. Aquesta activitat contemplativa, la que t'acosta a una veritat, conté els dos conceptes del moment [*beatitudo*], o [*felicitas*]¹⁹¹, és a dir, el concepte que t'acosta a la veritat i a la plenitud en una sola via. Però que ja promou una divisió de difícil encaix al reconstituir la realitat humana entre els diferents paradisos la dificultat de la incorporació del paradís terrenal al celestial.

En el segle XVIII es van fer patents les recerques humanes cap a la felicitat, potser perquè els partidaris de la il·lustració ja consideraven prioritari el plaer i el benestar, alhora que creixia la idea de societat o el concepte ideal des del confessional cap al caràcter laic. La llavor l'havien plantat els estoics i els epicuris, en la persona d' Epicur, que minimitzava el dolor focalitzant en el plaer, sempre per assolir la pau (*ataràxia*) des d'un estat d'autosuficiència, controlant l'ansietat i la necessitat en la senzillesa del seu Jardí, en el que practicava la sobirania del sí mateix¹⁹² per lluitar contra antítesis de les èpoques precedents, recolzades aparences entre les decadències humanes ja comentades. Per tant els conceptes que confiaven en els ideals de ciència del segle XVII transformaren els conceptes clàssics de polis que fomentaren el platonisme i el que he comentat de l'ètica aristotèlica. Sobre Epicur, el que estic comentant segueix en plena vigència en ple segle XXI i fa que les reflexions que entomo aquí siguin molt més que significatives ja que planteja la necessitat d'empoderar les reflexions sobre l'individu actual, més que amb rellevància.

Però on potser es poden observar les tensions que no s'havien resolt entre Tomàs de Aquino i aquest segle XVIII, és en els diàlegs que podrien haver realitzat Rousseau i Locke, aquest darrer com al seu coetani més pragmàtic. Aquí el que s'observa són diferents estils de poder d'accedir a una felicitat segons el concepte que en tinguem a l'hora d'accedir-hi: «*que anhela mi alma (...)*

cumbre de la perfección, el puro intelecto, que pertenece a Dios, en el cual existir es comprender (...) de manera que, en Dios, la idea de su mente es Dios mismo». Lovejoy, Arthur; *La gran cadena del ser*; Barcelona, Icaria, 1993. A McMahon, Darrin M. *Una historia de felicidad*, 2006.

¹⁹¹ *Ibidem*.

¹⁹² Artículo del País de 26-4-2014; Michel Onfray; *Epicuro, un remedio para la crisis*: http://elpais.com/elpais/2014/04/07/opinion/1396869355_904433.html

que no se compone de momentos efímeros, sino de un estado único y duradero»¹⁹³ i que al desconfiar del plaer, s'acosta als objectius de ser feliç per ordre natural. Qüestió que sense resoldre-la en cap moment, ja ens situa en una modernitat d'essència cada cop més paradoxal, és a dir, que ens descriu una situació per un ésser humà d'unes violentes contradiccions que arriben als nostres dies: «a diario deploramos las miserias humanas y descubrimos el peso de nuestra existencia es bastante difícil de soportar, con todos los males que lo acentúan. (...) Siempre preguntamos a los demás quiénes somos sin atrevernos a preguntármelo a nosotros mismos. (...) en medio de tanta filosofía, humanidad y cortesía y sublimes máximas, apenas tenemos un exterior engañoso y frívolo: el honor sin virtud, la razón sin sabiduría y el placer sin felicidad».¹⁹⁴ Qualsevol dels humans que configuren aquest paisatge que es pregunta quin és el concret paradigma actual, sobretot el que aquí ens ocupa del paisatge del «jo», s'ha de buscar en les coherències possibles i es retrobarà en la necessitat de tornar, que crec que tot lector li sonarà d'altres capítols: «Comencemos por volver a ser nosotros mismos, por concentrar la atención en nosotros mismos, ciñendo nuestra alma a las mismas fronteras y los mismos límites en que la naturaleza ha situado nuestro ser; comencemos, en pocas palabras, por reunirnos aquí donde estamos».¹⁹⁵

És doncs un retorn a l'estil nietzchenià. Una apel·lació humana que més ens hauria d'acostar a les arrels més naturals de l'essència humana, que a més reconegui la pertinença a tornar a concentrar-nos de nou en les ànimes, però centrades en la natura. Això traduït en l'aparició del pensament cartesià de les ciències (desplaçaments dels centres gravitatoris), havia d'aconseguir el protagonisme dins del racionalisme científic. Aquest, inaugurat per l'impacte de les teories animalistes de Darwin, moblaren de nou tot el panorama –ja no tan sòls acadèmic, sinó cultural– i des dels vèrtex psicològics, omplirien conceptes de (in)conscient col·lectiu, d'altres sentirs i pensaments (nous conceptes de natura jungiana). Per tant és la secularització de tot pensament –amb tota la seqüència de nous i profunds canvis que sobrevindrien– obre per sempre els territoris del «jo» cap al seu “autoperfeccionament”. De nou l'home es situa al centre. Però assenyala certs perills: «Al aprender a desear, nos hemos convertido esclavos de nuestros deseos», paradoxa que conduïa a noves necessitats en les diferents conclusions en els canvis de la modernitat, totes incloses en l'Émilie i en el contracte social: «tan pronto como las necesidades del hombre superen a sus facultades y los objetos de su deseo

¹⁹³ Rousseau, J.J.; *Rêveries*; citat a McMahan, Darrin M.; 2006

¹⁹⁴ Rousseau, J.J.; *The second discourse (Discourse on the Origin and Foundations of Inequality Among Men)*, en *Basic Political Writings*, p.81 en traducció Indianápolis, Hackett, 1987, p.19 [Del contrato social; Discurso sobre las ciencias y las artes; Discurso sobre el origen y fundamentos de la desigualdad entre los hombres, Madrid, Alianza, 1980]

¹⁹⁵ Lettres morales, en *Ouvres complètes*, 5 vol. Paris, Gallimard, 1969, vol. 4, p. 1112, carta 6. A McMahan, Darrin M.; 2006

se expandan y multipliquen, deberá o bien permanecer eternamente infeliz o bien buscar una nueva forma de ser, de la que pueda extraer los recursos que ya no encuentra en sí mismo»¹⁹⁶. Buscar una nova forma, o fórmula, en les que expandir-se. Buscar en el fruit de la vida i en la forma de ser la disposició d'una superació i d'un desig que ha de ser l'origen del futur de les possibilitats de la vida humana.

Transcendir doncs d'aquests límits –que l'home de forma sistemàtica al llarg de la història s'ha autoimposat– seria una eina de primer ordre per accedir en primer lloc al seu estatus primordial de llibertat, «*modus operandi*» ideal en expansió mentre el multiplica, sobretot en matèria de desig. Sobretot en els darrers segles en els que s'ha inaugurat la modernitat entre totes aquestes complexitats, mentre l'ésser humà s'ha trobat aquests desplaçaments de centres gravitatoris. El que oposo al tema de les pertinences o els recursos, serien les noves formes del ser, en què els models com el d'Epicur no farien més que magnificar els «altres models» que superarien les facultats de l'art i de la paraula. Com el que obria en aquest capítol, lligant conceptes com infància, art i paraula, que ens recorda que la transformació és possible si es regís en la passió de viure, presents en la poesia, sempre que s'omplin del goig de viure, es manifestin en el sentit de l'humor i en el desig, en els quals s'implica entre la transformació i l'exploració que s'opera en l'escriptura.

En aquest moment del capítol veig essencial que em disposi a **gaudir de tot el que m'ofereix el món de la paraula**, ara que jo estic gaudint del que m'ha reservat darrerament com un gran present la realització de tallers d'escriptura. Un dels factors importants vinculants en què l'escriptura opera en el sentit de l'exploració personal de tot allò que hem viscut, és aquell gènere de qüestions que proporciona l'escriptura, que és el gaudi de totes aquestes catalogacions de la nostra història, que apart de organitzar-la, sobretot, el que més t'atorga, és un plaer per tots els sentits, pel gran regal proporcionat pel fet de disposar de la història com a peça escrita. I a més, com a visualització d'una escriptura que observaràs amb delit, apart d'altres usos, com aquells amb els que t'hagis plantejat com a objectius en l'hora d'escriure (diguem-ne, per exemple, terapèutics, o per donar llegir a altres terceres persones). **El fet d'explorar-te, i, sobretot re-llegir-te de la pròpia experiència del escriure.** En la part més metodològica d'aquesta tesi, extrauré diferents textos que han escrit diverses persones participants, desencallant qüestions que desemmascaren alguns aspectes que J.J. Rousseau, de qui he anat recuperant en la darrera part del text. Algunes vénen a dir la incapacitat que ha

¹⁹⁶ Rousseau, J.J.; *On the social contract; or Essay about the Form of the Republic*, Manuscrito de Ginebra, en *Collected Writings*, vol.4, p.82 en McMahon, Darrin M.; 2006

tingut l'èsser humà en poder fer balanços o interpretacions de tot el que duem implícita o explícitament en la nostra història, o més aviat en la mancança de poder detectar les nostres fruïcions i extreure'n els plaers. Per això veig essencial que despleguem també les nostres savieses en relació a les nostres vivències mentre gaudíem dins del món de la paraula: és a dir, en la lectura i en l'escriptura, principalment. Molt lligades –com és obvi– però amb diverses analogies que potser contenen diferents aspectes sobretot relacionades amb el gaudi i el sentit de la vida.

En aquest text¹⁹⁷, Barthes viu com un acte amorós de desig partint de la lectura i la posterior vivència que originaran desig d'escriptura, sobretot pel plaer que es desvela en tot el que succeeix, ja sigui quan ajuda a ampliar o a detectar. Un acte veritablement eròtic que és l'empeltament i la manifestació de la imatge del goig que vehicula tot plaer perquè s'endinsarà, sens dubte, en el camí del sentit de desig aquí engendrat i repensat des de la lectura, però que acabarà en la visió del que engendra el desig d'escriure, que és en el que ens cal conformar aquí i que l'autor assenyala com enigmàtic. En tota relació epistolar hi ha aquella relació amorosa de dos persones que es dediquen aquestes paraules lluny de l'atzar i prop d'emocions compartides totalment, que es reprenen a poder escriure i que s'afanen pels qui els apassiona el fet d'escriure. Per això Barthes parla del desig d'escriure del que tots parlem alguna vegada. Desitgem, quan es tracta de poder arribar a escriure en plenitud, i que la lectura –en primera instància– i després la pròpia escriptura i el fet d'escriure, són capaços de transmetre de manera gens tangencial, a través del plaer. En l'eròtica de la narració hi trobem un conclave de les possibles vides eròtiques de les paraules, i que es contenen entre les infinituds de combinacions que existeixen entre elles. Caldrà més endavant dedicar-ne unes planes a aquestes relacions epistolars en les quals l'escriptura hi juga un paper cabdal. Hauré

¹⁹⁷ «El lector se siente como arrastrado hacia adelante a lo largo del libro por una fuerza que, de manera más o menos disfrazada, pertenece siempre al orden del suspenso: el libro se va anulando poco a poco, y es en este desgaste impaciente y apresurado en donde reside el placer; por supuesto, se trata principalmente metonímico de toda narración, y no olvidemos que el propio saber o la idea pueden estar narrados, sometidos a un movimiento con suspenso; y como este placer está visiblemente ligado a la vigilancia de lo que ocurre y al desvelamiento de lo que se esconde, podemos suponer que tiene alguna relación con el acto de escuchar la escena originaria; queremos sorprender, desfallecemos en la espera: pura imagen del goce, en la medida en que éste no es del orden de la satisfacción. (...) ¿Existen unos mecanismos de atracción universales?, ¿existe una lógica erótica de la Narración? El análisis estructural del relato tendría que plantearse el problema del Placer. (...) Por último hay una tercera aventura de la lectura: (...) La lectura es una buena conductora del Deseo de escribir (hoy ya tenemos la seguridad de que existe un placer de la escritura, aunque nos resulte muy enigmático); no es en absoluto que queramos escribir forzosamente como el autor cuya lectura nos complace; lo que deseamos es tan sólo el deseo de escribir que el escritor ha tenido, es más: deseamos el deseo que el autor ha tenido del lector, mientras escribía, deseamos ese árame que reside en toda escritura». Barthes, R.; *Más allá de la palabra y la escritura*; 1987, pp.46-47

d'esbrinar amb quines lògiques compta i quins elements desplega en quant als propis continguts del «jo», i sobretot, què és el que l'escriptura proporciona en aquests casos pels gaudis o en les diverses necessitats que podria cobrir. Però parlar de lògiques en les diferents atraccions de les narratives, em sembla que es tracta –que no és poc– de forces conductores entre els corrents centrípetes entre tot allò que ens imprimeix l'expressió de les idees. En aquest cas, entre les històries de persones, en les quals ens transmetem unes experiències que, paulatinament i progressivament anem recuperant idees de relectures projectives – originant efectes mirall mentre ho compartim– i que produeixen personalment específicament en cadascú. Deixo de moment aquesta idea d'una plausible fractalitat de l'escriptura en la que em referiré quan parlem dels tallers d'escriptura que estic realitzant en aquests darrers mesos.

Sí que volia referir-me a tot el que he anat acostant després de parlar de dols i de certeses en l'escriptura i en la necessitat de parlar del goig i del plaer en tota acció d'expressió. Potser en l'escriptura vivencial podem trobar més casos en el tractament del dol, ja sigui en la seva expressió més catàrtica i reparadora, o en la més autoreferencial, i per tant més depressiva. Però és molt rellevant, per l'escriptura, utilitzar tots aquells matisos de tot allò que es fulgura a través de l'amor, la passió i els plaers de la vida, ja siguin els corporals o els vivencials. Em trobo en aquesta instància amb un gran tità de l'expressió adolorida, la del jove poeta Rilke, el qual va vivenciar la infància de manera molt integral, o com onomatopeia (concepte molt present en la infància) de la paraula desig: «*A pesar de todo, el verano llega. Pero sólo para quienes sepan tener paciencia, y vivir con ánimo tan tranquilo, sereno, anchuroso, como si ante ellos se extendiera la eternidad*». I en el mateix fragment de «*Cartas a un joven poeta*» deia també: «*Ser artista es: no calcular, no contar, sino madurar como el árbol que no apremia su sabia [...] ¡La paciencia lo es todo!*».

Una paciència a la que remet constantment l'escriptura també en aquells retrats en els que em puc recrear sempre en el gaudi, ja que serà en l'escriptura honrosa i fenomenològica on podré retornar en un interior que en la seva incontinència pacífica, podrà arribar a la seva expressió més elevada, la més experimentada, en el sentit experiencial i gaudida. El desig doncs com a instància indispensable en l'art de viure i en el fet d'escriure.

*«Feliz entre todos el hombre;
Que es dueño de su presente
Y que seguro que en su interior puede afirmar
Ya puede depararme el mañana lo peor, porque hoy he vivido.»*
Horacio,¹⁹⁸ Oda III 29 (a Mecenas)

¹⁹⁸ Horacio, Oda III 29 (a Mecenas); en *Odes of Horace*, p. 252

3.13. Canvi i reformes bio estètiques.

«Las impresiones que desfilan a toda velocidad por oscuros túneles cerebrales no pueden traducirse a palabras, pero por lo menos intentaré resumirlas con orden y nitidez a fin de que el lector las entienda». (cuentos de Dostoievski)

«Percibía todo, pero como si fuera yo otra persona, siendo ante mi juicio un desterrado de mí mismo. El tiempo era eterno... Soñaba cosas increíbles, siendo, a mi juicio, sueños las realidades y realidades los sueños. Oía los ruidos con mis propios oídos, pero como si éstos me hubieran sido prestados y no supiera manejarlos. Veía los objetos o muy lejos o muy cerca; cuando me sentaba, todo daba vueltas y cuando me acostaba mi cama se movía como un buque. Paseaban en mi cuarto animales silenciosos y muebles con vida.» (Eduardo Wilde, en «La lluvia») Delirios febriles de un personaje durante una enfermedad infantil.

He ressaltat alguns escenaris principals del «jo» en els darrers subcapítols partint de les ruptures que calia saber transitar en els territoris del «jo fenomenològic». En els naixements de les pròpies ruptures, dels dols que cal traspasar per regenerar qualsevol eventualitat. Quan s'encerta en voler iniciar un projecte d'escriptura, en el que poder traspasar les renúncies o les afirmacions del subjecte, que ara m'apropriaré en les passions, en totes aquelles que emergeixen dels amors i de les fruïcions del riure i l'art de viure. He visualitzat i concretat un tant el territori emocional plausible en el qual m'envoltaré dels conscients i l'inconscient, entre els diversos estats del «jo» vivencial. He intentat concitar alguns dels fenòmens més habituals que l'escriptura i el text pot incloure, i que l'actor descrit com a autor del text, s'hi pot inscriure i que ho traslladarà via paraula per fer-nos vivenciar des del seu «jo-autor» a través del seu art, l'escriptura. Les cites que emmarquen aquest capítol volen transmetre la poderosa vivència que conté l'escriptura a través de la fenomenologia del text, quan es tracta de transmetre les vivències emocionals i s'intenta projectar allò que ens succeeix internament. Dostoievsky i Wilde s'afanen en mostrar-nos la seva poderosa vivència, els seus moments experiencials i traslladar al lector, no només uns fets, sinó el desplegament fenomenològic de la visió de l'autor a través dels personatges en l'òrbita del propi «jo» interior. En els paràmetres dels «jos interiors» contenen la visió i la superació d'un «jo» que es construeix, que lluita per aparèixer i que transmeten aquesta lluita intentant expressar-la en paraules malgrat els propis límits del llenguatge. Els autors del segle XIX fins a les portes de la postmodernitat han aportat una visió fenomenològica concreta dels troncs centrals de l'experiència humana i que ens visionen els aspectes fonamentals de les emocions i els seus buits existencials o llacunes determinades. Conceptes que ja no cal expressar sempre des de les metàfores poètiques, però que juguen amb elles, sobretot per operar canvis existencials en tota fase

experiencial conduïda pel creixement personal. La bioestètica vista per a la creativitat de l'escriptura, com a punt d'encontre per la filosofia del llenguatge, puntualitzen el caràcter de la recerca i l'observació com a actitud vital en l'intent. Subratllant en assolir l'autocomprensió en l'experiència per ampliar tot allò que se'n concep pel descobriment del sí-mateix.¹⁹⁹ Hermenèutica en la visió d'un mateix per a la comprensió i cap a la creació artística del sí.

Tot un art com descriu el grandios gení de Nietzsche. La creació i la forma d'un mateix queden concebudes com en una acció encoberta per la mateixa reflexió i devoció, a parts iguals. **La veritat concretada en l'acció artística o la recerca d'ella en relació al sí-mateix: "self" en una afiliació composada per l'apropiació d'un mateix que apareix com una condició en les formes artístiques i estètiques, en processos mentals i creatius interns que s'hi descriuen.** Però que no se'ns passi per alt un objecte determinant en el procés que se'ns descriu en el projecte bioestètic: **el procés de posar-hi nom com a opció transformadora.** Estic mostrant aquesta fenomenologia comentada a través de les experiències vivenciades que es transformen en text, on l'existència queda plasmada en paraules determinades abocades a l'experiència estètica concreta, i que dibuixen aquest art en passatges vivencials que poden transmetre. Ja sigui des de les passions emocionals per la bellesa dels seus traços a les vivències potser encara no viscudes pel lector. O almenys, no a la manera de qui està vivint aquell passatge a través del text. El paper de l'emoció que he traçat des de les paraules, concreta aquelles experiències del que tramo, a través d'una veritat vivenciada (com a tal, és a dir, viscuda). El fet de posar-hi nom concreta un primer fet traduït:

- 1- El paper de la paraula en **l'autor destinada a la transmissió en l'experiència.**
- 2- **El paper de la paraula en el lector** traduïda des de l'experiència gràcies a la lectura.
- 3- El paper de la veritat en aquest **joc de miralls entre l'autor, el lector i els personatges** als que s'al·ludeix.

Tot el joc de miralls que produeix la paraula (pels reflexos entre els límits del llenguatge) en l'escriptura personal, sempre pensant i centrant-nos ara en aquest moment en el món de l'autor, ha de promoure el reflex entre l'autor i la veritat que busca direccionar cap al procés estètic concret que es provocarà en el projecte personal. Com a creació d'un mateix, cap a la millor versió d'un mateix: "(...) como creación en uno, como existente, la verdad es el resultado de una

¹⁹⁹ «La verdad no es solo algo que esté ahí, que pueda encontrarse o descubrirse, sino algo que debe ser creado y que da nombre a un proceso indeterminado. Como ejercicio de creación la verdad es una práctica de arte, del arte de darse forma a sí mismo, de hacer experiencia en un devenir que puede explicarse sin necesidad de recurrir a intenciones finales. Lo único imprescindible: dar estilo al propio carácter es un arte grande y raro». Nietzsche, F.; *El gaya saber*, 2000, p.240

espera: En verdad, también yo he aprendido a esperar – exhaustivamente –, pero sólo a esperarme a mí. Y sobre todo aprendí a tenerme en pie y a caminar y a correr y a saltar y a trepar y a bailar. Ésta, sin embargo, es mi doctrina: quien quiera aprender un día a volar tiene que aprender primero a tenerse en pie y a caminar y a trepar y a bailar; ¡no se aprende a volar volando!"²⁰⁰

Un ser que esdevindrà, amb pacient aprenentatge, en múltiples etapes "d'assajos–errors" en els que el fet plausible de desfer les probables necessitats de desaprenentatges contindrà elements fonamentals del projecte bioestètic de l'art contemplatiu del "ser–un–mateix": la contenció de tots els elements de la paciència en la substància de cadascun dels propis continguts del procés enlluernador dels aprenentatges en aquestes matèries. I, per tant, determinem **l'assumpció bàsica del temps i la idea essencial de procés en aquest i en qualsevol projecte concretat en escriptura.**

La construcció de l'hermenèutica en els processos de l'observació necessitaran del factor temps per poder contemplar-los en diferents cànons de la identitat, que versaran les accions de posar el nom a allò que esdevindrà el propi procés creatiu. **Un art que promogui resultats en forma d'elements continus i discontinus, entre les reflexions pròpies en procés procés.** Oprobis i proverbis que acullin la paraula atorgada i concreti el millor accés al sí–mateix i a l'apropiació en aquests moviments estètics en «l'art de ser-un-mateix». S'arriba doncs a certes instàncies imprescindibles en el procés que atorguen la base al projecte i que atrapen a l'espectador o lector motivant-lo a convertir-se en autor. Conduir i motivar cap a l'escriptura és un dels objectius clau d'aquesta tesi que ha esdevingut com a procés i projecte conjunt de qui escriu aquestes línies convertint-ne en contingut accessible des d'aquest moment i lloc.

Zaratustra ho havia intuït. El propòsit és el d'acollir i transmetre però qualsevol moviment de la saviesa (diguem-ne essència o ànima) ha d'extreure alguns elements que es dibuixen entre les millors parts. Aprendre a esperar. A tenir-se dempeus. I volar. Paraules majors. Un moment clau per saber–estar en la millor situació per visualitzar allò que sustenta (o sustentarà) la millor veritat, i en una veritat que és l'art veritable de nosaltres mateixos. L'art de l'autoconeixement que s'aprèn d'un mateix, és a dir, mentre es creix i un es transforma. Es determina doncs l'art de viure en l'art de la paraula i l'accés a les veritats i potències que contenen.

Concebo doncs l'art rere de les paraules pel projecte bioestètic en el joc significatiu dels processos concrets que s'originen en la visió de l'autor i que després es disposen a reflectir

²⁰⁰ Nietzsche, F.; *Así habló Zaratustra*, 1998, p.272

múltiples significacions renascudes pel lector. Hi ha en la base de tals reflexos, una implícita i complexa acció que es pot complementar, si es depura al màxim el llenguatge amb el qual expresso la fenomenologia de l'autor. La pròpia hermenèutica busca una transmissió amb major claredat i objectivitat possibles per poder obtenir el plausible marc personal. Per conduir al probable destinatari no tan sols com a missatge, sinó com a marc pròpiament hermenèutic i, per tant, viscuda com a experiència transformadora²⁰¹ i de totalitat.

En l'etern esperit poètic de Hölderlin està inscrit el fenomen translatiu de la paraula poètica, citat per Steiner. Concreta la possibilitat translativa i reproductiva que es transmuta en els conflictes interiors despresos en l'obra i el text, paraula a paraula, que clama en ressorgir de l'ànima interna. I també en l'externalitat regida per la no-presència o un contacte indirecte (encara que en voluntats i sensibilitats connectades, "*Ruherpunkt*"). És llavors quan emergeix en el marge de les presències artístiques contingudes en el marc de la paraula. En les il·luminades metàfores des de les quals s'obre el missatge d'ànima, d'essència i que esdevé art. Reconeixent a l'altre com a exponent del seu art com a destinatari, ja que el fruit del seu art serà la poderosa eina d'engendrar aquell acte de transformació que connecta la mateixa funció en el lector. Irradiar és l'objecte aquí del poeta.

Un llenguatge poètic es possibilita en una enorme tensió, desencadenant el moviment de conflictes entre esperit i matèria, entre realitats que el llenguatge no assoleix ni a desfer els seus possibles nusos, ni tampoc a poder resoldre dubtes de simbolisme semiòtic. L'epistemologia que Hölderlin va intentar encadenar, des del seu llenguatge poètic i el seu ideal vocacional, en el que l'esperit, la matèria i el signe –que originaren un enorme exigència d'una subtil càrrega de delicades reflexions– havia adjudicat en el seu art (així com en la filosofia de Nietzsche) un element reflexiu enormement vinculant en complexes relacions

²⁰¹ «Hölderlin establece que el espíritu humano es a la vez común para todos y específico o singular para cada individuo (...) El espíritu está capacitado para reproducirse en su encarnación personal y en la de los otros. Lo poético irradia tanto hacia el interior como hacia el exterior. (...) el artista, el poeta, percibe un conflicto fundamental entre la identidad de la obra consigo misma y su transformación durante el proceso de expresión y recepción. Unicidad y cambio no se funden. Pero es en un desequilibrio perceptivo en su más alto grado cuando el poeta o el artista experimentan este antagonismo, cuando se hace totalmente sensible el momento en que le sobreviene la creatividad. (...) Esta resistencia es la que anima, la que confiere alma y espíritu a la forma concreta del trabajo y engendre en ella un «*Ruherpunkt*» imperfecto pero vital (como el pacífico ojo de un huracán). Por medio de la metáfora -el misterio privilegiado- o de la hipérbole que muestra la extrema tensión de los medios formales, el artista separa de la representación de la gente viva, no confinada». Steiner, G.; *Gramática de la creación*; 2001, pp.128-129

entre l'art (estètica), el compromís (ètica) i la pròpia cosmovisió (vida), que en la seva equiparació sens dubte, va fer naufragar a qui s'exigia en aquesta opressió²⁰².

La bioestètica queda assenyalada, no en una tensió tan fulminant, però sí en els entorns dels conceptes clau que acabo d'assenyalar per confluïr en un projecte del sí mateix, no en la seva equiparació projectiva, però sí en la necessitat de connectar les arts de la paraula en tots els seus confins. Per a una cosmovisió compromesa per a una condició humana que comprendria en una poètica que pugui seguir assenyalant nous llenguatges que arribin al lector.

3.14. L'essència i detectar la pròpia veu en la pregunta.

*"Hay preguntas que transmiten un pensamiento y palabras que se ensayan en su escribirse. Las palabras de este final con delirios son así: palabras – fragmentos, palabras que se ensayan y que recuerdan algo en su escritura rota y torpe. Un ensayo sobre las palabras. No las que se pueden decir, sino las que, casi mudas, procuran una expresión. Las que como la vida en nacimiento buscan salir a la luz, aunque sea gritando"*²⁰³. F. Bárcena

*"¿Por qué esta sed de trascender? y ¿por qué esta necesidad de realidad? ¿Qué sustancia es la nuestra que puede desrealizarse? Y ¿por qué fluye inagotablemente esta ansia de trascender en nosotros?"*²⁰⁴ María Zambrano.

L'essència que busco que cavalqui pel nostre projecte de la bioestètica del ser. Hi tinc metafòricament un cabàs en el que s'emmagatzema tot pensament del ser. Les paraules que

²⁰² «Permítaseme decir ahora una verdad perfectamente pragmática y verificable, ciertamente axiomática con esta afirmación rapsódica y heideggeriana: "No hablamos el lenguaje; el lenguaje habla en nosotros". Qué poca atención prestamos a la servidumbre orgánica del significado, a la naturaleza prescriptiva de su articulación. Qué pocas veces hacemos caso del hecho ineludible de que las palabras son una divisa incesantemente devaluada, manoseada, prestada en una inmemorial circulación; (...)En la vida cotidiana y sentimental existen cambios de humor y aprensiones en las que las palabras "nos faltan" cuando, por decirlo así, chocamos físicamente contra los muros del lenguaje que definen y limitan el significado. Pero incluso hemos de articular esta experiencia con términos necesariamente prefabricados (...). El escritor digno de este nombre, el poeta sobre todo, es un ser humano en una situación lingüística realmente paradójica. Tendrá una sensibilidad excepcional para la historia de las palabras y para los recursos gramaticales. Oirá en la palabra los ecos remotos, los sonidos profundos de sus orígenes. A la vez será también sensible y sabrá registrar las armonías, los matices, las connotaciones y los parentescos que vibran alrededor de la palabra (el tono perfecto de Shakespeare y su capacidad auditiva para la totalidad de un campo semántico permanecen sin parangón). Lo que el poeta trata de hacer es esta novedad de combinaciones que sugerirá al lector o al oyente una aureola, una nueva esfera de significados perceptibles, de energía radiante, que sea comprensible y aumente al mismo tiempo lo que ya está al alcance de la mano (lo trascendente). Este sentido generativo y profundo es el que hace que la poesía, siempre escasa y de un modo u otro contrafactual, sea metafórica».

Steiner, G; *Gramática de la creación*; 2001, pp.151,152, 153

²⁰³ Bárcena, F. ; *El delirio de las palabras*; 2004, p.273

²⁰⁴ Zambrano, María; *Hacia un saber sobre el alma*; Alianza Editorial; Madrid, 1987

d'alguna manera transformaran la veu que es transmuti en escriptura. Aquesta instància clau és l'essència i que formula la set de transcendir. En l'escriptura de Maria Zambrano la pregunta és l'avantsala del pensament, en etern diàleg entre els pensaments de la seva raó poètica (veure, pp. 173-182), sobre l'inici i el de la generativitat de la pròpia paraula. Estarà molt present en aquesta tesi, tant per l'origen fenomenològic de l'escriure, com en els principis metodològics en la proposta pedagògica en la visió del cercle hermenèutic, com ha quedat explicat durant el present capítol. La pregunta en la set de transcendir com a metàfora fonamental del fet d'escriure i del diàleg tant en el procés filosòfic creatiu, com en el poètic, i en l'art de la pregunta origen de tot procés creatiu fenomenològic. Axiològicament la reflexió fonamental pel posicionament transcendental en el que ens situa, com acorden Bárcena i Zambrano. També està present en els que s'han projectat en el pensament i la paraula heideggeriana²⁰⁵—com en el mestre Mújica— que inspirant-se en els exercicis poètics de l'obertura, sempre engrandits a través d'imatges dels camins que emprèn el pensament transformador, compona un plausible origen de la reflexió a través de la pregunta. L'obertura de tot el que és o pot ser possible. Del que sabem o del que no sabem que sabem, i que de vegades no permea en la consciència, en l'exercici de foradar en tot el sentir que (des)concerten els sentits que —momentàniament— desconeixem que desconeixíem. Per això mateix l'exercici de preguntar-se és essencial per descobrir-se en tot allò que se'ns desvela únicament després de preguntar-se a un mateix.

La reflexió és tot exercici que promou el nostre autoconeixement i, que en la seva actitud més provocadora, genera una de les seves principals funcions. Parlo de la virtut més transformativa sumant-se en el procés creatiu com a cerca transmissora, i en l'actitud que tot individu proclama en sí mateix com a base fonamental com a creixement constant i exponencial. Aquesta es genera en l'essència perquè es promou en la translació de totes les ones del pensament a través de la paraula i que assagen davant de la instància del pensament infinits diàlegs transmutats en múltiples llenguatges i símbols que volen trastocar tot allò que preexisteix en la consciència. La fixació en l'escriptura que es defensa des de Gadamer (veure pp. 139-150) ens parla de la set de transcendència que figura com una de les principals eines reflexives que apareixen en les que acosten als fluxos que duen a la realització a la que incita l'escriptura.

²⁰⁵ «No hay saber que no haya sido precedido por una pregunta, no hay respuesta que no haya sido engendrada en el seno de una interrogación. La pregunta abre posibilidades y es la apertura misma de todo posible, la conciencia de lo no sabido en lo que ya se sabe, de lo que todo saber promete a lo ya sabido». Mújica, Hugo; *La palabra inicial; la mitología del poeta en la obra de Heidegger*; Trotta Editorial, 1995, Madrid. p.132

L'aparatosa provocació que genera la pregunta qüestionadora en el moment en què un individu es qüestiona a través de la seva pregunta, implica i transforma alguna realitat sobre l'individu o el món. Zambrano parteix de la substància que es modifica i es transforma. Aquella que assagem en paraules de Bárcena i que busquen les paraules que –tot i ser mudes, cerquen el crit interior que sorgirà a través de l'expressió que és la set de transcendir– en l'hora de proclamar certes transformacions. En aquesta recerca, en la que l'individu apareix en essència pròpia, es formula l'origen de tota provocació, l'actitud generativa que ajudarà a saltar els propis límits revelant aquesta capacitat de transcendir, ja no la veritat, sinó als propis «jos» que em precedeixen i que inciten cap a una altra construcció. Una substància que obtinc de la nostra essència, com a part negada de nosaltres mateixos, i que cal mobilitzar per fer-la aprehensible des de la transcendència, com una forma de realitat que es forma com una suma de totes les parts que la constitueixen, i que seguirà construint-se: «*Trascendencia que no es sino la capacidad que tienen los seres para salir de sí rebasando sus propios límites, dejando una huella de otro ser, produciendo un efecto, actuando más allá de sí, como si el ser de cada cosa terminara en otra*»²⁰⁶, i després tanca el cercle parlant de la insatisfacció descrivint la soledat i la inquietud, les que et permeten traspasar el que Ortega (el seu inspirador) anomenava "*su divina insatisfacción*" que és la pròpia set de transcendir que tenim tots els homes i dones com a ésser humà que som: «*tiene por lo visto que tener un cierto soporte, y también un cierto horizonte, un contacto o comunión, con aquello que nos rodea*»²⁰⁷.

Superar els propis límits que ja no es sostenen perquè la pròpia pregunta provocadora ha desfet els tòpics, els (auto)enganys, les visions personals, les cultures arquetípiques o les tragèdies individuals, que es constatarien en una(s) formulació(ns) diferent(s). Tot ho origina una paraula creadora, una *poiesis* que Zambrano sempre va construir des de la set de transcendència i que va creant els efectes, gràcies a una postura d'insatisfacció. Allà s'origina la gran fam de voler superar la posició original, l'inici que promourà la voluntat d'acció i que Zambrano va (re)accionar a través de la seva raó poètica. Aquí es fusionen el pensament creatiu i l'art de la pregunta que es concita en la bioestètica del ser –que tan brillantment està en tots els porus de l'escriptura zambraniana– i que tant traspua en la seva filosofia pedagògica com a transmissió d'una poètica de l'essència creadora al servei de la raó poètica com a cimera. Una insatisfacció com a combustible en la generació de nous llenguatges i que en aquest moment repenso per l'univers l'individu des de la paraula emancipadora pel subjecte inicial. La paraula que ens emancipa del nostre límit en el fonament dels canvis que

²⁰⁶ Zambrano, María; *Hacia un saber sobre el alma*; 1987

²⁰⁷ *Ibidem*.

podrem generar. Tot allò que tracem en la paraula ens congrega en la motivació de seguir apareixent en la llibertat del que es fa la pregunta i l'orienta cap al descobriment d'un mateix. I també facilita a encimellar aquesta nostra experiència i encerclar aquella insatisfacció inicial, per transcendir-la. Un cridar les paraules que encara es mantenen inèdites en el nostre pensament formulant nous territoris per explorar de nou. Les paraules i les que alimentin les preguntes que poden proporcionar les reflexions fonamentals.

És l'art concret de l'escriptura que origina aquest estranyament des d'on concitar la pregunta de la insatisfacció en l'escriptura²⁰⁸. Aquella inspiració de la pròpia insatisfacció o malestar que t'impulsa cap al buit del paper en blanc, que és el que l'expressió d'allò que està insatisfet i que cal formular entre una lluita entre la continuïtat i l'exigència de buscar respostes naturals al nostre compromís de formular les paraules. Aquí apareix aquella retenció tan útil que ens proposa en la temporalitat a la que està sotmesa l'escriptura. L'obra del fet d'escriure apareix com l'essencial aparició de l'exploració en la que ens manté en procés de construcció constant i que et proposa la pregunta en l'acció reflexiva del que es concreta en aquesta constància de qüestionament. En la verificació hi ha una part de constant derrota que busca en la veritat (constant im-perdurable) com la metaforització en el procés indestructible, des del qual l'individu es mobilitza cap a la paraula o cap a les preguntes que t'allunyin de les derrotes, segons els escriures de Zambrano. El fet de les derrotes, davant de la paraula –en què el

²⁰⁸ «Escribir es defender la soledad en que se está; es una acción que sólo brota desde un aislamiento efectivo, pero desde un aislamiento comunicable, en que, precisamente, por la lejanía de toda cosa concreta se hace posible un descubrimiento de relaciones entre ellas. (...). Por la palabra nos hacemos libres, libres del momento, de la circunstancia asediante e instantánea. Pero la palabra no nos recoge, ni, por tanto, nos crea y, por el contrario, el mucho uso de ella produce siempre una disgregación; vencemos por la palabra al momento y luego somos vencidos por él, por la sucesión de ellos que van llevándose nuestro ataque sin dejarnos responder. Es una continua victoria que, al fin, se transmuta en derrota. Y de esa derrota, derrota íntima, humana, no de un hombre particular, sino del ser humano, nace la exigencia de escribir. Se escribe para reconquistar la derrota sufrida siempre que hemos hablado largamente. (...) Hay en el escribir un retener las palabras, como en el hablar hay un soltarlas, un desprenderse de ellas, que puede ser un desprendiéndose ellas de nosotros. Al escribir se retienen las palabras, se hacen propias, sujetas a ritmo, selladas por el dominio humano de quien así las maneja. Y esto, independientemente de que el escritor se preocupe de las palabras y con plena conciencia las elija y coloque en un orden racional, sabido. Lejos de ello, basta con ser escritor, con escribir por está íntima necesidad de librarse de las palabras, de vencer en su totalidad la derrota sufrida, para que esta retención de las palabras se verifique. Esta voluntad de retención se encuentra ya al principio, en la raíz del acto mismo de escribir y permanentemente la acompaña. Las palabras van así cayendo, precisas, en un proceso de reconciliación del hombre que las suelta reteniéndolas, de quien las dice en comedia generosidad. (...) Escribir viene a ser lo contrario de hablar; se habla por necesidad momentánea inmediata y al hablar nos hacemos prisioneros de lo que hemos pronunciado, mientras que en el escribir se halla liberación y perdurabilidad – sólo se encuentra liberación cuando arribamos a algo permanente-. Salvar a las palabras de su momentanidad, de su ser transitorio, y conducir las en nuestra reconciliación hacia lo perdurable, es el oficio del que escribe». Zambrano, María; *Hacia un saber sobre el alma*; 1987; pp. 31, 32, 33

subjecte es troba dins la tensió de la víctima davant del que s'esdevé entre la paraula pronunciada i el pensament– apareix una (des)apropiació que sotmet al qui la pronuncia. En un llenguatge que converteix en res allò que he dit. Per això cal l'alliberació entre el que qüestionem i les paraules pronunciades en les que la nostra subjectivitat no ha fixat els seus missatges o construccions. L'alliberació i la perdurabilitat de l'escriptura fixada, enfront de la necessitat de dir quelcom com a paradigma de la llibertat instantània del moment, tan frenopàtica dels nostres dies, com ella va poder constatar anticipadament. El projecte bioestètic es troba enclavat en la recerca del compromís de reconciliació com a paraula torbadora però recollint l'acte estètic de la raó poètica de l'escriptura. En les maquinacions de l'escriptura es manifesten aquestes preguntes que apareixen en els nostres devenirs i que sempre es concreten entre els pensaments, sempre a l'ombra d'una paraula que primerament es va dir, però que adquireix la seva millor dimensió i versió congregant allò que es reordena davant del paper.

Però al marge de la inquietud i la rebel·lió de la pregunta, de generar provocació, pot situar també, en els camins més tangibles i pròxims, en aquells en que l'escriptura es rememora i es localitza en la fertilitat del seu propi territori. En aquest sentit s'obre sempre a l'espera de les respostes més anhelades o les que ens vivifiquen davant de les foscor passades en altres etapes. Aquesta és la instància més preuada de la pregunta, i la que més interessa de prioritzar per fer-ne pedagogia, la qual si l'acarones i la cuides, acaba proporcionant una sortida generadora,²⁰⁹ en forma no únicament com a pregunta –tal i com s'il·lustra en Heidegger– sinó com a pensament d'inici inscrit en visió pendent de configurar, conjuntar o (re)definir. El caminar a través de traces que es poden reiniciar a través de camins que mai esdevenen una única via. El Mújica heideggerià omplirà, a partir d'aquesta instància sobre la pregunta, de camins i paraules inicials, al marge de la pròpia pregunta, sobretot en aquells camins tan transitats en què el mestre Heidegger va poder il·lustrar sobre les transformacions, en les clarificacions i en les obertures de les paraules. Sobretot impulsant totes les voluntats de saber, de poder i de revelacions vàries a través dels contrastos que ofereix l'exercici de la pregunta amb totes les seves obertures. El Heidegger a qui obriré en les majors de les seves

²⁰⁹ «La pregunta es la esperanza, la preñez de futuro en el presente de una respuesta. Heidegger ha insistido en que en el pensar son hartó más cruciales las preguntas que las respuestas, e, inferimos que existen pensamientos que, por su envergadura, no pueden formularse más que como preguntas, más que como caminos». Uns camins que condueixen cap a respostes mai en una sola direcció, i per aquesta mateixa raó, es converteix en la transformació del pensar, en paraules del Heidegger citat per Mújica: «Las preguntas son caminos para una respuesta. Esta consistirá - en el supuesto caso de que alguna vez accediera a ella - en una transformación del pensar, no en el enunciado sobre un contenido». Mújica, Hugo; *La palabra inicial; la mitología del poeta en la obra de Heidegger*; 1995, p.133

poètiques sobre la paraula, partint d'un Mújica especialment inspirat, m'instal·la en les reflexions més fenomenològiques i semiòtiques sobre els exercicis del dir i de l'escriure de forma més creativa des de la *poiesis* i de les seves procedències més metafísiques i metafòriques. El món del sí–mateix ara m'ha d'instaurar en la *poiesis* que més desencalli els primers gestos del pensament en forma de pregunta per encarar definitivament el propi autoconeixement, eina bàsica per obtenir el màxim partit de les escriptures del «jo».

3.15. Formes ètiques del «jo» / formes ètiques en la vocació creadora en l'escriptura.

*«Nuestros verdaderos familiares son nuestros «yoes» fantasmales que nos oyen y que nos responden cuando les dirigimos las corrientes léxicas, gramaticales y semánticas del discurso silencioso. Incluso cuando nuestra escucha y atención interiores son caprichosos, nuestra conciencia es un monólogo cuyas múltiples fuerzas creativas, cuya capacidad de engendrar terror o consuelo, ilusión o inhibición, apenas han sido analizadas».*²¹⁰ George Steiner

El «jo», en les diferents formes que adopta, que moltes vegades mantenim ocultes –o que silenci de manera més o menys velada– obté una inconscient resposta de manera més que present en els nostres discursos. En l'autoconeixement humà no sempre hi ha una consciència massa explícita de la nostra vivència ni es fa possible una escolta dels processos en la seva construcció de les creativitats expressives. Per això és molt important per les nostres intel·ligències múltiples el fet d'adonar-nos de la importància dels nostres diàlegs interiors a propòsit de totes les creativitats i obtenir, així, tota la potència recreant-nos en altres possibles que en poden sorgir. Per això Steiner en la seva rica obra optimitza al màxim el concepte de la *poiesis*²¹¹ possibilitant la multiplicitat de camins dels nostres variables diàlegs en funció en dels diferents registres, en tant en quant escoltem als diferents personatges que habiten en nosaltres. El discurs silenciós en el qual habito em possibilita una experimentació que promou diferents semàntiques i és l'avantsala de noves creativitats o nous jocs semiòtics que em

²¹⁰ Steiner, G.; *Gramática de la creación*, 2001, p.93

²¹¹ «Me refiero más bien a las presencias electivas que los creadores reconocen en ellos mismos o en su obra, a los «compañeros de viaje», a los maestros, los críticos, los rivales dialécticos, a esas otras voces en el interior de las suyas que pueden dar incluso al acto creativo más complejo, por su carácter solitario e innovador, una trama común, colectiva. En otra parte (*On difficulty*, 1978) he intentado llamar la atención sobre lo que permanece como terra incognita en lingüística, poética y epistemología (exceptuando a Husserl): el monólogo interior, el discurso incesante que mantenemos con nosotros mismos. Este soliloquio no verbalizado contiene hecho la mayor parte de los actos de habla: por su volumen excede en mucho al lenguaje utilizado para la comunicación exterior». *Ibidem*, p.92

poden obrir l'apetit a nous llenguatges i a bones essències que no troben fàcil sortida i que em cal trobar en diferents formes.

Per a aquesta etimologia dels diàlegs interns obtinguts dels diferents «jos», es mostren diverses formes d'expressió de cada una de les nostres presències electives. El conscient que les precedeix (incloent l'inconscient en els diàlegs interns que els inciten) imprimeixen en tota la creativitat projeccions internament, que a posteriori seran allò que el subjecte mantindrà com a recursos bàsics per a l'exterior. Tants recursos semàntics per tants recursos emocionals per afrontar la vida exterior. Diguem que gràcies a aquests diàlegs interns i la vivència que se'n desprèn, tindran una incidència brutal en la forma de procrear una escriptura i una expressió que obté un cert autodomini, quan s'ha eixamplat des de la pròpia experiència hermenèutica. Ho desplego després en moltes hores de vol vivencials i en una experiència que generi l'amplitud de riquesa dels matisos rescatats en l'art de viure, o el que és el mateix, en l'art de la pregunta. Una representació de l'art de vida i la interpretació del fet de viure són les matèries que es (des)composen en les escriptures del «jo» obrint una vocació de totalitat sobre el que representa el propi «jo». El que apareix aquí de nou és el compromís en aquest exercici vocacional darrera d'aquesta existència poètica²¹², també existència bioestètica, i la que recita totes aquelles escriptures que em permetran transformar-me, que tocaran l'essència, sense descartar el conflicte intern perquè és consubstancial a l'essència humana, per cercar el coneixement ha de transvasar-se des del desaprenentatge. Tota creació des d'aquesta estètica, ha de generar també la virtut per les dificultats del propi procés que s'ha de viure en gran part creat des de la intensa vivència.

Així Hölderlin transmet la idea de la poètica com l'art que fa present allò actual i il·limitat, amb allò que és una abstracció i una identificació entre la totalitat de l'univers i la comprensió que és el límit humà contraposat. Una paradoxa que és una profunda contradicció en el sentit que la poètica pren l'esforç de fer-la compatible o que assaja entre els seus límits (in)comprensibles. Un conflicte interior d'aquesta contradicció no va evitar que generés en ell mateix un concepte d'art molt allunyat de l'actual. Aquella idea de la virtut que prové dels

²¹² «La creación de las obras individuales es a la vez un proceso de logro y abstracción (la etimología de esta palabra evoca la ruptura, la dislocación). Esta abstracción deja tras de sí – ¿o lo lleva en sí misma? – una totalidad orgánica que, en el momento de la expresión estética, se escinde y disminuye. El creador trata de repararlo por medio de la virtud de una vida poética, una vida vivida con el más alto riesgo y con un compromiso sin límites con los ideales de su vocación. En esta existencia poética, lo material, la forma y la pureza interactúan en un nivel de gran intensidad, pero su mezcla es asimismo conflictiva. En este punto, la narración de la cinética generativa y transformacional de la poética de Hölderlin es casi aterradoramente con la que aparece en las cartas de Keats». Steiner, G.; *Gramática de la creación*, 2001, p.130

clàssics grecs pren inusitat valor amb Hölderlin al voltant de la seva poètica. Acompanyant en la vocació i en el propi compromís vital, valors que obtenen un gran equilibri no exempts d'un conflicte interior, contrasta en les comoditats actuals i que en Hölderlin esclatà també en una gran tensió ratllant en la bogeria com a manifestació de la gran impossibilitat d'adaptació a un món d'infern. El que apareix com a element definidor és la vida viscuda com a compromís en la seva apropiació poètica²¹³, com a art de vida. Apassionant aquest poema, il·lustrador del fet poètic, del significat de l'art de viure en aquestes facultats de llegir els signes, fins i tot, en els que formula la sacralització del fet d'escriure en el màxim compromís que enllaçaria amb totes les formes de la saviesa pretèrites i les més sagrades. Per tant les formes més elevades del *ser-un-mateix* mentre s'explora el fet de crear les formes d'accés a aquesta elevació per ser, i per esperar aquesta inspiració creadora.

En aquesta essència inspiradora desencallaré múltiples dificultats sempre presents en les nostres exploracions pendents. En Foucault rescato l'essència de tot aquest aparell que és l'ètica de l'existència tal i com ens consignava Deleuze²¹⁴ com a *pensament-artista*, ja que veia Foucault consignatari d'un «jo» múltiple en el qual residia la pròpia coherència d'un *estil de l'existència*, que es justifica en **el principi de que la llibertat, com a creació de sí, és la condició ontològica de l'ètica, de forma que tota ètica, tot *éthos*, es tradueix en una ètica de l'existència: una ètica de l'exposició. La de l'escriptura mentre el «jo» s'exposa i exposa tot compromís entonant un combatre sempre en defensa a la llibertat de l'ésser humà, sempre amb el desig de l'expressió elevada, en tant en quant s'orienta a un art de vida oferint aquest art de viure com a aprenentatge**, orientat com a camí en les seves formes, sempre en origen lliure. Com deia Deleuze doncs, seria necessari pensar l'existència com a art, orientada i guiada per un pensament-artista. Orientada i guiada per un exercici de la paraula ja que esdevé l'eina fonamental per ampliar l'obertura que s'exercitarà en la seva fórmula d'art.

²¹³ Poema Rousseau de Hölderlin que està en l'obra de Mújica que es descriu en la metàfora del desig del propi esperit cap a la vida, com a intersecció dels homes i els déus: «*Has esperado y comprendido el lenguaje / de esa nueva estirpe y supiste leer en su alma. / Para tu corazón hinchado de deseo un signo / ha sido suficiente; y es por signos / que desde siempre los dioses nos han hablado. / Y, milagro, como si desde el principio / el espíritu humano hubiese visto lo por venir / y las antiguas maneras de la vida, / sabes al primer signo lo que habrá de cumplirse / y entonces remontas vuelo, audaz espíritu, / como las águilas ante la tormenta que se acerca, / precedes con tu vuelo a los dioses venideros*». A Mújica, Hugo; *La palabra inicial; la mitología del poeta en la obra de Heidegger*; 1995, p.133

²¹⁴ «(...) el arte de la vida, como estética de la existencia, surge como una lucha, como combate o resistencia frente a lo inaceptable lo que da sentido a la ética, lo que justificaría los derechos humanos, lo que hacemos, incluso, cuando escribimos nuestro dolor». Deleuze, G.; *Conversaciones*, 1999, p.156

Aquesta estètica de l'existència és una ètica que ressalta l'estètica del disseny d'un mateix²¹⁵, però no amb el propòsit d'una afirmació de l'art per l'art. De nou el retorn al pensar la vida del subjecte, i al subjecte mateix, amb les metàfores de «*creador de sí-mateix*» o «*poeta de sí-mateix*» però dins la concepció de Nietzsche sobre un art de vida que s'acaba superposant en l'art de sí-mateix. Si no existeix cap essència de l'home a la que poder-nos remetre com a guia, llavors vol dir que sempre s'obrirà la possibilitat d'una transformació permanent del subjecte. «*Sólo en entender quién soy he hallado consuelo*». Expressa la cita de Wilde²¹⁶, la profunditat de l'exercici procreador de l'art de sí-mateix, i tot el que promou aquesta exploració, perquè confronta tot allò que (des)viu en l'existència enfront totes les dificultats i que coadjuva cap a tot el que conforta a l'ètica del biopoder, en sí-mateix, ja que simplement adapta a una ètica de la veritat de sí-mateix. Aquí l'art es compon des de la serenitat d'aquell que busca la veritat a través de totes les experiències que són traçades en aquesta visió de claredat després d'haver excavat. Com hauria traçat qualsevol hermeneuta, Nietzsche entre ells, la veritat ha de ser quelcom que s'ha de crear i anomenar dins del procés creador, i mai descobert o trobat,²¹⁷ sinó allò que arrenca del fet de donar forma en el sí del sí-mateix.

Estètica de sí és una elecció (mirada, subjectivitat, experiència, en busca del sentit de l'essència). Veritat i bellesa i la transformació de l'*ethos*, a través del saber. L'estètic perquè es vincularà a l'actitud. Subjecte de passió que es construeix narrativament en la bellesa partint de la vulnerabilitat. L'estètica de la mirada i de la veu pròpies perquè som vida i de la vida urgeix una certesa que no es defineix entre els devenirs aclaparats per les visions canviants del món. Les opcions vitals del ser naveguen sempre en determinants recerques que faran avançar en el camí, orientades sempre des de la pregunta inexplorada, però també en la guia des de la nostra mirada definitòria que roman a l'espera de les paraules orientades cap a la reflexió. L'oient sempre a l'espera de la reflexió en un horitzó que impliqui millores, que eternitzi les lluites mentre s'elabora la millora de futurs territoris.

Vinculant la raó sàvia amb l'estètica de la bellesa i del dolor –encara impregnada de més saviesa– genero la raó poètica en el disseny de l'*hermes* propiciant el desig per l'exploració del

²¹⁵ «*La constitución de los modos de existencia o de estilos de vida no es exclusivamente estética sino que es, en los términos de Foucault, ética*». Deleuze, G.; *Conversaciones, Pre-textos*, Valencia, 1999 p.163

²¹⁶ «*Rechazar nuestras experiencias significa detener nuestro desarrollo. Negar nuestras experiencias es poner una mentira en labios de nuestra propia vida. Equivale a una negación del alma*». Wilde, O.; *De profundis*; 1999, p.111

²¹⁷ «*La verdad no es algo que esté ahí que pueda encontrarse o descubrirse, sino algo que debe ser creado y que da nombre a un proceso indeterminado. (...) Lo único imprescindible: dar estilo al propio carácter es un arte grande y raro*». Nietzsche, F. *El Gaya saber*; a Bárcena F.; *El delirio de las palabras*; 2004; p.240

sí–mateix, per la posteritat del «jo». Hi ha l'exercici estètic d'una ètica que es farà paraula des d'un verb que fa de la gestació allò que li és propi. Quan escric existència –ja sigui des del dolor, des del desig– apareix la voluntat del ser, la voluntat de descriure, emergència del sí–mateix, sempre que es faci en clau d'honestetat, és a dir, de compromís. És l'exposició derrotant tota aparatosa falta-de-veritat. D'aquí que en l'exposició es recrearà l'exercici honorable de construir el que vagi apareixent de l'essència i de l'anima ontològica amb la qual desplego tot el seu llenguatge. No només es descriu **el compromís de l'escriptura a través de la obertura d'aquesta recerca de la veritat amb un mateix**, com s'evidencia quan t'hi aboques amb voluntat de canvi i hi afegeixes aquestes gotes de franquesa. Acumules un intercanvi amb els altres a través dels quals experimentes el que significa el fet de confrontar el mirall i tot allò que aporta com a eina de reflexió, sense la certitud de saber on vas, però creuant en els camins comuns que t'hi transporten en tot el procés.

Ara aprofundiré més en el projecte vital referent a les obertures en les que opera directament l'escriptura i en la creació d'un discurs, d'un llenguatge concret mentre el compartim, sobretot tenint en compte si el genero dins el codi ètic que estic revelant aquí. La mirada semiòtica la tindrè en compte a partir d'ara endavant en els tres subcapítols que tanquen capítol, i sobretot en el quart, desplegant alguns temes ja tractats aquí, com per exemple la ressonància del que perforo en la poesia, tenint en compte l'element semiòtic, en l'aspecte *graphos*.

De moment hauré de tenir en compte que, pel codi ètic dels projectes que contempen el sí–mateix, em sembla fonamental l'element empàtic que duria indefectiblement a un replegament del vincle del sí–mateix cap a la capacitat de l'alliberació d'un mateix en l'exercici d'escriure's o de crear-nos en l'escriptura, si cal exposar-nos en aquest exercici. Tornant al Mújica en Heidegger del *Gelassenheit*²¹⁸ com a moviment essencial per a acostar-se a l'ètica de l'existència amb la que l'escriptura permetrà deixar-s'hi anar. Deixant-se fer, deixant que el *Verb* o l'exercici del verb ompli aquesta virginitat, ja que l'aprenentatge s'opera en el sentit de trobar-se en aquest emplaçament i reflexió. Un deixar-se fer mentre opero cap a dins, deixant que aparegui aquest exercici de voler, saber i ser²¹⁹, aproximant a la ontologia del ser com a

²¹⁸ «Itinerario donde el aprender deviene lo aprendido. Itinerario que, llegando a su meta, a la «virginidad del corazón», hará de esa meta, de esa virginidad – lo hará «haciendo nada»–, la apertura y el espacio del nacimiento del verbo. Gestará el fruto del *dejar-ser*, *dejando-se* gestar por el Verbo». Mújica, Hugo; *La palabra inicial; la mitología del poeta en la obra de Heidegger*; 1995, p.159

²¹⁹ «*Querer*», «*saber*» y «*ser*»: *voluntad, razón y subjetividad, que deben ser dejadas de lado en este trahumar hacia la esencia humana. Primero, como condición de posibilidad, despegándose de todo lo exterior: desapego, Gelassenheit, que aparece como un soltar, un dejar ser. Como un sacar de las*

essència pròxima a l' interior. L'apropiació s'ha conferit del fet de comprometre's amb l'exercici, de l'interior, de l'individu. D'un deixar anar allò que no permet exercir una mirada clara cap a l'interior, o aquelles aparences externes que la distorsionen. Desitjant deixar-se tocar en un silenci que prefiguri un espai on conèixer al sí-mateix. Allò que pugui permetre realitzar aquells desaprenentatges, que l'exterior moltes vegades aplica subtilment en els nostres exercicis quotidians, i que ara emplaço aquí a desallotjar del nostre exercici de la nostre ètica de l'existència.

Torno amb les formes electives en les que em referia al principi del subcapítol i que mobilitza tot entorn de l'escriptura. Em refereixo a un «jo» múltiple que al llarg del transcurs de la nostra vivència genera diferents ítems en relació a una creació del sí mateix. La tasca aquí és definir-la en una escriptura que em situï en un territori que quedi concretat. És a dir, la definició d'una fixació que ordeni un sentit optimitzant la reflexió de l'escriptura i que generi l'exercici que compona l'estètica d'un mateix cap als altres. Definicions *post-scriptum*.

3.16. L'home que creua el pont / la mirada i mirar-se mentre es creua el pont / la inscripció en el món mentre es creua el pont.

«Porque un puente aunque se tenga el deseo de tenderlo y toda obra sea un puente hacia y desde algo, no es verdaderamente puente mientras los hombres no lo crucen, un puente es un hombre cruzando un puente. Una de las soluciones es poner un piano en ese puente y, entonces, habrá cruce. La otra, tender de todas maneras el puente y dejarlo ahí para que haya cruce». Libro de Manuel. Julio Cortázar

Una metàfora grandiosa per la vida humana. Una de les metàfores més àmplies (per amplitud de camp) per la vida humana o la que podria significar, de forma més fenomenològica, advertint en l'autodomini més hermenèutic. Què més hermenèutic que aquell que es visualitza mentre creua el pont o que descriu (o almenys imagina) un itinerari possible alhora de creuar-lo. He educat les pròpies capacitats alhora de copsar la mirada, aquella que contempla la minuciositat en la competència d'observar-se en totes les circumstàncies. La mirada, aquella que em plantejo refinar, necessita una pràctica inusualment constant per poder-se auscultar, provenir quin és el caminar i com va accedint als camins per convenir les reflexions que atorguin el màxim de possibilitats que s'obriran.

espaldas las cosas que cargábamos, las que al sacarlas de allí, descubrimos que no éramos nosotros que las sosteníamos». Ibídem; 1995, p.159

Però quina és aquesta potència de metàfora a la que em refereixo? O a quina simbologia al·ludeix l'home que creua el pont? Davant de la visió de nosaltres mateixos mentre creuem el pont, regularitzem un procés –com comenta Cortázar– de tot procés que significa tant l'obra d'art –ja sigui l'obra de tota una vida com aquella que participa d'algun projecte parcial sobre alguna part vital– o la visió d'aquell progrés al llarg de l'itinerari. Tot això provoca i concita múltiples visions, no només de l'home, sinó també de l'obra que va creixent mentre un s'observa. Així l'obra de tota una vida sempre es podrà visualitzar des d'aquell narrador (sí–mateix) en el qual el narrador adquireix un obrador de sí mentre un progressa en aquella obra pròpia del sí. **L'escriptura és aquell art del sí–mateix pel qual el narrador de l'home que creua al pont s'escriptura en aquell progrés o creixement, mentre aquest narrador observa aquest camí que significa el trajecte del pont.** La metàfora del pont ens significa aquella visió de nosaltres mateixos que cal optimitzar i potenciar, i que cada escriptor realitza ja sigui en l'escriptura del «jo» o en les narracions en les que es desenvolupen certs personatges i ficcions, on també poden progressar les nostres visions sobre un mateix. El pont, i tot el trajecte que es desenvolupa entorn de la nostra pròpia mirada, poden simbolitzar el **desenvolupament clau en què la reflexió que creix en paral·lel, contribuirà decisivament en el projecte artístic i narratiu, ja que el narrador es postula gràcies a la depuració de la mirada cap a un mateix.** És a dir, que les competències de la narració, projecten endavant i fan evolucionar una escriptura que educa aquella mirada postulant el propi projecte de l'escriptura mentre creix el narrador que essencialment habita dins nostre.

En tot el que significa el projecte d'escriptura cal definir (i redefinir) aquella part essencial que ja habita en nosaltres, mentre tot artista –tot poeta– es busca a través dels enigmes que arranquen del dubte de la incertesa creixent i de la seva paraula. Aquests enigmes es busquen a sí mateixos en les enunciacions de les preguntes i en aquella ètica i estètica en la que el poeta es (re)defineix constantment. No seria lògic pensar en un pensament que es resigna a les inflexibles formes del propi pensament, i per tant, caldrà sempre la constant reformulació de les mirades per les incertes construccions, sobretot referents al «jo» en constant modificació. Per això cal refinar aquesta mirada i el sentit crític d'un mateix, com a pas més enllà pels creixements d'aquest propi sentit crític. Un gran autoavaluador de sí mateix va ser Pessoa²²⁰ que va utilitzar l'heterònim com a auscultador dels diferents «jos» que creixien en la seva evolució personal. Un dels que van ser més productius –com a mínim, se li coneixen cinc

²²⁰ « (...) "Breve introducción a Fernando Pessoa por sí mismo", bajo el epígrafe Autognosis, Pessoa se declara "desde el punto de vista de la Psiquiatría, un histeroneurasténico"».

heterònims que va utilitzar en la seva obra— és el d'Alvaro de Campos²²¹ que en la cita que presento reflexiona en un exercici literari del «jo» brillantíssim, en el qual des de la fenomenologia dels personatges conspira entre els exercicis de cadascun dels heterònims. En el propi recurs literari ficcional dels personatges utilitza aquesta semi-reflexió sobre les sensacions variables (obre diàlegs entre els seus heterònims entre vivències corporals que fins i tot totalment divergents) que el fan (auto)definir-se com histèric i neurastènic.

És l'experiència de la vida en la que puc buscar la significació en ella mateixa. És l'enigma de vida per la qual cal que construeixi en el deute amb un mateix en *deixar-se prendre* per aquesta experiència²²² de vida. Una experiència que és un deixar-se prendre que és un deixar-se anar, per reprendre en allò que atorga un aprehendre, en tot allò de significatiu, en allò simbòlic i que representaria una pedagogia de la passivitat. En paraules de Mújica, la poètica de la receptivitat és tot allò que esdevé i que representa noves gestions dels temps i que en la simbologia de l'(auto)observació (des de dalt del pont), genera canvis en altres disposicions emocionals i innovadores actituds, només pròpies d'unes noves poètiques o, com a mínim retornant a les antigues²²³.

Detenir-se a temps. Recuperar els aires de l'origen. No seria aquesta la necessitat per recuperar les mirades de la nostra essència? No fa falta un temps i uns ritmes ja oblidats per retornar a les eternitats perdudes? No cal esforços per obtenir aquests ritmes per a la reflexió? Cal aires de natalitat, aires d'origen pels nostres pensaments i que superin els paradigmes de la filosofia per captar el pensament de ser —com diu Mújica— també recollint els versos del gegant de la poesia més fenomenològica:

«quien piensa en lo más hondo / ama lo más vivo» (Hölderlin)

²²¹ «También aquí Dios nos concede que no hable el enigma de vivir. Y por eso, si bien los sueños que logro extraer de entre las ruedas y las tablas son tan pobres como el paisaje de carros y cajones, para mí es, pese a todo, cuanto tengo y cuanto puedo tener. En verso de Álvaro de Campos, algo airado, exagerando la hepática dicción: ¡Venir a decirme a mí que no hay poesía en el comercio, en las oficinas!». Fernando Pessoa / *Antología de Álvaro de Campos*, eso pone, y dentro: selección, versión y notas de José Antonio Llardent, 1978.

²²² «Hacer una experiencia con algo — sea una cosa, un ser humano o un dios — significa que algo nos acaece, nos alcanza; que se apodera de nosotros, que nos tumba y nos transforma. Cuando hablamos de hacer una experiencia, esto no significa precisamente que seamos nosotros quienes la hacemos acaecer; hacer significa aquí: sufrir, padecer, tomar lo que nos alcanza receptivamente, aceptar, en la medida que nos sometemos a ello». Mújica, Hugo; *La palabra inicial; la mitología del poeta en la obra de Heidegger*; 1995, p.14

²²³ «Ser antiguo significa detenerse a tiempo, allí donde la idea única de una senda del pensamiento ha encontrado su lugar y allí se ha albergado. Nosotros podemos arriesgar el paso que reconduce de la filosofía al pensamiento del Ser, cuando en el origen del pensamiento respiramos un aire natal». *Ibidem*. p.20

Quina és la millor forma de mirar-se a un mateix, com qui s'observa mentre creues el pont, que crear personatges mentre dialoguen? Fernando Pessoa aconsegueix l'heroïcitat de fer dialogar als heterònims mentre els dota d'unes identitats autènticament divergents entre elles, mentre imagino que això li proporciona un coneixement de sí en una enorme hermenèutica. Que augmenta les possibilitats accedint a totes les seves parts fenomenològiques que s'allotgen dins d'un mateix. Existeixen en el l'antologia poètica d'Ángel Campos²²⁴ dues cartes d'un dels heterònims més prolífics seus (Álvaro de Campos) a un amic i assagista Adolfo Casais, datades entre l'any 1931 i 1936 on A. de Campos fa un exercici de devoció cap al seu mestre Alberto Caeiro (l'altre heterònim rellevant i mestre espiritual), ja no tan sols de prosèlit, sinó on l'aprenentatge que li ofereix el personatge des del seu mestratge s'exerceix en la saviesa de la vida. La fenomenologia obre totes les arestes dels aspectes vitals i emocionals en la gestió d'aquests temes, a l'entorn de l'art vital de la conversa sobre la filosofia de cadascuna de les qüestions dels seus propis enigmes vitals.

Mai podré agrair Pessoa suficientment per tot l'acte de fer dialogar els personatges per veure'ns deambular en el trajecte vital que es pot representar en el trajecte de creuar el pont: *«Hoy ya no tengo personalidad: cuanto en mí hay de humano lo he repartido entre los autores varios de cuya obra he sido el ejecutor. Soy, hoy, el punto de reunión de una pequeña humanidad sólo mía»*.²²⁵ Per tant, la seva personalitat diferida en unes obres divergents, però que parteix d'una "petita" humanitat en la qual gestiona els diversos caràcters en què els diàlegs li auguren la pròpia fenomenologia del «jo» com a aprenentatge. I segueix: *«Se trata, a pesar de todo, simplemente del temperamento dramático elevado al máximo; escribiendo, en vez de dramas en actos y acción, dramas en almas. Tan sencillo es, en substancia, este fenómeno aparentemente tan confuso»*.²²⁶ Exercici d'escriptura gràcies al qual es genera l'acció com de mèdium²²⁷ de sí mateix, com l'autodefineix ell mateix, o sigui que tots ells són ell, però tots l'influeixen de la mateixa manera a ell –fet transcendent de per sí– ja que són els que intercedeixen per ell a l'hora de l'escriptura en el seus imaginaris creatius principals a partir d'aquell moment. Així introdueix a Alberto Caeiro com el seu mestre espiritual com a alter-ego fonamental: *«Soy también discípulo de Caeiro, y todavía me acuerdo del día –13 de marzo de 1914– en que, habiendo «oído por primera vez» (es decir, habiendo acabado de escribir, de un sorbo de espíritu) gran número de los primeros poemas de El guardador de rebaños, inmediatamente escribí seguido, los seis poemas –intersecciones que*

²²⁴ Pessoa, F.; Un corazón de nadie. Antología poética (1913-1935); Galaxia Gutenberg

²²⁵ Ibídem, p.586

²²⁶ Ibídem, p.586-587

²²⁷ Ibídem, p.587

componen «Lluvia oblicua» (Orpheu 2), manifiesto y lógico resultado de la influencia de Caetano de Castro en el temperamento de F. Pessoa».²²⁸

Tota aquesta influència exercida pels seus personatges literaris –que potser ja adquireixen més que categoria literària– concreten un temperament (per seguir la terminologia emprada en l'escriptura pessoaniana) que es construeix gràcies als testimoniatges teixits per un mateix en l'exercici d'escriure's, mentre traspasa –indefectiblement– canvia: «*voy cambiando de personalidad, voy (aquí es donde puede haber evolución) enriqueciéndome en mi capacidad ir crear personalidades nuevas, nuevos estilos de fingir que comprendo el mundo, o mejor, de fingir que es posible comprenderlo*».²²⁹ Uns diàlegs que, en paraules de Pessoa, li ajuden a enriquir-se, evolucionar, i que en una ànima guiada per un estil antic de fer, li poden proporcionar una millor comprensió de sí mateix o fixació en un món, en el qual manifesta que cal fingir-hi. Potser són els desdoblaments de la personalitat en els quals el personatge central –Pessoa– recobreix el seu propi «jo» en un exercici (meta)literari per una banda, i en una al·literació de la seva vida per l'altra, en la que el personatge es permet un exercici de supervivència mentre genera els diàlegs que el fan superar els seus propis dols i dolors, solituds, i fins i tot resol contradiccions, dilemes i conflictes perdurables que potser li generen els malestars eterns de tota via humana. El trànsit del pont adquireix més que una disposició simbòlica, una postura estratègica en la que observar-se, tant literàriament com personal.

En una de les primeres ocasions en què es coneixen Álvaro de Campos i Alberto Caetano, mentre aquest darrer introduïa al tercer heterònim Ricardo Reis en aquests cèlebres diàlegs, li diu referint-se a l'heterogeneïtat entre ells: «*Todo es diferente de nosotros, y por eso todo existe*».

Álvaro de Campos diu sentir-se commogut davant d'aquesta declaració d'identitats diferides i entre les quals manifesta sentir-se seduït intel·lectualment, però sobretot afectivament, ja que opera en ell un aprenentatge més que virginal, com un descobriment quasi físic, gràcies a la predisposició que sempre mostra en les seves sensacions corporals per oferir-se. Mentre s'arriba a entendre a sí mateix, entre els dilemes de les separacions entre ànima i pensament. Interessant els exercicis de desdoblament personal reconvertits en sensacions vivencials des del que el personatge central s'observa i es crea una relació de mestratge mentre (auto)dialoga amb sí mateix.

²²⁸ *Ibidem*, p.587

²²⁹ *Ibidem*, p.589

El camí que decideix l'autor per la seva obra, i en general per la seva existència, és un manual fenomenològic on l'escriptor decideix encerclar el seu *hermes* a través de diversos personatges que –entre divergents identitats del seu personatge– el més central busca elucidar els dilemes pels quals necessita respostes o potser dilemes creats des de l'escriptura. **Unes preguntes i una mirada busquen sortir endavant o tornar enrere per accedir a les diferents respostes d'aquell camí en el que ens trobem:** «*Lo que permanece en un pensar es el camino. Y los caminos del pensamiento resguardan en ellos este secreto: podemos ir por ellos caminando hacia adelante como hacia atrás; más aún, el caminar que retrocede, sólo él nos lleva hacia adelante*». ²³⁰

El camí endavant i enrere. El camí com a essencial proposta en la que cal traspasar el pont, entre una ribera i l'altra. Ponts que cal que siguin sòlids per permetre's arribar de manera prudencial, ja que el traspàs pot ser llarg i ple d'incerteses. Però pel qual vull que m'encamini cap a les respostes. Entre la felicitat i la llibertat –com a ideals màxims entre les postures de l'art sublim– entre aquests trànsits hi ha l'altre ítem fonamental que configura tot allò de l'home que s'observa: el temps que segons Marcuse ²³¹pot donar una opció que es parapeta darrera de les angoixes, les quals ens col·loquen algunes efemèrides, i que ell ja va intuir ja fa molt de temps. Aquest temps dedicat a la nostra (auto)realització en l'observació de sí mateixos, constitueix en quelcom fonamental per perpetuar a Eros dins nostre i gestionar el nostre propi temps davant de les dominacions externes que sempre solen ser màximes. Un haurà de gestionar en aquest art de vida i en l'escriptura del sí–mateix adquirint paraules sobre la forma de gestionar aquesta mirada. Sempre que s'atorgui la possibilitat de realitzar la seva pròpia hermenèutica vinculant-la en la seva pròpia fenomenologia interna.

²³⁰ Mújica, Hugo; *La palabra inicial; la mitología del poeta en la obra de Heidegger*; 1995, p.22

²³¹ «Desde el mito de Orfeo hasta la novela de Proust, la felicidad y la libertad han sido ligadas con la idea de la recuperación del tiempo: le temps retrouvé. La memoria recupera el temps perdu, que era el tiempo de la gratificación y la realización. Eros, penetrando en la conciencia, es puesto en movimiento por el recuerdo; con él, protesta contra el orden de la renunciación; usa la memoria en su esfuerzo por derrotar al tiempo en un mundo dominado por el tiempo. Pero en tanto que el tiempo retiene su poder sobre Eros, la felicidad es una cosa esencialmente del pasado. La terrible frase que asienta que sólo los paraísos perdidos son los verdaderos, juzga y al mismo tiempo rescata el temps perdu. Los paraísos perdidos son los verdaderos porque, en retrospectiva, el goce pasado parece más hermoso y realmente lo era, porque el recuerdo sólo nos da el goce sin la angustia por su brevedad, y así nos da una duración imposible de otra manera. El tiempo pierde su poder cuando el recuerdo redime el pasado». Herbert Marcuse; *Eros y Civilización*; 2010

3.17. La veu pròpia fenomenològica mentre es configura el creixement.

«El hombre no puede decir su pensamiento sin pensar su decir»
(Bonald)²³²

«Nuestra inteligencia es estructuralmente lingüística y nuestro hábitat también lo es». (J.A. Marina).

La cita de Bonald implica sobre el nostre pensament i oralitat. Pensar en el seu dir, tot i que el fet de dir o parlar són actes allunyats del fet d'escriure per matisos ja definits aquí. Amb les cites que obren aquest capítol enclavo alguns d'ells per l'exercici que configuro per la pròpia hermenèutica. En la fenomenologia d'acostar-se a la pròpia hermenèutica. Per tant segueixo acostant-me a la nostra essència amb la veu i mirada com a eines projectives del nostre pensament, per refinar el nostre dir, que aquí constataré en la doble mirada que em proporciona el meu escriure, en la fixació i la relectura –com a possibilitat que comporta– d'allò que un dia dic i que fixo en el dir sobre el paper. Per tant, **viatge per la vida en l'art de contar-me la meva pròpia història, mentre re-flexiono (doble espiral fenomenològica) cap al destí hermenèutic en la nostra comprensió dels fenòmens que provo de fer-me'ls captius.**

I de què depèn la nostra capacitat comprensiva si parlem del logos lingüístic? Marina ens obre els ulls, també juntament amb Bonald encapçalant aquest subcapítol, del qual n'extrec que pensar el seu dir –essència originària narrativa del ser– tampoc podem dir el seu pensar, arrencant de Marina que la nostra intel·ligència s'ha preformat gràcies a la seva estructura gramaticalment, que ha configurat també –apart de les neurològiques (internes)– les altres estructures externes, és a dir, tot allò que habitem i, per tant hem construït, tot allò que inventem també dins de l'estructura semàntica, anomenada llenguatge²³³. D'aquesta manera, i sobre aquestes regnes, resol problemes de natura executiva i de memòria com a xarxes internes des de les quals sense la matèria llenguatge no seria possible organitzar tot allò de l'experiència humana.

Per exercir la nostra mirada sobre el món i per interpretar-lo s'imposa necessàriament una perspectiva en la qual es veu –i es filtra– tot allò que és fruit d'aquell escrutini i l'actitud amb la qual ho mirem. No és només que el medi és el missatge. El missatge (llenguatge) en sí pot crear

²³² Citat a Barthes, R. *El susurro del lenguaje. Más allá de la palabra y la escritura*; 1987.

²³³ «(...) El lenguaje es uno de los sistemas transversales que sirven para unificar los módulos de nuestra inteligencia. (...) Es la gran herramienta de la inteligencia ejecutiva. Vuelve consciente lo que sucede en la inteligencia computacional, nos permite buscar en la memoria, hacer planes, darnos órdenes a nosotros mismos. (...) También nuestra conciencia se teje con palabras.» Como diría Tolkien, uno de los más importantes filólogos ingleses del siglo XX: somos materia lingüística». José Antonio Marina; *Anatomía de la por*; 2006. Edició.....

tota la realitat que el llenguatge (missatge) encarna i predisposar a aquells que el reben a pensar de una forma particular respecte a ell. Marina, com Bacon també seguit per Vigotsky, proclama que ni la ment sola, ni la mà sola poden assolir gaire sense les eines que les perfeccionen. I una de las principals amb les que ens basem els humans és el llenguatge i les seves regles d'ús. En aquest sentit, i traduït en les nostres ara ja evolucionades idees referents a l'hermenèutica, ens situaria les eines de l'escriptura com el principal i prioritari recurs que desenvoluparia també el llenguatge com a eina fenomenològica absolutament axial.

Causa i conseqüència sobre tot això amb el que he iniciat: les nostres experiències són interpretades i atribuïdes davant dels factors de la causa i la conseqüència ja que el món és conceptual. A l'estar perplexos negociem els significats sobre el que trobem. En el medi social necessitem crear el medi narrat sobre les realitats que creem sobre el medi lingüístic i l'interpretem constantment creant la realitat sobre aquests supòsits, en la funció constitutiva del llenguatge en aquesta creació de la realitat social. Tant a nivell conscient, com inconscient. Les narracions naveguen en el nostre interior computacional per crear aquestes realitats que pensem que necessitem. Per això és important operar en la realitat que creem fent-la conscient.

D'aquí parteix la necessitat de fer l'experiència i que en Foucault sempre ha sustentat la fenomenologia²³⁴ d'un segon ordre, com a reflexió prioritària a fer. Però, com sempre en el cas del geni francès, fundem una doble opció que en Nietzsche, Bataille i Blanchot perpetuen a la necessitat –ja referida en aquesta tesi– d'implicar-nos en el fet d'observar-se en l'experiència com a objecte essencial per l'individu, però que això no pugui disgregar el subjecte mentre es desplega i es qüestiona a sí mateix, plantejant un ésser que pugui mobilitzar al subjecte no-subjectivat en un ser inamovible, sinó cap a un ser que es planteja un exercici fenomenològic obert a la transformació constant. Experiència quotidiana i impossibilitat. Dos conceptes que junts imposen un moviment constant cap al ser.

²³⁴ «La experiencia del fenomenólogo es, en el fondo, una manera de posar una mirada reflexiva sobre un objeto cualquiera de lo vivido, sobre lo cotidiano en su forma transitoria, para captar sus significaciones. Para Nietzsche, Bataille y Blanchot, al contrario, la experiencia consiste en tratar de alcanzar cierto punto de la vida que esté lo más cerca posible de lo invisible. Lo que se necesita, es el máximo de intensidad y, al mismo tiempo, de imposibilidad. El trabajo fenomenológico, en contraste, consiste en desplegar todo el campo de posibilidades ligadas a la experiencia cotidiana. Además, la fenomenología procura recuperar la significación de la experiencia cotidiana para ver en qué aspecto el sujeto que soy funda efectivamente, en sus funciones trascendentales, esa experiencia y esas significaciones. En cambio, la experiencia tiene en Nietzsche, Bataille y Blanchot la función de arrancar al sujeto a sí mismo, procurar que ya no sea él mismo, o arrastrarlo a la aniquilación o la disolución. Es una empresa de “desubjetivación”». Foucault, Michel; *La inquietud por la verdad. Escritos sobre la sexualidad y el sujeto*; 2013, Selección de textos de Dits et écrits I y II; *El libro como experiencia*, p.35

Això planteja projectes com el que aquí obro a través de l'escriptura per un individu obert a la transformació implicant-ne un punt de vista *hermenèutic* o transaccional del tipus que plantejo. Això podria prolongar-ho a **un exercici que tindria implicacions directes i profundes incloent la manera de plantejar la educació en general**²³⁵. Per tant, accedir a la funció dels educands de **dialogar mentre es fa conscients de plantejar un elaborar-se mentre es participa activament en els qüestionaments de tipus col·lectiu**: primerament subjectius, i més tard, en tot allò que implica **la construcció com a espai cultural**. Per això cal una funció col·lectiva en la qual es (re)genera l'espai individual sempre en interactiva construcció. Els espais biogràfics i hermenèutics venen a cobrir algunes d'aquestes mancances en les quals l'exercici individualista –també en l'espai educatiu actual de la postmodernitat– fa estralls en quant a l'autonomia personal dels alumnes i a la posterior problemàtica en la construcció dels col·lectius culturals, amb la deficient formació corresponent en la construcció de l'alteritat.

Ara que incidia en el problema educatiu, cal recordar algunes dinàmiques en les que n'he configurat les darreres teories educatives com a cultura pedagògica: Freud insistia en l'autonomia del «jo» i en l'alliberació de les tendències excessives o conflictives (no resoltes en les que l'ego produeix la manca de la no-separació de la subjectivitat o d'una individualitat excessiva) i Piaget en l'aprenentatge com a invenció, com a essencial producció de les possibilitats que genera pel subjecte. El que encara faltaria és una teoria per interpretar els significats de forma assolida socialment, com a axioma pedagògic, si seguíssim aquests preceptes darrera d'aquestes lògiques. **Seria essencial poder dotar a l'ensenyament de programes que concretessin continguts cap a la construcció del «jo» i l'assumpció del conflicte intern. Això possibilitaria l'aprenentatge de la gestió del conflicte des d'una cultura bàsica de fenomenologia que sustentés un aprenentatge heurístic i hermenèutic** construint alternatives cap a una inventiva segons les necessitats d'aquest segle XXI que requereixen molta adaptabilitat. El projecte ABG ompliria el recorregut en aquestes necessitats macro i micro descrites per Foucault en referència a la seva societat.

²³⁵ «La implicación más general es que una cultura se está recreando constantemente al ser interpretada y renegociada por sus integrantes. Según esta perspectiva, una cultura es tanto un foro para negociar y renegociar los significados y explicar la acción, como un conjunto de reglas o especificaciones para la acción. En realidad, toda cultura mantiene instituciones u ocasiones especializadas para intensificar esta característica de foro. La narración, el teatro, la ciencia, incluso la jurisprudencia, son todas técnicas para intensificar esa función; maneras de explorar mundos posibles fuera del contexto de la necesidad inmediata. La educación es – debe ser – uno de los foros principales para realizar esta acción aunque suele ser vacilante en esa asumirla. Es este aspecto de foro de la cultura lo que da a sus participantes una función en la constante elaboración y reelaboración de esta cultura; una función activa como participantes y no como espectadores actuantes que desempeñan sus papeles canónicos de acuerdo con las reglas cuando se producen los indicios adecuados». Ibídem, p.128

Sobre les funcions del llenguatge que recolzarien aquestes recerques, Michael Halliday²³⁶ i en R. Jakobson²³⁷ que destaquen per a la nostra hermenèutica, les funcions matètiques que inclouen en elles les funcions heurística, informativa i imaginativa, i conclouen en totes elles aquelles creatives que imprimiran el caràcter a la nostra originalitat, al nostre llenguatge, i que es realitzen de forma simultània amb les metalingüístiques. És a dir, les que eluciden l'anàlisi de tot allò que s'expressa a través de les nostres construccions claus per la nostra hermenèutica. Totes elles són les que el llenguatge permet i requereix alhora el compliment de totes les demés. Són ineludibles, sobretot pel desenvolupament de la nostra fenomenologia hermenèutica.

Si aquestes són les funcions del llenguatge, consignant l'experiència sempre com a narració, vol dir que en aquest llenguatge es desenvolupa tota aquesta experiència que es convertirà en vivència gràcies a la matèria que es construeix en clau per transferir-la: la narrativitat. Seguint a Foucault en els tres toms de la Història de la sexualitat, i en el recull de "*la inquietud por la verdad*" queda clar que ens constituïm històricament en tot allò que hem de repensar²³⁸ o en tot allò que resta del repensat. Per allò de l'art de l'existència de Foucault, podem comprendre que en la necessitat de formes més antigues d'art de l'existència, es trobaria una nova ètica per les nostres escriptures, àmpliament defensada des d'aquestes pàgines: també defenso la veu pròpia en una ètica en la fenomenologia d'un art de l'existència, que seguida per les nostres escriptures, rebassarien tots aquells components d'una simple ontologia en l'exercici.

²³⁶ «Se dividen las funciones en dos clases superordenadas: pragmática y matética. En la primera se encuentran funciones como, por ejemplo, la instrumental, la reguladora, la interaccional y la personal, y a la segunda le asigna la heurística, la imaginativa y la informativa. No hace falta describirlas en detalle sino, únicamente, observar que la clase de las funciones pragmáticas se refiere a nuestra orientación hacia los demás y al uso del instrumento del lenguaje para lograr los fines buscados, influyendo en las actitudes y las acciones de los demás hacia nosotros y hacia el mundo. El conjunto de funciones matéticas tiene una finalidad diferente. La función heurística es el medio para lograr que los demás nos informen y corrijan; la función imaginativa es el medio con el cual creamos mundos posibles y trascendemos lo inmediatamente referencial. La función informativa se construye sobre la base de una presuposición intersubjetiva: que los demás tienen conocimientos que a mí me faltan o que los demás no posee, y que ese desequilibrio puede corregirse con cualquier acto de conversación o "relato"». Hallyday, Michael; *Learning How to Mean*, 1975.

²³⁷ «La función metalingüística, es decir, la que se refiere al uso que hacemos del lenguaje para examinarlo o explicarlo, como hacen analíticamente los filósofos o los lingüistas que examinan las expresiones como si fuesen, por decirlo así, objetos opacos que deben analizarse en sí mismos y no ventanas transparentes a través de las cuales miramos el mundo». Roman Jakobson, "*Linguistics and Poetics*" en *Selected Writings, III*, La Haya, Mouton, 1981. p.131.

²³⁸ Foucault, Michel; *La inquietud por la verdad. Escritos sobre la sexualidad y el sujeto*; 2013; Selección de textos de Dits et écrits I y II; Uso de los placeres y técnicas de sí, p.163

Caldria doncs arribar potser de nou a **aquestes velles i perdudes pràctiques**²³⁹, com reflexionava en aquest mateix subcapítol. D'alguna manera, en virtut de la pèrdua en l'autonomia de l'individu, i en aquesta visió occidental que anul·la aquestes pràctiques, es troben algunes de les nostres dificultats actuals i la ferida fonamental. La recuperació d'unes pràctiques, no tan sols en reflexivitat sinó també per la capacitat d'un autoconduir la pròpia conducta, precedirien una cultura de valors i a una moralitat en nous comportaments.

Sens dubte marques de codis que implicaven un domini dels desitjos (veure Epicur, en quant a la fidelitat en un mateix en quant a l'autodomini com a pràctica moral). En algun punt de vista, les existències actuals busquen una certa ascesis sobre la seva ètica de sí mateix,²⁴⁰ però aleshores procurava un major autodomini des de no tan sols de la pràctica moral, sinó pel desenvolupament ètic de la persona, sobretot en el tema de la sobirania de sí mateix.

En el pla ètic la disposició de la història amb els seus sots i pauses, i les múltiples incongruències, ens ha influït i determinat decisivament en la capacitat de reflexionar. I en tot allò que hi segueix en l'escriptura acaba de definir quines necessitats pels nostres projectes que haurien de prioritzar-se en propostes artístiques i lingüístiques. De manera que potser recuperar les dinàmiques de l'època clàssica tal i com he vist seguint a Foucault (pp. 43-59) recercant fonts clàssiques (veure Sèneca i Epítet) amb l'austeritat com a terme clau de gestió interna per promoure l'autodomini i l'autoconeixement.

La idea sobre l'autor com a coneixement consignat gràcies al fet de narrar-se en l'escriptura²⁴¹.

La meva pròpia experiència dels tallers d'escriptura (com a tècniques de sí) possibilita la

²³⁹ «Son las que podríamos llamar "artes de la experiencia". Por esta expresión hay que entender prácticas reflexivas y voluntarias mediante las cuales los hombres no sólo se fijan reglas de conducta, sino que buscan transformarse, modificarse en su ser singular y hacer de su vida una obra que exprese ciertos valores estéticos y responda a algunos criterios de estilo. Estas artes de la existencia, esas técnicas de sí, perdieron sin duda parte de su importancia y su autonomía cuando, con el cristianismo, se integraron al ejercicio de un poder pastoral, y más adelante a prácticas de tipo educativo, médico o psicológico. No por ello deja de ser cierto que habría que hacer o retomar, indudablemente, la larga historia de esas estéticas de la existencia y de esas tecnologías del sí». Foucault, Michel; 2013; p. 166

²⁴⁰ «Historia de la manera como se convoca a los individuos a constituirse como sujetos de conducta moral: esta historia será la de los modelos propuestos para el establecimiento y el desarrollo de las relaciones con uno mismo, y para la reflexión sobre sí, el conocimiento, el examen, el desciframiento de uno por sí mismo, las transformaciones que se procura efectuar en uno mismo. Esto es lo que podríamos llamar historia de la ética y de la ascética, entendida como historia de las formas de la subjetivación moral y las prácticas de sí que están destinadas a asegurarla». Foucault, Michel; 2013; p.183

²⁴¹ «En cuanto un hecho pasa a ser relatado, con fines intransitivos y no con la finalidad de actuar directamente sobre la real, es decir, en definitiva, sin más función que el propio ejercicio del símbolo, se produce esa ruptura, la voz pierde su origen, el autor entra en su propia muerte, comienza la escritura. (...). la lingüística acaba de proporcionar a la destrucción del Autor un instrumento analítico precioso, al mostrar que la enunciación en su totalidad es un proceso vacío que funciona a la perfección sin que sea

reflexió entre un narrador sense més pretensió que la **d'analitzar segons la creació pronunciada per la pròpia escriptura i tota la reflexió sobre el propi procés de l'obra que segueix el seu camí narratiu**. La reflexió sobre el procés de la mort de l'autor, simbòlicament té una poderosa força per **dilucidar quins processos de totalitat haurà de traspasar en totes les lingüístiques del subjecte, enunciant tots aquests processos des d'un narrador que omniscientment traça totes les possibilitats des de la matèria llenguatge i narració**.

I és que l'escriptor²⁴² elucida matèries molt claus com el de la veu pròpia com a via essencial per a **l'hermeneuta i com a un ésser autònom en la fenomenologia des de la paraula escrita**. L'escriptura ja no només discorre entre tot allò que és matèria lingüística, sinó subjectivitat que desplega sobretot la marca del «jo», i en ella, per sobre de tot, la veu, la mirada, el temps (com a instància des de la que es mesura), sempre basculant entre les dinàmiques de la pròpia marca que és qui les centra en les seves forces nodriu. Construir tot aquest espai inèdit, si no s'ha matisat entre totes les decisions que cal prendre, detecta un problema fonamental i axial del tema que ens ocupa i que l'autor Barthes li oposa una consideració de **interlocució clau**, entre un autor o escriptor. **És un pacte entre aquest autor que es troba entre l'obra i el lector, amb el qual es realitzarà un pacte de paraula com a equivalent de compromís ètic que en boca de Foucault es composava en l'ètica de l'existència**.

És interessant fer **la reflexió sobre l'autor**²⁴³: en la categoria d'autor com referent clau i firmant **d'un pacte ètic i de paraula que haurà de contemplar tota la força creadora en**

*necesario rellenarlo con las personas de sus interlocutores: lingüísticamente, el autor no es nada más que el que escribe, del mismo modo que yo no es otra cosa sino el que dice yo: el lenguaje conoce un sujeto, no una 'persona', y ese 'sujeto', vacío excepto en la propia enunciación, que es la que lo define, es suficiente para conseguir que el lenguaje se 'mantenga en pie', es decir, para llegar a agotarlo por completo». Barthes, R. *El susurro del lenguaje. Más allá de la palabra y la escritura*; 1987; pp. 67-68.*

²⁴² *«El dominio del escritor no es sino la escritura en sí, no como forma pura, como la ha podido concebir una estética del arte por el arte, sino de una manera mucho más radical, como el único espacio posible del que escribe.(...) Al volvernos hacia las categorías fundamentales de la lengua, como son la persona, la voz, el tiempo, nos situamos en el centro de una problemática de la interlocución, pues es en estas categorías en las que se traban las relaciones entre el yo y lo que está privado de la marca del yo. En la medida misma en que la persona, el tiempo y la voz (¡de nombre tan acertado!) implican a esos notables seres lingüísticos que son los shifters, nos obligan a pensar la lengua y el discurso, ya no en los términos de una terminología instrumental, y cosificada, por tanto, sino como ejercicio de la palabra: el pronombre, por ejemplo, que sin duda es el más vertiginoso de los shifters, pertenece estructuralmente (insisto en ello) a la palabra; en ello reside, quizá, su escándalo, y es sobre ese escándalo donde hoy debemos trabajar, lingüística y literariamente: pretendemos profundizar en el 'pacto de palabra' que une al escritor con el otro, de modo que cada momento del discurso sea a la vez absolutamente comprendido». Barthes, R. *El susurro del lenguaje. Más allá de la palabra y la escritura*; 1987; pp. 32-33*

²⁴³ *«Solemos decir (...) que un autor es la fuerza creadora de la que emerge una obra en la que deposita (...) un mundo inagotable de significados. (...) La verdad es absolutamente distinta: el autor no antecede a las obras. Es un principio funcional concreto a través del cual, en nuestra cultura, se delimita, se*

l'emergència de la poiesis i en la recerca en forma de captura del sentit, que podrà significar un personatge del propi autor que representi al personatge literari del propi autor per a les seves narracions. És a dir, amb la possibilitat que rescati la seva pròpia veu (en un doble exercici narratiu i fenomenològic). El que s'ompliria de la mateixa narració literària en projecció cap a la seva pròpia fenomenologia. Perquè aquesta serà la consideració més important per un autor exemplar per a la seva hermenèutica a desplegar en prolongació d'un exercici a realitzar durant tota la seva obra. Una consecució de tota reflexió en acció com a axioma pedagògic (ja no tan sols com a exercici literari) sinó com un perfil d'ideòleg de sí-mateix en la pròpia recerca hermenèutica.

Un exercici exemplar l'he tractat en l'exemple en Pessoa i en altres que aniré recuperant en escriptors com Kafka, molt encavalcat entre la seva escriptura i la seva vida, tots en el seu exercici autopoietic entre l'autor i la seva obra.

Enormes complexitats entre l'autor, els personatges i la seva obra, en l'observació de Foucault, en la que potser l'autor s'enclavi en una mena de captivitat entre l'obra i els seus personatges i obté una mena d'esclavatge entre tot allò que ell mateix ha subscrit com a pacte silenciós, i la profunditat ètica i estètica que rebutja la llibertat creativa en certs casos, si la observem de forma específica, narrativament. Recuperar la veu pròpia exhalada en totes les seves consecucions fenomenològiques i plantejar *l'hermes* en clau comprensible, plantejada com a experiència autobiogràfica en aquesta via bioètica foucaultiana, és una decisió a prendre repleta de compromís vital i que ara és justament el cas que ens ocupa en les nostres reflexions. La literària ja és una matèria d'una altra naturalesa.

3.18. L'esdevenir i la subjectivitat / la intersubjectivitat en l'esdevenir / l'expressió i l'aprenentatge en l'esdevenir.

«Un actor debe trabajar toda su vida, cultivar su mente, desarrollar su talento sistemáticamente, ampliar su personalidad; nunca debe desesperar, ni olvidar este propósito fundamental: amar su arte con todas sus fuerzas y amarlo sin egoísmo» (Stanislavski).

excluye, se selecciona: resumiendo, es el principio mediante el cual se dificulta la libre circulación la libre manipulación, la libre composición, descomposición, y recomposición de la ficción. El autor es pues, la figura ideológica mediante la cual se conjura la proliferación del sentido». Michel Foucault, L'ordre du discours, Gallimard, Paris, 1971, pp. 66 i 67 [El orden del discurso, Tusquets, Barcelona, 1999], y Dits et écrits, t. I, Gallimard, Paris, 1994, p. 811

Un «jo» espera sobresortir. Des d'allò més profund de la seva subjectivitat. Des de l'expressió que és l'eina que disposa per conèixer i (re)conèixer. I és el (re)coneixement el fonament del «jo» que acabo de representar, que formulo des del coneixement del sí i que el desplegaré donant-se, en el tu i en el món. Però què significa en aquest instant del «jo» desplegar-se en un mateix i *conèixe's*? Com trencar les ambigüitats en la recerca de la veritat en la meua subjectivitat? En tot allò que és l'esdevenir (i en tots els altres esdevenirs que operen dins d'ell) i en el que m'interessa de la pròpia experiència que escindeixi aquesta ambigüitat; hauré d'enclavar-me en la qüestió de les meves narrativitats que operen dins de totes aquestes dinàmiques facilitant els cursos vitals, emergint des dels sentits ben personals, optimitzant i potenciant la identitat, com a components bàsics d'aquesta subjectivitat. El contar històries ha de ser essencial per permetre construir una subjectivitat que proposi la fenomenologia des del «jo» –essència que promulga aquest sentit des de la narrativitat– alhora de narrar-la i de vivificar-la en el sentit d'obrir la subjectivitat per retenir el (re)coneixement propi de l'autoconstrucció.

Però què és la narrativitat confrontant-ho amb la història com a ciència?²⁴⁴ El contar històries – com a acció espremuda des de la narrativitat– sense ser un cúmul de fets com a qüestió històrica purament humana, no és sinó com un contar quelcom significatiu per l'autor o pel personatge sense partir de res concret previ, sinó amb un enfocament concret que expressi o emmarqui a l'autor o al personatge en una realitat específica, tant psíquica, ontològica, com espiritual.

Per això la gestió de l'esdevenir promou totes les faccions del pensament i de la identitat personal que en aquest capítol he fet convergir en aquesta construcció final. Tanmateix el coneixement –i la construcció de totes les qüestions que atenen a ell– esdevenen l'acció iniciadora i fonamentadora d'aquell desplegament en la seva fase prèvia. En aquest instant em sembla molt provocador de nou l'article que va concebre Foucault seguint a Kant sobre la *Aufklärung*²⁴⁵, en el que promou la idea kantiana que des de la seva minoria d'edat, l'ésser

²⁴⁴ «El discurso científico natural es registro, libro de actas, estado de cuentas, mientras que la historia – el discurso humano por excelencia – es narración, relato de los acontecimientos, y sujeto es el protagonista alrededor del cual gira ese relato de las cosas humanas». Cruz, Manuel; *Narratividad: la nueva síntesis*; Ediciones 62; Barcelona, 1986. p. 16

²⁴⁵ (...)«Desde el primer párrafo se pone de relieve que el hombre es, él mismo, responsable de su estado de «minoría de edad». Hay, pues, que considerar que no podrá salir de ella si no es a través de un cambio que habrá de llevar a cabo él mismo a sí mismo. Kant dice de un modo significativo que esta *Aufklärung* tiene una divisa (*Wahlspruch*): ahora bien, la divisa es un rasgo distintivo por el que algo se reconoce; es también una consigna que uno se da a sí mismo y que propone a los otros, ¿Y cuál es esa consigna? Aude

humà ha de tenir el coratge, l'audàcia i la gosadia per assolir els elements del coneixement, del seu saber, mentre desplega l'element que constitueix en sí mateix. Igual que en el mètode de *Stalivnaski* on el "jo-actor" ha de comprometre's sempre en la seva vida, treballant, cultivant, desenvolupant, ampliant, com en *Stalivnaski*, des de l'estima profunda del seu art. Elements i agents del seu propi procés. Un exercici perpetu considerant que l'obra ha de partir d'un mateix, ja que és el posseïdor d'aquella i que concebrà tot aquest desenvolupament.

En el que es desplega des del nostre llenguatge, com a artistes d'un art que es manté i es mantindrà en la paraula, puc extreure que el soliloqui interior (sempre previ o paral·lel a l'escriptura) pot ser útil per l'artista per obrir nous ponts i emocions que queden inèdites. En aquest sentit, el doble procés engegat de l'artista com a element i procés, com a agent i objecte, produeix tot un art en sí que implica una veu participant en una superposició de l'art que està incitant. El doble procés que engega un actor que modera el procés actoral em serveix per fer l'analogia d'un recitat de tot allò llargament assajat i cultivat, mica en mica, processat i desenvolupat, a través de l'exercici i expressat finalment en directe en veu alta. Fins i tot allò que està pensant en aquest instant, si s'escau. **Un exercici de superposició com a analogia del que faig al llegir-me després de tot el procés de l'escriptura. Un procés de bioètica comprèn tot el procés creador que s'agita en el pensament subjectiu i que origina un compromís amb el mateix procés. Procés que origina tot esdevenir que es conformarà en paraula. Tot quedarà en el plànol d'objecte d'aquest esdevenir.**

Tal desenvolupament no és tan sols un exercici per a l'artista, sinó per a qualsevol persona interessada en el seu desenvolupament personal. Del que sí es tracta de concretar, és l'origen que prové de la consciència i el protagonisme que pren en la persona, de la creativitat com a component clau que indiqui el descobriment constant de les nostres energies creadores i les expressions artístiques de l'interior. Un exercici que es crea des de diferents dimensions de la persona per desplegar-se (en el sí-mateix), en la idea de modernitat –vista en Baudelaire– que es transcendeix a sí mateix²⁴⁶ quan es refereix a l'art com a estètica essencial. Art cimera en

Sapere «ten el coraje, la audacia de saber». Es, pues, preciso considerar que la Aufklärung es, a la vez, un proceso del que los hombres forman parte colectivamente y un acto de coraje que hay que efectuar personalmente. Los hombres son, a la vez, elementos y agentes del mismo proceso. Pueden ser los mismos actores en la medida en que formen parte de él; y este proceso se produce en la medida en la que los hombres decidan ser sus actos voluntarios». Foucault, Michel; ¿Qué es la ilustración? En Revista de Pensamiento Crítico, Nº1 Mayo-Julio 1994, Introducción Juan A. Jácome.

²⁴⁶ «El hombre moderno, para Baudelaire, no es aquel que parte hacia el descubrimiento de sí mismo, de sus secretos y de su verdad escondida; es aquel que intenta inventarse a sí mismo. Esta modernidad no libera al hombre en su ser propio; le obliga a la tarea de elaborarse a sí mismo»: Nota del traductor:

aquesta construcció d'artista que fermenta qualsevol dels seus cicles compositius, mentre compon el seu propi «jo» com a objecte d'art.

Justament és en l'escriptura vista en l'expressió deconstruccionista de Derrida²⁴⁷, on es ressegueix l'expressió com a creació en la que el sentit i la paraula modulen la idea de la guspira de la imaginació, juntament amb la kantiana concepció (de la "*Crítica de la razón pura*")²⁴⁸. Il·lustren perfectament l'essència de l'art en tota la ineludible tasca de concebre l'humanisme en la creació. I encara més enllà, d'un existencialisme en exercici exponencial que transcendeixi al ser. Així doncs, la imaginació i l'art units en un exercici que impulsa les escriptures de tots els temps, s'afegiran a les reflexions que confereixen nous paisatges pels pròxims capítols. En aquest cas la imaginació definida com a mediació (entre l'art, les imatges i la paraula) i síntesi (en totes les modulacions entre elles) aclariran els nostres processos creatius i formularan una idea d'art que ajudi també en l'escriptura fenomenològica. Serveixi aquí la reflexió sobre l'art modern i les aportacions de territoris contingents com l'art i la paraula en Jean Rousset²⁴⁹ en aquest cas extrets en Derrida.

El pas de l'expressió a la creació, com a moviment decisiu per a la humanitat, en tot pas de la consciència transformadora o de tot el que pot procrear l'art des d'un exercici del «jo». Un art enfocat gràcies a les visions proteccionistes de les víctimes de pràctiques de les institucions de poder aniquiladores. Seguint reflexions cap a cerques de noves arts que empoderin en diverses

“¿Acaso no habrá algún humanismo que considere que la realidad humana se caracteriza precisamente porque para ella «ser significa elegirse» y para el que en consecuencia la tarea propiamente humana consista precisamente en ejercer la absoluta libertad ineludible de hacerse a sí mismo cada cual? Esta es, en efecto, una de las ideas fundamentales para comprender en qué sentido para Sartre el existencialismo es un humanismo”». Foucault, Michel; *¿Qué es la ilustración?* En Revista de Pensamiento Crítico.

²⁴⁷ Derrida, Jacques; *La escritura y la diferencia*; 1989

²⁴⁸ «Para Rousset, en el hecho literario que el lenguaje esté unido con el sentido, que la forma pertenezca al contenido de la obra; según la expresión de G. Picon “para el arte moderno la obra [no sea] expresión sino creación”, proposiciones como estas no producen unanimidad más que gracias a una noción muy equívoca de forma o de expresión. Pasa lo mismo con la noción de imaginación, este poder de mediación o de síntesis entre el sentido y la letra, raíz común de lo universal y lo singular, (...) esta imaginación que a los ojos de Kant era a su vez un arte, era el arte mismo que originariamente no distingue entre lo verdadero y lo bello». Derrida, Jacques; *La escritura y la diferencia*; Anthropos; Barcelona; 1989. P.15

²⁴⁹ «Antes del arte moderno la obra parece la expresión de una experiencia anterior..., la obra dice lo que se ha concebido o se ha visto; de tal modo que, de la experiencia a la obra, no hay más que el paso a una técnica de ejecución. Para el arte moderno, la obra no es expresión sino creación: deja ver lo que no se ha visto antes de ella, forma en lugar de reflejar”. Rousset precisa y distingue: “Gran diferencia y, a nuestros ojos, gran conquista del arte moderno o más bien de la consciencia que este arte toma del proceso creador”. I continua més enllà: “La historia de la poesía moderna es toda ella la historia de la sustitución de un lenguaje de expresión por un lenguaje de creación...el lenguaje tiene que ahora que producir el mundo que ya no puede expresar”. Introducción a una estética de la literatura. I: El escritor y su sombra, 1953, p.159 citat a Derrida, Jacques; *Ibidem*; p.15

opcions creatives, Derrida es posiciona en un conclave entre totes les obres literàries que ajuden a formular territoris d'un «jo» configuratiu en els projectes bioètics.

En aquesta mesura sobre el «jo» que s'escriu, també es genera el de la pròpia especificitat del llenguatge en la capacitat que posseeix l'escriptura en la mateixa (re)lectura. En el dispositiu de l'escriptura es desplega el ser en totes les escriptures del «jo». Em refereixo al concepte ja especificat del *shifter*²⁵⁰ que torno a referir des de la lectura de Barthes. En el capítol "*escribir ¿un verbo intransitivo?*", en fa referència a la persona i a la seva categoria gramatical especial des de la qual generem aquest diàleg intersubjectiu. Es destaca també el propi exercici fonamentat que s'elabora en sí mateix, afegit a l'espiral des de la que l'autor s'escriu, n'emergirà una altra –la del lector– que no és el mateix subjecte que s'escriu. Aquest és un valor gramatical a-simètric per l'escriptura, en relació al «jo» que escriu i a l'altre que es llegeix en una oculta intersubjectivitat²⁵¹. El lector haurà d'elucidar aquest producte que és ja la seva obra i que haurà de procedir a una millora poètica (exercici autopoètic). Quan s'ausculta, en una altra millora que és més gramatical i sintàctica, la lectura passarà a un altre nivell de conjunt on l'autor farà la relectura de contingut temàtic, on el crític de sí mateix s'augura en aquest nivell: nivell autoavaluatiu sota el sedàs de les propostes transformadores que s'hagi proposat prèviament, des del projecte *bioètic* com a proposta d'*hermes* artístic. Seguiré aprofundint aquesta senda pel *shifter* des de la perspectiva semiòtica en el cap. 5.

Aquesta és una intersubjectivitat que pot intercedir i que es descriu des del *jo-creatiu* per una mena de *jo-fenomenològic* que es llegeix des de diferents identitats, des dels personatges que ens habiten en tota instància hermenèutica i que es descriurà en la consecució d'aquest

²⁵⁰ «En el proceso de la comunicación el trayecto del yo no es homogéneo: cuando suelto el signo yo me estoy refiriendo a mí mismo en cuanto hablante, y entonces se trata de un acto siempre nuevo, aunque se repita, cuyo sentido siempre está inédito; pero, al llegar a su destino, ese signo se recibe por parte de mi interlocutor como un signo estable, surgido de un código pleno, cuyos contenidos son recurrentes. En otras palabras, el yo del que escribe yo no es el mismo yo del que está leyendo el tú. Esta disimetría fundamental de la lengua, que explican Jespersen y Jakobson bajo la noción de *shifter* o *encabalgamiento* de entre mensaje y código, comienza a producir cierta inquietud a la literatura al representar ante sus ojos que la intersubjetividad, o, quizá más acertadamente mencionada, la interlocución, no puede llevarse a cabo por el simple efecto de un deseo piadoso relativo a los méritos del diálogo, sino a través de un descenso profundo, paciente y a veces intrincado del laberinto del sentido». Barthes, R.; *El susurro del lenguaje. Más allá de la palabra y la escritura*. 1987. pp. 29-30

²⁵¹ «El relato protagonizado por cada cual no es el escaparate en el que el individuo muestra al exterior su identidad, o la forma en que se presenta ante los otros. No hay esencia más allá o por detrás del relato, sino que éste es ya una parte constitutiva de aquélla, lo que equivale a decir que contar es una forma de empezar a ser (o de intentar ser). Se ha calificado esta operación como «trascendental» en un sentido pretendidamente propio, en el mismo en que se afirma que el sujeto trasciende al individuo». Cruz, Manuel; *Narratividad: la nueva síntesis*; 1986. pp. 117-118

creixement. Tal és així com en els heterònims de Pessoa. O com en aquella veu exterior que manifesta tenir Malcom Lowry al narrar el seu propi llenguatge literari, que el fa ser com el que és. És a dir, amb una identitat que li proporciona aquesta pròpia veu externa, com a poderosa veu narrativa, de la que no en podem concretar la seva procedència.

Com a éssers facultats de la parla, és interessant observar l'evolució del que rescatem en l'escriptura. Però en aquests límits del «jo» rebassats per aquest esdeveniment del llenguatge, produït per l'essència del fenomen lingüístic, comporta la necessitat d'un aprenentatge previ per poder oxigenar una escriptura que convoqui una poètica que no fixi solucions, sinó que provoqui exercicis de mirades i de deteccions de veus en l'individu, com ja he precisat al llarg d'aquest capítol.

El fenomen doncs d'escriure el «jo» vincula els diàlegs infinits que interiorment descrivim amb el projecte bioestètic des del qual prosseguir i projectar l'exercici del «jo» en una contínua escalada en la seva oralitat i dinàmica externa, i com un exercici introspectiu.

I és en aquest pronunciament de les veus que provenen de l'exterior, amb dinàmiques que cal haver experimentat, on l'esdevenir produeix una realitat pel subjecte. Una realitat que internalitzi una mirada d'un mateix produint unes imatges ens facilitin la textualitat, i més enllà, podrà proveir omplint-nos de narrativitats de les que el «jo» se'n podrà nodrir i eixamplar-se constantment. En la lectura de Cruz es concreta millor en què consisteix com a **elixir i factura l'escriptura**²⁵², com a exercici ontològic i com a pràctica filosòfica. Queda doncs consensuat des d'aquest autor –tal i com intuïa en altres menesters d'aquesta tesi– que la realitat és text. És a dir, que tota la realitat del subjecte sempre es performa des de la natura text i que, és en ell, on s'originen totes i cadascuna de les realitats del subjecte.

En les profunditats del text, un subjecte podrà veure el que li succeeix i concloure sobre tot allò transcendent-ho, i d'alguna manera, fer tots els canvis des de formulacions del pensament absolutament distintes, variant intensitats, tons o, fins i tot, direccions.

²⁵² «La escritura ni encubre ni descubre: produce. La realidad de uno mismo es textual. Por eso se ha dicho alguna vez que escribiendo no se puede mentir, y yo lo creo. A la realidad le basta con ser. Sin más, sin predicados. La escritura es vida y biografía al mismo tiempo. O autobiografía, si se prefiere con lo que hemos dicho. Todos los géneros son autobiografía – apenas recubierta por un delicado velo de pudor –, ya que el hecho de escribir es el más exasperadamente autobiográfico». Cruz, Manuel; *Narratividad: la nueva síntesis*; 1986. p.124

En un pla textual dedueixo que sempre hi haurà una discontinuïtat entre aquest desplegament entre l'autor i el lector, i entre ells, tots els personatges formulats en totes direccions amb les realitats que l'autor–subjecte es construeix com a creador narrador o com a creador artista: «La escritura vendría a ser la razón en acto, la vida de la razón, desplegándose a través nuestro. La lógica que autorizaba la máxima agustiniana “ama y haz lo que quieras” podría servir para afirmar “escribe y piensa lo que quieras”»²⁵³. És a dir, tota realitat de l'autor – convertida en raó desplegada en acte pel subjecte– formant part de la raó i de la realitat del subjecte, i com a tal, proveïdora al màxim de certa veritat (desplegada per cada individu).

El text, conformat paraula a paraula, pot significar el pla intersubjectiu (a–sintònic i a–simètric) que permet dialogar en les diferents realitats del «jo», escripturar-les observant aquesta evolució. Els diàlegs ofereixen aquestes realitats textuales instal·lant-se en un estil de pensament cru²⁵⁴, com deien Brecht i Benjamin, que permeten passar a l'acció, i en conseqüència, a la transformació del pensament. Però no cal patir entre la indeterminació i la ambigüïtat. S'aprecia que la potència de l'escriptura és la gran obertura del seu caràcter. El que confon en les ambigüïtats del «jo» troba les disposicions necessàries per ampliar respostes i allibera mentre el subjecte s'apropia de sentit excepcional per a la seva recerca.

Dono per fet que tot l'exercici literari i textual de l'escriptura pot potenciar totes les obertures que em permetrà l'exercici de la paraula. Aquesta obertura és la que interessa per qui no havia desplegat les seves eines davant d'un pensament que es comporta ambivalent entre les diferents dimensions del pensament i de l'ontologia de l'individu encara no-configurat. La intersubjectivitat em representa i ens dialoga en tot el seu esplendor, precisament per la seva capacitat de desplegar totes les seves realitats textuales i en tots els significats dels esdevenirs.

Un aspecte essencial que serveix per recolzar la idea de Cruz sobre el pensament cru que aquí subscric, és si la retroalimentació de la metodologia de l'escriptura, en la reflexivitat concertada en el pensament al voltant d'una idea en una intersubjectivitat. Parlo del pensament que viatja en un desplaçament entre diferents interaccions internes i externes. Sempre caldria la (re)configuració perpètua en tots els sentits des dels bastiments fins als revestiments de l'ànima que invariablement es nodriran del devenir des de les arrels del «jo» i necessiten

²⁵³ Ibídem, p. 129

²⁵⁴ «El pensar se produce en esa tensión entre un lenguaje que le acecha y un objeto que le rehúye, en el territorio de la incertidumbre y la indeterminación. La obsesión por sacar a la luz es el residuo de un viejo empirismo. Reflexionar se parece más bien deambular alrededor de una idea». Ibídem, p. 131

fertilitat i créixer. Diàlegs que el pensament emet constantment, que prevalen i permeten reordenar tals pensaments diferents. Un pensament que es construeix en un text que navega i que precisa d'una perícia per tot tipus de mars i navegacions.

Però en quins moviments lingüístics queda absoluta la cerca de la veritat? És possible raonar des de la resolució d'aquesta veritat? Què genera el món de la metàfora quan la veritat²⁵⁵ és com a mínim incerta? El més jove Nietzsche ja va dubtar de l'assumpció de la veritat com a objecte ontològic o com a concepte de filosofia del llenguatge. L'enunciació és senzilla i corrobora que en les realitats del «jo» intersubjectiu ens caldrà un enunciat concret d'aquesta recerca constant, com a mínim com a concepte. El mestre revisitat de nou en la nostra cerca, reflecteix demores que hi ha en el fenomen comunicatiu i els salts que cal salvar. I el propi llenguatge convertit en parla descriu la mateixa metàfora –potser la més primigènia– per la qual el propi pensament i imatge cerebral tradueixen en so i, així mateix, aquesta veu és transmesa per un impuls nerviós. Tot això impel·lit pel fenomen gramatical i sintàctic que ja he anat destacant.

Llavors, si no puc arribar a la veritat absoluta –almenys des de la visió de la ciència– hauríem d'aplicar un criteri més o menys comú del que és la veritat. Potser el que refereix Nietzsche són certes (pre)formes que apliquem que no són certament gaire aprehensibles. Per exemple, en conceptes com l'honestedat aplicant l'acció individual o la veracitat al de la narrativitat.

Però em fixo també en el que va entendre com a veritat en la seva desperta reflexió desveladora com a art. Penso sobretot que la veritat sempre es construeix entre els conceptes regulats com a exercici lingüístic, òbviament, i en les formes que es desprenen com a parts integrants que som com a natura. Però què és la veritat²⁵⁶ si assumim que formo part d'aquesta proposició lingüística? **Un conjunt de mitges veritats construïdes com a veritat en**

²⁵⁵ «Los diferentes lenguajes, comparados unos con otros, ponen en evidencia que con las palabras jamás se llega a la verdad ni a una expresión adecuada pues, en caso contrario no habría tantos lenguajes. La cosa en sí (esto sería justamente la verdad pura, sin consecuencias) es totalmente inalcanzable y no es deseable en absoluto para el creador del lenguaje. Éste se limita a designar las relaciones de las cosas con respecto a los hombres y para expresarlas apela a las metáforas más audaces. ¡en un primer lugar, un impulso nervioso extrapolado en una imagen! Primera metáfora. ¡la imagen transformada de nuevo en un sonido! Segunda metáfora. Y, en cada caso, un salto total desde una esfera a otra completamente distinta». Nietzsche, Friedrich; Vaihinger, Hans; *Sobre verdad y mentira*; 1990; p. 22

²⁵⁶ «Una hueste en movimiento de metáforas, metonimias, antropomorfismos, en resumidas cuentas, una suma de relaciones humanas que han sido realizadas, extrapoladas y adornadas poéticamente y retóricamente y que, después de un prolongado uso, un pueblo considera firmes, canónicas y vinculantes; las verdades son ilusiones de las que se ha olvidado que lo son, metáforas que se han vuelto gastadas y sin fuerza sensible, monedas que han perdido su troquelado y no son ahora consideradas monedas, sino como metal». Nietzsche, Friedrich; Vaihinger, Hans; *Sobre verdad y mentira*; 1990; p. 25

el cànon establert, o res més que diàlegs que hem construït amb l'altra metaforització de tot concepte, o tota forma que adquireix noves formes i que s'eleva a un altre pla dinàmic sobre el que es realça qualsevol dinàmica o realitat. Un conjunt de forces que seran assequibles per acomodar-nos a elles o, pel contrari, una factoria de narracions que el «jo» reestructura per afegir un sentit que serà la construcció que fan la navegació més procliu als encerts, o com a mínim, a un millor coneixement del sí.

Quin és aquest fenomen de metàfora o què institueix com a realitats o mitges veritats? Doncs **el poder creador que pot il·luminar el nostre entorn personal, tant creatiu com a expressió sobre un fenomen artístic qualsevol i en el pla de comunicació real en quant al fenomen narratiu.** Aquest és que s'institueix com a versió essencial del que fem com a realitat en un ésser humà que es construeix en una eterna metàfora: *“Cabe admirar en este caso al hombre como poderoso genio constructor, que acierta a levantar sobre cimientos inestables y, por así decirlo, sobre agua en movimiento una catedral de conceptos infinitamente compleja”*.²⁵⁷

Tot el que concebo en les metàfores, des de l'analogia de Nietzsche en forma de catedral com a obra vivencial de complexitat del ciment inestable, m'intueixo en lenta construcció en cadascuna d'aquestes veus internes que il·lumina cada maó dels meus propis fonaments. Ens concebem en la necessitat de crear aquestes històries metaforitzades, ja que en les analogies despertem a les nostres creacions gràcies a les imatges que ens produeixen, que tanmateix, projecten aquest poder hipnòtic que facilita la guspira de la creativitat. Un nus a la gola et reclama l'atenció en la passió poètica quan apareix aquest instant creador. La paraula procreada gràcies a l'instant procliu del so escrutador de la vivència significativa remet a una poesia. En ella reneix l'experiència particularment representativa en la transmissió que incitarà aquesta màgia creadora.

Aquí és on incito el fenomen del creuament de l'experiència i la consciència entre els jocs de la metàfora²⁵⁸, en les espirals de la paraula quan es tracta de crear les imatges en dobles

²⁵⁷ Ibidem, p. 27

²⁵⁸ «Se trata aquí de una salida fuera del mundo, hacia un lugar que no es ni un no-lugar, ni otro mundo, ni una utopía ni una coartada. Creación de “un universo que se añade a otro universo” (Focillon) y que no dice pues más que el exceso sobre el todo, esa nada esencial a partir de la cual puede aparecer todo y producirse en el lenguaje, y sobre la que la voz de M.Blanchot nos recuerda, con la insistencia de la profundidad, que es la posibilidad misma de la escritura y de la inspiración literaria en general. (...) Consciencia de tener que decir como consciencia de nada, consciencia que no es la indigencia de la totalidad sino la opresión por ésta. Consciencia de nada a partir de la cual toda consciencia de cualquier cosa puede toda consciencia de cualquier cosa puede enriquecerse, tomar sentido y figura. Y surgir toda palabra. Pues el pensamiento de la cosa como lo que esta es se confunde ya con la experiencia de la

dimensions, en simples jocs de paraules entre l'objecte i el no-res. De l'indigent a l'ésser total. De l'oprimit per la mancança al sorgiment en aquesta consciència. De l'abandó indigent a l'estat d'ignorància, en el ressorgir de la pròpia experiència i de la màxima reflexivitat. En un ressorgir des del despertar. Des de l'inici en endavant. Del no-res al tot. Del lloc d'origen a l'univers total. O al no-lloc, en tots els universos, en els creats o en els no-creats. Tota aquesta experiència és el gran conte del creixement conscient, des dels circuits del pensament reproduint el concepte de creació, com a retorn a un fet profundament humà, que és el de imaginar-se el narrar-se, mentre la vida es percep potenciada per la paraula.

Un profund alè es representa en el moment en que sorgeix aquest moment de la creació, en el que dos mestres com Mújica i Heidegger es superposen en aquest instant²⁵⁹ per recordar-nos el fet de l'esdevenir creador en un tremolor agitat però pausat. En una sobrevinguda imatge que permet fixar-la en un record d'una enormitat que barreja la calmada visió d'un silenci inquiet i solemne amb l'aclamada presència d'una paraula que ho omplirà tot de transcendència i d'onírics i místics moments sacralitzats en un profund sentit pel ser i per la connexió en un instant únic. La poesia interior. Significació pura.

Podem entendre-ho com un poderós moment en el que quelcom s'obre i inspira a la transcendència del ser perquè transcendeix a ell mateix, a tot allò que supera a la seva obra i al sí-mateix i, per tant, la *poiesis* advé a tot objecte del subjecte, ja fet art. Nietzsche també concep la seva imatge anàloga molt en la línia vigotskiana de la bastida²⁶⁰. Troba en tot aquest fenomen clau un moment específic de la humanitat en sobreposar-se a la indigència per enclavar-se en el seu propi empoderament, conscients ja de les pròpies eines en les que

palabra pura; y ésta con la experiencia misma». Derrida, Jacques; *La escritura y la diferencia*; 1989, pp. 16-17

²⁵⁹ «Heidegger nos describe este evento creador con una insuperable imagen, la del surgimiento de la palabra en la soledad solidaria del poeta: «Cuando ahora el sagrado alcanza al poeta, éste no es arrebatado en el ardor del rayo, sino simplemente retornado a lo Sagrado. El alma del poeta, ciertamente tiembla y se deja despertar en la agitación calmada; pero tiembla de recuerdo, esto es, por la expectación de lo que ocurrió antes: el abrirse de lo Sagrado. El temblor rompe la tranquilidad del callar, la palabra llega a ser». Mújica, Hugo; *La palabra inicial; la mitología del poeta en la obra de Heidegger*; 1995, p.152

²⁶⁰ «Ese enorme entramado y andamiaje de los conceptos al que de por vida se aferra el hombre indigente para salvarse, es solamente un armazón para el intelecto liberado y un juguete para sus más audaces obras de arte y, cuando lo destruye, lo mezcla desordenadamente y lo vuelve a juntar irónicamente, uniendo lo más diverso y separando lo más afín, pone de manifiesto que no necesita de aquellos recursos de la indigencia y que ahora no se guía por conceptos, sino por intuiciones (...) Allí donde el hombre intuitivo como en la Grecia antigua, maneja sus armas de manera más potente y victoriosa que su adversario, puede, si las circunstancias son favorables configurar una cultura y establecer un dominio del arte sobre la vida». Nietzsche, Friedrich; Vaihinger, Hans; *Sobre verdad y mentira*; 1990; p. 37

desenvolupar el seu *hermes*, però en la instància del seu potencial, per molt que estigui bastit d'una forma inexacta o performada entre materials que no es sostenen conceptualment. Em faig ressonància de l'aposta d'un ésser humà que es perfecciona a sí mateix, igual que ho fa qualsevol espècie davant de tots els errors de la natura, orientant el seu futur. En el perfeccionament de tota espècie constituïm l'art de la paraula com a visió d'un univers encara no transitat.

Resumint doncs breument el capítol, l'art de l'existència des de tots els topònims possibles que proporciona l'escriptura, han estat aquí tractats en aquest tercer nivell d'aprofundiment. Tot el que es definia en el projecte ABG rellança una ètica de l'existència que era el meu màxim interès de fixar aquí. L'estil de la fenomenologia hermenèutica inspirada sobretot en les filosofies des de Nietzsche i Gadamer, passant per Heidegger del *ser-dasein* que acaben en Foucault, per obra i gràcia del seu exercici antropològic –que complementaria l'exercici metodològic per la meva deformació pedagògica– fonamenta un procés de caràcter ètic i existencial per un exercici de caire bioestètic, contornat amb vincles narratius i lingüístics com a exercici de natura espiritual en la seva convicció poètica.

Per tal de poder reconfigurar aquest exercici, cal un compromís d'obertura en l'estil hermenèutic per implementar una obra que s'origina en l'art de la pròpia existència com els que haurien realitzat grans artistes de la paraula. També he pogut traspassar el que suposa aquest tipus d'exercici, tant en el que es refereix al fet d'excavar l'art de la paraula, com en el de fer-se i crear-se a sí mateix. Per això, he indicat els episodis vitals tals com dols, incerteses, moments de lucidesa i de felicitat i la poiesis per anar formalitzant quins serien els més cabdals per a les narrativitats pels diversos «jo» per arribar als moments cimera de l'escriptura.

He consignat alguns moments de la literatura que poden servir de significacions entre els signes de les relacions entre els autors i els personatges que han creat, en les relacions heterònimes que exploren aquesta (re)cerca de la veritat, dialogant sempre amb la filosofia fenomenològica, que amb Zambrano i Bárcena, arriben a ponderar la paraula poètica, sempre amb fonaments no gaire distants de la filosofia de l'educació. La intersubjectivitat i els diàlegs que promou, seran molt útils entre la semiòtica i el llenguatge per escurar tots els racons de preguntes i respostes entre les quals anar escrutant moltes de les qüestions que s'obren entre els camins de estructuració del projecte personal de cada escriptura.

CAP 4: Els elements essencials de l'escriptura personal.

Després d'haver visualitzat tres capítols de visió teòrica de la narrativa autobiogràfica – en els diferents racons i pols més essencials i existencials– caldrà depassar cap a una visió més artística i contemplar l'exercici des del punt de vista lingüístic. D'aquesta manera també conjuntaré la seva part semiòtica per irrompre en la part textual que és la que ajudaria a dilucidar els extrems més tècnics d'aquesta tesi. Així mateix també consolidaré l'accés a les parts més creatives de l'escriptura per oferir la doble vessant artística i pedagògica del projecte. Per aquest comès em plantejaré tres pols des dels quals elaboraré tots els elements semiòtics de tota escriptura:

- 1- *la pròpia narració,*
- 2- *la configuració del narrador com a unitat essencial de l'hermes*
- 3- *la creativitat i l'art en tots els elements narratius en tot aquest desplegament de l'art de la paraula pel projecte ja definit abans amb els elements següents: el compromís, la voluntat i la paraula poètica (identitat narrativa).*

Sempre entenent que em mouré entre la fenomenologia hermenèutica (Gadamer, Heidegger), la raó poètica (Zambrano, Bárcena, Mújica) i la bioestètica (Nietzsche, Foucault) emparentades totes en el nostre projecte ABG ja clarament configurat a aquestes alçades del projecte. Per aquest avenç fonamental incorpore la semiòtica que es representarà a través d'Eco i altres filòsofs del llenguatge de la talla de Derrida, Deleuze, Blanchot, Mújica i seguiré les petjades de la poesia moderna des de Joyce, Proust o Rilke per proposar altres opcions de les propostes de Gadamer, Vigotsky, Bajtin, Nietzsche, Hölderlin i Heidegger que també van obrir importants ventalls des de la finestra de l'art que ventilen en la formació de la paraula poètica.

Aquest avenç no busca incorporar elements innovadors o trencadors, sinó que cercarà la depuració de les eines per exercir la reflexivitat en els territoris en els que es formarà el seu exercici, i per tant, refinant tots els elements que en l'escriptura facilitaran la seva exploració i siguin útils en l'hermenèutica.

4.1. Elements de la grafia i del llenguatge en la narració de l'hermes.

«Escribir comienza con la mirada de Orfeo, y esa mirada es el movimiento del deseo que quiebra el destino y la preocupación del canto; y en esa decisión de inspirada y despreocupada alcanza el origen, consagra el canto. Pero para descender hacia ese instante Orfeo necesitó el poder del arte. Esto quiere decir: no se escribe si no se alcanza ese instante hacia el cual, sin embargo, sólo se puede dirigir en el espacio abierto por el movimiento de escribir. Para escribir ya es necesario escribir. En esta contradicción se sitúan la esencia de la escritura, la dificultad de la experiencia y el salto de la inspiración». Maurice Blanchot²⁶¹

²⁶¹ Blanchot, Maurice, *El espacio literario*; 1992

És a dir, l'escriptura com exercici des del qual s'optimitza la pròpia escriptura. O dit d'altra forma, només en la voluntat d'escriure, des de la mirada fixada i treballada en l'objecte d'escriure l'experiència, consagrant aquesta matèria de la reflexió que és l'escriptura, apareixen els successors d'Orfeu, aquell que desplaçava la seva mirada constant per l'exercici del cant en la seva fusió feta de paraula i música, optant pel poder de l'art mentre es posiciona en la recerca d'aquesta mirada òrfica. És la millor forma d'oferir i possibilitar l'escriptura i, en aquesta postura artística, en la qual incentivaré l'art de vida mínim per omplir-me de la voluntat que és exploració que es genera en l'interior: la poiesis. Desencallaré ara el procés.

4.1.1. La narració i la detecció de la veu. Vida: llum i ombra. Desafiant l'oblit.

«El poeta, desafiando el consejo de la prudencia, transgrediendo el umbral de lo ya recorrido, bebe de la fuente del léthe, bebe del olvido. Toma el brebaje que abre las puertas del Hades, de la mansión de la muerte, de lo primordial que la prudencia humana calla, que callando olvida. Ahora, semejante a un muerto y llevando puesta la lívida máscara de un difunto, se interna, vía negationis, en las sombras que le iluminarán. Pero antes de entrar en ellas ha bebido de la otra fuente de Menmosyné que le otorga la facultad de seguir recordando, viviendo en medio del olvido. De ver en medio de las sombras. De ser consciente en medio del inconsciente. De vivir dentro del seno de la muerte, del opaco sartreano en-sí-de-la-tierra. Del seno de la tierra no en su luminosidad de dar a luz, de madre, sino en su oscuridad de tumba: en su misterio de muerte. (...) Mnemosyné le permitirá conservar y transmitir la memoria de su descenso cuando vuelva a ascender al reino de los vivientes, a quienes ahora nombrará como mortales. La diosa le permitirá, como a Orfeo, recordar y cantar lo original. Ser un iniciado de lo inicial. (...) Ahora sus palabras son palabras de Alétheia, palabras sin léthe, sin olvido de lo esencial, de lo que será porque siempre fue. Origen y destino tienen ya presente: tienen canto y celebración, son palabra». Mújica, Hugo²⁶²

La paraula narrativa des de l'oblit contra els seus silencis. No hi ha episodi de la paraula tan evocador ni amb tantes repercussions per a l'escriptura creadora. No hi ha punt d'origen tan determinant com a inflexió per la irrupció de la paraula creadora, ni amb tantes metàfores possibles sempre en clau de fecunditat, prolixitat i creativitat. Tot respondrà a l'origen de tot pensament, tot cant o paraula. Però des d'un inici que podria significar distància, mort, foscor o silenci, com a instant (re)configurador del moment en el que s'origina la paraula. Una paraula poètica que pot néixer del no-res (oblit), del significat des d'allò que procedeix de les ombres o de profunditats de l'essència. I aquest *léthe* –com a element clau que escuto des d'ara– pot ser el desafiament desitjable que transmeto ara com a necessitat pel nostre projecte, apel·lant a tot aquell coneixement del qual potser caldria desprendre'ns. El fet d'abandonar les certes –tant ben inscrites en les nostres disciplines en les àrees socials i lingüístiques– beneficiaria a l'escriptura per oferir-se a les essències que més s'han ocultat o les que queden més velades. Les metàfores de l'oblit apel·len a les significacions neurològiques sobre el *Mnemosyné*, com a

²⁶² Mújica, Hugo; *La palabra inicial; La mitología del poeta en la obra de Heidegger*; 1995, p.137

déu de la memòria que s'ajusta al coneixement i a la seva gestió, com si d'una facultat aparegués tot aspecte creatiu i narratiu desplegant les ales de la paraula poètica. Com si la llum en la que l'ombra acaba emergint, en al·lusió a aquesta mort momentània, per desplegar després les essències més vertaderes. Una memòria de la qual no cal refiar-se alhora de procrear escriptura, ja que en les arts més modèliques en els territoris del «jo» inscriu de forma més autènticament lícita quan desplego el «jo» i en els propis territoris memorials, en la recerca de les veritats de la necessitat més essencialment interior. I no tant en allò que significa oferir aquella versió als lectors amb visió de ficció. En aquest sentit l'assumpte varia diametralment del que proposo.

En les metàfores de la llegenda d'Orfeu hi ha la necessitat de deixar-se perdre, d'enfonsar-se i endinsar-se en les truculentes i fosques aigües del no-res. En tot l'aparell de l'oblit hi ha un internar-se en la dimensió del temps per deixar-se naufragar, com en les clarors i ombres de Zambrano. El fet d'abandonar-se com a *exercici poètic* personal –com a opció vital– i reprendre la creació des del buit generatiu, un *incipit* des del que cercar una acció *d'auto auscultació*. Com si hi hagués un **“buscar la fecunditat” dins del cicle vital, lunar, o també el partir del zero, o no-res, com a territori creador**²⁶³. **L'escriptura és aquest punt creador en les dues dimensions.** Segueixo doncs aquesta doble inscripció en una opció personal poètica com a exercici creatiu i l'opció vital des de la que construiré el narrador de la nostra pròpia història.

Tornar a desconèixer. És evident la necessitat humana actual de gestionar el coneixement des d'un aprenentatge que es construeixi sempre des del desaprenentatge constant com a procés necessari per l'aprenentatge positiu, en la pregunta i en les pauses –com a gestió del temps i opció vital– que conformarien nous moments d'art de vida, com a propostes personals.

És evident també que el silenci (re)configura el moment creador, però cal confrontar en els temps en els que es redoblen les creativitats per poder sustentar-lo. I és aquí on cal travessar l'obstacle de l'oblit per poder fer *l'hermes*. I *l'hermes* es fa possible també gràcies a aquest oblit. El travessar-lo es converteix en quelcom indispensable per poder oferir-se a sí-mateix els millors moments narratius, i d'aquesta manera, poder ampliar els camps de batalla narratius

²⁶³ «La tradición apofática, sin-luz. La mística de la oscuridad para la cual lo decisivo no es conocer sino volver a desconocer. (...) Luz de la oscuridad cuyo consecuente silencio nutre y preña el silencio desde el cual se habla poéticamente, oscuridad que ilumina la página en la que esos poemas se escriben. En el caminar algunos. Llegan al portal por senderos oscuros». Mújica, Hugo; *La palabra inicial; la mitología del poeta en la obra de Heidegger*; Madrid. p.138-9

amb totes les estratègies de la imaginació omplint els buits informatius o aquells que la imaginació regeneri (re)significant-los.

En la recerca d'aquesta llum, i de les ombres que s'hi alimenten, l'oblit compartirà amb el repòs totes les accions d'un llenguatge que optimitzarà un pensament hermenèutic del *ser*. Un llenguatge que pot obtenir del seu silenci tot el caràcter inefable del que parlem. Un llenguatge que ja no és només una mediació comunicativa sinó el caràcter de l'essència. D'aquella en la que necessito desprendre'm en la presència. O de quelcom allunyat de la normalitat del llenguatge de la matèria. Conformo aquesta visió des del Blanchot més poètic il·luminat per Mallarmé: *"En el lenguaje del mundo, el lenguaje se calla como ser del lenguaje y como lenguaje del ser, silencio gracias al cual los seres hablan y en el que encuentran olvido y reposo"*²⁶⁴.

Signes que són oposats aparentment però que comparteixen el mateix espai. L'oblit no és de cap manera oposat al silenci gràcies al qual parlo. No obstant l'autor parla del *llenguatge-món* com a immediatesa, com a oposat al del llenguatge del *ser* i de la necessitat d'aquest món que bascula lluny de les significacions del *ser*. Les paradoxes són obra dels descuits del *ser*, i en conseqüència, inabastables. El llenguatge del *ser*, que calla buscant un silenci, és aquell amb el que em puc parlar en la meua essència, i l'oblit és el que em desafia. En quina em parlo? En una essència que respon veritablement les preguntes que el *ser* es fa a mesura que m'acosto irremissiblement a un món, com a lectures incrustades a mi, en la instància material que m'ha tocat de viure. En l'essència en la que assaboreixo les vivències del *ser*, aprecio el silenci allunyat del món, per acostar-me a la paraula en la seva totalitat, en la seva apreciació com a pròpiament de la totalitat, ja no del *ser* únicament, sinó com a paraula i obra del propi llenguatge. Tal i com aprehenc en aquesta **bellíssima concepció del llenguatge**,²⁶⁵ **la qual subscriu per la resta de pàgines, concertant en aquest instant la visió de la paraula poètica i concebut així mateix l'exercici hermenèutic, com a compromís pel nostre llenguatge** en aquesta visió que en sí, que adquirirà vida pròpia mentre les paraules es converteixen en una obra que certament es parlarà a sí mateixa.

²⁶⁴ Blanchot, Maurice, *El espacio literario*; 1992, p.35

²⁶⁵ «Los seres se callan, pero entonces el ser tiende en convertirse en palabra y la palabra quiere ser. La palabra poética ya no es palabra de una persona: en ella nadie habla y lo que habla no es nadie, pero parece que la palabra sola se habla. El lenguaje adquiere entonces toda su importancia; se convierte en lo esencial; el lenguaje habla como esencial y por eso la palabra confiada al poeta puede ser llamada palabra especial. Esto significa en primer término que las palabras, al tener la iniciativa, no deben servir para designar algo ni para expresar a nadie, sino que tienen su fin es sí mismas. En lo sucesivo, no es Mallarmé quien habla sino que el lenguaje se habla, el lenguaje como obra y como obra del lenguaje». *Ibidem* p.35

Abandonar-se doncs a l'obra suposa un pas endavant pel nostre exercici poètic ja sigui pel ser, com per l'obra i, per consegüent, en i per a l'existència.

Una obra que suposarà una certesa per les paraules que aprofundeixen un grau més d'alliberació en la voluntat de recrear la presència de vida en elles, mentre es fan absents per retornar immediatament amb tots els requeriments que conciten en l'escriptura. Un abandonar-se en la paraula irrefrenable mentre l'oblit opera en la immensitat de tot allò que hi roman. Hi ha doncs moments clau en l'elecció de poder mostrar al propi «jo» les accions representatives o moments significatius en els que l'obra –com a paraula essencial– es descobreix i apareix com a acció profunda. Una paraula que en aquell moment diu des del ser. És a dir que és. Quan ve de l'oblit, pot venir també de la inacció, com d'aquell repòs en el que el ser es fa més inefable i construeix el seu espai de puresa. **Sempre que s'escolta, quan irromp o es deixa irrompre en els seus estats creadors i la paraula es converteix en tot allò que es irreductible²⁶⁶, més enllà de la precisió d'allò que vol assenyalar. Res d'aparent i molt més enllà d'allò que anomena.** El punt que busca i que refereix Blanchot aquí (reiteraré en aquest capítol la coincidència en mostrar aquest punt com a clau per l'escriptura del «jo», en Derrida i en Mújica), **implica tot allò que no és aparença, i per tant, el que ell anomena la «profunditat de tot allò imaginari» o el que es presta a seguir buscant les partícules de l'oblit, del no-res o tot allò que rescato del que ens pertany però que està submergit en les profunditats dels silencis augurats.** Aquests jocs del llenguatge incitadors escometré durant aquest capítol.

Zaratustra també combrega absolutament en aquest exercici on ens il·lumina en la precisió de les metàfores de les taules, en les que l'escriptor es clarifica en l'exercici metafòric del descens²⁶⁷, de perdre's i de compartir aquells silencis mentre desfà els efectes que provoquen l'incert art de vida pròpia. Desenllaç en sí. Aquesta seria l'escriptura –el sot que perfora– quan

²⁶⁶ «Escribir comienza sólo cuando escribir es la aproximación a ese punto donde nada se revela, donde, en el seno de la disimulación, hablar aún no es sino la sombra de la palabra, lenguaje que sólo es su imagen, lenguaje imaginario y lenguaje de lo imaginario, lenguaje que nadie habla, murmullo de lo incesante y de lo interminable al que hay que imponer silencio, si se quiere al fin hacerse oír». Blanchot, Maurice, *El espacio literario*; 1992; p.42.

²⁶⁷ «Nietzsche lo tenía en duda, pero Zaratustra estaba seguro: «Aquí estoy sentado y aguardo, teniendo a mi alrededor viejas tablas rotas; y también tablas nuevas a medio escribir. ¿Cuándo llegará mi hora? La hora de mi descenso, de mi ocaso...». *Die Stunde meines Neiderganges*. Habrá que descender, que trabajar, que inclinarse para grabar y llevar la Tabla nueva a los valles y hacerla leer. La escritura es el desenlace, como descenso fuera de sí en sí, del sentido: metáfora-para-otro-a-la-vista-de-otro-aquí-abajo; metáfora como metafísica donde el ser tiene que ocultarse si se quiere que aparezca lo otro. (...) la escritura es el momento de ese Valle originario del otro en el ser. Momento de la profundidad también como decadencia, instancia e insistencia de lo grave». Derrida, Jacques; *La escritura y la diferencia*; Anthropos; Barcelona; 1989; pp.45-46

arriba el moment adequat en l'hora de la profunditat. De taules velles cap a altres de noves. Les que estan a mig escriure són desenllaç i desfer els llaços en la vall del ser.

D'aquesta manera arribo al repte que incitadors com Blanchot conciten en el nostre caminar hermenèutic de l'escriptura en els quals m'inscriuré d'ara endavant: «No escribe quien no haya obligado a su propio lenguaje a mantener o suscitar contacto con ese punto».²⁶⁸ L'atenció que enaltiré d'aquí endavant en tot allò que té a veure en l'obtenció, en la gestió del contacte i la relació amb aquest punt, esdevé una instància essencial del projecte d'escriptura.

4.1.2. Narrar la pròpia vida recollint les essències, incorporant les ombres de l'inconscient.

«Tot és allò que som, i tot serà, per als qui ens segueixen en la diversitat del temps, tal com ho hàgim intensament imaginat, és a dir, ho hàgim, amb la imaginació ficada al cos, vertaderament estat. No crec que la història sigui res més, en el seu panorama descolorit que un seguit d'interpretacions, un consens confús de testimonis distrets. El novel·lista és tots nosaltres, i narrem quan veiem, perquè veure és complex com tot». Fernando Pessoa²⁶⁹

És el paper del narrar. L'obra literària i la narració es concep sempre des de la imaginació. El gran Pessoa tenia la imaginació a cabassos i per això va crear diversos heterònims, no només per les seves obres, sinó també pels seus diàlegs d'interior. Fixem-nos com comença la cita en aquesta ocasió pel seu desassossec. Tot allò que sóc és el que intensament he imaginat i que a través del temps m'haurà fet que visualitzés en aquesta dimensió temporal allò que sóc en el moment present. Tot allò que farà també ser recordat.

Una combinació de ser, de temps i d'imaginació que podrà confortar dins d'un imaginari col·lectiu. I mirada. La mirada complexa i diversa, perquè ho compaginem d'interpretació en el joc confús de la memòria i en les significacions terriblement disperses que puguem conferir. Allà és on puc desplegar la mirada i construir la narració des de la que obro la història. Narració de la història que abans he vist via imaginació, per mirar en algun lloc concret, interpretar en el lloc del ser (un ser que com més s'acosti a l'essència comprendrà més i millor les enormes complexitats del ser), i després desplegar-la en el món de la paraula on trobar el territori de la comprensió mútua i equilibrada. La recerca del "punt" de tot allò imaginari, és absolutament el que Pessoa determina en aquesta cita, i que ho fa accessible a tots nosaltres. Perquè allò

²⁶⁸ Blanchot, Maurice; *El espacio literario*; Paidós, Barcelona, 1992. p.42.

²⁶⁹ Pessoa, Fernando; *Llibre del desassossec*, quaderns crema, p.37.

imaginari no és en absolut patrimoni d'algú que obté el privilegi creatiu. El territori comú a tots, en la imaginació.

Igualment, com a fenomen instal·lat en tot el que es refereix al fenomen psíquic, posaré l'atenció també en una instància molt relacionada en tot l'aparell de la imaginació. Parlo de tot allò que opera en l'inconscient i que genera un preconscious que estableixo com a lloc molt influent per la zona de la creativitat i concretament per l'escriptura. Quan parlem de l'escriptura essencial és evident que ho rescatem del món interior, en la fenomenologia de l'esperit –com va detectar Hegel, abans Dilthey, o Heidegger– els quals posaven l'accent en els fenòmens psíquics. Però ningú com Freud, en la seva ingent tasca del **prolífic exercici de tot allò psíquic traduït en escriptura**²⁷⁰, recollit en la cita per Derrida, com a intent de planificar-ho terapèuticament i que ho experimenta personalment i professional. El concepte de petjada construeix les metàfores de cada enigma que desborda d'allò inscrit en nosaltres, i allò enigmàtic de l'espai inconscient encara desconegut, i que es desmentirà o es posarà en dubte.

Hi ha en l'objecte metafòric de tot exercici psíquic, exempt de mètode científic, la gran necessitat de **projecte narratiu**²⁷¹ definit en el freudià "obrir-se pas" i en una forma anàloga d'introspecció que desplego en aquestes pàgines. En ell, apareixen també els conceptes de memòria, de reixa de contacte, com a propòsit de les neurones participants en aquesta penetració en el camí. Aquí el llenguatge fenomenològic hi és ben present en la terminologia emprada pel geni vienès: via de contacte en ruptura, que serà la conductora –com a instància propiciadora– de totes les informacions i conceptes que s'obriran pas. L'exercici doncs en l'aparell neuronal implicarà cadascun dels aspectes de la memòria sobre diferents tipus de neurones, que operaran en les reixes en contacte per a les petjades en les quals veure-hi els desplegaments de forces intrínseques que participen en els elements interns del joc metafòric.

²⁷⁰ «Mediante la insistencia de su inversión metafórica (el sentido de la huella), vuelve enigmático, por el contrario, aquello que se cree conocer bajo el nombre de escritura. (...) Se abre un tipo nuevo de cuestión acerca de la metaforicidad, la escritura y el espaciamento en general». Derrida, Jacques; *La escritura y la diferencia*; 1989; p.275

²⁷¹ «Freud construye entonces la hipótesis de las «rejas del contacto» y del «abrirse-paso» (Bahnung) de la penetración del camino (Bahn). El abrirse-paso, el camino trazado abre una vía conductora. Lo cual supone una cierta violencia y una cierta resistencia ante la fractura. La vía es rota, quebrada, fracta, abierta. Pero habrá dos tipos de neuronas: las neuronas permeables, que no ofrecen ningún tipo de resistencia y que en consecuencia no retienen ninguna huella de las impresiones, serían las huellas de la percepción; otras neuronas opondrían rejas de contacto a la cantidad de excitación y conservarían así su huella impresa; estas «ofrecen, pues, una posibilidad de representarse (darzustellen) la memoria». (...) La huella como memoria no es un abrirse paso puro que siempre sería recuperarse como presencia simple, es la diferencia incapturable e invisible entre los actos de abrirse-paso. Se sabe ya, pues, que la vida psíquica no es ni la transparencia del sentido ni la opacidad de la fuerza, sino la diferencia en el trabajo de las fuerzas. Nietzsche lo decía bien». Derrida, Jacques; *Ibidem*; pp.276-7

I això sí que és nou. És a dir, en les metàfores (la varietat de totes elles), com a possibilitat per a tots els elements que despleguen narrativitat, per a una escriptura que tindrà nous territoris creatius, on el llenguatge podrà representar –d’ara endavant, en la línia que obre la psicoanàlisi freudiana– unes noves realitats narratives, metàfores més lliures, i per tant els espais amb multitud de realitats per a les escriptures del «jo». Les petjades (d’ara endavant usaré la paraula rastre) sempre existeixen, encara que els camins confosos de la memòria les difumina o perpetuen records amb sensacions que s’hi incrusten. Aquestes poden deixar de ser transparents o comporten opacitats internes. Per això incloc aquesta part per veure la força que poden tenir aquestes energies contraposades en el nostre món interior.

Per exemple, hi ha instàncies literàries que comporten episodis complets en metàfores i metonímies, que ajuden a construir paradoxes valuoses en escriptura de l’interior, com en el concepte d’inconscient que opera a través de la nàusea²⁷² en Sartre. Els conceptes anàlegs d’existència sartrians perpetua les hipèrboles negatives que són confrontades en el no-res amb el relativisme del fet d’existir o dels fets de la necessitat i la contingència, mentre caldria una (re)generació i un desmembrament dels valors tradicionals del segle anterior. El món interior es pot desmembrar en els seus tòpics més flagrants quan es confronta existència i “Absurd” quan es parla de mort al referir l’eternitat. I és la nostra realitat quotidiana, que vivim indefectiblement entre aquestes enormes tensions internes i els inconscients, on es dificulta la translació al món conscient. En virtut de la qual, hi ha una eina reflexiva impagable en la freudiana idea d’*obrir-se pas (Bahnung)* amb el seu acompanyant ideal de la *penetració del camí (Bahn)*. Visió determinant per fer la fenomenologia essencial i la resolució entre els dilemes que s’incorporin al món conscient, mentre la nostra essència assenyali aquestes

²⁷² «Si me hubieran preguntado qué era la existencia, habría respondido de buena fe que no era nada, exactamente una forma vacía que se agregaba a las cosas desde afuera, sin modificar su naturaleza...Éramos un montón de existencias sin la menor razón de estar allí, ni unos ni otros... De más: fue la única relación que pude establecer entre los árboles, las verjas, los guijarros... También yo estaba de más. Soñaba vagamente en suprimirme, para destruir por lo menos una de esas existencias superfluas. Pero mi misma muerte habría estado de más...yo estaba de más para toda la eternidad. La palabra Absurdo nace ahora de mi pluma... Y sin formular nada claramente, comprendía que había encontrado la clave de la existencia, la clave de mis náuseas, de mi propia vida. En realidad, todo lo que pude comprender después se reduce a este absurdo fundamental... Lo esencial es la contingencia. Quiero decir que, por definición, la existencia no es la necesidad. Existir es estar ahí, simplemente; los existentes aparecen, se dejan encontrar, pero nunca es posible deducirlos...Pero ningún ser necesario puede explicar la existencia; la contingencia no es una máscara, una apariencia que puede disiparse; es lo absoluto, en consecuencia la gratuidad perfecta. Todo es gratuito: este jardín, esta ciudad, yo mismo. Cuando uno llega a comprenderlo se le revuelve el estómago y todo empieza a flotar...eso es la náusea». A Mújica, Hugo; *La palabra inicial; la mitología del poeta en la obra de Heidegger*; Madrid; p.142

tensions en la decisiva instància més autenticadora del món intern en la facció més profunda possible.

Aquest món interior que relegui el món material, fluctuant entre les llums del coneixement i el de les ombres del pensament en el pla més personal, m'ha de dur cap a episodis de la narració que ara m'ocupa, en certes idees inscrites que caldria conèixer en la quotidianitat complexa, com a mínim, creant des del dubte pel sí-mateix qualsevol dilema entre la vida i la nostra mortalitat.

És una via de ruptura, com diu la cita de Freud, on en les reixes de contacte de les neurones de resistència, la narrativa aprofita per construir una via de representació lingüística i obrir significats penetrant en el camí de certa objectivitat del sí-mateix. **La memòria, doncs des d'ara, ja la considero com la instància que aprofita aquestes xarxes perforant en els dilemes que tenim inscrits en aquesta gestió freudiana.** És l'arrel psicoanalítica que interessa formular pel propi mètode fenomenològic que proposo. Caldrà doncs un catàleg d'eines per les nostres escriptures fenomenològiques i per la metodologia del sí-mateix, sobretot amb aquest aparell psíquic que arrastra conflictes interns interminables, i que tanta tinta han vessat en les literatures recents, gràcies als avenços de la psicologia dels darrers segles. I també, perquè no, han ajudat a aportar noves llums per les narratives.

I ja que arribo en el pla de l'existència, observo un altre gegant literari com Camus²⁷³ recreat en Bàrcena, el qual retrata la condició humana acostant l'art de l'existència en el sí, mentre creo aquestes condicions de coneixement. També **afirmant-me en les decisions que prenc, detecto la pròpia reflexivitat fonamental entre tants fenòmens que he d'experimentar.** En aquest exemple –de nou eminentment literari– **es reivindica el plaer d'existir, un plaer de desig en instal·lar-se en ell, en la possibilitat de renovar-se i de transformar-se, a través de l'amor, de l'amistat, de la lectura de la saviesa.** Activo el desig d'un nou començament i el miracle del seu naixement: *“en cada amor, en cada amistad, en cada lectura, podemos encontrar la oportunidad de un nuevo inicio, de una radical novedad, encontramos, en fin, la oportunidad única, insustituible, pensada para nosotros, de poder decir: amo la existencia porque el mundo está ahí*

²⁷³ «¿Cómo regocijarnos de la existencia? (...) Ser fiel a la belleza y a los humillados, decía Camus, y guardar esa doble memoria. Saberse llegado al mundo por el nacimiento, lo que significa que aunque hemos de morir hemos venido a este mundo a comenzar algo nuevo, porque no nos dotamos de una identidad inmutable y fija para siempre, sino que creamos condiciones en las que podemos ser de otro modo; y saber, también que entre la vida y la muerte lo que podemos hacer es inventarnos a nosotros mismos, conducir nuestra vida y hacer arte de la existencia». Bàrcena, F.; *El delirio de las palabras*; 2004; pp.231-2

*hermoso, bello, y yo, junto a otros, formo parte de él*²⁷⁴. Una fidelitat als humiliats i a la bellesa, al naixement i a la mort, com a dos ports entre tot el trajecte sumaríssim en el qual podré inventar-me i conduir-me. La doble concepció de l'existència ens força a creure-hi, sobretot en allò que fa veure les possibilitats de tot el que refereix al sí-mateix.

En nous conceptes d'inicis vitals, que he reivindicat abastament ja, com a possibilitat també a les portes de tota forma més o menys fosca de l'inconscient. Seran les nostres experiències que formularan l'aparell vivencial i els recursos per viure aquests conflictes del món interior. La disposició per poder vivificar-se, mentre un es redimeix creativament de tensions incòmodes d'aquests territoris binaris del sí-mateix, promulgant competències ideals per (re)construir en ple camp de batalla i, sobretot, recuperant-se d'una forma més o menys èpica. Des del punt de vista hermenèutic, es formularia sobretot encarnant diverses possibilitats que podrien inspirar uns fenòmens concrets que caldrà depurar prèviament. Sempre i quan es facin construccions metòdiques o molt creatives. Aquí el sí-mateix s'ha d'inscriure sobre aquestes fenomenologies que han de rebre atenció i en les que caldrà ara més concreció d'aquí endavant, en diversitat d'opcions. Observaré en aquest mateix capítol Heidegger, Gadamer, en les visions més filosòfiques, i Freud en la psicològica, i altres poètiques i lingüístiques on refermaré el suport a la paraula vivificada en el món de la metàfora.

«Ce qu'il y a de plus profond, c'est la peau»²⁷⁵. Allò més profund, és la pell. Aquesta és la cita que defineix des de la vivència més corporal i alhora epidèrmica, encara que jugant entre la sinècdoke en dobles desplaçaments com a fórmula metafòrica que es desplaça en un concepte de la pell com una vivència ben singular. Constructe del concepte "*profund*" en quant a la vivència de cos que definirà singularment a aquell que l'escriu. Modifica etimològicament l'estructura gramatical i, per tant, semànticament adquirint una nova significació i dobles direccions com a experiències possibles per l'individu escriptor. Es redobla la màgia d'una paraula que adquireix una forma que fins ara no podia obtenir, almenys gramaticalment, però sí poèticament, embolcallant una metàfora que l'eleva amb possibles metonímies des de formes imaginatives.

La condició humana, doncs, com a condició corporal i temporal reporta una vivència determinada que formula un nivell d'experiències quan me n'adono. **Vivim corporalment el temps i la nostra biografia és una experiència corporal. Vivim narrativament el temps i el**

²⁷⁴ Bárcena, F. ;Ibídem ; p.233

²⁷⁵ Valéry; P.; *L'idée fixe. Deux hommes à la mer*. Nouvelle édition revue et corrigée par l'auteur, 1984.

nostre cos. Aquesta és una dimensió per construir des de l'inconscient que al definir-la amb paraules, pot ser precisada d'una creació ben pròxima gràcies a una imaginació ben sentida i visceral que m'acostarà a les creativitats més potents i a un món personal i interior.

Un altre exemple vital és aquesta cita d'empremta visceral i que apel·la al llenguatge en una categoria d'una corporalitat ben poètica: *«el lenguaje es una piel: yo froto mi lenguaje contra el otro. Es como si tuviera palabras a guisa de dedos, o dedos en la punta de mis palabras. Mi lenguaje tiembla de deseo.»*²⁷⁶ Joc lingüístic i poètic que en essència parteix d'una metàfora on també es desplaça el joc de la pell en la sensibilitat de la dermis, cap a l'emoció del contacte humà, mentre es fa contacte des de la paraula transmetent desig en la via més corporal possible. Presències inconscients perquè la pell, com a superficialitat de l'ésser humà, accedeix a la profunditat de l'experiència, gràcies a la metàfora com a manifestació del sí-mateix. Sempre sentit en l'autor, en aquest cas Barthes, que és un profund coneixedor de l'art narratiu de l'escriptura i de rescatar l'art metafòric en la retòrica del món del sí-mateix.

Bárcena²⁷⁷ abunda més en la relació corpòria amb un llenguatge que reclama de l'experiència al subjectivar-la narrativament que es subscriu en diverses realitats d'un «jo» que poden fer-se art. La confrontació entre les afirmacions de Sontag i Foucault²⁷⁸ ajuda a Bárcena a denunciar aquesta mancança humana sobre les vivències del nostre cos –o almenys sobre les seves elaboracions possibles– i a la necessitat de recuperar experiències que conjuntarien noves visions. Sobretot més enllà de matèria de control del cos, que ha aprofundit més conflicte en l'inconscient col·lectiu: *«Desde este prisma, el cuerpo como tal no vale nada, es lo que hay que cubrir, algo de lo que hay que avergonzarse, algo, finalmente, que hay que educar».*

La visió que se'ns presenta en el dualisme present de les visions internes de tot assumpte vivencial –i per tant artístic i literari– augura i necessita també de la inscripció de tots els fenòmens fenomenològics (en dualitats de l'interior del jo) per enfocar en aquest preconscient on Freud situa tot art de l'escriptura. Per tant, remet a la detecció d'una instància fonamental

²⁷⁶ Barthes, R.; *Fragments d'un discurs amorós*, 2015

²⁷⁷ «Pero el lenguaje mismo necesita del cuerpo, si no se esfuma, se silencia: *El lenguaje se deteriora cuando está desvinculado del cuerpo. Se convierte en algo falso, endeble, superficial*». Sontag, S.; *La estética del silencio*; 2002, p.39

²⁷⁸ «Cuando Foucault se quejaba de la inexistencia, en Occidente, de un arte erótico, quería señalar su asombro ante el hecho de que estábamos mucho más preocupados por un saber del cuerpo, que por una experiencia del cuerpo. Por eso sugirió la necesidad de hacer una historia del cuerpo y de la sexualidad más que desde los ideales morales y las prohibiciones éticas, desde los mecanismos de poder. Así escribe que lo que resulta más curioso es que «esta valoración política y económica del cuerpo va acompañada de una devaluación moral cada vez más acentuada». Foucault, M.; *La escena de la filosofía*, en *Obras esenciales III*, Barcelona, Paidós, 1999, p.166. Aquestes dues darreres cites a Bárcena F.; *El delirio de las palabras*; Herder Editorial; Barcelona; 2004; p.195

en la que les fonts de l'experiència són generadores infinites de la nostra imaginació. En l'experiència més singular i intransferible del propi cos, en un món emocional, que de tan poc aprehensible en la seva transferència a nivell conscient d'una banda, i d'una comprensivitat per l'altra, sí que pot generar aquesta aura poètica. Així disposaria d'una música aplicada a l'art molt prístina pel món de l'escriptura vivencial. Aniré presentant més mostres amb l'objecte d'anar enriquint el bagatge personal present en les escriptures del «jo». Experiències que seran rellevants com a exemplars en diferents situacions significatives.

4.1.3. Narrar el món. Dificultats entre la pròpia essència en la inscripció en el món.

«Peregrinando hacia el origen, permaneciendo en ese peregrinar como en la propia alma: Buscar la tierra peregrinando, construir poéticamente en ella y habitarla, de modo de poder salvarla en cuanto tierra, eso colma la esencia del alma». (Hugo Mújica)²⁷⁹

El tema d'aquest capítol refereix a la narració com a instància artística, com a potenciadora del propi exercici pel «jo» constitutiu pel sí–mateix. L'eina que sustenti la bioestètica i generi pensament mitjançant l'art de la paraula fixant-lo com a escrutador de tot allò com a objecte de contrast, com si tracéssim una línia finíssima i invisible en la qual fer la nostra inscripció en el món. Així, mentre traço la línia de la meua vida puc inscriure'm en els bagatges més significatius –com a traçades fonamentals– en allò més revelador sobre accions, funcions i pensaments que em singularitzen. Generem les significacions més rellevants en l'essència i en la nostra individualització. Fins aquí, tot es concep com un exercici ben obvi del qual cal treure el suc més determinant en aquesta inscripció singular pel sí–mateix. Però tota inscripció de singularitat s'obté d'una instància generalitzada –en la qual tots traspassem– que ens emmiralli per determinar aquells trets definitoris pel sí–mateix. L'exercici i l'acció sobre la que l'individu es “*subjectivitza*” i, per tant es defineix, són els mons de l'altre i *en projecció cap al món*, en tot allò que hi fem com a criatures que hi interactuen.

Aquests trets definitoris per la narració del sí–mateix seran l'element, l'objecte i també el subjecte (com a elements coincidents en l'escriptura del «jo») i hauran de ser scrutats en paral·lel pel narrador (en diferents vies i elements narratius) en els que desplegar tota aquesta realitat en relació del «jo», la interacció amb altres i en projecció al món que l'envolta. I és aquest l'element determinant doncs per instituir la narració del «jo» i que haurà de constituir

²⁷⁹Mújica, Hugo; *La palabra inicial; la mitología del poeta en la obra de Heidegger*; 1995; p.173

moltes de les reflexions i tanmateix elements de significació metafòrica amb les possibilitats poètiques que elles obriran com a elements narratius. Sigui com a exercici narratiu o com a elements poètics per a la dimensió existencial del narrador i del poeta que hi ha al darrera.²⁸⁰

Per situar-nos en la possibilitat de construir, com diuen Mújica i Graves, quelcom d'extraordinari de les nostres singulars existències. En tots els àmbits que abriga l'escriptura per oferir-se en l'experiència en el món, peregrinant, cercant, oferint, inscrivint en el món de l'acció, i també en l'existència espiritual com a habitants en tant en quant, som, hi habitem i ho fem en la inscripció com a ànimes i essències. Podem activar i compartir aquest etern joc lingüístic però oferint aquesta narració sobre els propis actes i accions i tot el que descriuen com a línies emocionals i de pensament, com a experiències personals. I en això, l'escriptura és el món possible per a totes les visions i camps d'acció, en els que l'individu projecta el joc del ser, mentre retorna a la significació d'allò que representa el món propi proporcionant l'element singular de la significació com a essència personal. D'aquí que parli de l'escriptura com a poètica i també com a història personal, dualisme que em fa detenir en forma d'incís, ja que puc reflexionar en un dels centres del pensament aristotèlic i clàssic, útil per aquest punt en el que em trobo: *«El poeta y el historiador se distinguen en que el historiador cuenta los sucesos que realmente han acaecido y el poeta los que podrían acaecer. Por eso la Poesía es más filosófica que la Historia y tiene un carácter más elevado que ella»*²⁸¹.

La reflexió valuosa que proporciona, és una escriptura de l'ànima i del «jo» en el plànol més històric, que no ha de ser depreciada en l'objectiu de transformació de l'experiència i de la vivència significativa per a la creació. La perforació cap a altres capes de les essències humanes es poden assolir en graus d'aprofundiment molt més vivencials i significatius. I ahora, ofereix possibilitats creatives en la metàfora en possibles significacions molt més amplificadores com a obertures més exponencials de la vivència i de les experiències. Per això, sempre defensaré aquest esperit de l'experiència poètica respectant el caràcter significatiu en quant al compromís en relació a la "poiesis", però també optant per no menystenir l'altre format més del plànol d'història de vida del narrador. O en el de la vivència històrica de l'autor. Per a la inscripció en el món, les dues seran igual de determinants en els punts de subjecció en els que el narrador optarà a la comprensió del sí-mateix (ja sigui en el plànol més hermenètic i

²⁸⁰ Extret d'un discurs de Robert Graves dedicat a la poesia i als poetes: *«La palabra Poesía en griego tiene exactamente este significado: Poesía (Poiesis) quiere decir "hacer que ocurra algo extraordinario". Los escoceses utilizan la palabra Maker (el que hace) al referirse a un poeta, pero a menudo lo escriben Makar que en griego es Makarios y significa "bendito" o "feliz". El Poeta es aquella persona bendita o feliz que hace que ocurra algo extraordinario»*.

²⁸¹ Aristóteles, capítulo 9 "Poética"

fenomenològic) o a la construcció, en la que el subjecte concretaria el seu desenvolupament i l'evolució que obtindria de totes les reflexions del món de l'escriptura.

Consecutivament hauré de traspasar reflexions amb els miralls que proporcionen les existències en el món col·lectiu, i que al estar junts, ens atorga l'oportunitat de l'escriptura de camp en la percepció singular. De manera que tots aquests camps de les nostres existències individuals formulen un sistema de recepció i posterior emissió, i de forma recíproca, si és que l'oferim com a eina de *socialitat*.²⁸²

Seguim disposant de l'eina freudiana de l'obrir-se pas, com a eina que funda la possibilitat d'inscripció en la subjecció. Fonament per a la introspecció en el fenomen intra-mundà de l'experiència del subjecte, i també, en l'extern com a vivència social en el territori-món i en tota la interrelació entre tots els actors els quals hi conciten la seva existència. Allà trobo les categories per escripturar les analogies, metàfores –sobre les que dimensionaré tot allò significatiu de les relacions humanes proporcionant l'exercici de donar-la a conèixer– si és que és el que busco. Freud va orientar-se a través del bloc màgic utilitzant el fet d'obrir-se pas, com a eina que pot impulsar aquesta introspecció i un millor bagatge amb profusió de possibilitats, en la qual seguiré proposant alguns elements.

I com elements de tota l'essència, **la instància psíquica sempre pot ser explicada per les grans pors o temors que creen algunes dinàmiques bloquejadores del sí-mateix**. Han de ser compreses pel subjecte com a entramats de diferents fonaments, ja siguin conscients o inconscients, proclamant els conflictes interns en els que l'individu s'ha d'inscriure. El buit, com a component imprès en algunes dinàmiques vitals internes, fa que el coneixement de tota dinàmica s'ampliï en múltiples dimensions que l'escriptura mesurarà i auscultarà.²⁸³

²⁸² «Si sólo hubiese percepción, permeabilidad pura a los pasos-abiertos, no habría ningún abrirse-paso. Estaríamos escritos, pero no se consignaría nada, no se produciría ninguna escritura, no se la retendría, no se repetiría como legibilidad. Pero la percepción pura no existe. Sólo llegamos a estar escritos escribiendo, por medio de la instancia que ya desde siempre vigila en nosotros la percepción, sea interna o externa. El «sujeto» de la escritura no existe si por ello se entiende tal soledad soberana del escritor. El sujeto de la escritura es un sistema de relaciones entre las capas: del bloc mágico, de lo psíquico, de la sociedad, del mundo. Dentro de esta escena, la simplicidad puntual del sujeto del sujeto clásico es inencontrable. Para describir esta estructura no basta con recordar que siempre se escribe para alguien; y en cuanto a las oposiciones emisor-receptor, código-mensaje, etc. siguen siendo instrumentos muy groseros. Se buscaría en vano en el «público» el primer lector, es decir, el primer autor de la obra. (...) La socialidad de la escritura como drama requiere una disciplina completamente diferente». Derrida, Jacques; *La escritura y la diferencia*; 1989; p.311

²⁸³ «Dos grandes miedos dominan a los hombres cuando el nihilismo culmina. El uno consiste en el espanto ante el vacío interior, y le obliga a manifestarse hacia afuera a cualquier precio por medio de

La por a nosaltres mateixos, o més exactament, el buit que opera internament a mode de capes de ceba, declina els nostres afectes i entorns psíquics personals, i mobilitza els mecanismes de tal manera que condueixen als (auto)enganys internalitzats. Aquest fenomen conté grans conseqüències pels automatismes nocius que assenyala Mújica. Els trets psíquics que ha desvelat la psicoanàlisi, com a motors de les neurosis en l'humà postmodern, han influït generosament en la necessitat de sinceritat lingüística per la nostra existència, que podrien ser corregits en els nostres projectes d'escriptura, com vinc dient.

Per això el llenguatge ha de concitar l'accés a les portes i a les claus per obrir, ampliar i omplir l'aparador d'un món que seria bastit des del món de l'individu, i que s'individualitza en les vivències que cadascú narra (com a bios narratiu) certs **aprenentatges significatius que es descriuen en la poesia, la qual parteix del silenci, de l'oblit, de l'aprendre a desaprendre, del reposar-se, des d'una paraula que és pensada en l'essència del ser, sense neguitejar-se, i amb signes que s'omplen de significat, des de la música del ser i on la paraula busca els tons que es disseminen en la seva existència**, en un món que serà apropiat només en allò que és pronunciat per una melodia que **es signa en la pausa del llenguatge del món.**²⁸⁴

La paraula essencial per donar significat també revoltarà essencial en ella mateixa i em parlarà, després de detenir-la just abans de convertir-la en **poètica (poiesis)**. Implicació pel ser, una paraula especial que es farà *món-en-sí-mateixa*, ja que esdevindrà i obtindrà fi en sí mateixa, segons Blanchot, sobretot perquè les paraules poètiques es parlen no en boca de l'autor, si no que es parlen per davant de l'autor, el qual simplement es converteix en un simple canal de les paraules i de la *poiesis*. Però el fet essencial aquí és l'esdeveniment de **convertir la paraula en ser, com a instància improrrogable del ser fet món gràcies a la instància llenguatge**. Com si l'esdeveniment "*llenguatge*" fos la instància que intercedís entre el ser i el món sense la qual la

despliegue de poder, dominio espacial y velocidad acelerada. El otro opera de fuera hacia adentro como ataque del poderoso mundo a la vez demoníaco y automatizado». Mújica, Hugo; La palabra inicial; la mitología del poeta en la obra de Heidegger; p.26

²⁸⁴ «En el lenguaje del mundo, el lenguaje se calla como ser del lenguaje y como lenguaje del ser, silencio gracias al cual los seres hablan y en el que encuentran olvido y reposo. (...) Los seres se callan, pero entonces el ser tiende en convertirse en palabra y la palabra quiere ser. La palabra poética ya no es palabra de una persona: en ella nadie habla y lo que habla no es nadie, pero parece que la palabra sola se habla. El lenguaje adquiere entonces toda su importancia; se convierte en lo esencial; el lenguaje habla como esencial y por eso la palabra confiada al poeta puede ser llamada palabra especial. Esto significa en primer término que las palabras, al tener la iniciativa, no deben servir para designar algo ni para expresar a nadie, sino que tienen su fin es sí mismas. En lo sucesivo, no es Mallarmé quien habla sino que el lenguaje se habla, el lenguaje como obra y como obra del lenguaje». Blanchot, Maurice, *El espacio literario*; 1992. p.35

paraula no mantindria aquest accés (o la clau) del ser en un món en el qual la humanitat no determinaria un sentit des del qual es fa ser. Per tant, **la instància des de la paraula poètica, hauria de fermentar en multitud de significats o en la formulació de les habilitats creatives en aquesta paraula que rebrota en germinació de pensaments**. Seran els sostens de tota música que nodreix el ser que és qui m'ocupa.

El llenguatge com a obra del propi llenguatge. Com a obra d'ampliació. Com una obra del que sí desplega en laire i en amplitud. Com en l'espiral que creix en progressió més que geomètrica, vacil·la sense saber on s'orientarà, ja que ni ell és conscient que les possibilitats que obre i permutarà les orientacions que li permetin aritmèticament. Orgullosament, cada mot congrega diverses operacions que oferiran noves opcions per definir el seu camí i els múltiples voravius que hi ha darrera cada torsió de la vida. Allò que diu un poema es pot esdevenir obra, és a dir, forma, existència i ser, com a tres instàncies fonamentals de l'obra, com deia Blanchot, i com Pessoa brillantment encertava a mostrar-ho i a implicar-ho en sí mateix en els versos tant metafòricament fenomenològics, en **el seu joc des d'un tot i en un llenguatge que no deixa cap racó sense descobrir, que de forma inefable deixa impregnats d'aquesta infinitud de possibilitats**:

«Sentirlo todo de todas las maneras, / vivirlo todo por todos los lados, / ser una misma cosa de todos los modos posibles y al tiempo, / realizar en mí toda la humanidad en todos los momentos / en un solo momento difuso, profuso, completo y lejano. / Sentirlo todo de todas las maneras, / tener todas las opiniones, / ser sincero contradiciéndose a cada minuto...». Fernando Pessoa²⁸⁵.

El llenguatge és l'esdevenir clau, i com a l'esdeveniment (clau) lingüístic, obre la porta sobretot pel diàleg (*Gespräch*) que necessita de voluntat d'enteniment, és a dir, que està com els instauradors dotat de resposta i pregunta, pros i contres, per tant, intercanvi de comunicació i coneixement. Com a tal, aquesta profusió de diàleg ha d'implicar en aquesta connexió vital al cosmos (*ser-en-el-món, Welt*). Conseqüentment, **el món ha de consistir en veure's (dins i enmig) de la instància-món (*welt*) o cosmos²⁸⁶ i posar-se davant d'horitzons d'espai i significats nous que evoquin les significacions vitals que construïm**. Aquest és

²⁸⁵ *Poemas de Álvaro de Campos. Traducción, introducción y notas de Adolfo Montejo Navas. Edición bilingüe. Madrid, Ediciones Hiperión, 1998. 3 volúmenes: I Arco de triunfo. II Tabacquería y otros poemas con fecha. III No, no es cansancio y otros poemas sin fecha.*

²⁸⁶ *«El mundo existe como horizonte. Horizonte evoca la experiencia viva que todos conocemos. La mirada está dirigida hacia el infinito de la lejanía, y este infinito retrocede ante nosotros con cada esfuerzo, por grande que sea, y con cada paso, por grande que sea, se abren siempre otros nuevos horizontes. El mundo es en este sentido para nosotros un espacio sin límites en medio del cual estamos y buscamos nuestra modesta orientación»*. Gadamer, H.G.; *Arte y verdad de la palabra*, p. 122

l'aparent poder del llenguatge implicat en diàleg i és aquest el cercle vital pels homes. El cercle hermenèutic tancat des del llenguatge. Però que no disposa de límits aprehensibles.

I aquí (en la recerca de l'horitzó o en la seva aproximació) topo en un dels assumptes clau de l'hermenèutica en la instància món i que recullo com un dels reptes vitals pedagògics de tota una tasca principal aplicada d'aquesta tesi. **El diàleg, com a instància clau i en l'objectiu determinant com a tasca pels humans des del punt de vista comunicatiu i hermenèutic, que ha de ser l'artefacte o mecanisme fonamental pedagògic, ja que serà l'eina primigènia en l'acte transmissor de tota voluntat comunicativa i cultural, en el qual la intenció és l'enteniment mutu en l'acte dialògic més autèntic**²⁸⁷. Aquest és el valor estratègic que Gadamer va trobar com a tancament de la tasca que Heidegger i Nietzsche havien iniciat, i que ell va ajudar a fermentar en el projecte de la paraula poètica. Ja no es limitava a patró estètic, sinó que impulsaria el *Dasein* o la voluntat de potència als requeriments a través del diàleg.

Sí, així és; així mateix, mentre depuro el llenguatge en recerca de construir el diàleg, defineixo l'acostament a l'altre, i m'aproximo al *Dasein* que em fa parar a reflexionar sobre el fer-se món en un procés apreciatiu i processual. I és justament on Gadamer fa notar una encertada expressió que va apadrinar: «*weltet*»²⁸⁸ (es fa món), tenia molt de lucidesa remarcable. Realment el que això recull consisteix en tot l'èmfasi artístic, cultural i pedagògic, per incloure-ho en tota instància que vull travessar en aquest projecte, enllaçant-ho mitjançant la solidaritat i la diversitat de tota la varietat ètnica i cultural. El diàleg recull el fet de discernir tot allò que es produeix en un intercanvi sense intèrprets. Ajudar a la comprensió mútua per arribar a l'enteniment mutu. Senyal que hem fet aquest enllaç refinat en el món.

²⁸⁷ «Nuestra tarea consiste en aprender cómo tenemos que afrontar el enigma de nuestro *Dasein* en formas verdaderamente adecuadas, y dejar de considerar que, dada nuestra capacidad de pensar, somos seres destinados a erigirnos en el mundo en una suerte de dominadores universales (*Weltherrschaft*). Todos hemos de aprender que el otro representa una determinación primaria de los límites de nuestro amor propio y de nuestro egocentrismo. Es un problema moral de alcance universal. También es un problema político. En estas semanas y meses no puedo en absoluto subrayar con suficiente seriedad cuán crucial es la necesidad de aprender a conseguir una solidaridad realmente efectiva entre la diversidad de las culturas lingüísticas y de las tradiciones. Esto se logrará lenta y laboriosamente, y requiere que empleemos la verdadera productividad del lenguaje para entendernos, en lugar de aferrarnos obstinadamente a todos los sistemas de reglas con los que diferenciar entre correcto y falso. Sin embargo, cuando hablamos, pensamos ante todo en volvernos comprensibles a nosotros y al otro de tal modo que el otro pueda respondernos, confirmarnos o rectificarnos. Todo ello forma parte de un auténtico diálogo». Gadamer, H.G.; *Arte y verdad de la palabra*; 1993; p. 124

²⁸⁸ Expressió que destaca en la mateixa obra en el capítol titulat "La diversidad de las lenguas"; Gadamer, H.G.; *Arte y verdad de la palabra*; 1993; p. 124

4.1.4. Narrar el silenci per poder narrar vida, essència i món.

«Hay un gran silencio dentro de mí. Y ese silencio ha sido la fuente de mis palabras. Y del silencio ha venido lo que es más precioso que todo: el propio silencio.» Clarice Lispector²⁸⁹

El silenci de les paraules és el que trobo, en aquest moment poètic, en les arrebatades visions de Lispector. Una metonímia d'una clara repercussió emocional sobre el que significa el silenci mentre narro i creo el món del meu narrador interior. De tot el que repercuteix dels estats entre el llenguatge i el pensament, hi ha abismes de silencis que són els que he de saber apreciar, delimitar i conjuntar per poder-los dirimir en la nostra pròpia paraula creativa. Aquí cercaré entre les grans mareas plenes de llenguatge que parteixen d'oceans de silenci. **La imaginació doncs arrenca del silenci i la fertilitat que fecunda, es pot concebre en el món literari i poètic en el que hi ha tot naixement de narrativitat personal.**

Per això s'ha d'imaginar el llenguatge en i per (re)aprendre el somni, per educar la mirada i l'experiència de l'esdeveniment? Obtenim realitat i/o ficció com a afrontament amb la possibilitat. Però entre una i l'altra hi ha la instància (silenci + llenguatge) que ho forja tot en els edificis que construïm en els soterranis de les nostres escriptures. Reivindico aquí un espai essencial al qual anomenaré **espai narratiu (o literari) d'ara endavant i que es compona de l'espai fet del silenci de les paraules, més la interlocució que et proporciona un espai –que és la vida, en tots els ordres canònics del llenguatge de l'espai narratiu– que ofereixes al lector.** Heidegger el (re)aprèn amb constància frenètica i el vindica com una postura des de la instància **llenguatge**²⁹⁰ en els signes de l'escriptura, des del que la seva presència única escriptural és tota posició de la gramàtica. Aquesta és la solitud del que s'escriu, com en un silenci sepulcral que és el silenci primigeni i el darrer acompanyant. I és en un llenguatge entre totes les seves estructures, les que t'acompanyen i t'hauran d'implicar i t'interpretaran en una interlocució també en un silenci infinit.

²⁸⁹ En *Poéticas del vacío*; Mújica, Hugo; 2002

²⁹⁰ «(...) Ciertamente Nietzsche había denunciado la estructura gramatical en la base de una metafísica por demoler, pero ¿se había preguntado alguna vez por el origen de la relación entre la seguridad gramatical que él reconoció, y el estar-de-pie de la letra? Heidegger la indica en una breve sugerencia de la *Introducción a la metafísica*: «Los griegos consideraban el lenguaje, en cierto amplio sentido, ópticamente, es decir, a partir de lo escrito. En la escritura lo dicho alcanza a tener posición fija. El lenguaje es; o sea, se mantiene de pie la imagen escrita de la palabra, en los signos de la escritura, en las letras, grámata. Por eso la gramática presenta el lenguaje que es. En cambio éste se pierde en lo insustancial por el flujo del habla. De tal modo, la teoría del lenguaje ha sido interpretada hasta nuestros días gramaticalmente». Derrida, Jacques; *La escritura y la diferencia*; 1989; pp.253-4

Aquesta és la gramàtica tan limitada que conté essència, vida i el món narratiu (no-finites) d'allò que es desplega en tot el que hi ha concebut en aquest silenci: tot un món i l'essència de la vida, tot allò que es (re)gira en la imaginació narrativa d'un «jo» que entronco en estructura gramatical i que desenrosco a mesura que avanço en el joc gramatical al qual acudeixo, sempre i quan m'enfili a través del propi llenguatge. En una veu desentrellada que obté reconeixement personal i individual com una identitat feta instància, mentre es (des)obturi la paraula, generi una articulació poètica i l'estructura del llenguatge faci la seva funció d'ancoratge. Faré atenció al concepte de *logos* aristotèlic per il·lustrar-ho i avançaré una mica més en la concepció gramatical de la conjura de les escriptures de les que parteixo, utilitzant la mà sàvia de Gadamer.

Quan Aristòtil va concebre en la primacia de la oïda com a sentit primordial pel qual passa el llenguatge i, per tant, pel que implicaria donar a conèixer les diferències en les quals observar i fer entendre totes les possibilitats comunicatives, atorgava la categoria d'universalitat al llenguatge. Aquesta universalitat del llenguatge és atorgada dins de la *Política* aristotèlica, allà on l'home és considerat com a *animal rationale* gràcies a que el *logos* característic de l'ésser humà es concep com a possibilitat d'entendre i mostrar a través de paraules. És a dir, el representant davant de nosaltres, i per tant, simbolitzant tot allò per expressar, ja sigui com a objectual com en el sentit donat a tot allò descrit. Pel que diu Aristòtil, "*la naturaleza nos ha dado para lo conveniente y para lo justo*". **El llenguatge, per tant, en la proposta aristotèlica és la perfecció última per desenvolupar allò que és la forma viva a través de la natura i forma de representació del sí-mateix a través de la singularitat del pensament de cada humà, de cada forma viva expressada en llenguatge.**

De fet, seguint aquestes proposicions, el que represento ara fa avançar en el sentit del temps, són els medis en els que l'ésser humà es proposa a través del sentit de tot allò convenient, com se'ns fixa en la tesi aristotèlica. Per tant, en el traspàs de *l'homo faber* a *l'animal politicum* descrit en la *Política* aristotèlica, s'adquireix un concepte clau per la humanitat que és la ***syntheke*** que consignarà la comunicació, **el sentit ple del llenguatge que orienta cap al sentit de la humanitat per la vida i que facilitarà l'estructura fonamental del nostre enteniment mutu gràcies a ell.** Per aquesta instància meravellosa obtenim tota disquisició per la qual l'experiència de cadascun (l'ànima de l'espai narratiu) és la que és.

Així ho veu Gadamer en *Arte y verdad de la palabra* on descriu una metàfora brillant que il·lustra aquest moviment²⁹¹. Segons Gadamer, el filòleg Temistio en l'antiguitat va relacionar aquest passatge en el nexa de la formació del llenguatge i dels conceptes, sobre (per exemple) l'aprenentatge lingüístic dels nens. En la *syntheke* es pot englobar la importància de la convivència en tot el moviment de l'enteniment mutu que es proposa sempre en convivència. És així, segons Aristòtil, com l'*arché* queda restablert en certes instàncies en les que ens deturem sense saber com. En un començament sense inici, en el que cobrem un nou món, una nova experiència que promet ser essencial per anar allargant les passes fonamentals. Jo ho veig en la necessitat de silenci, de poder deturar la marxa perquè complim un moment clau en el qual podem assolir una experiència significativa. Moment de la vida en el que puc traduir els aprenentatges significatius, en l'essència del món que es crea en aquesta instància llenguatge. Sens dubte, moviment de la pausa sobre el que ja havia rescatat la seva evident conveniència per les instàncies del llenguatge i sobre l'avenç de l'escriptura.

No obstant, Gadamer segueix detectant generadores metàfores en Herder. El tancat de les ovelles en el ramat representaria l'analogia essencial de la metàfora precedent anterior, des d'allò que fem i que succeeix en la memòria. Quan distingim tot el que és realment significatiu per a nosaltres, assolim tot allò que ajuda en la capacitat formativa del llenguatge. **En la capacitat poètica, hi ha una introspecció de la flexibilitat de tota capacitat que té molt de joc,** al marge de les regles convingudes del propi llenguatge, que **tenen similituds amb els aprenentatges dels nens.** La capacitat de la retenció de tot allò significatiu té molt de genialitat (tant en el nen com en el geni poètic), que Gadamer ho consigna des d'una modulació de l'aprenentatge en la paraula, mentre generalitzem i simbolitzem, partint de la nostra experiència, en tot allò que es redobla en tal capacitat creativa del llenguatge.²⁹²

²⁹¹ «En el capítulo de la inducción Aristóteles describe como se llega a la experiencia partiendo de las percepciones que se van acumulando y que vamos reteniendo en la memoria. Cuando Aristóteles se pregunta cómo habría que pensar este paso, por el cual se lleva a efecto el saber de lo general a partir de muchos datos particulares, establece la siguiente comparación: es como en el ejército en fuga, todos sienten pánico y corren. Al fin, uno se queda parado y mira alrededor para ver si el enemigo les está todavía pisando los talones. Y, a continuación, quizá se detenga otro más, y después un tercero. Cuando uno se detiene, todavía no ha terminado la huida, ni tampoco cuando se detienen el segundo o el tercero. Y, a fin de cuentas, nunca se sabe cómo llega a detenerse el ejército. La huida se detiene. La expresión es: el "arché" queda restablecido, la unidad de mando. Todos obedecen de nuevo al jefe. Esta es la descripción de un comienzo sin comienzo». De An. Post. B19, 100a a, Gadamer, H.G.; *Arte y verdad de la palabra*; p. 137

²⁹² «En el aprendizaje del lenguaje se articula una experiencia con la que nos familiarizamos bien y que representa un verdadero tesoro. Se trata de un mundo transformable con bastante facilidad. (...) pero en conjunto, se trata de una peculiar doble direccionalidad de nuestra capacidad creativa. Por un lado, somos capaces de generalizar y de simbolizar, como es manifiesto, especialmente, en el milagro del

La doble direccionalitat en la que cal operar des d'una paraula concreta i de la capacitat de jugar, de proposar en la absorció del temps en l'espai narratiu (essencials per la nostra capacitat poètica i creativa), serà un espai immillorable en el que assolir silencis o en la clarificadora metàfora del detenir-se. També juntament en fer-se notar la nostra capacitat narrativa en la qual fer aletejar la nostra paraula, configuraria un espai-món refigurant la nostra essència fonamental, la qual apareix en el llenguatge del diàleg amb el sí-mateix. El que et proporciona vida pròpia i que fa aletejar la papallona interior del nostre llenguatge, que s'obté del silenci en el propi callar.

Però cal destacar-ne un fet que no ha de ser baladí. Cal sentir també que el silenci no hauria de transferir-se en la instància de posar-se en pausa simplement, com imperatiu de les prerrogatives per una paraula saturada a situar-se en context de forçat silenci. Ans al contrari, cal retre homenatge al silenci, però sense desorientar-se en aquells racons inhòspits com a terres infèrtils, que ens pugui conduir a travessar-les i servir-se'n, és a dir, en una paraula no abismal. Un abisme en el que no es concreti una paraula elucubradora. És a dir, sí sublimar-lo però en un sentit creador, habilitador, congregador. La paraula pot concretar-se en abismes sense visions il·luminadores. El context aquí a rescatar seria des del silenci però no com a antònim de la paraula parlada, sinó com a soroll. D'això en parla Le Breton en el concepte de *"laguna silencio"* al qual acudeix Bárcena²⁹³ contraposant la ideologia de la comunicació a aquesta distinció del silenci, que només el buidaria de contingut. *«La ideología de la comunicación asimila el silencio vacío a un abismo en el discurso, y no comprende que, en ocasiones, la palabra es la laguna silencio».*²⁹⁴

Allunyant-me de la interpretació de la paraula es pot parar la compulsió d'interpretar-ho tot: així en la lectura s'acostaria a l'eròtica poètica que congrega l'escriptura, sempre que es faci la suspensió de la comunicació com a fi natural de la paraula. La paraula pot ser una altra cosa. La paraula pot ser escoltada, vista i tocada. Comunicar allò incommunicable. La vida de l'essència.

lenguaje articulado; y, sin embargo, por otro lado, esta capacidad de figuración lingüística está por así decir, encerrada en límites que ella misma establece. Se transforma, por decirlo así, en crisálida sin volver a mover las alas como la mariposa». Ibídem, p. 139

²⁹³ *«La saturación de la palabra, en un contexto social en el que el imperativo de la comunicación se sostiene en el "deber de la palabra", conduce a la necesidad del silencio. Pero al mismo tiempo la legitimidad de éste queda cuestionado por este mismo imperativo. El enemigo del homo comunicans no es, en este contexto, el ruido, sino el silencio, con todo lo que ello implica en términos de intimidad, distanciamiento, interioridad, contemplación, etc. El silencio es el enemigo de la palabra incesante; aunque se trata de una palabra que no reconoce como componente suyo su propia crisis, su imposibilidad radical de comunicarlo todo, es decir, el silencio del que toda palabra emerge en el fondo.»* Bárcena, p.133

²⁹⁴ Le Breton, D.; *El silencio*; 2001; p.2, en Bárcenas; 1995

Aprentatge de tot allò que aprehensiblement ha estat possible sobre la paraula dels nostres fenòmens hermenèutics, tal i com he visualitzat en l'eròtica del cos servint-me de Bárcenas. Però també cal inscriure's en l'eròtica de la paraula, en l'eròtica de la interpretació etimològica de la paraula. Ja sigui en la inscripció del *logos*, com en la poètica, que tant mostra en les seves dobles etimologies i en les dispersions il·luminadores de certes metonímies. **Lector hermeneuta, que diria Gadamer, és el que accepta un fet invariable, que és que formem part de la historia com a part constituent: «Mucho antes que nosotros nos comprendamos a nosotros mismos en la reflexión nos estamos comprendiendo ya de una manera autoevidente en la familia, la sociedad y el estado en que vivimos. La lente de la subjetividad es un espejo deformante. La autorreflexión del individuo no es más que una chispa en la corriente de la vida histórica. Por eso los prejuicios de un individuo son, mucho más que los juicios, la realidad histórica de su ser».**²⁹⁵ Per tant, la lectura –en la funció d'interpretació de les nostres històries– requereix d'obertura al text, una obertura completa a tot el que es concreta (o es pugui concretar) en aquell text. **El mestre dóna paraula per tal que l'alumne l'estimuli i transformi més enllà de les seves possibilitats, més enllà dels límits. Començament de quelcom nou. Aprendre com a forma de comprendre més i millor, més profundament en què consisteix viure i morir. Per tant som herència. Comunicar-se amb el silenci de la paraula i veure's a sí mateix néixer.**

L'experiència de la lectura remet també a un instant iniciàtic en el món–experiència amb la paraula. Les reflexions en les que esdevenim, com a relació en aquesta reflexió amb el món, apareixen en la lectura i aquesta també és una experiència eròtica²⁹⁶, ja que és un eros que ens conforma, en tant en quant se'ns ramifiquen diversitat de desplegaments, com a trajectes possibles que s'iniciarien en formats de paraula, sempre entre silencis.

L'analogia entre la lectura i el que hi ha de factor primigeni dels fenòmens cultural i històric reverteix també en l'acció del nostre pensament, sempre com a éssers de parla, abans que en la natura textual (és a dir, escriptura i lectura). Ara hi entraré més a fons en tot el que suposa en l'hermenèutica, però és determinant el que implica per les diferents funcions en què m'estructuro com a ésser social i quines interpretacions i en quines dimensions m'habilita, i per a quines hi estaré dotat. Per això, cal observar-se en totes elles: “*El habla es: habla. El habla*

²⁹⁵ Gadamer, H-G.; *Verdad y método*, 1991; p.344

²⁹⁶ «*La lectura es la posibilidad del cambio, que depende de la apertura al mundo y de una práctica casi imposible del silencio: porque estar solo la mayor parte del tiempo del día significa que podemos estar en disposición de escuchar ritmos diferentes que no determinan las otras personas. La lectura imposible que escucha el ritmo de las palabras nacidas del silencio, al mismo tiempo que nos distancia del dolor del mundo que a veces podemos llegar a sentir, nos ayuda a crear formas a partir de la memoria y del deseo*». Bárcena; p.150.

*habla. Si nos dejamos caer en el abismo indicado por esta frase no caemos en el vacío. Caemos hacia lo alto. Su altitud abre una profundidad*²⁹⁷. Segueixo doncs en aquestes observacions que proporciona el propi llenguatge de les nostres parles.

Es tracta de trobar el llenguatge de l'essència. Entre el silenci i la detecció de la veu cal un diàleg de l'expressió interior. El deixar-nos caure –independentment de l'altitud en la que caiem– venint del buit des del que ens buidem, retornarem cap a l'aprofundiment mitjançant la veu essencial, cercant l'expressió interior que sorgeix en la parla o la que ens parla en la paraula²⁹⁸. És la mateixa que traça el camí desplegant totes les possibilitats que s'obren com a ales que ja han reposat i que ara s'exposaran en tots els significats possibles. Llenguatge que acudeix a la crida de tota pregunta que es desplegui en tota la seva sàvia cura, que es disposa en amplitud revertint en diversitat de respostes i que ofereix àmplies revelacions que s'obtindran en ella mateixa. Naixérem en el silenci més absolut i la paraula que ens hem prestat en un intercanvi volgut, ens sobreviu i ens torna a convocar per revestir un edifici que es reviu a través d'una paraula que es farà història narrada.

4.1.5. Narrar la vida i la creació des de la reflexivitat poètica i el compromís en l'amor.

«La ausencia es erótica: genera. Triunfo de Eros sobre Thánatos, astucia de Eros que esposa la imaginación: creación de realidad, de vida donde el amor vive a pesar de la muerte: creación para no morir. Para vencer la muerte del amor, para vencer con el amor a la muerte: crear. Creación epifanía de una ausencia: la muerte perdida: la por crear»²⁹⁹. (Hugo Mújica)

«El poema es el amor realizado del deseo que sigue siendo deseo». (René Char) citat en Mújica.

²⁹⁷ Heidegger apareix citat a Mújica, Hugo; *La palabra inicial; la mitología del poeta en la obra de Heidegger*; 1995; p.154

²⁹⁸ «*La palabra misma traza el camino que ella misma es: ella indica, llama y con-voca. Llama conduciéndonos, indicando que no se puede acceder a lo propio del lenguaje cifrándolo en una esencia ni alambicando su gramática, sino realizando la experiencia del «despliegue del lenguaje». Abriéndose al despliegue que se despliega a partir de sí, al movimiento propio de eso que no es solicitado por nosotros sino que a nosotros nos solicita. Viene a nosotros y en nosotros se revela develándose, diciéndose en su darse a decir*». Mújica, Hugo; *La palabra inicial; la mitología del poeta en la obra de Heidegger*; 1995; p.154

²⁹⁹ Mújica, H.; *Poéticas del vacío*. p.32

Hugo Mújica és qui ha enfocat millor el desig en tots els espectres possibles de la paraula com a incisos creadors, és a dir, com a inicis il·luminadors del paratge que condueix a la font poètica, aplicant-ho a la vinculació amb els eterns retorns o de la presència del (re)anomenar-se. A través de territoris de la paraula i de la creació, a més de l'hermes del pensament i les reflexivitats d'un «jo», que es configuren en els contorns de totes aquestes esplanades. Ja tenim en ment quins són els noms que es conciten en l'obra de Mújica (René Char entre ells) i que tant m'inspiren en aquest recorregut, i just quan descriu un camí de *poiesis* torno a ells que repensaren a través del mite d'Orfeu. El poeta, assagista i filòsof, teixeix des de les creacions dels grans mestres el fet poètic, partint del joc de miralls a través d'un desplegament de la *poiesis*, fent sol·lícits els aspectes més bàsics, obrint vies més aprehensibles en un vitalisme poètic de gran valor creador i evocador i mostrant molt l'aspecte poètic i lingüístic.

És qui em fa desplegar el nom de la *presència* heideggeriana, i en projecció, també em dibuixa el significat de l'absència pels matisos que reuneix en aquestes obres que estic ampliant. El fet de *les poètiques del buit* ens farà traspasar l'espai ideal per la creació poètica i pels racons que hauré de rodejar, i fruit del trajecte que traçaré, permutarà en tots els jocs lingüístics possibles, per iniciar-nos en les fertilitats d'un amor que no només és aquell espai amable per a la vida humana. Caldrà partir de l'absència per començar.

És catalitzador, com el silenci que alimenta tots aquells passatges que ajuden a la creació, quan es traspassa els límits de la imaginació límit –prèvia celebració del desig (*Eros*), en la confluència amb el terror o amb les foscos de la mort (*Thanatos*)– que produeix generativitat en el nostre espai poètic, si dono un pas més en l'eròtica. Compartir l'absència d'*eros* amb el llenguatge intern, mentre no apareix o no s'acaba de concretar aquest desig, serà garant essencial per fer que reaparegui el punt ideal per oferir-se a la paraula.

Un joc poètic que en el dissipar la soledat s'oferirà –en efecte– com una afiliació que evocarà des dels intersticis que s'uniran a la imaginació de la paraula creada –és a dir, la narració com a creació– que constel·la en les diferents categories de la passió sempre en la presència amorosa. En la creació de la realitat narrativa conformarà un paper rellevant l'amor. De fet no seria possible escriure sense obtenir-ne rajos en la paraula generativa. I aquesta visió procedent de l'*Eros* congrega a la creació i que –en l'absència del sí–mateix i de la paraula– crea els sotaboscors en els quals aniré mirant per sobrevenir en la consecució del desig.

El desig sempre serà desig, però per perpetuar-lo cal el paper de la paraula –com diu René Char– ja que es fonamenta la paraula poètica i es concreta en l'amor. Al pròxim –i a l'altre–, a totes les criatures, i en elles des de la natura, i al món –i en projecció– a tota la creació. No

s'implicaria en una mena de xarxa, entre els cúmuls de *la gramma* i de la *syntecte*, si no s'embranchés en el ritus de la passió en l'*Eros* gràcies a l'entorn del sentiment amorós. I és en aquella creació³⁰⁰ com a reverberació màgica que en Mújica es palpa en la poètica i al llarg de la seva obra, súbitament a partir del desig. No hi ha un desig, que no broti de l'amor, que no desemboqui en poesia i que després no retorni en creació i es desplegui en vida pròpia.

L'absència és eròtica perquè genera, començava dient Mújica. I Char continua reflectint el desig que compon el poema fet música, en el que el desig és el passatge emergent, a través d'un amor que fluctuarà, gràcies a la pervivència de la paraula. De l'absència a l'amor hi ha un terreny que cal explorar en els trajectes dels humans i es revolten en els moments incerts dels nostres interiors. Aquí es componen les tragèdies del dolor i dels patiments, mentre no s'accedeix als desitjos naturals de l'amor. Però quan hi ha drama i dolors esdevinguts per no tocar el desig, la paraula ja no esdevé, sinó sobrevé i només caldria esperar-la³⁰¹. Entrega al dolor. Però també alliberació perquè es configuren les categories que desvirtuen els sense sentits de tot allò que impossibilita el sotabosc que acabo de comentar en l'anterior pàgina i continua el mateix Mújica immediatament: «*La respuesta que el poeta encuentra es la que el mismo da: la creación./ La puesta en palabras del sentido que no está, que él instaura. Alumbra. / (...) La transfiguración del dolor en belleza / del desgarró en rasgo. / Desgarro, herida, brecha, fragmento... apertura donde el poeta habita. Intemperie y abismo que soporta*». **En el moment en el que el creador és conscient de les giragonses del procés i de l'espai que ha obert, es deixa il·luminat en el dolor, conscient que aplegarà a les forces de la bellesa o de la creació, que suturarà l'esquinçada i restablirà la ruptura confirmant la detecció de les conjures negades en un passat, per l'acció d'una llum que ara és l'espai que ja obté recursos en múltiples formes.**

Així doncs, en els moviments entre els extrems i polaritats inexplicables de l'experiència, entre les que es recullen aquelles categories personals de qüestions significatives, de moments estel·lars en els que categoritzar aquells punts d'inflexió sempre necessaris per l'escriptura personal, **l'escriptor buscarà sublimar tot art que impliqui el màxim d'experiències que amplii la pròpia idea de narrativa que relatarà l'autor. Buscar (des)obturat en l'experiència personal les històries d'amor i en la pròpia experiència amorosa en la vida, és un enorme i**

³⁰⁰ «*Deseo sobre la vida, como triunfo de la creación y la imaginación sobre el principio de realidad. Del deseo sobre el destino. Apuesta por el deseo, o el deseo como apuesta: creación*». Poéticas del vacío; Mújica, Hugo; 2002; p.32

³⁰¹ «*El poeta trágico se entrega al dolor más profundo, que desvirtúa todas las explicaciones optimistas de la existencia. Pero este sufrimiento libera las fuerzas que no se darían de otra manera, y se establece como un valor último que por sí mismo es una respuesta. En esto consiste el secreto del arte trágico, que es la afirmación más profunda del mundo, pues aún encuentra una revelación en lo que aparentemente no tiene sentido*». Walter Muschg apareix a Poéticas del vacío; Mújica, Hugo; 2002; p.34

amplíssim camí per generar evidències de l'abisme en el que t'emmiralles. De fet, aquest és un camí inevitable, en el que no fer un pas mai en fals, i significatiu plenament en els dos sentits.

Per això, abans de disposar-nos a entrar dins de l'abisme vull tornar en el territori on Bàrcena cerca el miracle de l'art, del qual l'amor i la passió de l'eros hi tenen molt a veure com a instàncies clau en la vida humana. L'art ens atorgarà una significació essencial en tot el que em dispo, sigui quina sigui el nivell d'intensitat o tipus d'experiència: *«Ese arte de encontrar la propia forma a través de mil variaciones, el sujeto va del silencio a un pensar que ya no es tristeza, sino danza y risa, porque la risa hace pedazos la unidad absoluta y el carácter incondicional del pensamiento. En ese arte, la vida se rige por su aprobación alegre, una afirmación que deriva su fuerza de la tentativa de inventarse uno en cada instante».* Que després hi afegeix aquesta cita de Deleuze molt reveladora dels amplis territoris i camins del que pot suscitar en els espais narratius: *«a su manera, el arte dice lo mismo que los niños. Se compone de trayectos y de devenires, con los que hace mapas, extensivos e intensivos. Siempre hay una trayectoria en la obra de arte».*³⁰²

4.1.6. Narrar des d'un projecte ABG i la identitat en una vida en el fil de l'abisme.

«Hay en mi alma algo insatisfecho, algo que nunca se satisfará: y esto es lo que canta». Friedrich Nietzsche

«Si el vocablo te toma la vida, es que tienes una vida para dar. Mientras no nos expulsen de nuestros vocablos, nada tendremos que temer; mientras nuestras palabras conserven sus sonidos tendremos una voz; mientras nuestras palabras conserven su sentido, tendremos un alma». (Edmond Jabès) Flecha en la Niebla.

El centre de tota escriptura es detecta (o s'ha de trobar) en aquest punt insatisfet de Nietzsche. Un punt de sutura on s'inicia l'origen de la tracció per arrencar els elements narratius que genera d'altres punts de recerca, obtenint categories que nodriran les veus poètiques. Aleshores en l'absència o en els buits del no-res es consignen un sentit o significació, en un cant o figura, que s'omple des del llenguatge i de la música. *“Y la ausencia que somos: el origen de lo que hacemos. La herida por la que nacemos.”*

D'aquí s'origina una ferida d'una absència, i d'aquesta una altra ferida. En la que escrutem o podem escutar. Simplement ens hi escoltem. El vocable ens atorga el dret d'obtenir una veu i en ella el sentit que hi ha al darrera. En la gramàtica del desig sempre hi participen els

³⁰² Deleuze, G. *Crítica y clínica*; 1996; p.95

diferents formats de l'absència o la soledat, donat que una comporta l'altra, sobretot en la importància que adquireixen les diferents facetes del desig, com acabo de veure, en les diferents comportes d'amor tan proclius a obrir i tancar-se amb tanta naturalitat i facilitat. Per això, l'individu es troba com peix en l'aigua, quan es troba en dinàmiques on l'abisme és a l'abast de la nostra mirada. Per això acumulem les ferides que cal gestionar, sense configurar oportunitats per reviure en les hermenèutiques abans mai visitades. I és aquest **el moment figurat en el que apareixen instants metaliteraris i espais narratius que esplaiem aquells diàlegs en els que l'ànima hermenèutica disposa d'un mirador³⁰³ de primer ordre.**

Aquest espai de primer ordre, és aquell que canta –com diu Nietzsche i els poetes aquí citats–, justament en aquella instància en la que de vegades s'obturen els bloquejos, assaborint els missatges que ens ofereix travessar per la paraula, on detectar els espais de sentit cap a un mateix, i que posteriorment ens regalarà una audició d'aquesta veu primordial que d'altra forma no hagués sorgit. Aquest espai no és altre que el dolor. O el que ho foragita tot en el seu entorn. En aquest entorn m'ausculto per prevenir-me i per estructurar les pèrdues dialogant entre aquests territoris, com en boscos perduts. Allà la inquietud és la millor alumna per formular les preguntes més adequades, cercant aquestes categories (definitòries, malgrat que no completament definides del tot) que centraran la recerca hermenèutica. **L'abisme. Un conducte que motivarà tants processos creatius com paraules que (des)obturin en el camins de creació, com si fossin un desig de confrontació³⁰⁴ amb l'abisme o amb el dolor, com a desig –de la mateixa manera– en les immediacions de l'amor.** I segueix també fent referència –ja davant de l'amor com a contraposició d'aquest abisme– en tota l'ètica de l'existència de Foucault tan coneguda per nosaltres en aquestes pàgines, com a amor de sí i *amor mundi* als quals he fet referència, en el context que m'implica pedagògicament.

De totes formes, donat que en l'ànima humana es viu de forma permanent dins de la instància de l'amor, és en aquesta justament la que inspiraria tots els cúmuls d'experiència significativa,

³⁰³ «Es preciso instalarse al exterior de uno mismo, al borde de las lágrimas y en la órbita de las hambres, si queremos que algo fuera de lo común se produzca, algo era para nosotros». (Réne Char; citat en *Poéticas del vacío*; Mújica, Hugo; 2002;)

³⁰⁴ «El vicio supremo es la limitación del espíritu: la incapacidad para comprender a las personas. ¿Qué guía ese deseo de comprensión, más allá de los límites de la humana capacidad de pensar? En el *De profundis*, lo que guía el deseo de comprensión es la autoconfrontación del dolor y del sufrimiento, en el sujeto, a través del amor: la permanencia de la llama del amor en el propio corazón, la lucha contra el resentimiento y el odio. (...) el amor nos hace olvidar desde un ejercicio ejemplar de la memoria. Nos hace recordar sin ira, impidiéndonos un regreso resentido al origen de nosotros mismos, allí donde nos afincamos en una identidad firme, y vuelve intensas nuestras experiencias. El amor nos hace ver el mundo en su totalidad y con imaginación nos permite ir más allá de nosotros mismos. (...) ¿no es acaso el amor cuya vitalidad reside en la fantasía y en la imaginación?» Wilde, O.; *De profundis*; 1999

allà on estranyament la oposem (i ahora sempre l'acompanya) a totes les que estan en el perímetre d'aquest abisme, com diu Hölderlin també sobreposant-se en el seu patiment: «*Algunos buscaron en vano palabras del gozo supremo; a mí me hablan por fin, aquí, en el sufrimiento*». ³⁰⁵

I és que en algunes ànimes desplegadas en multituds de moments en pena d'aflicció o vivència dels pesars del camí humà, no hi ha més possibilitat que proposar-les com un fenomen més d'una aflicció, en una experiència peculiar que cal remarcar i donar a conèixer. Davant de la recerca del sentit de significació, Hölderlin representa una elevació més, en una experiència més que significativa, exemple d'una reveladora mostra com la de Hugo Mújica que reconforta només d'aproximar-nos sobre el tipus d'exercici metonímic necessari per rellegir-se en la poètica del buit: «*Pero sólo es poética cuando plasma el dolor, cuando le da sentido y forma. La decisión tiene consecuencias más graves mientras más grande sea el dolor que ha vencido. En todas las artes se han dado talentos excelentes a los que sólo faltó una cosa: el sufrimiento verdadero. La aureola más maravillosa de una obra maestra es el dolor que ya no duele. Una obra perfecta ya no debe tener ninguna huella de sufrimiento*». ³⁰⁶

Per tant aquest fet proposa un factor decisiu des del punt de vista de Mújica: el que ens acompanya en el fet creatiu del qual ja no ens podem separar i que és en la seva obra més hermeneuta: «*No hay transformación sin contemplación, y al revés. / Crear es crear. / Crear es nombrar. Palabra inicial, basal. / (...) Transformar: tensar un arco entre lo real insatisfactorio y lo real soñado*». ³⁰⁷

Tensar aquest arc, entre allò que no ens satisfà i el fet creatiu pel qual somiem, és el millor joc que imaginar per contemplar cel i estels (el cel constel·lat), per jugar en i amb la paraula (tots els estels imaginats); aquest arc esdevé una imatge que pot semblar un tant il·lusòriament insuperable, tot i tractar-se de paraules metafòriques per copsar aquests estats dels nostres espais narratius que formen aquells imaginaris que hauran de nodrir les nostres hermenèutiques narratives. Tensaré ben fortament aquestes cordes per regirar tots els nutrients que apliquin la resta d'ungüents que em completi des de l'art, una reflexió màxima en una paraula que origini el sentit del que recerco.

Aquesta és la comesa: després d'haver preparat les alforges per aquest moviment en l'espai narratiu, confluïr en l'altre espai anàleg, aquell que arrencarà des dels territoris autobiogràfics.

³⁰⁵ Citat en Poéticas del vacío; Mújica, Hugo; 2002; p. 35

³⁰⁶ Ibidem.

³⁰⁷ Flecha en la niebla; Mújica, Hugo; 1997; p.40

Construint un espai del «jo» a través de totes aquestes amplituds poètiques assaborint-lo mentre es desplega, per qui té un mínim de sensibilitat lingüística i vol obtenir un alt compromís a través de la voluntat com a exercici vital. D'aquí endavant buscaré **originar una narració que arrenqui dels elements bàsics que originin nous elements estructurants pel narrador, com a futur i profund coneixedor de l'hermes (d'aquell que es disposa a narrar-se) i que serà per tant, un fenomenòleg de sí-mateix**, que d'aquesta manera, serà qui millor es situarà en la posició d'observar tot allò que es concreta com a espai narratiu propi. O en tot allò que podrà rescatar de forma creativa de tots els fenòmens que vulgui expressar. El narrador en sí, o millor dit –aquell en el que s'està convertint en l'espai creatiu– generarà un procés pel territori anomenat «obra» que artísticament estarà operant en la idea en moviment que es transmuti de forma sintètica originant-se pas a pas. El narrador migrarà cap a un personatge amb ens propi i premisses hermenèutiques, en uns camins estratègics per poder habitar aquests espais narratius. Aquests camins habitables em dispenso a ocupar en els pròxims sots capítols.

Un narrador es configura en el desplaçar-se de l'hermeneuta en l'espai creatiu i conformant mica en mica algunes reflexions que hi ha entre aquells abismes que existeixen (i apareguin) en els moments creatius, mentre l'escriptor descobreix aquests canvis i desplaçaments. Ara observaré aquests moments hermenèutics on el narrador pot semblar aquests espais creatius tot esperant el fet germinador mentre es remou la terra de la paraula.

4.2. Un narrador es configura

Proclamo als narradors com a creadors de la pròpia autonarració. I m'instal·lo en la configuració del fet narratiu com la instància central. Vull conferir en tot allò que implica el fenomen creatiu però també en el que es convoca en aquest fenomen i es perpetua en aquest acte creatiu com el del creixement del narrador. Ho observaré de forma constant en les immediacions de totes les accions d'aquests dominis del pensament per dictaminar quins són aquests elements i territoris secundaris que caldrà interioritzar en cada persona. Tot un procés amb moltes declinacions internes que cal cobrir.

4.2.1. Creació d'una paraula poètica identitària.

«El poema –la literatura –parece ligado a una palabra que no puede interrumpirse, porque no habla: es». M. Blanchot.³⁰⁸

Al referir-se a Mallarmé en un dels capítols inicials de la seva inspiradora obra sobre l'acte poètic, Blanchot s'encarna en els compromisos poètics d'autors com Kafka, Rilke i Hölderlin, encetant-la amb una cita d'infinitud amb camps d'acció diversos endevinant paradisos promesos. Em sembla que, com a inici fecund i en el mar de possibilitats que recrea, incita cap a l'acte d'escriure poesia i eixampla els camins mai finits que són els de la paraula poètica. Aquells inicis en els quals habitualment ens embarquem d'alguna manera –fruit de frustracions o prejudicis sobre nosaltres mateixos– dificulten excessivament el fet de retrobar-nos amb aquest sí–mateix, al qual li neguem aquest sender possible. Paradoxalment sabem que aquests són fets irrefutables, com també ho és que, si ens recreéssim més en aquests inicis, podríem superar-nos en profundes submersions amb la única companyia d'esdevenir aquest ser que habita en nosaltres, obtenint-ne oferiments dins el pacte que establím amb nosaltres mateixos.

Aquest és l'espai literari que habilito des d'aquí, del qual Blanchot en depara un punt de pausa impagable, per a una obra que recrea tot el que ja indago sobre el compromís de la vida del poeta, però esperant-ne noves visualitzacions per al sí–mateix. És evident que no busco convertir-me en algun exemple amb el que ens il·lustra, però sí omplint-me en la generativitat que l'acte d'escriure haurà de remetre'm com a escrutador del sí–mateix (escultor de la pròpia presència), mitjançant la paraula. Eina preeminent de tot ésser humà i que pot retornar al *ser*, allò que precisament és, en quant a paraula. Un ser que es disposa al ser, en tot allò que denomino identitat, perquè som dipositaris de cert ser, en la nostra disposició comunicativa i generació d'aquesta paraula poètica. És la nostra veu que ja he determinat des d'aquí, **el nostre propi espai que obro i que en Blanchot confirma en un etern (re)començar³⁰⁹**. Us

³⁰⁸ Blanchot, Maurice; El espacio literario; 1992. p.31

³⁰⁹ En el començament del segon capítol de l'obra de Blanchot hi ha aquesta cita que encapçala aquest subcapítol i que segueix recreant el primer contacte amb la paraula poètica i que segueix així: *«el poema no es esa palabra, es comienzo, y la palabra no comienza nunca, pero siempre dice otra vez y siempre vuelve a comenzar. Sin embargo, el poeta es el que escuchó esa palabra, es el que se convirtió en la unión, en el mediador, el que le impuso silencio pronunciándola. En ella, el poema está próximo al origen porque todo lo que es original es a prueba de esta impotencia del recomienzo, esta prolijidad estéril, superabundancia de lo que no puede nada, de lo que nunca es la obra, arruina la obra y restaura en ella la inacción sin fin. (...) Y aquel que escribe, también es quién oyó lo interminable y lo incesante, quien lo oyó como palabra, penetró en su comprensión, se sostuvo en su exigencia y se perdió en ella, y, sin embargo, por haberla sostenido como era necesario, la interrumpió, y en esa intermitencia la hizo*

recorda a l'etern retorn nietzschenià? Vegem doncs com es disposa aquest camí poètic cap a la identitat en la narració.

Parem-nos en aquest recomençar en allò que denomina Blanchot paraula oïda, escoltada, presa de les experiències i també en aquelles accions en les que estem impresos. Tot origen parteix de certes impotències, com hem acordat, en les que ens encallem. La paraula encertada en la nostra veu en els que proferir una mediació és el diàleg entre els diversos sons de les noves pronunciacions, en discursos amb diversos ressons més fèrtils pel «jo» més fenomenològicament poètic. El «jo» que es desvela, punt per punt, desperta des d'aquesta interminable i incessant acció. Aquesta sutura seria un inici –el camí benèfic i punt d'inflexió– o el punt on la paraula et *derrota*. Superar aquests límits et pot modificar com a infinita projecció pel fons humà que es construeix. En aquests instants pronunciar silencis, callar sons i traspasar aquestes puncions per suturar antigues impotències depara nous territoris inaprehensibles, fins i tot en aquella pròpia instància del llenguatge³¹⁰. El mestre Heidegger esdevingut de nou per Cruz en la llum–visió des d'una paraula que és la font de tot, sobrevé en tots els fenòmens prolífics de la *poiesis* entesa com a camí pel sí–mateix.

Creuo paraula amb aquests dos grans de la literatura poètica. Mújica propicia un acostament a la seva pròpia poètica mitjançant un gegant d'afilada ploma –Blanchot– que també inspira aquest desplegament en la paraula. I a continuació Heidegger, el qual proposa en aquesta cita una anticipació complerta a través de la paraula al món de l'objecte, un món material que no seria més que una prolongació del món del *ser*, que és el que m'ocupa i el que duu en el seu sí la paraula essencial. El *ser*, a través de la paraula. Som *ser* a través de la paraula. És doncs prioritari desvelar tota la seva fenomenologia que el món de la paraula desplega en el sí del llenguatge i que tant ens possibilita en la reflexió, pel món interior i que tant ajuda a construir el sí–mateix.

En un exercici metonímic que serveix com a exemple per definir-la, he iniciat el subcapítol dient que la paraula no parla, sinó que és. És evident que la paraula com la referia Blanchot no és el mateix que en la seva literalitat participa en el diàleg. Però és evident que l'autor reclama exactament el mateix valor al *ser* inefable del qual parla Heidegger i les paraules incorporades

perceptible, la pronunció restituyéndola con firmeza a ese límite; midiéndola, la dominó». Blanchot, Maurice, *El espacio literario*; 1992, p.31

³¹⁰ «*Las palabras y el lenguaje no son envoltorios donde se empaqueten las cosas para el comercio de aquellos que escriben y hablan. Las cosas llegan a ser y son, antes que nada, en las palabras y en el lenguaje*». Heidegger en Cruz, Manuel.

en aquest ser, i per tant, la seva incommensurabilitat per a les nostres accions del sí–mateix. D'aquesta funció valorativa del llenguatge poètic, de la importància de la sociolingüística i el valor de la funció més evocativa quan elabori la paraula poètica per transformar la pròpia existència, són les que permetran optimitzar el canvi que vulgui en el plànol existencial.

Per això hauré d'elaborar des de la nostra veu poètica –mentre filtro aquestes comprensions de les lectures de la meva experiència– un llenguatge retòric des del que rellegir aquestes experiències des del coneixement, uns nivells d'anàlisi per traspasar una interpretació dels móns interiors i rellançant-los en tot el desplegament d'aquests nivells en el coneixement dels elements de la temàtica i de totes les lectures possibles. Una retòrica³¹¹ evidentment que no només parla de la qüestió estilística sinó que abunda en múltiples factors de cadascun dels nivells de significacions d'enorme complexitat i que demana certes precisions difícils d'expressar en l'àmbit escrit.

Per això compto amb la poesia com a origen de tot: *“La poesía es el vocablo virgen de todo prejuicio; el verbo creado y creador, la palabra recién nacida. Ella se desarrolla en el alba del mundo. Su precisión no consiste en denominar las cosas, sino en no alejarse del alba”*. I el mite òrfic en el que m'inscriu en el ritus de pas en el que tots hem generat un compromís en dos sentits, gràcies al mateix compromís i al de les *Muses* en el do de la paraula poètica: *“ciertamente fue Orfeo quien introdujo los signos de la escritura, que había aprendido de las Musas”*, i el do de la poesia que perpetua l'acció en la seva veu i en connexió a l'absència, i en la presència de la fertilitat fecunda, en la que genero un pas més enllà entre l'experiència i l'expressió: *«Su canto será, para la tradición que le tiene por arquetipo, la voz de toda poesía. La poesía a la que Orfeo dio voz. El mito órfico: la fecundidad de lo ausente. Orfeo»*.³¹²

Sobre el fet poètic d'allò que anomena, i del que sobretot expressa, encara que no hi és visible: *«Quiere la realidad, pero la realidad poética no es sólo la que hay, la que es; sino la que no es; abarca el ser y el no ser en admirable justicia caritativa, pues todo, todo tiene derecho a ser hasta lo que no ha podido ser jamás. El poeta saca de la humillación del no ser a lo que en él gime, saca de la nada a la nada misma y le da nombre y rostro. El poeta no se afana para que de las cosas que hay, unas sean, y*

³¹¹ «La retórica, imponente esfuerzo de toda una cultura para analizar y clasificar las formas de la palabra, para tornar inteligible el mundo del lenguaje. Por último, al nivel de las palabras: la frase no tiene tan sólo un sentido literal o denotado; está atiborrada de significados suplementarios: al ser, simultáneamente, referencia cultural, modelo retórico, ambigüedad voluntaria de enunciación y simple unidad de denotación, la palabra literaria es tan profunda como un espacio, y este espacio es justamente el campo del análisis estructural, cuyo proyecto es mucho más amplio que el de la antigua estilística, fundamentada por completo sobre una idea errónea de la expresividad». Barthes, Roland. *El susurro del lenguaje. Más allá de la palabra y la escritura*; 1987; p. 16

³¹² Poéticas del vacío; Mújica, Hugo; 2002; p. p. 20

*otras no lleguen a este privilegio, sino que trabaja para que todo lo que hay y lo que no hay, llegue a ser. El poeta no teme a la nada».*³¹³

El no-res en el que et veus implicat, en el que seràs rescabalat gràcies al perpetu descens als inferns del mite òrfic, serà descrit gràcies a la poiesis creativa. Un descens fet cant com aparició en una paraula que busca musicalitat i significació des de l'abisme que esdevé a partir del que obre la poesia; la *poiesis* del propi poeta com a fet creatiu en aquest concebre abismal: «*El habla cuando habla fuera del todo poder de representar y de significar, es el canto de Orfeo, el lenguaje que no rechaza el infierno, sino que penetra en él, hablando al abismo y dándole también el habla, haciendo oír lo que no puede oírse*».³¹⁴

Tornar en la foscor per obtenir errància en el dolor del buidament; descens cap el camí de l'origen o cap a una reflexió, com el propi camí creatiu i d'escriptura: el ritus òrfic; al rescat d'Eurídice, al rescat d'un altre amor, darrera del qual es concebrà la saviesa i la comprensió, darrera del que ja saps i ets, i del que no saps que ets, en una eterna recerca des del ser, en la mera unió d'aquesta paraula i la poesia³¹⁵. I així s'inicia com en translació durant uns temps de refugi, a través de les foscors en sumes de diàlegs amb un mateix: en confluència de la paraula i del ser, per afegir en el temps (història) a les categories d'aquella ànima que contingui les profunditats requerides per identificar-se com a narrador del sí-mateix. Tota ànima necessita història i aquesta conflueix en una construcció narrativa (poètica) des dels camins³¹⁶.

Ja he parlat de la travessia pel dolor i la soledat com a component ontològic per a l'escriptura (que acompanya pel simple fet d'escriure); però cal congrega-ho també en aquesta instància en tot rol narrador, en tot rol artístic. El mite òrfic que l'hem generat com a descens en les categories de l'escriptura, l'hem fermentat en el mite de l'amor com a mite de l'alteritat i de la significació que obtindrà al llarg de la vida. Per això la recerca d'una Eurídice a través d'Orfeu obté una categoria essencial d'una poderosa simbologia a nivell fenomenològic, ja que **el «jo» es pot configurar en la gestió dels propis inferns, i des de les dependències de cadascun, en un espai infal·liblement essencial per l'individu, en quant a l'aprenentatge en el que es**

³¹³ Zambrano, M; *La razón en la sombra*. Antología crítica; 2004; p. 324

³¹⁴ Maurice Blanchot citat a *Poéticas del vacío*; Mújica, Hugo; 2002; p. 22

³¹⁵ «*No busca la filosofía, el amor del saber, busca el saber del amor: la sabiduría. / Busca a otro: busca lo que él no es. / No busca separar para comprender, sino unir para ser. / Saber unitivo. / Nupcias de la noche y la palabra: poesía*». *Ibidem*

³¹⁶ «*La poesía iniciada así ha descendido una y otra vez a los infiernos para reaparecer cargada de historia y aun de historias infernales, atreviéndose a permanecer allí por un cierto tiempo y aun habiendo llegado a la decisión de establecer su residencia en esos íferos inagotables del alma humana; del alma. Mas siempre, por muy hondo que haya llegado el descenso y por muy larga que haya sido la detención, el viaje poético era de ida y vuelta, y de él se traía la palabra*». María Zambrano; citada a *Ibidem*, p. 24

subscriu de forma subjectiva. La presència complementària de l'altre i la inscripció en amor amb l'altre, combrega cap a les absències del sí³¹⁷, com a idea poiètica gràcies a l'escriptura i el mite òrfic. Buscar els dons en aquest impasse de la recerca d'Eurídice (que fa recerca d'allò que no dispo en l'interior), i que després en les pèrdues conseqüents pot significar pèrdua i dolor. En aquest sentit, en aquests descensos i en aquest transcendir, l'experiència viatja en possibilitats de simbòliques confluències en aquell camí. De l'experiència inserida en tot allò que és existència artística suggerint simbolismes presents en el mite d'Orfeu que implica altres possibilitats i cants. Un cant que s'omple en la paraula i s'obre a partir de qualsevol porta de la imaginació, en els components abismals del dolor i de les pèrdues que l'amor obre.

I és l'espai de la imaginació i en l'aparell dels símbols, on la poesia troba els objectes ideals per recórrer les emocions que s'inscriuen en l'ontologia del «jo», distribuint-les per tot el concepte ontològic del ser³¹⁸. La imaginació seran doncs les terres de guanys en les que el cant es fa territori de fertilitat per fermentar-la, mentre les vivències germinen amb altres substàncies per fecundar diferents estats de l'ànima concebent altres elucubracions. Parlem de la pèrdua: *"Ahora bien, la pérdida por cruel que sea, no puede nada contra lo poseído: lo completa, si se quiere, lo afirma: no es, en el fondo, sino una segunda adquisición – esta vez toda interior – y mucho más intensa"*³¹⁹. Rilke apareix de nou en Mújica i ofereix la seva versió del que la pèrdua premia davant de l'escriptura i la creació: en intensitat pel territori de la poesia per l'experiència primordial com a porta fonamental pels moments poètics indescriptibles plens de resiliència. **Per fer perllongar els efectes del cant aprofundeix en aquesta intensitat que travessa la poesia i que en els seus investirs poètics s'endinsa en tots els seus crits.** Allà és on es (re)significa, allà és on tot adquireix com a vivència potencial que arremetrà contra tot allò que ens és còmode. Allò que et posa a prova i t'obliga a (re)fundar-te.

Ho reprendré en aquest instant de re–aprehensió, com a inici i prolongació dels efectes poètics i poiètics com a exercici del sí en l'aprehensió de l'exercici creatiu en l'escriptura: *"Agua en la sed del agua / escuchar hasta donde ya no se escucha / hasta lo que comienza a decirse. / Escribir es iniciar, nombrar la ausencia, / después seguir tras lo iniciado /"*.³²⁰ Traços iniciats de veus diverses,

³¹⁷ «Orfeo quiere la presencia de Eurídice, el otro, sin alteridad de ausencia. Al otro sin lo otro de sí. (...) / Eurídice o la vida: se es uno mismo mientras no se es para uno mismo; don del otro a mí pero no para mí. / Don de él en él, no en mí». Ibidem. p.27

³¹⁸ «Orfeo comienza el peregrinaje de lo simbólico: instaura el sentimiento y la interioridad como categorías ontológicas. La imaginación como irrefutable realidad. "el canto es ser" afirma Rilke en sus Sonetos a Orfeo y Rimbaud corrobora que "la verdadera vida está ausente": Orfeo la crea. La canta. En el canto la deja aparecer. En la palabra es. / En la palabra es. / en la poesía canta.» Ibidem. p.31

³¹⁹ Rilke apareix en Ibidem p.31.

³²⁰ Poéticas del vacío; Mújica, Hugo; p. 73

elucubració de noves veus que s'aixequen ufanoses de trobar una paraula inicial que rebrotarà en noves veus que s'acoblaran en noves paraules, ja no tant inicials on el que es concita és la pausa infinita de l'absència tal i com el conceben els poetes: *"Después viene la noche, / la sombra que cubre ausencias. Después queda el abrigo: / la palabra y su soledad, / el poema."*³²¹

En Mújica transvaso les poètiques del buit i les grans oportunitats per a les narracions i els aparadors pel narrador en les ombres i buidors com a impuls per la creació. Per acabar aquesta gran oportunitat pels narradors, una conjunció determinant per les nostres hermenèutiques poètiques: Gadamer, mestre de l'hermenèutica contemporània, i Paul Celan, el poeta dels buits més influent en la matèria del llenguatge més purificadora, s'annexionen en una narració poètica i hermenèutica apassionant. Confluint en noves idees pel nostre «jo» en un tu (el diàleg més hermenèutic diluït en el sí-mateix) que intenta conferir en el joc del «jo» fenomenològic procurant un llenguatge amb simbolismes més transparents, que aquí Gadamer recull en una interpretació de gran vàlua per a nosaltres. **La reflexió poètica entre el «jo»³²² i el llenguatge ha d'aportar quelcom més que aquesta interpretació de les poètiques de Celan. També proposa jugar en certes etimologies de les *hermes* fonamentals per nosaltres.** Aquí és convenient un exercici sobre l'excitant reflexió del Gadamer, lector de la poesia de Celan, com a creador en el terreny més poètic en l'exercici ontològic des dels fonaments hermenèutics. En aquest sentit, el sí-mateix es va "fent" (desenrotllant) a través d'una paraula de la qual està fet i de la qual provinc. I a la qual intento retornar. Són formulades aquí com preguntes ontològiques que suposen fonaments narratius i hermenèutics que han d'implicar-me.

I, a més a més, també en una mostra destacada del que m'ofereix aquest diàleg valiosíssim, defineix una nova obertura al concepte del temps que ja està reconegut com a valor determinant per als nostres elements identitaris del sí-mateix, però de com és de predeterminat, precisament aquest sí-mateix³²³ que formulo aquí des del «jo», conjuntament amb les seves històries de vida (ànima) i experiència que recullo en la nostra narració.

³²¹ Ibidem; p. 74

³²² «Otra dificultad: cuando la palabra sale y está ahí, soy yo quien se «desenrolla» de ella. ¿Quién «yo»? ¿Estoy «yo» hecho de palabra? ¿Soy yo palabra, como toda criatura es una palabra de creación? ¿Procuro volver ahora y siempre a la palabra de la cual provengo? Esto daría sentido aunque la distancia de Dios fuera extrema. Pues todos vivimos bajo el tejado del lenguaje». Gadamer; H.G.; Quien soy yo y quien eres tú. Cristal de aliento. Lectura de Paul Celan. Herder. 1999. p. 31.

³²³ «Lo contado es, pues, la suma del tiempo vivido. Ahora bien, Aristóteles enseña: de algún modo, el alma aparece con el tiempo. Ese «contra» que no se deja arrastrar y que no cesa de estar presente y de contar todo no es, pues, tanto el tiempo en sí como de sí-mismo fijo y resistente que soy «yo» y en el cual

Teixim doncs les nostres històries com a narradors que es construeixen, gràcies a una paraula (identitària) que primer s'escolta a sí mateixa i es dissenya des d'un fil de veu, composant-se en una paraula (que se sap a sí mateixa) per configurar el poema en la passió i que delatarà al sí-mateix en tots els abismes que apareguin en la paraula esdevinguda. El temps en la intermediació del narrador. **La paraula desplaça la identitat fins que es fa forta, fins que el temps configura mica en mica l'altra perfil que es conjuga gràcies a l'exercici poètic i ontològic mentre internalitza un procés profundament introspectiu.** El camí òrfic que reereo:

“Orfeo, el lenguaje que no rechaza el infierno, sino que penetra en él, hablando al abismo y dándole también el habla, haciendo oír aquello que no puede oírse.” Maurice Blanchot³²⁴

4.2.2. Praxi, acció i la narració dels fets.

Passo a descriure i a analitzar fins a quin punt és important la praxi i l'acció de l'individu per a les perspectives del narrador que es configura en els inicis de l'escriptura personal o narrativa. Recordo que la transformació, en els paràmetres personals i pedagògics que permetran al subjecte realitzar-se en el seu desenvolupament cap el canvi, són el propòsit d'aquesta tesi doctoral, i que l'escriptura és el conculcament que l'ha de vigoritzar per desenvolupar els recursos per l'individu. En primer lloc inicio l'anàlisi en la proposta de la narrativa que ha de suggerir, pel narrador, un aprenentatge clau en la idea de narració (és a dir, en l'àmbit creatiu i poètic) per propiciar una translació de tota praxi, en una acció interna o pràctica cap a la història personal, i evidentment creativa traspasant els límits de la narració. El límit que destaco aquí és un *punctum*³²⁵ molt indefinit de delimitar en aquest moment, però que podria començar a concretar –tractant-se de la història de vida amb el clar objectiu de configurar-se com a narrador hermenèutic– havent de situar-se també practicant una *poiesis* que aspiri a la detecció i desenvolupament de les competències fenomenològiques que ampliïn l'expressió de l'escriptura. Així mateix, mentre fomenta aquesta *hermes* del propi narrador, realitza una narració que flueix en el llenguatge i depura l'àmbit expressiu per poder fer entendre als possibles lectors. Només accionant la detecció pel propi narrador refino el camí que ha de concretar tots aquests *hermes* de l'individu mentre es dedica a narrar. És a dir, en una concreta

está el tiempo. Sólo en él se recoge, como señaló san Agustín, la historia de la vida creando una totalidad. Sólo en él hay tiempo. Tiene la ipseidad del yo algo enigmático. (...) Antes bien, precisamente la diferencia entre el tiempo que todo lo cuenta y la conciencia vital del yo se convierte para este en experiencia». Ibidem; p. 48-9

³²⁴ Apareix a Mújica, H.; *Poéticas del vacío*; p.30

³²⁵ Barthes, Roland; *La cámara lúcida. Notas sobre fotografía*; 2009

pel narrador que expandeix la pròpia fenomenologia narrativa que el lector sens dubte agrairà com a primigeni fenomen poètic.

El sí–mateix és l'ens fonamental pel narrador en tota la nostra proposta fenomenològica amb pretensions hermenèutiques. Doncs bé, **un narrador hermenèutic ha de disposar-se en el llenguatge per endinsar-s'hi i inclinar-se en perpetu diàleg entre la paraula, les entitats internes (tant ontològiques, emocionals, psíquiques i creatives o artístiques) per poder sustentar l'enorme tensió que hi ha en delicats equilibris de diferents dimensions humanes en les que el subjecte –en l'apropiació– ha de concretar-se i identificar-se.** Totes les dimensions i accions transitives³²⁶ són (en sí–mateix) traducció constant d'una acció produïda en (i potser per) la interioritat, i s'han de poder experimentar corporitzant-la en vivència i després en un llenguatge que la converteixi en narrativa. Per tant, una experiència que es fa llenguatge i que s'ha de construir en consciència (in)finita en la que cal implicar-s'hi. I en una narrativa que apareix com un acte des de la finitud i transcendint-la. En aquesta traducció es troben totes les complexitats del fet creatiu i artístic, ja que s'han de traslladar els actes de l'experiència (o les sensacions internes d'aquesta experiència) a un llenguatge que han de fer-les intel·ligibles als altres. Actes que poden influir en les nostres existències internes. Experiència dins de la narrativa en l'interior del llenguatge.

Abans d'entrar de nou en algunes certes del «*obrir-se pas*» freudià, vull fer atenció en el concepte «*aletheia*» pres de l'obra de Gadamer en la qual fa denotar el sentit de desocultació³²⁷, en Heidegger o en el de franquesa en Humboldt. Transmeto un episodi entre Zeus i Hera, com a déus grecs significatius i més rellevants de l'època clàssica, i és en aquest propòsit on em situo: en l'autenticitat transferida de l'experiència interna pel «*jo*», en la paraula que Heidegger concep en el terme «*physis*»³²⁸. En aquest sentit trasllado el concepte de la Grècia clàssica, com l'*aletheia*, a través de la *physis* en un obrir-se pas a per a

³²⁶ «*Querer-escribir y no deseo de escribir, pues no se trata de afeción sino de libertad y de deber. En su relación con el ser, el querer-escribir querría ser la única salida fuera de la afeción. Salida solamente pretendida y con una pretensión todavía no segura de que sea posible la salvación ni de que esté fuera de la afeción. Ser afectado es ser finito: escribir sería actuar astutamente con la finitud, y querer alcanzar el ser fuera del ente, el ser que no podría ser ni afectarme él mismo. Esto sería querer olvidar la diferencia: olvidar la escritura en la palabra presente, sedicente viva y pura*». Derrida; Jacques; *La escritura y la diferencia*; 1989; p.23

³²⁷ Gadamer, H.G.; *Arte y verdad de la palabra*; 1993; p. 17

³²⁸ «*Concepto que caracteriza el estado ontológico de lo que crece desde sí mismo ¿Pero qué significa que el ser mismo es de tal manera que el ente sólo tiene que surgir como lo que es? ¿Y, más aún, que pueda ser falso, como el oro falso? ¿Qué clase de ocultación es ésa que es tan propia del ente con la desocultación con que entra en la presencia? El carácter desoculto que corresponde al ente y en el que surge, aparece en sí mismo como un ahí absoluto, como la luz en la descripción aristotélica del nous poietikós y como el claro que se abre en el ser y en cuanto ser*». Ibidem p.18

l'experiència dels fets. Del que et proporciona la presència heideggeriana i un llenguatge que habilita la comprensió del sí-mateix. Aquesta disposició del ser, en la desocultació (del ser – allà), l'estructuren com a ser (múltiple) que a través del temps i de la paraula, formularia la mateixa obertura de l'obrir-se pas (veure capítol 4.1.3.; pàgina 240) com a forma extensible de transformació en la base de la pròpia escriptura, com a experiència d'art i d'experiència.

L'escriptura estructura el subjecte i la pròpia experiència consigna, a través del tipus d'experiència, la sociabilitat del propi procés, les pretensions i conviccions del subjecte en aquest propi procés. El que queda definitivament palès és **la gran contribució de l'escriptura en la vertebració d'una percepció que inscriu la seva pròpia experiència en el sistema de relacions que existeixen en el sí del subjecte de l'experiència.**

Derrida atrapa doncs el concepte freudià del «*obrir-se pas*» –en un fragment molt eloqüent per als qui aprofundim en el fet d'escriure– i eixampla les entrades en aquests propicis espais en els que entrar en la narració de l'experiència. És evident que en l'experiència s'hi travessa i un s'hi troba, però, ¿com és aquest procés que s'obre en aquesta introspecció de l'escriptura? El text ofereix el temps i l'espai –amb silencis adequats– perseverant en totes les disposicions de la paraula, per tal de trobar els versos amb la profunditat per a reflexions que convergiran en certeses. Només cal oferir-se en el temps obert. Cal enunciar-se i afilar els ullals de les temàtiques que més et suggereixen i/o dolent. En aquest sentit recercar els significats clau per a les configuracions ideals en les que formular els creixements. Tot això pels territoris de l'experiència. En aquella que es significa per a la reflexió, a banda del que es viu, en aquell escrit en el que un formula aquella experiència de formular-se-la en l'escriptura.

Però amb quins desplegaments compta Derrida a partir dels estudis psicoanalítics que va desenvolupar Freud? Formulant les reflexions més oportunes, aplicant algunes certituds que mai seran sobrerres: bàsicament, en un **obrir-se pas a través de l'escriptura que apareix com una arqueologia en la que l'escriptor ha de detectar les ruptures, mentre s'esforça en la penetració en el camí a la qual faig referència en tot el trajecte.** Però cal tenir molt en compte que no serà un camí pur, ni oferirà manca de resistència. El punt d'atracció on la superfície obtindrà finestres d'entrada abrigant reflexions i vivències fèrtils. Encara que superant obturacions per introduir-se en territoris més inaccessibles que oferiran resistències que remetrà a les escriptures més personals i transparents. En matèries enigmàtiques, obtenint dificultats generant un tipus de procés per formular l'acció d'escriure. Fins i tot aquesta resistència –amb els dols corresponents– poden iniciar interessants moments per a la reflexió hermenèutica i obrir profundes esclatxes per als ressons creatius.

És doncs la psicoanàlisi la punta de l'iceberg que va suposar l'aparició del bloc màgic freudià com exponents per a l'època que es vivia, com a eina bàsica i fonamental per a l'escriptura del «jo». El joc del conscient i l'inconscient apareix com un recurs més per confirmar i reforçar l'aristotèlica visió de l'ocultació i que sobrevé de manera decisiva en el propòsit de Derrida en veure el joc de miralls que suposa l'escriptura i que s'inaugura en nous recursos essencials.

Em sacseja doncs aquest obrir-se pas i les reixes de contacte en algunes de les explicacions de les contradiccions humanes i que en l'escriptura usaré desentrellant accions per reflexionar sobre l'autoconcepte. Aquest seria pas previ a les hermenèutiques més amplificadores pel «jo» per escriure des de l'essència. Les reixes de contacte i el rastre, obren en la memòria un concepte essencial per comprendre les nostres interiors cavitats psíquiques. I en la cita estableix que **no cal comprendre ni la resistència inscrita en la neurona, ni en el propi obrir-se pas d'aquesta instància de la reixa de contacte, sinó en el rastre que queda infós en la nostra memòria com una de les instàncies més bàsiques per a l'escriptura**. Un equilibri en el que el subjecte pot detectar alguns eixos fonamentals entre la tensió de dos pols oposats que implica una paraula que esdevé una essencial funció de recepció per a la comprensió dels fenòmens i la inscripció de les accions que ens caldrà realitzar.

En conseqüència, **la praxi i l'acció en els fenòmens de l'experiència ha de promulgar-se com a inscripcions perpètuas en els fenòmens psíquics**, si del coneixement de l'experiència personal es tracta, per poder iniciar la traducció de l'experiència per a la transformació gràcies a l'escriptura. Aquest fet ens permetrà fer **un salt per a la nostra acció escriptent**.

4.2.3. Transformació, traducció de paraula, pensament, praxi i acció en escriptura.

«Tú eres el que escribe y el que es escrito.»

«Y Reb Ildé: “¿Qué diferencia hay entre elegir y ser elegido cuando no podemos hacer otra cosa que someternos a la elección?”». Desplazamiento silencioso hacia la esencia, que hace de este libro una larga metonimia, situación ejemplar del poeta, del hombre de las palabras y la escritura. Éste se encuentra, en la experiencia misma de su libertad, abandonado al lenguaje y liberado por una palabra, de la que es, sin embargo, señor. Edmond Jabès³²⁹

És qui escriu el que és escrit pel simple fet d'objectivar-se a sí mateix. Observar-se des de fora de sí. Ocupar un espai fora de sí mateix. Per clarificar-se. Per tant desplaçant-se i defugint el

³²⁹ A Derrida; Jacques; *La escritura y la diferencia*; 1989; p. 91

seu propi espai. Per acumulació en el propi espai, és un mateix qui es defuig a sí mateix. És doncs la paraula poètica la que s'apropia³³⁰ del territori del que s'escriu. Una traducció en la qual, allò que apareix en l'escriptura, és paraula que esdevé i transcendeix cap a la pròpia realitat de construcció i que augura la realitat del creador. Ja no ets tu tan sols qui escriu sinó que ets objecte de l'escriptura. I com a objecte, ha de ser formulat des d'allò narrat per part del creador. Com des de fora. És escrit com una "morada" estranya pel qui escriu. Esdevenir real del que es desplaça de sí mateix. Del que es sap traduir en aquell altre que es podrà abandonar del seu propi llenguatge, de les pròpies experiències –o que sap separar-se'n d'elles– i que provoca les vivències encarnant les pròpies en el món de la paraula. Focalitzar el seu camí en els diferents processos. Aquest focus que he de disposar des del narrador, ha de ser l'eina més poderosa per operar en les transformacions que intento generar. Un procés d'observació en el que focalitzaré mentre m'endinso en el fèrtil bosc metonímic, des del que aprofundir les dobles etimologies en les que la narrativa autobiogràfica em permeti sucoses i variables possibilitats. **La metonímia essencial en la que la paraula es desplaça pel territori desitjable per detectar el seu focus ideal.** Generada en operatives idees en les que la narració orienta pel dens bosc de paraules, mentre que el narrador ha d'anar navegant sense un camí marcat, sense brúixola, sinó que és **el propi caminar amb la paraula el que il·luminarà el rumb.** En els propis esdeveniments d'aquest bosc narratiu es conformaran idealment aquells que et mantindran en la recerca, i –immutablement– apareixeran els recursos, que implicaran emergir amb la veu pròpia, sense possibilitat de defugir-la. A l'evitar la paraula més conscient, apareixeria la veu més essencial que (re)fundarà un altre fenomen creatiu diferent a aquell assolit per l'hàbit: el metonímic.

Abandonar-se a una paraula i alliberat per ella, la qual en som humils servils, com en l'encapçalament de Jabès. Díficil imaginar descripció tan eloqüent d'un fenomen tan significatiu, en aquest moment definitori de l'exquisit instant de situar-se en el benefactor trinomi fonamental del que s'escriu hermenèuticament: és a dir, **en primer lloc abandonar-se**

³³⁰ «Las palabras eligen al poeta» (...). «Ausencia del escritor también. Escribir es retirarse. No a su tienda, para escribir, sino de su escritura misma. Ir a parar lejos de su lenguaje, emanciparlo o desampararlo, dejarlo caminar solo y despojado. Dejar la palabra. Ser poeta es saber dejar la palabra. Dejarla hablar completamente sola, cosa que solo puede hacerse en lo escrito. (Como dice el Fedro, lo escrito, privado de «la asistencia de su padre»; «se pone a rodar, completamente solo», ciego, «a derecha e izquierda», «indiferentemente en relación con aquellos que saben de qué se trata y, de forma parecida, en relación con aquellos a quienes no concierne el asunto»; errante, perdido porque está escrito no en la arena, esta vez, sino, lo que viene a ser lo mismo, «en el agua», dice Platón, que no cree tampoco en los «jardines de escritura» ni en quienes pretender sembrar valiéndose de una caña.) Dejar la escritura es estar ahí sólo para dejarla pasar, para ser el elemento diáfano de su procesión: todo y nada. En relación con la obra, el escritor es a la vez todo y nada». Ibidem; pp. 91 i 97

en l'interior del propi llenguatge i de les pròpies paraules, a continuació alliberar-se d'elles i, finalment, apropiat-se no com a apartat terminal del procés, sinó per apropiació (per se), del que suposa tal acció, com concebo ara per obra i gràcia del projecte autobiogràfic, i la seva essència biogràfica suficientment definitòria.

Però en aquestes estacions i instàncies psíquiques en les que he de comprendre'm en l'acte d'escripturar-me, m'impulso en el veritable escriure en el sí de la traducció produint una veritat en l'acte d'endinsar-me en el pensament. En aquesta *escriptura del jo*³³¹, convé comprendre't en aquesta terra –de vegades inhòspita– d'habitar-se en els diàlegs, i en idiomes no sempre digeribles, però que sempre busquen conduir-se cap a la indagació personal en autodesvelament³³². Sempre en alguna estació que està estructurada en aquestes paraules, que (re)cerquen el sentit del qual potser estan assedegades, que formulen i (re)orienten constantment la nostra motivació. Una orientació que sempre ha de procedir d'una instància, ja sigui purament narrativa o ontològica i poètica, sempre interna i de caràcter compromès en un exercici metafòric, on el sí–mateix és un mer vehicle del llenguatge, com un seu ancoratge ideal per escripturar el propi sentit, com a desig de dir i de no callar (pur desig en cerca del sentit per possibilitar fer-se present), com aquí diu Carlos Skliar: *“Una palabra tiene sed de otra palabra y así se hace el lenguaje. Se trata de un paisaje que parece infinito y sin embargo no es más que la fijación de lo negro sobre lo blanco, del barullo sobre el silencio, del deseo de decir y la renuncia a callar. Una palabra no dicha guarda el aliento de lo que alguien, tal vez alguna noche, hubiera querido escuchar”*.

Aquí la paraula és la traducció de la nostra pròpia veu, la que de vegades desconeix la seva procedència com els desplaçaments anteriors referits abans cap al seu interior. Un sentit que en Merleau-Ponty refereix –en abstracte– a la obliquïtat dels devenirs, que de vegades en la vida obren alguns paratges sorprenents, inesperats, i que es desborden dels nostres rols habituals cap a noves paraules, nous paisatges que mai hauríem imaginat. Almenys fins al present, quan la pròpia veu propicia noves imatges en paraules aparegudes en l'apropriació de

³³¹ «Escribir es saber que lo que no se ha producido todavía en la letra no tiene otra morada, no nos espera otra prescripción en algún topos ouránios o algún entendimiento divino. El sentido debe esperar a ser dicho o escrito para habitarse él mismo y llegar a ser lo que es al diferir de sí: el sentido. (...) Merleau-Ponty: “la comunicación literaria no es un simple apelar al escritor a significaciones que formarían parte de un a priori del espíritu humano: más bien las suscita por animación o por una especie de acción oblicua. En el escritor el pensamiento no dirige al lenguaje desde fuera: el escritor es él mismo como un nuevo idioma que se construye...”. Revue de métaphisique et de morale (octubre - diciembre 1962, pp.406-407). Derrida; Jacques; *La escritura y la diferencia*; 1989

³³² «Mis palabras me sorprenden a mí mismo y me enseñan mi pensamiento» Problemas actuales de la fenomenología, Derrida; Jacques; *La escritura y la diferencia*; 1989; p.97.

la pròpia escriptura. Aquí la sorpresa de l'escriptura és un sí—mateix com un ésser inscrit en aquella irrupció de la que ets objecte. **Apareix un ésser nou darrera de cada descobriment, darrera també de la doble vida de l'escriptura, en primer lloc de la pròpia vida de l'escriptor, i en aquella que es desdobra darrera de l'existència sol·lícita de la primera vegada en la nova apropiació.** Així, la (re)lectura es converteix en còmplice del descobriment que es reforça en aquest reflex derivat. És així on l'escriptura, la que s'obre pas per les resquícies de la pròpia instància psíquica entre la traducció cap a l'acció que vulguis obrir en la teva experiència, es fa soferta i comunicativa amb l'escriptor.

És el sentit el que s'obre pas cap a una significació passant per les fractures, per aquelles dilatàncies de les nostres experiències, per tots aquells passos de muntanya sempre de difícil accés, aquest sentit es fa experiència. De complexa configuració i de dilatada derivació entre les nostres comoditats o incomprendiments. Gran eina la que es configura per un hermeneuta que adquireix **recursos de detecció, percepció amb creixents possibilitats d'aprehensió i per a l'elaboració cap a aquesta hermenèutica. Per això torno al obrir-se pas com a perpètua ajuda³³³ per entrar amb forces centrífugues entre els pols que es repelen.** Aquesta resistència de la nostra memòria per esborrar aquesta brutal fricció que es dona en la nostra consciència per dirimir i avantatjar als conflictes, que tard o aviat acabaran esclatant, constitueix un dels enigmes de la nostra institució psíquica que sempre sol degenerar cap a la comoditat en l'autoconcepció del «jo». El desplegament dels projectes com el que ens mostrava Freud³³⁴ ha estat una visió fonamental que ha facilitat les nostres hermenèutiques i orienta cap a un dels recursos que origina la possibilitat de pacificar aquestes enormes tensions formulant el sentit darrera de tot origen, de les pròpies incomoditats i de la mateixa fricció que encén la guspira del conflicte.

³³³ «...el abrirse-paso es probablemente el resultado de pasar única (einmaliger) de una gran cantidad». (...) se puede seguir sosteniendo que en la primera vez del contacto entre dos fuerzas, la repetición ha comenzado. La vida está ya amenazada por el origen de la memoria que la constituye y por el abrirse-paso al que aquélla resiste, por la rotura que no puede contener más que repitiéndola. Es por la fractura que produce el abrirse-paso por lo que, en el Proyecto, Freud le reconocía un privilegio al dolor». Derrida; Jacques; *La escritura y la diferencia*; 1989; p. 279

³³⁴ «Habría que examinar, pues, de cerca todo aquello que Freud nos da que pensar sobre la fuerza de la escritura como «abrirse-paso» en la repetición psíquica de esta noción hasta ahora neurológica: abertura de su propio espacio, rotura, penetración de un camino contra resistencias, ruptura e irrupción que marca la ruta (rupta, via rupta) inscripción violenta de una forma, trazado de una diferencia en una naturaleza o una materia que no son pensables como tales más que en su oposición a la escritura. Se abre la ruta en una naturaleza o una materia, una selva o un bosque (hylé) y proporciona así una reversibilidad de tiempo y de espacio». Ibidem; p. 294

Quina és l'obertura? On detectar-la i on localitzar-la? **Dins d'aquesta fricció, xoc, fractura, inflexió en aquesta ruptura que apareix quan hi ha resistència, conflicte, comoditats**, –que sempre amaguen les incomoditats que han hagut d'ocultar-se en alguns racons de les nostres inflexions del nostre interior, que no han permès que emergissin en aquestes–, **i sobretot, en aquelles oposicions que lidiem al llarg de la vida o les polaritats en les que la nostra cultura ens col·loca**, com per exemple en la cita anterior; no és de rebut que s'esmenti la matèria en oposició a la natura, on el ser es formula sempre en ella. I quina és la brúixola que ens orienta en moments on no es detecten punts d'inflexió? Derrida parla de l'altre element clau que vull concretar aquí. El rastre. Ara sé que he de recercar en el rastre d'allò que m'ha deixat la petjada de les passes donades, i sobretot, aquelles mal donades –o abandonades entre els caus o amagatalls de l'inconscient– i que implica **un treball itinerant³³⁵ en l'espai/temps**.

Aquest treball itinerant estableix també la instància temporal asimptomàtica (mai previsible) de les divisions temporals en les que actua l'escriptura gràcies a les asimetries d'un primer moment de la narrativa en l'escriptura, i la que es pot determinar en les metodologies que vinc descrivint. **Del pensament en acció que ofereix tot aquest procés en el que escric –sobretot en el moment reflexiu de la fixació sobre el paper, sumat a l'altre moment en el que allò que estic traduint en aquest pensament, al voltant del territori del rastre– pot facilitar aquesta penetració en les crisis com a moments menys prolífics** (en aparença, per creences, sempre afavorint a la nostra comoditat) **per discernir els punts d'inflexió, en els que la pròpia creativitat individual ofereix –per altra banda– les millors expressions per a l'hermes**.

Les dificultats que implica endinsar-se en la frondositat del bosc i, per sobre de tot, la penetració en totes aquestes zones inaccessibles per la memòria, ha de tenir una especial atenció en l'hermeneuta per intentar accedir a una profunda investigació per recercar el màxim de veritat de tots els meandres de la memòria. **Per això, és d'especial rellevància formular què és el que busco, i com i en quin grau acostar-m'hi i construir a partir de les troballes en les que intento atorgar el màxim sentit, de tots els diferents territoris de les**

³³⁵ «El trabajo itinerante de la huella, que produce y no que recorre su ruta, de la huella que traza, de la huella que se abre ella misma su camino. La metáfora del camino por el que se abre uno paso, tan frecuente en las descripciones de Freud, se comunica siempre con el tema del retardo suplementario y de la reconstitución del sentido a destiempo, tras el trabajo de zapa de un topo, tras la labor subterránea de una impresión. Ésta ha dejado una huella productora que no ha sido percibida jamás, ni vivida en su sentido en presente, es decir, en consciencia. El post-scriptum que constituye el presente pasado como tal no se contenta, como quizás han pensado Platón, Hegel y Proust, con despartarlo o revelarlo en su verdad: lo produce.» Ibidem, p. 294

nostres profunditats. Les zones més ocultes han de poder oferir major lluminositat, però sempre han d'obrir portes a l'acte de configurar noves visions i nous camins que determinin les vies adequades pels nostres llenguatges d'autoconeixement. Finalment incorporant recursos fenomenològics per detallar al màxim els nous dominis cap a la precisió màxima per aquesta hermenèutica.

He detallat en aquest present capítol, aquestes noves traduccions per a les interpretacions dels codis interns que s'insereixen en les diferents accions que ens deuenen en la nostra experiència. No sempre és fàcil. De fet, disposem la majoria de vegades de grans mancances de detecció per a les interpretacions dels signes dels temps de l'experiència, formulades per manca també d'hàbits al fer-se les preguntes o de les pròpies de l'habilitat mínima per a la reflexió, també habitualment per la pauta de mirar cap a la banda equivocada. Per tant, pels nostres ritmes postmoderns l'escriptura, esdevindrà també una bona mesura per establir ritmes per observar-nos, o fins i tot, per anar més enllà dels objectius pràctics de l'hermenèutica o del clàssic de l'autoconeixement, acostant-nos als ja descrits en el classicisme sobre la nostra ontologia. Finalment la darrera disposició que en descriu els seus símptomes, són els propis del post-*scriptum* i que detallaré en l'exercici de la relectura que seran fonamentals per mesurar totes les accions pretesament de la transformació inserida en l'escriptura hermenèutica.

4.2.4. El llenguatge al servei de la transformació i resiliència.

«El hombre expresa, en última instancia, su ser y al expresarlo lo transforma; lo transforma, lo dilata. Si ser es expresarse, expresándome voy siendo, voy extendiendo lo que soy, lo que voy llegando a ser. Expresándome me ex –pongo al mundo y a los demás hombres para develarme, darme a conocer.» Flecha en la niebla. Mújica, Hugo³³⁶

Torno específicament al nostre exterior, però desplegant-me i desvelant-me des del meu «jo». Després de les disposicions internes en l'acte de l'escriptura, sobre la traducció com a fet comunicatiu essencial, ara fixaré l'atenció en l'expressió. Però l'expressió en les intencions formulades buscant la transformació, donat que el ser necessita obrir una expressió per assolir fites que li permetin desprendre's de tot allò que el pugui estancar. Com que el ser no és possible ni plausible com a ens mantenint-se fix o inamovible, convindrà que l'expressió del ser ha d'implicar un eixamplar-se, un dilatar-se; un ampliar-se en tots els sentits possibles en tots

³³⁶ Mújica, H.; *Flecha en la niebla*; p. 26

aquells en els que em dispeno per poder créixer en les pròpies zones que més es plantegi el ser. I en la primera i darrera disposició és principalment el llenguatge, sobretot des de les vies psíquiques. I no tan sols en el sentit d'exposar-se i en la pròpia relació de mirall entre el món i nosaltres (relació ja exposada en els subcapítols precedents), sinó com a mostra pel propi individu de la seva apropiació dels aspectes de la mateixa identitat. Allà on el ser es farà conscient de tot allò que és (en essència).

I així em dono a conèixer. En els territoris que albiro gràcies a les paraules que m' enfoquen en el paisatge vital a l'entorn de definicions que faig del meu món. Aquesta és l'apropriació de la identitat que es configura en l'escriptura. I aquest és l'equipatge que disposaré segons les necessitats del camí. Acompanyant els processos de transformació i de creixement amb els del llenguatge, especialment amb els que aspiro que l'escriptura modifiqui fronteres dels propis límits del jo.

És quan em veig en aquesta definició que encapçala el subcapítol: **estendre's en el que ets. A través de tot allò que em dic. En l'expressió vaig sent (jo), vaig estenent (a mi), la qual cosa indica l'acció del verb transitiu (que es fa reflexiu) i que em convoca a una acció transformadora en la pròpia expressió.** Com si el propi verb disposés d'un instrument extensor que impulsa cap a allò que vaig arribant a ser, que en paraules de Mújica, deixa clar quina és la instància i la naturalesa del signe, és a dir, del llenguatge i del que significa per a la nostra transformació constant, i en quin grau serà ell –el llenguatge– el major responsable d'ampliar o reforçar el propi procés, o el que possibilitarà (re)formular tots els components en sintonia amb el jo³³⁷.

Ja fa més de 150 anys –i molt abans dels avenços impulsats per Freud i que Derrida va regenerar en clau de llenguatge en el fil dels deconstruccions– Kierkegaard va consignar instàncies del «jo» que sintetitzen en tres fases que expliquen moltes de les neurosis del «jo» en la postmodernitat i que encara generen molta fragmentació de les nostres identitats. Si observo aquests estats del «jo», detecto la instància del fet de trobar-se en **l'inconscient del ser (o del desconeixement), del conscient del ser (en la manca de voluntat per ser) i, finalment, de la voluntat de construir-se en base a aquesta voluntat.** A l'altra banda d'aquest trinomi, que marca la divisió entre l'opció identitària, la subjectiva, i la desesperació que algun dia avindria, en el cas que avancés el «jo» esquizoide que es separaria de la probabilitat

³³⁷ «La desesperación –como enfermedad mortal– puede adquirir tres figuras: el desesperado inconsciente de tener un yo, el desesperado que no quiere ser él mismo y aquel que quiere serlo.» Kierkegaard; Sören; Tratado de la desesperación (1849); en *La enfermedad mortal*. Colección: Estructuras y Procesos. Filosofía; 2008

d'accedir a la nostra essència. A falta de tots els dispositius interns entre el «jo» inconscient, del que es genera en el conscient, opera el sentit transformatiu a través del llenguatge des d'on elaborem els propis tractats de la nostra individualitat.

És doncs aquest llenguatge el que orienta en els formulats del desenvolupament de ser. Autoconeixement, realització del «jo», en l'aproximació progressiva en el cicle constant en espiral del llenguatge en busca de la realització, ben explicat en Mújica³³⁸ de nou. Soliloquis, monòlegs, metàfora i metonímia, en llenguatge poètic, o més narratiu en la prosa, el «jo» s'aproxima i s'allunya, en un sí-mateix que s'amplia ja sigui en la distància o en la detecció, en la separació o en el retrobament. En el conflicte o en la conciliació. El llenguatge ja no és el recurs més potent per l'autoconstrucció. El llenguatge i la definició de nosaltres mateixos a través d'ell, és la única i darrera composició de la nostra identitat que recerca aquella veritat que aprofundeix cap a la totalitat del ser, comptant amb l'altre per reflexos de la pròpia comunicació. La narrativa, la poètica (i amb tots els recursos metonímics que utilitzis) amb un llenguatge creatiu cap a la transformació empris en l'autoconstrucció, millor esdevindrà en autocomprensió i s'optimitzarà en diverses creativitats, sempre que la honestedat en la recerca en el sí-mateix amplii tot l'entorn de l'existència.

Caldria també separar la del llenguatge amb la que obtindrà en l'escriptura. Per aconseguir defugir la desesperació de la que parlava Kierkegaard, voldria oferir les visions que proporcionaria la paraula poètica, que en la separació vivenciada gràcies al camí òrfic, l'hermeneuta podrà registrar tots els moments de dolor que s'arrodonirien per gràcia dels moments de retrobaments i (re)encontres per a construir-se i que es fan presents en un, és a dir, quan un es reuneix amb un mateix (sí-mateix). **La paraula acaba sent la seva, perquè en l'espiral ampliada en la paraula, conjunta tots els conceptes poètics del «jo» i els de l'autoconstrucció, entre les disposicions del conscient, que en fer-se voluntat de transformació (i de poder), s'adjunta gràcies a la separació i reunificació progressives, comportant aquesta disposició al canvi que s'opera en el llenguatge poètic.** L'autoconscient reparadorament es maquina gràcies a l'evocació concitada en la paraula poètica.

³³⁸ «El hombre es su palabra y por su palabra es hombre. La aproximación del hombre a sí mismo, todo proceso de autoconocimiento, se realiza por y en el lenguaje. En el soliloquio, en el monólogo, la persona se aleja y se acerca a sí misma. Se perfila y proporciona en la separación, se reencuentra y reúne en la palabra. La suya sobre sí. La del primer encuentro consigo mismo». Mújica, H.; *Flecha en la niebla* p.51

Els exemples que abriga Marina³³⁹ en la seva *Anatomia de la por* són ben simptomàtics sobre el que es congrega en els malestars de la separació i en el de la possibilitat de transformació en el retrobament de les nostres pors. El romanticisme va ser l'època més notòria d'aquesta separació, però també ho és que la descripció de tot el que genera aquesta transformació entre les energies de qualsevol de les dues disposicions: "*temo que en expulsar els meus dimonis puguin abandonar-me també els meus àngels*", segons Rilke, és resum de tot el que genera un ser que es construeix en la metonímia de les seves pròpies llums en qualsevol dels desplaçaments, però també en la confusió de les foscor. Un ser que es construeix en el sí de la paraula poètica, també ha de patir d'aquesta separació per un retrobament en la composició, tant de la selecció com de la combinació de paraules, com deia Jackobsen en els seus assajos sobre la poètica. També em fixo en els elements bàsics de la nostra poètica, i de com operem en els principis de selecció i combinació, per veure la càrrega de metonímies darrera de les paraules que escollim.

La poètica congrega –com en una conjura– els malestars d'haver de separar tots els aspectes poètics en la visió més creativa que visiono i que en Rilke es fa evidentíssima. Caldria sempre haver superat aquestes dificultats per assolir aquesta transformació? Potser no seria necessària sempre aquesta disposició, però sí que hi ha una important dosi de conjunció de creativitat i de treball previ en les nostres poètiques per no discriminar-la buscant altres temes menors.

Per fortuna, sempre compto amb l'escriptura per comprovar aquestes disquisicions que sempre em puc (auto)implantar en forma de reptes literaris (i de caràcter vital i també òbviament educatiu). Oferint un camp pedagògic individualitzador a fi de confrontar

³³⁹ «Tot això ha fet que en moltes ocasions, sobretot després del romanticisme, alguns artistes hagin cuidat molt la seva fragilitat, i la considerin l'origen de la seva energia creadora. Rimbaud aspirava al "*derèglement de tous les sens*", i Rilke pensava que necessitava el malestar íntim per crear, per això va negar-se a sotmetre's a la psicoanàlisi, com li recomanava la seva muller Clara i la seva amiga Lou Andreas-Salomé. Al cap i a la fi havia escrit: "*és un privilegi poder patir fins a la fi, per conèixer fins els secrets més íntims de la seva vida*". I li comentava en carta al metge psicoanalista Emil von Gebattel: "*Si no m'equivoco, la meva dona està convençuda que és una espècie de desídia per part meva el que m'impedia fer-me analitzar seguint l'aspecte pietós de la meva de la meva naturalesa (com diu ella); però això és fals; és precisament, per dir-ho així, la meva pietat el que m'impedeix acceptar aquesta intervenció, aquest voler posar en ordre el meu interior, aquesta cosa que no forma part de la meva vida fins ara. Ja ho sé, estic malament, i vostè, estimat amic, ja ho ha pogut comprovar; però cregui'm, estic tant ple d'aquesta meravella incomprendible i inimaginable que és la meva experiència, que, des d'un principi, semblava impossible i, no obstant això, continua, de naufragi en naufragi, per camins reblerts de les meves dures pedres, que si penso en la possibilitat de no tornar a escriure, em trastorna la idea de no haver traçat sobre el paper la línia meravellosa d'aquesta existència tan estranya*". I resumeix la seva por en una bella frase: "*temo que en expulsar els meus dimonis puguin abandonar-me també els meus àngels*"» José Antonio Marina; *Anatomia de la por*; 2006.

l'exigència personal i pels ressorts que poden descomprimir reflexions que sempre es gesten des de les paraules que regeixen aquests processos. En un dels dominis de Rilke, ben vistos per un bon coneixedor de les pràctiques poètiques rilkenianes a través del camí òrfic, com J.A. Marina, del qual retrato ara un passatge, on la inspiració sobrevinguda per la mort de la ballarina i cantant Wera, la mateixa que va inspirar els «*Sonets a Orfeu*»³⁴⁰.

Qualsevol episodi que s'inspira des de les nostres penúries, que transporten algunes misèries o contrarietats de la vida humana, són sempre generadores de grans categories i afegits per les seves càrregues creatives de paraules poètiques poderoses, pels que perseguim elevacions darrera de la paraula que modifiqui pensaments i emocions. Potser són motiu suficient per fer que un es congregui davant del paper i gestí passatges d'escriptura que tenen el poder de transcendir el que haguéssim promulgat sense aquestes pàgines de tristesa prolífiques.

Crec que aquesta gestació dels sonets òrfics rilkenians són un bon exemple d'això, i m'atreveixo a assegurar que **el seu motor de transformació –partint de la seva pròpia escriptura immanent i d'obertura cap a la transcendència vital per l'acció de la paraula– des de les profunditats dels camins òrfics, són una font inspirada per iniciar-nos –i després aprofundir– en les nostres reflexions hermenèutiques, en les nostres pròpies resiliències**

³⁴⁰ Aquests extrets són del pròleg escrit per Otto Dörr que comença comentant: Todo el ciclo de los 55 sonetos a Orfeo fue escrito en un rapto de inspiración en febrero de 1922, algunos días después de terminadas sus famosas *Elegías del Duino*. Lo que lo estimuló a hacerlo fue la muerte de Wera Ouckama Knoop (...) y por quien sentía una gran admiración. (P.17)... En una carta de Rilke a Witold Hulewicz (p.19) se refiere a los sonetos de Orfeo: "*Ellos –y no podía ser de otra forma– tienen el mismo origen que las Elegías y el hecho que hayan surgido bruscamente en contra de mi voluntad y en relación con una muchacha muerta prematuramente, los acerca más a la fuente de su origen; este nexo es una referencia más hacia el centro de aquel reino cuya profundidad e influencia compartimos en todas partes e ilimitadamente tanto con los muertos como los que aún no han nacido. Nosotros los de aquí y ahora, no estamos ni un momento satisfechos en este mundo temporal, pero tampoco atados a él, sino que pasamos permanentemente hacia el mundo anterior, hacia nuestro origen, como también hacia el mundo ulterior, el de aquellos que vendrán después de nosotros. (...) (Aquí) no me estoy refiriendo (estrictamente) al sentido cristiano (...) Con una conciencia puramente terrena, profundamente terrena, beatamente terrena, hay que introducir lo aquí vista y tocado en un círculo más amplio, en el más amplio posible. No en un más allá cuya sombra oscurece la tierra, sino en una totalidad, en lo entero. La naturaleza, las cosas de nuestro trato cotidiano y de nuestro uso son, por cierto, provisionales y caducas, pero son, mientras estamos en la tierra, nuestra propiedad y nuestra amistad; ellas son consabidoras de nuestra alegría y de nuestra miseria y ya fueron las confidentes de nuestros antepasados. Así, no sólo no hay que descalificar y degradar lo de aquí, sino que precisamente por su provisionalidad, que comparten con nosotros, estas apariencias y estas cosas tienen que ser comprendidas y transformadas por nosotros por medio del entendimiento más entrañable (...) ¿Transformadas? Sí, porque nuestra tarea es ésta: impregnarnos de esta tierra provisional y caduca tan profundamente, tan dolientemente, tan apasionadamente, que su esencia resurja otra vez en nosotros, invisible. Somos las abejas de lo invisible (...) Las elegías nos muestran (a nosotros mismos) en esta tarea, en la tarea de este constante transformar lo amado visible y tangible en la oscilación y la agitación invisibles de nuestra naturaleza, lo que introduce nuevas formas de vibración en (...) el universo...»;* notes en el Pròleg (P.17 i pgs. 19 a 21) en l'edició de Visor llibres d'Otto Dörr de *Sonets a Orfeo*; Rainer Maria Rilke, 2004

vitals. Ben cert doncs que la transformació s'opera des de les incòmodes estàncies dels dolors per engegar la maquinària de la paraula, i el llenguatge poètic, ofereix sempre un aparador difícil i complex però amb múltiples segones oportunitats per tal de tancar aquestes lectures d'aprenentatge. El que Rilke anomena en la carta a Hulewicz «*la font de l'origen*» s'aproxima a un punt de sutura pel qual es poden unir tots els móns de la creació, en una sort de totalitat on **traspasar tot allò tangible cap a una experiència transformadora, perquè converteix la paraula en acció de canvi i creixement en generació i gestació**, cap a una nova preforma que encara desconeixem. Per tancar la nova reflexió òrfica des dels trams resilient de la vida, no em puc reprimir de repintar tota aquesta visió repleta de paraula, per mitjà d'un dels sonets òrfics de Rilke:

Ahí se elevó un árbol. ¡Oh pura trascendencia!
¡Oh, Orfeo canta! ¡Oh, árbol alto en el oído!
Y todo calló. Pero aún en el callar hubo
un nuevo comienzo, un cambio, una señal.

Animales de silencio, emergieron
de la selva libre y clara, desde el nido y la guarida;
y entonces se vio que no era por astucia ni por miedo
que habían permanecido tan callados en sí mismos,

sino porque escuchaban. El rugir, gritar y bramar
parecían mezquinos a sus corazones. Y allí donde
había una choza para acogerlo,

un refugio hecho del más oscuro deseo
y con los pilares temblando de la puerta,
ahí, tu les levantaste un templo en el oído.

Sonetos a Orfeo: Rainer Maria Rilke.

4.2.5. Una identitat que es transforma en praxi i que genera l'acció narrativa.

«El hombre, el ser que responde a sí mismo sobre sí mismo, es entonces ese singular ser que no sólo necesita de las palabras para existir como tal, sino para ejecutar el acto de más distintivo de su humanidad. El que le distingue del resto de seres: comparecer ante sí mismo y verbificarse. (...) Pensarse ser: decirse y escucharse.» Mújica, Hugo³⁴¹.

Comparèixer davant meu i manifestar-me davant del sí-mateix i “*pensar-me*” simultàniament mentre un es va desplegant el propi ser, com arrencant-se'l de l'interior per transcendir-lo. Les paraules es despleguen per existir i en l'existència es procrea tota vida present en la paraula, i a més a més, executa aquests desplegaments en totes les nocions de manifestar-se i retrobar-

³⁴¹ Mújica, Hugo; *Flecha en la niebla*, p. 53

se amb aquesta nova experiència, que és el fet de formular una nova praxi. Una nova acció narrativa apareix cada dia ja que existeix un diàleg a cada nou recorregut mentre el ser es va escrutant i pervivint. I aquí el ser necessita (re)formular-se. Escutar-se. Transformar-se ja que la pregunta et dirigeix en ambdues direccions: la de la pregunta (resposta concreta) i la de la visió que origina a l'hermeneuta (cap a on et porta la resposta). És a dir, que existeix aquest disposar-se en l'acte d'escriure en tot allò que ens respon de sí-mateix, i després sobre allò que respon en al·lusió de preparar-se sobre aquella resposta. Els canvis que sobrevenen i que formulen el joc de la teoria i de la pràctica.

«Metamorfosis de lo otro en yo y yo en el otro, palabra creadora. Teoría y praxis co-respondiéndose. Aunándose en transformación mutua. Creando el habitar creador. (...) el hombre si sólo va realizando su obra creativa, también va labrando su ser.» Hugo Mújica³⁴²

Un pensar-se implica també un escoltar-se, com ens suggereix Mújica i com en tots aquests trams, conté tots els contorns possibles de tot allò que hem viscut. Però tots –ja sigui en un grau suprem o en la més supèrflua inconsciència– tots en algun moment anomenem (posar nom) a la nostra experiència, tan sols sigui per posar-nos algun grau de satisfacció en l'acció realitzada. En algun lloc de la consciència realitzem aquestes avaluacions, i com diu Mújica, compareixem i iniciem un diàleg que obliga a sumar en el llenguatge que ha de situar narrativament al subjecte que es retorna un seguici de pensaments i construccions que des de l'individu subjectivitzen (o cosifiquen segons sigui el cas) a través d'una narració amb una estructura determinada. Segons sigui el cas, i suposant que l'individu és conscient del procés en el que es conjuga, compareix sumit en un compromís mentre s'implica en (l'auto)constitució, mentre s'abraça en la pròpia *poiesis* per establir la seva forma i concepte d'autorealització.

Segons Butler: *«no hay creación de uno mismo (poiesis) al margen de un modo de subjetivación o sujeción (assujettissement) y, por lo tanto, tampoco autorrealización con prescindencia de las normas que configuran las formas posibles que un sujeto puede adoptar»*³⁴³. És a dir, que **implica formar-se en un cert compromís, o un cert repte en la generació de preguntes, la forja de respostes que impliquin la construcció cap a la autorealització**, com Butler, recolzant-se en els exemples de Foucault i Nietzsche sobre les seves pròpies autoconstitucions. I continua, mentre preparo i

³⁴² Mújica, H.; *Flecha en la niebla*; 1997; p.70

³⁴³ En l'obra Butler segueix a Foucault i observa el fet d'adonar-se d'un mateix en tots els vessants filosòfics i individualitzadors sobretot observant el procés subjectivador i allò alienant que hi pugui existir en el procés, de la mateixa manera que Foucault, com vam veure en els seus estudis sobre la sexualitat que ja hem reproduït. Butler, Judith; *Dar cuenta de sí mismo. Violencia ética y responsabilidad*; 2009; p.31

genero l'escenari cap a una reflexivitat que resolc sempre en la paraula i en un món que es configura narrativament, mentre l'individu passa a constituir-se en subjecte, en un propòsit que ha de complimentar la *poiesis*. La qual –segons emparo en elucidacions pròpies d'autoreferencialitat– em suposa un creixement replantejant constantment la narrativitat.

De fet, si seguim a Butler, passo per un procés que ja va il·luminar Hegel i que obtenia del reconeixement que ens atorguem a nosaltres mateixos, la morada del nostre propi sentit. És a dir, que els processos de construcció del «jo» resideixen en una apropiació constant entre el subjecte del dia d'avui amb el del demà que es converteix en el procés de l'apropiació³⁴⁴. Una cara o faceta nova del concepte de la transformació, és la transformació com a terreny que no permet camí de retorn.

Per tant el pensar-se a sí mateix implica un canvi, un avançar que evitarà girar-se enrere impossibilitant una mirada que no sigui la de contemplar res que no sigui el canvi, l'evolució o tot allò que no provoqui fractures, salts, avenços o res que s'assembli a mantenir la quietud. **Per aquest motiu la narrativa en la que pensarà l'hermeneuta serà la de promoure una relectura de tot el que el nostre narrador forçarà en nosaltres i que llançarà els nostres reptes entre l'autoconeixement per reconfigurar-se.** Mentre em dic i m'escolto –concepte clau per iniciar les accions– configuro les accions que es troben en els jocs darrera de les paraules en les combinatòries disponibles ocultes en els processos d'escriptura.

Com a resultat dels camins òrfics i els passos endavant, que la vida concerta les implicacions de traspasar tots aquests reptes entre la vida paral·lela de fer avenços i transformar les disposicions, en les que en el passat recorrien les nostres rutines. La pròpia implicació del camí òrfic o de la simple disposició del propi «*repensar-se*» que el ser ocupa ja en el repte de figurar-se i tornar a empeltar-se en l'etern canvi, mentre foragito els eterns malestars a través de la paraula i l'escriptura. **El repensar-se en la transformació es formula com a motor generatiu darrera del qual es mobilitza l'energia implicada en crear narrativament el propi camí inspirador on es conciten els valors estructurants de recursos que els facin viables.**

³⁴⁴ Fent referència a la Fenomenologia del espíritu de Hegel: «*los encuentros que experimento me transforman invariablemente; el reconocimiento se convierte en el proceso por el cual devengo distinta de lo que era y, por ende, dejo de ser capaz de volver a ser lo que era. Hay, entonces, una pérdida de constitutiva en el proceso del reconocer, dado que el «yo» se transforma merced al acto de reconocimiento. No todo su pasado se recoge y conoce en ese acto; este modifica la organización de ese pasado y su significado al mismo tiempo que transforma el presente de quien recibe el reconocimiento. El reconocimiento es un eco en el cual «el retorno a si» resulta imposible por otra razón. El encuentro con otro genera una transformación del yo de la cual no hay retorno*». Butler, Judith; *Dar cuenta de sí mismo. Violencia ética y responsabilidad*; 2009; pp.44-45

Observant-los en aquells carregosos moments de la vida on la por es fa evident, on els temors vitals més diversos rescaten sensacions d'inquietuds malèvols que instal·len malestars més variables i que no permeten més que estar fixats en negativisme en un camí que no possibilita tenir diversitat de mirades. Parlo dels mals dels darrers temps de postmodernisme i de la vida del confort en l'era industrial. Una primera aproximació seria aquesta: «*La ansiedad es completamente diferente al miedo y a conceptos similares que se refieren a algo definitivo; la ansiedad es la realidad de la libertad como la posibilidad de la posibilidad.*»

La possibilitat ens victimitza? Segons Kierkegaard, un abisme tan inconcret com la multiplicitat de la possibilitat de la vida humana ens situa en una inconfortable existència que no hauria de formar part de la foscor de les pors humanes, però que ens hi posiciona per incertes i complexes incomoditats que es manifesten com grans mals per la humanitat de l'actualitat. Quina és doncs la gran força tel·lúrica de l'ansietat? Perquè apareix en els moments més insospitats de l'existència humana? Com és que es manifesta en els moments de l'existència humana on la possibilitat de la llibertat és més viable i alhora mundana?³⁴⁵

Paradoxes que construeixen ponts en la possibilitat del ser (en la visió de les nostres creativitats) entre la que et paralitza, o pel contrari, que orienten cap a l'acció: «*Quien esté educado [en la posibilidad] se queda con ansiedad; no se permite a sí mismo ser engañado por su falsificación incontable y recuerda claramente el pasado. Así los ataques de ansiedad, incluso si son aterradores, no lo serán tanto como para que corra de ellos. Para él, la ansiedad se vuelve un espíritu de servicio que contra su voluntad lo lleva a donde realmente desea ir.*»³⁴⁶

³⁴⁵ «*La ansiedad puede compararse al mareo. Aquél que por casualidad se encuentre mirando hacia el ancho abismo se mareará. Pero, ¿cuál es la razón para esto? Está tanto en su propio ojo como en el abismo, porque supón que no hubiera mirado hacia abajo. Es así como la ansiedad es el mareo de la libertad, que emerge cuando el espíritu quiere proponer la síntesis y la libertad se asoma al abismo hacia su propia posibilidad, echando mano de la finitud para soportarse a sí misma. La libertad se rinde ante el mareo. En ese preciso momento todo ha cambiado, y la libertad, cuando vuelve a surgir, se encuentra con culpa. Entre estos dos momentos está el salto, que ninguna ciencia ha explicado y que ninguna ciencia puede explicar. Aquél que se vuelve culposo en la ansiedad se vuelve tan ambiguamente culposo como es posible volverse. Para Kierkegaard, la ansiedad es una fuerza dual que puede ser tanto destructiva como generativa, dependiendo de cómo lidiamos con ella. (En su tratado "El concepto de la ansiedad", el filósofo danés explica la ansiedad como el efecto mareador de la libertad y la inmensidad de la existencia humana: una posibilidad que o te paraliza o te invita a actuar. Estamos educados a actuar y tomar decisiones basados en lo limitado, lo finito, lo medible. O al menos eso creemos. Pero cuando estamos parados frente al acaso, entonces surge el mareo. Y el mareo es la ansiedad. Pero el filósofo lleva ese concepto un paso más allá diciendo que una vez que hemos sentido ese mareo y esa parálisis ante la libertad, cuando volvemos a sentirlo ya va cargado de culpa. Y la combinación de la culpa y la ansiedad, apunta, "es el peligro de caer; en otras palabras, el suicidio".» extret a https://www.brainpickings.org/2013/06/19/kierkegaard-on-anxiety-and-creativity/?utm_source=buffer&utm_campaign=Buffer&utm_content=buffer02a1e&utm_medium=twitter
Consultat el 21/03/2015*

³⁴⁶ Kierkegaard; S.; *El concepto de la angustia*; 2013

Ressenyes que permeten permutar de zones molt àrides cap a altres més fèrtils, per molt que les possibilitats en les entropies del dia a dia et transportin entre la incertesa permanent, ja que mai hi ha una zona que no promulgui aquestes dificultats i permanència en la incertesa. Formular les noves preguntes i (re)anomenar els dilemes en (pre)formes per generar creativitats en sintonia pel propi ser que manifestin les visions de la pròpia interioritat. Com és d'imaginar, seria sempre (re)dimensionant els motius de l'ansietat cap a altres models que es poden comportar, gràcies a l'escriptura, com diàlegs de la nostra interioritat. Els aspectes clau per (re)dibuixar les visions creatives per costes de nous paisatges creatius per a la vida. Una praxi que necessita de l'ésser humà per sentir-se que està en construcció, tant en l'acció com també en el regne de la seva paraula, que es seguirà ampliant de riquesa en els propis camins de la creativitat.

Partint de les visions de Butler en Hegel, ja no és possible mirar enrere. No es pot parar en la direcció empresa, ni tan sols detenir-se en pausa del moment en que et trobes. No és possible. L'acció de la praxi et remet a continuar. **El moviment reflexiu de l'espiral t'impulsa endavant però com en un vol sense motor. Ja ha desplegat les seves ales. Concreta un vol i la reflexió és un aeroplà que incita en seguretat a continuar com a teoria que és la pròpia obra creativa en paral·lel a la vida.** Una obra narrativa que demanda de vida creativa que és la del propi hermeneuta que s'impulsa en la seva pròpia resiliència.

4.2.6. El narrador que es re – cerca i la raó poètica com a narració.

Un habitat creador. Un ser que es formula i que es llaura el seu futur. Un creador. En aquest moments del ser dilucida mentre es crea. Un narrador que es recrea en la seva pròpia presència. Que s'ausculta, que es reconeix i que es practica en la pròpia reflexió poètica i narrativa. Concreta tots aquests aspectes derivats en una axial resposta escrutadora en l'acció narrativa que està construint, en el marc de la proposta hermenèutica reflexiva i poètica. Però aquesta acció i praxi, troba la seva formulació en un marc que es perpetua, mentre el que narra es recerca, en distants episodis entre sí. Congruents o no, potser fins i tot incoherents, troben el seu mètode en la paraula poètica per notar en sí la seva pròpia presència. El camí de la parla es referma en la paraula d'una raó poètica que en Zambrano denotava el màxim exponent en aquestes planes. Però ara que el narrador es referma, què troba en aquesta raó poètica? Quina disposició requereix aquesta paraula poètica? Com es comporta el llenguatge que es disposa com a gran plataforma per dictar el desplegament del ser poètic? Un narrador

es vincula en el camí fet per les pròpies paraules que es converteixen en les del sí-mateix, com el territori propici per anar-lo derivant cap a una pròxima conquesta.³⁴⁷

Primer de tot en Gadamer, com en Heidegger, **l'autopresència**, element essencial com ha representat diverses ocasions Mújica en aquest mateix capítol. Aquesta, és real i apareix en la flanquejada per **una pròpia paraula que es fa de petites paraules que, en un inici denoten signes per davant del significat més pur, però que mica en mica esmicolen els limitats significats del passat en els extrems de l'autoconeixement**. Però per això la paraula ha de concedir aquesta autopresència. Per desertar d'allò que no permetia fer aquestes reflexions més aproximades i reals, que ara el narrador ja sí coneix en les seves derivacions. Un narrador poètic, que viu en aquestes transfiguracions en l'escriptura de la raó poètica, es construeix entre les disposicions que genera la pròpia vida al marge de la realitat i refigura nous paisatges, des de paratges emulats per paraules arrencades en vides que no ha viscut de cap de les maneres. Gadamer es pregunta si és o no real aquella vida en aquells instants. Com una representació o com una visió diferent simplement? Tot estaria entre el territori idealitzat en el que apareix allò que està sent un somni, o és una recreació feta paraula simplement? La raó poètica possiblement participa de totes les dimensions que comento i de cap d'elles. Potser depèn de la realitat del narrador i de com es posiciona davant d'ella.

Un fixar la seva realitat més pròxima que li atorgui el sentit més verídic a la seva presència. La que li ofereix una realització més al ser. En el ser i amb un llenguatge que suposi realitzar el màxim de possibilitats, en el ser «ahí»³⁴⁸, com prolonga Gadamer en la nostra presència. La possibilitat del tot. És el gran poder de la raó poètica. Com ha de propiciar-se aquesta raó

³⁴⁷ «*Quedémonos en la palabra de la poesía: ¿Qué es lo que se lleva a cabo en cada uno de los elementos que dicen realizando el enunciado? Yo creo: autopresencia, ser del «ahí» y no lo que se expresa como su condición de objeto. No hay ningún objeto poético, sólo hay una representación poética de los objetos. (...) Pues ahora se plantea la pregunta: ¿cómo, por el lenguaje, se hace poético el objeto representado poéticamente? (...) ¿Representando lo idealizado en vez de lo real-concreto? Pero entonces el enigma consiste precisamente en por qué lo idealizado aparece en la poesía precisamente como algo real-concreto, como algo, sin duda, más real que lo real. (...) ¿Y cómo, además, todo lo que resplandece en la poesía participa también de este transfigurarse en lo esencial (a lo que difícilmente se le puede llamar lo «idealizado»?». Gadamer, H.G.; *Arte y verdad de la palabra*; 1993; pp. 37-38*

³⁴⁸ «*Allí donde resuena una palabra está invocando el conjunto de un lenguaje y todo lo que puede decir. Y el lenguaje sabe decirlo todo. (...) El «ahí» universal del ser en la palabra es el milagro del lenguaje, y la más alta posibilidad del decir consiste en retener su transcurso y su huida y en fijar la cercanía al ser. Es la cercanía y la presencia no de esto o aquello, sino de la posibilidad de todo. Esto es lo que realmente caracteriza a la palabra poética. Se cumple en sí misma, porque es el «mantenimiento de la proximidad», y se queda vacía, se convierte en palabra vacía cuando queda reducida a su función signica, que necesita por ello de la realización mediada comunicativamente. Partiendo de la autorrealización de la palabra poética se vuelve claro por qué el lenguaje puede ser un medio de información y no al contrario». Gadamer; H.G.; *Arte y verdad de la palabra*; 1993; p.44*

poètica en les narracions des del jo? Gràcies a la potència de cadascun dels elements que il·luminaran la poètica del «jo», simplement pel que es busca projectar darrera de cada paraula. Queden així versemblants les possibilitats de l'apropiació en què es manifesta la proximitat de la raó poètica. **Un projecte del «jo» en el que s'enclaven les paraules més concretes i adequades per aquesta autorealització.** I en uns vocables que s'obren en desplegament simplement perquè generen nous significats que obren nous canals poètics per més proximitats³⁴⁹ pel propi ser que s'afanyaran en procrear-se. Un nou art per a l'apropiació. **Una aproximació en proximitat per re-anomenar-se.** Per re-trobar-se en un enfora de sí mateix gràcies a la paraula poètica més precisa.

4.2.7. Narració com a re – anomenament del «jo».

«Sin las palabras con las que hablo no podría hablarme a mí mismo, pensarme. / Alumbrarme en mí a mí. / Distanciarme de mí para pesar decisiones, alejarme de la realidad para evaluar esa realidad. / Separarme sin desgajarme: seguir en esa realidad a través de las palabras con que interiormente la nombro. La cifro y custodio. / Separarme de mí, pero en mí, separado y unido en las palabras con que me pienso y comprendo. / Me interrogo y espero. Me digo y escucho. / Me busco. / (Me callo... Me espero y recibo.)» Hugo Mújica³⁵⁰

Per acabar aquest subapartat construeixo la narració en el re-anomenar-me. **Paraules que em repensin. Que em diguin. Que em distanciïn sense que em treguin de mi. Una realitat cada cop més aprehensible amb més claredat interior. En una substància cada cop menys desconeguda. En un propici moment interior en el que es detecta un temps variable en el que hi ha un repensar que orienta al comprendre, en una espera que s'ha de rebre en aquest instant de re-anomenar. Una recerca. Una silenciosa recerca.** La de l'escriptura. La que reneix entre la captura de la paraula precisa i la que es recompta mentre s'interroga. Tot això mentre es valora en els intersticis de la paraula, escolto el cant de les síl·labes per dotar de notes lleugeres i sons de les paraules afins. I mica en mica, emergeixen les paraules: *«La palabra desoculta lo que la cosa: su significación. No desoculta lo que era, muestra lo que nace: su significado./ Transgrede la cosa-en-sí realizando su metá-fora: lleva más allá de la forma y así transforma».*³⁵¹ Allà

³⁴⁹ «La palabra posee además, frente a cualquier obra de arte, una determinación adicional. No sólo le corresponde la impresionante proximidad de cualquier arte, sino que también tiene que, y puede, conservar esta proximidad, es decir, mantener lo que sale al encuentro. Pues hablar es expresar-se y salir al encuentro de sí mismo». Ibidem; pp.47-48

³⁵⁰ Mújica, H.; Flecha en la niebla; 1997; p. 54

³⁵¹ Ibidem, p. 66

emergeix, del més insòlit d'aquelles noves paraules, els seus signes més metafòrics, els més inenarrables i els que més exclamen altres vides no plausibles fins a l'instant.

Per l'acció del silenci s'irradia exponencialment en multiplicacions infinites i comencen a despullar-se les branques amunt i avall de desplegadas veles com refinades i rebufades visions cada cop més àmplies. Els versos són infinits i diletants: com en aquest de Mújica en que es veuen diferents signes del silenci que configuren diversos nivells d'existències paral·leles en una de sola. *El silencio de la nieve cayendo sobre la nieve.*³⁵²

Libera: cuando todo se cae queda lo que no se apoyaba en nosotros. / La voz de la conciencia no es su voz. / Su voz es aun la mía.

Mi eco: mi proyecto sobre mí. Mi decirme, no mi escucharme. Es la medida de lo que soy, no el llamado a ser.

Cuando todo calla se oye lo que en nosotros es eco, repetición. / No voz / Actos repetidos, no nacidos. Actos sin creación, vida sin vida.

Este silencio no es lo callado. Es el silencio que viene después, después de haber hablado, cuando nada responde a nada porque todo habla.

Es el silencio que no se hace, que es. / Si todo fuese silencio en mí yo sería entonces yo. Sólo entonces, no habría ecos. Sería el silencio en mí como respuesta a mí. / A mí escucha de mí. / A mí nacerme mi nombre: escucharme.

Llavors és un silenci fet de veus que ressonen en l'interior mentre aquest mar de ressons habilita l'eterna escolta interior. Inexorablement els projectes que et dius a tu mateix des de dins, han de ser escoltats, com deixant que un naufragi intern de les pròpies paraules que et dius en el passat, per tal que neixin de noves i retorni la paraula emergida d'aquesta escolta pura en la significació serena. Emergint aquestes noves significacions per poder generar rajos de paraules que escrutin nous (re)nomenaments. El «jo» desprèn sempre l'ànima de regenerar-se en àmplies noves disposicions; noves vides a les pròpies paraules dels projectes del «jo» que en la simple formulació gaudirà del nou desplegament com a possibilitat del «jo». La proposta constant de veure's en aquesta disposició passa per aquests nomenaments sense una direcció concreta. Passant per una paraula iniciàtica, la que enceta la primera forma identitària que genera una aproximació narrativa en la poesia. Allà una praxi vital congrega una acció narrativa amb ànsies per transformar el pensament a través d'un llenguatge que pertoca un saber resilient. **Arribats a aquest punt, les transformacions que s'operen en espiral, permeten que la fórmula cíclica generi una retroalimentació (veure figura xxx) ampliant**

³⁵² Ibidem, p. 183

entre aquests elements: la paraula identitària, praxi i acció i reflexió en l'escriptura. Aquest és el principal fenomen del narrador que es configura entre les evolucions de *l'hermes*, les quals se'n desprèn, que un subjecte fenomenològic que pretén fer hermenèutica de sí mateix des de l'escriptura, es proposa en sí-mateix, **un exercici que traspasa a la seva vida, amb tots els seus successos i esdeveniments, transcendint-la a la seva pròpia existència, com si aquesta fos objecte d'estudi narratiu en la trama de la pròpia obra.** Per tant, com si fos objecte artístic, com si aquest objectiu fos la trama principal, el fet de revelar el seu propi material fotogràfic. De mica en mica, l'augment qualitatiu sobretot, es magnificarà al conjuntar el control del material mentre s'ajusten totes les bases per poder fer les reflexions hermenèutiques que són els objectius base del projecte hermenèutic.

Per acabar el subcapítol tanco el tema del narrador amb una disposició clau com un punt misteriós des del punt de vista narratiu, i en canvi absolutament imprescindible retocar pel nostre exercici hermenèutic, per rastrejar tot el que cal recórrer per registrar les nostres històries. Parlo de **la memòria com a bona oportunitat per veure com i quines possibilitats de reflexionar narrativament mentre escruto en tot el que puc localitzar en ella.**³⁵³

Deixo aquest primer gest de Gadamer sobre la memòria ("*el llamp negre*") que retorna de les profunditats de l'inconscient i que procedeix com a veu narrativa, ens arrenca una paraula, una idea o fins i tot, una història. El pes de l'inconscient i els passos de la nostra veu narrativa sempre són un misteri curiós, en tant que serien llaços nostres entre la pròpia veu narrativa i la de la nostra escriptura. És aquí on Gadamer parla de la claredat del «jo» conscient (generació en l'inconscient), d'on sorgeix una altra veu, com si hi hagués una segona persona en l'interior. **Un principi cap a una autoconsciència que suposi la connexió en diferents instàncies que impliquin l'existència de diferents veus narratives amb les quals es podrà concebre la visió d'aquesta procedència o els elements que la precedeixin.** En el punt determinant actual pot ser un moment per començar a buscar nusos narratius que es desfan quan hi ha múltiples interessos en poder desplegar-los.

³⁵³ «Memoria es el rayo negro y ascendente, no es la ancha corriente de la posesión intelectual que se le ha ido acumulando. De hecho, el «yo» no se forma por el saber acumulado, sino por este rayo proveniente de la oscuridad del inconsciente. El «yo» que se dirige a sí mismo trepa por él a la luz del día; es decir, la memoria, el saber interno sobre uno mismo, no sube sin más como el torrente de los sentidos que fluye, ancho, desde la otra fuente, la fuente primera de la vida, sino que el «yo» avanza de manera trabajosa, paso a paso, hacia la claridad del «yo» consciente de sí mismo. Al final se convierte para sí mismo en tú. Es el principio de la autoconciencia. Tal cosa no ocurre, empero, sin que el rayo negro de la memoria siga borboteando, como el torrente impetuoso de los sentidos sigue fluyendo.» Gadamer; H.G.; Quien soy yo y quien eres tú. Cristal de aliento. Lectura de Paul Celan; 1999; p.92

Serà interessant indagar en les capacitats creatives que emergeixen en d'altres recursos per operar noves visions de les narrativitats on caldrà deixar fluir altres mecanismes, més que els propis del saber acumulat del propi conscient.

4.3. La capacitat creativa de la narrativitat

«Aunque tuviera la elocuencia de Demóstenes, repetiría siempre tres veces una única frase: la razón es habla, logos. Estoy royendo este hueso hasta la muerte. Para mí todo permanece oscuro todavía sobre esta profundidad; todavía espero un ángel apocalíptico con una llave para este abismo». (Hamann)³⁵⁴

«Dilucidar el habla quiere decir no tanto llevarla a ella, sino a nosotros mismos al lugar de su esencia, a saber: al recogimiento en el advenimiento apropiador». (Ereignis)³⁵⁵.

Finalment tanco capítol dedicant-me a la probable aparició de la creativitat, encara que no és un territori sempre fèrtil. Analitzaré algunes de les propostes que em puguin contribuir a vehicular la meva capacitat narrativa emprant altres territoris que facilitin la veu interior i que sobre-existeix a qualsevol dificultat creativa.

4.3.1. Creativitat i imaginació des de la capacitat narrativa.

«Todo el mundo sabe que el poema es poesía. Es poesía incluso cuando aparenta describir. En un poema el poeta imagina algo que puede ser y estar en su presencia. Venido a ser, el poema nos evoca la imagen de lo que, de este modo, ha sido representado. En el hablar del poema habla la imaginación poética. Lo hablado del poema es lo que el poema exterioriza desde sí mismo en el decir. Esto así hablado habla en tanto enuncia su contenido. El habla del poema es un decir – expresar en más de un sentido.» (Heidegger)

En la parla resideix tota la força de la comunicació i expressió humanes. L'essència voluptuosa de l'essència humana. En l'obra de Heidegger "De camino al habla" s'erigeixen tots els desplegaments de la creativitat en la paraula en tots els camins possibles de la parla, recreant sobretot els recorreguts dels que parla la poesia, però sobretot a partir del que no diu, o del que parla metafòricament en els intersticis d'allò que calla. Abstraccions necessàries per aquest apartat. L'essència de la imaginació en la paraula té en l'estància poètica la que es recrea en les llums que descriu i en les ombres que de vegades no es poden veure, o si cal, precisa una atenta escolta en el metallenguatge per resseguir qualsevol rastre que el poeta ens hagi deixat.

³⁵⁴ Los escritos de Hamann, Ed. Roth VII, p.131 s. a Heidegger, Martin; *Del camino al habla*; Ed. Serbal 2002; p.10

³⁵⁵ Ibidem, p.10

Però quina és la parla de l'escriptor?³⁵⁶ L'espai on arrenca i on apareix la profunditat de la seva al·locució que l'acosta a la immediatesa de la parla i que incita a aparèixer darrera del to que persegueix? Aquí descobreixo que la paraula perseguida en la potència dels escrits que genero, implica multitud de factors com el to emocional, les modulacions que existeixen darrera de la parla de la presència de l'escriptura –d'igual forma com ho genera la parla– i l'estil com una aproximació als simbolismes de la pròpia creativitat inscrita en cada paraula de l'escriptor. En definitiva, una experiència que parla de **la presència gràcies a una paraula que es pronuncia amb possibilitat de profunditat, d'allò que parla en el que no diu i que en ocasions apareix de cop. Una paraula que es deriva d'aquell inconscient que rescata en la memòria i –sense saber que ho saps– construeix elements del pensament traslladant en paraula escrita, una experiència que brota de la profunditat fent emergir la vivència.** Deixar-se anar per aquesta profunditat és un (re)aprendre d'una experiència que es reviu des de la segona vida, en aprehensió gràcies a la vida creativa de la paraula.

Aquesta creativitat, que es formula en el món de la paraula poètica, descriu i amplia noves existències que en principi no tenia la paraula en sí. Una creativitat que sempre té en essència però que sempre sorgia callada, si no s'oferia des de la màxima potència de la nostra imaginació. En les varietats de les combinacions, em trasllado a noves visions que ara recrea la poètica de la paraula. I és aquesta nova vida de la paraula de la que escutaré arqueologies semiòtiques per desplegar més enllà de la concreta i ordinària que sempre havia conegut, en etimologies limitades que ara en disposaré per aquest nou procés.

Per poder voltejar els conceptes de la paraula en relació a la creació, compto amb el mestre Heidegger de nou, per obtenir la idea d'un punt en l'entremig just en l'interstici del món i l'objecte, i gràcies a la seva clarividència de situar-la amb aquesta precisió en la que sempre clavava les seves observacions. **Aquest punt és la *Unter-Schied* o la diferència: "mantiene el Medio separado; Medio hacia y a través del cual el mundo y las cosas están concordes. (...) La Diferencia no es una mediación posterior, vinculando el mundo y las cosas por un Medio procurado a propósito para ello. La Diferencia, en tanto que Medio, media el mundo y las cosas a su esencia, esto**

³⁵⁶ «El verdadero escribir que «crea» algo para un lector con quien ya se cuenta o para otro a quien hay que seducir. Quien hace esto, es escritor en el sentido propio de la palabra. Tiene que tener la capacidad de «escribir», es decir, de compensar, mediante su estilo, todo lo que en el intercambio lingüístico inmediato de coloración emocional, de gesto simbólico, entonación, modulación, etc. Un escritor se mide por su capacidad de lograr, al escribir, la misma fuerza lingüística que hay en el intercambio inmediato de palabras, de hombre a hombre, o quizás una fuerza mayor». Gadamer H.G.; Quien soy yo y quien eres tú. Cristal de aliento. Lectura de Paul Celan; 1999; pp. 57-58

*es, a esta relación mutua cuya unidad lleva a término*³⁵⁷». Una separació d'entremig. Per mantenir-me lluny d'allà on he estat de costum. Sense detectar la nostra essència en aquest punt equidistant, on el món i el factor personal ínfim es confonen de vegades, on les coses es gestarien en les narratives més hermenèutiques. En la concordança de Heidegger, en la qual la latència perpètua del pèndul orientatiu que en massa ocasions un perd –o que entre tanta dispersió pendular, un s'oblida de que hi pot haver un punt en comú– tampoc se n'adona d'aquestes pulsions narratives, sobretot en les poètiques. Mentre sóc món, les petites coses que s'hi troben en comunicació, la nostra essència és la que recupera un espai gràcies el Medi que es postula com la terminació entre tots els mons. Un medi personal que haurà de determinar-se com el propi per poder estendre el món narratiu i que obrirà l'entorn per esplaiar-lo. **Tot per mediació de la diferència que és l'espai intersticial entre un pol i un altre dins de les nostres narratives particulars. Entre món i cosa. Entre la multiplicitat que s'obre en un espai en comú que ara es configura en una dimensió nova.**

La gestació d'aquest espai, i en l'esforç de configurar en aquest punt concret (com idea força), és quan detecto la creativa visió en el desplegament d'una acció cap a una narrativitat més ampliada: és a dir, les possibilitats que obtindrà l'individu de poder saltar la barrera cap a les paraules indicades. Paraules o camins que condueixin a paraules concretes. En les experiències vitals que conformen paraules traçades des d'aquesta parla que conflueix en una visió diametralment diferent a la obtinguda a la forma tradicional. Una veu des de la parla que no saps que tens, confirma ara que camino darrera d'aquestes visions. Tot i que no me n'adono inicialment d'aquest oblit, desaprofitant un cop darrera l'altre aquest potencial. Conformo i m'alimento de tot allò que tinc en la parla sense denotar que aquesta parla està retinguda³⁵⁸ i, per tant, aquesta paraula es perd pel desguàs.

Com és doncs que no ens adonem d'aquesta fatal pèrdua? És doncs en la parla que podem confirmar que cal formular-ho des de les paraules? Quina parla farà que ens adonem de pèrdues i mancances? Si hi ha aquesta retenció tot i havent-hi aquest diàleg permanent, vol dir que necessitem eines més prolífiques per poder percebre'n tot el seu recorregut possible. Heidegger torna a il·luminar sobre els llocs on la parla, parla. I consigna un fet molt interessant pel nostre projecte: la parla ens parla des de la falta (mancaça) de paraula. Allà on hi ha

³⁵⁷ Heidegger, Martin; *Del camino al habla*; Ed. Serbal; 2002. pp.18-19

³⁵⁸ «Así y todo, el habla no llega precisamente nunca al habla. (...). Únicamente porque en el hablar cotidiano el habla misma no llega propiamente al habla sino que se retiene, estamos capacitados para hablar un habla; para tratar de algo y a propósito de algo en el hablar, para entrar en el diálogo, para permanecer en el diálogo». *Ibidem*; 2002. p.120

mancança de paraula és on pot ser més útil, per retrobar dimensions noves en i per la paraula. **Justament en la mirada poètica és on la ressonància d'una paraula de la diferència –aquella que troba un espai creador– la que aproxima tot allò que no hauria tingut. En la seva absència és on em permeto que em toqui la paraula pertinent.** Ja sigui en el seu so més o menys gutural, ja sigui en la significació que aporta l'apropiació que no hi hagués entrat en altre cas. En aquest punt la parla ha d'aportar **l'experiència fonamental del poeta quan es tracta d'escriure poèticament: "Así es posible que un poeta llegue al punto en que necesita llevar al habla –a su manera, es decir, poéticamente– la experiencia que hace él propiamente con el habla"**³⁵⁹.

En aquest punt detectat de la parla, en que l'experiència i la paraula es converteixen en benefactors del mateix projecte comú. El de la vivència, que es nodreix d'una paraula que s'amplifica d'una poètica en vibració en desplegaments que operen en la pròpia parla, com a transformació d'una mancança cap a quelcom que es mou. Heidegger mostra, que aquesta transformació pot arrencar d'una mancança o d'una ampliació pendent de realitzar. I és en la poètica de Stefan George que recrea el filòsof alemany, on situa una disposició de la paraula que deixa poc a afegir. **Un poema que es titula «La paraula»³⁶⁰ fa elucubrar entre aquests espais de la paraula i omple de forma vibrant, entre versos senzills, no obstant completats de forma genial i extraordinària, per oferir-se a través de les reflexions poètiques inserides dins dels versos.** Destaco principalment el vers final que origina una encesa defensa per part de Heidegger: *«Ninguna cosa sea donde falta la palabra»*, un explícit cant a la paraula que enfoca i assenyala la veritable font del ser poètic com a ens essencial (sobretot en la prodigiosa essència en la que fa claudicar a tot lector), i que Heidegger situa entre aquesta experiència que nodreix la font que atorga la vocació i la responsabilitat: *«El poeta hace la experiencia de la profesión de poeta como vocación a la palabra como la fuente del ser. La renuncia que el poeta aprende es de una clase de abdicación colmada; sólo a ella está prometido aquello que estuvo largamente oculto y propiamente ya destinado.»*³⁶¹

Hi ha una renúncia en la paraula, efectivament. La font de la creativitat descansa en aquest (re)buscar constantment, en aquest aprendre a l'ombra de la paraula, més enllà de tot allò que enfoquen les paraules. I potser obstinadament ho trobarem en la tristesa de la renúncia, però,

³⁵⁹ Heidegger, Martin; Ibídem. p.121

³⁶⁰ «Sueño y prodigio de la lejanía / Al borde de mi país traía / Esperando que la Norna antigua / En su fuente el nombre hallara / Después denso y fuerte lo pude asir / Ahora florece y por la región reluce / Un día llegué de feliz viaje / Con joya delicada y rica / Buscó largamente e hízome saber: / «Sobre el profundo fondo nada así descansa» / Entonces de mi mano se escapó / Y nunca el tesoro mi país ganó... / Así aprendí triste la renuncia / Ninguna cosa sea donde falta la palabra.» Poema La palabra, publicat a l'any 1919 i incorporat a un volum titulat El Nuevo Reino (p.134) a Heidegger, Martin; Ibídem. p.121

³⁶¹ Heidegger, Martin; Ibídem. p.126

com en el poema, rescatant si s'atrapa en l'orgull que segueix als dictats vocacionals en allò que el poeta sent fermament; allò que surt en el que duu dins, desencallant paraules enormement significatives. D'aquí que parli d'abdicació esquitxada, com si d'un esforç sobrehumà es tractés. Un sobreesforç que implica enfangar-se en aiguamolls de la paraula soferta. Fet que obre una obra eterna en l'escriptura hermenèutica.

Podria seguir extraient suc d'aquest poema tan ben resolt com apassionat. Només caldria destacar novament que en Heidegger, i també en d'altres ja vistos de Mújica, Trakl i en George formulen connexió evidentíssima entre l'escriptura i la parla per concebre una paraula que s'obre com la crisàlide, si el poeta exposa la seva paraula despullant la música que genera aquella veu essencial i que procedeix de l'experiència procreada. Encara que per això cal que sigui viscuda, orientada, narrada. **Aquesta és una opció que s'ha de possibilitar i registrar en els nostres annals. I per això la possibilito en mètodes que facilitin camins de la paraula poètica vivenciant tot el procés, ja sigui en l'escriptura autobiogràfica o en la poètica.**

Heus aquí que la poètica pot determinar molts orígens primigenis d'una paraula tot recercant molts dels camins hermenèutics que impliquen l'agudesa cap els significats que després, sens dubte, es desplegaran de forma automàtica cap a altres camins imaginatius o que retoquin de forma decisiva les vies cap a la creativitat.

4.3.2. Paraula i la generativitat reflexiva de la creativitat.

«En cambio, la palabra adquiere fuerza si lo que hacemos es invitar al otro, si hacemos que participe del proceso, en definitiva lo seducimos para que sea agente activo del proceso educativo: *“seducir por la palabra, desplegando el poder adquirido por el virtuosismo en el lenguaje, seducir por el saber o el saber-hacer, fascinando por la suntuosa seguridad del que maneja los conceptos o la materia, provocar incluso, para conducir al otro a valorarse a sí mismo y estar seguro también de conservar la iniciativa*³⁶²».

Hi ha una escriptura que motiva cap al procés educatiu de forma qualitativa, en tant en quant els agents que hi participen, argumenten, reverteixen, complementen o acaben completant els seus processos vitals per convertir-se en productors del seu propi procés. Aquest és el sentit i el sosteniment d'aquesta tesi sobre el projecte pedagògic que volia formular des d'un principi. És a dir, els subjectes pedagògics resultants haurien de revertir en protagonistes i creadors de tot el que es formula a l'entorn de la seva paraula generada i que, precisament per aquest

³⁶² Postic, Marcel; *La relación educativa*. Madrid; 1982; Narcea, pp. 137-138. Extret de Forés, Anna; *El teatro de la mente y las metáforas educativas. La didáctica de la educación social*; 2002.p.91

motiu, es converteixen en productors de paraula generativa. Quan aquest procés ha estat motivat per aquest fenomen de l'escriptura en el que **es genera un fractal de la pròpia acció creativa –encomanant per contagi d'aquesta devoció inscrita en la pròpia acció de l'escriptura– davant de la creativitat en majúscules mediatitzada per la paraula.** Una paraula que es manté en un lloc complex per l'enormitat que s'obre davant de nosaltres i, de la mateixa manera, conjugui multitud de reptes davant dels quals se'ns proposen dificultats de tot tipus.

En quin tipus de repte pedagògic ens situa el propi argument semiòtic que és la paraula? Què se'm desplega davant del signe i de la paraula? En quines eines em desplanto i em transformo davant la creació que suposa aquesta generació de paraules? Quins ens em plantejo quan proposo plans creatius en i davant de la paraula? Justament en el plantejament de l'ampliació del camp d'acció educatiu. Un camp que es proposa en tot allò que ha de suposar l'experiència vital. **Una experiència que ha de fer camí, que d'aquell camí desplegarà una experimentació d'aquest propòsit essencial com a hermenèutica del nostre saber,** i que com ens comenta Postic, **transporti del saber al saber fer,** comportant cap a l'essència fonamental ontològica i habiliti una (co)habitació dels desplegaments del ser a cimentar. **A conduir-se cap al projecte del «jo» i projecte ABG.** Per això parlo dels diferents retorns als orígens eternals. Els retorns cap a tot el que els cíclics que descriu l'espiral de l'hermenèutica proposen sempre en aquest camí de l'experiència. Aquesta paraula localitza un gènere d'apropiacions de les significacions en la pròpia experiència que és el pensament, i que en el veïnatge que proposa la poètica, arrastra a obtenir diferents concrecions entre els signes que poden ser desplegaments del ser que busco com a experiències significatives. Poesia i pensament dignifiquen aquest camí de concreció seguint l'exercici de la paraula, i en aquesta paraula, el sí-mateix es genera una mirada que proposa l'arribada a noves regions per camins als quals deixar-se caure, exposar-se o aventurar-se³⁶³. Hi ha doncs una ruta per preparar-se el propi camí, i d'aquesta experiència, el poeta es busca i aprèn del buscar-se, en tota experiència premonitòria, preparatòria i reflexiva com a viva i pròpia experiència del camí que es sedueix de la transmissió personal de l'exercici hermenèutic darrera de la construcció en la paraula.

³⁶³ «*Wëgen* y *Be-Wëgen* como la preparación del camino (*Weg-bereiten*) y el camino como un dejar-llegar, se originan en la misma fuente a cuyo flujo pertenecen los verbos *wiegen* (balancear para sopesar o mecer), *wagen* (atreverse), y *wogen* (ondear). La palabra «camino» es probablemente una palabra inaugural del habla; palabra que habla y se dirige al hombre meditativo. La palabra rectora en el pensamiento poético de Laotse se llama Tao y, «*en propiedad*», significa camino. Pero al representarnos el camino fácilmente de modo superficial como el recorrido que une dos lugares en la precipitación se ha considerado inadecuada nuestra palabra «camino», para nombrar lo que dice Tao. Por ello se traduce Tao por razón, espíritu, *raison*, sentido, *logos*». Heidegger, Martin; *Del camino al habla*; 2002. p. 147

Hi ha en la mateixa etimologia triple que concep Heidegger (*wiegen, wagen i wogen*) en aquest concepte de la metàfora semiològica on les paraules que s'obren com la crisàlide, descriuen en els camins que es recreen desafortadament, passant de la simple acció de balancejar i mentre obren un camí diferent, a desplegar fluxos en les pròpies accions que va generant la paraula adjudicada, a originar fonts per aquests nous signes i significacions per aquestes paraules. En definitiva, a atrevir-se i a exposar-se, o a representar tot allò que seria un nou sentit per a totes les experiències obertes a desplegar dins del món de la paraula, en tot allò que s'adjuntarà en noves perspectives i que unirà més endavant la pròpia experiència, encara per construir en la perspectiva de la morada de la poesia.

Tot això es construiria en la proximitat en la paraula del *die Sage*³⁶⁴: «*El Decir. Suponemos que en él reside la esencia del habla. Sagen, sagan, decir, significa mostrar: dejar aparecer; liberación luminosa—ocultadora, entendida como ofrecimiento*». En tot el que s'ofereix en els diferents «*dirs*» aniré construint proximitats pels nostres sentits que facilitin més eines per engendrar totes les visions de la paraula. No és senzill construir aquests murs d'imaginació a l'entorn de la creticitat. I menys entre els del llenguatge i de la paraula. Potser cal refer entre els dels diferents devenirs del llenguatge en els que la incertesa és una constant. En Deleuze, que subratlla les emergències en l'interior de la paraula, des de les objeccions als devenirs en Carroll³⁶⁵, em clarifiquen destacadíssimes observacions per a les possibilitats creatives i narratives per algú molt bregat per aquestes visions filosòfiques. Tractant-se d'una obra que travessa el sentit, comença a desplegar els llocs conquerits pel llenguatge, tot i que també formula els seus límits i dificultats que ens retorna. Profundes figures retòriques que trobo en les seves pàgines, sobretot per la platònica reflexió en els possibles (des)nivells del llenguatge del *Cratilo*³⁶⁶. Les lògiques dels sentits en Deleuze reiteren la importància de narrar en els subsegüents devenirs, ja que és en les diferents categories del llenguatge on subsisteixo, en tant en quant és ell el que marcarà els límits, i els reprendrà justament en les preguntes allà on les havia deixat en darrera instància. En totes **les paradoxes en les que encarnaré els dilemes**

³⁶⁴ Ibidem, p. 148

³⁶⁵ Alicia en el País de las Maravillas. Extret a Deleuze, Gilles; Lógica del sentido; Paidós ibérica; 1989

³⁶⁶ «*Incluso Platón llega a preguntarse si este puro devenir no podría tener una relación muy particular con el lenguaje: éste nos parece uno de los sentidos del Cratilo. ¿Será esta relación esencial tal vez al lenguaje, como en «flujo» de palabras, un discurso enloquecido que no cesaría de deslizarse sobre aquello a lo que remite, sin detenerse jamás? O bien, ¿podrían existir dos lenguajes y dos clases de «nombres», unos designando las paradas y los descansos que recogen la Idea, pero expresando los movimientos y los devenires rebeldes? O incluso, ¿podrían ser dos dimensiones distintas interiores al lenguaje en general, una recubierta siempre por la otra, pero subviniendo y subsistiendo bajo la otra?*» Deleuze, Gilles; Lógica del sentido; 1989; p. 26

ocorrerà, que en aquesta afanositat, podré retocar dels propis trastocaments de la superfície i de la profunditat refent els signes dels sentits convencionals.

El devenir, i el propi desplegar de la paraula en el que s'ofereix, omple i s'obre en el subsegüent immediat a partir de l'escriptura. Un dir-se a sí mateix després d'haver-se desplegat i d'haver-se parlat a través de tots els signes conformats en el teixir d'aquestes disposicions. En aquest deixar-se, hi ha una escolta atenta entre el sol joc de deixar que el text s'impregni d'un mateix, i de proposar un temps posterior que permeti que la pròpia relectura del propi text faci brotar. En tot allò, entre el que el creixement de la pròpia via soferta i el propi coratge i atreviment, representa la paraula mestre de la meditació profunda, sempre que la reflexió travessi el curs del temps en recurrents jocs. Com en *Alícia*, que descansa ja en aquesta tesi gràcies a Deleuze, que ajuda a desplegar la paraula donant veu a uns personatges que s'encarnen en unes aventures que sempre van subterràniament de la pròpia història i de cop surten a la superfície: «*De ahí los trastocamientos que constituyen las aventuras de Alicia. Trastocamiento del crecer y el empequeñecer: ¿en qué sentido, en qué sentido? Presintiendo que es siempre en los dos sentidos a la vez, hasta que por una vez permanece igual por un efecto óptico*». ³⁶⁷

Metallenguatges sempre presents en tot pensament com a pressentiments que moltes vegades rauen en prèvies disposicions, en noves narratives molt útils per navegar en les pròpies hermenèutiques. Com útils artefactes per la paraula que concebrà nous propòsits pel pensament. Proposo aquests trastocaments en els que una possible subtil (re)situació de conceptes o de (re)configuracions entre la paraula i els sentits, que creïn entre els móns imaginaris i els enquadraments emocionals de l'experiència i habilitin fantàstiques possibilitats per proposar acrobàcies del pensament pels sentits de l'experiència.

Com diu l'Alícia, mai sabem en quin sentit podem acabar gestionant les noves propostes reflexives, si com sembla, ens deixem portar per les disposicions del llenguatge de la creativitat del llenguatge quan generem propòsits o raure des de l'art de la pregunta cap a les nostres reflexivitats. En el dubte existencial etern, sobre i en quin dels sentits estem orientats en els de la història d'Alícia, ens quedarem absorts de tot allò que es pot originar mentre reflexionem.

³⁶⁷ «*Trastocamiento de la víspera y del mañana, esquivando siempre el presente: «mermelada ayer y mañana, pero nunca hoy». Trastocamiento del más y del menos: cinco noches son cinco veces más calurosas que una sola, pero «por la misma razón deberían ser más frías» (...) Porque la incertidumbre personal no es una duda exterior a lo que ocurre, sino una estructura objetiva del acontecimiento mismo, en tanto que va siempre en dos sentidos a la vez, y que descuartiza al sujeto según a esa doble dirección*». Ibidem, p.26

4.3.3. Construcció personal i consistència del projecte ABG.

*«Invitación al salto. (O su vértigo ad absurdum: el proyecto como proyección. Yo como meta de mí.
O lo otro como absorción.
Extensión de mi soledad. Despliegue de mi identidad).
Sentirse hombre es sentirse siendo como tarea.
Tensión entre indigencia y exigencia.
Vacío y esfuerzo».* Mújica³⁶⁸

El vers com a proposta de lluita contra la delimitació personal. La finalitat de poder saber que un forma part del seu propi projecte de construcció. Una constitució del que s'honorarà en la manca de metes o finalitats, com a obra inconclusa, de la qual és ell el primer destinatari. Aquest és l'enfocament general d'un projecte personal que busca en la paraula el desplegament o la prolongació i extensió. L'obra «*Flecha en la niebla*» ofereix aquest canal de la paraula com una arenga decisiva en la que l'home concep el seu projecte gràcies a l'impuls que la paraula construeix entorn seu. «Jo», com a meta de mi, un esforç com a genotip de vida, el qual el «jo» s'atorga un sentit que configura tot el que més tard la seva acció resseguirà en allò que haurà iniciat des d'aquell instant. Doble fruïció:

1- un «jo» que es vehicula gràcies a aquesta construcció i habilita aquesta meta com a poliment constant;

2- tot allò que hi ha darrera del projecte personal que formula una virtut darrera del projecte personal que s'ha de recollir a través de l'escriptura.

Tornant al poema de Mújica, en els seus versos més significatius sobre l'home en tot el que apareix en l'extensió de la soledat del sí-mateix, absorbeix tot allò que hi ha en l'exterior. Hi ha un "absorbir" existencial en tot el que cal per descriure la realitat, mentre es situa en aquest projecte del «jo». És a dir, hi ha una necessitat de proposar sempre com si el **«jo» busqués d'aquest projecte la configuració d'una soledat que es desplega en identitat, en diferència individual, i per això cal reconfigurar-la des de l'interior.** O dit d'una altra manera, el «jo» necessita aquest projecte en el qual construir en desplegament per arribar a la identitat en la totalitat. Encara que tan sols s'ha fet possible des de l'escriptura o en el perfil de la meua identitat subjectivada i individuada. La devoció cap a aquest lloc de l'escriptura en el que el projecte de mi mateix és un camí, cap el **desplegament personal és la demostració on el subjecte passa de la individuació pura a un camí de reconfiguració constant del subjecte a un projecte.** Em subjecto cap a un projecte personal que es dirigeix al creixement personal. Entre

³⁶⁸ Mújica, *Flecha en la niebla*; 1997; p.44

la tensió i la indigència personal. És a dir, en el compromís de la voluntat personal, que es genera del pas del buit al de l'esforç.

Com es fa possible al ser indigent cap a un que es compromet en el projecte personal? **Múltiples disposicions resilientes que retoquen el camí en el que em situo. La més determinant: la pròpia voluntat de millora personal i fer-la conscient, és a dir, posar-la en paraules. Aquesta és la proposta resilient del projecte individual en la construcció de l'escriptura vivencial. Un projecte que passa del buit essencial, en el que les vivències transcendeixen, a un simple pas per les anècdotes de vida a un relat historitzat en el que la persona es concep en tota disposició en la que el compromís personal es fa present.** Però com és aquesta escriptura resilient i en quin concepte o projecte ho descriu? Arrenca possiblement en una nova visió de la meua escriptura. Una nova oportunitat des de les turbulències del viure, en el cúmul de despropòsits que és la vida.

Una escriptura compromesa en primer lloc en la reparació de conculs en els que es faran evidents els meus errors de viure. Per poder obtenir aquests desplegaments que m'han dut a dubtar de tot i de la necessitat del desaprenentatge. Mentre un creix més, es fa palesa la necessitat de desaprendre. Més s'obté la visió de tot allò del que et vols desempallegar. Quina il·lusió s'obre en aquest desplegament! Després d'un cert dol un s'adona de tot allò que, per la sola comoditat de semblar-ho, se'ns ha instal·lat en el nostre ADN i ens genera finalment una gran nosa pel nostre gaudi, i en projecció pels nostres aprenentatges. Introjectes salvatges que ens han inoculat per via intravenosa que creen falses creences inoperants. Fal·làcies, mentides, fantasies inhabilitants, cúmuls de despropòsits, i, fins i tot, el més greu: falses adjudicacions sobre un mateix –subtils si voleu– provoquen marques internes que estimulen negres ombres recursives, sumint-nos en parts que ens dolen i fan trontollar les naturals inclinacions.

Aquesta escriptura personal que escriu sobre els meus esdevenirs concreta els meus petits canvis que la història va projectant en l'exercici de la consciència. Una consciència que es vivifica a petites passes gràcies a l'acció d'aquell que escriu com a projecte del pensament que restarà com a visió permanent de tot canvi. De tota projecció que la consciència farà patent en la visió resilient d'un mateix, que passarà del buit més essencial, a la consciència del canvi que projectaré pel sol fet de concretar-ho en història de la vida pròpiament conscient. Al relatar-la i en viure-la en l'escriptura narrada, en paraula viscuda, sincerada i implicada, faré un relat de les mancances i m'apropriaré de la necessitat de desaprendre abans de l'aprenentatge. En aquest camí conscient m'habilito des dels errors, de les mancances que he projectat o d'allò que no he acabat d'assolir, o no m'he proposat del tot. Per això és un aprenentatge essencial.

Per això em desaprenc, mentre em supuren els errors que vaig cometent, i m'afegeixo a les necessitats del meu cos en la recerca de la felicitat. Em supura com a futur punt de sutura cap a un esdeveniment pròxim en una essencial matèria de canvi. És a dir, en les sutures que aniré inserint en els meus patrimonis personals i emocionals. En l'aliança que obtindré de la meua escriptura vivencial. Per què és ella la que em permet visualitzar tot aquest camí mentre em faig conscient de les alforges que aniré construint. Pas a pas. Vivència a vivència. Relat a relat, mentre rellegeixo tot allò que s'escomet de la meua pròpia nova presència gràcies als compromisos que adquireixo d'una nova lletra, d'una nova paraula.

I és aquesta relectura la disposició conculca de la meua ànsia de creixement. **Rellegir-me després d'haver escrit em confirma que la passa donada és ferma i avança en el sentit natural ja que aquella inscripció duu en sí la salubritat sobre el projecte personal.** En tot el que es descriu com a projecte, em distancio de les mancances, de fallides existencials, de dolors afegits per comoditat o deixadesa, de tot allò que em projecten els oblits per la meua inconsciència, del que assaboreixo tot i les ombres interiors que em projecto entre pors i bloquejos. I sobretot, de tot el que ara podré valorar gràcies al **que la meua escriptura vivencial concep com a possibilitat personal d'aprendre en un nou valor afegit de l'experiència.** Que ara no farà més que créixer, que ja mai podrà tornar enrere perquè la disposició caminarà sempre cap amunt. Una paraula que farà inscripció permanent de tot el creixement que es recerca –com a brots perennes que aniran naixent en cada branca de la vida– en un sentit personal que es parla a sí–mateix.

Aquesta és la percepció des de l'escriptura en la relectura. La construcció personal des del projecte en sí–mateix, mentre l'experiència resilient (resistent) no esmena cap mena de finitud, mentre no para de separar-se del propi buit del seu passat. De l'oblit d'un mateix quan no era prou conscient del projecte indagatori del que m'he proposat de cara el nostre present de vida com a camí que es podrà traçar com a element resilient de la pròpia existència. La reflexió que es transformarà binàriament ja que disposa de les dues perspectives temporals. La projectada de la pròpia escriptura en present i la que s'assenta en un mar d'accions inserides permanentment en la inscripció prèviament elucubrades.

Aquí em situo en la graella de sortida en cada nou aparell de reflexió que són les nostres escriptures. Amb l'afegit que ho faig en la companyia de més persones que despleguen aquesta nova amalgama d'ones reflexives. Mentre ho faig, em sumo en altres projectes de vida que relaten les seves projeccions personals que dirimeixen els seus sentirs, la disposició al creixement personal, mentre observem els estils de poder relatar aquesta mateixa passió de

viure però en noves opcions de viure sobre el paper, és a dir, ideant aquesta passió meravellosa que és diu l'escriptura que és aquell art de relatar en paraules embellides i polides, segellades i rescatades, colpidores i apassionades, il·luminadores i matisades, mentre una veu interior diu misteriosament allò que no trobes el valor de dir-ho en veu viva pròpia. Ara aquí, a la veu pròpia que et palpita fora de sí, apareixen 6 noves veus que s'atreveixen a dir-ho en veu alta per tal que els altres en prenguin nota. És a dir, segueixin escrivint.

4.3.4. L'experiència global en la vivència de l'individu.

«Hablo para expresarme, darme a conocer, dar mi ser, y a la vez, junto a esta función autoimplicativa del lenguaje, la función comunicativa: hablo para crear el nosotros de la relación. (...) Hablo ahora no ya para iluminar el espacio en el cosmos que pueda llamar mundo, sino es espacio de la intersubjetividad, el ámbito del mundo que pueda llamar hogar. Donde pueda no sólo estar, sino ser en el estar. Estar en el ser. Serlo... y poderlo contar.»

Estic aquí des de la meva vivència en un lloc que és el món de l'hipertext. Un conjunt de vivències significatives m'han conduit en una clara invitació a la reflexió i a la intersubjectivitat que orientarà a les paraules del meu propi ser cap a l'altra a través del text. En quines funcions oriento a la meva experiència tota la força dels nostres llenguatges? En múltiples que s'impliquen en l'existència del ser del sí-mateix.

En primer lloc, en la primigènia humana de comunicar-se. En aquelles que es desperten en l'espai comunicatiu i que **es generen en allò que fomenta a la comprensió.** Aquella comprensió entre humans que fan la vivència. En segon lloc, en totes **les vivències que s'entortolliguen entre elles per originar l'espai intersubjectiu,** és a dir, el que s'orienta en el **punt de vista subjectiu en aquelles vivències que componen majoritàriament tota l'experiència personal i col·lectiva,** i que es perpetuarà en l'entorn del món de cada individu. O el que és el mateix: on se'ns permet en les vivències, el fet de formar part del col·lectiu humà i amb la consciència de vida que atorgui categoria de vivència singular i apareixi el nostre espai narratiu. Espai en el qual concebre aquesta singularitat, que s'experimenta en l'aparició del sí-mateix, i més enllà en el ser com a individu. Les funcions que fermentaran categories afavorint reconeixements en els que la singularitat de l'individu li garanteixi enfortir els textos de la seva vida, i tot allò que l'individu perpetui en tot el seu moviment narratiu. Tot això seguint les pautes que el subjecte necessita contar-se, primer com a fet transitiu, cap endins, i més endavant com a finalitat narrativa que consisteix en buscar lectors per donar a conèixer aquestes històries.

Per això escrivim. Per trobar-nos en un món que ens desconeix, ja que l'objecte narratiu ens ofereix un coneixement transitori que s'ampliarà per tal que sorgeixi l'altre (com a mirall) que és el tresor del coneixement mutu. Aquest és el tresor del fenomen narratiu i l'espai que es genera. Per al ser i el sí—mateix és impagable sobretot per la primacia d'altres medis que han saturat la intertextualitat de la comunicació i que han generat altres tipus de comunicacions.

I és la natura de l'esdeveniment³⁶⁹ que consagra l'experiència com a àmbit fonamental pervivent de la vivència si es proposa la opció de l'espai narratiu. La cita de Rilke demostra que és perdurable sempre que la paraula s'integri en el món de la vivència. Ja no és el cas de si s'aconsegueix l'obra d'art, sinó que **l'escriptura organitza aquesta experiència vivencial i afavoreix que el fet de perdurar, confereixi un registre més ampli de visions i el projecte personal s'ampliï o enriqueixi**. Apart de registrar—se, aconseguix que formi part de manera més clara dels registres memorístics i assolim fer-ho visible pel futur com a vivències que deixen de ser arbitràries o convertir-se en abstractes. És el gran secret de la relectura que he recreat en aquest mateix subcapítol. Hi ha una vivència superposada a la literària, o potser són els relats d'un mateix, els que es superposen a la pròpia experiència. Però haurà calgut fer el propi projecte previ i sobretot registrar tota vivència significativa per poder-la treure els significats.

Hi ha quelcom d'èpic en el moviment que n'extreu l'escriptura dels relats. Sembla aprofundir—se en el relat com a finalitat en sí. Ho relata Salmon³⁷⁰ donant voltes en els dols que traspassen personatges com Borges, Kafka, Flaubert, Joyce o Gógol que en algun moment dolien el fet d'escriure fins al punt de voler-ho deixar en algun moment, fins i tot, en el mateix moment de la creació com li va passar a Flaubert mentre escrivia *Madame Bovary*, segons concreta Salmon a partir de la seva correspondència. Aquesta és la temàtica, allò que busquem en una èpica la qual no disposa la pròpia vida quotidiana, i que si la té, caldrà sostenir, retenir,

³⁶⁹ «Lo indecible del acontecimiento y de la experiencia: el acontecimiento es un choque, un impacto que nos aturde. Sólo cabe pensarlo como esa modalidad de pensamiento que se activa después de la primera conmoción. Hay que vivirlo bajo el signo de la experiencia, es decir, en rigor, hay que sentirlo: nos constituimos como sujetos que tomamos conciencia de vernos afectados por lo que sentimos y por lo que nos pasa. Esto justifica la necesidad de términos y descripciones sensibles de que hablaba antes. Decía Rilke: "(...) la mayor parte de los acontecimientos son indecibles, se desarrollan en un ámbito donde nunca ha penetrado la palabra. Y lo máximamente indecible son las obras de arte, existencias llenas de misterio cuya vida, en contraste con la nuestra, tan efímera, perdura".» Rilke, R.M. *Cartas a un joven poeta*; 1996; p.19

³⁷⁰ «El tema de la mayoría de mis novelas es el hombre que busca un destino épico y no lo encuentra (...). Tal vez esta idea de haber errado mi destino provenga de mis antepasados militares.» extret a Salmon, D; *Tumba de la ficción*; 2001; p. 85

comprendre i assimilar. I la realitat de l'escriptura, on es troba doncs?³⁷¹ En una experiència que sempre es significa en un àmbit soberanament en un lloc més important a nivell emocional i per tant personal que enfoca en el projecte poètic i hermenèutic i que s'ha de sostenir en el món de la paraula, davant de la qual ajudarà el fenomen poètic tal i com m'estan oferint els mestres Heidegger, Gadamer, Mújica, Rilke i tants d'altres. En un àmbit narratiu que pot brotar de la font de les vivències³⁷² que es reconstrueixen en els rastres del camí que orientem en l'interior hermenèutic de les nostres experiències. Perquè signifiquen els nostres processos vivencials convertint l'existència en quelcom perdurable en una expressió resilient d'un mateix. **L'experiència es reverteix en quelcom modificable on els nostres sentits de vida empen els rastres del camí en quelcom que guia el nostre interior i crea la solvència del projecte hermenèutic.**

Un rastre que es perpetua en la recerca permanent i que es realitza entre somnis no somiats o moviments vitals que es regeneren a cada pas donat proporcionant el sentit. La proposta del nostre projecte ABG és una proposta de traspassar un estat del «jo» en un d'essències que s'estenen profundament i que perpetuen la recerca en un mateix, i que resulta en conseqüència la proposta resilient submergint-se en les aigües torbades de les nostres foscos.

Cito de nou més al gran Gadamer impulsat per la poesia d'hermeneuta de Celan: *«El monte de la vida de todos no cesa de levantarse y a partir de él se construye el sentido y el absurdo de cada vida. (...) Se confirma, pues: «nombre» no quiere decir sólo los nombres de los seres humanos. Significa sin duda la montaña de palabras, significa el lenguaje que se posa sobre la experiencia de la vida como una carga que la cubre. Es el que la tantea, es decir, cuya permeabilidad se comprueba por ver si en algún sitio permite, a pesar de todo, irrumpir a la claridad.»*³⁷³

³⁷¹ «El escritor, escribe Siniavsky a propósito de Gógol, «es, en última instancia, alguien que está dispuesto a dejar de escribir en nombre de otra cosa distinta y más importante». extret a Ibidem; p. 85

³⁷² «Brotar como de una fuente de trabajar la ficción, de esta experiencia misteriosa y paradójica que es trabajar el fracaso más que el virtuosismo, objetivar un mundo más que expresar una subjetividad. Experiencia extrema que se apodera del sujeto cuando pensaba poder expresarse, que le imprime su marca justo cuando esperaba darse una imagen. (...). La voz se alza en la carencia. Relato referido, palabra errante. Inscrita en lo más profundo de la ausencia. ¿Quién habla? En toda novela resuenan los gritos de un protagonista que desaparece. La mayor paradoja de la creación novelesca reside, sin duda, en este fracaso necesario inscrito en lo más profundo del acto de creación; fracaso de la subjetividad, fracaso de la voluntad, fracaso de la maestría. / Todos los libros que jalonan la historia de la humanidad comparten una cualidad insólita e insustituible: son libros generosos. (...). El Yo del autor está tan dilatado, que desaparece; a través del él, como por transparencia, toda la humanidad cobra vida. Esta dilatación, esta expansión del Yo, es lo que permite al autor abrirse, entregarse, convertirse en la experiencia misma.» Ibidem; p. 116

³⁷³ Gadamer; H.G.; *Quien soy yo y quien eres tú. Cristal de aliento. Lectura de Paul Celan*; 1999; p.26

És una cita ben orientadora del que significa el poder del llenguatge i el de l'*hermes* ben canalitzat, si es deixa exclamar cap a la claredat d'esperit que pot generar l'esperit de transformació en l'interior i en el seu fenomen lingüístic que és el de **transposició**. En aquests capítols he concretat com realçar aquestes transicions del «jo» i vivenciar-les en els sentits dels esperits resilient i per a la transformació.

4.3.5. Re – anomenar i re – significar el procés de construcció el projecte ABG.

«Lleva el ser que, al darle voz, la diferencia de esas cosas. / El hombre es en su esencia hermeneuta: intérprete del sentido de la existencia. / Mediador. / Su esencia es comprender el ser que él mismo lleva en sí y que reconoce conociendo las cosas. / Las cosas que calladamente testimonian al ser.» (...)«Cada uno deviene un yo gracias a un tú, cada polaridad del diálogo aparece como la recreación del otro polo. (...) La palabra, el gesto más frágil y más penetrante con que cuenta el hombre, realiza aquí el milagro más humano: la carne se hace verbo confiándole al verbo la misión de hacerse carne.» Gadamer; H.G.³⁷⁴

(Re)anomenar-se a cada pas. En tot aquest passatge del capítol actual he descrit el procés que encapçala aquest espai. El caràcter infal·liblement hermeneuta que conjunta tots els seus punts de vista sobre la existència i en fa mediació per fer-ne conscient al propi ser. Entre les polaritats entre nosaltres i els altres «jo», és a dir, els «tu» que et proporcionen les polars extremitats entre les visions del llenguatge, en el miracle del qual un extrem et sosté i l'altre t'ofereix la visió contrària però en suspensió de l'altre. No pas en el seu aniquilament o l'anul·lació, sinó el complement, com quan parlava de retirar-nos i retornar per a la recreació de la paraula. També he parlat de deixar-se enfonsar en aquest procés ja que estic immers en el procés de la vida del sí-mateix, en l'essència-món i en totes les profunditats de la reflexivitat poètica. Però em vull situar en els extrems d'aquesta experiència de la vida que es pot convertir des de l'abisme del dolor extrem, fins al de l'amor més poètic com la manifestació de la bellesa més autèntica que les entranyes humanes poden experimentar.

D'això es tracta, de **reprendre l'experiència humana i integrar-la de nou en les visions que el «jo» n'ha fet el rescat**. Tots els moviments s'encaminaran i s'enfilaran seguint el curs de l'heura, sempre en vertical, ja que **el cercle hermenèutic seguirà la premissa d'enfilar-se en**

³⁷⁴ Gadamer; H.G.; *Quien soy yo y quien eres tú. Cristal de aliento. Lectura de Paul Celan*; 1999; pp. 64 i 111

direcció a la llum, ja que el ser cercarà el seu moviment en espiral, encara que el moviment necessiti passar per les profunditats d'Orfeu (des de les ombres).

He comprovat que hauré de servir-me de les eines de l'inconscient pels camins oberts de l'obrir-se pas» si superes les reixes de contacte. Ja he perfilat alguns recursos des dels profusos recursos darrera de les creativitats i em caldrà fugir d'algunes trampes que l'ansietat i les angoixes ens dispensen. **I la raó poètica en la paraula, lluny dels dominis confortables dels coneixements tècnics i/o científics, em conferiran una major inserció en la configuració de noves paraules dins dels nous llenguatges.** En el fons de tot, deixar-se portar per l'esperit de la raó poètica, aquella que em permet **transfigurar-me en la raó del llenguatge, la consciència³⁷⁵ del projecte i sempre en el compromís de l'amor per la pertinença en la condició humana.**

Un concepte que es proposa des del «*ser-ahí*» heideggerià en la seva obra magna del Dasein ("*Ser y Tiempo*") des de la qual he evidenciat les polaritats de les parles poètiques en les quals poder escrutar tot el que ens disposa en el propi interior de la nostra hermenèutica, per molt que sigui incommensurable, i amb la qual aprofito per tancar capítol:

«porque el hombre no es solo un ser viviente, sino alguien misteriosamente ajeno a sí mismo y a los demás, como persona y como prójimo, en la familia y en el trabajo, alguien portador de incontables e imponderables influencias y efectos, de cargas y de problemas. En su caso, siempre interviene algún factor imprevisto. Esto demuestra que existen otros elementos incomprensibles, que nada tienen que ver con las leyes del acontecer natural y que van saliendo a la luz gracias a una evolucionadísima investigación. (...) Y bien, el arte de interpretar, llamado hermenéutica tiene que ver con lo incomprensible y con la comprensión de lo que hay de desconcertante en la economía mental y espiritual del hombre.» Gadamer, H.G.³⁷⁶

³⁷⁵ «Aquí estoy aplicando el famoso término de Hegel el ser-para-sí (*Für-Sich-Sein*), que significa que aquello de lo cual soy consciente me pertenece. Es para mí. Soy yo quien lo ha visto. En esto reside otro gran paso adelante. Me refiero al paso dado en dirección al lenguaje, en torno al cual gira todo lo dicho. Puedo apropiarme de todo lo que soy capaz de hacer consciente a través del lenguaje y del uso de palabras.» Gadamer, H.G.; El concepto oculto de salud; 1996; p. 164

³⁷⁶ Ibidem, p. 178

CAP 5: La tradició metafòrica. L'al·legoria i la faula. La metonímia com a figura que regenera el camp autobiogràfic.

Traçades algunes metonímies pels camps poètics que s'inscriuen perfectament dins les escriptures autobiogràfiques, eixampla encara més les tradicions de les diferents possibilitats de les metàfores utilitzant el coneixement semiòtic sobre al·legories i faules per disposar i ampliar tot el camp semiòtic amb atenció especial cap a la transformació com a noves disposicions de l'escriptura que operin i es destinin especialment cap a l'obertura.

Traspasso doncs en aquest capítol, les possibilitats discursives per regenerar-les a través dels diferents recursos dels camps semàntics i sobretot posant atenció especial al de les figures retòriques per obtenir-hi possibles sortides per al que les practica i les pretén exercitar.

5.1. Les metàfores i els llenguatges possibles del «jo» i de la seva transformació en expansió.

«Un bosque es, para usar una metáfora de Borges, un jardín cuyas sendas se bifurcan. Incluso cuando en un bosque no hay sendas abiertas, todos podemos trazar nuestro propio recorrido decidiendo ir a la izquierda o a la derecha de cierto árbol y proceder de este modo, haciendo una elección ante cada árbol que encontremos. En un texto narrativo, el lector se ve obligado a efectuar una elección en todo momento. Es más, esta obligación de elegir se manifiesta ante cualquier enunciado, cuando menos en cada ocurrencia de un verbo transitivo. Mientras el hablante va a terminar la frase, nosotros, aunque sea inconscientemente, hacemos una apuesta, anticipamos su elección, o nos preguntamos angustiados qué elección hará.»³⁷⁷

El bosc metafòric borgià ha de proposar el sentit tant florístic com vivencial, en tot trànsit humà al voltant de tota drecera, per iniciar diferents possibilitats en diversitat d'ambients i rutes per practicar les eleccions establertes o decisions per establir. Orientar-me en el camp tan metafòric com metonímic, i en aquest cas, en l'exemple d'unes figures retòriques que es registren a l'uníson, ja sigui en el sentit biogràfic com en el pedagògic, m'ofereix altres visions tan hermenèutiques com literàries. Vull generar algunes tanmateix les que em seran útils com fèrtils, en el sentit que m'orienti cap al creixement personal per l'energia que m'implicarà per a tot aprenentatge.

Tracto de créixer, de concertar eleccions en la vida i és en tot allò que m'he de confirmar en els dies a seguir. És en *l'escriptura*, com a **creació d'aquests enllaços en la vida, en els quals em**

³⁷⁷ Eco, Umberto; Seis paseos por los bosques narrativos; 1997

cal suggerir, iniciar, concretar, crear, generar i decidir, per poder facilitar en l'acció que s'insereix en possibilitats i recíproca diversitat per a l'individu. Però, per això, de vegades es crea en bifurcacions de camins o, fins i tot, sense la possibilitat de trobar-hi via oberta, com en boscos sense camins pel fet de fer-se invisibles i desaparèixer.

Com a eleccions que sempre la vida suggereix, la facilitat que l'existència atorga a les persones, precisament consisteix en aquestes bifurcacions: **eleccions que en la vida s'han de poder digerir i que cal originar a partir de la conjugació de certs verbs –i/o accions que hi són inserides en el seu sí– i que es poden incentivar i regenerar segons el cas,** sempre que l'individu ho vegi clar. També cal aclarir aquestes possibles eleccions com un camp de proves en les que caldrà repensar-se dins les pròpies metàfores presents, tenint en compte els significants dels temps verbals i/o els dels enunciats transitius que ja es concreten amb les gramàtiques en les que estigui treballant.

I és en una de les metàfores que més he utilitzat en aquesta tesi tan fenomenològica –en aquestes sobre les visions entre llum i obscuritat³⁷⁸– on em permeto observar el potencial que disposen, les més poètiques de l'escriptura del «jo». La que obté qüestionaments més personals i poètics, on les visions adquireixen i assoleixen un aspecte molt vivencial que ratlla la corporalitat (gairebé vivència física). Visió ben exponencial on l'experiència es determina en lluminositat com a objectiu personal per al protagonista, encara que certes galeries subterrànies siguin els paisatges vitals d'aquell instant personal concret. Està clar que els camins que s'ha de recórrer al llarg de l'escriptura per a la vida, no sempre han de dur cap a la lluminositat, i que tots els voravius que apareixen en aquests moments ombrívols (seguint encara la metàfora dels boscos on m'he aprofundit), no obstant, contempen la claredat en el seu interior, tot i disposar de foscors en cadascuna de les ombres, per tots els seus senders.

Per aquest darrer capítol del corpus més epistemològic de l'estudi, em fixaré en alguns dels catàlegs metafòrics i metonímics més fenomenològics, en els quals dilucidar quins són els paradigmes sintàctics, semàntics i semiòtics per poder reclamar, en el nom de la paraula, tot element poètic per afirmar i formular tot el projecte ABG. Així visualitzaré els trops de creixement (tant literaris com narratius, lingüístics i semiòtics) en tots els continguts del

³⁷⁸ «El poeta quizá se refiere aquí a la mano del topo, a esa superficie clara y de extrañas formas de la mano cavadora, con la cual el topo abre sus galerías que lo conducen por la oscuridad a la luminosidad de la salida. En todo caso existe la tensión entre cavar la oscuridad y aspirar a la luz. El camino por la oscuridad, sin embargo, no sólo es el camino que conduce a la claridad, sino en sí mismo un camino de claridad, es en sí mismo un ser-claro» Gadamer; H.G.; Quien soy yo y quien eres tú. Cristal de aliento. Lectura de Paul Celan. 1999; p.24

llenguatge en els que participaré, tant de la perspectiva lingüística com literària, i per tant, semiòtica, com aniré contemplant en les nostres escriptures fenomenològiques.

I què ens motiva quan ens fixem en la part metafòrica i/o metonímica? Per concretar i ens serveixin per determinar la part heurística de les qüestions ontològiques en les quals el subjecte anirà dibuixant i concretant les qüestions del subjecte del sí–mateix. El «jo» que es concreta des del tu. O com ho determino i m’ho afirmo mentre el tu m’emmiralla a mi mateix. Com adverteix Gadamer –llegint a Celan cercant el subjecte a través del «tu»– en la profusió de la gran dimensió de la pròpia ànima poètica. No hi ha millor forma de determinar-se sense oferir-se a través del «tu». Compartint les xarxes que s’apliquen en una navegació a través dels mars que travessen –d’una banda i a l’altra– en cadascun dels nostres mons. És aquesta la sobreexposició. I aquest serà un exemple que travessarà aquest capítol per oferir-se en les metàfores del «jo». La d’oferir-se des de les ombres. Des de la llum també que s’ofereix mentre hi ha una mínima claredat.³⁷⁹

Les disposicions mentre guardem la llum o ens claregen poc les aigües, cal buscar-les entre el «jo» i el «tu». Perquè és en aquesta sobre–exposició quan detecto els diferents protagonistes subjectes on es fan els llasts, on creuo les xarxes que em permetran aprehendre els continguts que cerco i també on aprenc qui sóc i com em puc oferir. És a dir, que és en **el món dels creuaments i en la relació del «jo» i del «tu», on em puc introduir amb l’ajuda de les interseccions entre les metàfores i les acrobàcies de les metonímies, on puc educar la mirada i salvaguardar diferents entitats del nostre coneixement.** És llavors quan veig (i observo) en tot allò que ofereixo des de les xarxes (darrera de tot el que implica en la relació amb el tu), mentre busco llums i tot allò que genera comportaments i coneixement a partir d’elles. En l’acció de desplegar la xarxa entre «jo» i «tu» (els subjectes que són necessaris per arrencar quelcom de les aigües obscures) i fer-les fèrtils enmig de tantes incerteses i inseguretats.

Per això la metàfora contribuirà en tots aquells camins en els que sempre ens emmirallem: en els conflictes i en aquelles missions en les que descriure i qüestionar les identitats, en les que resseguir el camí de subjecció identitària. Resseguir en la metàfora tota la cruesa despres de l’existència humana, i en projecció, en tota aquella generativitat que proporciona en els marges del projecte artístic, és a dir, en la dimensió poètica. Així mateix, en el sí de la pròpia

³⁷⁹ «Donde las sombras se proyectan y oscurecen siempre hay también luz y claridad; y, en efecto, algo clarea en este poema. Evoca la claridad y el frío de las aguas cercanas al hielo. Los rayos del sol penetran hasta el fondo del agua. Las piedras que lastran la red proyectan las sombras. Todo es muy sensible y concreto: un pescador arroja la red y otro le ayuda lastrándola. ¿Quién soy yo? ¿Y quién eres tú?» Gadamer; H.G.; *Quien soy yo y quien eres tú. Cristal de aliento. Lectura de Paul Celan.* 1999; p.35

experiència humana, el subjecte podrà ampliar i verificar la seva pròpia dimensió poètica personal en totes aquestes concrecions, creixent exponencialment en quant a les accions i assoliments en les que es descriu l'acció poètica. I en una paraula que apareix com a verificadora de tot el que la metàfora revivifica, en un món més gratificant gràcies a una experiència rellevant. Això sí, sempre que projectis l'acció entre aquest món circumdant del món del «jo» i del «tu», mentre el poema obre una acció que completarà dimensions que tenen algunes limitacions o carències personals. Un «jo» i un «tu» que també són inclosos en aquells alter-ego que ens habiten.

És a dir, miralls, ombres, foscors, llums, claredat, camins, boscos, xarxes, arbres, aigua, fons, formes, que s'ensenyen gràcies a braços, cames, cossos i –expressió i pensament–, que determinaran al subjecte, lluitant per perseguir un camí que s'entregarà al trànsit de la foscor cap a una claredat i que cada dia es reinicia o es pot regenerar. Les metàfores fonamentals³⁸⁰ de la poesia es proclamen en els fons de tot exercici poètic i formalitza un projecte semiòtic que disseccionarà les claredats i les visions que educaran la mirada fonamental. L'essència i la presència de l'individu –i darrera, els poemes que gota a gota apareixen i s'hi descriuen–, es posseeixen mentre la mirada obté en paral·lel i es verbalitza (o s'escriu) progressivament a través de les metàfores fonamentals. Aquestes, van fonent tota la substància present que es liqua lentament, fent-les fluïdes, compenetrades i formant un mirall per traspassar-les en el marc dels nostres camins, un cop tota la reflexió hermenèutica conflueixi en un «fer-se-les-seves» pel narrador que està brollant, que està emergint en tota la projecció que la seva imaginació estigui creant.

En aquestes visions del **marc poètic i en les metàfores que es retoquen a mesura que es transvasen en dimensions i en transformacions possibles**, determinen el territori pel qual moure's, per molt que siguin arenes movedisses. I és en aquests cristalls de la metonímia dels canvis, en els que detectar al màxim tots els detalls, clarificar quines són les pulsions que

³⁸⁰ «Una de las metáforas fundamentales de la edad moderna es que la actividad del poeta es como un ejemplo del ser del hombre. La palabra que el poeta consigue y a la que da consistencia no es su logro específicamente artístico, sino un modelo de las posibilidades de la experiencia humana en general, que permite al lector ser el yo que es el poeta. En nuestro verso, el yo y el tú están descritos como secretamente solidarios en el logro, como componentes de una solidaridad que no es sólo la del poeta con su genio o dios. No hay aquí un ser lastrante, sea un hombre o dios, que vaya cargando sombras verbales, coartadoras de la libertad. Este poema (...) enuncia en verdad quién es yo al quedar claro quién es tú. Cuando los versos del poeta nos hacen patente este ser el uno para el otro, cada uno de nosotros se inserta precisamente en la relación que el poeta afirma como suya. ¿Quién soy yo y quién eres tú? Es una pregunta a la que el poema responde a su manera: dejándola abierta. Gadamer; H.G.; *Quien soy yo y quien eres tú. Cristal de aliento. Lectura de Paul Celan*. 1999; pp. 38-39»

disposo, per obtenir qui crec ser i en què em converteixo, per aproximar-me al detall qui sóc i cap on m'impulso. Per allò de que els personatges que som en cada moment, es conceben sempre en el terreny de la vivència, no sempre prolífic en la metàfora. Per això dispo d'aquesta, com **un nucli molt qualificat per l'hermes, que serà un terreny fèrtil a totes llums, o d'una que resulti un cristall molt deformatador de la realitat. Em cal definir i precisar el territori per on traspasaré constantment.**

Semiòticament la metàfora obre moltes llums elucubradores des del punt de vista de la «poètica», i aquesta essencialitat de tot allò que obre en els territoris que projecta, sempre en diverses direccions, regenera en diversitat de reflexions possibles. Les escriptures filosòfiques –des dels trops més clarificadors per l'hermenèutica– proporcionen la fenomenologia més precisa i adequada per ampliar tot allò que busco en elles. Es clarifica semànticament a nivell lingüístic però també estèticament en el més poètic³⁸¹. Un fenomen essencial des dels principis dels temps: figura retòrica com a recurs essencial oferint enriquiment estètic i lingüístic i ampliant a nivell comunicatiu. Seguint en aquesta visió semiòtica n'extrec més idees en els trops dins del seu nus metafòric.³⁸²

No és aquest l'escenari ideal per definir algunes d'aquestes figures retòriques, però és potser necessari determinar les possibles deformacions a conjuar en les tan àmplies disposicions del llenguatge, quan tractem de figures retòriques i tot allò que assenyalen en possibilitats de la complexitat, tant per a la persona com pels recursos que disposaran. També en allò que –i cap a on– assenjala la metonímia i la metàfora com a conceptes. Però sobretot, com recolzarà la idea d'un nus metafòric sempre en tot allò que vull assolir en tant que llenguatge en la seva natura sempre metafòrica: per enriquir, o pel contrari, empobrir-lo en tant en quant animals simbòlics que som i l'ús més o menys reduït que en fem, constrenyit o elaborat estèticament poètic. Caldrà doncs experimentar quins elements semiòtics obren joc per fer els diferents

³⁸¹ «El més lluminós i, perquè és més lluminós, més necessari i més freqüent» de tots els trops, la metàfora, desafia tota veu enciclopèdica. Sobretot perquè ha estat objecte de reflexió filosòfica, lingüística, estètica, psicològica des del començament dels temps: no hi ha autor que hagi parlat de vària humanitat (més que no pas els nombrosos que han parlat discutint de ciència i de mètode científic) que no hagi dedicat a aquest subjecte almenys una pàgina.» Eco, Umberto. *Semiòtica i filosofia del llenguatge*; 1988; p. 139

³⁸² «Com per a molts autors del terme /metàfora/ ha indicat tota figura retòrica en general (...) «un gènere del qual altres trops en són espècie», parlar de la metàfora significa parlar de l'activitat retòrica en tota la seva complexitat. I preguntar-se si és miopia o peresa, o qualsevol altre raó la que ha empès a operar sobre la metàfora aquesta curiosa sinèdoque, prenent-la com part representativa del tot. En resultaria tot seguit, que és molt difícil considerar la metàfora sense veure-la en un marc que enclouï necessàriament la sinèdoque i la metonímia. (...) Sembla clar que tractar de la metàfora significa tractar mínimament de: símbol, ideograma, model, arquetipus, son, desig, ritu, mite, màgia, creativitat, paradigma, icona, representació – així com és obvi – de llenguatge, signe, significat i sentit.» Eco, Umberto. *Semiòtica i filosofia del llenguatge*; 1988; pp. 139-140

recomptes que cal creativament, per conjugar-los en diferents temps verbals dins els llenguatges que practicar.

Però al marge d'això, en el camp hermenèutic, **el llenguatge, en quant a semàntica, em regeix semiòticament, obrint en canal una anàlisi lingüística com a mecanisme que implica sistemes de regles que proposa en sí.** És a dir, com a retòrica que ofereix aquest sistema de regles³⁸³ fonamentals i estètiques que obliga a pensar en clau de regularització en la creació de llenguatge, també en la fase més metafòrica que està en tot dilema lingüístic.

Aquestes figures retoquen diferents possibilitats en el nus metafòric en la mesura que proposa rutes i programa camins per adjuntar proposicions **i diferents possibilitats retòriques; la sinècdoque:** *«ens parla de substitucions de dos termes entre ells segons una relació de major i menor extensió (part del tot, tot per la part, espècies pel gènere, singular pel plural o viceversa), mentre que per a la metonímia es parla de la substitució de dos termes entre ells segons una relació de contigüïtat.»*³⁸⁴

Mentre que la **metàfora és vista des d'Aristòtil com a transferència d'un objecte a un altre, de gènere o d'espècie a una altra**, concepte que em fa pensar en les **analogies que permeten afavorir la comprensió i que estructuraven una explicació, generant permutes d'adjectius i de gèneres o d'espècies naturals que condensar en els nostres llenguatges poètics i personals.** Analogies tantes que vulgui per reparar conceptes per dotar-los de més triangulacions concebudes per oferir altres vies sintàctiques, i sobretot, semàntiques.

Unes figures i sentits que permetrà bascular pels espais que més m'interessin semiòticament i retòrica, que facilitin les transformacions dins dels gèneres, que millor expliquin els sentits d'aquells canvis i que més proposin des de les pròpies bifurcacions o dels trastocaments. Les que devinguin en canvis d'agulles que han de generar transformació per a l'existència a banda i banda de la vida de l'individu.

³⁸³ «La llengua (i tot altre sistema semiòtic) és mecanisme convencional regit per regles, màquina provisional que diu quines frases es poden generar i quines altres no, i entre les generables quines són bones o correctes o proveïdes de sentit, al mateix temps que d'aquesta màquina la metàfora n'és trastorn, el sobresalt, l'èxit inexplicable i alhora el motor de renovació. Com es veu, l'oposició recalca encara aquella clàssica entre analogia i anomalia, motivació i arbitriarietat. Però hom pot veure què se'n segueix, del fet d'acceptar l'un o l'altre dels extrems d'aquest dilema. Si la metàfora fonamenta el llenguatge, no es pot parlar pas de la metàfora si no és metafòricament. Tota definició de la metàfora no podrà ser aleshores sinó circular.» Eco, Umberto. *Semiòtica i filosofia del llenguatge*; 1988; p. 140

³⁸⁴ «(...)quan després s'especifica que la sinècdoque opera substitucions a l'interior del contingut conceptual d'un terme, mentre que la metonímia actua al defora d'aquest, no s'entén perquè.» Eco, Umberto. *Semiòtica i filosofia del llenguatge*; 1988; p. 145

A continuació adjunto un quadre³⁸⁵ on es resumeixen les figures retòriques i lloc que omplen amb nivells lingüístics i gramaticals que ocupen, sobretot els de la metonímia i de la metàfora que atenen la nostra atenció, i que ens seran molt útils per determinar-ne els usos:

		Gramaticals (codi)		Lògics (referent)		
		Expressió		Contingut		
		Metaplasmes	Metàtesi	Meta sememes	Metalogismes	
		Morfologia	Sintaxi	Semàntica	Lògica	
Procediments substancials	Supressió Parcial	Afèresi, apòcope, síncope, sinèresi	Crasi	Sinècdoque generalitzant, comparació, metàfora <i>in prasentia</i>	Lítote conceptual (i particularitzant referencial)	
	Total	Cancel·lació, <i>blanchissement</i>	El·lipsi, zeugma, asíndeton, parataxi	Asèmia	Reticència, suspensió, silenci	
	Adjunció Simple	Pròtesi dièresi, afix, <i>mot-valise</i>	Parèntesi concatenació, expleció, enumeració	Sinècdoque particularitzant, arcilèsia	Hipèrbole, silenci, hiperbòlic	
	Repetitiva	Reduplicació, insistència, rima, al·literació, assonància, paronomàsia	Represa, polisíndeton, mètrica, simetria	<i>Cap</i>	Repetició pleonasme, antítesi	
	Supressió Adjunció Parcial	Llenguatge infantil, substitució, d'afixos, <i>calembour</i>	Sil·lepsi, anacolut	Metàfora <i>in absentia</i>	Eufemisme	
	Completa	Sinonímia sense base morfològica, arcaisme, neologisme, préstec, encuny	Transferència de classe, quiasme	Metonímia	Al·legoria, paràbola, faula	
	Negativa	<i>Cap</i>	<i>Cap</i>	Oxímoron	Ironia, paradoxa, antífrasi, lítote 2	
	Procediments relacionals	Permutació Genèrica	Antístrofa, anagrama, metàtesi	Tmesi, hipèrbaton	<i>Cap</i>	Inversió lògica, inversió cronològica
		per inversió	Palíndrom, <i>verlen</i>	Inversió		

³⁸⁵ Eco, Umberto; *Ibidem*; p. 146

Sobretot interessen d'aquest quadre, tots els traspassos de contingut semàntics que permeten les figures retòriques dels (meta)sememes (bàsicament les metonímies i les sinècdokes) com a desplaçaments que afavoriran qualsevol de les formes de les metàfores vistes al llarg de la figura, i que he il·lustrat en aquest inici recreats per Eco. Dislocació, transport o desplaçament amb diversos vehicles i amb diferents possibilitats en lògiques diverses de canvis retòrics que són més que vàlids per iniciar poètiques individuals, les més adients per cada realitat operativa. Aquests són els jocs que permeten les vies metafòriques i que proposen desplaçar del seu punt central original, en les noves narracions que devindran formacions de continguts amb dobles jocs i dislocacions, que suturin les dificultats de comprensió i conjuntin noves semàntiques amb allò que busco al escriure, i no comporti dificultat per fer-la comprensiva.

5.2. La tradició literària i poètica en la construcció metafòrica.

*«Cuando ya ni cifras ni figuras
sean las claves de todas las criaturas
cuando aquellos que cantan o se besan
sepan más que los profundos sabios;
cuando el mundo vuelva a la vida libre
y esté de regreso al mundo,
cuando de nuevo luz y sombras
se desposen para engendrar claridad auténtica,
y, en cuentos y poemas,
se reconozcan las eternas historias del mundo,
entonces de una sola, secreta palabra,
huirá todo ser pervertido.»*
Novalis³⁸⁶

Engendro polsos fenomenològics, en la mesura del possible, transgredint per l'obertura hermenèutica que l'escriptura m'ofereixi. En aquest món subjectiu tan donat als autoenganyos forçats per l'esmunyedissa superfície de l'individu. Al marge de conjunts paradoxals, els mons narratius vénen de meravella els mons literaris, per gestionar el conflicte constant. La tradició literària i poètica és prolífica en mostres de conjunts metafòrics ficticials que donen compte d'aquest fet. Cal doncs tenir present les nostres experiències que poden arrencar de tots els elements narratius ja desplegats en els terrenys literaris. És per l'acció del desplegament del llenguatge, per la qual desvelo categories que la narració traspassa i m'ajuda a conquerir parcel·les en les que encara potser ningú hi ha transitat. **I és en les metàfores i metonímies,**

³⁸⁶ Tiecks *Bericht über die Fortsetzung [von Heinrich von Ofterdingen]* (1802) a Novalis, *Schriften. Die Werke Friedrich von Hardenbergs*, vol.1. *Das dichterische Werk*, edició a càrrec de Paul Kluckhohn y Richard Samuel, Stuttgart, Verlag W. Kohlhammer, 1977 (3ª compilació), pàg. 360. Apareix a Gadamer, H. G.; *Arte y verdad en la palabra*. A la pàg. 117; a la nota ens reproduïx que la traducció va ser ben literal.

on puc contrastar-me a mi mateix, col·locant-me davant d'un mirall d'experiència diversificadora i projectiva que embolcalla diversitat de possibilitats i vivències que, d'altra manera no serien possibles.

Novalis és un hermeneuta de gran categoria de l'època daurada dels escriptors que desvelaven el seu material poètic davant dels ulls atònits dels seus lectors i devenint mica en mica en criatures que es creaven –en projecció– amb la seva pròpia escriptura com a testimoni. És un gran exemple que notem llegint-lo; en l'exercici poètic que es confirma mentre la seva escriptura connecta els mons de l'experiència poètica i l'experiència vital. Un conjunt mestre que comença a ressonar com una orquestra que vibra al so de les seves ones. Quan Novalis ja havia escrit aquest passatge, de l'entrada d'aquest capítol, ja sabia que ell comptava amb l'escriptura com a oximoron–connector d'experiències. Sabedor d'aquesta competència que l'escriptura li confereix, resolta amb gran fermesa i potencialitat –i com una conjura que practica en el seu propi interior– li condueix processalment cap a la claredat des de la profunditat d'una veu que s'apodera del sí–mateix. Aquella que captes des de l'experiència primordial des de les històries vives que aprehens en tot allò que vius en el sí–mateix.

Aquest fet és cabdal perquè l'experiència vital es sustenta en les fonts disponibles en la paraula primigènia. Per això parla Novalis de la importància de fonamentar l'experiència de l'escriure en les vivències que provenen de **l'amor, del cant i de la llibertat**, com diu en el fragment que presento. Els fets que succeeixen com a experiències supremes en la vida de les persones. Doncs bé, aquesta és la font de la saviesa que sempre explora la narració de la pròpia escriptura escrutant tota història personal. Aquella llibertat que anuncia la pròpia experiència que em farà distingir la llum de les ombres. Aquelles, que en les seves oposicions (com les de la tragèdia grega) al contrastar-les com a material clau de la consciència, engendren tota vida humana de les pròpies vivències òrfiques i que vaig descobrir gràcies a la literatura. La claredat apareix de sobte, en aquestes oposicions arrencant dels aparells foscos dels passats, fins els dubtes i impossibilitats de l'ahir, i fins avui quan emergeix una nova oposició.

El llenguatge poètic es connecta, com paratge ideal, aclamant els millors paisatges del «jo». Els que esperen vincular els escenaris i moments per ajudar a reflexionar en les eleccions de les paraules i de tots els silencis que deixen dits les narratives dels mons del sí–mateix. Uns mons que ara el lector coneixerà millor i que es convertirà paral·lelament en un autor d'un univers variable, amplificant espais més diversificats, on es permeti desplegar les seves dots. Són les històries del món que esperen desplegar-se en àmplies disposicions, ja siguin amb l'aparell

fictici que sorgeix dels nostres mons narratius, com els de la poètica que disposa el nostre món imaginatiu personal, teixit a cops de paraules reeixides al desplegar-lo. Amb **recursos i figures retòriques en els jocs narratius per poder denotar (amb les subsegüents connotacions) i descriure aquests mons que es poden deslligar versus els nusos metafòrics** que permeten l'accés a nous ingressos a espais diversos. Per exemple, i seguint amb exemples de contigüitat, assenyalant les **possibilitats de connexions**³⁸⁷ que congrego aquí en les relacions semiòtiques entre els codis del narrador (sens dubte marcadors que seran molt potents i influents) i l'hàbitat del lector que explicaré en aquest capítol. Una categoria semiòtica que serà útil per connectar diversos aparells interns difícils d'expressar.

Navegaré un tant més explicitant alguns exemples dels hàbitats literaris on altres narradors s'han desplegat, per afegir possibilitats a les contigüitats incloses en les metonímies que formulin, des dels diferents canvis d'objectes que operen en el llenguatge metafòric i que ofereixen als nostres oients i/o lectors, bons degustadors de receptes de recursos semàntics.

Com hi arribaré? Donant algunes pautes semiòtiques per analitzar els missatges en els que incorro quan escric, ja que sense elles, mai sabria com arribar als destinataris tot potenciant el missatge. De totes formes, encara ignoro com anirà evolucionant, ja que el lector crea la seva pròpia realitat, en la que cadascú es disposa dins del seu esquema estructural prèviament buidat de contingut. Aquesta és **l'estructura absent** a la que ens enfrontem quan escrivim, i aquella en la que cal proposar-se omplir de contingut quan transmetem. Simplement, perquè carreguem en tota comunicació i en les estructures gramaticals, amb les altres estructures metafòriques per oferir quelcom més que missatges.

5.3. Tipologies de metàfores

5.3.1. Llenguatges creatius

Situada ja la metàfora –i tot el món semiòtic que obre– auxiliada per les mans poderoses de la combinació de metonímia amb sinècdoc, inicio un trànsit per les figures retòriques que configuren marcs semiòtics per preparar bons desplaçaments per les noves construccions.

³⁸⁷ «La función estética del lenguaje tiende a crear conexiones no existentes aún y, por ello, a enriquecer posibilidades del código. También en este caso la sustitución metafórica puede reposar en una práctica metonímica. Se puede pensar que en la práctica del razonamiento se han comprobado proximidades (esta vez sobre el eje del sintagma), por lo que dos significantes (y por lo tanto dos unidades culturales significadas) se han visto conectadas.» Eco, Umberto; *La estructura ausente; introducción a la semiótica*; 1999

Desplaçar-me pel llenguatge en el repte de poder escriure i fomentar les creativitats del «jo» quan un es veu obligat a navegar per les aigües denses de l'abstracció de la pròpia història. Aquesta podria ser l'estratègia ideal per neutralitzar les incerteses del llenguatge. Habitualment en les escriptures del sí-mateix m'he vist amb l'ànim i la determinació de traspasar les temàtiques que més m'inquieten. Pulsions creatives de primer ordre com he assenyalat abans en tot el llarg d'aquest estudi. Els episodis més tortuosos de l'existència, els miralls de les nostres ombres, les privacions travessades en les pròpies limitacions i les visions autoreferencials són algunes de les poètiques –i alhora constriccions– que possiblement més m'han definit i determinat per bé i per mal. A dia d'avui, escriure sobre aquests capítols ombrívols, depara un cercle de protecció si t'embolcalles amb un llenguatge creatiu que preservi o salvaguardi el sí-mateix, que busqui el reconeixement de treball realitzat (evidenciat per l'escriptura) per part del ser al qual em conduexo. I les figures retòriques que tracen el cercle protector (a la manera del cercle hermenèutic), juntament amb totes aquestes característiques que entranya un llenguatge de risc, del que convé. Per això, **viatjo amb la maleta hermenèutica proposant un llenguatge que em parli des de la meua veu, de la fenomenologia en un paradigma hermenèutic, cercant una dimensió gramatical propositiva amb una tasca auscultadora del sí-mateix i, més tard, ex-positiva.**

Concretament vull **expressar alguna de les direccions semiòtiques i per endinsar-me en les meves hermenèutiques de manera il·luminadora**, tenint en compte una veu que cercarà un ser particular amb gramàtiques que serien impossibles per a un altre. Cal consignar que és la veu, la que ha de ressonar des del més profund i ha de revertir des d'allò inefable quan es disposa a dir el que mai havia dit, com van mostrar els grans mestres exposats aquí.

Els subpunts que segueixen, contenen algunes aproximacions per comunicar les veus més personals que s'advenen en el camí poètic i com col·locar-nos-hi després en el text.

5.3.2. Privacions del jo: limitacions i foscors

«¿Por qué comunica el hombre? Precisamente porque no ve de una vez el Todo. Por esto hay cosas que no sabe y que se le han de decir. (...). ¿Y cómo se puede comunicar una cosa que se ha de saber? Haciéndola surgir sobre el fondo de lo que no se sabe, por diferencias y oposiciones. Y en tal caso (...) la comunicación no se produce porque lo sé Todo, sino porque no lo sé. (...). Lo que me constituye como hombre es mi no ser Dios, el hallarme separado del ser, el no ser la plenitud ser. El hombre ha de comunicar y pensar, y elaborar un acercamiento a la realidad, porque es defectuoso, porque le falta

*algo. Tiene una Carencia, una herida, una béance, un Vacío.»
Umberto Eco³⁸⁸*

Registres de moltes de les dificultats del ser que la comunicació contribueix a pal·liar –i fins i tot sanar– si la persona es compromet en el seu ser, remetent-se a les seves mancances, que en cap cas no són poques. La ferida bàsica i primigènia individual ho assenyala de forma punyent, i ho confirmo en el meu cas personal notablement, fet que reafirma també Eco en aquesta obertura. Les carències del ser –i les seves limitacions i foscors, implícites al propi ser– en el seu propi coneixement essencial, que un hauria de dominar (el *ser–un–mateix* qui habita) de forma completa, determina un saber que fonamentarà tot el procés que busco. Sempre que es faci en el sí de la comunicació, en l'àmbit del pensament i la veritat –marcant pistes de tot el que s'hi adiu– en tot el que cregui l'individu referent als seus conceptes *poètics*. Això, evidentment, responsabilitzarà al subjecte, el qual ha de controlar tots els aspectes del seu coneixement (en l'àrea clau del seu autoconeixement). Així doncs, la carència, la ferida i el buit serien categories essencials per a les capacitats del «jo».

El procés de comunicació en l'escriptura³⁸⁹ és clar en referència a la persona, sobretot en la seva categoria gramatical, a l'elaborar els seus propis sentits per construir narracions? Són elles les que ajuden a adquirir aquest sentit a l'existència? En ambdues adscripcions es construeix una fonamentació útil.

Segueixo concretant les categories gramaticals personals en les que puc perforar les diverses tipologies de llenguatges, per exemple, en la semiòtica d'Eco o en les anàlisis textuais de Barthes, així mateix, en els deconstruccionismes de Paul de Man i Derrida. Però en esperit penso que és un dels propòsits del ser heideggerià –com a propòsit original adduït al llenguatge humà, i en projecció en el que es pot incidir dins l'escriptura– també vist en Eco, seguint les pistes semiòtiques dins la seves «*estructures absents*». Aquesta és la intenció principal dels humans en quant a l'ús i als fenòmens col·laterals del llenguatge i, com a tals,

³⁸⁸ Eco, Umberto; *La estructura ausente. Introducción a la semiótica*; 1999, p. 375

³⁸⁹ «*En el proceso de la comunicación el trayecto del yo no es homogéneo: cuando suelto el signo yo me estoy refiriendo a mí mismo en cuanto hablante, y entonces se trata de un acto siempre nuevo, aunque se repita, cuyo sentido siempre está inédito; pero, al llegar a su destino, ese signo se recibe por parte de mi interlocutor como un signo estable, surgido de un código pleno, cuyos contenidos son recurrentes. En otras palabras, el yo del que escribe yo no es el mismo yo del que está leyendo el tú. Esta disimetría fundamental de la lengua, que explican Jespersen y Jakobson bajo la noción de shifter o encabalgamiento de entre mensaje y código, comienza a producir cierta inquietud a la literatura al representar ante sus ojos que la intersubjetividad, o, quizá más acertadamente mencionada, la interlocución, no puede llevarse a cabo por el simple efecto de un deseo piadoso relativo a los méritos del diálogo, sino a través de un descenso profundo, paciente y a veces intrincado del laberinto del sentido. En el capítulo escribir ¿un verbo intransitivo?» Barthes, R.; *Más allá de la palabra y la escritura*. 1987, pp. 29-30*

respon també a les dependències que genera per aquest ús indiscriminat d'aquest fenomen. Com recull Eco³⁹⁰ en Heidegger, incideix en l'acte filosòfic de primer ordre i que ho significa d'una manera senzillament genial: «*lo que vale de un pensamiento... no es lo que se dice, sino lo que deja no-dicho, aunque lo hace surgir a la luz, refiriéndose a ello de un modo que no es el de enunciar.*»

Qüestió que al·ludeix sàviament a tot el que es *deixa–dir* rere d'allò dit d'una altra manera. És a dir, subratllant que allò *no–dit*, pot tenir un nivell de gran transcendència pel subjecte. Poèticament –en la metonímia– es pot expressar (sense dir) desvelant una via que *deixa–dir*, si l'altre es *deixa* interiorment (escoltant-se tant en paraules i en dobles sentits metonímics). Heidegger –segons Eco– reporta del nostre llenguatge, un fet d'aparèixer o – més aviat – una negació a través de les ocultacions del «jo» (doble negació positivitzadora), o en les privacions que comporta el viure de les incertituds de les falsedats del «jo», que contaminen qualsevol aproximació a la presència del sí–mateix, que reclamava el filòsof alemany pel ser.

Per tant, important i fonamental denotar que el llenguatge arriba a nosaltres molt abans, que nosaltres a ell. **Aquest fet conclou que el llenguatge no ha de ser sotmès a gust nostre, sinó que serà ell el que ha de ser explorat per nosaltres, si volem aprendre dels fets que ens aporta en la nostra *relació–al–món*.** Aquesta seqüència ens ajuda a descriure un procés molt heideggerià³⁹¹, fonamental per aquesta tesi, per a la nostra acció front el llenguatge per definir-nos com a individus davant el món, per realçar-la com a eina fonamental, per tot el que ens significa.

Primer cal aparèixer, no deixar-se portar tot fent-s'hi enrere, ni arraconar-se –sinó, ans al contrari– afrontant la veritat en tots els sentits, no ocultant-nos-hi rere la seva comoditat, i confrontant-nos en les diferències binàries, en les oposicions pròpies més incomprensibles. Afrontant l'oposició dels pols interns o extrems més soferts, que l'escriptura suportarà perfectament, si és del tipus de recerca poètica vista en Mújica, Zambrano o, com ara, en Heidegger, o la del seu valedor Gadamer com a alumne més fidel, igual que Heidegger ho va ser de Nietzsche. I després, tot aquest exercici permetrà aparèixer en l'obra i fer-nos més

³⁹⁰ Eco, Umberto; *La estructura ausente. Introducción a la semiótica*; 1999, p. 377

³⁹¹ «Somos hablados por el lenguaje porque a través del lenguaje se revela el Ser. Heidegger (en *Einführung in die Metaphysik*) recoge una definición platónica (el ónoma es el déloma tegonè peri tenosúan, *Sofista*, 261) y traduce: la manifestación, por vía de hacerse perceptible sonoro, que concierne el ser del existente y en su horizonte. Tal es el «nombre». En la actividad del lenguaje hay un aparecer (*Erscheinen*) del ser y la verdad como alétheia es, hablando etimológicamente, una no-latencia, un «no estar oculto». Así en la misma obra el mismo ser se define como el aparecer que es la alternativa del descubrirse, del abrirse y del desvanecerse, aquella especie de respiro binario que hace posible la diferencia originaria.» Eco, Umberto; *La estructura ausente. Introducción a la semiótica*; Barcelona; Editorial Lumen; 1999, p. 378

presents des de l'obertura màxima, des de *l'alétheia* en totes les nostres possibilitats, que és el principal objectiu expressiu, en principi, sense entrar en d'altres més que obscenes raons, que de vegades abriga l'acció humana.

Eco ho recull sempre recordant al detall Heidegger: *«el hombre no «habla» el lenguaje sino que es el lenguaje que habla al hombre»*.³⁹² I si volem seguir i preguntar-nos el que veiem en el món, tot trobant respostes, també serà verificant què és tot allò on em permeto *deixar-dir*, de tot allò que em dic en les significacions progressives i processuals que duem dins. Rere l'oportunitat de fer-les i deixant-les *«viure»* en l'existència de l'individu, i que el ser parli, perquè el llenguatge no és *«el pensado, es aquel en el que se piensa. Hablar del lenguaje (...), quiere decir dar al lenguaje todo su poder connotativo, hacer del lenguaje una operación artística, a fin de que en este hablar surja, aunque nunca completamente, la llamada del ser. La palabra no es signo. Es abrirse al mismo ser. Si existe una ontología del lenguaje, desaparece toda semiótica. En lugar de la semiótica sólo hay una ciencia del lenguaje: la poesía, la “écriture” creadora.»*³⁹³

Les nostres limitacions com a humans en els fenòmens decisius per l'esperit fenomenològic humà, se'n desprenen en la pròpia comunicació interpersonal. La gestió de tot el que es sustenta en aquest factor diferencial, estructura el que vindrà i serà després. És precisament dins del propi llenguatge on es referiran i construiran els fenòmens que es dependran de tot allò que hi aportí l'individu, en una mena de simbiosi en procés, com en gota a gota, i que el subjecte anirà recol·lectant en la seva consciència. Per això, la comunicació i l'escriptura, com a fenomen anàleg a la comunicació, hi podran compondre-se –fins i tot– en la pròpia limitació i en l'ombra que ens sol fagocitar opcions pel subjecte. És a dir, sempre dins de la seva qualitat poètica, possibilitant l'obertura artística. Llegint en el propi ser segons tot allò que més tard el facultarà decisivament cap a un subjecte conscient definitivament. És l'obertura artística (que condueix a la poiesis), la qual Eco situa com la ciència del llenguatge, com dins del sí axial del propi fenomen lingüístic, justament en tot origen explicatiu de la vida humana per enfocar-se semiòticament, en el seu propi món transcendent-lo, amb la finalitat precisa d'accedir al seu nom.

³⁹² Eco, Umberto; *Ibidem*, p. 383

³⁹³ *Ibidem*, p. 384

5.3.3. Autoreferencialitat i les dificultats de referir-se a un mateix; referencialitats menys ambigües: l'al·legoria (Paul de Man)

«Lejos de ver el lenguaje como un instrumento al servicio de una energía psíquica, nos encontramos ahora con la posibilidad de que todo el edificio de deseos, sustituciones, represiones y representaciones es el correlativo aberrante y metafórico del azar absoluto con que funciona el lenguaje, con anterioridad a toda figuración y a todo sentido». Paul de Man³⁹⁴

Un llenguatge del qual Paul de Man va ajudar a desentrellar la seva pròpia anatomia. Cal entrar en el seu món per poder denunciar els perills que estan presents en les metàfores que ja he determinat han de ser el camp principal de l'escriptura subjectiva. Aquella que es convertirà en un nus perpetu o discernirà nous territoris que suposin il·luminacions clares pel subjecte o millores per potenciar-lo. Tot i els seus perills, no tan sols per la metàfora en sí, si no en les retòriques en les que el món de l'inconscient hi estan inserides, sobretot pels mecanismes de la memòria a les que recorre constantment. Per això és necessari subratllar els pactes que l'escriptura pot compactar inconscientment i de tots els elements que intenta conjuntar en els jocs que hi participa la memòria.

Poso ara l'exemple de Virgínia Woolf que defensava la seva peculiar existència literària marginal, sobretot pel fet de la pertinença al sexe femení en l'època que li tocà de viure, en les que posava en entredit les idees d'autoconsciència, defensant una altra escriptura personal que procedeix de l'inconscient i en les propostes de les ombres mateixes del jo: *«Frente a la idea de autobiografía como autoconocimiento y al yo como algo unitario, defendida por los representantes de la autoridad por el orden simbólico, de los representantes del poder fálico que empuja hacia la unidad y la identidad, en las autobiografías de mujeres el yo está descentrado o incluso ausente.»*³⁹⁵

Interessant observar que qualsevol pertinença a la cultura dominant en totes les èpoques produeix un efecte contrari en la recerca de la identitat a través de l'autoconeixement. L'exemple que aporta Woolf demostra que la colonització operada per les dones en el segle passat, aporta un llenguatge menys compositiu davant les forces tan uniformants o homogeneïtzants, aportava un llenguatge més aparentment interessant, tant literàriament i

³⁹⁴ A Ángel G.; Direcciones en la teoría de la autobiografía, (p.33-46) a Romera, J; Yllera, A.; García-Page, M.; Calvet, R.; Extret de Loureiro; Escritura autobiográfica; Visor libros; Madrid UNED; 1993, p. 43.

³⁹⁵ Benstock, S.; Autorizing the Autobiographical a The private Self. Theory and Practice of women's Autobiographical Selves, Shari Benstock (ed.), 10-33. Chapel Hill: The University of North Carolina Press; a Loureiro, Ángel G.; Direcciones en la teoría de la autobiografía, (pp. 33-46) a Romera, J; Yllera, A.; García-Page, M.; Calvet, R.; Extret de Loureiro; Escritura autobiográfica; Visor libros; Madrid UNED; 1993, p. 39.

fenomenològica, sincerant els punts propis inconscients, com els que indicava en les petjades de Freud en capítols precedents. Repercutir en la memòria i –per projecció– en els mons de la construcció de la subjectivitat decisius en les autobiografies pòstumament, era la modificació de la literatura Woolf que ara mateix ho detectem en un estil personal inconfusible que ha arribat fins als nostres dies. Eren enormes riscos ja que poden afectar en el món interior del que ho crea. Deformar aquest procés pot ser molt perillós, òbviament, ja que cal conèixer el procés de construcció per incloure l'ambigüitat d'aquest procés, sabent-lo confortar i conjugar correctament. El fet d'incorporar-ho pot facilitar els simbolismes presents en poètiques com la de Woolf –gran dominadora de les diferents realitats que li tocaven de viure– després de les grans dificultats al tenir que enfrontar-s'hi, en profundes contradiccions personals en les diverses energies i pensaments presents durant tota la seva vida, realitzant les traduccions més pertinents per a la seva literatura, com a escriptura personal sempre desaforada.

Quan De Man indica els seus pressuposicions sobre el llenguatge, **assenyala i obre vies en els camins cap a l'escriptura, per tal d'evitar els sotracos que poden sobrevenir, fins i tot, en les parts més òbvies de la vida.** Per aquests camins de tot allò autoreferencial, de Man és conscient de la dificultat quasi implícita de la dificultat de gestionar la memòria en temes subjectius. Si parteixo de l'assaig de Derrida –una altra mirada deconstruccionista aplicada a l'escriptura– adverteix de la dificultat de narrar històries, sobretot en aplicar la realitat memorística a tot allò que forma part de la vivència, si és el cas d'aplicar-ho en tota l'essència que requereix el cas dels escriptors, que es comprometen en l'essència del seu ser. Derrida vincula memòria etimològicament (en francès) tant en la seva forma masculina–femenina amb la de singular–plural –en una mena d'unitat de sentit– com la que vincula memòria i narració amb tots els usos de la paraula “*història*”³⁹⁶. Llavors, aprofitant l'alè d'aquesta discussió –que incorpora tant memòria com història amb tot allò que representa per a la narració– parla de la definició de **l'al·legoria** que la presenta com un dels fonaments per a l'escriptura i l'expressió del llenguatge: *«representa una de las posibilidades esenciales del lenguaje: la posibilidad que permite al lenguaje decir lo otro y hablar de sí mismo mientras habla de otra cosa: la posibilidad de decir algo diferente de lo que ofrece a la lectura, incluida a la escena de la lectura misma.»*

Així doncs, segons Derrida, aquesta **al·legoria permet enriquir els llenguatges ambigus de la memòria (almenys els que no disposen de la claredat necessària) i els que impedeixen llenguatges totalitzadors, és a dir, accedint a la totalitat comprensiva de les narracions.** En conseqüència, **l'al·legoria és una plataforma que permetria l'obertura poètica i, fins i tot,**

³⁹⁶ Derrida, J.; *Memorias para Paul de Man*; 1988, p. 25

irònica, que –ambdues– atorgarien una dimensió clau als nostres escrits, o com a mínim, una veu distinta de les que partirien diverses narracions o recursos per elles, penetrant millor en l'interior del narrador, que s'esplaiaria amb valors i dimensions més àmplies. És el que les dimensions poètica i simbòlica aporta per ampliar les del nostre individu per adjuntar-lo en altres nivells semiòtics en els nostres discursos.

Gedächtnis i Erinnerung conformen dos pols (fenòmens en el procés de la memòria) que divergeixen dins de les nostres pròpies memòries i records. La primera, com a memòria en sí, i la segona com a record interioritzat en el nostre sí que (re)elaboro com a joc memorístic, entre les que segons diversos autors com Hegel i el propi de Man, projecten ruptures diverses en les seves pròpies vivències, i que s'han de transcendir en el «jo» gramaticalment per reconstruir la tendència a tot el que s'acosta a allò abstracte i a ocultar-se. El recurs fonamental per fondre aquesta desarticulació del subjecte seria **l'al·legoria**³⁹⁷ i tots **els trops que ajuden a desemascarar els jocs d'abstracció i de la memòria**. Un poder de la disjunció, que facilitaria les ruptures en les quals havia insistit en la seva obra Hegel, per poder neutralitzar els autoenganys de les històries presents en la nostra memòria. Per tant, em dispenso a interposar-la per **entrar i sortir (les dues en un procés circular d'anada i vinguda) del laberint que és la memòria, i per tant del seu caràcter intertextual del que l'al·legoria permetrà permutar posicions i, sobretot, jugar amb tots els elements i variables**. Si em situo en els punts de partida de la memòria (*Mnemosyne i Leteo*, memòria i oblit) i descodificant-les en les trampes que s'hi originen posteriorment, potser per mediació dels egos personalistes. Sense voler contravenir a Hegel, ho transcendeix De Man de la seva teoria de la separació, també situant la memòria en un «jo» que busca obtenir a través d'una **al·legoria diacrònica (present la seva part de temporalitat que implica) que pretén habilitar el fet de contar històries, i una altra que fingeix (la sincrònica) que parteix de la ironia com a fet distorsionant: «El vacío temporal que revela la ironía es el mismo vacío que encontramos cuando hallamos que la alegoría siempre implica una anterioridad inalcanzable.»**³⁹⁸

³⁹⁷ «Representa el todo en un punto y en todo instante; lo centra, por así decirlo, en una periferia, lo moldea, lo representa. Como en este caso la piedra angular es el concepto de alegoría, uno puede llegar a la legítima conclusión de que la alegoría, esta parte de la estética, tiene el valor retórico de una metonimia o una sinécdoque (parte por el todo). Y como el concepto de alegoría (en cuanto metonimia) significa algo diferente de lo que dice a través de una figura acerca del sistema, constituye una suerte de tropo alegórico en el sentido más general del término. (...) Paul de Man no lo expresa así pero ve en el hegelianismo una alegoría específica; no como a menudo se cree, la alegoría del poder sintetizador y conciliatorio, sino de la disyunción, la disociación y la discontinuidad» Derrida, J.; *Memorias para Paul de Man*; 1988, p. 83

³⁹⁸ Derrida, J.; *Memorias para Paul de Man*; 1988, p. 90

Si la ironia ajuda davant el pensament vertiginós d'allò que es converteix en inabastable, com acabo de veure literalment en De Man, cal pensar en figures al·legòriques preferiblement o en àrees diferents per visitar la memòria, o com a mínim, en altres usos que permetin jocs simbòlics més fèrtils pel món subjectiu. Altres que permetin enfocar en la materialitat de veure's sotmès a la tirania de la temporalitat, i continua en la mateixa citant Derrida en de Man: *«ambos son determinados por una auténtica experiencia de la temporalidad que, vista desde el punto de vista del self comprometido en el mundo, es negativa. El juego dialéctico entre los dos modos, así como su común interjuego con formas mistificadas del lenguaje (tales como la representación simbólica y mimética), que no está en poder de ellos erradicar, constituyen lo que se llama historia literaria.»*³⁹⁹

Al fi concebo un interès principal en l'al·legoria, sobretot en formes bàsicament literàries i que formulen múltiples raons i usos fonamentals per les visions que pot aportar, també en la dimensió fenomenològica; així mateix les reflexions sobre la separació que he detectat per l'influx de l'obra de Paul de Man, transcendent a la de Hegel sense contradir-la, per la qual recomano els seus punts de vista en respectives obres, i que en particular, he extret de Derrida. Per defugir les ambigüitats tan habituals en les tendències del «jo», els poders de l'al·legoria és una gran opció, ja sigui com a recursos estilístics i retòrics que proporciona, limitant els jocs perillosos de la ironia. Pels quals De Man reclama una consciència poètica i responsabilitat transcendent al sí-mateix i originant un joc de transformació en el sí d'un mateix, garantint un bon posicionament pel perfeccionament en la nostra escriptura.

Una darrera aportació reflexiva de Paul De Man en l'interior de les tenebres rilkenianes, és un exemple que aclareix que la metàfora pot resultar insuficient, si no es cuiden les condicions de les transferències que clarifiquen en la pròpia dualitat entre els temes de l'escriptura i les seves figures retòriques presents en el nus metafòric. La tesi de Paul de Man és que per clarificar els mons interiors i subjectius no sempre corresponen a metàfores poètiques que solen estar més pendents de l'exterioritat i del cós que de l'interior del subjecte: *«Ich bin eien Saite,/über rauschende breite Resonanzen gespannt/ Die Dinge sind Geigenleiber: (Soy una cadena, / recorriendo resonancias anchas excitadamente / (...) Las cosas son cuerpos de violín): donde la exterioridad por la asimilación de la inmensidad del cielo, y es de hecho la resonancia de su espacio transformado, por el cuerpo musical de las cosas. (...) el poema es un ejemplo de la más clásica de las metáforas, concebida como una transferencia de un espacio interior a un espacio exterior (o viceversa)*

³⁹⁹Ibidem, p. 90

por medio de una representación analógica.»⁴⁰⁰

Demostració, segons De Man, que **el viatge hauria d'establir-se en les metàfores –i en les traduccions al·legòriques– fet que ens obriria les entranyes i qüestionaria de forma honesta i compromesa –no en les conformitats dels egos– sinó en allò que ens disciplini en la recerca de les veritats més aproximatòries a les nostres essències.** El que trobo summament interessant és que **la dimensió poètica, al parlar de la nostra ontologia interna, ha de tenir una correspondència ben específica al nivell dels nostres compromisos, sense deixar-los als fenòmens externs lingüístics, dels atzars de l'espaiament** (com a distanciaments en l'honestedat dels pactes autobiogràfics que de vegades promou), ajudant a l'autor a **enfortir els seus camins per assolir aquests pactes, per la claredat i per resoldre'ls sempre en bé de la pròpia experiència.** De Man defineix quines són les conseqüències i perills dels nusos metafòrics al externalitzar-los al món del subjecte,⁴⁰¹ i en donar-s'hi abric en reconèixer aquests perills, que el propi llenguatge subjectiu hauria de detectar-n'hi les ombres per no cometre relliscades indesitjables, per innecessàries. Les transferències invertides, de les que parla de Man, en aquest món tant objectualitzat (a través dels objectes els quals ens sembla atorgar de sentit a l'existència), fa supurar algunes ferides en punts sensibles, oferint-nos punts de vista i un sentit possible. En les dificultats per cercar l'interior personal dels mons existencials. Aquest exemple vist en aquest capítol ajuda a **externalitzar la nostra experiència a través del llenguatge poètic, mostra que en certes dificultats internes de les persones, incideix en detectar les dificultats d'expressió i els bagatges que construir en l'escriptura, que resolen camins d'expressivitat** pel demà que, encara que desprenguin certs riscos, fins i tot pels nostres aprenentatges cap a l'autoconeixement.

En la millora del coneixement d'aquests riscos i perills del medi d'escriptura, haurà de generar aquest pensament pel qual pretenem conduir-nos cap a l'autoconeixement.

⁴⁰⁰ De Man, Paul; *Alegorías de la lectura; lenguaje figurado en Rousseau, Nietzsche, Rilke y Proust*; 1979; p. 48

⁴⁰¹ «Por una curiosa inversión, esta subjetividad está investida desde el comienzo en los objetos y en las cosas, antes de que tenga lugar la transferencia figurada. Se dice que esta experiencia subjetiva es oscura hasta el punto de que es incapaz de encontrar por sí misma una expresión; existe como una condición de error y de la ceguera (*was in den Dingen irr...*) hasta que el sujeto, el «yo» del poema, le confiere, al otorgarle el atributo de la voz, de la claridad de aquellos entes asequibles a los sentidos. La estructura usual ha sido invertida: el afuera de las cosas se ha interiorizado y es el sujeto quien les da acceso a cierta forma de exterioridad. El «yo» del poema no contribuye en nada a su propia experiencia, a sus sensaciones, a sus sufrimientos o a su consciencia.» Ibidem; 1979; p. 49

5.3.4. Les constriccions del llenguatge i les del «jo».

L'autorreferencialitat, els riscos del llenguatge i les privacions del «jo» –ja consignats en els darrers paràgrafs– diuen molt del caràcter de l'escriptura autobiogràfica. I en la pròpia, de totes les dificultats del sí–mateix i de les línies internes on em situa, sempre en disposició de fer-me-les creuar mútuament. Primerament, cal sentir l'energia que hi sobre–existeix i que subjau a ella, per poder perseguir aquest pensament autoreferencial, el qual m'ha de retornar amb consignes en forma de respostes o preguntes de dobles fons. Per disposar un interès en aquest coneixement peculiar, cal **«revalorar-se» amb aquesta voluntat per poder sobrepassar aquestes proves que caldrà superar. Aquesta característica fonamental, indica una fortalesa primigènia que predisposarà a l'obtenció d'una sèrie de mecanismes que la persona interessada haurà de dominar (el domini del sí–mateix).** De fet, seran mecanismes interns que es vehicularan com a vàlvules emocionals que han de fermentar–se mica en mica, amb l'adquisició d'aquests mecanismes de superació. No seria un moviment especular: es tracta d'un moviment generatiu d'autoconfiança que cal practicar.

Primer obstacle: el llenguatge. El llenguatge disposa de circuits interns que, afegits a aspectes emocionals, semiòtics i –per tant, interpretatius i expressius– divergeixen en forma de signes i significacions que formulen diverses accions d'interpretació davant de les hermenèutiques⁴⁰² personals (senzillament complicades d'adquirir, per raons socioculturals ja apuntades des d'aquí). En l'escriptura creativa, l'elecció de les paraules –i en projecció dels climes emocionals i atmosferes que elles recreen– són fonamentals per comunicar el que busquem transmetre en termes absoluts, per assolir les aquiescències que formaran la promoció de l'homeòstasi necessària per l'evolució del procés.

Les aparences en el llenguatge són com a mínim enganyoses o, com el cristall fosc, ajuda poc a visualitzar certs canals de forma accessible. De les aparences sobre els llenguatges (ja sabem que cadascú disposa de la seva forma idiolectal) n'hem de defugir, quan es tracta de voler comunicar i transformar. Ja sigui en l'espiral interior o en l'externa, és a dir, la que es comunica

⁴⁰² «El arte de la interpretación (la hermenéutica) es tan diverso como lo son sus objetos de estudio. Los signos están desligados, tanto en sus modalidades combinatorias como en sus significados potenciales. No hay nada en la condición humana más desconcertante que el hecho que se pueda significar y/o decir algo. Esta fisura semántica comporta una infinita diversidad de modos de interpretación. En el caso de las lenguas, de cualquier forma de discurso o texto, de cualquier acto de habla, las palabras salen en busca de las palabras. No existe un límite a priori para los modos en que esta búsqueda, este rastreo del significado, puede abordarse. Las palabras que usamos para dilucidar o parafrasear o interpretar («traducir») las palabras del mensaje, del texto que tenemos delante, comparten una inefabilidad radical con el texto o el mensaje.» Steiner, G. *Errata. Examen de una vida*; 2009, p. 32

amb el filtre intern amb el qual dialoguem de forma constant, i la que vol expressar i comunicar cap a l'exterior. Per això visitem ara, aquells límits del nostre llenguatge del qual depèn el nostre desenvolupament, per ser-ne conscients dels problemes que dispensa. Steiner⁴⁰³ ho expressa de forma delimitada, definint **la incommensurabilitat del llenguatge** **ahora que també la seva finitud en possibilitats comunicatives**, en les quals una visió de gran amplitud proposa una recerca ampliant la mirada i els seus possibles usos. Ho expressa en la seva subtilitat denotant sobretot, tota la seva natura inefable i els límits de caràcter expressiu, en quant a la seva accessibilitat intertextual. En la segona part de la cita, ahora, amplia amb tot allò que no conté internament en el llenguatge, i que tampoc disposa l'individu com a facilitat d'ús, i per tant límits. Encara que l'individu pot suplir des de disposicions partint de, fins i tot, les pròpies mancances. Més recursos, doncs, davant les ombres lingüístiques que sempre apareixen, per afrontar les dificultats.

Quan es tracta de transmetre allò que resideix en el nostre interior (en l'escriptura personal, l'autobiografia, els diaris, o les cartes), has d'habitar-te internament i personal, mitjançant una tensió implícitament i explícita, com a exponent decisiu per poder implicar a l'altre en aquest exercici, que intentaré comunicar a l'altre amb solvència. Aquest exercici és d'una dificultat extrema, ja que la intimitat disposa d'una mena d'eixos d'autodefensa i constreny l'apropiació d'aquest moment per desfer els nusos de forma clara que –en el compromís cap a la veritat i l'exposició exuberant del que es vol exhibir en aquest exercici– es troba en una contradicció, o es contravé en diverses energies que dificulten el procés. Quan dificultem el procés de la interpretació des de la semàntica, cal afegir de nous recursos des del propi llenguatge per embellir aquest projecte d'una interpretació que disposa d'una navegació, diguem-ne, fràgil.

El llenguatge poètic –en les metonímies, la sinècdocue i en l'al·legoria principalment– disposa d'aquest poder de seducció i de suggestió i finalment de sublimació. Quan estem en l'exercici d'exposició sobre el sí, el llenguatge s'embolcalla de termes que varien els sentits del que preteníem expressar, encara que contravingui al sentit poètic que havíem consignat essencial

⁴⁰³ «El lenguaje es, en sí mismo, infinito, que es inconmensurable en sus posibilidades, pero no ilimitado. Lo que intuimos o negamos intuitivamente acerca de la existencia y los significados de «Dios» - ese terco monosílabo-, lo que no podemos traducir i parafrasear a partir de la matemática pura, define la inmanencia del lenguaje, su inevitable «repliegue» (Darwin usaba el mismo término) dentro de los límites de nuestro mundo. (...) «¡Oh la Palabra, la Palabra, la Palabra de la que carezco!» exclama el Moisés de Schoenberg ante lo inefable, el lenguaje revela negativa, aunque abrumadoramente, la fuerza, la «allidad» de aquello que está fuera de él. Como insiste la mística, como a menudo confirma la experiencia diaria, la insuficiencia del lenguaje torna sustantiva la ausencia. ¿Qué otra cosa transmite una carga y una esencia real más vehementes que la capacidad de la sintaxis para atestiguar que «allí hay un allí»?» Ibidem; p. 88

pel nostre exercici original del compromís a la transformació. I en el procés poètic el «jo», pot ser en excés exhibicionista, i l'exercici poètic pot caure i deformar al llenguatge, massa manejable per qualsevol que no busqui la precisió del procés.

L'altre autocontrol en el que incorrem quan escrivim (sobretot en els col·lectius professionals que manegem l'escriptura acadèmica) evitant l'accés a la seva totalitat⁴⁰⁴ individual, per tot el que implica i el que ens subjecta, segurament per tot allò que queda registrat a través de l'escriptura. El pensament científic com a codi cultural dominant, al qual no es pot contradir, impedeix proclamar els aspectes de les vivències i les interpretacions de l'apropiació, que permetria les alliberacions que l'escriptura en principi pot rescatar. El pensament que s'obre en l'escriptura, més en clau poètica, provoca generar un espai molt més generatiu que el que projecta el pensament científic. Per engegar un projecte que aspira a aquesta totalitat, Paul de Man ha fixat la seva mirada en la poesia de Rilke, que certifico com un dels exemples de trastocament i translocació del llenguatge propi, per superar i vèncer les constriccions i límits lingüístics, en els quals ens deixem transportar, per disposicions que ja he comentat.

Però quina natura composa aquesta totalitat que intenta cercar Rilke que es permet preservar en tota la seva escriptura? Quina accessibilitat li dota al seu propi llenguatge? Com modifica les seves retòriques sobretot en les seves poètiques? Doncs entre les temàtiques polars en les que sempre teixeix els seus poemes generativament crepusculars. En el sentit en que construeix des de les polaritats conflictuals que el fonamenten (la seva natura insaciable que enfronta en la seva fragilitat romàntica i certa alienació de la consciència) en les que **(re)elabora els elements que transfigurarà (de nou la figuració), en un terme clau per la seva construcció poètica que és el de la figura**. Les dialèctiques del subjecte/objecte que he comentat

⁴⁰⁴ «La escritura además – y esto es una primera aproximación a su definición –, realiza el lenguaje en su totalidad. Recurrir al discurso científico como instrumento del pensamiento es postular que existe un estado neutro del lenguaje, del que derivarían como otros tantos adornos o desviaciones, un determinado número de lenguas especiales, tales como la lengua literaria o la lengua o la lengua poética; se supone que ese estado neutro sería el código referencial (...) fundamento de toda normalidad, con el discurso científico que se arroga una autoridad que precisamente es la escritura la que debe poner en cuestión; la noción de escritura implica efectivamente la idea de que el lenguaje es un vasto sistema dentro del cual ningún código es central, y cuyos departamentos están en relación de jerarquía fluctuante. El discurso científico cree ser un código superior; la escritura quiere ser un código total, que conlleva sus propias fuerzas de destrucción. De ahí se sigue que tan sólo la escritura es capaz de romper la imagen teológica impuesta por la ciencia, de rehusar el terror paterno extendido por la abusiva verdad de los contenidos y razonamientos, de abrir a la investigación las puertas del espacio completo del lenguaje, con sus subversiones lógicas, la mezcla de sus códigos, sus corrimientos, sus diálogos, sus parodias; tan sólo la escritura es capaz de oponer a la seguridad del sabio –en la medida en que está expresando su ciencia– lo que Lautréamont llamaba la modestia del escritor.» Barthes, Roland. *Más allá de la palabra y la escritura*. p. 18-19

composen **el quiasme com la inversió d'aquests dualismes pels quals orienta cap el creuament paradoxal on dictamina jocs i trops als quals ell –voluntariosament– vol arribar:** «Con tus ojos... / lentamente levantarás un árbol negro / y lo pondrás firme, delgado, solo, ante el cielo. / Has hecho el mundo. (...) Has hecho el mundo. Y es amplio / y como una palabra que madura aún en la calma. / Y una vez que te atrevas a comprender su sentido, / dejarás delicadamente que tus ojos se liberen...»⁴⁰⁵

Les transposicions (dels ulls fas emergir un arbre que el fas món i que en realitat ets tu, que fet paraula, has fet món, i en el propi sentit, t'allibera) en les que Rilke accedeix al **rescatar-se des del sí-mateix, i per tant, des de les polaritzacions en les quals incorre el seu narrador intern, és un poderós recurs que arrenca tan sols d'una simple inversió de termes**, lluny de les lògiques textuais i contextuais en les que el narrador es transcendeix a sí-mateix⁴⁰⁶. Les alliberacions de les constriccions dels significants deixant que siguin les funcions musicals i retòriques –que són les que s'apoderen de nosaltres a l'escriure poesia– generen noves **apropriacions des de la semàntica que possibiliten una figuració dins de tot i qualsevol concepte**. Aquesta figura renovada enriqueix les possibilitats d'interpretació dels poemes, mentre ens (re)orientem en aquestes possibles figuracions, gràcies a les combinacions que li dotin d'un sentit que creix cap a un nou estat, procedent del nostre interior –paradoxalment– i que ha de caminar cap a la pròpia presència (autopresència).

En aquest sentit es reconeixen –en aquest complex procés– totes aquestes oposicions de l'ànima humana, mentre s'intenta –així mateix– transferir el conflicte en el que estan travessades les nostres retòriques, cap a un altre lloc. En les **al·legories en les que Rilke transfigura les seves figuracions essencials, possiblement atorguin grans valències per les construccions del «jo»** que pretenem afrontar, sobretot en clau de transformació personal.

Paul de Man –per il·lustrar-ho– escull les que afronten les seves **polaritats** eternes que tant l'afirmen en el conflicte, sense capacitat d'habitud per afrontar-lo: «Este es llamado destino: ser

⁴⁰⁵ Fragments de Rilke, El libro de las imágenes, extrets a De Man, Paul; *Alegorías de la lectura; lenguaje figurado en Rousseau, Nietzsche, Rilke y Proust*; 1979; p.53

⁴⁰⁶ «Nos permite ver permite ver el lenguaje como un medio hacia una presencia recuperada que trasciende el propio lenguaje. Pero, en el nivel temático, lo que Rilke llama figura no es otra cosa que una recuperación. La alegoría de la figuración en un texto como en Orfeo contribuye a la comprensión de esta distinción. (...) Este modo de inversión, al que Orfeo habrá de sucumbir, indica la impaciencia y el deseo de una posesión dentro de la presencia. La ausencia de ser – la muerte de Eurídice – es el origen de un deseo que se expresa a sí mismo. (...) Desde la perspectiva del lenguaje de la figuración, esta pérdida de sustancia aparece como una liberación. (...). La misma libertad le permite prefigurar una nueva totalidad en la que las figuras se complementarán perfectamente entre sí, puesto que la totalidad no tiene que tener en cuenta ninguna veracidad empírica o transcendental que pudiera entrar en conflicto con su principio de constitución.» Ibidem; pp. 59-60

opuesto a las cosas, / nada más y siempre opuesto. / Esto es destino: estar plantado enfrente, / y nada más, y siempre puesto enfrente», i que ho confronta amb la nova totalitat que s'integra tant bé en Rilke: «Neue Weite. Und die zwei sind eins: nueva amplitud. Dos son uno.», per via i obra de la figuració: *«Saludemos el espíritu que nos unirá / puesto que en verdad vivimos entre figuras.»*⁴⁰⁷

La dualitat que expressen aquestes oposicions són un dels riscos de l'escriptura autobiogràfica, si no s'unifica en una expressivitat de la interioritat que sempre s'ha de trobar en renovació constant, la mateixa en la que es pretenia situar Rilke en aquesta apropiació providencial, que genera el seu propi fet poètic, i que hi troba el sentit. Un sentit que es construeix en base a les dualitats aquelles en les que ens situa el llenguatge (per se).

Aquest punt m'ha permès tancar un dels cercles prioritaris que vaig obrir en els inicis de tesi en els que parlava de la necessitat de l'apropriació com a element axial de l'exercici i que també és finalitat alhora. Dels mateixos nexes dels quals parteixen les constriccions del llenguatge –i en projecció de l'escriptura del «jo»– n'apareixen profunds espais il·luminadors pel sí–mateix. Veieu, si no, l'al·legòrica visió del seu espai en aquest poema tan rilkenià en les seves transfiguracions:

*«El espacio a través del cual se arrojan los pájaros no es
el espacio íntimo que realza tu rostro
El espacio nos supera y traduce las cosas:
Para que el Ser de un árbol te sea un logro,
arroja alrededor de él el espacio interior, ese espacio
que se anuncia en ti. Rodéalo de reserva.
Él no sabe limitarse. Sólo tomando forma
en tu renunciamento se vuelve realmente árbol.»*⁴⁰⁸

5.3.5. Identitat i veu pròpia. Com situar-nos en el text, en l'estil i cap a on conduir-nos.

A Umberto Eco li dec visions suggerents per a les coordenades narratives que emergeixen de la postmodernitat literària, en les que el lector model adoptarà nous rols i possibilitats que confereixen visions apassionants múltiples en la narració de l'autobiografia. La perspectiva del lector model⁴⁰⁹ pot il·luminar sobre el que aconsegueix la narració en l'encavallament de tot

⁴⁰⁷ Ibidem, p.73

⁴⁰⁸ Poema datat al juny de 1924 que apareix a Blanchot, Maurice; *El espacio literario*; 2012, p.133

⁴⁰⁹ «La perspectiva fenomenològica de Iser assigna al lector un privilegi que ha sido prerrogativa de los textos, es decir, el de establecer un punto de vista determinando así el significado del texto. El Lector Modelo de Eco (1979) no se presenta sólo como alguien que coopera en recíproca interacción con el texto: en mayor medida – y en un cierto sentido menor – nace con el texto, representa el sistema

element present de la narració, i el que hi pot posar en joc el lector, sempre devot practicant i aprenent abans que escriptor, si pretén fer quelcom més amb el text –i amb ell– exercint també una influència amb el narrador.

En la postmodernitat em puc situar dins del text en la intersecció d'aquesta renovada situació, en la que el lector model s'imprimirà d'un caràcter que el dotarà d'un lloc en el que l'autor prèviament decidirà si li atorga algun paper preeminent a aquest lector. Fet que proposarà de diversitat de factors per als nostres narradors autobiogràfics i que enriquirà les línies narratives que hi afegiran com a noves combinacions. És evident que des de fa ja uns quants anys (després de la incursió de l'emergent psicoanàlisi en els rols narratius) dispo de nous elements que participen de noves relacions dins l'espai narratiu. Segons sabem des de *Nerval*⁴¹⁰ descrivim la figura de l'autor, però des d'un narrador que ajuda a construir el relat amb la participació del lector, que haurà pogut fer partícip al lector que d'aquesta manera fuig del seu paper passiu. En aquest punt de vista, puc convergir en nous elements narratius que sedimenten en possibilitats futures de les que naixerien nous diàlegs –per l'autor i el seu narrador interior (les identitats presents en l'escriptor que es manifesten en l'obra)– que generarien nous nusos per la narració i que facilitarien el fet d'assistir a la història des de l'exterior. És a dir, noves interaccions narratives, nova vida per l'autor que s'enriqueix d'aquestes relacions comunicatives.

Seran nous conglomerats que participaran de noves narratives i que hauran de proposar els elements que millor potencien l'autoescriptura (o el que és el mateix, la reflexió). També les que generen els elements autobiogràfics per potenciar l'hermenèutica, en les que oferir les millors anàlisis semiòtiques, en les que observar els factors generatius de les preguntes més fenomenològiques que obriran més possibilitats a tots els propòsits hermenèutics que vulgui imaginar. **Es tracta d'extreure tot el suc de les històries que he viscut, prioritzant les lectures amb les eventuals temàtiques que especifiquin qüestions que literàriament siguin**

*nervioso de su estrategia interpretativa. Por lo tanto, la competencia de los Lectores Modelo está determinada por el tipo de imprinting genético que el texto les ha transmitido... creados con el texto, atrapados en él, gozan de toda la libertad que el texto les concede.» Reader's stories revisited, il lettore modello, processi ed effetti dell'interpretazione, número monográfico de VS 52/53, 1989, pp. 5-6 aparegut a Eco, U.; *Seis paseos por los bosques narrativos*; 1997 p.24*

⁴¹⁰ «¿Quién pronuncia (o escribe) esta frase, quien nos comunica esta advertencia? ¿El narrador? Pero el narrador, que está hablando de un viaje que tuvo lugar años antes, cuando subió a ese coche, debería decir algo como: (...) "empecé a recomponer, o me dije: 'ea recompongamos' – (...). ¿Quiénes son – mejor dicho, quiénes somos –, en cambio, esos nosotros que juntos, debemos recomponer unas memorias, y por tanto aprestarnos a llevar a cabo un nuevo viaje hacia el pasado? (...) Ésta no es la voz del narrador, es la voz de Nerval, autor modelo que por un instante habla en primera persona en la historia y nos dice, a nosotros lectores modelo.» Eco, U.; *Seis paseos por los bosques narrativos*; 1997; p.31

pertinents. El projecte autobiogràfic que se n'obtingui –en diverses posicions– ha de generar diferents possibilitats reflexives i que, a banda, ofereixi diferents lectures diverses. El lector model com un mirall generador d'altres opcions amb efectes estimuladors i noves pràctiques cap als diversos camins. Un narrador s'ofereix des d'una perspectiva de mirall, des d'un lector que s'ha generat enriquit pels relats en aquesta relació literària que Eco obre, des de les seves anàlisis semiòtiques les quals van travessant aquesta reflexió de narrador de novel·les, com les que apareixen en els seves obres: per exemple, *«confessions d'un jove novel·lista»*.

També en els nusos que es produeixen entre la trama i/o la falla⁴¹¹. D'allà s'ofereixen nous territoris que arrencaran entre tots els paratges que proporciona la metàfora i la metonímia (segons sigui una o l'altra), quan es tracta de definir el nostre trajecte personal o aquells possibles cap al futur. Com en les (pre)formes al·legòriques que he anat analitzant en aquest punt i que es tradueixen en les transfiguracions poètiques, alguns dels trajectes que ofereix l'autobiografia. En aquests miracles narratius, es configuren esquemes temporals que fan que es prodiguin els efectes col·laterals de tot allò que no està escrit.

Quan definim els possibles espais en els que fer respirar totes les lectures que difícilment se li fan comprensibles al lector, (com a mínim per tal que el lector pugui jugar entre els signes i els seus significats), podem localitzar els nusos metafòrics i retòrics que subjauen entre els projectes que busquem comunicar. Sempre per fomentar que el lector pugui elaborar sortides des del signe, formulant el sentit que desitgem que assoleixi sostenir el lector. Moltes vegades es poden localitzar entre els nusos temporals en els que afavorir o adquirir els nivells discursius no sempre senzills de transmetre a nivell narratiu. També en hipèrboles o el·lipsis, on exagerar o ocultar signes per jugar amb elements, que amplien alguna figura del lector model, per imaginar que haurien de tenir un efecte desitjat.

I és en la veu pròpia, com a projecció de la mateixa identitat, la que pot proporcionar les figures retòriques fonamentals que descriu la veu i la trama –com a música o aroma (com a embolcalls de l'escriptura)– que disposarà el propi text per formular aquesta veu. Com la base que fonamenta la nostra narració, com a estructura absent que és la que arrenca, com a estil des del que es proposarà: la veu que ha d'emergir des de dins. Una veu que emergeix sense el

⁴¹¹ *«Tenía razón Proust cuando observaba que esta atmósfera «azulada y purpúrea» no está en las palabras, sino entre una palabra y otra. En efecto, esta atmósfera la crea la relación entre fábula y trama, y es esta relación la que gobierna las mismas elecciones léxicas en el nivel del discurso. Si colocan mi diagrama como una matriz transparente sobre la superficie discursiva, verán que es precisamente en los nidos donde se originan los saltos temporales en los que se introducen, en posición estratégica, las continuas conmutaciones de tiempo verbal.»* en Umberto Eco. p. 52

pes d'elaboració del conscient i que construeix la trama fonamental –que no es dilucida des del conscient– sinó que s'alimenta de disposicions psicològiques com l'inconscient, que procedint de les restes antropomòrfiques, composaran creacions des de pulsions creatives i visions amb noves sortides des de trops que obririen dispositius reflexius per a l'individu.

La importància dels elements que entren en joc és claríssima en les etapes més preconscients (o les que assoleixin afrontar aquelles més inconscients) per a les nostres narratives. També el paper fonamental de les constriccions personificades en un llenguatge, que evita moltes vegades tirar llenya al foc del conflicte individual, simplement per no arriscar les nostres posicions socials. Fins i tot, la dificultat d'accedir al nostre pensament autoreferencial, denota certes resistències fruit de prejudicis culturals sobre l'accés preferencial sobre aquest tipus de pensament. O potser per no orientar amb tanta prevalença només a un ego que, de totes maneres, ofereix sempre una resistència també cultural i expressiva a poder-se mostrar. Molts límits i les foscos del subjecte –ja de per sí subjectat permanentment per preceptes socials i culturals– que oprimeixen en excés en els aparadors de l'escriptura. Ja que qualsevol text representa exposar-se en una escena virtual de la que sempre n'apareixerà un lector àvid d'experiències o de paraules que cerquen un sentit determinat, si s'orienten al canvi. També com a punt fonamental per escriure pels relats en recrear-los, l'element de la imaginació per determinar que una al·legoria sigui fèrtil i productiva.

En la relació lector–autor hi conviuen aquestes avideses presents de la lectura, i són les mateixes que presento, com les que han de generar una de les fruïcions fonamentals, des de les que s'ofereix un context intertextual, en el que flirtegen diverses narratives que dialoguen, com les que apareixen en les novel·les autobiogràfiques, tan en voga avui dia.

Ha estat una manera de jugar amb els recursos que confrontin tots els nusos dels bloquejos permanents que es localitzen en sèries d'instant, en els quals la narrativitat no flueix en la flexibilitat desitjada. La semiòtica i la interpretació de tots aquests elements ofereixen l'habilitat i el coneixement d'incorporar tots aquests moments per digerir aquestes dificultats, perseguint les consecucions necessàries.

5.4. Una radical reflexivitat: una transformació com a pulsíó creativa

Encara que molts el coneguin únicament com a novel·lista, la rellevància d'Eco com a semiòtic és innegable i de gran utilitat pels que aspirem a aprehendre dels universos de l'escriptura i les narratives. Les que em transposen per diferents mons artístics, ontològics i/o creatius.

Aquestes dues lectures transcorren en la seva obra dels *seis bosques narrativos*⁴¹² i m'han formulat el dubte raonable que ja he plantejat aquí en altres llocs. És a dir, les relacions que obtenen les nostres històries de vida com a origen dels nostres relats: d'on provenen? o, d'altra banda, les ficcions que poden fer-nos visualitzar millor aquelles històries que després podrem narrar, i potenciar en aquelles memòries o records, que potser necessitarien d'algun impuls per fer-les "narrables"? On està la frontera entre ficció i realitat en les nostres narracions de vida?

Mireu la seva observació en la següent cita per tal de reflexionar del fet de partir de relats previs i que aquests relats previs han de tenir (o no) certes proposicions per orientar els relats que després disposarem, si és el cas de voler transmetre'ls a algú altre. Fixeu-vos en l'estructura profunda de Greimas:

«Un psicólogo como Jerome Bruner conjetura también nuestra manera normal de dar cuenta de la experiencia cotidiana toma la forma de una historia, y lo mismo sucede con la Historia como historia rerum gestarum. (...). Greimas ha fundado toda su teoría semiótica sobre un «modelo actancial», una especie de esqueleto narrativo que representa la estructura profunda de todo proceso semiótico. Nuestras relaciones perceptivas funcionan porque damos confianza a un relato previo. No percibiríamos plenamente un árbol si no supiéramos (porque otros nos lo han contado) que es el fruto de un lento crecimiento, y que no ha brotado de la noche a la mañana: también esta certidumbre forma parte de nuestro entender que ese árbol es un árbol, y no una flor. Damos por cierto un relato que nuestros antepasados han transmitido, aunque hoy estos antepasados se llamen científicos.»

I és aquí on apareix la idea de la memòria individual i la col·lectiva, que transporta en els passatges vitals de la nostra experiència, en la que necessitem un traspàs de narracions que conjuntaré en els cúmuls d'històries que formuli per després anar construint –amb elements ficcionals que transportin cap a una radical aspiració de canvi cap a la totalitat– tots els episodis vitals que rescati aquelles visions d'aquesta vida que més m'interessa mostrar:

«Nadie vive en el inmediato presente: todos ponemos en relación cosas y acontecimientos mediante el aglutinante de la memoria, personal y colectiva (sea historia o mito). Vivimos según un relato histórico cuando, al decir «yo», no ponemos en duda ser la natural continuación de aquel que (según nuestros padres o el registro civil) nació a esa hora precisa de ese preciso día en aquella precisa localidad. Y viviendo sobre la base de dos memorias (la individual, por la que nos contamos qué hicimos ayer, y la colectiva, por la que nos han contado cuándo y dónde nació nuestra madre) a menudo somos proclives a confundirlas, como si del nacimiento de nuestra madre (pero en definitiva también de la de Julio César) hubiéramos tenido la misma experiencia ocular que hemos tenido de nuestro último viaje. Este entramado de memoria individual y colectiva alarga nuestra vida, aunque sea hacia atrás y hace destellar ante los ojos de nuestra mente una promesa de inmortalidad. Disfrutar de esta memoria colectiva (a través de los relatos de los ancianos o a través de los libros) nos pone en la condición de Borges ante el punto mágico del Aleph: de alguna manera, en el transcurso de nuestra vida podemos estremecernos con Napoleón por un repentino levantarse del viento del Atlántico sobre Santa Elena, alegrarnos con Enrique V por la victoria de Azincourt, sufrir

⁴¹² Eco, U.; *Seis paseos por los bosques narrativos*; 1997

con César por la traición de Bruto. Entonces es fácil entender por qué la ficción narrativa nos fascina tanto. Nos ofrece la posibilidad de ejercer sin límites esa facultad que nosotros usamos tanto para percibir el mundo como para reconstruir el pasado. La ficción tiene la misma función el juego. Como ya he dicho, jugando, el niño aprende a vivir, porque simula situaciones en las que podría hallarse adulto. Y nosotros adultos, a través de la ficción narrativa, adiestramos nuestra capacidad de dar orden tanto a la experiencia del pasado como a la del futuro. Pero si la actividad narrativa está vinculada tan estrechamente con nuestra vida cotidiana, ¿no podrá suceder que nosotros interpretemos la vida como ficción, y que al interpretar la realidad introduzcamos elementos ficcionales?»⁴¹³

Cal equiparar la ficció amb el joc com a bona opció creativa? He d'interpretar la ficció amb elements de reconstrucció del passat? Em pot oferir una bona proposta d'ordenació dels episodis amb més dificultats per organitzar les nostres biografies? M'he de deixar seduir per la ficció narrativa en construir la meua autobiografia? Realitat i narrativa es superposen necessàriament a l'interpretar la realitat? Molts interrogants que m'agradaria proposar abans d'acabar aquesta tesi i seguir ampliant noves reflexions que he de promoure ara que comencen nous reptes els quals apareixen per seguir navegant per aigües fosques per aclarir, tot i que cada cop amb més facultats per afrontar maregasses que sempre esdevenen.

És llavors que tot ens situa al món, segons les narratives individuals –personals i col·lectives– que hi emprem en aquestes (re)situacions progressives en les que trobar realitats diverses en diferents cicles que travessem en la vida. Però cal consignar que en la reconstrucció del passat, per accedir als seus codis i significats, denotem quines són les contrasenyes que permetran filtrar tots els significants que s'hi detectin, fent-los una millora virtualment potencial, per afegir els continguts que transcendeixin a l'experiència que l'individu tingui, en aquesta seva contemporaneïtat. I és en l'apartat de memòria i oblit on genero bon material narratiu per fer l'obertura necessària que engendri implicació per a la transformació.

En conseqüència, he visualitzat en aquests subpunts els aparells que originen la creativitat per obrir els espais que creïn, simplement mencionant afegir-los a la nostra consciència de transformació. Ja no és el fet de buscar **el creixement personal d'apropiació**, que es manifesta pel fet d'adonar-te en quina matèria o conjunts de matèries individualitzadores es descriu l'escriptura, sinó com ho defineixo en quant a la pertinença a ella. Sobretot seran les **transcripcions en les narratives del «jo» que conformen els possibles processos de procreació cap a la transformació**. La reflexivitat s'ha d'il·luminar en tots els angles que – en cadascun dels seus graus d'inclinació probables– possibilitin la radical situació d'originar factors de recerca constants de recursos per garantir la creativitat que orienti sempre cap a la transformació. Com en recerca perpètua.

⁴¹³ Les dues cites són presents en Eco, U.; *Seis paseos por los bosques narrativos*; 1997

Per evitar l'obturació cal retornar a la paraula, i en aquestes visions que broten de forma natural mentre m'instal·lo en instàncies més fèrtils, pot il·luminar l'aparició de l'úter virginal de la imaginació que és aquella que vull fer rebrotar quan escric:

«El instante de inspiración parecía reflejarse al mismo tiempo desde todos los ángulos, desde una multitud de aconteceres nebulosos: lo que había ocurrido o lo que habría podido ocurrir. El instante destelló como un punto de luz, y ahora, de nube en nube, entre vagos aconteceres, iba surgiendo una forma que velaba el último rastro luminoso. En el útero virginal de la inspiración, la palabra se hizo carne.» James Joyce.⁴¹⁴

5.5. El lloc del «jo» en el text: l'escriptura i el llenguatge el decanta.

«Escribir es romper el vínculo que une la palabra a mí mismo, romper la relación que me hace hablar hacia "ti", porque me da la palabra con el sentido que esta palabra recibe de ti porque te interpreta; es la interpretación; es la interpelación que comienza en mí porque termina en ti. Escribir es romper ese vínculo. Además, es retirar el lenguaje del curso del mundo, despojarlo de lo que hace de él un poder por el cual, si hablo, es el mundo que se habla, es el día que se edifica por el trabajo, la acción y el tiempo.» Maurice Blanchot.

En el peu de la seva obra, immensament enriquidora en moments d'aprofundir en la ferida pròpia a l'escriure, Blanchot inicia un apassionant periple determinant, il·luminant zones inèdites de l'escriptura, descrivint primerament la soledat, requisit essencial per escriure. Per visualitzar els vincles iniciàtics del «jo» amb l'escriptura, visita les zones inabastables de la soledat en un capítol titulat la soledat essencial. Al connectar la seva visió en la qual la zona del «jo» en l'escriptura s'arriba a l'absència diluint-se, on el «jo» queda desplaçat. En un sentit com adveniment, en una apropiació d'un altre «jo» com en ruptura amb el «jo» antic, que ja no existiria en la mateixa disposició. Així que el «jo» parlaria en un altre lloc i des d'una altra concepció diferent. Apareix un «tu» que és la nova presència, i que t'interpreta de nou i t'interpel·la, idea similar que ja he conceptualitzat en l'obra de Gadamer⁴¹⁵ mentre visitava a Celan. Aquesta **mutació**, que es pot produir internament en el sí–mateix del fet literari, és a dir, en la commutació pròpia que l'individu crea –a l'interpel·lar–se– **un moviment que declina en el propi llenguatge i que fa que es transmuti per acció de quelcom que ja no li és propi, sinó que és la interacció en un lloc exterior que més tard li retornarà des del text, la que reverteix en aquesta mutació d'identitats narratives.**

⁴¹⁴ Joyce, J; Retrato del artista adolescente; Alianza Ed; Madrid, llegit a Sobre la escritura. James Joyce; Alba Editorial; Federico Sabatini ed.; Barcelona; 2011. P. 62

⁴¹⁵ Gadamer; H.G.; *Quien soy yo y quien eres tú. Cristal de aliento. Lectura de Paul Celan*; 1999;

Però, per quina acció es desvela aquest aparell tan aprofundit del caràcter que descriu en aquesta irrupció del «tu»? Un procés de natura invariablement generatiu es concep des dels fonaments indicant-ne finalment com treball, acció i temps (elements que traduiria en voluntat, reflexió i recerca) en apropiacions que he treballat des de l'inici del procés. Però, hi ha una transformació pendent que indico com a carburant de tot aquest procés. Entre tots aquests desplaçaments que ja he expressat, entre l'autor i el narrador, incloent el mateix espai que ocupa en el meu text, hi ha espais que cal clarificar i que Barthes⁴¹⁶ també explicita des de les subjectives que hi conviuen.

Cal aquesta clarificació per ampliar l'espai creador i fer-me conscient de totes les (re)visitacions que realitzar. Llavors és determinant per cada autor per iniciar, fonamentar i per conjuntar tot aquest equip intern que disposa l'escriptor, per després generar els espais dels quals es disposa i el determinen. El fet creador ha de disposar d'aquests conjunts interns i fer-los aparèixer en un exercici no-programat, sinó el que partirà de l'autoconeixement en la multiplicitat del seu aparell intern i que es conduirà cap la zona d'allò que és desconegut, potser inconcebible, i òbviament, interminable.

Llavors hi ha diàlegs interns que disposen diferents marques personals en interlocucions a les que refereix segons les categories que tractin. Rescatar aquí Barthes de nou, seguint la senda oberta per *l'escriptura en sí*⁴¹⁷ ens retrotrau cap els espais iniciàtics aprofundint una mica més que en la cita anterior.

⁴¹⁶ «Así pues, en este écrire medio, la distancia entre el que escribe y el lenguaje disminuye asintóticamente. Incluso se podría llegar a decir que las escrituras de la subjetividad, como la escritura romántica, son las que son activas, puesto que en ellas el agente no es interior, sino anterior al proceso de la escritura: el que escribe no escribe por sí mismo, sino que, como una procuración indebida, escribe por una persona exterior y antecedente (incluso cuando ambos llevan el mismo nombre), mientras que, en el escribir medio de la modernidad, el sujeto se constituye como inmediatamente contemporáneo de la escritura, efectuándose y afectándose por medio de ella: un caso ejemplar es el del narrador proustiano, que tan sólo existe en cuanto está escribiendo, a pesar de la referencia a un seudorrecuerdo.» Barthes, Roland. *Más allá de la palabra y la escritura*; 1987. pp. 31-32

⁴¹⁷ «El dominio del escritor no es sino la escritura en sí, no como forma pura, como la ha podido concebir una estética del arte por el arte, sino de una manera mucho más radical, como el único espacio posible del que escribe.(...) Al volvernos hacia las categorías fundamentales de la lengua, como son la persona, la voz, el tiempo, nos situamos en el centro de una problemática de la interlocución, pues es en estas categorías en las que se traban las relaciones entre el yo y lo que está privado de la marca del yo. En la medida misma en que la persona, el tiempo y la voz (¡de nombre tan acertado!) implican a esos notables seres lingüísticos que son los shifters, nos obligan a pensar la lengua y el discurso, ya no en los términos de una terminología instrumental, y cosificada, por tanto, sino como ejercicio de la palabra: el pronombre, por ejemplo, que sin duda es el más vertiginoso de los shifters, pertenece estructuralmente (insisto en ello) a la palabra; en ello reside, quizá, su escándalo, y es sobre ese escándalo donde hoy debemos trabajar, lingüística y literariamente: pretendemos profundizar en el “pacto de palabra” que

La paraula, doncs, reclama un pacte amb ella i els nostres «*jo i tu*» que apareixen sempre en eterns diàlegs que no es poden silenciar, encara que sí que concreten zones que només es poden rescatar en aquest diàleg que ja forma part d'un món que està en silenci. **És aquest silenci, en els diàlegs dels «*jo i tu*» on detecto aquest caràcter de translocacions, desplaçaments i transformacions en els que el «*jo*» es decanta per accions on els canvis que hi incidiran, el remouran cap a zones amb diferents incidències cap al «*jo*» antic.**

Per tot el que acabo de dir, consideraré aquests desplaçaments que el «*jo*» pot iniciar i traçar bàsics per descriure, abastar i sintetitzar tot un procés dinàmic i incessant.

Per veure aquest procés del fet d'escriure i la infinita soledat de l'escriptor, rescato el lloc on he deixat a Blanchot en la cita inicial d'aquest punt. **La interpel·lació i el desplaçament** que és ja un nou enclavatge del ser i els nous vincles que s'entomen quasi per osmosi, és a dir, inconscientment i Blanchot⁴¹⁸ hi segueix incidint, concretant-nos algunes de les conseqüències que s'hi juguen. Primer concepte fonamental, traduint-lo per aquest procés de l'escriptura per a la transformació (o la que es juga per conjuntar la capacitat resilient de la persona):

- 1- **conjuguar quelcom més que un canvi pronominal (del «*jo*» al «*tu*»), assolint un ser a partir d'un altre que s'acollirà en aquesta disposició essencial, la qual prové d'un llenguatge on ja tot s'ha dit, i en la qual s'haurà de mantenir al ser amb els ulls ben oberts.**
- 2- **provenir espais que es generaran de forma natural, en el deixar-se portar, en aquell nivell preconscious, arrencant del nivell semiòtic més profund, en el que passar dels nostres personatges procreats («*Ell*») al nostre veritable «*jo*».**

La finalitat d'aquests escrits de Blanchot és expressar **l'aparició aquesta essència**, des de la qual es fa possible **l'acció creativa en escriptura en co-creació amb el món de la paraula**, que és la que genera la caixa d'eines i l'espai generatiu de tot plegat. Ja he dit que des del treball, l'acció i el factor temps, que es concretaria en factors que no es poden oblidar quan parlem

une al escritor con el otro, de modo que cada momento del discurso sea a la vez absolutamente comprendido.» Ibidem. p. 32-33. (Per veure més sobre shifters, veure pp. 217 i 222).

⁴¹⁸ *«Escribir es lo interminable, lo incesante. Se dice que el escritor renuncia a decir «yo». Kafka señala con sorpresa, con un placer encantado, que se inició en la literatura cuando pudo sustituir el «El» al «Yo». Es verdad, pero la transformación es mucho más profunda. El escritor pertenece a un lenguaje que nadie habla, que no se dirige a nadie, que no tiene centro, que no revela nada. Puede creer que se afirma en este lenguaje, pero lo que afirma está privado de sí. En la medida en que, como escritor, hace justicia a lo que se escribe, ya no puede expresarse nunca más, ni tampoco recurrir a ti, ni siquiera dar la palabra a otro. Allí donde está, solo habla el ser, lo que significa que la palabra ya no habla, pero es, se consagra a la pura pasividad del ser.»* Blanchot, Maurice; *El espacio literario*; 2012

d'escritura, en aquest cas de les traduccions que en la transformació dona lloc a la transposició identitària. És el canvi de posició que concebrà nous llocs narratius, ja que en aquest canvi de pronoms es mourà invariablement, el joc lingüístic engegant les reflexions que ocupin noves traduccions que reflexivament obrin pas cap els espais oferts pel propi joc literari. Una obertura que es concretarà incessantment.

I per acabar en la concreció del ser, ara que ja anem decantant el «jo» cap a un altre lloc més fèrtil per a l'escritura, necessitem sortir per un instant encara que sigui, de les dictadures de la mirada i dels sorolls. Mica en mica ens acostem al sí—mateix.

TORSO DE APOLO ARCAICO⁴¹⁹

*No conocemos la inaudita cabeza,
en que maduraron los ojos. Pero
su torso arde aún como candelabro
en el que la vista, tan sólo reducida,
persiste y brilla. De lo contrario, no te
deslumbraría la saliente de su pecho,
ni por la suave curva de las caderas viajaría
una sonrisa hacia aquel punto donde colgara el sexo.
Si no siguiera en pie esta piedra desfigurada y rota
bajo el arco transparente de los hombros
ni brillara como piel de fiera;
ni centellara por cada uno de sus lados
como una estrella: porque aquí no hay un sólo
lugar que no te vea. Debes cambiar tu vida.*

5.6. El lloc del «jo» en l'existència de l'art. Joyce, Rilke i Kafka. Cartes i devoció pels espais del «jo».

“Fui a la habitación de atrás de la oficina, me senté a la mesa y pensé en el libro que he escrito, la criatura que he llevado durante años en el útero de la imaginación, como tú llevaste en el útero a los niños que amas; y pensé también en como la había ido alimentando día a día con el pensamiento y la memoria. Carta de James Joyce a Nora Barnacle Joyce.”⁴²⁰

⁴¹⁹ «Archaischer torso apollo: Wir kannten nicht sein unerhörtes Haupt, / darin die Augeäpfel reiften. Aber /sein Torso glüht noch wie ein Kandelaber, /in dem sein Schauen, nur zurückgeschraubt, /sich hält und glänzt. Sonst könnte nicht der Bug / der Brust dich blenden, und im leisen Drehen /der Lenden könnte nicht ein Lächeln gehen /zu jener Mitte, die die Zeugung trug./ Sonst stünde dieser Stein entstellt und kurz /unter der Schultern durchsichtigem Sturz /und flimmerte nicht so wie Raubtierfelle;/ und bräche nicht aus allen seinem Rändern /aus wie ein Stern: denn da ist keine Stelle,/ die dich nicht sieht. Du musst dein Leben ändern.» Rilke, R.M.; *Otra parte de los nuevos poemas*, 1908; <http://www.letrasenlinea.cl/?p=197>. Consultat el dia 23/03/2015

⁴²⁰ Dublín 21 de agosto de 1912 Joyce, James; *Selected Letters* pp. 202-203

En tot art (en l'obra d'art, en particular) que irromp de la memòria, ens escoltem rere dels telons de fons de la nostra existència i de les imaginacions que apareixerien desvelades pels nostres ulls i miralls que reflecteixen la vivència. Aquelles vivències de la memòria personal, sense saber que les conservàrem en un futur. L'art és l'expressió majúscula d'estètica i creativa, ideal per desvelar i desxifrar algunes de les parts més exuberants de l'existència, encara que ocultes darrera del nostre pensament. El pensament que origina l'escriptura apareix per obra de màgia en racons del nostre interior replet de paraules, emergència de desvel per a tot allò que neix de la imaginació que acumulem per obra de les vivències que rebroten en fileres d'imatges que bullen confoses i revifades pels apòsits que serviran per tapar les nostres ferides. Això fa necessari un procés de descodificació en la gestió dels vincles de la memòria en el bagul dels records. I per navegar pels vincles de la memòria cal tota una feina primerament d'observador extern i posteriorment de teixidor d'aquestes imatges que provoquen tota mena de sentiments amb més o menys adscripcions serenes per l'individu.

En el cas d'aquestes fibres lingüístiques teixides en la paraula, s'amplifiquen tots els elements de la memòria (fonamentalment formades en tot allò visual i emocional dels records) o la contraindiquen cap el pensament biogràfic, si no se li atorga un cert sentit d'ordenació i d'orientació. El pensament i la memòria –seguint aquests desplaçaments que ocupen a tots aquells que treballem amb el pensament narratiu i autobiogràfic– serien nutrients principals de les fibres que hauran de possibilitar dotar-nos del múscul necessari, el qual ens permetrà accedir a les categories essencials del canvi personal i transformacional cap al volum de tot sentit de l'autoconeixement i el desenvolupament personals.

Per això la cita de Joyce, a través de carta i la seva metonímia sobre la seva obra, en el seu **desplaçament cap a una fertilitat, reverteix en corporalitat cap a un naixement posterior – que més tard retornaria al lloc original en la seva ovulació maternal situada en pensament i en la pròpia memòria– oferint una clara proclamació d'allò que significarà parir una obra d'art que s'estructuri en l'entorn del llenguatge.** Quan aquest llenguatge es compona del pensament biogràfic, aquest es contorna d'una **xarxa molt útil per a la persona, ja que es dota de sentit individual per a tota la trajectòria de la persona, i fa solvent aquest pensament que anirà integrant després processalment el subjecte.** Com un pensament que, com a lenta combustió, es crea en un procés que valida tot el que vindrà després, sempre que hi hagi una ordenació que es pot revertir en una metodologia feta escriptura.

El més interessant aquí, és tota la visió que aporta el llenguatge interpersonal quan hi ha el diàleg que s'eleva en el vis-a-vis de les correspondències. **L'íntima conversa, en la que s'han**

de llegir les reflexions del nostre interlocutor (sense la pressió de la conversa en la que hi ha l'obligada resposta immediata), reforça l'interrelació i permet inserir el propi projecte personal i sentimental posant-lo en coneixement de l'altre. Alguns casos paradigmàtics, com les cartes a Lucilio per Sèneca (veure pp. 58-59) o les més emblemàtiques entre Hanna Arendt i Heidegger. Per això és molt mítica la relació epistolar entre diverses autoritats de l'escriptura que adquireix un altíssim valor dialògic, on aquest interlocutor pot oferir un paper fonamental com qui ajuda a cristal·litzar algunes ombres, com si d'una relació terapèutica es tractés: parlo d'una paradigmàtica relació epistolar entre el gran Rilke (res a veure aquí amb el que ha il·luminat poèticament aquesta tesi, on es mostra sense manies les seves vulnerabilitats) amb una de les seves mentores Lou Andréas-Salomé. En aquest fragment de carta de Rilke a Lou podem veure els poders de la relació epistolar: «*Querida Lou, heme aquí al término de un largo, ancho y duro período, con el que caduca cierto futuro que no había sido fuerte y religiosamente alimentado, sino torturado hasta el aniquilamiento (...) precipitándome así en tan gran desasosiego, resulta ahora que después de meses de sufrimiento orientado de muy diferente manera: teniendo que reconocer que, esta vez, nadie puede ayudarme. (...) Querida Lou, desde hace un mes estoy solo otra vez, y es éste mi primer intento de volver a tomar conciencia. (...) Lo que tan radicalmente iba a cambiar mi angustia comenzó con muchas, muchas cartas, hermosas y ligeras como brotadas del corazón: que yo sepa nunca he escrito otras parecidas. (Continúa a baix).*»⁴²¹

Tenim aquí, en aquesta il·lustre carta, una síntesi-resum tremendament elaborada del que he considerat al llarg d'aquesta tesi com a efectes òptims del que es pot arribar a assolir a través de l'escriptura (en aquest cas epistolar), en el món interior del sí-mateix, quan interactua amb algú amb qui s'hagin construït les afinitats convenientes.

⁴²¹ Continúa aquí el fragment de la carta escrita al 1914: «*En dichas cartas (cada vez lo comprendía mejor) ascendía una petulancia irresistible, como si me encontrara ante un nuevo y pleno brote de mi más peculiar esencia, que, liberada desde entonces en una comunicación inagotable, se esparcía por la vertiente más alegre al tiempo que yo, escribiendo día tras día, sentía su feliz corriente y el incomprensible reposo que le parecía preparado del modo más natural en un alma capaz de recogerlo. Mantener pura y transparente esta comunicación y, al mismo tiempo, ni sentir ni pensar nada que se encontrara excluido por ella: eso fue lo que de una sola vez, sin que yo supiera cómo, llegó a ser la medida y la ley de mi actuar, y si jamás hombre alguno interiormente agitado pudo sosegararse, yo mismo lo fui con esas cartas. (...) Hasta qué punto estaba entonces comprometido en cambiar, podía notarlo igualmente en el hecho de que incluso las cosas pasadas, cuando se me ocurría contar algo de ellas, me sorprendían por el modo en que reaparecían; si, por ejemplo, se trataba de épocas de las que a menudo había hablado anteriormente, hacía hincapié en aspectos inadvertidos o apenas conscientes, y cada cual adquiría, por decirlo con la inocencia de un paisaje, una visibilidad pura, una presencia, y me enriquecía, formaba parte de mi mismo, tanto y de tal modo que por primera vez me parecía ser dueño de mi vida, no por una adquisición, por una explotación, por una comprensión interpretativa de cosas caducas sino por esta misma nueva veracidad que se esparcía también a través de mis recuerdos.*» Rainer Maria Rilke – Lou Andreas-Salomé; *Correspondencia*; 2011

És d'una gran utilitat per ajustar-les totes elles, perquè es descriuen detalladament les que ressegueix els camins òrfics per un dels seus més grans practicants en rellevància i detectant les vies de sortida per generar bons camins per a la creativitat. Desassossec, aniquilament i tortura, fins que **s'obre pas cap a un procés com el de definir el propi camí òrfic, a través del recolliment en l'escriptura, que ajuda a prendre consciència a través de brots de la pròpia essència.** En la més pura transparència darrera de la qual apareix una inefable presència del sí-mateix (cada cop és un símil més aproximat a l'essència més autèntica) esdevenint darrera de la sorpresa (sentiment després de l'agitació comentada per Rilke al detectar aquest impuls) i redirigint l'enriquiment personal des de la que s'obté una nova mirada sobre el sí-mateix.

Aquesta carta que m'ocupa, és tot un adveniment, plenament expressat i explícitament ric en possibilitats per l'autor, que assoleix la conjunció desitjada en aquesta epístola. Però quina és la màxima expressió de l'escriptura en aquest cas assolida pel seu autor? Des d'on i cap a on es pretén dirigir l'autor quan escriu aquesta carta? Doncs partint d'una situació dolorosa de soledat gens impostada en uns sentiments de desesperació, la qual Rilke en transforma el seu sentit, procés únicament basat en una relació situada i centrada en l'escriptura, sobretot perquè en la part final precisa aquesta sensació en veure's de passar d'una fallida personal a una superació concretada i desvelada en aquesta relació epistolar. És aquesta escriptura la que ajuda a il·luminar la veracitat del procés en el qual està implicat l'autor, gairebé com a obra. També, fins i tot, situa aquesta aportació, com la comprensió o en l'adquisició, com ajuda bàsica per processar elements no advertits en el nostre conscient fent-los visibles i en situació de presència, llargament tractats aquí com a finalitat d'autopoiesi, pels qui em proposo la persecució de la nostra essència més paradigmàtica. Aquesta natura es concep en aquest tipus de relació epistolar. La concreció de l'episodi queda doncs més precisat després de llegir-lo i que Rilke l'apunta en una dimensió més personal que acadèmica, tot i que tindria un abast que també la inclouria i l'abraçaria, indubtablement.

Aquest és un dels fragments més poderosament reveladors i representatius pel caràcter en el qual s'expliciten les virtuts expressades al llarg de tots els episodis vitals sobradament experimentades per qui les subscriu aquí. Em responsabilitzo en la recerca operada, a mesura que em realitzo entre translocacions i (re)ubicacions en el nostre interior essencial. Aquí observo doncs el que genera aquest sentit de la responsabilitat en la recerca de la veritat interior mentre l'adscrivim junts a un projecte personal.

En els anys precedents, Rilke va mantenir habitual correspondència entre els anys 1903-1908 amb un jove escriptor novell –Franz Xaver Kappus– quan el poeta comptava vint-i-vuit anys (en

el fragment que ara recullo), on mostra un tipus de relació molt diferent a la que he reflectit amb Salomé, ja molt més ponderada i madura. En aquesta, m'interessa pel rol que adopta en aquesta ocasió, en les antípodes (aquí com a consultor), on intenta ajudar al seu interlocutor en tot el que es refereix a començar a escriure i a tractar de tot el fenomen creador: *«Usted pregunta si sus versos son buenos. Me lo pregunta a mí, como antes lo preguntó a otras personas. Envía sus versos a las revistas literarias, los compara con otros versos, y siente inquietud cuando ciertas redacciones rechazan sus ensayos poéticos. Pues bien –ya que me permite darle consejo– he de rogarle que renuncie a todo eso. Está usted mirando hacia fuera, y precisamente esto es lo que ahora no debería hacer. Nadie le puede aconsejar ni ayudar. Nadie. No hay más que un solo remedio: adéntrese en sí mismo. Escudriñe hasta descubrir el móvil que le impele a escribir. Averigüe si ese móvil extiende sus raíces en lo más hondo de su alma. Y, procediendo a su propia confesión, inquiera y reconozca si tendría que morir en cuanto ya no le fuere permitido escribir. Ante todo, esto: pregúntese en la hora más callada de su noche: "¿Debo yo escribir?" (continúa a baix)».*⁴²²

Interessantíssim pel punt de vista que infereixo al fet creatiu i al lloc des del qual caldria partir per fer sol·lícites algunes parts del nostre interior del concepte de narrador inaudites encara i que potser habita el nostre ser. La més important; fer-se la pregunta del milió: haig d'escriure?

⁴²² *«Excave usted en sí mismo en busca de una respuesta profunda. Y si es afirmativa, si usted puede ir al encuentro de tan seria pregunta con un "Si debo" firme y sencillo, entonces, conforme a esta necesidad, erija el edificio de su vida. (...) Describa sus tristezas y sus anhelos, sus pensamientos fugaces y su fe en algo bello; y dígalos todo con íntima, callada y humilde sinceridad. Valiéndose, para expresarse, de las cosas que le rodean. De las imágenes que pueblan sus sueños. Y de todo cuanto vive en el recuerdo. Si su diario vivir le parece pobre, no lo culpe a él. Acútese a sí mismo de no ser bastante poeta para lograr descubrir y atraerse sus riquezas. Pues, para un espíritu creador, no hay pobreza. Ni hay tampoco lugar alguno que le parezca pobre o le sea indiferente. Y aun cuando usted se hallara en una cárcel, cuyas paredes no dejasen trascender hasta sus sentidos ninguno de los ruidos del mundo, ¿no le quedaría todavía su infancia, esa riqueza preciosa y regia, ese camarín que guarda los tesoros del recuerdo? Vuelva su atención hacia ella. Intente hacer resurgir las inmersas sensaciones de ese vasto pasado. Así verá como su personalidad se afirma, cómo se ensancha su soledad convirtiéndose en penumbrosa morada, mientras discurre muy lejos el estrépito de los demás. Y si de este volverse hacia dentro, si de este sumergirse en su propio mundo, brotan luego unos versos, entonces ya no se le ocurrirá preguntar a nadie si son buenos. (...) Una obra de arte es buena si ha nacido al impulso de una íntima necesidad. Precisamente en este su modo de engendrarse radica y estriba el único criterio válido para su enjuiciamiento: no hay ningún otro. Por eso, muy estimado señor, no he sabido darle otro consejo que éste: adentrarse en sí mismo y explorar las profundidades de donde mana su vida. En su venero hallará la respuesta cuando se pregunte si debe crear. Acéptela tal como suene. Sin tratar de buscarle varias y sutiles interpretaciones. Acaso resulte cierto que está llamado a ser poeta. Entonces cargue con este su destino; llévelo con su peso y su grandeza, sin preguntar nunca por el premio que pueda venir de fuera. Pues el hombre creador debe ser un mundo aparte, independiente, y hallarlo todo dentro de sí y en la naturaleza, a la que va unido. Pero tal vez, aun después de haberse sumergido en sí mismo y en su soledad, tenga usted que renunciar a ser poeta. (Basta, como ya queda dicho, sentir que se podría seguir viviendo sin escribir, para no permitirse el intentarlo siquiera. Mas, aun así, este recogimiento que yo le pido no habrá sido inútil: en todo caso, su vida encontrará de ahí en adelante caminos propios. Que éstos sean buenos, ricos, amplios, es lo que yo le deseo más de cuanto puedan expresar mis palabras».* Rilke, R.M.; *Cartas a un joven poeta*; 2007

Però des d'on cal fer-nos la pregunta? Quin és aquest lloc i quina perspectiva permet aquest angle de profunditat? Respon a això en totes i cadascuna de les inquietuds del meu ser? Penso que cal endinsar-nos en cadascuna d'aquestes preguntes i foradar en aquests enigmes, en l'angle i en cadascun dels temps d'obturació que l'escriptura epistolar permet per millorar la perspectiva i potenciar les visions resultants.

Rilke tracta de fer apologia d'una escriptura de l'interior, per excavar totes aquelles profunditats inèdites, de les memòries ocultes, de les més íntimes disposicions i pensaments, en les que desvelar el narrador que encara potser no conec. De tots aquests fets i episodis narratius esdevenien algunes branques dels meus records que van començar a brotar en la tendresa de la infància i des de la qual fertilitzen aquestes valuoses composicions, en les que de vegades no reparo. I aquesta tornada a l'hàbitat creador més llunyà, és tan i tan pròxim, que paradoxalment és cert que no orientem la millor cerca d'una manera més clarificadora per la nostra memòria, per deixadesa o pel mateix efecte de l'oblit. D'aquest fet reparador del nostre interior, d'aquesta **necessitat de la nostra ànima s'erigeix un fet diferencial per l'escriptura interior, que es situaria en la immensitat de la profunditat del ser.** D'allà cal refer la recreació d'aquest fenomen per elevar-la cap a l'obra d'art. D'aquesta autenticitat del fet poètic, un dels fenòmens dels ja més nombrats aquí, ens col·loca en una eterna soledat de compromís pel camí que cal recórrer mentre obrim les vies de la pròpia creativitat.

Altra vegada el pensament i la memòria com a elements essencials, en tots els fluxos de la informació que cal gestionar, tenint en compte que tal flux que generaré, consistirà en matèria que serà travessada finament per tots els sistemes nerviosos composts de fibra emocional principalment. Amb tot, la connotació que obté tal observació. Així que, **les relacions epistolars consten òbviament de la vivència amb totes les seves dificultats i penúries que impliquen els sobresalts i daltabaixos al llarg de tota l'experiència.**

Un altre ús de la relació epistolar orientant paràmetres per a l'autodesenvolupament cap a l'autopoiesi. L'escriptura com recurs per a la superació personal, accés aplicat com a oximoron que concreto també pels tallers d'escriptura, que és de les idees que travesso per detectar la recerca del sentit. Examinant aquests estatus a través de temps narratius en l'hora de **composar fets vivencials que generin major consciència, amb interacció entre actors que impliquin una amplitud de relacions i que realci el reconeixement en les millores en l'aprenentatge col·lectiu.** En aquest sentit entraré també en diaris en casos més paradigmàtics, com el de Kafka que sempre es va cultivar considerablement rere l'escriptura personal com a reflexiva. També observo el seu to en una relació fonamental per a la seva

existència biogràfica. Realitza intents d'apropament a qualsevol persona estimada amb la qual busca reparar algun problema de comunicació, per altra banda molt habitual entre humans, suturant-lo per mitjà de l'escriptura, en aquest nivell d'interacció directa entre dos interlocutors.

*«Queridísimo padre: Hace poco me preguntaste por qué digo que te tengo miedo. Como de costumbre, no supe darte una respuesta, en parte precisamente por el miedo que te tengo, en parte porque para explicar los motivos de ese miedo necesito muchos pormenores que no puedo tener medianamente presentes cuando hablo. Y si intento aquí responderte por escrito, sólo será de un modo muy imperfecto, porque el miedo y sus secuelas me disminuyen frente a ti, incluso escribiendo, y porque la amplitud de la materia supera mi memoria y mi capacidad de raciocinio».*⁴²³

5.7. Vigotsky i Bajtin; autoconsciència i llenguatge conscient gràcies a la interacció.

*«¿Es que no quieres darte cuenta de que tu conciencia significa precisamente «los demás dentro de ti»?» Luigi Pirandello*⁴²⁴

«Mas lo que el sacrificio de Antígona ofrece es la conciencia, sí. Una conciencia en estado naciente que se desprende del sacrificio de un alma, de un ser más bien, en su integridad (...) la conciencia, en estas "almas vírgenes" no depende de ningún yo. El sujeto es todo el ser que se ha ofrecido más allá de la vida y de la muerte, que ha dado su respuesta única, en un fiat (...) La conciencia nacida así es claridad profética que la aurora inexorablemente nos tiende, un humano speculum justitiae en que la historia se mira». María Zambrano⁴²⁵

Ja he mesurat el lloc del «jo», de l'apropiació, de l'autobservació i de l'hermenèutica, amb les quals se'm dota de continguts i bones praxis per orientar el camí poètic que preciso per desentrellar les vies expressives cap a l'escriptura. També he concebut una paraula poètica que em confirma una inscripció més àmplia i de mirada millor afinada i he concretat l'exercici poètic com el compromís que millor em conduirà cap als paradigmes de l'autoconeixement i creixement. Però, em faig conscient totalment de la meva existència? Existeix plenament accés a la meva totalitat per discriminar que he accedit a la meva autoconsciència? En la visió i

423 Kafka, F.; *Carta Al Padre Y Otros Escritos*; Alianza Editorial; 2004; escrita en 1919 con el fin de examinar y suavizar hasta cierto punto la relación con su progenitor –el texto autobiográfico más amplio y coherente salido de su pluma, así como uno de los más emblemáticos–, del resto de su obra dispersa, traducida por primera vez al español. Además de los fragmentos de una novela iniciada y nunca acabada «*Preparativos de boda en el campo*» y una serie de textos incidentales –«*Paralipómenos*»–, los textos englobados en «*Fragmentos de cuadernos y hojas sueltas*» son un verdadero regalo en el que el aficionado al escritor checo podrá sumergirse una y otra vez en busca de nuevas fascinaciones.

⁴²⁴ Pirandello; L.; *Cada cual a su manera*; en Tabucchi; A.; *Autobiografías ajenas. Poéticas a posteriori*; Barcelona

⁴²⁵ Zambrano, María; *La tumba de Antígona*; en Senderos; 1967; ed. cit., p. 218 -219. Citat a Papeles del Seminario María Zambrano por Elena Laurenzi, «*María Zambrano filósofa de la Aurora*», p.19

dimensió en què ho expressen Pirandello i Zambrano, és complicat accedir-hi en tots els nivells. Seria més aviat preveure o predir que som conscients de tots els fenòmens interns en els que l'autoconsciència hi pren part d'alguna manera. I això equival a dir que has d'estar molt fermament instal·lat en la pròpia experiència i amb un contacte franc amb els demés que et duguin a concebre i validar aquesta consciència de tots els fenòmens.

En primer lloc dir que utilitzaré diàlegs amb un dels mestres més grans del segle passat que va partir d'un discurs que creixia al voltant de cercles concèntrics de llenguatge que s'originen en la consciència. Descric una obra que reflexiona sobre la consciència en l'època del marxisme en orientacions que s'obren com un gresol si m'ho miro en la perspectiva actual que serà molt útil. Parlo de Bajtin i Vigotsky, que obriren en els seus camps referències a nivell lingüístic i d'aprenentatge amb vigència en l'actualitat. Les seves aportacions són decisives, en primer lloc situant la consciència com l'origen del sí-mateix i fenomen introspectiu clau, que passa a tenir un nivell d'autoconsciència en el món mental que s'hi acull en el seu sí. Bajtin va treballar per **fer objectiva la consciència** encara que de moment de forma imprecisa, mentre l'anava observant a través d'operacions anomenades reflexos⁴²⁶. La desenvolupes, encara que limitada, regenera tota adquisició: *«una vez que pasa por todas las etapas de la objetivación social e ingresa al sistema de poder de la ciencia, el arte, la ética o la ley, se convierte en una fuerza real, capaz de ejercer a su vez influencia sobre las bases económicas de la vida social.»*⁴²⁷

Situada ja la definició de la consciència en la dimensió clau lingüística per a la seva constitució resseguia aspectes clau sobre el llenguatge interior que escomet factors que encara he de tenir en compte per les reflexions que he de sobrevenir. Reflexió que fa Bajtin sobre el llenguatge interior la seva visió gràfica sobre el fenomen intern⁴²⁸. Les fibres de *neurosemes* (trajectòries de informació semàntica per la xarxa neuronal) que envolten neurològicament el llenguatge venen propiciats en aquesta zona fosca. La cristal·lització d'aquest efecte produeix pensament,

⁴²⁶ «Pero el hombre refleja la realidad utilizando unas herramientas que le son exclusivas: los signos. En tanto herramientas que le son exclusivas: los signos. Nuestra conciencia está poblada de signos. Pero estos signos no se incorporan a una conciencia vacía que los estaba aguardando. La propia conciencia es una construcción de los signos. No hay conciencia fuera de ellos.» Silvestri, Adriana; Blanck, Guillermo; Bajtin y Vigotsky: *la organización semiótica de la conciencia*; Anthropos; 1993

⁴²⁷ Bajtin, M; 1976 b; p. 113 a Silvestri, A.; Blanck, G.; 1993

⁴²⁸ «La primera cosa que captaremos será una especie de flujo de palabras ligadas en frases definidas, pero la mayor parte de veces persiguiéndose en una zarabanda ininterrumpida de jirones de pensamientos, de expresiones habituales, de impresiones generales provocadas por objetos o por fenómenos de la vida fundidos en un único conjunto. Esta multicolor calesita verbal se mueve todo el tiempo, alejándose y acercándose al propio tema fundamental sobre el que tratamos de reflexionar.» Bajtin, M; *Ibidem*; 1980

fet que Vigotsky va definir com a *auto-orientació*⁴²⁹, com activitat relacionada amb la resolució de problemes com processament de la informació que obté una consideració social. Per a Vigotsky llenguatge i pensament era superposició que origina el fenomen social, com ara.

Per cenyir-nos en el moment semiòtic de l'estudi, és que tota experiència interior és la intersecció entre consciència i món exterior que és on s'orienta en la realitat. Els signes són compartits per tots i per tots són accessibles. Nosaltres traduïm la nostra experiència per fer-la expressable i entenedora, encara que la personalitat adquireix un altre nivell de llenguatge: *«una palabra no es expresión de la personalidad interior; antes bien, la personalidad interior es una palabra expresada o impulsada internamente»*. S'assenyala en aquesta cita un problema essencial per la comunicació que repercuteix en l'expressió de l'essència i que marca la línia fonamental a treballar: *«Así la personalidad es la expresión de la línea fundamental, consistente y firmemente establecida, de la orientación social de una persona particular»*.⁴³⁰

Ja intuïa que aquesta interacció social és fonamental per fixar aspectes lingüístics del llenguatge i les que conceben la construcció del nostre sí-mateix, i com queden descrites les dimensions lingüístiques, per poder dissenyar un accés més depurat per a les interaccions internes en la configuració de la personalitat interior.

La significació i els significats es fan en la lingüística i en la consciència es desplegaran fenòmens com la cultura i la comunicació que després obriran molts llocs més on cristal·litzar-les: *«Yo me conozco y llego a ser yo mismo sólo al manifestarme para el otro y con la ayuda del otro. Los actos más importantes para la autoconciencia se determinan por relación a la otra conciencia... y todo lo interno no se basta por sí mismo, está vuelto hacia el exterior, está dialogizado, cada vivencia interna llega a ubicarse sobre la frontera, se encuentra con el otro, y en este intenso encuentro está toda su esencia... El mismo ser del hombre, tanto interior como exterior, representa una comunicación más profunda. Ser significa comunicarse.»*⁴³¹

⁴²⁹ Vigotsky; L.V.; 1983 a Sivestri, A.; Blanck, G; 1993

⁴³⁰ Bajtin, M.; 1976b a Sivestri, A.; Blanck, G; 1993

⁴³¹ Bajtin, M.; 1976 a Ibídem.

5.8. Identitat i mirall; valorització i autoestima.

«A modo de autobiografía, porque no estoy muy cierta de poder hacer de mí una biografía, a no ser esas que he hecho ya, sin darme cuenta, en mis libros y sobre todo en mi vida; si bastase con vivir no se pensaría; si se piensa es porque la vida necesita la palabra, la palabra que sea su espejo, la palabra que aclare, la palabra que la potencie, que la eleve y que declare al par su fracaso, porque se trata de una cosa humana y lo humano es por sí al mismo tiempo gloria y fracaso; no hay fracaso sin gloria ni gloria verdadera que no lleve o arrastre consigo un cierto fracaso ¿de qué?, de este ser esencial que es el hombre, ese mediador». María Zambrano⁴³²

El *modus operandi* de l'autobiografia (ja sigui l'epístola a l'epitafi) comporta una implicació i una devoció infinites. També la seva esmunyedissa presència si no s'invoquen les muses en el sentit de disposar també de les eines per recórrer en el terreny de la veritat del compromís. Després de navegar en la zona de la hiperconsciència en la que personatges dels inicis del segle XX com Bajtin van situar, volia retornar als textos de Maria Zambrano que ha colorit d'ombres ambivalents les meves llums i foscors, omplint-les de realitats que suposen dotar-me d'objectivitat en els espais del sí-mateix, sobretot aprenent a assumir les ombres cap a l'acceptació pròpia. L'acceptació personal de la María, era un fet inusualment inaudit, sobretot tenint en compte que el fet de ser dona i exiliada en l'època, ho feien més problemàtic en aquella Espanya precedent. Més inaudit el fet de convocar la paraula intrèpidament citant totes les arestes d'una ànima que destil·lava puresa, però que honestament replicaria igualment en ombres, la famosa aurora amb la que es convocava pel seu devenir. La lluita per la transparència⁴³³ va travessar la seva obra. O la citada *Aurora* que era el millor reflex de María que intentava arribar a la major claredat per assolir-la en la seva pròpia existència.

Senzillament acostar-se al ser d'una sola, una pròpia, del ser, la pròpia del sí-mateix de l'existir, en la paraula i en la vida, és enriquir tota vivència en una experiència incontestablement autèntica, sentida, viscuda, cenyida a la recerca d'aquesta vivència que

⁴³² Zambrano, María; *A modo de autobiografía*; en *Anthropos*, n° 70/71, 1987, p.72.

⁴³³ « (...) *Es la transparencia lo que persigue el ser humano con su palabra y con su vida; podríamos decir que el hombre es el ser que tiene la vocación de la transparencia, aunque no la logre. Es más, al no lograrla, al convertirla en caricatura, entonces aparece más claro porque ha faltado a algo esencial a la naturaleza humana, sea creada o sea originaria; por eso buscamos la experiencia originaria en lo más hondo, en lo más alto, en todas partes, a ver si la encontramos. Transparencia que puede ser también nombrada como manifestación y en grado más puro y más alto, revelación. El hombre revela, revela algo hermoso, divino, que no es suyo tal vez, pero él lo revela y lo ofrece, lo da. Mas lo que resulta imposible en principio es revelarse a sí mismo; es decir, hacer eso que se llama una autobiografía, porque habría que hacerla en la forma más pura y transparente; es decir, incluyendo los momentos y las épocas enteras de oscuridad, en que uno no está presente a sí mismo.*» Zambrano, María; *A modo de autobiografía*; en *Anthropos*, n° 70/71

t'acosta a la bellesa en una puresa que, si bé hauria de recollir i incloure tota la vida –reconeix la malaguenya– hauria d'acollir totes les ombres viscudes i sentides per tal de convertir-se en una escriptura de la consciència. L'escriptura autobiogràfica ha de implicar totes les zones per agilitzar totes les àrees de la biografia de la persona.

Però en quins factors interns hauríem de comptar principalment? La d'utilitzar el pensament⁴³⁴ però depurant aquesta aparició i la gestió d'aquesta destacada operació processal. Com si d'educar la mirada i la paciència, per optimitzar el procés del pensar.

Hi ha un pas obert. Quan un s'obre per obra de la voluntat. Ja que un es deixa «*obrir-se pas*» pel seu interior. **Quan l'home es decideix a revelar-se a sí-mateix, decideix quelcom més que justificar el seu interior, sostenint-se en la ruta del sentit del sí-mateix i valorar-se en el mateix procés** que es traça paral·lelament mentre un s'asseu davant la pantalla a escriure. Es tracta de posar-ho en fets durant la vida quotidiana mentre l'existència passa i ho traduïm com a coneixement per aplicar-ho i fer-ho revelador.

Per oferir ja un tancament molt significatiu i definitori per aquesta tesi he pensat en recuperar un pensament il·lustrador que generés un punt clau per l'individu i capaç de desfer els nusos que la cultura havia conformat pels seus súbdits, en base a la formació de la civilització. Crec que aquest punt generat per Zambrano, conjunta una nova síntesi molt útil i resumida per l'escriptura que cerco, ja que pot originar multitud i diversitat de mirades, mitjançant aquests petits fragments que invoquen certes marques pel camí que resseguim. Un exemple del pensament poètic que significa tot allò que –així mateix– assenyalava sobre la raó poètica.

L'existència⁴³⁵ i les experiències, són matèries complexes que l'individu pretén realitzar i culminar en la seva autopoiesi, li cal incidir en cadascun dels dos moviments als quals fa al·lusió la filòsofa **(1- fugida de sí-mateix i 2- recerca dels punts de sosteniment i aclariment**

⁴³⁴ «Y así, cuando me di cuenta que no podía ser de hecho nada, encontré el pensamiento, encontré lo que yo llamaba, lo que sigo llamando "la filosofía". Pero tampoco eso yo podía. (...) Entonces, no tengo más remedio que aceptar que mi verdadera condición, es decir, vocación, ha sido la de ser, no la de ser algo, sino la de pensar, la de ver, la de mirar, la de tener la paciencia sin límites que aún me dura para vivir pensando, sabiendo que no puedo hacer otra cosa.» Zambrano, María; *Ibidem*

⁴³⁵ «Pero en este abrirse a la vida hay algo más que la aceptación de la verdad. Hay la expresión de la verdad, la revelación de sus entrañas. Cuando la conversión es instantánea o cuando es anterior al conocimiento, no es menester la confesión. La confesión surge de ciertas situaciones. (...) Precisamente cuando el hombre ha sido humillado, cuando se ha cerrado en el rencor, cuando sólo siente sobre sí «el peso de la existencia», necesita entonces que su propia vida le revele. Y para lograrlo, ejecuta el doble movimiento propio de la confesión: el de huida de sí, y el de buscar algo que le sostenga y aclare.» Zambrano, María; *La confesión: género literario*; Siruela; Madrid; 2001

cap al sí-mateix) i que consistirà en teixir allò que l'individu habitualment deixa lluny de fer-se'n conscient de l'experiència pròpia, i que, d'alguna manera, acusa en tota la seva experiència a oblidar-la.

L'autobiografia i la confessió van ser llargament practicades per una filòsofa referent per l'educació universitària i que assajava prolíficament en tots els temes que ens ocupen aquí. La lluminositat que ofereix mentre parla dels punts foscos que travessa en cites reunides aquí mentre l'autora es construïa un mirall autoimposat és una eina de gran calatge que equipara l'escriptura a tota eina terapèutica reconvertint un instrument facilitador per a l'individu.

En un món on el subjecte no disposa d'eines de sosteniment ni d'identificació per les carències que mostra l'educació emocional a nivell familiar i social, la claredat i l'autoavaluació de les pròpies competències, esdevé essencial els programes on l'individu mica en mica disposi d'instruments efectius per realitzar aquest tipus d'accions, que precisament Zambrano ho havia intentat sempre en la seva vida docent.

5.9. Experiència interpersonal i experiència autoconscient: construïm el nostre món. El diari com a treball personal.

«Hace mucho tiempo que no escribo. Han pasado meses sin que haya vivido, y voy durando, entre la oficina y la fisiología, en un estancamiento íntimo de pensar y sentir. Esto, desgraciadamente, no descansa: en la putrefacción hay fermentación. Hace mucho tiempo que no sólo no escribo, sino que ni siquiera existo. Creo que casi no sueño. Las calles son calles para mí. Cumplo con mi trabajo en la oficina concienzudamente, pero no puedo decir que sin distraerme: por detrás estoy, en vez de meditando, durmiendo, pero siempre soy otro por detrás del trabajo. Hace mucho tiempo que no existo. Estoy tranquilísimo. Nadie me distingue de quien soy. Ahora me he sentido respirar como si hubiese practicado algo nuevo o atrasado. Empiezo a ser consciente de tener conciencia. Quizá mañana me despierte para mí mismo, y tome de nuevo el curso de mi propia existencia. No sé si, con ello, seré más o menos feliz. No sé nada. Levanto la cabeza de paseante y veo que, sobre la ladera del Castillo, el ocaso arde al otro lado en decenas de ventanas, con una reverberación alta de fuego frío. Alrededor de esos ojos de llama dura, toda la ladera es suave al caer la tarde. Al menos puedo sentirme triste, y ser consciente de que, con esta tristeza mía, se ha cruzado ahora –lo he visto con el oído– el ruido repentino del tranvía que pasa, la voz casual de los jóvenes que charlan, el susurro olvidado de la ciudad viva. Hace mucho tiempo que no soy yo». Ludwig Wittgenstein⁴³⁶

El fenomen epistolar ajuda a qui participa en la interacció, si l'altra persona és atenta i està a l'alçada del nivell del seu interlocutor. Sobre allò que exerceixen els miralls en l'experiència, la

⁴³⁶ Wittgenstein, L.; *Diarios secretos*; Alianza, Madrid; 1991

interacció epistolar és especialment sensible en la necessitat de disposar-ne amb una certa dosi d'intersubjectivitat sublimada, que contribuirà a la construcció de la identitat, que és un element que s'integra al sentit de formació de vincles en el joc que hi ha entre el «tu» i el «jo» abastats aquí.

Però no oblidem la confessió i el diari com a eina reflexiva en un episodi essencial per fer emergir tots els elements que depuro per a l'autopoiesi. Els personatges que escriu Pessoa com a paradigma de l'escriptura quan algú s'està confessant, mentre es fa seu l'instrument de l'autoanàlisi i la seva posterior autoavaluació, es converteix en complement clau per a la redempció i reparació. Sovint la resiliència i la capacitat de superació reflectides en l'escriptura, des dels sots més profunds de la vida, són la mostra de que, en una sèrie d'individus poc classificables, precisin d'una disposició de l'individu en destapar el pot de les essències per poder detectar-les, clarificar-les i traspasant totes les ombres que es van anar acumulant per les investides de la vida. Cal per això, examinar d'on procedeixen aquestes energies negatives que desconeixem. La confessió personal del propi «jo» s'adscriu en aquest autoexamen o en la pròpia avaluació que es fa material quasi com a sistema de supervivència, com en el cas de Pessoa, o en un altre cas paradigmàtic, com el de Kafka i els seus diaris. També en Wittgenstein que mostra en els seus diaris en l'època de més necessitat personal (la més crítica pel seu bloqueig personal) on el personatge que escriu (el nivell semiòtic de l'autor que escriu un diari com si d'un personatge de ficció es tractés) explora els seus dubtes, els diferents desplegaments del «jo» i les inscripcions en el projecte del sí-mateix per detectar-lo i consolidar-lo, per acabar realitzant excavacions en les ruïnes, en les restes del passat.

Confusions internes entre sentiments contradictoris, sensació de no-existència quan es confronta amb els demés. Aleshores arriba el moment cimera, quan comença a detectar la seva consciència de sí-mateix després de l'experiència inscrita davant l'exercici dels seus diaris i confessions, mentre el camí imprès conforma un genotip renovador resilient que incita a escoltar-se i a navegar en les seves experiències traduïdes des de les seves vivències. Tot, davant del fet controvertit de viure en un complex «jo» amb el qual haurà de cohabitar, nexa entre ego i essència que haurà d'intercedir en els diferents «jo» que conformaran les diferents identitats que signem al llarg de la vida.

Per tant, els diaris són el medi desitjable i s'inscriuen en el món del «jo» en el que coincideixen tant els diaris, les cartes i l'autobiografia. La única diferència és que l'interlocutor del diari –a priori– seria l'autor de la carta, cosa que no succeeix així en el món de l'autobiografia on –també a priori– sí que existiria una intencionalitat a l'hora de trobar lectors. El món literari està

replet dels formats diari i el gènere epistolar i de fet hi ha autors⁴³⁷ que s'han referit en quant a preferències de forma clara. És evident que la visió de Canetti no deixa lloc al dubte.

Un espai ideal i amable on foragitar dimonis i auscultar les seves millors parts en els «*Diarios secretos*»: «*Tú formas parte del todo, y todo forma parte de ti. ¡No puede ocurrirte nada!*» on es construeix un mur de protecció per passar immediatament a un lloc ben diferent: «*Ella me empujó a chocar con los límites del lenguaje, de igual modo que ha llevado a chocar con ellos, según creo, a todas aquellas personas que alguna vez han intentado hablar o escribir sobre ética o religión. Este chocar con los límites de nuestra jaula es una empresa que no tiene ningún porvenir*»⁴³⁸.

Una de les obsessions que l'autor austríac esperava dirimir és aquella que contreia al voltant de les lògiques ètiques i filosòfiques d'una època que es derruïa a sí mateixa en plena primera guerra mundial. El context social era tremebund però el seu propi context personal era tant o més desolador si cap. Realment la necessitat d'establir aquesta confessió en el sí de la recerca de la virtut de Déu conferien les majors dificultats i les tortures psicològiques a les que el nostre personatge es sotmetia: «*Como puedo ser un lógico sin ser antes un hombre. Antes que cualquier otra cosa, debo aclararme conmigo mismo. (...) mi vida está llena de los pensamientos y actos más feos y mezquinos. Pero estoy ya demasiado cansado de las cosas eternamente y de hacer todo a medias.*»

Les privacions que estava vivint per motius bèl·lics i trobar-se en l'exèrcit, van sumir-lo en situacions de conflicte personal, d'aïllament del món i, en una ànima que tendia a l'ofuscació, es concretava en la seva escriptura on esclatava un joc amb el qual era complicat d'assolir vivències positives allà on es trobava: «*Una sola cosa es necesaria: ser capaz de ver como un espectador todo lo que le ocurre a uno. ¡RECOGERSE! ¡Que Dios me ayude!*».

Així transcorrien els dies mica en mica. El diari de l'autor del *Tractatus* ja hi denotava el seu pensament aforístic que més tard el faria cèlebre i les seves obsessions que l'estructuraven com una persona depressiva i amb certa tendència a la inactivitat, tendències que posava

⁴³⁷ «*Entre todas las formas de escritura Elias Canetti privilegia los diarios, confiriéndoles casi el mismo estatuto que Joyce confiere a la epifanía: ese privilegiado relámpago en el que la vida y el mundo se revelan en su misteriosa y desnuda verdad. En el «Diario auténtico» (son palabras de Canetti) tiene lugar como «milagro incomprensible». Evidentemente, Canetti considera que existe un «Diario auténtico» como forma literaria, aunque no desdeñe ocuparse de los que llama «Diarios falsificados», declarando, bondadosamente, que éstos pueden tener su propio valor. (...) Canetti sigue convencido de que sólo en el Diario auténtico («mucho más raro e importante») se encuentra «la verdadera esencia humana.» Cita de Canetti, E.; *La conciencia de las palabras*, trad. De J. J. Solar; México, FCE, 1981; p.77 present a Tabucchi, A.; *Autobiografías ajenas. Poéticas a posteriori*; 2006; p.105*

⁴³⁸ Wittgenstein, L.; *Diarios secretos*; Alianza, Madrid; 1991

sobre la palestra indicant una lluita interior molt destacada. Hi havia un dubte interior sumat a un malestar ansiós que no trobava repòs. Mentrestant s'autoproclamava maldestre en l'art de la vida començant a definir incapacitat: «*Recibir una postal de tío Paul debiera reanimarme y reconfortarme. ¡Pero en los últimos días tiendo a la depresión! ¡Nada me causa verdadera alegría, y vivo angustiado por el futuro! Pues ya no reposo en mí. Cada una de las indecencias de mi entorno – y siempre las hay – me hieren en lo más íntimo, y antes de que se cure una herida ¡llega otra nueva! No me siento realmente libre ni siquiera cuando – como ahora, a última hora de la tarde – no estoy deprimido. Raras veces tengo ganas de trabajar, y cuando las tengo se me pasan enseguida, y ello porque no logro sentirme a gusto. Me siento dependiente de mundo y por ello tengo que temerlo también en los momentos que no me ocurre nada malo. Me veo a mí mismo, al yo en el que pude reposar, como un lejano islote añorado que se ha apartado de mí.*» Òbviament el seu «jo» ja ha viatjat molt lluny d'allà per mediació de l'escriptura, que evidentment encara hauria de madurar en el seu exercici.

Diaris, cartes, un projecte autobiogràfic que duri tota la vida, poemes en qualsevol format i rima, tots comparteixen aquesta primera persona que opta per donar sortida a tot allò que brota d'un interior i que es sobta de no haver sortit abans. En tot allò que trobi al concebre un pont que el comunica amb l'exterior és tot un món fermament implicat amb el seu exterior que es converteix amb la intertextualitat i la intersubjectivitat.

5.10. Translació del llenguatge en l'autodefinició

*No dejaremos de explorar
Y el final de la exploración será
Llegar al punto de partida
Y conocer el sitio por primera vez
(de «Little Gidding»). T.S. Elliot*

«El futuro penetra en nosotros, para transformarse en nosotros, mucho antes de que tenga lugar». Rainer M. Rilke

Després de concretar l'exercici que es manifesta des de l'interior del sí-mateix, propiciant l'aparició de l'expressió en un do de la paraula, uns quants anys sense vida poètica i hermenèutica, vaig emprendre una acció que em conduiria per molts buits personals, des d'un llenguatge del qual no em sabia avenir dels seus recòndits circuits que aniria detectant i identificant, dins les meves disperses xarxes de reflexivitat en aquells moments precedents.

Aquest ha estat un viatge d'exploració apassionant del qual, com indica Elliot, no puc saber el final, però sí que m'atorgarà l'oportunitat de poder retornar cap aquell punt original, avançant entre dobles espirals de creixement, arcs hermenèutics (d'apropiació i

aproximació), les discordances (allunyaments i retirades), i finalitats poiètiques cap un art del sí–mateix que es manifestarà en aquest art de vida.

A partir d'ara, afinaré els instruments que disposi per anar compactant tot allò en la semiòtica i l'hermenèutica fenomenològica, des de l'al·legoria i les metonímies (que facilitin els desplaçaments) i els recursos emprats aquí en el darrer capítol, amb els que omplin la voluntat requerida. La sorpresa en tot això, i davant de totes les limitacions que conté el llenguatge, malgrat tot això, també he pogut advenir que molts codis inserits en el llenguatge (al·legoria i autopoiesi) m'aproximen cada dia cap on vull, si aprofito aquesta capacitat humana, a prova de limitacions volitives que contingui l'individu. Només construir un cercle hermenèutic des del que cal fer la recerca conclusiva a través d'un rescat constant en els textos davant dels quals busco una concreció i la reflexió mínimes, per anar detectant punts d'inflexió que m'ajudaran a trobar respostes que –impàvides– insisteixen en passar inadvertides dels nostres mons de (hiper)modernitat.

La contemplació⁴³⁹ i les actituds aquí explicades possibilitant la pertinença i la permanència, com desvela la cita de Proust, resta en el cos i en les dependències en les que s'instal·la, proposa **defugir dels estímuls del cos i aproximar als de l'esperit i així rebre tot impuls que condueixi a tot art, en aquest cas al de l'escriptura.** Cal defugir de tot el que crida pel fet de tenir cos en una cita que no parla des d'aquesta època. Però defugir el que esdevé en el cos, no significa negar-ho sinó **positivitzar aquesta energia des d'aquesta contemplació com a original proposta per etzibar la nostra creativitat.** De fet és la que diposito en aquest capítol: **la necessitat de fer-nos conscients de tots els fenòmens semiòtics, analitzant i comprenent la responsabilitat comunicativa de l'entorn individual del nostre interior facilitant tots els objectius plantejats per acostar cap al fenomen autopoietic.**

⁴³⁹ «El espíritu tiene sus paisajes para cuya contemplación sólo se le da un tiempo. Yo había vivido como un pintor subiendo por un camino que bordea un lago cuya vista le oculta una cortina de roca y de árboles. De pronto, lo divisa por una brecha que le permite verlo entero, y coge los pinceles. Pero se acerca ya la noche y no puede pintar, una noche tras la cual no se levanta el día. Al principio, como yo no había empezado nada, podía estar inquieto, aunque, por mi edad, creyese tener por delante algunos años, pues podía llegarme la hora a los pocos minutos. Había, en efecto, que partir de esto, de que tenía un cuerpo, es decir, que estaba perpetuamente amenazado por un doble peligro, exterior, interior. Además, hablaba así por comodidad de lenguaje, pues el peligro interior, como el de la hemorragia cerebral, es también exterior, puesto que es del cuerpo. Y tener un cuerpo es la gran amenaza para el espíritu, la vida humana y pensante, de la que debemos decir no precisamente que es un milagroso perfeccionamiento de la vida animal y física, sino más bien que es una imperfección, todavía tan rudimentaria como la existencia común de los protozoarios en políperos, como el cuerpo de la ballena, etc., en la organización de la vida espiritual». Marcel Proust. *En busca del tiempo perdido*, vol. VII: *El tiempo recobrado*, p. 211.

Exposar-se en l'escriptura: **una metodologia que em compromet, em genera aquest cercle hermenèutic i que amplia la meva xarxa personal sobre el que cal potenciar i millorar. És doncs una circularització entre el pensament inicial, la reflexivitat i la recerca en la paraula en la responsabilitat individual, i una escriptura que ordeni una síntesi fonamental (tesi, antítesi i síntesi).** Comento aquella disposició del temps fonamental que deixa clar el que busca expressar el gran Rilke: entre els passos que el temps marca en cadascú, hi ha un futur que cada dia escric. El que reafirma Rilke és que –en contraposició del fenomen que tantes vegades he sofert– hi ha *inputs* que constantment s'endinsen en nosaltres (i ja inserits en el nostre interior) disposats cap a la transformació, només que facilitem fer brotar aquestes disposicions. Per això Rilke parla de que **tot el que arrenca en nosaltres sobre la transformació, ja hi és present en nosaltres abans que s'iniciï, fins i tot, paradoxalment, abans que ho sapiguem i ens en fem conscients en nosaltres**, que com diu el poeta. Del que parlem, es troba en el lloc on l'individu se n'ha de fer conscient d'aquest procés en el que ja hi és inserit. Aquest és el primer punt essencial. El **permetre's adonar-se de tot això i que tot està en l'interior**. Pensem doncs en la darrera cita de Rilke que d'una manera molt meridianament clara, sobre el fenomen del temps del qual l'escriptura hi dona resposta per detectar-ne les preguntes ajudant a veure'n probabilitat de respostes. I és tan senzill com **deixar que el futur obri allò que ja està calat i imprès en nosaltres**. Per tant, deixar-se portar per allò que està inscrit en nosaltres.

Acabo amb Kafka i la grandesa dels seus diaris⁴⁴⁰. En ell subratlla aquest procés en cercle, que sempre és poc per accedir a tot allò que ell voldria. La recerca fonamental en temps i en voluntat que exerceix sobre un. Mesos abans escrivia: «*He podido echar una mirada al frío lugar de nuestro mundo, al cual yo me veía obligado a calentar con un fuego que primero que buscar*»⁴⁴¹. Però quin és el foc que convida a propagar? Una escriptura que engega tots els processos que podrà obrir en el futur: «*En el fondo mi vida consiste y consistió desde siempre en intentos de describir, fallidos la mayoría de las veces. Pero si no escribía me encontraba por los suelos, para que me barrieran*»⁴⁴².

⁴⁴⁰ «20 de agosto (1911): Tengo la infortunada creencia de me falta tiempo para realizar el menor trabajo bueno, porque realmente me falta tiempo para una historia, para extenderme en todas direcciones, como debería hacerlo. Pero después vuelvo a creer que mi viaje me dará mejores resultados, que comprenderé las cosas si me relajo escribiendo un poco, y por ello vuelvo a intentarlo». Kafka, F.; *Diarios (1910-1923)*; 2010; p. 39

⁴⁴¹ Diario del 19 de enero de 1911: Kafka, F.; *La transformación y otros relatos*; 2011; p. 21

⁴⁴² Val a dir, que Kafka després d'escriure en tota el gran i prolífic exercici i la prodigiositat dels seus relats, va trobar la seva glòria narrativa després de mort, per tant no va trobar el seu reconeixement plenament merescut, fet que hem de considerar sobre l'opinió transmesa i que ell considerava fallit,

El procés no té volta enrere; abandonar un procés de reflexió enmig de l'escriptura personal és improbable. Els cercles no deixen de descriure les diferents espirals per les metodologies que he descrit en aquest itinerari filosòfic i pedagògic per enfocar una didàctica en la qual poder beneficiar-nos d'una possibilitat de creixement personal des d'una activitat artística i lingüística, com veurem ara mateix en els capítols a venir, que han de servir per observar millor la pròpia metodologia de l'exercici que duc a terme en els darrers cinc anys que han descrit aquest estudi.

escriptura que no va poder deixar, com hem vist en tota la seva vida i obra, que ell situava en el mateix lloc. *Carta de Kafka a Felice Bauer del 1 de novembre de 1912*; Kafka, F.; *La transformación y otros relatos*; 2011; p. 9

CAP 6: Hermenèutica fenomenològica i grafia al servei del bios i del «jo».

El taller d'escriptura autobiogràfica

Objectius:

- Accedir a les possibilitats dels diferents significats del nostre passat i present
- Construir identitat des de la metodologia narrativa accedint a la totalitat del ser

Continguts:

- Autoconstrucció de la identitat des del treball sobre la dimensió temps i en els diferents encadenaments que la paraula narrativa ens proporciona.
- Propostes transformadores de la història de vida des d'una interpretació en construcció cap a una mirada empoderadora on la paraula poètica pren protagonisme.
- Narratives que responen als diferents personatges transformadors que portem dins, i que es construeixen al llarg del temps.
- Possibilitats metodològiques individuals i col·lectives per a l'aula i en les relacions educatives que s'hi proposen.

Metodologia:

La metodologia es descriurà i combinaran entre les dues dimensions clau que marcaran els temps del taller:

1- Dialògica, amb una primera part d'exposició d'experiències per part del tallerista de diferents estils d'escriptura i amb part grupal on construir els aprenentatges que cerquin les visions transformadores des d'elements narratius diversos que més ens interessin. Amb independència d'edats i nombre d'alumnes, cercarem quins són els nostres moments "cimera" de vida, o en els que es destaquen, condicionen o generen ruptures. Possibilitats de poder recrear alguna seqüència escrita i/o creativa sobre les nostres històries de vida per tal de concretar ficcions diverses.

2- Reflexiva, des d'on refer les dimensions expositives de diferents moments de vida, l'una de personal i l'altra la que es descriu entre les relacions interpersonals. S'experimentaran quins són els principals elements que es posen en joc, a través de l'art de la pregunta sobre aquests elements, en el moment en què ens presentem amb els altres els principals trets identitaris, i la influència que tenen a l'hora de les principals eleccions de la vida. Repensar les crisis, ruptures, alegries, aprenentatges, desaprenentatges, caràcters, personalitats, mites, orientacions, decisions, bloquejos, tòpics, justificacions, autolimitacions, punts forts i febles, etc. Aprofundiment personal i trasllat de les possibilitats a l'aula de les històries de vida i de la narració, en les mancances que desenvolupem per possibles dificultats alhora de narrar-les.

"La educación es una liberación, la pedagogía una forma de producir la libertad, y tanto la educación como la pedagogía han de preocuparse no de lo disciplinar o producir saber, sino de transformar sujetos. No producir sujetos, sino llevarlos a procesos de transformación de su propia subjetividad."

Michael Foucault

6.1. Coneixement ABG i construcció indagatòria. Etnometodologia narrativa (etnografia)

“Hemos aprendido que el hombre no es, deviene, somos ante todo, transformación, metamorfosis. Reivindicar hoy la memoria no significa pretender ingenuamente, volver a la ilusión de un gran relato. Pero sí tomar conciencia de los relatos operativos. Somos prosa al tiempo que poesía, relato y metáfora, memoria y exploración”. (Jiménez a Gil Cantero, Educació i crisi del subjecte en Teoria de l'educació 13, 2001, pp. 45-68)

Els mètodes d'autoescriptura permeten realitzar, recomençar i/o redimensionar la indagació personal sobre una sèrie de categories narratives en les que resseguir tots els moments que poden aprofundir en aquestes categories. **La finalitat principal de l'escriptura autobiogràfica – i de forma més pràctica per als qui hi participen– és la d'assolir processos de transformació per a la seva subjectivitat i, com a fites pels qui se'n beneficien, fer-se conscients dels seus processos d'empoderament d'ella mateixa.** Enceto doncs aquest procés de guia metodològica i pràctica per a les exploracions a la que ens conduirà aquesta metodologia etnogràfica.

Amb aquests tallers que passo a descriure, pretenc oferir una experiència grupal des d'un aparell metodològic proposant-ho a partir de didàctiques que potenciïn les autoconstruccions identitàries, amplificant-les en els empoderaments a realitzar en la recerca d'una apropiació d'un llenguatge i d'unes narratives com a eines fonamentals i explícites per tal que formi part del propi projecte personal en el que es ressegueixen les seves múltiples històries de vida.

Tal i com he annexat en el quadre anterior, les metodologies principals que tractaré que encaixin en els seus diferents mecanismes seran: (1-) la dialògica contextualitzada en el marc del grup que actuarà en interacció perseguint una implicació mútua que convertiran al grup en un poderós mecanisme vinculant recíproc, gràcies a la interacció, a través del coneixement mutu a mesura que augmenta l'empatia entre els participants. (2-) Combinades amb la reflexiva interna, que és la pròpia de l'escriptura que es concebrà sempre individualment en exercicis entre els tallers i que conté la pràctica literària com a conceptes propis de l'escriptura buscant produir les reflexions posteriors, tant prèvies a les lectures grupals, com les que seguiran, on es recomanaran per part del tutor, relectures del propi text (en retroalimentació) per seguir reflexionant i indagant entre aquest moviment narratiu.

Passo a fer una petita descripció de la seqüència. La proposta didàctica inclou algunes explicacions prèvies en les primeres accions per afegir alguns aspectes tècnics i teòrics, on s'intentaran ampliar coneixements, discriminar aspectes narratius, reconeixements de veus i

estils lingüístics, i de narracions o gèneres diversos, etc. Tot per agilitzar que el participant adquireixi major amplitud de registres i li serveixin per facilitar els seus usos i fomentar major cintura pròpia que ajudi a trencar els prejudicis limitants als quals tot participant sempre s'haurà d'afrontar referent a la seva pròpia escriptura, i fins i tot, referents a les seves pròpies vivències. Elements sanadors sobre el paper que poden evidenciar nous elements perceptius referents per a les historiografies personals. Paper que recau primer, fruit de la lògica participativa del propi taller, al conductor del procés, i que després les dinàmiques i automatismes del propi grup reforçaran des de l'energia grupal o de relacions i afinitats presents en el grup.

Finalment es promou que el participant es comprometi a través del contracte didàctic a realitzar uns continguts mínims per orientar el projecte que ben podrien ser un relat autobiogràfic amb uns objectius generals, narratius, didàctics i que obrin la possibilitat de reptes terapèutics i/o hermenèutics. Per tant això seria per poder definir el projecte de forma literària, però també sense oblidar que es volen cobrir aspectes que han de suggerir els eixos personals, d'empoderament i apropiació que cal desgranar en cada cas.

Des de les metodologies etnogràfiques pretenc recollir, en aquest tancament doctoral, la mostra de la feina realitzada en els dos darrers exercicis (grup d'escriptura de Homes Igualitaris a la ciutat de Barcelona: a nivell estatal Asociación AHIGE) i en una dependència de les Biblioteques de Barcelona (Biblioteca Caterina Albert: Camp de l'Arpa) on he treballat amb un grup de persones d'entre 65 anys als 80 anys, els diferents relats d'històries de vida i ficcions que ens ha permès fomentar el fet de cada narrador. També en altres entitats (IREs) he pogut tutoritzar alguns casos en els que he treballat aspectes que proposaven algunes línies que impulsarien el propi projecte personal rescatant els aspectes més resilients de la persona o almenys que engegés la línia més reflexiva de tot el que s'inicia en les reflexions narratives personals. Algunes d'aquestes persones formaven part dels programes *Re-incorpora't* (persones que s'incorporaven en un tercer grau penitenciari) on fomentàvem i formulàvem metodologies creatives de la persona en processos d'inserció social que assolien aspectes de la incorporació social i laboral de les persones privades de llibertat.

Aquesta és la petita introducció de tots aquests aspectes que ara passo a desgranar etnogràficament sobre quins són els punts més destacables de la metodologia emprada.

6.2. Metodologia, seqüència i categories:

Des del principi vaig començar en el món de les metodologies narratives realitzant un **autoanàlisi personal**, de forma molt textual, fent un **buidatge de categories**, formulant **l'anàlisi del contingut**, havent començat per la meua història episòdica en l'adolescència que m'interessava molt de discernir buscant detectar els sobresalts, les dificultats i incapacitats detectades. La qüestió és senzilla: elegeixes un tipus de text (en el meu cas començo a través d'una petita narració autobiogràfica) i en desenvolupo un **buidat de contingut**⁴⁴³. Buides el text realitzant l'anàlisi frase per frase contextualitzant-la, analitzant els significats des de diferents punts de vista (ja sigui semiòticament, com lingüístic, sintàctic i/o gramàtic, o també discriminant els continguts temàtics) i detectes les diferents unitats temàtiques i el seu tractament, mentre es fa una anàlisi en els quatre vèrtex que oferiran diversos punts de vista, cadascun amb interpretacions diversament possibles. Finalment l'activitat a realitzar és obrir taules que radiografien totes les perspectives del text i n'obren dimensions i reflexions que encara no eren apercebudes, ja que es triangulen i es contrasten les diferents interpretacions.

Per això cal discriminar les categories que tractaré de mesurar per poder-les analitzar. Un cop les registri (caldrà tenir un llistat previ) ja hauré recollit els aspectes que més m'atrauen per poder començar a treballar.

Quines són aquestes categories? **Són aquelles on m'he anat fent la significació pròpia a través dels moments estel·lars o on hi ha hagut ruptures**. És a dir, on ha existit algun punt d'inflexió ja sigui de creixement, o en aquells on els bloquejos o els enfonsaments, privacions o trastocaments, en els que la visió del sí-mateix es pot posar en dubte, o com a mínim, es realitza algun moviment que regirà a un mateix a (re)orientar-se. És a dir, les ruptures. Degut a la heterogeneïtat dels moments vivencials de cada història, cadascun dels protagonistes haurà de decidir quin tipus de projecte vital vol anticipar i en quins moments vitals posar èmfasi, i després indagar en cada moment clau, no sense abans haver realitzat alguns escrits que anticipin els estils narratius de cada participant, per tal que es facin conscients d'alguns elements narratius previs per començar a realitzar els enfocaments narratius.

Per tant, **proposo exercicis creatius per ajudar als participants a desentrellar quins registres narratius té cada narrador**, fet que es realitzarà des de primeríssimes aproximacions al fet narratiu. Per exemple, a través d'exercicis com el de construir una narració en 3ª persona per

⁴⁴³ Annexo el meu projecte de Màster: «L'autobiografia transformadora ; una proposta d'apropiació».

narrar-nos a nosaltres mateixos per tal de fer-nos conscients dels nostres estils diversos i les diferents possibilitats a les que podem accedir en aquest joc de reflexos realment apassionant.

Després poso en escena diferents metàfores del nostre «jo», com la dels animals que hauríem volgut ser, quins personatges admirem, quin tipus de personatge ens atrauen, quins mites idolatrem, en quins herois ens fixem, etc. També des del gènere epistolar per poder dirigir-te per carta a algú al qui desitgem comunicar-nos, o a qui no s'ha trobat altra forma de fer-ho.

Llavors sí ja seria el moment de proposar fer projectes de historia de vida (una història amb pretensions de redactar una autobiografia) o escripturar alguns aspectes essencials de la pròpia vida i, d'aquesta manera, poder desentrellar aspectes personals, desencallar parts internes en qüestions terapèutiques diverses, facilitar el fet de reconduir alguns dols que estiguin en dificultat de posar en escena, etc.

És procedent fer alguna tutoria prèvia per tal de comunicar les pretensions de la persona per l'exercici autobiogràfic. El tutor només facilita el procés en quant a ajudar a clarificar la finalitat o finalitats més generals a les que es poden arribar, i més enllà de les que es detectin, formulant altres objectius que es puguin consensuar en un contracte pedagògic entre participant i tutor. En definitiva, aspectes previs que caldrà dictaminar per fer unes valoracions prèvies per organitzar didàcticament la metodologia a nivell individual. Després caldrà proposar estratègicament de forma prèvia altres aspectes ja recollides en annexos:

A) Relats i categories a treballar des del moment viscut del subjecte:

- a. Moments clau o punts d'inflexió (moments cimera).
- b. Ruptures o punts de foscor (moments determinants).
- c. Deteccions on el «jo» es reafirma.
- d. Decisives transformacions on es vincula la idea de vocació, professionalitat, altruisme, art de vida, responsabilitat, voluntat, etc.
- e. El «jo» i la relació amb el món (aspectes socials, inscripció al món).
- f. El «jo» amb els altres (aspectes de la relació amb l'altre).

Els relats i categories que descriu poden ser infinits ja que depenen d'aspectes existencials del protagonista i que permetran iniciar i exercitar en multitud de temàtiques. Exercicis que d'alguna manera representen les obertures que es poden realitzar de cada moment narratiu i que es poden representar, fer incisos (escissió de cada moment dramàtic i/o temàtic) per tal de poder desenvolupar, reflexionar i obrir els punts de vista que potser mai ens havíem permès de visualitzar. Aquí he apuntat alguns que, en funció de les temàtiques cimera de cada

persona, s'han d'adaptar per poder enfocar amb més precisió i profunditat d'anàlisi. Poden ser aquests o altres. Aquí em limito a apuntar els més comuns i que permeten començar a penetrar en cadascun dels temes i a experimentar i a definir les possibilitats del projecte.

B) L'escriptura i els avantatges de la indagació que s'obren:

- a. Reflexivitat.
- b. Experimentació.
- c. Autoaprenentatge.
- d. Autoavaluació.
- e. Adquisició del pensament i de l'art de viure.
- f. Reconceptualització constant (passat i present es reorganitzen per afrontar el futur).

Aquests aspectes corresponen als moviments que l'escriptura autobiogràfica anirà (re)definint en cada cas. Aquests són els que la pròpia metodologia –tal i com l'he definit com a trets essencials– facilita com a elements potencials de la mateixa escriptura. La capacitat d'obrir la reflexivitat en relació al seu projecte de vida, és molt notable, i representa la competència que s'afina de manera existencial de manera que aplicaria la capacitat hermenèutica de la persona. A continuació serien els aspectes valoratius que la persona encaixaria com a trets avaluatius i enfocaria més àmpliament en els aspectes de projecte personal, així com la objectivitat a l'hora d'experimentar amb qüestions personals sobre aspectes existencials. És essencial aquest fet per poder conjugar el projecte personal i fer-se conscient de la pròpia vida com a apropiació personal i com a empoderament, fins i tot, d'un art de viure que l'acosti a la seva pròpia marca personal. Aquest fet engega la idea de l'empoderament com a evidència pròpia d'exercir una mirada constant sobre un mateix, fet que produeix en la persona que realitza el projecte que la seva existència passa a diferents “*pantalles*” a cada instant.

Aquests serien els moments que intentaré il·lustrar en aquest final de tesi de forma etnogràfica per tal de recollir i conjuntar molts dels aspectes d'aquestes autoanàlisis poden incidir en una metodologia on l'individu es radiografia.

6.3. Altres conceptes que cal tenir en compte. Què és narrar-se? Què aporta la narració?

En aquest apartat busco la part indagatòria essencial de les persones participants per determinar quines són les principals aportacions que l'escriptura els ha proposat al llarg de les darreres formacions que han pogut desenvolupar. Per això he realitzat entrevistes on cada

participant ha anat contestant de forma individualitzada, per concretar quines són les qüestions més rellevants que han pogut discernir cadascun a través de l'escriptura (recolliré algunes significatives respostes que s'han produït).

Sobretot m'interessa detectar si alguns aspectes metodològics, procedimentals i conceptuals han generat aquests aspectes per complementar algunes qüestions grupals o individuals, els quals puguin mostrar evidències o plasmacions de que les metodologies emprades i les reflexivitats propiciades obren perspectives rellevants per a la persona, sobretot en clau de transformacions operades, i que esdevinguin viscudes i experimentades. Serà la forma més etnogràfica que se m'acudeix per tal de recollir aquestes eines tant experiencials des de l'escriptura –algunes més enfocades en les vivències individuals– però en les que busco allò que potencien i es reforcen en la metodologia dialògica i vivencial del taller de l'escriptura.

6.3.1. Aspectes previs per iniciar. El taller d'escriptura ABG i els objectius personals.

- ✓ *Noves formes de relatar-se: generar noves formes de contar-se o des de les noves narratives que mai havia experimentat el participant, afinant noves visions des d'una creativitat que mica a mica anirà implicant altres recursos propis personals.*
- ✓ *Un nou procés de recerca o d'investigació i d'escriptura. Em subjectivo ahora que em narro. La idea és la de **descobrir alguns aspectes inèdits interns que em provoca una implicació i una consciència superior dels propis temes que generen un autoconeixement diametralment més enriquit i generatiu dels aspectes vivencials que he viscut, però que potser no m'he permès de repensar, ni tan sols d'interpretar.** La idea és **crear un espai d'escriptura que contribueixi a iniciar els nostres aspectes biogràfics i repensar-los com a nou projecte personal i hermenèutic.***
- ✓ *L'anècdota i la vivència cap a l'evolució o la transformació. Depenent dels aspectes que podem (o ens interressi) reconstruir, podem **analitzar els diferents aspectes que volem discriminar com a moviments cap a la transformació.** Reconstrucció de la vida professional, perspectiva auto(sanadora) o terapèutica, el compromís que ens proposem per realitzar canvis personals, o la vessant artística que també fomenta aquest compromís personal cap al creixement, i evidentment a la part biogràfica que travessarà tots els aspectes de l'experiència i que proposarà tots aquells punts on la persona evoluciona o genera transformació. Aquí veurem on l'escriptura **proposa aquelles àrees que dictaminen els principals continguts de creixement del subjecte.***

- ✓ *Aprenentatge des de l'experiència.* Què penso? Què em dic? Què faig quan no em trobo? Crisi de l'individu. Aquests són els desplegaments més importants que voldré compondre des del punt de vista hermenèutic per veure com em desenvolupo a través de la creació personal de l'escriptura. Mentre em **desenvolupo els punts narratius que es vagin cercant en les nostres històries detectaré quins són els elements resilients que em poden anar transformant mentre discrimino quins són aquests punts narratius bàsics determinants.**

6.3.2. Els elements metodològics mínims:

- 1- *L'actor i el seu rerefons (passat – present – intencions – voluntats):* el narrador en el seu exercici hermeneuta evoluciona en tots els aspectes experiencials i/o artístics que el faran ampliar les seves visions personals i el resoldran com un observador determinant del sí–mateix, fent de la seva experiència, tant del seu passat i present, com si d'un creador del sí mateix es tractés. Per això proposaré del narrador com un creador del projecte cap al sí–mateix ampliant el seu sentit personal buscant les voluntats que l'incentivin cap a aquest projecte personal. Les temàtiques dependran de les disposicions personals que es proposi la persona partint dels seus projectes personals o que parteixin dels sentits individuals, o potser de les dificultats plantejant–les com a inflexions cap a la seva superació.
- 2- *L'acció a la que es condueix (objectius, fins, metes, medis i necessitats).* Cada acció i cada disposició individual determinarà uns objectius i unes metes que disposaran d'uns medis i necessitats especials per a cada cas. Aquests són els elements que hauran de construir el projecte individual que s'ha de compondre d'una coherència (la màxima de la que el narrador disposi) de tot el que es vulgui construir i dissenyar conjuntament amb el participant. Caldrà veure si es construeix un contracte pedagògic per poder discriminar quins són aquests aspectes i com es van generant.
- 3- *Meta general (el sentit individual i existencial i la direcció o el punt general de la nostra finalitat):* per poder construir el projecte personal on el sentit individual i existencial de la futura hermenèutica ens cal partir d'una meta o metes determinants que ens despleguin tots els sentits que focalitzin altres direccions de les finalitats personals. L'escriptura personal s'adscriu a un tipus de projecte que amplia les possibilitats en molta més amplitud per visualitzar des de molts punts de vista els aspectes estratègics que l'escriptura recull.

- 4- *Els escenaris (el concret on es destina la nostra acció, o els més amplis de la nostra interacció social):* ampliar més possibilitats no tan sols els que sempre contemplem com a obvis.
- 5- *Instruments (la narració, el llenguatge i la comunicació verbal i no-verbal; la interacció social).* Accions i activitats a realitzar. Aquests són ja els possibles elements que observaré de tot el desplegament de l'escriptura. També veuré quins són d'aquests els que desenvolupo i com els vaig fent evolucionar alhora que els generem a mesura que ens en fem conscients mica en mica de tots els aspectes creatius i qualitius en quant a l'expressivitat i narratius.

6.3.3. Les dimensions bàsiques que han de crear reflexió són:

- 1.- Creació del sentit personal,** que com he dit, anirà desenvolupant els estils de pensament que proposaran l'evolució i el creixement individual recollint el que es vagi oferint gràcies a l'escriptura. A propòsit d'això, l'hermenèutica inscrita en l'escriptura personal **proporciona un pas més cap a l'essència del participant com a pauta creativa, ja que proposarà totes les preguntes, els dubtes o les qüestions que més desenvolupin les del sentit personal o les que ens aproximïn a resoldre'l mica en mica.**
- 2.- Generació de pautes i un aprenentatge de cara a una interpretació i una expressió de la nostra comprensió personal de la nostra pròpia interacció social,** i per la transmissió. Aquesta és una estratègia que desenvolupo en els projectes d'escriptura personal. Des d'aquest aspecte anirem ampliant els possibles elements de la comprensió gràcies a les possibles deteccions que la pròpia reflexió va proposant.
- 3.- Habilitació d'aptituds i competències del nostre «jo» per manejar el llenguatge (des de la comprensió i l'expressió) per dotar de noves habilitats per l'empatia i alhora per la interpretació dins les noves necessitats de l'individu.** La pròpia habilitació i descripció de totes les competències lingüístiques ens pot generar noves possibilitats per a l'individu com a deteccions i perspectives en quant a la comunicació i competències, sobretot per dotar-nos de l'amplitud cap a la l'anàlisi textual i la interpretació, també de totes les habilitats creatives cap a aquest llenguatge textual i creatiu, i dins de les motivacions o recursos que es recreen dins de la metàfora.

Després d'unes orientacions sobre l'exercici d'escriptura i dels elements metodològics que serveixin de guia al participant en quant a les possibilitats i dimensions sobre l'exercici, per

navegar cap a on es pot conduir la persona en l'exercici d'escriure, narrant i historitzant, dins dels quals ja disposarem d'una base per començar a demanar algun exercici iniciàtic i poder engegar el procés. Encara ens queden molts temes en el tinter per poder obtenir la base definitiva per poder-se moure per aquestes seqüències, que ja aniran accedint als coneixements prioritaris. Ara caldrà descobrir quins aspectes narratius habiten el nostre interior a través dels narradors interns.

6.3.4. Aspectes temàtics: com ens narrem? Perquè?

Alguns dels temes que poden implicar i amb els que treballarem sobretot durant les primeres setmanes, són els que més habitualment proposo com a reflexions en les que incideixo, seran aquelles temàtiques que proposin diferents temes que inspirin les possibles escriptures personals. Aquests són alguns dels temes que més ressonaran en l'autobiografia i dels que més proposo cap a qüestionaments més significatius:

- El problema del «jo» i la vida; la inscripció en el món, la identitat, la relació amb l'altre, la relació amb el món. El temps passat i la identitat al llarg d'ell.
- Història, poder, subjecte, temps, memòria, imaginació, representació, retòrica, paraula i vers.
- Qui parla en l'autobiografia? Com parlem i a qui parlem en la història de vida? És a dir la intencionalitat i els destinataris són factors a tenir molt en compte. Aquesta és la columna vertebral de la narració.
- D'on parteixen les nostres narracions? Els pronoms personals i els subjectes en l'autobiografia:
 - ✓ **En primera persona:** les contradiccions, els personatges dins del «jo», les cares, els vehicles, la “doma” de l'experiència, els conflictes, la ruptura, el supervivent que sosté la història i ha de sostenir el sentit, el sentit de l'experiència i de l'existència (veritable sosteniment de l'autobiografia).
 - ✓ **En segona persona:** al·ludeix al lector, per mantenir implicació o el diàleg amb un mateix. El sí i un desdoblament, entre un autor i un lector.
 - ✓ **En tercera persona:** Stendhal (el mirall): la distància amb el narrador, crueltat i veritat, narrador i saviesa, la recerca de la millor versió de nosaltres mateixos. Alter egos. La possibilitat de contrastar – se i els alter egos. On ens situem entre aquests diferents narradors?

- Metàfores / identitat / temps: La formalització de la narració, el text i la seva relació amb la personalitat. Escoltar i detectar la veu del narrador i els estats d'ànim que reflecteixen.
- Posar-se en ordre un mateix: relació amb els altres personatges, com es constitueix el personatge, en positiu (quines complicitats descriu) i en negatiu (fòbies, conflictes). Com es resolen els conflictes. Quines posicions morals pren. En quins dilemes s'adscriu.
- Narrar – se és construir – se, detectar – se, identificar – se. Sentit o coherència?
 - ✓ **La relació amb els altres:** On es troba el nostre jo? Com ens situem davant del llenguatge? Com ens parlem? I davant del silenci? Quin univers és el nostre? Quines dinàmiques entre els canvis dels «jos» i els de l'entorn? Quins són els llocs? Panoràmics o puntuals?
 - ✓ **Relació amb el temps:** Quina és la nostra relació amb el temps? Com és el pas del temps? Quins són els canvis? Quines són les èpoques i les visions sobre elles? Temps i memòria. Canvis de llenguatge. Canvis d'identitat.
 - ✓ **Estil i veu:** construcció del personatge des de la pròpia inscripció en el món. Ruptura dels límits. Autoconstrucció com a apropiació. Autoconsciència o subconscient. Màscara o mirall? Autor, narrador o personatge? Trama – argument – pretext. En quins relats estem atrapats? Quines possibilitats ens obren?

Acabo aquest punt amb dues disposicions clau que ajudaran a aclarir qüestions bàsiques ja tractades en els capítols 2 i 3, sobre l'escriptura com a font de transformació personal:

Atendre al desig com a necessitat pedagògica: *ens cal un pensament fort, una jerarquia de valors, un poder d'elecció, resistència a la pressió, solidesa davant la dissolució: “El reconocimiento que debo estar dispuesto a dejar valer en mí algo contra mí, aunque no haya ningún otro que lo vaya a hacer valer contra mí”.*⁴⁴⁴ Una nova disposició del «jo» cap a la honestat personal i al desig cap a l'apropriació.

Autopoiesi i organització del «jo». Recerca del «jo» i de l'apropriació. L'art de viure i les recerques es preparen per vivenciar i construir els significats i possibilitar el «jo» dinàmic. Sentit d'autonomia vinculat amb la narració per a la interpretació–acció. Pensament estratègic i la possibilitat emprenedora cap al sí–mateix. Aquest seria el punt de vista estratègic com a

⁴⁴⁴ Gadamer, H.G.; *Verdad y método I. Fundamentos de una hermenéutica filosófica*, 1991; p. 438

projecte autopoiètic mentre desenvolupo l'organització del «jo» i l'apropiació com a creixements a realitzar paral·lelament al projecte narratiu d'un mateix. Caldrà desenvolupar una recerca d'un mateix com a projecte d'apropiació.

Aquests dos punts que actuarien com a motors cap a la disposició ideal cap a l'exercici ABG serien els que introduirien qualsevol projecte personal que busqui aquesta apropiació i mantenir la motivació que ha d'exercir de palanca que accioni la consciència en l'exercici d'autoconeixement en l'escriptura personal. Recomano l'atenta lectura del pròxim capítol on es veurà aquest component i presència del reconeixement i empoderament personal en els exemples personals que presento a continuació.

CAP 7: Etnometodologies possibles: construccions i itineraris: Justificació.

Coneguda ja la metodologia dels tallers (p. 18), entro en aquest darrer punt pels aspectes inicials sobre les justificacions principals de l'escriptura, i en concret, en la formació de grups d'escriptura narrativa i/o autobiogràfica, en els col·lectius elegits i diversos aspectes que aquella cobreix. Cal introduir alguns aspectes previs que diuen molt sobre la seva pertinença i que estableixo prèviament. Però m'anticipe mostrant com serà la metodologia per arribar a tancar aquesta recerca que es basarà, des de les premisses etnogràfiques, en les tècniques per poder observar el fenomen de la millor manera, inferint algunes observacions que ens han fet alguns dels participants en relació a l'escriptura, per a la formació de la subjectivitat, en la gestió de la història biogràfica de l'individu, en la identitat i el cos, en les maneres de narrar a través de l'escriptura i els seus jocs i creativitats, per observar com es produeix l'accés a l'autodomini generant els seus propis moviments cap a la transformació i la resiliència. Aquestes són les principals que sustentaran la base de la triangulació etnogràfica que certament respondran en tot allò que formularà si són útils per a l'accés a la transformació, a la resiliència i a la totalitat del «jo»; és a dir, en les finalitats que resumiria el concepte de l'art de vida des del sí-mateix, que s'haurà de consignar al llarg del projecte narratiu.

Foucault sempre incloïa en els seus principis de **la seva proposta bioestètica, un axioma per a l'individu que és la invenció de la seva llibertat i des d'una nova pràctica de la subjectivació**, en les que insistia en els seus darrers anys de vida. Per això, ell veia l'escriptura com la tecnologia ideal com a categoria d'instrument d'intervenció sobre un mateix.

Formulo així des de l'etnometodologia aplicada als tallers d'escriptura, fundant una etnografia grupal interna, per emparar algunes de les troballes dels participants i per fomentar un major coneixement de les fonts dels coneixements que he realitzat i afegiré a les que necessitem per seguir augmentant al seu accés. Perquè les etnografies? Perquè precisem tècniques qualitatives per poder contrastar semiòticament els continguts i que siguin eficients davant els aspectes de l'experiència dels individus per recercar en ciències socials, és a dir, que prioritzin en aspectes qualitativament. En la teoria de l'observació⁴⁴⁵ ens fixem en el mètode de l'autoobservació des del qual l'individu es faria autònom gràcies a la interacció que exerceix el participant entre l'acció cooperativa com la que ens ocupa, en una inflexió constructivista des

⁴⁴⁵ Delgado; Juan Manuel; Gutiérrez; Juan; *Métodos y técnicas cualitativas de investigación en Ciencias Sociales*; Síntesis Psicología; 1995

del taller i en què els subjectes sumen experiències com a subjectes històrics de vivències interiors, que l'autor es serveix de la teoria de *Von Foerster*⁴⁴⁶. Teoria segons la qual, des de les anàlisis dels nostres components psíquics i socials, produïm la realitat que ens convindria, igual que ho sostenia Van Manen: «*el imperativo ético: Actúa siempre de forma que aumentes el número de alternativas. El imperativo estético: Si deseas ver (conocer), aprende cómo actuar*». En resum ho traspasaré en un exercici reproduint la «*enacción*» de Varela també trobada en *Von Foerster*: «*el fenómeno de la interpretación entendida como la actividad circular que eslabona la acción y el conocimiento, al conocedor y a lo conocido, en un círculo indisociable.*»

Ara que recerco en les etnometodologies de l'escriptura per poder suggerir una capacitat resilient i de superació personal (des de l'autodomini), vull traspasar diferents possibilitats de les nostres històries per poder determinar cap a on podem facilitar la resiliència per poder afavorir aquesta virtut. La capacitat d'adaptació al medi seria la premissa bàsica, exigències socioculturals a banda. Em proposo relegar aquestes exigències socioculturals, a una capacitat d'adaptació que s'afegiran a les de la resiliència gràcies a l'observació que habilitaré des d'aquesta reflexió etnogràfica i amb les que acabaré aquesta recerca. És a dir, en totes aquelles que ens enforteixen les possibilitats de supervivència o de superació en les dificultats. O tots aquells canvis que genera el propi individu per poder suggerir aquestes ànsies de superació. I amb ells, tots els elements de reflexió i d'interpretació de tots els signes de canvi que es suggereixen des de l'exterior (coneixement seqüencial) i adquisició de la capacitat d'autodomini personal cap a aquests signes externs. Totes les construccions que es puguin imaginar per potenciar els nostres autoconceptes i capacitats, es poden fomentar des dels projectes artístics, i més concretament en l'escriptura, per les obertures que genera a nivell lingüístic que poden obrir en canal totes les proteccions emocionals i, amb elles, aquelles línies estratègiques que ja he comentat de l'autoconeixement.

Presento doncs el que l'escriptura pot generar com a continguts i conseqüències de tot el que ella mateixa pot proposar com a propostes, que l'individu podrà enfocar amb unes línies d'autoconeixement ben renovades. D'ara endavant explicaré totes les que m'havia proposat vehicular gràcies als eixos pels que opto per treballar estratègicament i metodològica.

Proposo doncs que dialoguem posant a prova tots aquests mètodes i tècniques per tal de que els participants siguin els protagonistes d'aquests apartats finals.

⁴⁴⁶ Von Foerster; *On constructing a reality* (1981b: 288 y ss.) a *Ibíd.*

7.1. Perquè un projecte d'escriptura autobiogràfica? I què aporta el taller d'escriptura?

“La información es comunicante, o genera comunicación cuando aquel a quien se le informa algo aprehende la sustantividad del contenido que está siendo informado; cuando el que recibe la información va más allá del acto de recibir y, recreando la recepción, la va transformando en producción del conocimiento del comunicado, va tornándose también en sujeto del proceso de información, que por eso mismo se transforma en formación.” Paolo Freire: Cartas a Cristina.⁴⁴⁷

Aquest és el projecte sobre tallers diversos d'escriptura. Un factor inserit en el que possibilitar, exposar-se i transformar la comunicació i la reflexió, sobre el coneixement sobre un mateix. Sobre el coneixement que desitjo i en la transformació d'un mateix en un art de viure, afavorint l'autocontrol cap a les nostres vides. El llenguatge des de l'escriptura, convenientment depurat, m'ajudarà a tancar el cercle mentre promourà l'eliminació de les pors per un procés en doble direcció: a) creació de sentit, b) transformació personal i vinculades a tramatar aspectes de la reflexivitat constants, en el sentit de la invenció foucaultiana, en aprendre les diferenciacions de la identitat i subjectivitats progressives que tracem.

El procés de l'aprenentatge anirà virant en una direcció i en una altra, acompanyant-lo paral·lelament amb una creació d'un llenguatge particular, en una dedicatòria ben cuidada per una estètica que encari tot el procés, i on la paraula prengui un camí de llarg recorregut en un merescut protagonisme, transformant l'orientació que sigui descoberta en cada moment dins de les necessitats reals de canvis per a cada persona. Una cuidada comunicació és la que possibilitarà el canvi, la transformació i la generativitat del més significatiu de qualsevol dels processos per a la persona.

Els llocs que pretenc que la persona (re)visiti en els tallers d'escriptura, serien el de respondre a certes necessitats de l'individu que justifiquen aquesta recerca:

- Necessitat de valoració i acceptació del fets narrables que s'exposen.
- Necessitat d'accedir a la seguretat i a l'autoconfiança en l'exposició.
- Necessitat de la voluntat del sentit sobre la pròpia existència.
- Necessitat d'acollir l'existència en l'acte de sentir, pensar i actuar (narrar)
- Necessitat d'adaptació i valoració en l'àmbit de les pròpies creences.

⁴⁴⁷ Freire, P.; *Cartas a Cristina Reflexiones sobre mi vida y sobre mi trabajo*; 1994. p. 116

- Necessitat de conscienciar-se sobre les diferents preses de consciència.
- Necessitat de reafirmar-se i allunyar-se de l'evitació d'un mateix.
 - En dos àmbits: A) Cap a un mateix, i B) Cap a l'entorn.

La proposta metodològica s'haurà d'adaptar a les necessitats que manifestin o presenti el col·lectiu que s'apresta a seguir la proposta. La creació de sentit i la proposta incitadora vehiculant en direcció cap a la reflexivitat, ja de per sí generarà moviments cap a la transformació o començarà a obrir voluntats cap a un pensament sense tantes resistències. L'acció que el grup concitarà com a influències en tots els aparells reflexius de cada membre, genera un efecte fractal que actua exponencialment si es té una mínima cura i gestió d'un ambient estimulador i reparador que origini una confiança capaç de facilitar l'obertura de cada participant. Cada membre del grup genera un efecte multiplicador no solament emfatitzant el coneixement que en sorgirà, sinó que el grup opera com a segell en el qual transmetem un codi de valors que actua com a referent de tradició cultural i social pels quals cadascú s'implicarà provocant una acció mútua i recíproca.

Per això partiré de la investigació participativa, tenint en compte que les finalitats de les nostres metodologies són clares i només vull inferir la nostra acció-participació en la proposta pedagògica del taller observant mentre propicio aquesta reflexió compartida sobre els objectius que ens mouen, en relació a la pròpia transformació grupal, col·lectiva, però començant amb les més particulars i subjectives. Per això inicio també unes prèvies consideracions sobre l'educació amb adults partint de que aquí tracto de portar a terme una investigació-acció cooperativa i col·laborativa. Els estudis que apareixen aquí no formen part de cap "*casting*" sinó que són participants que es presenten a un taller experiencial de caràcter narratiu.

Però caldrà fixar l'atenció en algunes premisses per començar a treballar tenint en compte els contextos en els quals emmarcarem les nostres accions i partint de les concepcions actuals de l'aprenentatge en les portes d'entrada del segle XXI en les que encara ens trobem, en les quals s'han diversificat moltes de les noves necessitats que ja he comentat i que prioritzen cap a col·lectius que presenten infinitat de limitacions i múltiples demandes per adaptar-se als nous temps.

7.1.1. L'experiència del diàleg i la paraula en l'autoconeixement:

*«No hi ha perill més gran per al creixement i el desenvolupament d'un ésser humà que un adult que s'hi oposa amb tota la seva experiència»
(María Montessori)⁴⁴⁸*

Primerament presento alguns factors que conviuen en tot aquest procés formatiu, i que reafirmen les necessitats d'una formació permanent o contínua variades, que responguin a demandes personals i que cobreixin algunes carències en les que els adults es troben en les diferents problemàtiques. La necessitat de reconfortar-se a la calor de propostes d'una formació que generi diferents processos prioritant el llenguatge i la paraula. És en aquesta resistència, en la que es pot oposar qualsevol adult durant el seu desenvolupament, que constitueix l'únic risc a salvar per un aprenentatge on certes necessitats formatives conflueixin amb les demés necessitats de creixement personal de qualsevol ésser humà. És aquesta dificultat que tots hem travessat i conegut alguna vegada, la que pretenem aprofitar –un cop coneguda i detectada– per poder proposar una forma d'aprenentatge que pugui refer una futura via per a l'autoaprenentatge de l'adult, potenciant el seu autoconeixement, o confirmant el desenvolupament de pensament que obri bretxa partint de les seves històries i l'autobiografia.

Vull avançar, prèviament, algunes observacions molt pertinents extretes d'un estudi molt recent sobre la educació formal, no-formal e informal⁴⁴⁹ que ve a reforçar la idea d'aquest projecte. Dos de las conclusions les resumeixo en el paràgraf del peu de pàgina. En la reflexió que suscita, recullo **la necessitat de formar des d'una educació permanent que inciti a una ensenyança molt més significativa en direcció a les necessitats de la persona**, en diferents punts de vista possibles, de la mateixa forma como he recollit seguint las ensenyances ja pretèrites en el cas de Freire. En elles caldria recollir aprenentatges molt més inductius des de

⁴⁴⁸ «Amb aquesta observació, Montessori volia fer al·lusió al gran significat de la comunicació dels responsables de la direcció o de la formació. Aquestes persones no poden simplement "exigir" als altres que els prenguin com són, sinó que més aviat han de conèixer els riscos no desitjats i els efectes secundaris d'una persona amb responsabilitat de direcció o formació que aclaparen més del que aconsegueixen desenvolupar o fomentar». Quaderns d'Educació Contínua: Centre de recursos i Educació Contínua (CREC); Q25: *Històries de vida i emancipació*; Rolf Arnold; *Una comunicació elegant; deu regles per al diàleg en la formació contínua*. 2012. p. 53

⁴⁴⁹ «Las escuelas y la educación superior se ven cada vez menos como los únicos lugares para profundizar en conocimientos y experiencias.» (Rosado y Bélisle, 2006, p. 36) «Se recomienda que el proceso de aprendizaje se valore desde una perspectiva más amplia. Cuanta más atención se preste al concepto de aprendizaje para toda la vida, más relevante resulta el aprendizaje informal y no formal, así como su certificación (Consejo de la Unión Europea, 2004)». Recogido en: Cobo Romani, Cristóbal; Moravec, John W.; *Aprendizaje Invisible. Hacia una nueva ecología de la educación*; 2011. p.86 versión PDF.

premisses més pròximes a «*l'art de viure*» i a les ensenyances de la paraula i el valor del diàleg en el procés de l'aprenentatge «*in situ*» en contraposició a la societat del coneixement actual.

I en aquest ordre de factors, i donades certes dinàmiques, cal impulsar processos de formació que bolquin el merescut valor i sentit, a certes experiències i coneixements, que per altra part es precisen per a desenvolupaments que es promoguin des del diàleg i des de situacions socials i didàctiques significatives. Una de les que podrien ser més rellevants en molts processos de educació permanent, són les de:

- 1- Cobrir l'aptitud que ha de possibilitar l'accés a l'expressió i a la comprensió de nosaltres mateixos i amb aquest pretext, a continuació, que enriqueiria de manera molt més que considerable,**
- 2- promoure aquesta situació de construir un aprenentatge cooperatiu i col·lectiu el créixer individual,**
- 3- propiciar un acostament personal a aquest procés, al que anomenaré la creació de sentit i transformació.**

Està en boca de tots nosaltres l'acte de recuperar la nostra memòria històrica o de recordar un procés del pensament autobiogràfic que propiciaria un interessant moviment cognitiu i emocional, des de l'exercici de reverberació que possibilita el fet de posar-se nom i que pot desenvolupar l'escriptura i el possible diàleg posterior que aquest fet regenera. No és en va, com en les aules d'escriptura s'han reunit diversitat de persones que coincidien en recuperar l'ànima de poder desenvolupar l'art de l'escriptura, s'han conjugat com assajos de fer ressorgir una capacitat d'expressió d'aquest interès en poder propiciar una reflexivitat (potser oblidada), en una nova possibilitat essencial de poder conèixer-se, de poder descriure's, mentre es recobreixen les seves històries també amb les experiències de altres. Per tant, la nostra història i la nostra autobiografia, adquireixen el matís essencial de ser el material que pot augmentar exponencialment la comprensió del sí-mateix, ens inscriu des d'una literatura que ens pot atorgar una nova lletra i nous adjectius «*autodetectats*», que ens poden generar i obrir una nova consideració de nosaltres mateixos encara inèdita. Tot en una posada en comú (com a proposta metodològica per a l'aula), sumada a les propostes generades en un temps reflexiu determinat, ens propiciaria un catàleg de experiències viscudes d'un valor constructiu, que en sí, constituirà una experiència narrativa –que és ja de base, una gran eina de reflexivitat–, i des de la perspectiva del llenguatge, proporcionarà un gran aparador per a la paraula generant gran diversitat de recursos, precisament per a un autoconeixement, que sens dubte, podrà comptar amb les noves eines que precisi.

El llenguatge i el seu desenvolupament són les millors premisses per desvelar tots els camins recorreguts, els significats que potser s'amaguen darrera dels ritmes imposats en les nostres vides accelerades, que no permeten amb anterioritat aquesta reflexivitat sempre necessària per a les nostres individualitats, moltes vegades entretallades i sumides davant diverses dinàmiques en conflicte. El desenvolupament de l'autoconeixement s'ha vist també sumit i «*subjectat*» davant d'aquestes dinàmiques i suggereixo doncs i aquí mateix, un **reprendre el procés a través d'un «assajar-se», a través d'un repensar-se, buscant un nou sentit on conciliar el conflicte personal, o reconciliar el passat treballant un present buscant el «jo» renovat, el «jo» que possibilita un present reconfortant, i que assumeixi les seves diferents parts ocultes en un diàleg sempre il·lustrador i significatiu.**

Segons aquest procés segueixo l'ordre de la creació i la realització d'un sentit, potser negat a la consecució d'algunes de les parts ocultes dels nostres «*jos*», en les quals permetriem els seus desenvolupaments en aquest espai de reflexió, que estaria format de la paraula autobiogràfica i reflexiva des de l'escriptura. **L'experiència que es possibilita a l'expressar aquesta paraula construïda prèviament des de la soledat de la escriptura, entranya tot un compromís individual que constituirà un pas que hauria d'obrir tot el procés de reflexió significativa, ja que tot l'exercici acaba de desembussar gran part de totes les respostes, o potser les preguntes que no ens atrevíem a fer.** La paraula, aquí en la seva socialització que permet el nostre format de taller, desentela totes les xarxes que poden estar enredades en alguns nusos constrenyedors darrera d'algunes paraules. Allí els grups, que ja caminen en la seva reflexió autoindagatòria, poden confrontar els seus camins cap a un sentit, i fonen la seva reflexivitat darrera tota narració, oral en aquest cas.

El procés tancaria així, un cercle amb noves reflexions sobre el nostre propi espai reflexiu des de la narració de la nostra escriptura. Un espai que queda a mercè de les nostres reflexions per a altres nous cercles i per a cada nova situació que es pugui preparar o crear. **Així, l'espai autobiogràfic restarà sempre com un espai d'autoaprenentatge on la paraula regnarà obrint uns altres espais que el «jo» requereix o simplement per al mer gaudi en la recerca de la paraula biogràfica i poètica que precisa l'ànima.** Només ens quedaria induir-la en les nostres vides cap a un diàleg continu entre els nostres pròxims per entrellaçar totes les reflexions que

es sumarien a les de l'altre per adonar-nos que l'autoconeixement es posa en joc, com a espai ideal, en interacció amb l'altre⁴⁵⁰.

7.2. Accedir a la transformació

De totes les habilitats per a la reflexió que tingui el participant les capturaré, ajudant a traduir-les, en una re-conceptualització constant. Aquest és l'eix i el desideràtum d'aquesta metodologia i que després d'aquests anys d'exercitació, he pogut comprovar i evidenciar que si reuneixes les qualitats i competències bàsiques, i un cert compromís atorgant-li un mínim de constància, pots generar resultats. Diàlegs entre passat i present i reflexió entre les alternatives des d'un pensament narratiu. Aquestes serien les traduccions que caldria generar en les diferents que impliqui una detecció del sentit desitjat. Origen i creixement d'una capacitat imaginativa que augmenti un saber holístic d'un mateix a través de les tècniques semiòtiques i hermenèutiques i que construeixi cada cop més possibilitats pel propi «jo» i pel futur. Veurem com aquesta és la categoria que li és més fàcilment visible al participant que pot detectar allò que concreta en les anàlisis textuais.

Les categories reflexives que utilitza posteriorment i sobretot les triangulacions que al realitzar-se el taller en la part dialògica, quan es llegeixen els textos, possibilita una sèrie d'evidències a l'hora de poder expressar sentiments que no s'habituen a fer. I és aquí on es teixeixen unes afinitats i complicitats que ajuden a construir narratives de canvi i possibles sortides a conflictes no-desitjats. En aquest sentit, el grup de noves masculinitats on ens trobem grups d'homes de totes les edats i amb molta heterogeneïtat, amb els que sí compartim les mancances que ens duen a imposar-nos en les vessants de la transformació aplicada i en tota la transversalitat dels fenòmens de la masculinitat. Entomo alguns dels testimoniatges que anem sumant per a aquest capítol, sobre tot allò que ens depara com a reflexions després d'haver-nos comentat els textos que anem compartint i llegint, i que després ens anem plantejant en totes les temàtiques de cada taller. En aquest cas els

⁴⁵⁰ «Las habilidades del siglo XXI son relevantes, independientemente de dónde o cómo se hayan adquirido. Por ejemplo, en los países europeos más avanzados en economía del conocimiento (según el informe del Banco Mundial, 2008), se observa que, a lo largo de los últimos años, cada vez más estudiantes obtuvieron sus competencias digitales a través del autoaprendizaje y el aprendizaje informal (Eurostat, 2005). Estos estudios nos hablan de una inducción in situ, es decir del apoyo prestado por amigos y familiares, así como de otros métodos de aprendizaje, como el ensayo-error o el autoaprendizaje, que ocurren en una amplia variedad de lugares más allá de la escuela». Cobo Romani, Cristóbal; Moravec, John W.; *Aprendizaje Invisible. Hacia una nueva ecología de la educación*; Col·lecció Transmedia XXI. Laboratori de Mitjans Interactius / publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona. Barcelona. 2011. P.86 en la versió PDF.

participants responen un qüestionari (recollit en annexos), on els plantejo què els suscita el taller en sí, l'escriptura i els efectes d'ella, i el relat que després ens queda. El qüestionari respon a la necessitat de fer recerca després d'uns anys de fer tallers on ens responem d'on provenim, quina motivació ens duu per aquest procés de creixement, els perquè de l'escriptura i si ella ens ajuda de cara la transformació. A la pregunta de si podem transformar-nos a través dels processos del taller i enfocar-los des del llenguatge aplicat a l'experiència, en Jaume d'uns 40 anys i pare de família ens contesta:

Per suposat, tot procés que impliqui capbussar-se en les pròpies emocions i experiències ens transforma, en primer lloc perquè un relat és una revisió dels fets. Seria un exercici interessant descriure una experiència de la infantesa quan tenim vint, i sense revisar (millor encara sense recordar) que escrivim, tornar a repassar aquesta experiència amb trenta, quaranta, etc... i veure com modifiquem, adaptem, manipulem, justifiquem un mateix fet "objectiu" a mida que envellim, madurem o canviem. Posar per escrit allò que ens amaguem a nosaltres mateixos seria la experiència definitiva, però el gran debat de l'escriptura autobiogràfica és per a qui escrius. Vols justificar-te davant els altres o davant tu mateix?, vols ordenar els teus pensaments? Escrius com Sinhué per als deus i no per als homes?

I Juanjo de 66 anys després de superada la seva vida laboral ens comenta sobre la possibilitat de transformació que:

Els processos els entenem millor si els posem paraules. Quan escrivim, parlem amb nosaltres mateixos i aquest diàleg amb un mateix és un element bàsic de transformació. Perquè aquest primer pas és decisiu. És com quan hi ha un dic i s'obre i llavors l'aigua brolla de forma contínua. Quan un home s'obre i comença a parlar-se a si mateix, comença la seva transformació, el seu canvi.

Roger de 34 anys és la primera vegada que assisteix a un grup d'escriptura però ve per exposar-se més i per oferir pensament i diàleg a una associació en la que se sent còmode en el seu rol d'home feminista, en el seu rol de pare de família d'un nen de 4 anys i comença a experimentar el que sent en un grup nou per ell, des de tot el que té a veure en l'escriptura i que desitja projectar:

Escriu doncs des d'allò més profund. Hem de crear quelcom únic, tan sols així ens podem reconèixer en el lector. Cercar referents sòlids, no albirant l'èxit, sinó l'essència de la paraula escrita i l'expressió única. Escriu sobre allò que les convencions ens impedeixen expressar. El dolor, l'odi visceral, els fanatismes, la por, els anhels, l'esperança, l'oblit, la recerca impenitent de la felicitat. Des de l'impuls, a batzegades, vivencialment. Llegir, escriure, llegir, escriure, trobarem instants per viure?

I Víctor expressa els seus temors que desentrella darrere de les seves escriptures i que obre no sense expressar els dubtes que s'entornen d'alguna manera misteriosa proporcionant un altre emplaçament en la pròpia consciència:

Entenc i sóc conscient que reflectir i expressar aquesta sensació, aquest bloqueig pot ésser el primer pas que em porti no sé cap a on en un primer moment, però de segur cap un altre lloc, cap d'altres terrenys sense explorar, experimentar. Per tant ara és el moment de posar-se la indumentària pròpia d'explorador, de vagabund, de rodamóns, d'aventurer... per anar a la cerca del meu jo perdut en algun punt d'un exòtic desert, allà on en un altre temps oblidat vaig enviar a l'exili a la meva ombra, a la meva essència primitiva, primigènia, inconscient, de supervivent, aquella que posa límits, que té cura de la meva seguretat, que em cuida i té cura de mi des de la fosca intuïció sensitiva, sensorial. És hora de mostrar llum i ombra, boires i clarors.

En un grup de 5 dones (de 40 a 60 anys) cohabitants del mateix poble, realitzem un suport per fer els seus escrits de vida durant 5 sessions a l'any 2014. La Maria (40 anys) i la Lluïsa (60 anys) tenen clar que han hagut de fer un esforç per assumir el repte de llegir els seus escrits però ara que ho han fet veuen resultats:

Els elements que m'han ajudat han estat d'una banda el tenir una mica més de temps i d'altra el més important: la formació del grup d'escriptura. El fet que ens avenim i la dinàmica que s'ha creat fa que em senti còmoda i que no m'importi mostrar els meus escrits. M'ajuda a voler millorar i m'obliga a treballar per a complir els terminis que pactem.

LLUISA: Ho desconec, però es cert que m'he anat transformant a mida que acumulava noves experiències, per tant crec que sí

En Jaume ja portava cap a la vora d'un any venint al grup on compartim escrits que versen la transformació amb l'objectiu d'accedir a les noves masculinitats mentre ajudem a difondre-les. A continuació en Jaume i en Juanjo ens expliquen l'esforç que suposa escriure mentre ho compartim: Com ha canviat aquesta experiència del escriure i com s'ha transformat en el nostre llenguatge? S'ha desenvolupat la nostra capacitat narrativa?

De moment, estic intentant canviar de fase, d'escriure realment només per a mi mateix (o sigui sense que surti del meu cap) a escriure per al món exterior (encara que sigui un món reduït de quatre, cinc persones). Les històries estan, només falta posar-les en negre sobre blanc. Tinc un petit relat fantàstic penjat des de fa molt de temps, una novel·la futurista amb la bastida feta, un conte sobre la caiguda de Troia al que no li falten més de cinc pàgines des de fa vint anys... i per suposat enfonsar-me dins l'experiència autobiogràfica.

JUANJO: Els processos els entenem millor si els posem paraules. Quan escrivim, parlem amb nosaltres mateixos i aquest diàleg amb un mateix és un element bàsic de transformació. Perquè aquest primer pas és decisiu. És com quan hi ha un dic i s'obre i llavors l'aigua brolla de forma contínua. Quan un home s'obre i comença a parlar-se a si mateix, comença la seva transformació, el seu canvi.

I la Lluïsa des del seu grup que va ajudar a promoure en un poble de prop del Montseny ens comparteix el que li suposa com a esforç i com a compromís vital i personal:

LLUISA: L'escriptura que més m'agrada es la automàtica. Em permet alliberar-me sense preocupació, però l'intent de crear un de relat, mes o menys coherent, em tensa els sentits i m'obliga a construir un camí per el que un possible lector es desplaça còmodament.

Sobre les possibles expectatives que tenen el grup d'homes en l'actualitat ara que està de ple en un grup d'escriptura:

JAUME: Potser el meu somni secret és ser com el falangista de Juan Marsé, que a mida que es (re)inventava el fets de la seva vida, la realitat també anava reescrivint-se.

Però el primer grup que vaig conduir va ser en una Associació de veïns del Camp de l'Arpa que van promoure un grup de 6 persones (la més jove amb 60 anys fins als 74 anys de la més gran) amb les quals hem estat junts durant els darrers 3 cursos. La satisfacció que senten després d'aquest temps pivota en una relació grupal que manté la motivació i la implicació mútues. En aquest cas l'Antonio s'ha mantingut com a únic home del grup i ens comenta sobre la seva motivació al escriure:

ANTONIO: Siempre pensé que mi experiencia debería estar reflejada en cosas sencillas para poder dar a otros la opción de pensar en su interior. (...) Mi experiencia no es complicada. Simplemente que me pongo en la situación de lo que cuento, como si lo viviera yo mismo en el momento de narrarlo.

I Lúdia infermera retirada amb 65 anys mare de dos fills i un nét als quals té devoció, està orgullosa amb tot el que va desplegant en els cursos en els darrers 3 anys:

Per a mi l'escriptura ha sigut un descobriment impensable. És com una petita llavor, que un cop plantada, necessita un cuidador motivat, entregat i expert en la matèria. I que l'aprenent de jugar amb les paraules sigui conscient que a aquell granet li caldrà abonament i molta aigua perquè no s'assequi.

Amb un any de distància també deia sobre els tallers:

LÍDIA: Està sent una experiència imprescindible per completar tots els coneixements que anem aprenent i compartir les nostres històries de vida amb plena llibertat i confiança.

L'Esther té 75 anys i s'ha mantingut ferma al davant del grup als darrers tres anys tot i que ara ens deixa, perquè diu sentir-se cansada, encara que seguirà amb les seves històries. Ens rescata les seves principals motivacions per fer tallers d'escriptura:

ESTHER: com a principal element que busco és la necessitat d'afirmació personal, intentar no tenir cap mena de prejudici al expressar sentiments, pensaments i vivències que poden no ser compartides, si són dites verbalment.

I en referència a les nostres condicions de vida o de creativitat enfront la vida, quines creus que t'han proporcionat?

JAUME: Fins ara hi havia una dicotomia entre narració personal, que com he dit era poc més que una enumeració, i creativitat, que reservava per a narracions fantàstiques. Aplicar la creativitat a l'experiència personal potser és un nou camp a explorar. Fer i refer experiències viscudes, recrear-les, canviar-les, canviar el focus dels personatges pot ser un nou camí a explorar.

JUANJO: Ser capaç de deixar-me anar, no voler-ho controlar tot. Sentir el vertigen de la voràgine; ser capaç d'improvisar. Mirar enfora amb la tranquil·litat de que no li importa quedar bé sempre i que pot dir inconveniències. Per a mi, aquesta és la fase intermedia que necessito per, un cop a l'altra banda, poder trobar la meva pròpia paraula.

MARIA: Em sento que he avançat. Totes hem millorat! Hem millorat en la composició dels relats, en els diàlegs, en la maduració i varietat dels personatges, etc. M'ha ajudat a superar timidesa i inseguretat. Saps perfectament que el teu escrit és de principiant però dins el grup em sento bé i no m'importa. No tinc por de ser jutjada o criticada. Això facilita que vagis fent proves i que, amb la pràctica, milloris.

Podrem transformar-nos a través dels processos del taller a través del llenguatge aplicat a l'experiència?

MARIA: Crec que sí. Espero arribar a fer textos més profunds i rics. L'experiència de les altres t'enriqueix TANT! Tenim un grup de persones reflexives, riques interiorment, altruistes, ... Estic segura que això m'ajuda a millorar com a persona i espero que també com a escriptora.

LÍDIA: He pogut comprovar que tot i ser una principiant, el fet d'escriure m'ajuda en la meua vida diària. I he descobert que moltes vegades m'emociona, és com si visqués en primera persona el que estic narrant. (I ens deia un any abans) L'escriptura ha canviat des del moment que et comences a creure't que pots fer-ho.

7.3. Re-configuracions:

Els límits autoimposats en qualsevol exercici de la vida, es superposa i es transposa en les nostres (in)imaginades llibertats d'elecció, que potser són més que fictícies finalment. Sobretot perquè estem travessats per condicionaments, per estils i formes de vida que s'han de renovar (realització personal pendent al marge), per allò del canònic factor del políticament correcte, que traspua en l'escriptura i en les actituds que prenem en el dia a dia, sense que existeixi un vigor per part dels participants.

Davant d'això, emergeix la capacitat en tot el grup per poder abandonar el joc davant dels riscos/pors (decisions a prendre sobre l'assumpció de riscos), relació davant de crisis (abandó de la idea de seguretat/comoditat), identitat i apropiació, veritat i autoritat (sentit existencial), exposant una sèrie de compromisos de posar en joc l'origen i els fons dels veritables conflictes que ens habiten, i que expressen les oposicions entre les concordances i les discordances. Per

això explorarem per on es situen aquestes narracions detectant i explorant on es manifesten les nostres inquietuds, i que busquem darrere dels nostres contes i narracions:

JAUME: Sóc un rondallaire en continu estat de guàrdia. Sempre estic explicant històries, algunes, a base de repetició, formen part del cànon oficial i d'altres evolucionen i s'adapten amb el temps. Faig una relectura continua de la meua vida. Ho he fet sempre, recordo exemples de ben petit i suposo que continuaré fent-ho. De moment no hi ha confusió entre realitat, contes i versions posteriors dels meus contes, però no sé fins quan durarà la meua bona memòria. Ja m'agradaria tenir, al món real, la capacitat d'adaptació dels contes que explico contínuament. Narradors que es treballen i originen les metàfores que ens ajudin a fermentar els temes essencials de la nostra existència i ens enforteixin a afrontar el nostre diàleg intern.

JUANJO: Acceptar la meua mediocritat (almenys en la major part d'aspectes de la vida als que m'hauria agradat dedicar-m'hi: educació, música, imatge), però sense que això em situï en la conformitat i l'estancament. Aprendre a acceptar passar desapercebut i, amb aquesta tranquil·litat, ser capaç de treballar-me les paraules i les imatges. Caminar, caminar en solitari per dialogar amb el paisatge i amb mi mateix. Practicar la perseverança i el compromís.

ANTONIO: Originar metàforas que nos ayuden a fermentar los temas esenciales de nuestra existencia y fortalecernos para enfrentar nuestro diálogo interno. Prefiero las metáforas que dicen algo concreto para lo cotidiano de la vida. Siempre que digan algo nuevo que pueda utilizar para mí personalmente.

ESTHER: En el decurs de dos anys que compartim els treballs el llenguatge ha anat evolucionant, ja que s'han encarrilat idees que no érem conscients que portàvem amagades i així fer comprensible que els nostres relats poguessin ser mínimament entesos.

La metàfora més bàsica i senzilla, als contes i històries més recargolades, totes elles estan molt a prop de les nostres realitzacions personals per tal que s'acomodin en el nostre interior abans de sortir. Cadascú té mètodes molt definitoris del camí que ressegueix però, en cada un, desprèn una identitat que lluita per transmutar tot i la tendència de seguir reproduint-nos. El que es desprèn de tots ells és un inconformisme i el voler l'evolució per sobre de tot.

7.4. Projecte reflex del «jo»

Un possible joc de miralls entre els participants d'un taller o els diàlegs entre dos escriptors parlant de les seves històries, ha d'assumir estratègies globals que conformin decisions de vida i que mesurin la nostra capacitat (auto)transformadora des de l'elecció pròpia i constant, des de la realització personal i des d'un compromís que s'assenti en unes bases ben fermes i coherents. Aquí és molt interessant denotar des d'on parteixen aquests projectes i des de quins estímuls i motivacions tant potents i tant significatives sobre la nostra natura i existència, que sens dubte han de visitar constantment als aspectes més vivencials acollint-se al nostre veritable sentit personal.

JAUME: Diàlegs entre passat i futur. En flexibilització sobre nosaltres mateixos i buscant encarnar-nos ens els nostres propis projectes de creixement personal. M'interessen sobre tot els "flashos" que em venen quan estic escrivint sobre un tema, és el més semblant a escriptura automàtica que puc arribar. Desenvolupes un tema i per alguna raó no conscient, et ve al cap una imatge, un record, potser relacionat amb el que escrius potser no, i que es revela com un "lapsus freudià", interessant d'explorar. Fins ara la vida ha estat un teatre divertit, amb històries interessants, que quan han deixat de ser-ho, n'hi ha hagut prou amb canviar d'escenari per representar la mateixa obra. Potser és temps d'assumir les crítiques de la funció... o de preparar-se pel drama...

JUANJO: Ser capaç de deixar-me anar, no voler-ho controlar tot. Sentir el vertigen de la voràgine; ser capaç d'improvisar. Mirar enfora amb la tranquil·litat de que no li importa quedar bé sempre i que pot dir inconveniències. Per a mi, aquesta és la fase intermèdia que necessito per, un cop a l'altra banda, poder trobar la meva pròpia paraula.

MARIA: M'agradaria escriure la "història" de la meva mare perquè les meves filles se la van perdre i m'agradaria poder recollir el que recordo de les seves experiències i sentiments per a elles i per a mi. Evidentment que sóc la que sóc en part per ella. Però no tinc cap mena d'intenció que sigui una lloança. Era una dona normal i corrent (que no és poc).

ANTONIO: Diálogos entre pasado y futuro pendientes en aflojar acerca de nosotros mismos y en nuestros proyectos de crecimiento. (...) Me gusta reflejar mi experiencia y proyectar a otros como aprendizaje. Entiendo que nuestra experiencia debe servir como enseñanza a otras personas. Pero no narrativa para justificarnos, sino buscando tiempo y silencios para revisar nuestro sentido personal para reflexionar mientras cruzamos puentes.

La Maria Lluïsa no volia respondre als qüestionaris que li envio, i per contra, ens envia una preciosa carta on explica les seves motivacions més íntimes que tenia a hores d'ara que ha complert l'edat de 65 anys:

MARIA LLUISA: Que queda després de hores i hores de conversa telefònica? Que diferent és, en canvi, el plaer de tenir a la ma una reflexió, un record de la persona estimada. I que important són després aquests testimonis, quan les persones estimades ja no hi són...Tinc clar què vull fer i quin camí triar, no pretenc immortalitzar-me en uns fulls de paper, faltaria més! però ara que ja sóc tronc, ara que ja em queda poca gent per a recordar els meus orígens, he pres més consciència de la importància del relat escrit, no vull oblidar-ho tot. Ara encara tinc ple el bagul dels records, però potser algun dia les termites rossegaran la fusta i els records poc a poc s'esvairan. Efectivament vull escriure la meva història, tal como ara la recordo, segur que diferent de com va ser, i diferent de com la contaria demà, tal com la visc avui, i sóc conscient que no puc fer-ho sola.

Un motiu fonamental més per escriure. Un exemple del que sent algú que vol deixar un llegat de consciència i de records per a les memòries d'altres per transmetre, ja no com a record, sinó com a transmissió fonamental del que tots voldríem tenir garantit. Hi ha una gestió dels records que no sabem si podrem mantenir i, en canvi, mantenim la il·lusió en poder contar el que encara conservem. És doncs un altre cas paradigmàtic de casos que es bolquen en les

etapes tardanes de la vida, ja que volen donar a conèixer els seus episodis vitals assegurant-se que els seus llegats pervisquin. En nom també de la resiliència de les generacions futures.

MARIA LLUISA: Pertanyo a una generació on l'obligació sempre passava davant de la devoció, per molt que vull modificar aquest hàbit, em costa aconseguir-ho. Es per això que un taller i unes pautes m'ajuden moltíssim a aconseguir els meus objectius, en aquest cas, escriure, deixa de ser una devoció per passar al grau d'obligació.

Altres components importants que decanten la voluntat d'escriure en els crepuscles de la vida, és el de recollir alguns mals costums o revisar alguns valors i comportaments que en l'escriptura són posats a prova i que són ajudats a redimir-se de parts de la seva vida que no van ser satisfactoris.

La Imma va voler iniciar un projecte de gran enormitat. Fa ja vora de 15 anys va anar a Mèxic a adoptar un nen d'allà i encara viu amb ell i són molt feliços. Els dos volen escriure una història de vida, clar que el centre vital de la Imma és el seu propi fill:

IMMA: La vida s'ha de viure. I de vides n'hi ha de molts tipus. No la triem, però quan la tenim hi hem de jugar, encara que no vulguem. (...) I, es clar, aquests infants també necessitaran una mà que els ajudi a avançar en el camí, una mà que els estiri quan quedin atrapats en un forat, que els ajudi a superar obstacles o a tornar al camí quan han anat a massa velocitat i no s'han pogut aturar a temps de no acabar estimbats i al marge. (...)

Tot el que queda reflectit aquí sobre la capacitat de superació i l'afany d'anhel d'anul·lar obstacles i afegir a això l'ajut i el suport que li podem donar com a mà amorosa i amiga. I si és fraterna, doncs tot agafa un esperit indestructible:

IMMA: Estimat fill, potser m'equivoco, però sento que la teva vida fins aquí ha estat com la d'aquests infants. Has viscut molt i has tingut moltes experiències, bones, no tant bones i també de molt dolentes. T'has trobat amb gent de tota mena, persones que t'han estimat i t'han cuidat i t'han donat la mà quan les has necessitat i persones que t'han fet mal. Molt mal! Totes elles han deixat la seva petjada en tu. (...) I ara, ha arribat el moment de fer una aturada. De mirar enrere i de mirar endins. Per saber on ets i qui ets Una aturada per reviure el trajecte fet i saber què portes a la motxilla. Una aturada abans de continuar el teu camí per la vida.

Mirar enrere i mirar endins per saber qui ets, per reviure el trajecte i fer l'aturada per continuar. No és cert que aquest és un episodi llargament apassionant i visualitzat en aquestes pàgines? Doncs mireu com ho planteja: *Tu vols explicar la teva història, i jo t'hi vull ajudar.*

L'essència dels tallers d'escriptura recollida en la relació humana més pura entre mare i fill, encara que sigui adoptiva, ens ofereix una interessant aportació, ja que és la mare que ofereix una relació que serà determinant per motivar al noi a participar-hi. Un exemple més de que la superació de problemes és important que s'enfoqui sempre amb el coratge sempre es

ressegueixi de motivació i eines, que l'Imma ja ha ofert com a procés infalible. El que crida l'atenció aquí és la devoció de la Imma per l'escriptura que ja ha transmès al seu fill, i que ara es disposa a traspasar tot l'exercici de la paraula en tots els components del projecte ABG com el que ja hem explicat.

Quan vam començar el grup d'homes en l'any 2013 havíem de resoldre en el primer debat el dubte existencial de si volíem parlar de transformació de la masculinitat en un grup on parlàrem de qüestions íntimes exclusivament entre homes o seria un grup unisex on podés entrar i sortir gent diversa on cadascú anés aportant diverses visions i experiències. Per això vam decidir que podia ser obert a tots els col·lectius i que, en tot cas, l'aportació femenina podia ser clau per generar i obrir altres finestres als nostres coneixements. La Maria (pseudònim) em demana que li canviï el nom per poder publicar el seu post en el blog que tenim en l'espai d'homes i que, per cert, el vam anomenar Orfeu en clara al·lusió a les retirades i els clars, llums i ombres, que ens disposem sempre a cobrir, i crec que aquest fragment de la Maria (carta que ens llegeix des d'un escrit a puny i lletra) ho il·lustra des de una exposició i un convidat a despullar-se amb una valentia que se li traspua aquí mateix i que ens llegeix en un grup on era l'única dona:

He necessitat molts dies per entrar en aquest espai. Abans de teclejar, he pensat molt en vosaltres, (malgrat no hagi respost ni un mail) en allò que vau explicar, en les expectatives que vaig intuir, en les polisèmies de les paraules dites i en l'emoció que va planar. El vertigen m'acapara. És així. Em pregunto què coi faig en un espai per compartir, desmembrar i reanomenar, la meva identitat. Sento fred. Sento por. Sento que surto de la meva àrea de comoditat per posar en joc, no crec que totes, disculpeu-me, les meves cartes. Necessito temps. Desitjo compartir. Ara sóc aquí, encetant de nou una plana en blanc i blanc només vol dir color, perquè quan sec al davant de la pantalla que obre les finestres que «jo» li ordeno, abans, un munt d'idees ja m'han voltat pel cap i, sobretot, pel cos. No entenc d'escriptures com a passatemp, tot i que de vegades m'hi refugio, per entretenir-me, per provar, per no capficar-me en altres qüestions, però quan ESCRIC ho faig des de la necessitat. Una necessitat que m'acompanya des que tinc ús de raó per donar veu a una amalgama d'angoixes, de sensacions que sovint no reconec, un desig d'anomenar allò que no entenc, tot i que és molt propi i primigeni, a una ànsia per anomenar allò que de moment només pot ser dit a través de l'escriptura; en definitiva, per donar veu a l'ambició de transformar les incomoditats en paraules boniques, per fer poesia d'una prosa existencial feixuga, incomprendible, trencada, i solitària i que implora ser reconeguda i estimada, encara que només sigui per mi.

Continua amb una proclama des de l'escriptura que cobreix les necessitats del ser. Aquelles que m'indaguen precisament des del que som i des d'allò que busquem re anomenar:

Per què, com escriure, sinó és a partir d'allò que som? Existeix la ficció, el fora de tot, si amb prou feines podem anomenar allò que som i experimentem? Per mi no. Existeix el paper d'embolicar les nostres obsessions, les nostres filies i fòbies, i com no, les nostres pors. Però

sempre les nostres, perquè no podem construir si no és a partir d'allò que podem anomenar. I només podem anomenar perquè coneixem i sabem, o com a mínim intuïm. Tot, per a més a més, explicar-vos que la novel·la no és autobiogràfica, gairebé gens, però sí és autoreferencial. I no tant per episodis concrets i reals de la meua vida, que algun sí que hi ha, sinó autoreferencial per la vida que m'envolta, per allò que xuclo dels demés, per allò que avui em sorprèn i demà m'espanta, per allò que m'interessa i que no entenc, i per totes les dones amb les que m'emmirallo, que em transformen, m'ensenyen i m'acompanyen, que envejo i en les que em projecto. I tots els homes, els quals em resulta més difícil de reconèixer-me des de la certesa que no són iguals a mi, però que tampoc tinc clar quan i com són de diferents, però sí, com de diferent m'hi relaciono. I els senyals que han deixat en el meu cos hi apareixen de manera, potser més superficial. I no n'estic satisfeta.

La indagació en la que volia incórrer la Maria, i que la va fer assistir i implicar-se en el grup durant 3 sessions, era d'una volada i expectatives que ens va consignar moltes qüestions que ens va conferir reptes de llarg recorregut, encara molt presents en el grup. D'aquí la seva sensació de no haver assolit. Després d'un procés incert per a ella en l'exercici d'escriptura que estava vivint, sentia una resistència encara que fos inconscient, que la va dur a venir al grup d'homes per obtenir un efecte-mirall per ella, mentre recreava encara la vivència d'aquella novel·la, des de la qual va entrar en el procés de crear aquesta història. El procés recreat, haver-ho obert en canal mentre tots estàvem corpresos, ens provocà aquesta paràlisi en el grup, per la qual els homes de la sala ens vam quedar sense paraula alguna. Més d'un silenci va expressar tots aquests anys d'incomprensions entre els que estàvem allà i que en el taller vam tractar de mitigar posant una primera pedra. Estranyament, potser després d'una certa reflexió posterior, vam notar un instant on les resistències humanes van obtenir certes flaqueses, sens dubte procedents del nostre patriarcat. Aquesta és una categoria que s'estén per les escriptures clarificadores que encara anirem encobrint. Parlem que quan intentem encobrir i sincerar quelcom que ha resseguit una sèrie d'escriptures de l'ànima, l'escriptura constitueix un grau més d'implicació amb un mateix, mentre que el fas extensible gràcies al mirall que t'han proporcionat en el pont que t'ofereix el grup. Aquí la Maria al mateix temps que reflexiona sobre l'escriptura, aporta cap a als companys la seva visió i es dona a conèixer gràcies a la seva escriptura emocional on la situa com una necessitat espiritual, concretant on vol i pot arribar amb ella. Estranyament la Maria ens fa veure que malgrat ser dona, pot patir igualment les incomunicacions i la soledat anàloga com la que patíem els homes en els fenòmens d'incomunicació que sempre comentem que patim. En aquestes llacunes humanes, l'escriptura li ofereix un camp on (re)situar les seves experiències amb ella mateixa i amb l'alteritat que troba en elles narratives més fèrtils per a la seva comprensió. Ens adonem que això ens farà molt bé a tot el grup i fins i tot uneix més en les finalitats que busquem, que sens dubte, voregen cada cop en barreres més estretes i menys incomprensibles. Gràcies Maria.

En aquest pas ens disposem de triangular aquests testimoniatges de les persones que han realitzat algun taller amb mi, a traslladar la ploma a persones amb qui he treballat individualment l'escriptura entre les que destaco algunes que estaven privades de llibertat i altres que superaven alguna situació difícil, ja sigui patològica o sentimental.

7.5. Entrevistes particulars:

Apart dels tallers d'escriptura que van anar resseguint els trajectes de vida dels seus participants, he anat realitzant altres seguiments individualitzats en els meus camins professionals en la inserció de col·lectius amb especials dificultats, especialment amb els que han estat privats de llibertat. Com a tutor de persones que es prestaven a accedir a un tercer grau penitenciari, l'eina artística i de l'escriptura m'era molt positiva per la persona que estigués oberta a sol·licitar ajuda per afrontar la incorporació social amb més garanties. En aquest cas, les metodologies a través de l'escriptura adopten aquesta aportació de reflexivitat amb un plus d'efectivitat a l'exercici, ja que un dels factors que prevalen més en aquest moment és que hi ha una dificultat de normalitzar la seva situació en quant a la seva socialització, en la qual la comunicació es veu mancada ja que les reaccions de rebuda no són com les que s'esperen i els pànics comencen a sobrevenir. En aquest sentit hi ha un procés essencial per la persona en el qual poder realitzar aquesta incorporació que fa que precisi d'un suport i una plataforma que sustenti els desequilibris que la pròpia casuística de la pròpia incorporació suposa.

Conec en Pedro en una Jornada⁴⁵¹ que es realitza al CEJFE (Centre d'Estudis Jurídics i Formació a Barcelona) on ell participa com a ponent explicant una experiència que ell desenvolupa en la biblioteca com a intern al centre de Lledoners. D'això ja fa 6 anys i justament després d'uns mesos va visitar IReS on jo intervenia en un programa del Re-incorpora't desplegant també una metodologia per treballar la història de vida⁴⁵² i recollir-la en l'escriptura per visualitzar-la i oferir-la com a proposta terapèutica i pedagògica per a la transformació definint els trets resilients de l'individu com a motor per a la incorporació. El Pedro no ho tenia fàcil. En aquell moment tenia 48 anys, dues filles que estaven amb la seva mare a Extremadura, però ell va decidir quedar-se a Barcelona, així que la inserció era pràcticament iniciar partint de zero i d'una ciutat nova. Amb ell vam treballar l'orientació laboral i vam rescatar alguns escrits que

⁴⁵¹ Tic i presó. Les presons en l'era d'internet; juny 2010;
http://www.alfadigital.info/Jornada_programa.pdf

⁴⁵² Annexos

l'ajudessin a visualitzar i a objectivar un itinerari d'incorporació. Després de 5 anys ens vam trobar i des de fa dos anys va treballant en l'hosteleria en la cèntrica i turística de Barcelona.

Conversem doncs sobre escriptura:

La escritura se desarrolló al principio por seguir a mi tío que le gustaba hacer versos y me salía de forma inconsciente. Los motivos eran buscándome a mí mismo, mientras eso me suponía una válvula de escape. Siempre era por desamor o desapego. Cuando estaba con tristeza o cuando algo no marchaba, entonces era cuando me salía de forma inconsciente y automática. Destapaba sentimientos y me surgía espontáneamente, como de forma natural. (...) Era como si necesitara hablar con alguien, entonces era cuando me ponía a la labor, ya que era como que quería explicar lo que me pasaba. Igualmente aunque si fuera una conversación conmigo mismo. Tenía dificultad para hablar, era tímido, en cambio la escritura me permitía abrir el dolor y el enfado sin tanta dificultad. Quizá era la forma de poder hablar en primera persona. (...) Nunca me consideré escritor pero me gustaba utilizarla para sacar o tratar algo de mí desagradable. A veces para mostrarlo a los demás o publicando en revistas locales, o en blogs i en otros medios digitales.

Al plantejar-li la idea d'escriptura no en té cap dubte. Utilitza el medi com a eina per la vida i l'aplica en termes curatius i terapèutics –si observem com contesta– encara que ara la viu des d'una opció de creixement que li ha canviat la seva relació amb el sí–mateix que cada vegada li aporta cap a les relacions externes o que ho aplica més afinadament:

Quando estaba en el Centro de Lledoners los sentimientos los volcaba en cartas como si escribiera a Aurora, mi pareja de ese momento. Esas cartas casi nunca las enviaba, aunque sí que vi que me servía para poner nombre a sentimientos, estados de ánimo, planes de futuro, expectativas... Era como tener una relación íntima donde podía acomodar todo lo que me pasaba en el interior y probaba de reflejar cómo estaba en el momento.

Había cartas muy positivas y curativas pero otras no. Eran conversaciones íntimas y como tales algunas eran complicadas para poder gestionar. Ahora creo que me han servido para formar mi cordura. Todos los episodios desagradables y por tanto me ha ordenado la experiencia. El paso del tiempo y en trazar un camino que no sé si hubiera llegado de otra manera. Hoy en día creo que ya no me hace falta ahora que ya estoy cubierto.

Traslladem la conversa cap a l'experiència i sobre el pas del temps i diu que ara que ja treballa ha deixat de banda. Final curiós per això de que sigui una vàlvula per gestionar el sofriment, i que encara podria retornar, encara que ja ho utilitza d'una manera més banal en les xarxes socials. Potser doncs és una eina per la vida quan un està necessitat, fet que ens proposa que l'eina en sí desenclava les limitacions que tenim per superar passatges vitals o inhibicions que potser no sabem que tenim. El que em crida aquí en el cas del Pedro és que sembla que en tot moment escriu des de l'inconscient sense programar, però dins d'un sentit narratiu que l'ha dut a desfer nusos, obtenir respostes i, si més no, detectar les qüestions importants que li connotaven els esforços que hauria de realitzar. En aquest cas de Pedro, se'm desperta

immediatament això que li comento, d'una cita de Marguerite Duras:⁴⁵³ *“Intentar saber què escriuríem si escrivíssim”*. Una genial elucubració des d'un aforisme que pot ser incitador del pensament originador de l'escriptura i que en el cas del Pedro em recorda la cita apuntada i que concreta moltes de les intencions que duia inscrites en la seva escriptura i que li han modelat el seu existir d'una manera que li ha obsequiat recursos per els dolors de la vida i les dificultats que havia de traspasar.

En la mateixa època i context laboral, conec l'Héctor López que també estava passant una condemna breu després de moltes vicissituds familiars i laborals. El seu cas és molt peculiar ja que comença una relació a cegues durant la seva privació de llibertat amb la Maria que també era reclusa a Wad-Ras. Tot gràcies a cartes que ell li anava escrivint a partir d'un concurs que havien organitzat allà, m'explica tot divertit. La relació epistolar d'un any i mig de cartes quasi diàries (em comenta que calcula que hi ha unes quatre-centes cartes guardades) acaba en núpcies després de sortir lliure al setembre de 2012, ja que Héctor li fa petició de mà però que no faran efectiva fins que es produeixi en llibertat. Tot va començar en un taller que van fer de cartes escrites i de targetes de Sant Valentí que es deia: *“Cupido entre rejas”*, i se les va empescar per tal que aquelles cartes circuïessin per altres centres trobant destinatàries i allà sorgí l'amor. Més tard van començar els contactes visuals, primerament en cinc vis a vis per les presons de mig Catalunya i després en centres oberts del casament.

El material que segueix existint són unes 400 cartes i un poema que em comparteix del que poso aquí un fragment⁴⁵⁴. El que se'n destaca és un amor nascut en l'escriptura en una relació epistolar com hem vist en casos cèlebres (veure p.333 Punt 5.6) i que descriuen relacions molt literàries. En aquest cas també tenim aquest component que arrenca d'un punt de passió des del qual s'inicia l'element resilient des del qual pot iniciar un punt d'inflexió per dues existències des de les quals les persones s'aniran superant obstacles rarament traspassats. El que concep després d'això que:

⁴⁵³ «Escribir a pesar de todo pese a la desesperación. No: con la desesperación. Qué desesperación, no sé su nombre. Escribir junto a lo que precede al escrito es siempre estropearlo. Y sin embargo hay que aceptarlo: estropear el fallo es volver sobre otro libro, un posible otro de ese mismo libro....Escribir es intentar saber qué escribiríamos si escribiéramos». Duras, Marguerite; Écrire; Gallimard; 1993

⁴⁵⁴ «Te conocí por carta estaban / prisionero mi corazón y mi alegría / me enamoré por letras que / me dicen cómo eres por / dentro sin conocerte.../ coincidimos en cosas del pasado que lastimaron nuestras vidas / pero al estar encerrados / los dos se acentuó la melancolía... No recuerdo en libertad / haber dicho tantas cosas / hermosas a una mujer... / menos escribirlas... / (...) Como odiar esta cárcel si / hizo que te conociera.../ como odiar este tiempo / que estamos separados / si será mayor el tiempo / que permanezcamos fundidos / uno con otro abrazados / como no dar a conocer / esto que nos pasa si ya / todo el mundo sabrá que / el corazón no puede ser enjaulado.» Héctor Luís López: «a mi querida María»

«yo no escribía por apariencia o por pasar el tiempo, sino por esa pasión por el escribir y esa fue mi entrada para el amor. Y además leerla a ella era un verdadero placer, aunque luego supe que ella no sabía escribir así que todo cambió para los dos, ya que aprendió también a escribir!! (Entra en la conversación María): a partir de todo esto aparece otro Héctor ya que se da cuenta de quién es. Estoy convencida, (vuelve a entrar Héctor). Yo estaba enamorado y sólo quería iniciar otra vida. Me la quería llevar en un llavero. Sólo consistía en proponérselo. Pero había que pasar de esa fase a otra y dejar atrás aquello, eso era muy difícil: tenía que rehacer mi vida!!»

M'adono del fet que la relació que s'encamina des de l'escriptura (apart del fet commovedor que acabo de relatar) potser concep un tipus de relació, donades les circumstàncies, propiciadora d'una construcció de compromís que crea un estímul resilient fent de contrafort per les dificultats que està vivint la persona. Per tant, el sentit que han d'adquirir les paraules en aquestes circumstàncies (autollenguatge + relació epistolar), serien les de contribuir al sentit de la pròpia superació i estimular a l'altra, de tramar unes millores per assolir un projecte de vida i de traçar-ho en connivència total amb l'altra creant el relat amb la suficient potència, vigor i confiança. Un origen ben plausible com és veu en el cas de l'Héctor i de la Maria:

«Recuerdo que fantaseaba con las palabras que no podía hablar con mis hijos, todo un reto de poder proyectar con todos aquellos ríos de sentimientos cruzados al estar encerrado y el anhelo de la libertad. También cómo llegué a gestionar todos los límites que me atravesaban, ya que mi de otra manera cabeza estaría pendiente todo el tiempo de venganza.» (en al·lusió a això diu en el poema que acabo de adjuntar): «Como odiar esta cárcel si / hizo que te conociera.../ como odiar este tiempo / que estamos separados / si será mayor el tiempo / que permanezcamos fundidos / uno con otro abrazados / como no dar a conocer / esto que nos pasa si ya / todo el mundo sabrá que / el corazón no puede ser enjaulado.»

Tota una proclamació simbòlica entre línies d'escriptura experiencial, de la capacitat resilient humana que és capaç de reparar i neutralitzar l'odi de tota una reclusió i d'un amor fragmentat, per accedir a obtenir capacitat de detectar i reconfigurar aquest projecte des de la reconstrucció a partir dels errors, cercant la capacitat de desaprendre per nous estils vitals. Tot un suport que reps per via amorosa, que les persones ja poden disposar des de diferents itineraris que es poden reorientar com a nou impuls per a cada persona.

Conclusions

Conclusions finals del projecte d'escriptura ABG:

Després d'haver detectat i haver pogut observar i reflexionar sobre les pautes dels tallers aplicats d'una manera pausada –i al màxim de reflexiu però actuant en tots ells intuïtivament– puc ja valorar algun dels objectius d'ensenyament–aprenentatge del procés d'escriptura en els que més podré mobilitzar i traspassar per arrencar cada procés d'escriptura els potencials de transformació personal i col·lectiu. Aquests seran els prioritaris i caldria adaptar-los als col·lectius amb els que s'apliquin:

- Desenvolupant punts narratius que es vagin cercant en les nostres històries detectant els elements resilients que em poden anar transformant mentre discrimino quins són aquests punts narratius bàsics determinants. (Circularitat).
- Discernint aquelles àrees que dictaminen els principals continguts de creixement pel sí–mateix (identificant potencial de creixement i d'empoderament).
- Analitzant els diferents aspectes que volem discriminar com a moviments cap a la transformació, les temàtiques essencials, posades a prova en la resolució de problemes, etc.
- Creant un espai d'escriptura que contribueixi a iniciar els nostres aspectes biogràfics i repensar-los com a nou projecte personal i hermenèutic elaborant cada potencial individual.
- Promovent espais de reflexió si formem part de col·lectius o grups de reflexió en els quals precisés de dur al debat qüestions conjuntes o del propi col·lectiu.
- Descobrint aspectes inèdits interns que impliqui obtenir una consciència superior dels temes que generen un autoconeixement enriquit i generatiu o aspectes vivencials que em permetin repensar-la.
- Proporcionant passes més cap a l'essència del participant com a pauta creativa, enfocant cap a les preguntes, dubtes o les qüestions que més concreti cap a un sentit personal.

Pautes i característiques dels tallers i que l'escriptura genera i garanteix en la fecunditat de l'exercici per tal de poder optimitzar el projecte ABG imaginant i detectant totes les temàtiques que les hi contribueixin.

- Habilitant aptituds i competències del nostre «jo» per manejar-les en el llenguatge (des de la comprensió i l'expressió) i dotant-les de noves habilitats per la relació.
- Cobrint les diferents aptituds i competències que ens ha de possibilitar l'accés a l'expressió i a la comprensió de nosaltres mateixos.
- Construint un aprenentatge cooperatiu per propiciar un acostament a aquest procés, al que podem anomenar la creació de sentit, identitari i de transformació.
- Recuperant la nostra memòria històrica exercitant un procés del pensament autobiogràfic que propiciaria un interessant moviment cognitiu i emocional.
- Propiciant l'exercici d'anomenar-se i possibilitar la reverberació que pot desenvolupar l'escriptura i el possible diàleg posterior que aquest fet regenera.
- Aplicar-ho en l'experiència narrativa com una gran eina de reflexivitat, des de la perspectiva del llenguatge, generant per a la paraula gran diversitat de recursos.
- Possibilitant l'experiència sobre la paraula enfocant cap a un compromís que constitueix el pas definitiu per obrir el procés de reflexió significativa cap al sí-mateix i cap al col·lectiu.
- Conscienciar a la persona de les enormes possibilitats que disposa entre els elements de l'escriptura.
- Establir una eina reflexiva i relacional on poder expressar en moltes línies i continguts per a la persona i on establir directrius cap a la transformació i/o la capacitat resilient.

Conclusions finals sobre l'exercici concret de l'escriptura:

Començo en unes traçades que m'havien deixat sobre els aspectes de l'hermes vistes en el cap. 3 i que entomo aquí i que es veuran rubricades per les contemplacions que podem corroborar ara:

- En primer lloc assenyalo la necessària (auto)educació i formació en l'art de la mirada (crítica i selectiva) en la que obrir tota finestra cap a l'orientació en xarxa on la paraula sigui un exposar-se entre l'obertura pròpia i l'actitud cap a l'escolta (aspecte que comentem constantment en els tallers).
- Transmetem en la poètica on la paraula adquireix capacitat generativa en la pròpia gènesi i en la formació complexa entre la interpretació de l'hermes que afavoreixi la comunicació i la comprensió dels continguts de l'autocomprensió i en coneixements amplis de l'autoconsciència (com he assenyalat des del cercle hermenèutic).

- Ampliar la identitat del nostre llenguatge creatiu per tal d'accedir a una narrativa que ompli la pròpia existència que realment estigui orientada al canvi i a la transformació.
- Orientar al nostre llenguatge cap a la complexitat mentre llegim les nostres diferents dimensions de la paraula que ompli les diversitats que identifiqui els signes, les senyals i els significats entre les paraules. Hermenèutica poètica veure en Gadamer i Heidegger (cap. 3 i 4) i Eco i Bajtin (cap. 5)

Per tant podem realitzar la triangulació mentre reflexiono si s'ha assolit el que plantejava una mica abans:

- Les triangulacions que possibilita la metodologia dels tallers ofereixen una visió molt suggerent per al participant si s'aconsegueix un clima grupal que interaccioni mútuament i recíproca en tots els participants, amb el requeriment tant personal i grupal tant d'implicació i convicció sobre la motivació pel procés.
- Aquestes formulen una visió del grup en direcció a cada participant molt influent que genera un efecte «*fractal*» segons el qual es promou l'empatia general i un coneixement mutu pel qual l'individu s'implica i es responsabilitza en el procés.
- Les motivacions i punts d'inflexió pels quals la persona orienta els seus episodis i moments d'escriptura narrativa són molt variats i heterogenis. Els punts on neix aquesta creativitat troba en alguns aspectes inacabats o insatisfactoris del ser humà un dels punts clau per tal que compti amb els efectes de la narració.
- Altres motivacions clau serien la voluntat de poder deixar una obra que aportí el llegat personal, dirigint-se cap a la seva successió, etc.
- Les diferents motivacions varien molt sobre els episodis que poden establir-se en funció de l'edat ja que és desitjable que hi hagi sensibilitat en la memòria episòdica que et proporciona el fet de tenir certa edat. En aquest sentit m'ha sorprès gratament els resultats dels tallers d'històries de vida amb les persones de més edat pel fet de disposar d'aquesta memòria episòdica alhora que la voluntat de deixar un llegat.
- Molt valuós ha estat també per la condició femenina de les persones de més edat que he acompanyat pels tallers, ja que han pogut reparar algunes parts de contingut familiar i d'activitat social, cultural i cíviques on les dones grans sempre s'han pogut desenvolupar encara que amb alguns límits (que han ajudat a relativitzar), imposats per església. Molta temàtica partia d'aquestes dificultats culturals, polítiques, lingüístiques i religioses.

- Els estils per accedir a desentrellar són els més diversos en tots els seus aspectes semiòtics i semàntics, òbviament, però cal pensar que en les escriptures del «jo» tenen molt valor els aspectes quotidians des dels que rescatar i afegir els temes més verídics i autèntics dels quals generar aquell llegat o els que volem expressar als demés. Allò que volem dir a l'altre.
- Les voluntats de poder del sí-mateix, d'empoderament i apropiació són elevades quan podem compartir amb l'altre les històries de vida ja que fem la nostra història reproduïble accedint al seu reconeixement públic, per així dir-ho, si en el grup hi ha compromís en voler realment el canvi.
- Aquests elements que es proposen des de la voluntat de poder del sí-mateix, ens ajuden a identificar els nostres punts que contribueixen als nostres fenòmens resilients.
- La recerca d'aquests punts excaven en zones sensibles pel «jo» des d'una possible autoreferencialitat excessiva, i això accedeix a zones profundes des de les que et col·loques en conflicte o en zona de no-confort amb resultats incerts i pantanosos.
- Els grups d'escriptura són necessaris –segons manifesten els propis protagonistes– dins la màxima motivació i implicació ja que tots els participants hi aporten en la mesura similar que permeti lectures per tal que tothom contribueixi a explicitar-les en relació a la transformació.
- Aquest factor produeix que l'exercici disposi de certs moments que siguin de productivitat variable en el que la persona ha de travessar i transitar en certes indagacions molestes i difícils de gestionar. Aquí es requereix d'un conductor del taller sensible en aquestes dificultats, i d'un grup que ho percebi i actuï amb delicadesa. Aquest fet genera situacions de complexitat que fan fregar els conflictes que requereixen d'una gestió grupal el més assembleària possible.
- Els recolzaments que tinguis externs i el reconeixement que s'hi busca en ells, són mòbils molt positius per exigir-se en l'escriptura i obtenir-ne resultats. El que hem vist és que això, tanmateix, tensa realment les relacions dins del grup, i en les relacions externes dels seus membres. Així, diria que buscar reconeixement com a motivació per escriure és una arma de doble tall.
- Un altre factor clau a l'hora de detectar els motors d'arrencada per a l'escriptura és la cerca de reconeixement que pot ser desencadenant de moltes de les impressions creadores a l'hora de començar a motivar iniciant un projecte del jo.

- L'altre factor desencadenant és l'aspecte de voler reordenar el pensament, la memòria i voler recordar al màxim records d'infantesa o imatges de l'inconscient. En aquest sentit les patologies de les malalties degeneratives o de la memòria fan molt pertinent enfocar molts processos amb l'escriptura amb persones i/o col·lectius que reforcin l'organització del pensament i de la memòria personal, per prevenir-nos de l'oblit, cercar exercitar la part funcional i exercitar el llenguatge narratiu de la memòria com una prova sobre les capacitats de l'individu. Per poder treballar la memòria episòdica és molt útil fer feina de recordar a través d'hemeroteca, fotografies, pel·lícules, etc. I habilitar espais de conversa on rememorar costums, vivències, històries narrades, contes de l'època i demés. Tots els aspectes de la història oral seria un bon recurs per enfocar un treball cap a la memòria.

Per acabar m'agradaria tancar amb algunes cites més que escometen visions de tipus aforístic per acabar de concretar l'exercici de l'escriptura per deixar que aflorin les darreres reflexions.

"Hace años me pregunté: ¿por qué escribo música?"

"Un músico indio me dijo que la respuesta tradicional en la India era":

Para serenar la mente y hacerla así susceptible de influencias divinas"

(John Cage Silencio)

Para crear, me destruí; tanto me exterioricé, dentro de mí, que dentro de mí no existo sino exteriormente. Soy la escena viva donde pasan varios actores representando varias piezas.

Fernando Pessoa

La verdad no se puede encontrar, la verdad no es palabra... pero el resplandor de la verdad es la poesía, y la poesía es silencio, no es palabra.

Alejandro Jodorowsky

Siento una claridad tan grande que me anula como persona común y corriente. Es una lucidez vacía, ¿cómo explicarlo?, algo así como un cálculo matemático perfecto que, sin embargo, no se necesita. Y no entiendo aquello que entiendo.

Clarice Lispector

La única responsabilidad verdadera del hombre creativo: la que tenemos frente a nuestros seres fantásticos.

Federico Fellini

No tenemos más que un recurso frente a la muerte: hacer arte antes de que llegue.

René Char

Siempre pensamos que la poesía está diciendo algo y está haciendo que pase algo, no diciéndolo.

Hugo Mujica

Dad palabra al dolor; el dolor que no habla gime en el corazón hasta que lo rompe.

William Shakespeare

*La poiesis es el hecho de que en ella algo pasa del no-ser al ser,
de la ocultación a la plena luz de la obra.*
Giorgio Agambem

*El único medio de soportar la existencia,
es aturdirse en la literatura como en una orgía perpetua.*
Gustave Flaubert

*El arte no es una evasión de la vida. Es precisamente todo lo contrario. El arte es nada menos
que la expresión central de la vida. Un artista no es un individuo que hace resplandecer un cielo
mecánico ante el público. Eso lo hace el sacerdote. El artista afirma, llevado por la plenitud de
su propia vida, crea...*
James Joyce

Hay un gran silencio dentro de mí. Y ese silencio ha sido la fuente de mis palabras.
Clarice Lispector

*De hecho, las obras de arte son siempre el producto de haber estado en peligro,
de haberse uno desplazado hasta el final mismo de la experiencia,
hasta donde el hombre no puede avanzar más.*
Rainer Maria Rilke

Poesía que no desciende de lo alto, asciende de lo hondo. No se hace, se padece: nace.
Hugo Mujica

BIBLIOGRAFÍA

- Agamben, Giorgio (2005) **La potencia del pensamiento**; Neri pozza editore, Vicenza
- Agamben, G. (2001) **Infancia y historia**, Adriana Hidalgo, Buenos Aires
- Agamben, G. (2001) **Medios sin fin. Notas sobre la política**, Pre-Textos, Valencia
- Arendt, H. (1998) **Los orígenes del totalitarismo**, Taurus, Madrid
- Arendt, H./Heidegger, M. (2000) **Correspondencia, 1925-75**, Herder, Barcelona
- Arendt, H. (2005) **La condición humana**; Paidós, Barcelona
- Arendt, H. (2000) **Rahel Varnhagen. Vida de una mujer judía**, Lumen, Barcelona
- Argullol, R. (2000) **Aventura. Una filosofía nómada; Acantilado**. Quaderns crema, Barcelona
- Aristòtil; (1974) **Poética**; Gredos, Madrid.
- Bajtín, Mijail (1982) **Estética de la creación verbal**, siglo XXI editores, Madrid
- Bajtín, M. (1989) **Teoría y estética de la novela**; Taurus; Madrid
- Bajtín, M. M. (1993a). **La construcción de la enunciación**, en Adriana Silvestri y Guillermo Blanck (1993): **Bajtín y Vigotski: la organización semiótica de la conciencia**. Barcelona: Anthropos.
- Bajtín, M. M. (1993b). **¿Qué es el lenguaje?**, en Adriana Silvestri y Guillermo Blanck (1993). Barcelona: Anthropos.
- Bárcena, F. (2004) **El delirio de las palabras. Ensayo para una poética del comienzo**. Herder Ed, Barcelona.
- Barthes, Roland (1972) **Le degré zéro de l'écriture**, Seuil; Paris
- Barthes, R.; (2002) **Variaciones sobre la literatura**, Paidós; Barcelona;
- Barthes, R. (1987) **El susurro del lenguaje: más allá de la palabra y la escritura**; Paidós *Comunicación*.
- Barthes, R. (2015) **Fragments d'un discours amorós**, Àtic dels llibres, Barcelona
- Barthes, R. (2009) **La cámara lúcida. Notas sobre fotografía**. Paidós; Madrid
- Benjamin, Walter (2011) **Diario de Moscú**; Ediciones Godot; Buenos Aires
- Benjamin, W. (2008) **El Narrador**; Ediciones Metales pesados; Santiago de Chile
- Benjamin, W. (2001) **Assaigs de literatura contemporània**; Columna Ed; Barcelona
- Blake, William (2003); **Matrimonio del cielo y el infierno. Los cantos de experiencia**. Visor Libros. Madrid
- Blanchot, Maurice (2012) **El espacio literario**; Paidós comunicación; Barcelona
- Bruner, J. (1991) **Actos de significado. Más allá de la revolución cognitiva**; Alianza Editorial, Madrid

- Bruner, J. (1988) **Realidad mental y mundos posibles. Los actos de la imaginación que dan sentido a la experiencia**; Gedisa, Barcelona.
- Buber, Martín (1981) **¿Qué es el hombre?** Fondo de Cultura Económica (Breviarios No.10), México
- Butler, Judith (2009) **Violencia ética y responsabilidad**; Amorrortu editores; Buenos Aires
- Canetti, E. (1987) **El corazón secreto del reloj**, Muchnick Ed., Barcelona
- Canetti, E. (1980) **La conciencia de las palabras**, trad. De J. J. Solar; México, FCE, Canetti, E.; **Auto de fe**; Muchnick Ed.; Barcelona
- Cobo Romaní, Cristóbal; Moravec, John W. (2011) **Aprendizaje Invisible. Hacia una nueva ecología de la educación**; Col·lecció Transmedia XXI. Laboratori de Mitjans Interactius / publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona. Barcelona (versión PDF)
- Cocteau, Jean (2006) **La dificultad del ser**; Siruela, Madrid
- Cyrułnik, B. (2003) **De Cuerpo y Alma. Neuronas y afectos: la conquista del bienestar**. Barcelona: Gedisa
- Cyrułnik, B. (2009) **Autobiografía de los espantapájaros**. Testimonios de resiliencia: el retorno a la vida. Gedisa. Barcelona
- Cruz, Manuel (1986) **Narratividad: la nueva síntesis**; Ediciones 62; Barcelona
- Damasio, Antonio (2010) **Y el cerebro creó al hombre. ¿Cómo pudo el cerebro generar emociones, sentimientos, ideas y el yo?**; Editoriales Destino; Barcelona
- De Beauvoir, S. (1969) **La medida de l'home**; Edicions 62, Barcelona
- De Man, Paul (1979) **Alegorías de la lectura; lenguaje figurado en Rousseau, Nietzsche, Rilke y Proust**; Editorial Lumen; Barcelona
- Deleuze, Gilles (1989) **Lógica del sentido**; Paidós ibérica
- Deleuze, G. (1999) **Conversaciones**, Pre-textos, Valencia
- Deleuze, G. (1996) **Crítica y clínica**, Barcelona, Anagrama
- Delgado; Juan Manuel; Gutiérrez; Juan (1995) **Métodos y técnicas cualitativas de investigación en Ciencias Sociales**; Síntesis Psicología; Barcelona
- Delors, J. (1996) **Educació: hi ha un tresor amagat a dins**. Barcelona. UNESCO
- Demetrio, D. (1999) **“Escribirse”. La autobiografía como curación de uno mismo**. Paidós, Barcelona
- Derrida, J. (1989) **Escritura y diferencia**, *Anthropos*, Barcelona
- Derrida, J. (1988) **Memorias para Paul de Man**, Gedisa, Barcelona
- Dilthey, Wilhem (1978) **Obras de Wilhem Dilthey, Vol. VII**, FCE, México
- Dostoievsky, F. (2003) **Memorias del subsuelo**; Cátedra; Madrid
- Duras, Marguerite (1978) **Écrire**; Gallimard; Paris

- Eco, Umberto (1997) **Seis paseos por los bosques narrativos**; Editorial Lumen; Barcelona
- Eco, U. (1988) **Semiòtica i llenguatge**; Editorial Laia; Barcelona
- Eco, U. (1999) **La estructura ausente; introducción a la semiótica**; Editorial Lumen; Barcelona
- Eco, U. (2011) **Confesiones de un joven novelista**; Debolsillo. Penguin Random House Ed, Barcelona
- Forés, Anna (2002) **El teatro de la mente y las metáforas educativas. La didáctica de la educación social**; Fundación Pere Tarrés. Ñaque Editora, Ciudad Real
- Foucault, Michel (1988) **Nietzsche, la genealogía, la historia**; Pre-Textos, Valencia
- Foucault, M. (1994) **its et écrits**, bajo la dirección de François Ewald y Daniel Defert, vol.4, Gallimard, París*
- Foucault, M. (1999) **El nacimiento de la clínica. Arqueología de la mirada clínica**, Siglo XXI Editores, Madrid,
- Foucault, M. (1971) **L'ordre du discours**, Gallimard, Paris. [El orden del discurso, Tusquets, Barcelona, 1999]
- Foucault, M. (2013) **La inquietud por la verdad. Escritos sobre la sexualidad y el sujeto**; Siglo XXI Editores; Buenos Aires, Selección de textos de Dits et écrits I y II; Uso de los placeres y técnicas de sí
- Foucault, M. (1995) **La voluntad de saber, Historia de la sexualidad**, Vol.1, Siglo XXI Editores, Madrid
- Foucault, M. (1978) **Historia de la sexualidad**; Volumen 2; Siglo XXI; Madrid;
- Foucault, Michel (2005), **Historia de la sexualidad, III: El cuidado de sí**; Edición a cargo de Julio Varela y Fernando Álvarez-Uría. Siglo XXI, cuarta edición, corregida y revisada; Madrid.
- Frankl, Viktor E. (1993) **El hombre en busca del sentido**. 14 ed. Herder, Barcelona
- Freire, Paolo (1994) **Cartas a Cristina. Reflexiones sobre mi vida y sobre mi trabajo**; Siglo XXI editores; Madrid;
- Gadamer, H-G. (1977) **Verdad y método**, Sígueme, Salamanca
- Gadamer, H-G. (1991) **Verdad y método**, VOL. II, Sígueme, Salamanca
- Gadamer, H.G. (1993) **Arte y verdad de la palabra**, Paidós Estudio, Barcelona
- Gadamer; H.G. (1999) **Quien soy yo y quien eres tú. Cristal de aliento. Lectura de Paul Celan**. Herder, Barcelona
- Gadamer, H.G. (1996) **Concepto oculto de la salud**; Gedisa; Barcelona
- Giddens, A. (1994) **Modernidad e identidad del yo: el yo y la sociedad en la época contemporánea**; Península, Barcelona
- Grombowitz, H. (1995) **Ferdydurke**, Seix Barral, Barcelona,.
- Hallyday, Michael (1975) **Learning How to Mean**, Edward Arnold, Londres

- Handke, P. (1991) **Historia del lápiz**, Península, Barcelona
- Handke, P.; (1992) **J'habite une tour d'Ivoire**. *Bourgeois, Paris*
- Heidegger, Martin (1994) **Hölderlin y la esencia de la poesía**; Anthropos. Barcelona
- Heidegger, M. (2013) **Nietzsche**; Editorial Planeta; Barcelona
- Heidegger, M. (1988) **Identidad y diferencia**; Anthropos; Barcelona
- Heidegger, M. (2009) **Tiempo e historia**. Minima Trotta, Barcelona
- Heidegger, M. (2002) **Camino al habla**. Ed. Serbal; Barcelona
- Heidegger, M. (1958) **Arte y poesía**. Fondo de Cultura Económica; México D.F.
- Heidegger, M. (2014) **Problemas fundamentales de la fenomenología**; Alianza Ed.; Madrid
- Herman Hesse (1996) **El lobo estepario**. Alianza LB, Madrid
- Hirschman, A.(1991) **Retóricas de la intransigencia**. FCE, Méjico
- Jakobson, Roman (1981) **Linguistics and Poetics en Selected Writings, III**, Mouton, La Haya
- Jankélévitch, V. (1986) **La ironía**, Taurus, 2ªed. Madrid
- Joyce, J. (1978) **Retrato del artista adolescente**; Alianza Ed; Madrid
- Joyce, James (2011) **Sobre la escritura**; Alba Editorial; Federico Sabatini ed.; Barcelona
- Kafka, F. (2004) **Carta Al Padre Y Otros Escritos**; Alianza Editorial; Madrid
- Kafka, F. (2010) **Diarios (1910-1923)**; Editorial Lumen; Barcelona
- Kafka, F. (2011) **La transformación y otros relatos**; Letras Universales. Ediciones Cátedra; Madrid
- Klein, Irene (2007) **La ficción de la memoria**; la narración de historias de vida; Prometeo libros, Buenos Aires
- Kierkegaard; S. (2013) **El concepto de la angustia**; Alianza Editorial; Madrid;
- Kierkegaard; Sören (2008) **Tratado de la desesperación en La enfermedad mortal**. Colección: Estructuras y Procesos. Filosofía. Editorial Trotta, Madrid
- Larrosa, J.; (2000) **Pedagogía profana**; Ediciones Novedades Educativas, Buenos Aires
- Le Breton, D. (2001) **El silencio**, Madrid, Sequitur
- Lévinas, Emanuel (1993) **Humanismo del otro hombre**. Caparrós, Madrid
- Llovet, Jordi (2005) **Teoría literaria y literatura comparada en la Interpretación de la obra literaria**; Ariel letras, Barcelona
- Marina, José Antonio (2006) **Anatomía de la por**; Editorial Anagrama/Empúries, Barcelona
- McMahon, Darrin M. (2006) **Una historia de felicidad**, Santillana, Madrid
- Marcuse, Herbert (2010) **Eros y Civilización**, Editorial Ariel.

- Maslow, A.H. (1983) **El hombre autorrealizado**. Kairós, Barcelona
- Michaels, A. (1997) **Piezas en fuga**, Alfaguara, Madrid
- Moreno, Amparo (1986) **El arquetipo viril protagonista de la historia. Ejercicios de lectura no androcéntrica**, Ed. La Sal, Barcelona
- Moreno, Amparo (1988) **La otra política de Aristóteles. Cultura de masas y divulgación del Arquetipo Viril**, Icaria, Barcelona
- Morin, Edgar (2001) **Tenir el cap clar; per organitzar els coneixements i aprendre a viure**. Edicions La Campana, Barcelona.
- Morin, Edgar, (2002) et al. **Educar en la era planetaria**, Universidad de Valladolid
- Mújica, Hugo (1995) **La palabra inicial; la mitología del poeta en la obra de Heidegger**; Trotta Editorial, Madrid.
- Mújica, Hugo (2002) **Poéticas del vacío**; Editorial Trotta; Madrid
- Mújica, Hugo (1997) **Flecha en la niebla**; Editorial Trotta; Madrid
- Musil, R. (2004) **Diarios, notas y apéndices**; Debolsillo, Barcelona
- Nietzsche, Friedrich (1972) **Antes de la salida del sol, de Así habló Zaratustra**. Alianza editorial,
- Nietzsche, F. (1996) **El caminante y su sombra, en Humano, demasiado humano**. Akal, Madrid
- Nietzsche, F. (1996) **Humano, demasiado humano**. Fragmentos póstumos; Vol. 1 (1876 hasta invierno 1877-1878) Akal, Madrid.
- Nietzsche, F. (1996) **Humano, demasiado humano**. Fragmentos póstumos; Vol. 2 (primavera 1878 hasta Noviembre 1879) Akal, Madrid
- Nietzsche, F. (2000) **El gaya saber**, Austral; Madrid
- Nietzsche, F. (2007) **Ecce homo**; Accent editorial, Barcelona
- Nietzsche, Friedrich; Vaihinger, Hans (1990) **Sobre verdad y mentira**; Editorial Tecnos, S.A.; Madrid
- Nietzsche, F. (2012) **Más allá del bien y del mal**; Alianza Editorial; Madrid
- Panikkar, R. (1995) **La intuición cosmoteándrica**; ed. Trotta, Madrid
- Pessoa, F. (2002) **El llibre del desassossec**; Quaderns crema, Barcelona
- Pessoa, F. (1995) **Poesías completas de Alberto Caeiro**, Pre-textos, Valencia
- Pessoa, F. (1991) **Odas de Ricardo Reis (1914-34)**, Espasa Calpe, col. Austral, Madrid
- Pessoa, F. (1978) **Antología de Álvaro de Campos**, versión y notas de José Antonio Llardent, Editora Nacional, Madrid
- Pessoa, F. (2013) **Un corazón de nadie. Antología poética (1913-1935)**; Edició de Galaxia Gutenberg; Barcelona

- Fernando Pessoa/Alberto Caeiro; **Poemas Inconjuntos**; Escrito entre 1913-15; Publicado en *Atena* nº 5, febrero de 1925
- Postic, Marcel (1982) **La relación educativa**. Narcea; Madrid
- Proust, Marcel (1998) **En busca del tiempo perdido, vol. I; Por el camino de Swan**; Alianza Ed.; Madrid.
- Proust, Marcel (2006) **En busca del tiempo perdido, vol. VII: El tiempo recobrado**, Alianza Ed.; Madrid
- Ricoeur, Paul (1999) **Historia y narratividad**; Paidós I.C.E./U.A.B., Barcelona
- Ricoeur, P. (1975) **La métaphore vive**, Le Seuil, Paris
- Ricoeur, P. (1983) **Temps et récit. Tome I : L'intrigue et le récit historique**, Le Seuil
- Ricoeur, P. (1984) **Temps et récit. Tome II : La configuration dans le récit de fiction**, Le Seuil
- Ricoeur, P. (1985) **Temps et récit. Tome III : Le temps raconté**, Le Seuil
- Ricoeur, P. (1990) **Soi-même comme un autre**, Le Seuil
- Rilke, R.M. (1996) **Cartas a un joven poeta**, Obelisco, Barcelona
- Rilke, R.M. (1993) **Elegías del Duino, Sonetos a Orfeo**, Cátedra, Madrid
- Rilke, R.M. (2004) **Sonetos de Orfeo**; Visor libros, (Trad. Otto Dörr), Madrid
- Rilke, R.M. (2011) **Correspondencia**; Rainer Maria Rilke – Lou Andreas-Salomé; José J. de Olañeta editor; Palma de Mallorca
- Rousseau, J.J. (1975) **Las confesiones**; Espasa-calpe; Madrid.
- Rousseau, J.J. (1980) **Del contrato social; Discurso sobre las ciencias y las artes; Discurso sobre el origen y fundamentos de la desigualdad entre los hombres**, Madrid, Alianza,
- Rousseau, J.J. (1969) **Lettres morales, en Oeuvres completes, 5 vol.** Gallimard, Paris
- Rogers C. (1987) **El camino del ser**; Editorial Kairós, Barcelona
- Salinas, Héctor (1998) **Individuo, cultura y crisis**; Desclée De Brower, Bilbao
- Salmon, D. (2001) **Tumba de la ficción**; Anagrama; Barcelona
- Salmon, D. (2001) **Storytelling. La máquina de fabricar historias y formatear las mentes**. Grupo 62; Barcelona;
- Sandín, M^aPaz (2003) **Investigación cualitativa en educación. Fundamentos y tradiciones**; McGraw-Hill/Interamericana S.A.U.; Aravaca (Madrid)
- Sartre, J.P. (1996) **La náusea**, Alianza, 9^{ed}, Madrid,
- Séneca (1984) **Cartas a Lucilio**; Orbis; Barcelona

- Sivestri, Adriana; Blanck, Guillermo (1993) **Bajtín y Vigotsky: la organización semiótica de la conciencia**; Anthropos, Barcelona.
- Sloterdijk, G. (2001) **Eurotaoísmo**, Seix Barral, Barcelona
- Sontag, S. (2002) **La estética del silencio**, en Estilos radicales, Suma de Letras, Madrid
- Sperling, D. (2001) **Del Deseo. Tratado erótico – político**; Biblos, Buenos Aires
- Steiner, G. (2003) **Las palabras y el silencio**; Gedisa; Barcelona
- Steiner, G. (2001) **Gramática de la creación**, Siruela, Madrid
- Steiner, G. (2009) **Errata. Examen de una vida**. Siruela, Madrid
- Steiner, G. (2012) **La poesía del pensament**; Arcadia; Barcelona
- Tabucchi; A. (2006) **Autobiografías ajenas. Poéticas a posteriori**; Anagrama; Barcelona
- Taylor, Ch. (1996) **Fuentes del yo. La construcción de la identidad moderna**. Paidós básica. Barcelona
- Tolstoi, L. (2008) **Confesión**; Acantilado, Barcelona
- Valéry, Paul (1984) **L'idée fixe. Deux hommes à la mer**. Tirages restreints, Gallimard. Nouvelle édition revue et corrigée par l'auteur
- Van Manen, Max (2003) **Investigación educativa y experiencia vivida**; Colección Idea Universitaria-Educación, Idea Books, Barcelona
- Vattimo, G. (1989) **Más allá del sujeto. Nietzsche, Heidegger y la hermenéutica**; Paidós Studio; Barcelona;
- Vattimo G. (1998) **La sociedad transparente**, Paidós, Barcelona
- Vigotsky; Lev. S. (2006) **Psicología del arte**; Paidós, Barcelona
- Walser, Robert (2004) **Vida de poeta**; Alfaguara; Madrid
- Wilde, O. (1999) **De profundis**; Muchnik, Barcelona
- Wittgenstein, Ludwig (1997) **Investigaciones filosóficas**; edicions 62, Barcelona
- Wittgenstein, L. (1994) **Tractatus Logico – Philosophicus**; Altaya, Barcelona

- Wittgenstein, L. (1991) **Diarios secretos**, Alianza, Madrid
- Wittgenstein, L. (1982) **Diario filosófico (1914-1916)**, Ariel, Barcelona
- Yourcenar, M. (1995) **Memorias de Adriano**, Altaya, Barcelona
- Zambrano, M. (1990) **Claros del bosque**, Seix Barral, Barcelona,
- Zambrano, Maria; (2002) **L'art de les mediacions (textos pedagògics) 1904-1991**, Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona
- Zambrano, M. (1987) **Hacia un saber del alma**; Alianza Tres; Madrid
- Zambrano, María (2001) **La confesión: género literario**; Siruela; Madrid
- Zambrano, María (1987) **A modo de autobiografía**; en *Anthropos*, nº 70/71, Barcelona
- Zambrano, M. (2004) **La razón en la sombra. Antología crítica**; Ediciones Siruela; Madrid
- Zweig Stefan (2009) **Correspondencia Hess-Zweig**; Acantilado. Quaderns crema; Barcelona
- Zweig, S. (2013) **Tres poetas de sus vidas. Casanova, Stendhal, Tolstoi**; Austral. Editorial Planeta; Barcelona;
- Zweig, S. (1946) **La lucha contra el demonio; Hölderlin, Kleist, Nietzsche**; Editorial Apolo; Barcelona
- VVAA.; Romera, J; Yllera, A.; García-Page, M.; Calvet, R. (1993) **Escritura autobiográfica**; Visor libros; Madrid UNED; 1993. Loureiro; Ángel G.; **Direcciones en la teoría de la autobiografía**, p.33-46; Visor libros; UNED; Madrid

ARTICLES

- Arnold, Rolf (2012) **Una comunicació elegant; deu regles per al diàleg en la formació contínua**. Quaderns d'Educació Contínua: Centre de recursos i Educació Contínua (CREC); Q25: Històries de vida i emancipació
- Ferrer, Virginia Rosa (1999) **Para una ecología del lenguaje (sostenibilidad de la palabra y formación)**; publicado en *Diálogos, educación y formación de personas adultas*, nº19-20, pp. 38-45

- Ferrer, Virginia Rosa (2006) *De Penélope y Antígona y viceversa: los desaprendizajes del profesorado para la complejidad educativa*; en Avances en complejidad y educación: Teoría y práctica; Ediciones Octaedro, Barcelona pp. 85-112.
- Foucault, Michel (1994) **¿Qué es la ilustración?** En Revista de Pensamiento Crítico, Nº1 Mayo-Julio. Introducción Juan A. Jácome
- Greiff, P. (1995) **Juicio y castigo: perdón y olvido**. Debats, nº 54. Pp. 22-33;
- Guillaumin, Arturo (2006) *Hacia una pedagogía de la complejidad*; en Avances en complejidad y educación: Teoría y práctica; Ediciones Octaedro, Barcelona; pp. 169-206
- Jiménez a Gil Cantero (2001) **Educació i crisi del subjecte** en Teoria de l'educació 13
- Moreno Sardà, A. (2014): **La historia de la comunicación: aportaciones a la construcción de un humanismo plural, posicionado, en red y cooperativo**. Historia y Comunicación Social. Vol. 19. Núm. Especial Febrero. Págs. 79-91.
- Sprinker, Michael (1991) *Ficciones del yo: el final de la autobiografía*; artículo publicado nº29 de la revista Anthropos; monografía sobre "la autobiografía y sus problemas teóricos", Barcelona
- Vattimo, Gianni (1991) **La crisis de la subjetividad de Nietzsche a Heidegger; "Ética de la interpretación"**, traducción de T. Oñate, Barcelona, Paidós
- Vattimo G. (2007) **Hermeneusis e historicidad**; Anthropos; nº217; Barcelona
- Quaderns d'Educació Contínua: Centre de recursos i Educació Contínua (CREC) (2012) **Q25: Històries de vida i emancipació**; Rolf Arnold; Una comunicació elegant; deu regles per al diàleg en la formació contínua
- Revista francesa MULTITUDES Marzo- 2000, en el nº 1 de la. Traductor: Muxuilunak. Michel Foucault, **La volonté de savoir**.
- Papeles del Seminario María Zambrano por Elena Laurenzi, «**María Zambrano filósofa de la Aurora**», pp.16-24. file:///C:/Users/Jordi/Downloads/144880-237808-1-PB.pdf
- Rilke, R.M.; **Otra parte de los nuevos poemas**, 1908; a <http://www.letrasenlinea.cl/?p=197>
- Kierkegaard *on Why Anxiety Powers Creativity Rather Than Hindering It*:
https://www.brainpickings.org/2013/06/19/kierkegaard-on-anxiety-and-creativity/?utm_source=buffer&utm_campaign=Buffer&utm_content=buffer02a1e&utm_medium=twitter

HISTORIES DE VIDA; TREBALLS DE RECERCA I TESIS DOCTORALS

Bonaterra, Jordi; (2010) **L'autobiografia transformadora ; una proposta d'apropiació**. UB: Facultat de Pedagogia; Màster d'Intervencions Socials i Educatives

Jane, O.; Miralles, E.; Fernández, I. (eds.) (2013) **Memòria personal. Una altra manera de llegir la història**, Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.

Comas d'Argemir, d.; et al. (1990) **Vides de dones: treball, família i sociabilitat entre les dones de classes populars (1900-1960)**: Alta Fulla. Barcelona

Frigolé Reixach, J. (1998) **Un Hombre: Género, clase y cultura en el relato de un trabajador**. Muchnik. Barcelona;

Molina; Pedro; **Encontrarse en la historia; Fuentes, protagonistas y espacios: metodologías para una historia de la comunicación androcéntrica**; UAB; Barcelona

Prat, J. (coord.) (2004) **I això és la meva vida: relats biogràfics i societat**. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura: Barcelona.

Romaní, O. (2015) **A tumba abierta: autobiografía de un grifota**. Libros de Itaca. Madrid

Alves Pinto da Cruz, S. (2006). **Memoria autobiográfica e auto-conceito em adolescentes com história de trauma e vulnerabilidade à depressão**. USC, Santiago de Compostela, España

Cuadrado Labajo, H. (2003). **Memoria autobiográfica en adolescentes con traumas**. USC, Santiago de Compostela, España.

Da Silva Laranjeira Faria Harry Leite, V.C. (2006). **Memoria autobiográfica e flexibilidade cognitiva em adolescentes institucionalizados com história de trauma**. USC, Santiago de Compostela, España.

Devesa Ramos, R.A. (2003). **Memoria autobiográfica emocional da criança. Factores de vulnerabilidade: estados depressivos e relações familiares**. USC, Santiago de Compostela, España